Finansutskottets betänkande
2009/10:FiU20

Riktlinjer för den ekonomiska politiken

Sammanfattning

I detta betänkande behandlar finansutskottet 2010 års ekonomiska vårproposition (prop. 2009/10:100) om riktlinjerna för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken samt den motion som väckts med anledning av riktlinjerna. Finansutskottet tillstyrker regeringens förslag till riktlinjer och avstyrker oppositionspartiernas förslag.

Den ekonomiska utvecklingen

Utskottet kan konstatera att svensk ekonomi utvecklats starkt hittills i år, samtidigt som oron tilltagit i omvärlden. Utskottet vill understryka att osäkerheten om den ekonomiska utvecklingen framöver är stor och risken för bakslag i återhämtningen påtaglig. Osäkerheten på de internationella finansiella marknaderna har ökat igen, vilket är förknippat med de sedan tidigare kända statsfinansiella problemen i flera länder. Även om svensk ekonomi för närvarande utvecklas starkt och de svenska bankerna är välkapitaliserade så är vi ett litet och omvärldsberoende land. Det gäller såväl den realekonomiska utvecklingen med en starkt exportberoende ekonomi som den finansiella utvecklingen med svenska banker som är nära integrerade med banker i övriga Europa.

Riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken

Till skillnad från många andra länder inom EU som nu tvingas diskutera skattehöjningar och besparingar för att sanera sina offentliga finanser, så kan regeringen i stället föreslå en politik som understöder återhämtningen och jobben samt tryggar välfärden. Utskottet anser att detta är resultatet av att regeringen målmedvetet under den finansiella krisen värnat de offentliga finanserna och att det finanspolitiska ramverket respekterats genom hela hanteringen av krisen. Trots den mycket expansiva finanspolitiken är de svenska offentliga finanserna starka i ett EU-perspektiv. De offentliga finanserna kommer att stärkas igen när ekonomin återhämtar sig, och redan 2012 räknar regeringen med ett visst överskott. Styrkepositionen i de offentliga finanserna lägger grunden för en politik som bidrar till högre

tillväxt, välfärd och sysselsättning så att både de utmaningar som svensk ekonomi står inför på längre sikt och kommande lågkonjunkturer kan mötas från en stark offentligfinansiell position. Detta är avgörande, eftersom det finns en betydande risk för att återhämtningen blir svagare än förväntat, bl.a. till följd av spridningseffekter från andra länders svaga offentliga finanser och skuldproblem.

Det är nödvändigt att komma tillbaka till ett överskott i de offentliga finanserna inom en rimlig tidshorisont. På det sättet upprätthålls de budgetpolitiska målen och förtroendet för finanspolitiken. Utskottet välkomnar därför regeringens tydliga strategi för att de offentliga finanserna ska uppvisa ett överskott på 1 % av BNP senast 2014. För att förstärka kontrollen av de offentliga finanserna i ett medelfristigt perspektiv väljer regeringen att förlänga prognoshorisonten och bedömningen av utgiftstaket till 2014, vilket innebär en förlängning med ytterligare ett år. De stabiliseringspolitiska åtgärder som regeringen föreslår och aviserar i samband med vårpropositionen anser utskottet vara väl avvägda mot bakgrund av att resursutnyttjandet i ekonomin fortfarande är svagt. Utskottet vill betona vikten av att säkerställa att de temporära stabiliseringspolitiska åtgärder som vidtagits inte blir permanenta, eftersom de då riskerar att urholka de offentliga finanserna. Reformutrymmet bör inte intecknas på förhand utan i stället stämmas av löpande över tiden. Utskottet ställer sig bakom regeringens bedömning av utgiftstak för 2013 och 2014. Budgeteringsmarginalen är väsentligt större samtliga år under perioden 2010–2014 än vad som följer av den säkerhetsmarginal som enligt regeringens riktlinjer bör upprätthållas för budgeteringsmarginalen. I det sammanhanget vill utskottet erinra om att ett stramt utgiftstak understöder en stram finanspolitik. Därför är det positivt att regeringen gör bedömningen att utgiftstaket för 2013 och 2014 bör öka med endast 10 miljarder kronor per år, vilket innebär att utgiftstaket kan återfå en rimligt styrande effekt på utgiftsutvecklingen.

Utskottet ställer sig bakom regeringens bedömning i vårpropositionen att den hittills förda sysselsättningspolitiken är ändamålsenlig och att politikens inriktning därmed bör ligga fast. De hittills vidtagna åtgärderna under mandatperioden och de åtgärder som aviseras i vårpropositionen bedöms öka antalet arbetade timmar med motsvarande 225 000 årsarbetskrafter på sikt, varav 200 000 är en effekt av genomförda strukturreformer.

Utskottet delar vidare bedömningen att det är motiverat med vissa stabiliseringspolitiska insatser i syfte att fånga upp dem som står längst ifrån arbetsmarknaden. Det gäller bl.a. den temporärt förkortade kvalificeringstiden för nystartsjobb för äldre, sommarsatsningen på ungdomar samt utbildningssatsningen i Västra Götalandsregionen.

Även om många positiva signaler nu syns på arbetsmarknaden så är ungdomsarbetslösheten fortsatt mycket hög. På sikt är en väl fungerande grund- och gymnasieskola en av de viktigaste åtgärderna för att förbättra arbetsmarknadssituationen för unga. Likaså är de nedsatta socialavgifterna för unga en viktig åtgärd för att öka arbetskraftsefterfrågan på denna

grupp. Den tillfälliga satsningen på sommarjobb och sommarskolor för unga som föreslås på vårtilläggsbudget kommer enligt utskottet också att bidra till att underlätta ungas inträde på arbetsmarknaden.

I likhet med regeringen vill utskottet understryka att goda villkor för företagande är en avgörande tillväxtförutsättning. Under mandatperioden har skatterna på företagande sänkts med närmare 50 miljarder kronor genom sänkt bolagsskatt, sänkta socialavgifter, jobbskatteavdrag för aktiva näringsinkomster och ändrade fåmansföretagsregler. Tillgången på riskkapital har ökat genom avskaffandet av förmögenhetsskatten.

Den ambitionshöjning på infrastrukturområdet som skett under mandatperioden är enligt utskottet central för att möta de behov som finns i form av såväl underhåll av befintlig infrastruktur som nyinvesteringar för att öka den totala kapaciteten i transportsystemet. Planeringsramen uppgår nu sammanlagt till 482 miljarder kronor för 2010–2021, varav 65 miljarder kronor tillförs genom den kommunala medfinansieringen. Givet den rådande situationen på arbetsmarknaden är det också välkommet att som regeringen föreslår i vårtilläggsbudgeten, inom den befintliga planeringsramen, tidigarelägga vissa underhållsåtgärder och mindre investeringar.

Utskottet instämmer i regeringens syn på klimatfrågan som den största miljöutmaningen världen står inför under överskådlig tid. Det är viktigt att Sverige visar ledarskap för att möta utmaningen både internationellt och genom de åtgärder vi gör i Sverige. Regeringen har satt ett klimatmål på 40 % minskning av koldioxidutsläppen till 2020, vilket uppfylls till fullo genom klimat- och energipropositionen från 2009. Miljöpolitiska avvägningar måste vara en central del i de beslut som påverkar utformningen av den framtida tillväxten och samhällsutvecklingen. Den klimat- och energipolitik som riksdagen fastställt innebär kraftfulla minskningar av utsläppen av växthusgaser och en snabb väg ut ur fossilsamhället. Satsningen på förnybar energi och effektivare energianvändning stärker den svenska försörjningstryggheten och konkurrenskraften.

Utskottet konstaterar att välfärden har kunnat värnas i krisen. Särskilda satsningar görs nu på barnfamiljer och pensionärer. En politik som leder till ökad sysselsättning och ekonomisk tillväxt är dessutom den bästa garanten för en god utveckling av pensionerna. Utskottet framhåller att förändringarna i sjukförsäkringen var nödvändiga och att de ger resultat. Fler människor får stöd att komma tillbaka till arbetslivet snabbare än tidigare. Kommuner och landsting svarar för centrala välfärdstjänster som utbildning, vård och omsorg. Den kommunala sektorn har således stor betydelse för såväl välfärden som sysselsättningen. Den kommunala sektorns ekonomiska utveckling är beroende av hur väl ekonomin generellt utvecklas. Det som har störst betydelse för den reala tillväxten i kommunsektorn är antalet arbetade timmar. När det gäller reformer som mer direkt tar sikte på kommunsektorn kan utskottet konstatera att betydande satsningar har genomförts under mandatperioden. Den kommunala sektorn får sammanlagt en

resursförstärkning på 38 miljarder kronor 2010 jämfört med nivån 2006. Därmed värnas välfärdens kärna, sysselsättningen och förtroendet mellan medborgare och det offentliga.

Utskottet välkomnar den utveckling av det finanspolitiska ramverket som har skett under mandatperioden. Den internationella lågkonjunkturen har satt ramverket på prov. Utskottet kan konstatera att ramverket har klarat av utmaningarna mycket väl och har varit ett verksamt stöd för en sund ekonomisk politik.

I betänkandet finns 1 reservation (s, v, mp) avseende riktlinjerna för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken.

Redogörelser från Riksrevisionens styrelse

I betänkandet behandlas två redogörelser från Riksrevisionen om det finanspolitiska ramverket. Utskottet förutsätter att regeringen beaktar Riksrevisionens iakttagelser i de delar som iakttagelserna inte omhändertagits i och med det som anförts i den ekonomiska vårpropositionen. Utskottet föreslår att riksdagen lägger redogörelserna till handlingarna.

Innehållsförteckning

Sammanfattning 1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut 7
Redogörelse för ärendet 8
Ärendet och dess beredning 8
Utskottens yttranden 8
Propositionens huvudsakliga innehåll 9
Motionens huvudsakliga innehåll 11
Utskottets överväganden 13
1 Den makroekonomiska utvecklingen 13
2 Riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken 29
2.1 Offentliga finanser 30
2.2 Tillväxt och sysselsättning 40
2.3 Välfärden och kommunerna 62
2.4 Det finanspolitiska ramverket 75
2.5 Finansutskottets ställningstagande till riktlinjerna 80
3 Redogörelser från Riksrevisionens styrelse om det finanspolitiska ramverket 112
Reservation 115
Riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken, punkt 1 (s, v, mp) 115
Bilaga 1
Förteckning över behandlade förslag 130
Proposition 2009/10:100 130
Följdmotion med anledning av proposition 2009/10:100 130
Redogörelse 2009/10:RRS11 131
Redogörelse 2009/10:RRS14 131
Bilaga 2
Skatteutskottets yttrande 132
Bilaga 3
Justitieutskottets yttrande 173
Bilaga 4
Civilutskottets yttrande 177
Bilaga 5
Socialförsäkringsutskottets yttrande 185
Bilaga 6
Socialutskottets yttrande 196
Bilaga 7
Utbildningsutskottets yttrande 204
Bilaga 8
Trafikutskottets yttrande 211
Bilaga 9
Miljö- och jordbruksutskottets yttrande 226
Bilaga 10
Näringsutskottets yttrande 240

Bilaga 11
Arbetsmarknadsutskottets yttrande 248
Bilaga 12
Öppen utfrågning: Svenska myndigheters agerande med anledning av krisen i Baltikum 2 februari 2010 267
Bilder från utfrågningen 2 februari 2010 308
Bilaga 13
Öppen utfrågning om Finanspolitiska rådets rapport den 25 maj 2010 343
Bilder från utfrågningen den 25 maj 2010 387

Tabeller

Tabell 1.1 Nyckeltal 2009–2014 14
Tabell 1.2 Försörjningsbalans 2009–2014 16
Tabell 1.3 Alternativa scenarier 19
Tabell 1.4 Prognosjämförelse 22
Tabell 2.1 Offentliga finanser 30
Tabell 2.2 Statsbudgetens saldo och statsskulden 32
Tabell 2.3 Finansiellt sparande i offentlig sektor samt indikatorer för avstämning mot överskottsmålet 33
Tabell 2.4 Utgiftstak för staten och budgeteringsmarginal 35
Tabell 2.5 Utgifts- och inkomstförändringar i motionärernas förslag jämfört med regeringen 38
Tabell 2.6 Effekter på sysselsättning och BNP av regeringens politik 41
Tabell 2.7 Antal utbildningsplatser och praktikplatser i motionen 47

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken

Riksdagen godkänner regeringens förslag till riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken. Därmed bifaller riksdagen proposition 2009/10:100 punkt 1 och avslår motion 2009/10:Fi15 av Mona Sahlin m.fl. (s, mp, v) yrkandena 1–7.

Reservation (s, v, mp)

2. Redogörelser från Riksrevisionens styrelse om det finanspolitiska ramverket

Riksdagen lägger redogörelserna 2009/10:RRS11 och 2009/10:RRS14 till handlingarna.

Stockholm den 15 juni 2010

På finansutskottets vägnar

Stefan Attefall

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Stefan Attefall (kd), Thomas Östros (s), Bertil Kjellberg (m), Anna Lilliehöök (m), Sonia Karlsson (s), Lars Elinderson (m), Roger Tiefensee (c), Monica Green (s), Nina Lundström (fp), Hans Hoff (s), Peder Wachtmeister (m), Agneta Gille (s), Tommy Ternemar (s), Emma Henriksson (kd), Mikaela Valtersson (mp), Ann-Charlotte Hammar Johnsson (m) och Jacob Johnson (v).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I betänkande FiU20 behandlar finansutskottet 2010 års ekonomiska vårproposition (prop. 2009/10:100). Finansutskottets behandling avser propositionens yrkande 1 om riktlinjerna för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken samt den motion som väckts med anledning av riktlinjerna. Propositionens övriga yrkanden behandlas av konstitutionsutskottet i betänkande 2009/10:KU39. De motionsyrkanden som behandlas här är 2009/10:Fi15 av Mona Sahlin m.fl. (s, v, mp) yrkandena 1–7.

Regeringens förslag om vårtilläggsbudget för 2010 (prop. 2009/10:99) med förslag om bl.a. höjning av flerbarnstillägget behandlas i betänkande 2009/10:FiU21.

Som ett led i beredningen av vårpropositionen höll utskottet den 2 februari 2010 en offentlig utfrågning om utvecklingen i de baltiska länderna med företrädare för Europeiska utvecklingsbanken, Riksbanken, Finansinspektionen och Finansdepartementet. Protokoll från denna utfrågning finns i bilaga 12.

Finanspolitiska rådet offentliggjorde sin rapport Svensk finanspolitik den 17 maj. Rapporten är ställd till regeringen och är således inte ett ärende för riksdagen. Utskottet har emellertid ändå skäl att beakta rapporten. Finansutskottet anordnade en offentlig utfrågning om rapporten den 25 maj med finansminister Anders Borg och med företrädare för Finanspolitiska rådet, LO och IFAU. Protokoll från denna utfrågning finns i bilaga 13.

Betänkandet är upplagt enligt följande. Inledningsvis presenteras vårpropositionens och motionens huvudsakliga innehåll översiktligt. Därefter, i avsnitt 1, redogörs för regeringens och oppositionspartiernas syn på den ekonomiska utvecklingen. I avsnitt 2 behandlas riktlinjerna för den ekonomiska politiken tematiskt. I avsnitt 3 behandlas två redogörelser om tillämpningen av det finanspolitiska ramverket från Riksrevisionens styrelse.

Utskottens yttranden

Finansutskottet har gett samtliga övriga utskott tillfälle att yttra sig över propositionen och motionen. Konstitutionsutskottet, utrikesutskottet, försvarsutskottet och kulturutskottet har avstått från att yttra sig. Följande utskott har yttrat sig:

- skatteutskottet (SkU3y)
- justitieutskottet (JuU6y)
- civilutskottet (CU4y)
- socialförsäkringsutskottet (SfU5y)
- socialutskottet (SoU5y)

- utbildningsutskottet (UbU1y)
- trafikutskottet (TU5y)
- miljö- och jordbruksutskottet (MJU4y)
- näringsutskottet (NU5y)
- arbetsmarknadsutskottet (AU5y).

Samtliga utskott som yttrar sig ställer sig bakom propositionen och avstyrker motionen. I varje yttrande finns en gemensam avvikande mening från Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet. Yttrandena återges i sin helhet i bilagorna 2–11.

Propositionens huvudsakliga innehåll

Sverige är på väg ut ur den värsta internationella ekonomiska krisen sedan depressionen på 1930-talet. Återhämtningen i ekonomin ser nu ut att komma tidigare och bli starkare än vad regeringen bedömde i budgetpropositionen för 2010. Åtskilligt pekar på att Sverige kan komma att klara krisen bättre än många andra länder. Sveriges väg ur krisen handlar om att vårda återhämtningen, förstärka jobbpolitiken och värna de offentliga finanserna. Krisen har drabbat hushåll och företag hårt. Pensionärer och barnfamiljer är särskilt utsatta. Regeringen föreslår att inkomstskatten sänks ytterligare för pensionärer och att barnbidragets flerbarnstillägg höjs. De arbetsmarknadspolitiska insatserna ska förstärkas ytterligare. Kvalificeringstiden för nystartsjobb för äldre ska halveras och riktade insatser göras för skolungdomar. För att ytterligare stärka sysselsättningen tidigareläggs vissa infrastrukturåtgärder. Riktade insatser föreslås för Västra Götalandsregionen. Revisionsplikten för mindre företag ska slopas och momsredovisningen förenklas. Stora transportinfrastrukturprojekt genomförs i bl.a. Stockholm, Göteborg, Sundsvall och Motala under den närmaste tioårsperioden. För att stärka läraryrkets kvalitet och status införs ett legitimationssystem för lärare och förskollärare. Tidigare beslutade krisåtgärder tillsammans med de åtgärder som föreslås och aviseras i denna proposition bedöms sammantaget leda till att nivån på BNP blir 1,8 % högre 2010 än om dessa åtgärder inte hade vidtagits. De reformer som regeringen har genomfört under hela mandatperioden för att få fler i arbete och färre i utanförskap, inklusive de reformer som aviseras i denna proposition, bedöms öka antalet arbetade timmar med motsvarande ca 225 000 årsarbetskrafter på sikt, varav 200 000 utgör en effekt av genomförda strukturreformer.

Finanspolitiken utformas för att bidra till en så hög varaktig välfärd som möjligt genom uthållig och stark tillväxt, hög sysselsättning, välfärd som kommer alla till del och makroekonomisk stabilitet. En utgångspunkt för politiken under nästa mandatperiod är att de offentliga finanserna ska uppvisa balans och därefter ett överskott på 1 % av BNP i linje med överskottsmålet. De offentliga finanserna väntas nå balans och överskott 2012.

Regeringen bedömer att det finns ett begränsat utrymme för permanenta reformer för 2011. Dock kan det uppstå ett visst ytterligare utrymme för permanenta reformer mot slutet av prognosperioden.

Arbetslinjen står även fortsättningsvis i fokus för regeringens arbete med att utforma politiken för den kommande mandatperioden. Inriktningen är full sysselsättning och ett fortsatt minskat utanförskap. Så kan klyftorna minskas och välfärden finansieras. Förutsättningarna för produktion och jobb ska förbättras i hela Sverige. Det behövs ytterligare satsningar på grupper som har svårt att etablera sig på arbetsmarknaden. Ungdomsarbetslösheten ska mötas, integrationen förbättras och förutsättningarna öka för kvinnor liksom äldre att i större utsträckning än i dag delta på arbetsmarknaden. Att stimulera arbetsutbudet blir avgörande de kommande åren för att arbetslösheten ska kunna fortsätta att minska utan att risken för obalanser ökar. Det behövs en hög beredskap i arbetsmarknadspolitiken för att upptäcka bristsituationer och motverka att sådana uppkommer i vissa regioner eller yrken. Sverige behöver fler nya och fler växande företag som vill anställa. Ett attraktivt företagsklimat är viktigt för produktiviteten och tillväxten i ekonomin. Sverige ska ha en väl fungerande infrastruktur som stärker näringslivet, ökar rörligheten på arbetsmarknaden och höjer välfärden. Bättre utbildning och en framgångsrik forskning är viktigt för den ekonomiska tillväxten, för jobben och för att förebygga utanförskap. Andelen unga som inte fullföljer sin utbildning måste minska. Kunskapsresultaten måste höjas överlag och inträdesåldern på arbetsmarknaden sänkas. Politiken bör inriktas på att fortsätta att stärka lärarnas kompetens och ställning, stimulera uppföljning och utvärdering och förbättra genomströmningen i utbildningssystemet. Grunden för en rättvis fördelning av ekonomiska resurser är en högre sysselsättning och ett minskat utanförskap. Genom en effektiv fördelningspolitik med väl utformade skatter och transfereringar och offentligt finansierade tjänster med god tillgänglighet och hög kvalitet ska välfärden komma alla till del.

Sverige står dessutom inför en rad långsiktiga utmaningar. En i grunden positiv demografisk utveckling med en ökad medellivslängd leder samtidigt till en ökad försörjningsbörda för den arbetande delen av befolkningen. Globaliseringen ställer krav på Sveriges konkurrenskraft. Dessa två utmaningar understryker vikten av att fortsätta stärka Sveriges förutsättningar för fler i arbete, ökad konkurrenskraft, god tillväxt och överskott i de offentliga finanserna. Klimatförändringarna är en av vår tids största utmaningar, som kräver ett globalt svar. Klimatpolitiken ska vara framsynt och kostnadseffektiv och syfta till att minska utsläppen både nationellt och internationellt.

Motionens huvudsakliga innehåll

Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet förespråkar i motion Fi15 en politik för fler jobb, grön omställning och ökad ekonomisk jämlikhet.

Sverige ska ha sunda offentliga finanser. Den offentliga sektorns finansiella sparande ska visa ett överskott på 1 % av BNP över en konjunkturcykel.

Regeringen har ett ansvar för att arbetslösheten har ökat mer i Sverige än i andra länder och har missat chansen att investera i nya möjligheter. Resultatet är att Sveriges långsiktiga förutsättningar för ekonomisk utveckling har försvagats och att klyftorna har ökat.

Målet är full sysselsättning. Motionärerna föreslår ett brett program om 100 000 nya jobb och praktik- och utbildningsplatser – många av dem riktas till unga. Drygt 6 miljarder kronor satsas över två år. Det handlar om en utbyggnad av komvux, yrkeshögskolan, folkhögskolan och högskolan. Det inbegriper också fler praktikplatser, t.ex. i välfärdssektorn. Motionärerna vill investera i kunskap på alla nivåer – från förskolan och grundskolan, via gymnasieskolan och komvux, till yrkeshögskolan och högskolan.

Den som anställer en arbetslös ungdom mellan 20 och 25 år får en riktad skattereduktion som motsvarar hela arbetsgivaravgiften under cirka ett år. En allmän nedsättning av arbetsgivaravgifterna med 2 miljarder kronor 2011 och med 6 miljarder kronor 2012 ska göras, vilket särskilt gynnar småföretagen. En extra utdelning från Vattenfall med 5 miljarder kronor ska göras i syfte att skapa en ny riskkapitalfond.

Motionärerna vill skapa nya gröna jobb genom att investera för framtiden. Den största investeringen i järnväg och kollektivtrafik i modern tid föreslås. Den huvudsakliga finansieringskällan är en kilometerskatt på tunga transporter. Vidare föreslås ett investeringsstöd till nya och energisnåla bostäder och ett utvidgat ROT-stöd för att modernisera och rusta upp flerfamiljshus. Motionärerna förespråkar en miljardinvestering i miljonprogrammet. Ett nytt klimatinvesteringsprogram ska uppmuntra lokala initiativ. Miljöpolitiken ska vara offensiv, och en satsning på förnybar energi ska genomföras. Medel satsas på en omställning av fordonsparken och på klimatåtgärder i tredje världen. ROT-avdragets grundläggande konstruktion kvarstår och kompletteras med en särskild klimatbonus.

I motionen förespråkas en förutsägbar, modern och rättssäker sjukförsäkring. Den bortre tidsgränsen i sjukförsäkringen ska avskaffas och ersättningstaket höjas, och det ska vara rehabilitering i stället för utförsäkring. A-kassan förbättras genom sänkta avgifter, höjd dagersättning och en ersättningsnivå på 80 % under hela ersättningsperioden.

Mer resurser till välfärden bör avsättas. Totalt föreslås 12 miljarder kronor till kommunsektorn 2011–2012, varav 9 miljarder kronor i breda satsningar och 3 miljarder kronor i riktade satsningar. Barnfattigdomen måste minska. Bland åtgärderna finns höjt underhållsstöd och höjt bostadsbidrag för ensamstående. Bostadstilläggen för pensionärer ska höjas. Jäm-

ställdheten mellan kvinnor och män ska öka genom en satsning på rätten till heltidstjänster i kommunsektorn. Taket i den tillfälliga föräldrapenningen ska höjas och barnomsorgen på obekväm arbetstid byggas ut.

Investeringarna i jobb och välfärd kräver skatter. Förvärvsavdraget trappas av för höga inkomster. Den samlade inkomstskatten för låg- och medelinkomsttagare är oförändrad. Pensionärerna får sänkt skatt så att avståndet till dem som arbetar minskar. Klimat- och miljöskatter, bland dem koldioxidskatten och skatten på vattenkraft och kärnkraft, höjs. Avdraget för hushållsnära tjänster avskaffas. En skatt för förmögna införs. Fastighetsbeskattningen utformas på ett fördelningspolitiskt gynnsammare sätt. Nedsättningen av arbetsgivaravgifter för yngre avskaffas. Skatten på alkohol och tobak höjs.

Besparingar ska göras på försvaret och genom myndighetseffektiviseringar. Ett brett program mot skattefusk och ekonomisk brottslighet lanseras. I motionen förordas skärpt reglering och ökad tillsyn av finanssektorn.

Sammantaget föreslås de offentliga utgifterna öka med netto ca 16 miljarder kronor 2011 och ca 18 miljarder kronor 2012 jämfört med regeringens beräkningar. Inkomsterna föreslås netto öka med några tiotals miljoner kronor mer per år än utgifterna.

Utskottets överväganden

1 Den makroekonomiska utvecklingen

Utskottets bedömning i korthet
Utskottet kan konstatera att svensk ekonomi utvecklats starkt hittills i år, samtidigt som oron tilltagit i omvärlden. Utskottet vill understryka att osäkerheten om den ekonomiska utvecklingen framöver är stor och risken för bakslag i återhämtningen påtaglig. Osäkerheten på de internationella finansiella marknaderna har åter ökat, vilket är förknippat med de sedan tidigare kända statsfinansiella problemen i flera länder. Även om svensk ekonomi för närvarande utvecklas starkt och de svenska bankerna är välkapitaliserade så är vi ett litet och omvärldsberoende land. Det gäller såväl den realekonomiska utvecklingen med en starkt exportberoende ekonomi som den finansiella med svenska banker som är nära integrerade med banker i övriga Europa.

Propositionen

Jämfört med prognoserna i budgetpropositionen för 2010 har det ekonomiska läget i Sverige och omvärlden stabiliserats, och tecknen på en återhämtning har blivit tydligare. I Sverige väntas en gradvis återhämtning inledas under 2010. Framför allt bedöms hushållens konsumtion öka i god takt de kommande åren mot bakgrund av en gynnsam utveckling av den disponibla inkomsten, minskad osäkerhet och fortsatt låga räntor. Exporten kommer också att vara viktig för den svenska återhämtningen, men inte lika dominerade som i tidigare uppgångar. Även arbetsmarknaden har utvecklats bättre än väntat, framför allt beroende på en relativt sett god utveckling i många tjänsteintensiva branscher.

Tabell 1.1 Nyckeltal 2009–2014
Procentuell förändring

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
BNP	-4,9	2,5	3,9	3,5	3,2	2,9
BNP-gap[1]	-5,3	-4,4	-2,9	-1,9	-1,1	-0,3
Sysselsatta 15-74 år	-2,1	-0,4	0,7	1,3	1,2	1,1
Arbetade timmar	-2,6	-0,1	1,3	1,5	1,4	1,3
Produktivitet	-2,2	2,0	2,6	2,7	1,8	1,9
Arbetslöshet[2]	8,3	9,2	8,8	8,0	7,3	6,7
Löner[3]	3,4	2,3	2,5	2,9	3,3	3,4
KPI , årsgenomsnitt	-0,3	1,3	1,6	2,2	2,7	2,7

[1] Skillnaden mellan faktisk och potentiell BNP i procent av potentiell BNP.
[2] I procent av arbetskraften 15–74 år.
[3] Mätt enligt konjunkturlönestatistiken.
Källa: 2010 års ekonomiska vårproposition.

Global och finansiell ekonomi

Efter den djupaste globala konjunkturnedgången sedan 1930-talet syns nu allt tydligare tecken på en återhämtning såväl i Asien och USA som i Europa. En bidragande orsak till återhämtningen är de ekonomisk-politiska åtgärder som vidtagits av regeringar och centralbanker runt om i världen. Trots åtgärderna bedöms krisen ha minskat den potentiella tillväxten i Europa och USA, bl.a. till följd av att det blivit svårare och dyrare att låna och att en viss permanent utslagning från arbetsmarknaden har ägt rum.

Återhämtningen i världshandeln blev allt mer tydlig under senare delen av 2009. Jämfört med situationen efter krisen i början av 2000-talet har nu flera asiatiska ekonomier bidragit positivt, medan USA inte har varit samma tillväxtmotor som tidigare. Den amerikanska ekonomin har dock tagit sig ur recessionen, och stämningsläget bland både företag och konsumenter har förbättrats betydligt. Under det andra halvåret 2009 ökade BNP åter efter fyra kvartal med negativ tillväxt. Uppgången drevs av en markant uppgång i hushållens konsumtion och av en minskad lageravveckling. Under 2010 väntas tillväxten mattas något i takt med att effekterna av de finanspolitiska stimulanserna ebbar ut. BNP i USA väntas öka med 2,8 % i år och med 2,9 % nästa år.

Sammantaget väntas tillväxten i OECD-området bli relativt svag jämfört med tidigare konjunkturuppgångar. På kort sikt beror det bl.a. på att hushållen i flera länder har behov att betala av sina skulder samtidigt som det är svårare än normalt att låna pengar. På längre sikt bedöms den globala tillväxten dämpas på grund av krisens effekter på ekonomiernas långsiktiga funktionssätt. Därtill kommer att ett tillbakadragande av de ekonomisk-politiska åtgärderna och en återgång till en mer långsiktigt hållbar finanspolitik i många länder leder till en åtstramning. Åtstramningen sker med anledning av ett behov att sanera statsfinanserna i många länder.

Åtstramningen är också en del av det mer generella tillbakadragandet av de ekonomisk-politiska stimulansåtgärderna, ett tillbakadragande som i prognosen väntas ske i en väl avvägd takt.

Flera euroländer med mycket stora underskott, som Grekland, Irland, Portugal och Spanien, har sannolikt flera år med en kraftig finanspolitisk åtstramning framför sig, parallellt med att penningpolitiken stramas åt. Sammantaget väntas den åtstramande finanspolitiken verka hämmande på framför allt konsumtionsutvecklingen i dessa länder, men den får en relativt begränsad effekt på BNP-tillväxten för euroområdet som helhet. Sammantaget väntas BNP i euroområdet öka med 1,3 % i år och 1,6 % nästa år. Åren därefter ökar BNP något snabbare, men ekonomin väntas närma sig normalt resursutnyttjande först i slutet av prognosperioden.

De omfattande extraordinära åtgärder som regeringar och centralbanker vidtog hösten 2008 medförde att en finansiell härdsmälta kunde undvikas. Därefter har marknaderna steg för steg återhämtat sig, men fortfarande är delar av finansmarknaderna bräckliga, och betydande risker kvarstår.

Likviditeten på finansmarknaderna är nu god, inte minst som en följd av centralbankernas extraordinära åtgärder. Omfördelningen av likviditeten på interbankmarknaden fungerar dock ännu inte fullt ut. Bankerna kan i större utsträckning låna pengar på marknaden utan stöd av statliga garantier, men till en högre kostnad än före krisen. Samtidigt kan inte läget som rådde precis innan den finansiella krisen bröt ut betraktas som normalt, då det präglades av exceptionella förhållanden och ett ohållbart risktagande.

Sammantaget är situationen på finansmarknaderna mer stabil, men det finns skäl att vara fortsatt uppmärksam. Regeringen följer därför utvecklingen på de finansiella marknaderna noga. De låga styrräntorna förväntas bestå under större delen av 2010 till följd av det svaga resursutnyttjandet och en låg förväntad inflation de kommande åren. Riksbanken förväntas höja styrräntan under 2010, likaså den amerikanska centralbanken. Den europeiska centralbanken väntas höja styrräntan först 2011. Dessa höjningar följs av ytterligare successiva höjningar fram till 2014.

Den svenska kronan stärktes gentemot euron under inledningen av 2010. På längre sikt bedöms kronan fortsätta att stärkas. Faktorer som talar för det är bl.a. att Sverige har starka offentliga finanser och goda tillväxtutsikter jämfört med våra största handelspartner.

Svensk efterfrågan och produktion

Tecknen på en återhämtning i Sverige har blivit allt tydligare. Framåtblickande indikatorer tyder på att tillväxten blir relativt god 2010. Sammantaget bedöms BNP öka med 2,5 % 2010 och med nästan 4 % 2011. Även under åren 2012–2014 ökar BNP relativt starkt till följd av en god tillväxttakt för både konsumtion och investeringar samt en fortsatt ökning av exporten. Resursutnyttjandet i den svenska ekonomin väntas dock vara tillbaka på en normal nivå först 2015.

Tabell 1.2 Försörjningsbalans 2009–2014

	Mdkr	Procentuell volymförändring					
	2009	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Hushållens konsumtion	1 455	-0,8	2,1	3,8	3,5	2,8	2,5
Offentlig konsumtion	851	2,1	1,5	0,5	0,3	0,3	0,5
Fasta bruttoinvesteringar	521	-15,3	1,4	7,7	7,1	6,9	6,0
Lagerinvesteringar[1]	-43	-1,5	1,4	0,2	0,0	0,0	0,0
Export	1 497	-12,5	5,0	7,3	6,8	6,8	6,3
Import	1 279	-13,4	7,1	7,3	6,9	6,6	6,3
BNP	**3 001**	**-4,9**	**2,5**	**3,9**	**3,5**	**3,2**	**2,9**
BNP, kalenderkorrigerad	**3 004**	**-4,7**	**2,2**	**4,0**	**3,9**	**3,2**	**3,0**

[1] Bidrag till BNP-tillväxten, procentenheter.
Anm.: Fasta priser, referensår 2008.
Källa: 2010 års ekonomiska vårproposition.

Hushållens konsumtion är en viktig drivkraft för BNP-tillväxten framöver. Konsumentförtroendet ligger på en hög nivå, och den upplevda risken att bli arbetslös har minskat kraftigt. Hushållen väntas därmed realisera en del inköp som under krisen har skjutits på framtiden. Även under 2011–2014 väntas konsumtionen växa i god takt med i genomsnitt drygt 3 % per år. Detta beror främst på att läget på arbetsmarknaden successivt förbättras, vilket leder till att hushållens inkomster ökar och att försiktighetssparandet fortsätter att minska.

Den gradvisa ekonomiska återhämtningen i omvärlden innebär att även exporten kommer att vara viktig för den svenska återhämtningen, men inte lika dominerande som i tidigare uppgångar. Det beror på att återhämtningen i omvärlden är relativt sett svagare än den inhemska uppgången. I flera länder som är viktiga för svensk export är kapacitetsutnyttjandet fortfarande lågt, och investeringskonjunkturen väntas därför blir svag i dessa länder 2010. Detta hämmar inledningsvis svensk export, som till stor del består av investeringsvaror och insatsvaror. Inte förrän investeringskonjunkturen i omvärlden vänder under 2011 väntas exporten av dessa varor ta fart. År 2011 bedöms exportvolymerna ha nått upp till de nivåer som rådde före krisen. Dock är sammansättningen av exporten en annan än tidigare, vilket beror på att varuexporten har drabbats betydligt hårdare av krisen än tjänsteexporten.

Investeringarna minskade med drygt 15 % 2009, vilket är den svagaste utvecklingen sedan åtminstone 1950. Det som ligger bakom investeringsfallet är en kombination av en mycket svag efterfrågan och stramare kreditvillkor för företag i spåren av finanskrisen. Kapacitetsutnyttjandet inom industrin började öka under andra kvartalet 2009 men är fortfarande på en historiskt låg nivå, vilket indikerar att industrins behov av investeringar är mycket begränsat. Under hela 2009 har företagen fortsatt att minska sina lager, och flertalet företag uppger nu att lagren i stort sett är på önskad

nivå. Företagen väntas därför slå av på takten i lageravvecklingen och i större utsträckning än under 2009 möta efterfrågan med ökad produktion. Detta medför att lagerbidraget till BNP-tillväxten blir starkt positivt 2010.

Efterfrågan på importerade varor väntas under 2010 att fortsätta att öka starkare än efterfrågan på inhemskt producerade varor. Det beror på att exporten tar fart, samtidigt som hushållens köp av bilar och sällanköpsvaror ökar. Dessutom väntas kronan stärkas, vilket också stimulerar importtillväxten. Under 2011 bidrar även uppgången i investeringarna till importtillväxten.

Den djupa lågkonjunkturen har inneburit kraftigt fallande produktion inom de flesta av näringslivets branscher. Fallet inom tjänsteproduktionen har dock varit betydligt mindre omfattande, vilket har lett till att tjänstesektorns andel av den totala produktionen i näringslivet ökat. Under prognosperioden väntas produktionen i både varu- och tjänstebranscherna successivt stiga igen, till följd av ökad efterfrågan i Sverige och i omvärlden. Jämfört med återhämtningen under 1990-talet väntas tjänsteproduktionen spela en större roll. Det beror på att tjänstebranscherna är särskilt beroende av den inhemska efterfrågan, vilken nu bedöms få en betydligt starkare utveckling än under 1990-talet.

Arbetsmarknaden

Det finns nu tecken på att den totala nedgången i sysselsättningen har bromsat in. Indikatorer som varsel, nyanmälda lediga platser och företagens anställningsplaner tyder på en uppgång i sysselsättningen under loppet av 2010. Sysselsättningen påverkas av produktionen med en viss eftersläpning då det tar tid för arbetsgivarna att anpassa personalstyrkan till den snabbt ökande produktionen. Detta bidrar till att sysselsättningstillväxten blir starkast 2012 och 2013. Först 2013 bedöms sysselsättningen vara högre än före krisen.

Det är stor skillnad på hur hårt lågkonjunkturen hittills har slagit mot olika branscher. Av den totala sysselsättningsnedgången på ca 130 000 personer sedan andra kvartalet 2008 stod industrin för ungefär 110 000 personer. Samtidigt har sysselsättningen i vissa tjänstebranscher ökat under krisen.

Regeringens genomförda reformer, bl.a. jobbskatteavdraget, bedöms bidra till ett ökat arbetskraftsdeltagande. Detta innebär att fler människor står till arbetsmarknadens förfogande när efterfrågan på arbetskraft ökar, vilket leder till att den varaktiga sysselsättningen kan öka snabbare än vad som vore fallet utan åtgärderna.

I genomsnitt bedöms arbetslösheten bli 9,2 % 2010, vilket motsvarar drygt 450 000 personer. I takt med att sysselsättningen fortsätter att öka under perioden 2011–2014 minskar arbetslösheten successivt. Arbetslösheten är dock fortfarande hög de närmaste åren, och först 2016 bedöms

arbetsmarknaden vara i jämvikt. År 2010 väntas drygt 220 000 personer delta i arbetsmarknadspolitiska program, varav nästan alla, drygt 210 000, deltar i utbildningsprogram som exempelvis jobb- och utvecklingsgarantin.

Löner och inflation

De centrala avtalen för de kommande tre åren väntas bli präglade av det svaga arbetsmarknadsläget. Trots en viss osäkerhet inledningsvis under avtalsrörelsen bedöms avtalen inom industrin bli normerande för hela ekonomin även denna gång. De reala lönerna väntas fortsätta att öka de kommande åren trots nedväxlingen av de nominella löneökningarna, eftersom inflationen förväntas bli lägre än löneökningarna. Reallöneökningarna förväntas dock bli något lägre än det historiska genomsnittet.

Den underliggande inflationen har ännu inte sjunkit tillbaka till följd av det låga resursutnyttjandet i ekonomin. Den huvudsakliga anledningen till det är att företagens kostnader har ökat de senaste åren. Både den inhemska och den importerade inflationen väntas dock successivt dämpas 2010 till följd av att kostnadstrycket avtar. Den mindre starka efterfrågan 2010 innebär samtidigt att företagen inte har möjlighet att överföra tidigare kostnadsökningar till konsumentledet i någon större utsträckning. Sammantaget leder detta till att inflationstrycket dämpas markant. Först fr.o.m. 2012 och framåt börjar priserna på varor och tjänster öka något snabbare igen. Det beror på att efterfrågan ökar i kombination med att enhetsarbetskostnaderna ökar något fortare till följd av en snabbare löneutveckling. Vidare ökar importpriserna till följd av att världsmarknadspriserna stiger snabbare i takt med den globala konjunkturåterhämtningen. Sammantaget leder detta till att den underliggande inflationen 2013 och 2014 är i linje med Riksbankens inflationsmål på 2 %.

År 2010 förväntas Riksbanken börja höja reporäntan i takt med att resursutnyttjandet ökar, men penningpolitiken är fortfarande expansiv de kommande åren. Under 2014 när ekonomin börjar närma sig jämvikt bedöms reporäntan uppgå till 4 %.

Risker och alternativscenarier

Osäkerheten är stor när det gäller den framtida konjunkturutvecklingen och den långsiktigt hållbara tillväxttakten i ekonomin. Riskerna för en svagare utveckling än i huvudscenariot dominerar. I huvudscenariot förutses en gradvis återhämtning i den globala ekonomin de närmaste åren. Det finns dock en risk att den internationella konjunkturuppgången blir svagare och mer utdragen.

Tabell 1.3 Alternativa scenarier
Procentuell förändring

	2010	2011	2012	2013	2014
BNP					
Alt.scenario 1 Svagare internationell utveckling	1,6	2,2	3,2	3,7	3,7
Alt.scenario 2 Större effekt av regeringens politik	2,7	4,2	4,0	3,4	3,1
Huvudscenario	*2,5*	*3,9*	*3,5*	*3,2*	*2,9*
Sysselsättning					
Alt.scenario 1 Svagare internationell utveckling	-0,6	-0,7	0,9	1,5	1,9
Alt.scenario 2 Större effekt av regeringens politik	0,0	1,0	1,9	1,4	1,4
Huvudscenario	*-0,4*	*0,7*	*1,3*	*1,2*	*1,1*
Arbetslöshet					
Alt.scenario 1 Svagare internationell utveckling	9,4	9,9	9,6	8,7	7,6
Alt.scenario 2 Större effekt av regeringens politik	9,0	8,4	7,3	6,6	5,7
Huvudscenario	*9,2*	*8,8*	*8,0*	*7,3*	*6,7*
Finansiellt sparande					
Alt.scenario 1 Svagare internationell utveckling	-2,3	-1,8	-0,5	0,7	1,8
Alt.scenario 2 Större effekt av regeringens politik	-2,0	-0,8	0,8	1,8	2,7
Huvudscenario	*-2,1*	*-1,0*	*0,4*	*1,3*	*2,2*

Källa: 2010 års ekonomiska vårproposition.

I alternativscenario 1 antas den globala återhämtningen bli svagare än i huvudscenariot, samtidigt som de finansiella förhållandena försämras, bl.a. till följd av att flera länder får problem med konsolideringen av de offentliga finanserna. Sammantaget innebär detta att BNP ökar betydligt svagare 2010 och 2011 än i huvudscenariot. Den svagare återhämtningen innebär att resursutnyttjandet blir lägre än i huvudscenariot under hela prognosperioden. Den lägre efterfrågan bidrar till att sysselsättningstillväxten blir lägre och att arbetslösheten blir betydligt högre 2010–2014. År 2012 är arbetslösheten 1,6 procentenheter högre än i huvudscenariot. På längre sikt kommer en gradvis internationell återhämtning och en fortsatt expansiv penningpolitik att leda till att exporten, investeringarna och hushållens konsumtion ökar snabbare än i huvudscenariot fr.o.m. 2013. Den starkare efterfrågan leder till att sysselsättningen ökar fortare än i huvudscenariot och att arbetslösheten minskar. Omkring 2016 har huvuddelen av effekterna av konjunkturförsvagningen ebbat ut i detta scenario, vilket är ca två år senare än i huvudscenariot. Den långsiktiga BNP-nivån och sysselsättningsnivån är dock något lägre än i huvudscenariot. Svagare efterfrågan i kombination med högre arbetslöshet leder till att de offentliga finanserna försämras väsentligt jämfört med huvudscenariot.

I alternativscenario 2 illustreras effekterna på ekonomin framöver om regeringens politik har större effekt än vad som förutses i huvudscenariot. Arbetskraften antas varaktigt kunna ligga på en högre nivå och jämviktsarbetslösheten är lägre än i det mest troliga scenariot. Sammantaget leder det till att den potentiella sysselsättningen blir betydligt högre (ca 1,5 pro-

centenheter) och att resursutnyttjandet på arbetsmarknaden för närvarande således är lägre. Kombinationen av lägre resursutnyttjande, lägre löneökningstakt och lägre räntor innebär att BNP och sysselsättning ökar betydligt snabbare än i huvudscenariot 2010–2014. Arbetslösheten minskar successivt och ligger 2014 på 5,7 %. Scenariot innebär att det finansiella sparandet blir ca 0,4 procentenheter starkare 2012 och beräknas då uppgå till 0,8 % av BNP jämfört med 0,4 % av BNP i huvudscenariot. Under 2013–2014 är det i huvudsak ökade skatteintäkter, via fler arbetade timmar, som förklarar det starkare sparandet.

Motionen

I motion Fi15 av Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet betonas att arbetslösheten i Sverige är den högsta sedan sviterna av 1990-talskrisen. Långtidsarbetslösheten har nästan fördubblats. Tillväxten och sysselsättningen har fallit mer än i EU, och ungdomsarbetslösheten tillhör Europas högsta.

Motionärerna skriver att världskonjunkturen kan vara på väg att vända under första halvan av 2010. Dock är vändningen svag i förhållande till det kraftiga fallet i produktionen 2008 och 2009, liksom jämfört med tidigare konjunkturvändningar. Det finns risk för att de penningpolitiska och finanspolitiska stimulanserna trappas av för snabbt och därmed håller tillbaka konjunkturuppgången. En annan risk är att det uppstår nya problem på finansmarknaderna som återigen får negativa effekter på den globala ekonomin. Flera länder i Europa, i synnerhet Grekland, har problem med betydande underskott i de offentliga finanserna. Det finns enligt motionärerna en risk för att de statsfinansiella problemen i dessa länder får en negativ effekt på konjunkturen i övriga EU-länder, däribland Sverige.

Osäkerheten som har följt i den globala finanskrisens spår och höjda disponibelinkomster har bidragit till att hushållen har ökat sitt sparande kraftigt, i Sverige mer än i resten av Europa. Motionärerna hänvisar till Konjunkturinstitutet som bedömer att sparandet kommer att ligga kvar på historiskt höga nivåer även de kommande åren.

Kompletterande information om ekonomins utveckling

Den internationella utvecklingen

I World Economic Outlook från april gör IMF bedömningen att tillväxten i världen som helhet blir drygt 4 % 2010 efter att ha varit ca –0,5 % under 2009. Utvecklingen är dock beroende av en ytterst följsam makroekonomisk politik och det finns nedåtrisker, enligt IMF. I flertalet av de industrialiserade länderna bör såväl penning- som finanspolitik vara fortsatt expansiva för att stimulera tillväxt och sysselsättning. Men många av dessa länder har samtidigt ett omedelbart behov av att anta en trovärdig strategi på medellång sikt för att få ned sina budgetunderskott. Om den

makroekonomiska utvecklingen blir som förväntat kommer flertalet industriländer att gå mot konsolidering av statsfinanserna 2011. Återuppbyggnad och reformering av den finansiella sektorn är andra områden som bör vara högprioriterade, enligt IMF.

Enligt OECD:s senaste prognos (OECD Economic Outlook) från maj ökar tillväxten i OECD-länderna snabbare än vad man förutsåg för ett halvår sedan, men även riskerna har ökat. BNP-tillväxten i industriländerna väntas nu öka med 2,7 % i år och med 2,8 % nästa år. OECD understryker dock att riskerna för bakslag i återhämtningen har ökat påtagligt till följd av dels överhettade tillväxtländer, dels länder med stora budgetunderskott särskilt i euroområdet.

Enligt preliminära siffror från Eurostat ökade BNP-tillväxten med 0,6 % i Euroområdet och med 0,5 % i EU27 under första kvartalet 2010 jämfört med första kvartalet 2009. Arbetslösheten för EU27 var 9,6 % under första kvartalet. Arbetslösheten i EU har under krisen ökat sedan första kvartalet 2008 då den låg på 6,7 %.

Regeringens prognos jämfört med andra bedömares

I tabell 1.4 redovisas regeringens prognos jämfört med Konjunkturinstitutets (KI) och Riksbankens prognoser. KI:s prognos publicerades ca två veckor före vårpropositionen (den 31 mars), medan Riksbankens prognos publicerades något senare än regeringens (den 20 april). Prognoshorisonten är kortare hos KI och Riksbanken än hos regeringen som prognostiserar utvecklingen fram till 2014. Prognosen över BNP-tillväxten är samstämmig i de tre prognoserna för 2010 och 2011. Regeringens prognos ligger marginellt högre än såväl KI:s som Riksbankens. Om man ser till inflationen förutser Riksbanken ett något svagare inflationstryck i år men ett starkare 2011 än både regeringen och KI. Bedömningen av hur arbetslösheten utvecklas de närmaste två åren är tämligen likartad. KI förutser en något högre arbetslöshet 2011 jämfört med regeringen och Riksbanken. För 2012 ligger regeringens bedömning något lägre än Riksbankens. I synen på de offentliga finanserna är skillnaderna mellan bedömningarna något större. I år förutser regeringen en knapp procentenhet svagare finansiellt sparande än både KI och Riksbanken. För 2011 är regeringens prognos även här knappt 1 procentenhet svagare än Riksbankens medan KI prognostiserar ytterligare något svagare finansiellt sparande. Här kan noteras att bakom KI:s bedömning ligger en något mer expansiv finanspolitik 2011.

Tabell 1.4 Prognosjämförelse

	2010	2011	2012	2013	2014
BNP					
Regeringen	2,5	3,9	3,5	3,2	2,9
Konjunkturinstitutet	2,4	3,8			
Riksbanken	2,2	3,7	3,1		
Inflation					
Regeringen	1,3	1,6	2,2	2,7	2,7
Konjunkturinstitutet	1,0	1,6			
Riksbanken	1,1	2,1	2,9		
Arbetslöshet					
Regeringen	9,2	8,8	8,0	7,3	6,7
Konjunkturinstitutet	9,1	9,1			
Riksbanken	9,0	8,8	8,4		
Offentligt finansiellt sparande					
Regeringen	-2,1	-1,0	0,4	1,3	2,2
Konjunkturinstitutet	-1,2	-1,1			
Riksbanken	-1,2	0,0	1,0		

Anm. Regeringens prognos publicerades den 15 april, Konjunkturinstitutets den 31 mars, Riksbankens den 20 april.
Källor: 2010 års ekonomiska vårproposition, Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

KI understryker i sin prognos att den inhemska efterfrågan spelar en större roll i denna återhämtning än vid tidigare lågkonjunkturer. Tjänstebranscherna bidrar starkt till BNP-tillväxten de närmaste åren. Utvecklingen drivs av den expansiva ekonomiska politiken med låga räntor och sänkta inkomstskatter. Detta bidrar till att hushållen kan öka sin konsumtion både i år och nästa år. Dessutom har svenska hushåll, till skillnad från i många andra länder, ett högt sparande som ger utrymme för ökad konsumtion. Försiktighetsmotiven bakom en så hög nivå på sparandet framstår inte längre som lika starka, enligt KI. Vidare konstaterar KI att det för närvarande finns mycket lediga resurser i ekonomin, både på arbetsmarknaden och inom företagen. Trots att produktionen tar fart blir arbetslösheten ändå drygt 9 % både 2010 och 2011. Först 2014 är den svenska ekonomin i konjunkturell balans med en arbetslöshet kring 6,8 %. Att sysselsättningen under senare tid har börjat öka är förvånande med tanke på den fortsatt svaga produktionsnivån, enligt KI. Utvecklingen skiljer sig dock mycket åt mellan olika branscher. Det är bl.a. i tjänstebranscherna, och då främst i hushållstjänster och företagstjänster, som sysselsättningen har ökat medan den fortsatt att minska i industrin. Arbetskraften ökar båda åren, vilket skiljer sig från tidigare lågkonjunkturer. Det normala är att personer lämnar arbetsmarknaden när sannolikheten att få jobb minskar. Regeringen har dock vidtagit ett antal åtgärder som ökar drivkraften att söka sig till arbetsmarknaden, t.ex. jobbskatteavdraget, skriver KI.

Riksbanken uppger i sin penningpolitiska uppföljning att den svaga internationella investeringskonjunkturen har drabbat den svenska exporten särskilt hårt eftersom Sverige producerar relativt mycket investeringsvaror.

Återhämtningen i omvärlden och en expansiv ekonomisk politik bidrar dock till att Sveriges BNP på nytt växer 2010. I likhet med KI understryker Riksbanken att arbetsmarknaden utvecklas starkare än väntat. Uppgången i sysselsättningen har inletts och arbetslösheten har slutat att stiga, vilket är överraskande tidigt i förhållande till det kraftiga fallet i BNP. Men arbetslösheten är hög och de pågående avtalsförhandlingarna sker i ett läge då arbetsmarknaden fortfarande är svag. De löneavtal som hittills slutits tyder på historiskt låga löneökningar. Inflationen mätt med KPIF är nu förhållandevis hög enligt Riksbanken, men kostnadstrycket bedöms vara på väg ned. Kronan förstärks, vilket leder till fallande importpriser, samtidigt som lönerna ökar långsammare. Produktiviteten bedöms dessutom återhämta sig. Sammantaget innebär detta att företagen under prognosåren kan öka produktionen till låga kostnader. De finansiella marknaderna är nu mer stabila och återhämtningen fortsätter. Därför är det lämpligt att successivt gå mot en mer normal penningpolitik. Riksbanken bedömer att reporäntan kommer att börja höjas fr.o.m. sommaren eller tidig höst.

I aktuella konjunkturprognoser från SEB, Nordea och Handelsbanken som publicerades i början av maj är synen på Sveriges BNP-tillväxt i år ungefär i linje med regeringens eller något starkare.

Finanspolitiska rådet om osäkerheten i konjunkturutvecklingen

Finanspolitiska rådet skriver i 2010 års rapport som publicerades den 17 maj att en återhämtning i världsekonomin nu har inletts men att osäkerheten om dess styrka är ovanligt stor. Likaså är det svårt att bedöma vilka långtidseffekter på sysselsättning och tillväxt som krisen kan komma att få. Räntereaktioner på de finansiella marknaderna har tvingat fram finanspolitiska åtstramningar i bl.a. Grekland, Irland, Portugal och Spanien. Några sådana räntereaktioner har ännu inte skett i Japan, Storbritannien och USA. Men riskerna för att sådana reaktioner där hastigt ska uppstå är stora, anser rådet. De kan då antingen få direkta negativa effekter för konjunkturutvecklingen eller indirekta sådana därför att de tvingar fram kraftiga finanspolitiska åtstramningar som kan fördröja eller i värsta fall hejda den internationella konjunkturuppgången. Detsamma kan inträffa om betydande finanspolitiska åtstramningar sker i förebyggande syfte. I båda fallen kommer konjunkturutvecklingen i den svenska ekonomin, till följd av det stora exportberoendet, att påverkas kraftigt. Detta innebär betydande risker för att konjunkturutvecklingen kan bli väsentligt svagare än enligt både Finansdepartementets och Konjunkturinstitutets huvudprognoser, menar rådet. Trots det stödpaket för Grekland från euroländerna och IMF som förhandlats fram finns fortfarande en betydande risk för att landet i något skede tvingas till en nedskrivning av sin utestående statsskuld. Det kommer i så fall att leda till kreditförluster för långivarna. Det går inte heller att utesluta att Portugal och Spanien kan få problem att klara sina lånebetalningar. Det skulle kunna innebära nya akuta problem på finansmarknaderna med kraftiga negativa effekter på den internationella konjunk-

turutvecklingen. Växelkursutvecklingen utgör en särskild osäkerhetsfaktor. Om det skulle ske en kraftig förstärkning av kronan till följd av de offentligfinansiella problemen i vår omvärld kan det få stora negativa effekter på svensk export, enligt Finanspolitiska rådet.

Riksbankens senaste rapport om finansiell stabilitet

Enligt Riksbankens stabilitetsrapport som publicerades den 1 juni är den finansiella stabiliteten i Sverige tillfredsställande. De svenska finansiella marknaderna fungerar under omständigheterna väl och de svenska bankerna har goda buffertar att stå emot oväntade och negativa händelser. De svenska bankerna har tagit betydande kreditförluster men inte så stora som befarades, och de förväntade kreditförlusterna för de kommande tre åren har reviderats ned betydligt. Kreditförlusterna 2010–2012 väntas uppgå till 61 miljarder kronor, vilket är 48 miljarder kronor lägre än i förra stabilitetsrapporten för ett halvår sedan. Det låga ränteläget är en faktor som bidragit till att dämpa problemen. De svenska bankerna är i ett internationellt perspektiv välkapitaliserade, enligt Riksbanken. Det har bidragit till att de svenska bankernas tillgång till marknadsfinansiering förbättrats och att bankerna nu har tillgång till normal finansiering utan statliga garantier. Riksbanken påpekar att den statsfinansiella oron i omvärlden utgör en risk, om än en indirekt sådan, trots att Sverige har goda förutsättningar att stå emot effekterna av den. Skulle den ekonomiska återhämtningen i euroområdet komma av sig kan det innebära ett bakslag även för återhämtningen i Sverige, enligt Riksbanken.

Aktuella siffror över läget i ekonomin

Nedan redovisas några aktuella utfall över den svenska ekonomins utveckling. Siffrorna avser ekonomins efterfrågan och produktion, arbetsmarknaden samt löner och inflation.

- *BNP ökade med 3 % första kvartalet* i år jämfört med första kvartalet 2009. Jämfört med föregående kvartal ökade BNP med 1,4 %. Hushållens konsumtion, och då i synnerhet konsumtion av kapitalvaror som t.ex. bilar, bidrog mest till uppgången. Utrikeshandeln vände uppåt första gången sedan tredje kvartalet 2008. Varuexporten steg med 7,1 % och varuimporten med 8,6 %. Investeringarna minskade med 1,6 %, vilket innebär en dämpad nedgång jämfört med de fyra senaste kvartalens tvåsiffriga ras. Lagerinvesteringarna höjde BNP-utvecklingen med 1,4 procentenheter. (Källa: SCB, publicerad den 28 maj 2010.) SCB har också reviderat *BNP-tillväxten* för 2009. De reviderade siffrorna innebär att BNP sjönk med 5,2 % jämfört med tidigare rapporterat 4,9 %. För 2008 revideras tillväxttakten ned, från minus 0,2 till minus 0,4. (Källa: SCB, publicerad den 6 maj 2010.)

- Enligt *Konjunkturbarometern* för maj steg konfidensindikatorn för näringslivet tio enheter mellan april och maj i år och ligger nu betydligt över det historiska genomsnittet. Alla sektorer utom detaljhandeln bidrog positivt till utvecklingen. Tillverkningsindustrin rapporterar om en stark order- och produktionstillväxt samtidigt som sysselsättningsplanerna pekar uppåt. I byggindustrin har ordertillväxten varit god och såväl byggande som sysselsättning har upphört att minska. Efterfrågan för de privata tjänstenäringarna har ökat betydligt. Samtidigt har sysselsättningen stabiliserats, och tjänsteföretagen räknar med nyanställningar de närmaste månaderna. Hushållens konfidensindikator (CCI), som mäter synen på den egna och den svenska ekonomin, sjönk tillbaka något i maj med 0,7 enheter till 18,8. Hushållens uppfattning om det ekonomiska läget är dock fortfarande betydligt mer positiv än normalt. (Källa: Konjunkturinstitutet, publicerad den 31 maj 2010.)
- *Industrins kapacitetsutnyttjande* ökade med 4,9 procentenheter till 84,9 % under det första kvartalet 2010 jämfört med fjärde kvartalet 2009. Jämfört med första kvartalet 2009 var ökningen 7 procentenheter. I fordonsindustrin steg kapacitetsutnyttjandet med 11,2 procentenheter till 78,8 %. Kapacitetsutnyttjandet definieras som kvoten mellan faktisk produktion och total produktionskapacitet. (Källa: SCB, publicerad den 11 maj 2010.)
- *Orderingången* till den svenska industrin ökade med 4,4 % under det första kvartalet jämfört med fjärde kvartalet 2009. Hittills under januari till mars har den totala orderingången till industrin ökat med 13,6 % jämfört med motsvarande period 2009. Orderingången från hemmamarknaden har ökat med 6,8 % medan orderingången från exportmarknaden ökat med 19,2 %. (Källa: SCB, publicerad den 7 maj 2010.)
- *Utrikeshandeln* ökade igen första kvartalet efter en kraftig nedgång 2009. Värdet av varuexporten uppgick till 262 miljarder kronor, vilket är en ökning med 5 % jämfört med första kvartalet 2009. Värdet av varuimporten uppgick till 245 miljarder kronor, vilket är 8 % högre än motsvarande kvartal 2009. Handelsnettot var därmed 17 miljarder kronor. (Källa: SCB, publicerad den 26 maj 2010.)
- Enligt *fordonsstatistiken* nyregistrerades i april i år ca 28 000 nya personbilar totalt i riket, vilket är en ökning med 39 % jämfört med april 2009. (Källa SCB och Trafikanalys, publicerad den 3 maj 2010.)
- Efter en nedgång under hela 2009 ökade *industrins lager* under det första kvartalet i år med 6,2 % jämfört med fjärde kvartalet 2009. Jämfört med första kvartalet 2009 har den totala lagerstocken för industrin minskat med 8,7 %. (Källa: SCB, publicerad den 11 maj 2010.)
- Försäljningsvolymen i *detaljhandeln* ökade med 4,1 % i mars jämfört med motsvarande månad föregående år. Ökningen var störst i sällanköpsvaruhandeln. (Källa: SCB och HUI, publicerad den 29 april 2010.)

- Antalet *sysselsatta* i åldern 15–74 år var i april 4 481 000 personer. Trenden för det totala antalet sysselsatta är fortsatt svagt positiv. Sysselsättningsutvecklingen skiljer sig åt mellan könen. Antalet sysselsatta män ökar medan antalet sysselsatta kvinnor minskar. *Arbetslösheten*, både i antal arbetslösa och som andel av befolkningen, ökar fortfarande. Det relativa arbetslöshetstalet uppgick till 9,5 % (säsongrensat 9,1 %). Arbetslösheten bland unga uppgick till närmare 31 % i april, vilket motsvarar 194 000 personer. (Källa: SCB:s arbetskraftsundersökning, publicerad den 8 juni 2010.)
- Enligt *Arbetsförmedlingen* börjar efterfrågan på den svenska arbetsmarknaden åter öka. Antalet nya lediga platser som anmäldes till Arbetsförmedlingen uppgick i april till 48 000, vilket är 14 000 fler än samma tid förra året. Antalet personer som fick någon form av arbete var 53 000 personer i april, vilket är 11 000 fler än i april 2009. (Källa: Arbetsförmedlingen, publicerad den 11 maj 2010.)
- I april 2010 var *inflationen*, mätt som den årliga förändringen i konsumentprisindex (KPI), 1,0 % (1,2 % i mars 2010.) Den årliga procentuella förändringen i måttet KPIF (KPI med fast ränta, vilken inte påverkas direkt av förändringar i bostadsräntorna) var 2,2 % i april 2010 (2,5 % i mars 2010). (Källa: SCB, publicerad den 11 maj 2010.)
- Den genomsnittliga *löneutvecklingen* mätt enligt konjunkturlönestatistiken var 3,3 % i januari och 3,2 % i februari. (Källa: Medlingsinstitutet, publicerad den 5 maj.)
- *Bankernas utlåning* till hushåll fortsätter att öka i samma takt som tidigare, ca 9,3 % på årsbasis. Utlåningen till företag ökade också mellan fjärde kvartalet 2009 och första kvartalet 2010, men tillväxttakten på årsbasis var fortsatt negativ. Bankernas kreditförluster i Baltikum har minskat första kvartalet 2010. Kreditförlusterna i förhållande till den totala utlåningen har minskat till 4,4 %. Det är den lägsta nivån sedan finanskrisen inleddes. (Källa: Finansinspektionen, publicerad den 10 maj 2010.)

Finansutskottets bedömning

Utskottet kan konstatera att svensk ekonomi utvecklats starkt hittills i år samtidigt som oron för bakslag i återhämtningen tilltagit i omvärlden.

Regeringens prognos över svensk ekonomi är väl i linje med andra bedömningar från bl.a. Konjunkturinstitutet och Riksbanken. De utfall över ekonomin som publicerats efter det att regeringen lade fram vårpropositionen bekräftar bilden av en stark återhämtning i den svenska ekonomin. Under första kvartalet växte svensk ekonomi med hela 3 % i årstakt, vilket var mer än vad de flesta bedömare räknat med. Det är framför allt hushållens konsumtion som bidrar till tillväxten, och då i synnerhet konsumtionen av kapitalvaror som t.ex. bilar. Lagerinvesteringarna bidrog också starkt till BNP-tillväxten, vilket tyder på en mer positiv stämning i

företagen som åter vågar bygga upp sina lager efter den kraftiga lageravvecklingen som skedde under 2009 och som bidrog starkt till den negativa tillväxten. Antalet sysselsatta har fortsatt att öka samtidigt som framåtblickande indikatorer tyder på fortsatt sysselsättningsuppgång framöver. Arbetslösheten ökar dock fortfarande. Den underliggande inflationstakten dämpades något i april jämfört med månaden innan, och löneutvecklingen hittills i år har varit måttlig samtidigt som löneavtal som slutits under våren har landat på tämligen återhållsamma nivåer.

Parallellt med den starka inhemska utvecklingen under senare tid har emellertid osäkerheten i de internationella finansiella marknaderna ökat igen, vilket är förknippat med de sedan tidigare kända statsfinansiella problemen i flera länder. OECD understryker i sin senaste prognos från maj att riskerna för bakslag i återhämtningen har ökat påtagligt dels till följd av länder i särskilt euroområdet med stora statsfinansiella problem, dels till följd av överhettade tillväxtländer. IMF har nyligen varnat för en asiatisk bostadsbubbla, i synnerhet i Kina, med globala konsekvenser. Med tanke på den draghjälp världsekonomin hittills haft i konjunkturåterhämtningen från de växande ekonomierna, och då inte minst Kina, är sådana signaler oroväckande, enligt utskottet. Också Finanspolitiska rådet betonar att osäkerheten om styrkan i världsekonomins återhämtning är ovanligt stor. Räntereaktioner på de finansiella marknaderna har tvingat fram finanspolitiska åtstramningar i bl.a. Grekland, Irland, Portugal och Spanien. Samtidigt är risken stor att räntereaktioner också ska uppstå i Japan, USA och Storbritannien, vilket genom framtvingade finanspolitiska åtstramningar då skulle fördröja eller i värsta fall hejda den internationella konjunkturuppgången, menar rådet. Genom det starka exportberoendet i svensk ekonomi skulle även den svenska konjunkturen i ett sådant läge kunna påverkas kraftigt negativt. Utskottet noterar att regeringen i vårpropositionen framhåller att riskerna för en svagare konjunkturutveckling än i huvudscenariot dominerar. I ett alternativscenario bedöms den globala återhämtningen bli svagare bl.a. till följd av att flera länder får problem med konsolideringen av de offentliga finanserna. Detta skulle leda till betydligt svagare BNP-tillväxt i Sverige 2010 och 2011 än i huvudscenariot.

I syfte att undvika situationer liknande den finansiella krisen i Grekland togs i EU nyligen beslut om ett omfattande krispaket, där EU-länderna och IMF ställer upp till 720 miljarder euro till förfogande för att täcka framtida finansieringsbehov för euroländer med statsfinansiella problem. Av den totala summan kommer 440 miljarder euro från euroländerna, 60 miljarder euro från hela EU och 220 miljarder euro från internationella valutafonden (IMF). Som Riksbanken konstaterar i den senaste stabilitetsrapporten skulle oron kunna tillta igen om aktörerna på de finansiella marknaderna börjar ifrågasätta EU:s och IMF:s förmåga att hantera framtida kriser i övriga europeiska länder med statsfinansiella problem.

Beträffande den finansiella stabiliteten i Sverige kan utskottet konstatera att Riksbanken bedömer att de svenska finansiella marknaderna fungerar under omständigheterna väl och att de svenska bankerna har goda buffertar att stå emot oväntade och negativa händelser. De svenska bankerna är i ett internationellt perspektiv välkapitaliserade. Samtidigt påpekar Riksbanken att eftersom banksystemet i Europa är så nära integrerat skulle en ökad oro för banker i södra Europa kunna sprida sig och även påverka den finansiella stabiliteten i Sverige. Utskottet noterar att Riksbanken kraftigt reviderat ned bedömningen av väntade kreditförluster under perioden 2010–2012. Merparten av kreditförlusterna härrör fortfarande från de svenska bankernas verksamhet i de baltiska länderna. De baltiska länderna har dock hittills lyckats väl med att strama åt sin ekonomiska politik. Den djupa konjunkturnedgången i de baltiska länderna tycks vidare ha nått sin botten och ekonomierna har börjat stabiliseras.

Sammanfattningsvis vill utskottet understryka att osäkerheten om den ekonomiska utvecklingen framöver är stor och risken för bakslag i återhämtningen påtaglig. Även om svensk ekonomi för närvarande utvecklas starkt och de svenska bankerna är välkapitaliserade så är vi ett litet och omvärldsberoende land. Det gäller såväl den realekonomiska utvecklingen med en starkt exportberoende ekonomi som den finansiella med svenska banker som är nära integrerade med banker i övriga Europa.

2 Riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen godkänner regeringens förslag till riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken. Oppositionspartiernas alternativa förslag till riktlinjer avslås.

De offentliga finanserna kommer att stärkas igen när ekonomin återhämtar sig, och redan 2012 beräknar regeringen ett visst överskott i de offentliga finanserna. Det finansiella sparandet bör vara i linje med överskottsmålet senast 2014. För att förstärka kontrollen av de offentliga finanserna lämnas en bedömning av utgiftstaket för staten för både 2013 och 2014. En lämplig nivå på utgiftstaket för 2013 och 2014 bedöms vara 1 084 miljarder kronor respektive 1 094 miljarder kronor.

Den hittills förda sysselsättningspolitiken är ändamålsenlig, och politikens inriktning bör därmed ligga fast. Åtgärder som hittills vidtagits under mandatperioden inklusive de åtgärder som aviseras i vårpropositionen väntas öka antalet årsarbetskrafter med 225 000. Goda villkor för företagande är avgörande för tillväxt. Under mandatperioden har skatterna på företagande sänkts med närmare 50 miljarder kronor. Den ambitiösa planeringsramen på infrastrukturområdet är central för att möta de behov som finns.

Klimatfrågan är den största miljöutmaningen världen står inför under överskådlig tid. Det är viktigt att Sverige visar ledarskap för att möta utmaningen både internationellt och genom de åtgärder vi gör i Sverige.

Välfärden och kommunerna har kunnat värnas i krisen. Antalet arbetade timmar är avgörande för välfärden på lång sikt. Det har under mandatperioden skapats ökat utrymme för valfrihet för de enskilda medborgarna. Vidare kan nu särskilda satsningar göras på barnfamiljer och pensionärer.

Det finanspolitiska ramverket har varit ett verksamt stöd för en sund ekonomisk politik.

Jämför reservation (s, v, mp).

I detta kapitel behandlas riktlinjerna för den ekonomiska politiken. Regeringens och oppositionens förslag behandlas tematiskt under rubrikerna 2.1 Offentliga finanser, 2.2 Tillväxt och sysselsättning, 2.3 Välfärden och kommunerna samt 2.4 Det finanspolitiska ramverket. Finansutskottets ställnings-

tagande till riktlinjerna presenteras samlat i avsnitt 2.5. De förslag som behandlas är propositionens punkt 1 samt motion Fi15 av Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet yrkandena 1–7.

2.1 Offentliga finanser

Propositionen

Finansiellt sparande

De förbättrade ekonomiska utsikterna medför att regeringen bedömer att de offentliga finanserna kommer att utvecklas starkare jämfört med prognosen i budgetpropositionen för 2010. Regeringen bedömer nu ett underskott på 2,1 % av BNP 2010. Underskottet i de offentliga finanserna beräknas successivt minska under 2011 för att vändas till ett visst överskott 2012 (se tabell 2.1). Regeringen bedömer att den offentliga sektorns finansiella sparande uppvisar ett överskott på 2,2 % av BNP 2014. En stor del av ökningen av det finansiella sparandet framöver kommer att bero på en väsentligt förbättrad konjunktur, med ökade skatteintäkter och lägre utgifter inom arbetsmarknadsområdet. Förstärkningen av det finansiella sparandet sker i den statliga sektorn. Ålderspensionssystemets sparande går mot ett underskott 2014 när pensionsutbetalningarna stiger. Kommunsektorns sparande försämras 2011, men förbättras successivt i takt med att konjunkturen återhämtar sig.

Tabell 2.1 Offentliga finanser
Miljarder kronor och procent av BNP

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Inkomster	1 612	1 622	1 691	1 768	1 847	1 929
Procent av BNP	*52,7*	*51,1*	*50,8*	*50,8*	*50,6*	*50,5*
Skatter och avgifter	1 438	1 461	1 519	1 588	1 661	1 735
Procent av BNP	*47,0*	*46,0*	*45,6*	*45,6*	*45,5*	*45,4*
Övriga inkomster	114	108	111	115	119	123
Utgifter	1 637	1 689	1 724	1 754	1 798	1 844
Procent av BNP	*53,5*	*53,2*	*51,8*	*50,4*	*49,3*	*48,3*
Finansiellt sparande	-25	-67	-32	14	49	84
Procent av BNP	*-0,8*	*-2,1*	*-1,0*	*0,4*	*1,3*	2,2
Staten	-27	-72	-33	12	50	88
Ålderspensionssystemet	5	1	9	7	1	-5
Kommunsektorn	-2	4	-8	-4	-2	1

Källa: 2010 års ekonomiska vårproposition.

Regeringen betonar betydelsen av att snabbt komma tillbaka till överskott. Det är viktigt av flera skäl. Som krisen illustrerat är ordning och reda i de offentliga finanserna en avgörande förutsättning för att hantera de utmaningar som finanspolitiken ställs inför. Det är viktigt att även kommande

lågkonjunkturer kan mötas från en stark offentligfinansiell position. Att komma tillbaka till överskott inom en rimlig tidshorisont är också nödvändigt för att upprätthålla de budgetpolitiska målen och förtroendet för finanspolitiken, vilket i förlängningen krävs för att säkra långsiktigt hållbara offentliga finanser. Regeringen anser att de offentliga finanserna ska uppvisa ett överskott på 1 % av BNP, i linje med överskottsmålet, när ekonomin och resursutnyttjandet normaliseras. Regeringens bedömning är att ekonomin närmar sig ett balanserat resursutnyttjande 2014. För att förstärka kontrollen av de offentliga finanserna i ett medelfristigt perspektiv har regeringen i denna proposition förlängt prognoshorisonten till 2014.

Regeringens politik för att underbygga återhämtningen

Allt eftersom ekonomin återhämtar sig menar regeringen att det är angeläget att den ekonomiska politiken anpassar sig till mer normala förhållanden. Samtidigt påpekar regeringen att så länge återhämtningen inte är ett fullbordat faktum behöver den expansiva politiken fasas ut successivt i takt med återhämtningen i svensk ekonomi. För att upprätthålla trovärdigheten för stabiliseringspolitiken och de offentliga finansernas långsiktiga hållbarhet betonar regeringen dock vikten av att säkerställa att de temporära stabiliseringspolitiska åtgärder som vidtagits inte permanentas. Merparten av de tidigare beslutade temporära stimulansåtgärderna fasas ut efter 2010, och 2011 är de nere i knappt 3 miljarder kronor.

Enligt regeringen talar det fortsatt svaga resursutnyttjandet för att det kan vara motiverat med vissa stabiliseringspolitiska insatser i syfte att i viss mån underbygga återhämtningen och fånga upp dem som står längst från arbetsmarknaden. Tidigareläggning av vissa infrastrukturinvesteringar, kortare kvalificeringstid för nystartsjobb för äldre och riktade insatser för skolungdomar är åtgärder som regeringen föreslår och aviserar i samband med propositionen. Regeringen föreslår också att skatten för pensionärer sänks och att barnbidragets flerbarnstillägg höjs. Sammanlagt beräknar regeringen att de föreslagna och aviserade reformerna minskar den offentliga sektorns finansiella sparande med 4 miljarder kronor 2010, 7 miljarder kronor 2011, 8 miljarder kronor 2012, 7 miljarder kronor 2013 och 8 miljarder kronor 2014.

Statsbudgetens saldo och statsskulden

Till följd av det förbättrade ekonomiska läget jämfört med bedömningen i budgetpropositionen för 2010 har regeringen reviderat upp prognosen för statsbudgetens saldo för samtliga år. Till det förbättrade saldot bidrar, förutom ett förbättrat konjunkturläge, även ett antagande om försäljningar av delar av statens aktieinnehav om 25 miljarder kronor per år. Justerat för denna och andra engångseffekter bedömer regeringen att statsbudgetens saldo kommer att vara positivt 2013.

Som andel av BNP faller statsskulden enligt regeringens beräkningar från 38 % 2009 till 25 % 2014. År 2010 leder lånebehovet till att statsskulden i nivå ökar. Under 2011–2014 faller statsskulden, framför allt som en följd av konjunkturåterhämtningen, både i nivå och som andel av BNP.

Tabell 2.2 Statsbudgetens saldo och statsskulden
Miljarder kronor och procent av BNP

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Statsbudgetens inkomster	710	752	809	825	874	911
Statsbudgetens utgifter	887	814	816	807	804	803
Varav RGK:s nettoutlåning och kassamässig korrigering	105	19	10	4	2	1
Saldo	-176	-63	-8	18	69	108
Saldo justerat för större engångseffekter	-84	-58	-33	-7	44	83
Statsskuld vid årets slut	1 149	1 161	1 160	1 142	1 072	965
Statsskuld i procent av BNP	*37,6*	*36,6*	*34,8*	*32,8*	*29,4*	*25,3*

Källa: 2010 års ekonomiska vårproposition.

Konsoliderad bruttoskuld (Maastrichtskulden)

Den konsoliderade offentliga sektorns bruttoskuld, eller Maastrichtskulden, är det mått som används i EU-sammanhang i samband med stabilitets- och tillväxtpakten, där medlemsländernas offentliga finanser bedöms mot bakgrund av konvergenskraven. För Sveriges del definieras den som summan av den konsoliderade statsskulden och kommunsektorns skulder på kreditmarknaden minus AP-fondernas innehav av statspapper. Efter att ha minskat sedan 1995 ökade den konsoliderade bruttoskulden till drygt 42 % av BNP 2009. Under 2010 och 2011 bidrar underskottet i det finansiella sparandet till att skulden ökar nominellt men minskar som andel av BNP. År 2012 börjar skulden att minska även nominellt. Sammantaget beräknas skulden minska med 137 miljarder kronor mellan 2009 och 2014, vilket motsvarar ca 30 % av BNP.

Avstämning mot överskottsmålet

Överskottsmålet är preciserat som att den offentliga sektorns finansiella sparande ska motsvara 1 % av BNP i genomsnitt över en konjunkturcykel. För att vara styrande för finanspolitiken gör regeringen i propositionen bedömningen att överskottsmålet bör bedömas i ett framåtblickande perspektiv (se avsnitt 2.4 som behandlar regeringens ställningstaganden om det finanspolitiska ramverket). Regeringen menar att en bakåtblickande analys också behövs för att kunna bedöma om det finns systematiska felaktigheter i finanspolitiken som kan minska sannolikheten för att överskottsmålet ska kunna nås i framtiden.

För den framåtblickande analysen använder regeringen ett sjuårigt glidande medelvärde för det finansiella sparandet och det strukturella sparandet beräknat för samtliga prognosår (se tabell 2.3). En konjunkturjusterad sjuårsindikator används också i analysen. Regeringen konstaterar att det finns en rad problem med de indikatorer som används för att följa upp överskottsmålet, framför allt när det gäller att ta hänsyn till konjunkturläget. Regeringen använder därför inte en enskild indikator för att fastställa reformutrymme eller besparingsbehov utan gör i stället en samlad bedömning av indikatorerna. Regeringen bedömer att det finansiella sparandet under 2010 och 2011 ligger på en nivå som med hänsyn tagen till konjunkturläget bedöms vara i linje med överskottsmålet. Under den senare delen av prognosperioden, 2012–2014, når det strukturella sparandet nivåer som ligger klart över målet.

Tabell 2.3 Finansiellt sparande i offentlig sektor samt indikatorer för avstämning mot överskottsmålet
Procent av BNP respektive potentiell BNP

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Finansiellt sparande	**-0,8**	**-2,1**	**-1,0**	**0,4**	**1,3**	**2,2**
Sjuårsindikatorn	0,7	0,5	0,3			
Sjuårsindikatorn, konjunkturjusterat	1,4	1,6	1,6			
Strukturellt sparande	2,2	0,4	0,7	1,5	2,0	2,4
Bakåtblickande tioårssnitt	1,3					
Bakåtblickande tioårssnitt, konjunkturjusterat	1,4					
BNP-gap	**-5,3**	**-4,4**	**-2,9**	**-1,9**	**-1,1**	**-0,3**
Sjuårssnitt	-1,3	-1,9	-2,3			
Bakåtblickande tioårssnitt	-0,2					

Källa: 2010 års ekonomiska vårproposition.

Under 2000–2009 motsvarade det finansiella sparandet i den offentliga sektorn i genomsnitt 1,3 % av BNP. Denna indikator och det konjunkturjusterade tioårssnittet indikerar att det finansiella sparandet har legat något högre än överskottsmålet under perioden. Regeringens slutsats är att den bakåtblickande analysen inte pekar på några stora systematiska fel i finanspolitiken som kan påverka måluppfyllelsen framöver.

Bedömning av reformutrymmet 2011–2014

Enligt nuvarande bedömning når det offentliga sparandet balans betydligt tidigare än vad som förväntades i budgetpropositionen för 2010. Regeringen är dock tydlig med att ett utrymme för permanenta ofinansierade reformer bara kan uppstå om det sker en förbättring av det offentliga sparandet, utöver målet, som beror på strukturella faktorer. Enligt den framåtblickande avstämningen mot överskottsmålet gör regeringen bedömningen att det inte är uppenbart att det finns något utrymme för ytterligare ofinansierade reformer 2011 utöver de som aviseras och föreslås i samband med

propositionen. Den framåtblickande avstämningen mot överskottsmålet indikerar att ett visst reformutrymme uppstår mot slutet av prognosperioden. Regeringen understryker dock att osäkerheten i bedömningen är betydande, eftersom det finns en betydande risk för att återhämtningen blir svagare än vad som nu ligger i prognosen. Med hänsyn till denna risk bör inte ett reformutrymme som uppkommer först 2013 och 2014 intecknas för tidigt. Denna risk talar i stället för att man bör säkerställa att Sverige går in i nästa lågkonjunktur med överskott i de offentliga finanserna.

Utgiftstaket

För att förstärka kontrollen av de offentliga finanserna i ett medelfristigt perspektiv förlängs bedömningen av utgiftstaket i denna proposition till 2014. Regeringen anser att en bedömning av utgiftstaket för det fjärde året är ett viktigt instrument för att tydliggöra strategin för återgång till överskott i de offentliga finanserna. Regeringens ambition är att den bedömda nivån på utgiftstaket ska ligga till grund för det förslag till utgiftstak för 2013 och 2014 som kommer att lämnas i budgetpropositionen för 2011.

Regeringen bedömer att utgiftstaket för staten, inklusive ålderspensionssystemet vid sidan av statsbudgeten, för 2013 bör uppgå till 1 084 miljarder kronor. För 2014 bör utgiftstaket för staten inklusive ålderspensionssystemet vid sidan av statsbudgeten uppgå till 1 094 miljarder kronor. Regeringen anger som skäl för sin bedömning att utgiftstaket bör fastställas på en nivå som är förenlig med en långsiktigt hållbar finanspolitik. Bedömningen tar därför sin utgångspunkt i en samlad bedömning av det budgetpolitiska regelverket och prognosen för de offentliga finanserna. En väl avvägd bedömning är att utgiftstaket bör öka med 10 miljarder kronor per år 2013 och 2014. Det innebär en återgång mot utgiftstak som i högre grad är förenliga med överskottsmålet. Det leder samtidigt till nivåer på budgeteringsmarginalen för 2013 och 2014 som är något lägre än den förhållandevis höga budgeteringsmarginalen 2012, vilket innebär att utgiftstaket får en rimligt styrande effekt på utgiftsutvecklingen. Regeringen anser, som tidigare anförts, att utgiftstaket trendmässigt ska falla svagt som andel av BNP. Utgiftskvoten i Sverige är hög i ett internationellt perspektiv, och därmed blir också skatteuttaget som krävs för att finansiera utgifterna relativt högt, vilket riskerar att verka snedvridande och hämma den ekonomiska effektiviteten.

Regeringen konstaterar att budgeteringsmarginalen är väsentligt större samtliga år t.o.m. 2012 än vad som följer av den säkerhetsmarginal som bör upprätthållas enligt regeringen riktlinjer. För att upprätthålla bufferten för prognososäkerhet bör budgeteringsmarginalen uppgå till minst 10, 15 och 20 miljarder kronor 2010, 2011 och 2012. Den nödvändiga bufferten för 2013 och 2014 bedöms till minst 3 % av de takbegränsade utgifterna.

Tabell 2.4 Utgiftstak för staten och budgeteringsmarginal
Miljarder kronor och procent av BNP

	2010	2011	2012	2013	2014
Utgiftstak för staten	1 024	1 054	1 074	1 084	1 094
Procent av BNP	*32,3*	*31,6*	*30,8*	*29,7*	*28,6*
Takbegränsade utgifter	995	1 001	1 003	1 020	1 039
Procent av BNP	*31,4*	*30,1*	*28,8*	*27,9*	*27,2*
Budgeteringsmarginal	29	53	71	64	56

Källa: 2010 års ekonomiska vårproposition.

Den väsentligt högre budgeteringsmarginalen betyder dock inte, enligt regeringen, att det finns ett utrymme på utgiftssidan för reformer. Enligt regeringen är det för närvarande överskottsmålet som begränsar utrymmet för reformer på utgiftssidan. Osäkerheten är stor i utgiftsprognoserna. Den kraftiga prognostiserade nedgången av volymerna i transfereringssystemen, främst sjukförsäkringen, har avgörande effekt på utgiftsutvecklingen fram till 2014. Regeringen uppskattar att utgifterna skulle bli 40 miljarder kronor högre än i nuvarande bedömning om volymerna i ersättningssystemen för arbetsmarknad och ohälsa skulle vara oförändrade 2014 i förhållande till de volymer som gällde 2009 och detta kan tala för en något större osäkerhetsmarginal än vad som normalt är befogat.

Finanspolitikens långsiktiga hållbarhet

Finanspolitiken kan sägas vara långsiktigt hållbar om de skatteintäkter och övriga inkomster som följer av gällande skatte- och avgiftsregler är tillräckligt stora för att över tiden finansiera de utgifter som följer av dagens välfärdssystem. Osäkerheten i långsiktsberäkningarna är naturligtvis mycket stor och resultaten måste därför tolkas med försiktighet, vilket också regeringen konstaterar. Sammantaget visar regeringens beräkningar i ett scenario med oförändrat beteende och välfärdssystem (bas-scenariot) att finanspolitiken är hållbar på lång sikt. I bas-scenariot blir det offentliga sparandet som andel av BNP på sikt mycket högt, vilket resulterar i en kraftigt förstärkt tillgångsställning. Regeringens resonemang är att detta skulle kunna tolkas som att det finns utrymme för en budgetförsvagning om beräkningsantagandena skulle bli verklighet. Regeringen konstaterar dock att en sådan inriktning på politiken inte är långsiktigt hållbar. Regeringens övergripande budskap när det gäller finanspolitikens långsiktiga hållbarhet är att en högre standard och lägre skattesatser är möjligt utan att finanspolitiken blir långsiktigt ohållbar om den förvärvsaktiva delen av livet förlängs, antingen genom ett tidigare inträde till arbetslivet eller ett senare utträde från det.

Motionen

Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet framhåller i motion Fi15 att Sverige ska ha sunda offentliga finanser och att den offentliga sektorns finansiella sparande ska visa ett överskott på 1 % av BNP över en konjunkturcykel. Sunda offentliga finanser menar motionärerna är en förutsättning för uthållig tillväxt och stabil välfärd. Motionärerna betonar vikten av att säkra att Sverige snabbt kommer tillbaka till en situation med stabila offentliga finanser och att det är fler jobb som är nyckeln till starka offentliga finanser. Därför vill motionärerna prioritera jobbskapande investeringar och låta andra utgifter och skattesänkningar stå tillbaka tills Sverige är igenom den ekonomiska krisen. I motionen säger motionärerna nej till ansvarslösa skattesänkningar på lånade pengar. Beträffande utgiftstaket för staten slår motionärerna fast att utgiftstaket är ett centralt styrinstrument för budgetpolitiken.

Oppositionspartierna betonar att de förslag som de presenterar är finansierade och ryms inom en ansvarsfull budget. Redovisningen av förslagen gör de i termer av effekt på den konsoliderade offentliga sektorns finansiella sparande för 2011 och 2012.

Den satsning på fler jobb som motionärerna presenterar i sin motion innehåller förslag på ökade utgifter genom ett utökat antal utbildnings- och praktikplatser, ökade statsbidrag till kommunerna, investeringar i infrastruktur, investeringsstöd till bostäder samt ökade forskningsanslag till små och medelstora företag. Dessutom föreslås en höjd ersättningsnivå i a-kassan. Satsningen innehåller även förslag om en generell nedsättning av socialavgifterna riktade till småföretag och avskaffade socialavgifter för unga arbetslösa. Den sammanlagda satsningen beräknas till 20 miljarder kronor 2011 och 26 miljarder kronor 2012 i termer av effekt på offentliga sektorns finansiella sparande. Samtidigt vill motionärerna avskaffa nedsättningen av arbetsgivaravgifter för unga, och för detta tillgodoräknar sig motionärerna 10 miljarder kronor 2011 och 2012.

För att stimulera nyföretagande vill motionärerna genomföra en extra utdelning från Vattenfall med 5 miljarder kronor för att skapa en ny riskkapitalfond. Denna åtgärd redovisas vid sidan om de övriga förslagen och ingår inte i beräkningen av förslagens effekt på offentliga sektorns finansiella sparande.

Motionärerna föreslår ytterligare utgiftsökningar på drygt 4 miljarder kronor 2011 och drygt 5 miljarder kronor 2012. Här ingår förändringar i sjukförsäkringen som beräknas kosta drygt 2 miljarder kronor 2011 och 2012 samt stödprogram för att skynda på klimatomställning på omkring 1 miljard 2011 och 2012. Motionärerna menar också att det under den kommande mandatperioden är nödvändigt att genomföra en rad besparingar inom den statliga myndighetssektorn för att få ut så mycket som möjligt av varje investerad skattekrona. Besparingarna beräknas till ca 6 miljarder kronor 2011 och 2012. I summan ingår motionärernas förslag om en besparing på försvaret med 2 miljarder kronor för respektive år samt en minsk-

ning av utgifterna för arbetslöshetsersättning på 3 miljarder kronor sammanlagt för 2011 och 2012, som en följd av att motionärerna räknar med att deras utbildningssatsningar ska föra personer från arbetslöshet. Dessutom är motionärerna beredda att göra en indragning av anslagssparandet bland statliga myndigheter för att frigöra resurser till jobbskapande investeringar. Motionärerna räknar med att detta minskar utgifterna med drygt 700 miljoner kronor per år 2011 och 2012.

På infrastrukturområdet föreslår motionärerna en närtidssatsning 2011 och 2012 som ökar anslagen för infrastruktur med 760 miljoner kronor 2011 och 2,4 miljarder kronor 2012. I motionärernas infrastruktursatsning på drygt 100 miljarder kronor för planperioden 2010–2021 föreslås att 55 miljarder kronor finansieras genom lån i Riksgäldskontoret. Enligt motionen innebär en sådan upplåning att utgifterna för räntor och amorteringar från år 2021 är runt 3,5 miljarder kronor, vilket väl ryms inom det överskott som motionärerna räknar med att en höjning av kilometerskatten på tunga lastbilstransporter kommer att ge från 2013 och som är den huvudsakliga finansieringskällan för satsningen.

Beträffande skattepolitiken anser motionärerna att välfärden måste sättas före nya stora skattesänkningar. De förslag till förändringar som föreslås av skattepolitiken kommer, enligt motionärerna, att göra skattesystemet rättvisare och enklare, och därmed mer effektivt. I motionen föreslås en höjning av miljö- och energiskatter, framför allt höjd koldioxidskatt, på sammanlagt drygt 5 miljarder kronor 2011 och knappt 8 miljarder kronor 2012. I motionen finns också förslag om avskaffat förvärvsavdrag för miljonärer, avskaffat avdrag för hushållstjänster och skatt på förmögna som sammanlagt beräknas förstärka den offentliga sektorns finansiella sparande med 2,8 miljarder kronor 2011 och 7,4 miljarder kronor 2012.

För att pensionärer inte ska beskattas hårdare än löntagare vill motionärerna höja grundavdraget för pensioner. Totalt kostar förslaget 7,5 miljarder kronor, inklusive regeringens förslag på 5 miljarder kronor per år.

Motionärerna lägger fram ett program för att bekämpa skattefusk. Budgeteffekten är inte beräknad och redovisad i förslaget. Programmet handlar bl.a. om att bekämpa skatteparadis, skatteflykt och penningtvätt samt om en förändrad sekretesslag, ökad kontroll över växlings- och factoringbolag och översyn av reglerna för F-skattsedel. Det handlar också om att ge Skatteverket bättre möjligheter att kontrollera skattebrott. För detta ändamål föreslår motionärerna att Skatteverket tillförs 50 miljoner kronor 2011 och 2012.

I tabell 2.5 redovisas motionärernas beräkningar på hur deras förslag påverkar den konsoliderade offentliga sektorns finansiella sparande för 2011 och 2012:

Tabell 2.5 Utgifts- och inkomstförändringar i motionärernas förslag jämfört med regeringen
Miljoner kronor

	2011	2012
Utgiftsförändringar, netto	-15 725	-18 155
Inkomstförändringar, netto	15 750	18 200
Förändring finansiellt sparande offentlig sektor	25	45

Källa: Motion 2009/10:Fi15.

Yttranden från andra utskott

Samtliga utskott som yttrar sig ställer sig bakom propositionen och avstyrker motionen. I varje yttrande finns en gemensam avvikande mening från Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet.

Skatteutskottets yttrande

Skatteutskottet anser i likhet med regeringen att det är viktigt att skattepolitiken bidrar till att få fler i arbete och menar att fler människor i arbete är en förutsättning för fortsatta sunda offentliga finanser. Skatteutskottet ställer sig bakom den inriktning som regeringen förordat och avstyrker bl.a. motionärernas inriktning att avskaffa jobbskatteavdraget och i det sammanhanget även de initiala förslagen om en reducering av jobbskatteavdraget och om en avtrappning som höjer de högsta skattenivåerna på förvärvsinkomster ytterligare.

Enligt skatteutskottets mening är det viktigt att skattereglerna utformas så att de stärker medborgarnas förtroende för skattesystemet och underlättar för dem att göra rätt för sig. Skattefel ska begränsas och skattebrott, skattefusk och skatteundandragande motverkas. Skattesystemet måste uppfattas som legitimt därför att det finansierar bra offentlig verksamhet som människor vill betala för. Skatteutskottet konstaterar att det pågår ett aktivt arbete på flera olika fronter som är inriktat på att komma till rätta med olika former av skattefusk och svartarbete och ser mot bakgrund av det inte någon anledning för riksdagen att rikta tillkännagivanden till regeringen om behovet av olika åtgärder inom detta område.

Trafikutskottets yttrande

När det gäller finansiering av infrastrukturinvesteringar framhåller trafikutskottet den grundprincip om anslagsfinansiering som framgår av 22 § lagen (1996:1059) om statsbudgeten. Trafikutskottet betonar att lånefinansiering, på samma vis som anslagsfinansiering, minskar den offentliga sektorns finansiella sparande. Trafikutskottet välkomnar regeringens utgångspunkt att inte föreslå lånefinansiering för nya objekt såvida kostnaderna inte täcks av brukaravgifter eller dylikt. Trafikutskottet tar bestämt avstånd från en lånefinansiering som innebär att kostnaderna inte syns

inom utskottets utgiftsområde men likväl inskränker det finansiella utrymmet i statsbudgeten samtidigt som transparensen i budgetberedningen eroderas.

Kompletterande information

Finanspolitiska rådets rapport

Finanspolitiska rådet har regeringens uppdrag att utvärdera finanspolitiken och den ekonomiska politiken. I sin tredje rapport, Svensk finanspolitik – Finanspolitiska rådets rapport 2010, analyserar rådet bl.a. läget i de offentliga finanserna och reformutrymmet framöver.

De offentliga finanserna: Finanspolitiska rådet konstaterar att det finns två huvudorsaker till de förhållandevis goda offentliga finanserna i Sverige trots den ekonomiska krisen. För det första hade Sverige starka offentliga finanser när krisen började. För det andra har den offentliga sektorn inte behövt gå in med krisstöd till finanssektorn på det sätt som skett på många andra håll. Sverige har haft ett betydande handlingsutrymme för att använda finanspolitiken som stabiliseringspolitiskt instrument i krisen. Finanspolitiska rådet har tidigare givit uttryck för att stimulansåtgärderna var för små under 2009 och att regeringen var överdrivet försiktig och underskattade det manöverutrymme som skapats av det finanspolitiska ramverk som tillkom i slutet av 1990-talet. Under det innevarande året är de finanspolitiska stimulanserna starkare än 2009, och rådets uppfattning är att de är av rimlig omfattning.

Reformutrymmet framöver: Den svenska finanspolitiken står inför en målkonflikt mellan långsiktig hållbarhet och kortsiktig stabilisering. När det gäller regeringens bedömning att de offentliga finanserna kommer att visa överskott 2012 och det resonemang om att det finns ett visst reformutrymme sett över hela nästa mandatperiod, vill Finanspolitiska rådet ännu mer än regeringen betona den stora osäkerheten. Osäkerheten beror framför allt på svårigheten att bedöma vilka permanenta effekter som krisen kan få på sysselsättningen. Mot bakgrund av denna stora osäkerhet om den ekonomiska krisens långsiktiga effekter på de offentliga finanserna hade det, enligt rådet, varit önskvärt om vårpropositionen mer tydligt angett vilka åtgärder som kan komma i fråga ifall det krävs aktiva beslut för att återgå till budgetöverskott.

De förslag på permanenta reformer som regeringen presenterar i samband med den ekonomiska vårpropositionen, vilka omfattar 7 miljarder kronor 2011, äventyrar inte finanspolitikens långsiktiga hållbarhet enligt rådet. Rådet avråder dock starkt från ytterligare utfästelser om permanenta ofinansierade reformer i det osäkra läge som råder. I klartext betyder detta, enligt Finanspolitiska rådet, att det skulle vara mycket riskabelt om regeringen eller oppositionen i valrörelsen binder upp sig för kostnadskrävande reformer utan att ange finansiering. De starka offentliga finanserna innebär att det finns en stabiliseringspolitisk handlingsfrihet, och det är ett

politiskt val om man vill utnyttja den för fortsatta begränsade och tillfälliga stimulansåtgärder eller för att snabbt återställa de offentligfinansiella buffertarna inför framtiden. Om man skulle vilja ge finanspolitiken en mer expansiv inriktning under 2011 är den möjlighet som Finanspolitiska rådet bedömer ligger närmast till hands att förlänga de extra statsbidrag till kommunerna som utgår under 2010. Samtidigt lyfter rådet upp att en förlängning av statsbidraget kan riskera att uppfattas som permanent.

Ekofinrådets yttrande över det svenska konvergensprogrammet 2010

Ekofinrådet lämnade i april sitt yttrande över det uppdaterade svenska konvergensprogrammet 2010. Den övergripande slutsatsen är att de stora överskotten i de offentliga finanserna när krisen började gjorde att det i nedgången fanns utrymme för aktiv finanspolitik, såväl stimulanser för att hålla uppe efterfrågan som politik för att stärka ekonomins långsiktiga tillväxtpotential. Förbättringen i de offentliga finanserna de närmaste två åren är framför allt ett resultat av en bättre ekonomisk utveckling. Om det skulle visa sig att utfallet blir sämre än förväntat behöver den svenska regeringen vara redo att genomföra åtgärder för budgetkonsolidering. Här menar Ekofinrådet att den svenska budgetstrategin skulle vinna på att vara mer specifik med avseende på vilka åtgärder som kan komma i fråga, särskilt med tanke på att underskottet i de offentliga finanserna inte når det målet förrän under den senare delen av prognosperioden.

2.2 Tillväxt och sysselsättning

Propositionen

För att förbättra förutsättningarna för tillväxt fokuserar regeringens politik på åtgärder som bidrar till att öka sysselsättningen, investeringarna och produktiviteten. Den ekonomiska tillväxten måste dessutom vara förenlig med en god miljö och hälsa, dvs. den ska vara uthållig. Regeringen har genom införande av jobbskatteavdrag, sänkt statlig inkomstskatt samt reformerad arbetslöshets- och sjukförsäkring gjort det mer lönsamt att arbeta och att utbilda sig. En viktig uppgift för politiken har varit att reducera de hinder som höga marginal- och tröskeleffekter i skatte- och bidragssystemen utgör för sysselsättningen. Politiken kan också bidra till hög sysselsättning och lägre arbetslöshet genom åtgärder som gör att arbetsmarknaden fungerar bättre, t.ex. via en mer effektiv arbetsförmedling. Regeringens bedömning är att den hittills förda sysselsättningspolitiken är ändamålsenlig, och politikens inriktning ligger därmed fast.

Effekter av sysselsättningspolitiken

Regeringens bedömning är att de hittills vidtagna åtgärderna på sikt ökar antalet sysselsatta med ca 150 000 personer, varav 125 000 utgör en effekt av genomförda strukturreformer. Reformerna påverkar inte enbart sysselsättningen, utan ökar även antalet personer i arbete genom att färre personer är sjukfrånvarande. Vidare bidrar bl.a. jobbskatteavdragen till att de som redan är sysselsatta arbetar mer, t.ex. genom att incitamenten att gå från deltids- till heltidsarbete ökar. Sammantaget bedömer regeringen att de hittills vidtagna åtgärderna samt de reformer som aviseras i denna proposition ökar antalet arbetade timmar med motsvarande ca 225 000 årsarbetskrafter på sikt, varav 200 000 är en effekt av genomförda strukturreformer. Jobbskatteavdraget bedöms bidra med cirka hälften av denna ökning (se tabell 2.6). Regeringens bedömning baseras på forskning om hur exempelvis förändringar av skattesystemet och arbetsmarknadspolitiken påverkar arbetsutbudet och sysselsättningen. Effekternas storlek och i vilken takt de slår igenom är dock behäftat med osäkerhet, enligt regeringen.

Tabell 2.6 Effekter på sysselsättning och BNP av regeringens politik

	Årsarbetskraft[1]	Sysselsatta	BNP
Jobbskatteavdrag samt höjd nedre skiktgräns för statlig inkomstskatt	100 000	75 000	2,2
Arbetslöshetsförsäkring	15 000	15 000	0,2
Arbetsmarknadspolitik	25 000	20 000	0,5
Sjukförsäkring	50 000	5 000	1,0
Övrigt[2]	10 000	10 000	0,2
Summa strukturreformer	**200 000**	**125 000**	**4,1**
Krisåtgärder	25 000	25 000	0,5
Summa	**225 000**	**150 000**	**4,6**

[1] Antalet årsarbetskrafter är mätt i antalet helårsekvivalenter, dvs. hur många heltidsanställda förändringen i antalet arbetade timmar motsvarar.
[2] Inkluderar effekter av vårdnadsbidraget, skattereduktion för hushållsarbete, sänkning av socialavgifter för unga samt generell sänkning av socialavgifter.
Källa: 2010 års ekonomiska vårproposition.

Regeringen har utvecklat ett ramverk för sysselsättningspolitiken som syftar till att politiken på ett så effektivt sätt som möjligt ska bidra till en varaktigt högre sysselsättning. Centrala delar i arbetet med ramverket är att diskutera målen för sysselsättningspolitiken och att skapa indikatorer som tidigt identifierar väsentliga problem på arbetsmarknaden och som kan användas för att följa upp om politiken haft avsedd effekt. En indikation på förbättrad anpassningsförmåga på arbetsmarknaden är att sysselsättningen fallit betydligt mindre än vad det historiska sambandet mellan sysselsättning och BNP implicerar. Vidare är arbetskraftsdeltagandet fortsatt högt trots lågkonjunkturen. Andra indikationer på att politiken verkar i rätt riktning mot en varaktigt högre sysselsättning är att sjukskrivningarna fortsätter att minska liksom antalet personer med sjuk- och aktivitetsersätt-

ning. Vidare har sökaktiviteten bland arbetslösa varit hög, och antalet nystartsjobb blir allt fler. Det låga utflödet till arbete för personer med långa inskrivningstider hos Arbetsförmedlingen är dock bekymmersamt även om det sannolikt delvis förklaras av konjunkturutvecklingen, enligt regeringen.

Insatser för att stödja återhämtningen

Sedan budgetpropositionen för 2009 beslutades har regeringen vidtagit ett stort antal åtgärder i syfte att mildra krisens effekter på efterfrågan, dämpa fallet i sysselsättningen och motverka att arbetslösheten biter sig fast på en hög nivå. De åtgärder som regeringen vidtagit för att möta krisen sedan sommaren 2008 uppgår till sammanlagt ca 80 miljarder kronor. Sammantaget bedöms dessa åtgärder leda till att nivån på BNP blir 1,8 % högre 2010 jämfört med om de inte hade vidtagits och att antalet sysselsatta blir ca 60 000 personer fler 2010 än vad som annars hade blivit fallet. Vidare har Sverige jämförelsevis stora s.k. automatiska stabilisatorer som ytterligare har dämpat fallet i efterfrågan och sysselsättningen.

Mot bakgrund av de betydligt ljusare utsikterna för den makroekonomiska utvecklingen, gör regeringen bedömningen att det inte finns något behov av ytterligare stora stabiliseringspolitiska åtgärder. En fortsatt expansiv penningpolitik och fullt ut verkande automatiska stabilisatorer bidrar i detta läge till att hålla uppe efterfrågan och sysselsättningen. Resursutnyttjandet är dock fortsatt svagt, vilket talar för att det kan vara motiverat med vissa stabiliseringspolitiska insatser i syfte att underbygga återhämtningen och fånga upp dem som står längst från arbetsmarknaden.

Regeringen har vid flera tillfällen vidtagit temporära åtgärder som riktats till dem som blivit arbetslösa under krisen och som syftat till att förhindra att fler blir långtidsarbetslösa. Exempel är coachningsinsatser, arbetspraktik, Lyft samt temporära ökningar av antalet utbildningsplatser på komvux, yrkeshögskolor och högskolor. Samtidigt har åtgärder vidtagits för att stärka långtidsarbetslösas chanser att få jobb.

För att ytterligare motverka långtidsarbetslöshet bland äldre föreslår regeringen att kvalificeringstiden för ett nystartsjobb temporärt kortas från 12 till 6 månader för personer som fyllt 55 år. Den kortare kvalificeringstiden ska gälla från den 1 juli 2010 till den 30 juni 2012.

Den ekonomiska krisen har försvårat situationen för ungdomar på arbetsmarknaden. Av det skälet föreslås på tilläggsbudget en tillfällig sommarsatsning för skolungdomar i form av sommarjobb under sommaren 2010. Satsningen avser sommarjobb i kommuner, landsting och ideella föreningar, och kostnaden beräknas uppgå till 100 miljoner kronor 2010. Dessutom utökas satsningen på sommarskolor tillfälligt i syfte att ge fler ungdomar möjlighet att få slutbetyg och på så sätt förbättra utsikterna på arbetsmarknaden.

Den ekonomiska krisen drabbade Västra Götalandsregionen särskilt hårt. Regeringen föreslår att 104 miljoner kronor för 2010 anvisas på tilläggsbudgeten för fler utbildningsplatser inom yrkesvux, yrkeshögskolan och högskolan. Utbildningssatsningen fortsätter även 2011 och beräknas då till 144 miljoner kronor. Därtill föreslår regeringen att 55 miljoner kronor tillförs i år för att stärka konkurrenskraft och innovation, som bl.a. möjliggör Innovatums projekt för elbilsutveckling.

Förutsättningar för ett konkurrenskraftigt näringsliv

Skatter och regelsystem ska utformas så att de stöder ett dynamiskt och konkurrenskraftigt näringsliv. Politiken ska också bidra till hög produktivitetstillväxt genom att skapa goda förutsättningar för företagande, konkurrens, forskning och lärande. Den fortsatta globaliseringen kommer att innebära stora möjligheter för svenska företag att finna nya marknader samtidigt som svenska konsumenter kan dra nytta av den ökade konkurrensen genom sänkta priser och ett större utbud av varor och tjänster. Samtidigt ställer globalisering krav på ekonomins förmåga att anpassa sig till ständigt ändrade förutsättningar så att konkurrenskraften kan upprätthållas. Goda villkor för företagande är en avgörande tillväxtförutsättning. Regeringen har därför genomfört kraftfulla satsningar för att förbättra förutsättningarna för företagandet. Några särskilt viktiga åtgärder är slopad förmögenhetsskatt, sänkt bolagsskatt, förbättrade 3:12-regler samt sänkta social- och egenavgifter.

Regeringen avser att slopa revisionsplikten för mindre företag i syfte att ytterligare reducera företagens administrativa börda. Regeringen kommer att noga utvärdera reformens effekter och då även överväga att ta ytterligare steg. Regeringen avser också att genomföra en regelförenkling av momsredovisningen. Detta medför en räntekostnad för staten. De lägre intäkter som uppstår till följd av slopad revisionsplikt ska finansieras genom en höjning av fastighetsskatten för vattenkraftverk samt genom en höjning av stämpelskatten vid juridiska personers förvärv av fastigheter och tomträtter.

Ett utbildningssystem med hög kvalitet i kombination med innovationer och forskning av världsklass skapar förutsättningar för att svenska företag ska vara konkurrenskraftiga med kunskapsintensiva varor och tjänster på de internationella marknaderna. Under mandatperioden har regeringen därför bl.a. presenterat en ny skollag, förbättrat kvaliteten i lärarutbildningen, reformerat gymnasieskolan samt ökat resurserna till forskning för att understödja utveckling och innovationer.

Investeringar i infrastruktur

Regeringen fastställde i mars 2010 den nationella planen för utveckling av transportsystemet för 2010–2021. Utmaningen har varit att finna tekniskt och ekonomiskt hållbara lösningar för behov som förändras när befolkning, bebyggelse och näringsliv utvecklas. Resor och transporter kan bidra

till en önskad samhällsutveckling som bl.a. innebär större arbetsmarknadsregioner. Det har också varit angeläget att möjliggöra medfinansiering av statlig transportinfrastruktur då ökat samarbete kan ge bättre utformning av åtgärderna och skapa utrymme för fler förbättringar av den statliga infrastrukturen. Bland de beslutade investeringarna finns objekt som delvis kommer att finansieras med trängselskatt, vägavgifter och kommunala bidrag. Regeringen har i proposition 2009/10:189 föreslagit att trängselskatt införs i Göteborg fr.o.m. den 1 januari 2013. Intäkterna beräknas uppgå till ca 1 miljard kronor per år. Överskottet bör enligt regeringen få användas till räntor och amorteringar på lån till infrastruktur samt till infrastrukturåtgärder. Regeringen föreslår på tilläggsbudget att riksdagen godkänner planeringsramar på upp till 50 miljarder kronor för investeringar i de medfinansierade objekten. Lån får tas upp för den del av objekten som kommer att finansieras med vägavgifter eller trängselskatter. Sett över hela planperioden 2010–2021 är inslagen av medfinansiering och lån störst de första åren, medan anslagsfinansieringen relativt sett ökar mot slutet av perioden. Den statliga finansieringsram på 417 miljarder kronor för infrastrukturåtgärder som riksdagen beslutat kan därmed utökas så att åtgärder på sammanlagt 482 miljarder kronor möjliggörs.

Givet den rådande situationen på arbetsmarknaden är det också motiverat att tidigarelägga vissa underhållsåtgärder och mindre investeringar. Mot denna bakgrund tillförs i år 500 miljoner kronor. Åtgärderna är sådana som ligger inom den s.k. nationella planen för utveckling av transportsystemet 2010–2021 men som skulle ha genomförts senare. Anslagstillskottet 2010 kompenseras därför med sänkningar av anslagen senare under perioden, då behovet av stimulansåtgärder av detta slag förväntas vara mindre. På tilläggsbudget i anslutning till denna proposition föreslås därutöver att 490 miljoner kronor från EU tillförs till infrastrukturinvesteringar i Sverige som ingår i s.k. transnationella europeiska transportnätverk. För att möjliggöra viktiga investeringar i den nationella planen som medfinansieras av kommuner och med brukaravgifter har vidare vissa omfördelningar av de statliga anslagen gjorts mellan åren. Sammantaget möjliggör detta ökade infrastrukturinvesteringar som uppgår till ca 2 miljarder kronor 2010.

Regeringen avser också att ytterligare utreda förutsättningar och kostnader för höghastighetsbanor i Sverige. En utgångspunkt är utredningen Höghastighetsbanor – ett samhällsbygge för stärkt utveckling och konkurrenskraft (SOU 2009:74) som presenterades i september 2009.

Klimatutmaningen

Klimatfrågan är enligt regeringen den största miljöutmaning som världen står inför under överskådlig tid. Utmärkande är dess globala omfattning. Sverige ska visa ledarskap för att möta utmaningen både internationellt och genom de åtgärder som vidtas i Sverige. De internationella klimatförhandlingarna fortsätter, och regeringen intar fortsatt en pådrivande roll för att uppnå en global och heltäckande klimatregim som innebär höjda ambi-

tioner jämfört med i dag och konkreta åtaganden för alla stora utsläppsländer samt åtgärder för att skydda de fattigaste från klimatförändringarnas negativa effekter. För att klara den utmaning som en höjd ambition i klimatpolitiken ställer, krävs en politik inriktad på ökad användning av ekonomiska styrmedel och omställning till mer klimatvänlig produktion och konsumtion, där utgångspunkten är att den som förorenar också ska betala. I en kostnadseffektiv miljöstyrning bör skatterna utformas på ett sätt som ger en hög välfärd samtidigt som miljön förbättras.

I propositionen Förändrat uppdrag för Sveaskog AB (prop. 2009/10: 169) föreslås att produktiv skogsmark förs från Sveaskog AB till staten, för att sedan bytas mot skyddsvärd mark som ägs av de stora privata skogsägarna. Den marken kan sedan skyddas, vilket innebär att delmålet Långsiktigt skydd av skogsmark (2010) inom ramen för miljömålet Levande skogar kan nås. Förslaget medför permanent minskade utdelningar till staten, vilket kompenseras genom att anslaget 1:3 Åtgärder för biologisk mångfald under utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård minskas med 210 miljoner kronor per år. Förslaget innebär ett mindre behov av att köpa skyddsvärd mark då det nuvarande målet nås på annat sätt.

Regeringen har beslutat om en lagrådsremiss om bättre skattemässiga förutsättningar för biogas och landbaserad el till fartyg i hamn. Syftet är att underlätta en önskvärd övergång till en högre andel biogas i energisystemet. Vidare föreslås att energiskatten på el som förbrukas av fartyg när dessa ligger i hamn sänks i syfte att stimulera användningen av koldioxidneutral el. Båda dessa åtgärder medför ett visst skattebortfall men de ger betydande positiva miljöeffekter, enligt regeringen.

Regleringen av finansmarknaderna

Den finansiella krisen har pekat på svagheter i regelverken för de finansiella marknaderna och företagen samt i tillsynen av dessa. Ett omfattande arbete pågår i krisens spår för att rätta till dessa brister. Arbetet bedrivs på internationell nivå, såväl inom EU och Baselkommittén för banktillsyn som inom G20-samarbetet. Syftet är att minska uppbyggnaden av risker som kan leda till nya djupa finansiella kriser. Det har redan tagits viktiga steg för att skärpa regelverken. Regeringen har, inte minst under det svenska ordförandeskapet i EU, varit mycket aktiv för att få dessa förändringar på plats.

Bankernas centrala roll i ekonomin medför att staten måste ha starka möjligheter att vidta åtgärder för att säkra finansiell stabilitet och upprätthålla kreditgivningen. Det var syftet med de åtgärder som regeringen vidtog under hösten 2008. Det regelverk som införts har haft en disciplinerande effekt på beteendet hos finansmarknadens aktörer. Stora krav har ställts på Finansinspektionen att aktivt delta i arbetet såväl inom globala standardsättande organ som inom EU, både vad gäller framtagande av skärpta regelverk och därefter genomförandet av dessa på nationell nivå.

Mot den bakgrunden föreslås på tilläggsbudget att Finansinspektionen tillförs 20 miljoner kronor. Motsvarande belopp tillförs 2011 som en temporär förstärkning.

Regeringen avser att göra en bred översyn av det svenska regelverket för att hantera finansiella kriser och kommer därför att tillsätta en utredning på detta område under våren 2010.

Motionen

100 000 nya jobb och praktik- och utbildningsplatser

Enligt Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiets motion Fi15 har regeringen misslyckats med jobben och ekonomin. Arbetslösheten är högre, utanförskapet större och produktiviteten lägre i dag än när regeringen tillträdde hösten 2006. Motionärerna hänvisar till en rapport från KI där bedömningen är att den långsiktiga sysselsättningen kommer att sjunka med 100 000 personer till följd av krisen. I vårpropositionen lämnar regeringen enligt motionärerna inga besked om hur jobben ska bli fler eller hur ekonomin ska stärkas. Arbete är inte bara grunden för välfärd och ekonomiskt välstånd, utan också för människors personliga och sociala utveckling. Motionärernas mål är full sysselsättning. Som ett delmål vill motionärerna att den reguljära sysselsättningen för 20–64-åringar ska vara 80 %. Det innebär bl.a. att särskilda insatser måste till för unga och nyanlända som har svårt att etablera sig på arbetsmarknaden och för att bryta långtidsarbetslösheten. Det innebär också att kvinnors sysselsättning måste öka. Inom arbetsmarknadsområdet ska olika medelfristiga mål tas fram.

I ett Sverige som präglas av massarbetslöshet riskerar människor att slås ut från arbetsmarknaden. Samtidigt finns det många företag och organisationer som inte finner arbetskraft med rätt kompetens och utbildning – trots den höga arbetslösheten. Ett centralt verktyg för att komma tillbaka i arbete är utbildningsinsatser. Det är också det säkraste sättet att få en bättre utveckling, högre tillväxt och större social rörlighet, enligt motionärerna. Motionärernas mål är att hälften av varje årskull ska ha påbörjat eftergymnasiala studier innan de fyller 25 år. Sverige ska konkurrera med kunskap – inte med låga löner. Sverige ska hävda sig genom produktion och tjänster med högt kunskapsinnehåll.

Motionärerna vill bekämpa arbetslösheten genom direkta och omfattande insatser som beräknas leda till sammanlagt 100 000 nya jobb och praktik- och utbildningsplatser. Knappt hälften utgörs av praktik- och utbildningsplatser samtidigt som jobb även ska skapas genom bidrag till kommunsektorn, ROT-avdrag och investeringsstöd, en riskkapitalfond, investeringar i infrastruktur och klimat samt genom sänkta skatter för småföretag och skattereduktion för att anställa unga arbetslösa.

Sverige behöver enligt motionärerna investera i utbildning och ett nytt kunskapslyft. De arbetsgivare som i dag har svårt att rekrytera nya medarbetare kommer att få större möjligheter att finna rätt kompetens. Drygt 6

miljarder kronor satsas över två år på ett program som beräknas innebära ca 40 000 nya utbildnings- och praktikplatser 2011 och ca 30 000 platser 2012 (se tabell 2.7). En betydande del av satsningen är inriktad mot unga arbetslösa. Det handlar om utbyggnad av komvux, yrkeshögskolor, folkhögskolor och högskolor samt om fler praktikplatser i välfärdssektorn. För att höja kvaliteten i högskoleutbildningarna höjs anslagen med 200 miljoner kronor 2011 och med 400 miljoner kronor 2012. 100 miljoner kronor 2011 och 200 miljoner kronor 2012 avsätts för att bygga ut och förbättra studie- och yrkesvägledningen i såväl gymnasieskolan som högskolan. Motionärerna vill också minska antalet coacher hos Arbetsförmedlingen till förmån för utbildning för arbetssökande. De säger vidare nej till de s.k. lotsarna till förmån för andra insatser för snabb etablering av nyanlända.

Tabell 2.7 Antal utbildningsplatser och praktikplatser i motionen

	2011	2012
Yrkesinriktad arbetsmarknadsutbildning	7 500	6 250
Universitet och högskola	5 000	5 000
Kunskapslyft (komvux)	15 500	6 500
Yrkeshögskola (KY)	1 000	1 000
Folkhögskola	2 000	
Korttidsstudiestöd	5 000	5 000
Traineeplatser i välfärden	1 200	
Generationsväxling i äldreomsorgen		3 000
Utbildnings- och företagsvikariat	1 200	
Lönebidrag	5 000	2 500
Gröna jobb	500	
Access	100	
Platser totalt	**44 000**	**29 250**

Källa: Motion 2009/10:Fi15.

Jobbskatteavdraget skalas ned

Jobbskatteavdraget har inte skapat jobb, enligt motionärerna, utan endast gynnat dem som tjänar mest. Motionärerna vill att jobbskatteavdraget trappas av från inkomster på 40 000 kr i månaden. För den som tjänar 50 000 kr i månaden betyder avtrappningen en skattehöjning på ca 250 kr i månaden. Därutöver görs en nedskalning av jobbskattavdraget med 1 miljard för att finansiera en lika stor skattesänkning för föräldralediga, förtidspensionärer, sjuka, arbetslösa m.fl. Jobbskatteavdraget skalas också ned till följd av en trygghetsväxling mot reducerad kostnad för medlemskap i a-kassa (se nedan).

Arbetslöshetsförsäkring för trygghet och omställning

En sammanhållen översyn av hela regelverket för arbetslöshetsförsäkringen behövs, anser motionärerna. Målet är att utforma en långsiktigt hållbar arbetslöshetsförsäkring, en försäkring som är enkel att förstå, som är pålit-

lig och rättssäker och som inte kan missbrukas. Bland annat ska studerandevillkoren och villkoren för deltidsarbetslösa ses över. Målet är att minst 80 % ska få 80 % av sin lön i arbetslöshetsersättning. Nu tas ett första steg för att nå detta mål. Ersättningsnivån i a-kassan höjs till 80 %, föreslår motionärerna. Taket höjs till 930 kr per dag 2011 och 950 kr per dag 2012. Den första höjningen ska genomföras i april 2011, den andra i januari 2012. Efter 100 dagars arbetslöshet ska taket i a-kassan trappas ned med 150 kr per dag. Kostnaden för dessa förändringar beräknas till ca 3,2 miljarder kronor 2011 och 4,3 miljarder kronor 2012.

Vidare ska kostnaden för medlemskap i en a-kassa sänkas till ca 80 kr i månaden för alla genom en skattereduktion. Differentieringen tas därmed bort. Den sänkta kostnaden för a-kassan finansieras genom en nedskalning av förvärvsavdraget. Förslaget benämns trygghetsväxling mellan a-kasseavgift och förvärvsavdrag. För löntagarkollektivet som helhet tar skatteförslagen ut varandra. Förändringen, som ska införas i januari 2011, slår dock olika för olika individer, beroende på inkomst och hur hög ens a-kasseavgift är. A-kassemedlemmar med låga inkomster och höga avgifter tjänar mest. Motionärerna vill också se över möjligheten att skapa en skattemässig neutralitet mellan avgifter till arbetsgivar- och löntagarorganisationer.

Motionärerna gör också en avräkning på kostnaden för a-kassan med 1,6 respektive 1,4 miljarder kronor 2011 och 2012 till följd av att personer lämnar a-kassan för att gå in i utbildning.

Den stora andelen visstidsanställningar är ett stort problem, anser motionärerna som vill se över vilka åtgärder som kan vidtas för att öka antalet tillsvidareanställningar. Även ekonomiska incitament, såsom socialavgifter, ska ses över i detta sammanhang. Arbetsmiljöarbetet ska utvecklas, och bl.a. ska en kartläggning göras av hur arbetsmiljöforskningen bäst kan samlas och organiseras.

Fler och växande företag

Motionärerna vill underlätta för entreprenörer att starta företag och få tag i kapital samt att anställa, expandera och exportera. Det ska vara enklare och tryggare än i dag att röra sig mellan företagande och lönearbete. Näringslivspolitiken ska stimulera fler att starta företag, få fler småföretag att anställa och stärka innovationskraften i mindre företag.

Skatterna ska medverka till ett bättre klimat för entreprenörskap. Att sänka kostnaderna för småföretag att anställa och växa är ett prioriterat område. Motionärerna vill sänka arbetsgivaravgifterna generellt med 2 procentenheter 2011 och 6 procentenheter 2012 upp till en lönesumma om 900 000 kr. Nedsättningen minskar skatteintäkterna med 2 miljarder kronor 2011 och med 6 miljarder kronor 2012. Motionärerna vill också sänka kostnaderna för att anställa unga arbetslösa och se över företagens sjuklönekostnader. Motionärerna vill gå vidare med ytterligare lättnader för småföretagen från 2013. Den nuvarande riktade nedsättningen av arbetsgi-

varavgifter för unga anställda är ett ineffektivt och dyrt sätt att öka sysselsättningen och bör slopas, anser motionärerna. Detta ökar skatteintäkterna med 10,6 respektive 10 miljarder kronor 2011 och 2012.

Avdraget för hushållsnära tjänster ska avskaffas. För att skapa förutsättningar för branschen att anpassa sin verksamhet föreslås avskaffandet ske från halvårsskiftet 2011.

I syfte att stärka tillgången på riskkapital föreslår motionärerna att det skapas en riskkapitalfond genom en extra utdelning från Vattenfall på 5 miljarder kronor. Fonden ska agera marknadskompletterande och ha särskilt fokus på innovativa små och medelstora industri- och tjänsteföretag.

100 miljoner kronor per år avsätts till programmet Forska och växa för att underlätta forskning och utveckling. Vidare avsätts lika mycket till ett program för att främja export och utländska investeringar. Offensiva investeringar ska göras för att stärka besöksnäringen. Internationella evenemang är exempelvis ett intressant segment där Sverige har stor tillväxtpotential, enligt motionärerna.

Motionärerna avser att utreda hur skatten på förmögna kan öka. Utredningen ska göras i bred dialog med näringslivet. Utgångspunkten för utredningen är att de skattehöjningar som genomförs ska ha begränsade samhällsekonomiskt negativa effekter, ha en fördelningspolitisk profil som är likadan som eller ännu bättre än den nu avskaffade förmögenhetsskatten samt ge omkring 4 miljarder kronor i intäkter från 2012. Detta motsvarar ungefär hälften av vad den tidigare förmögenhetsskatten skulle ha inbringat.

Investeringar i en grön omställning

Omställning av samhället i en mer hållbar riktning är en utmaning men också en möjlighet, enligt motionärerna. Genom investeringar i infrastruktur, bostäder och förnybar energi vill motionärerna underlätta för människor och företag att göra klimatsmarta val samtidigt som fler jobb skapas. Klimatfrågan är global, och ett aktivt engagemang från såväl Sverige som EU behövs för att få till stånd ett nytt globalt klimatavtal. Det är viktigt att Sverige för en nationell klimatpolitik som bidrar till att öka vår trovärdighet i det internationella arbetet. Utsläppen i Sverige år 2020 i den sektor som inte handlar med utsläppsrätter bör vara 45 % lägre än utsläppen för 1990 under förutsättning att EU lägger ut 30 % utsläppsminskning i den handlande sektorn. Sverige bör också ha högt ställda ambitioner i vårt stöd till klimatinsatser i andra länder. Fokus ska ligga på stöd till klimatarbete i utvecklingsländer. Certifikatsystemet för förnybar elproduktion ska vidareutvecklas. Andelen förnybar energi år 2020 bör vara minst 53 % av den totala energianvändningen. Kärnkraften ska successivt fasas ut med hänsyn till sysselsättning och välfärd och i den takt kärnkraftselen kan ersättas med el från förnybara källor samt energieffektivisering. Sverige ska ha ett överskott på el. Användningen av skatter och andra ekonomiska

styrmedel måste öka för att klimat-, miljö- och energimålen ska kunna nås på ett effektivt sätt. Fördelningspolitiska och regionala effekter av åtgärderna ska beaktas.

Motionärerna vill satsa drygt 100 miljarder kronor mer än regeringen på en utbyggnad av järnvägs- och kollektivtrafik under planperioden 2010–2021. Av dessa medel ska närmare 70 miljarder kronor satsas på utbyggd järnvägstrafik, dels höghastighetsbanor (Ostlänken och Göteborg–Borås), dels byggnation av Norrbotniabanan, tidigareläggning av Västlänken och en höjning av de generella anslagen för investeringar i järnvägsprojekt i hela landet. Vidare satsas 9 miljarder kronor på urban kollektivtrafik och cykelåtgärder och lika mycket i en särskild pott för infrastrukturen i hela landet. Cirka 10 miljarder kronor satsas på att förbättra kollektivtrafiken och framkomligheten i Stockholm. Tillsammans med regional medfinansiering innebär det objekt för sammanlagt 17 miljarder kronor. För att förbättra tillförlitligheten och öka kapaciteten för godstrafiken i järnvägssystemet föreslås en höjning med 8 miljarder kronor av anslaget till drift och underhåll under planperioden. Slutligen läggs också ca 2 miljarder kronor på att underlätta godstransporter med effektiva kombinationer av järnväg, sjöfart och väg. För att finansiera de strategiska infrastrukturinvesteringarna föreslår motionärerna att Trafikverket under planperioden 2010–2021 får låna ca 55 miljarder kronor. Eftersom lånen byggs upp gradvis mellan 2013 och 2021 kommer utgifterna för räntor och amorteringar också att byggas upp gradvis. Dessa ska finansieras med en kilometerskatt på tunga lastbilstransporter. Kilometerskatten bedöms tidigast kunna införas 2013, och det årliga överskottet beräknas till ca 4 miljarder kronor medan utgifterna för räntor och amorteringar beräknas till ca 3,5 miljarder kronor. Skillnaden mellan kilometerskattens beräknade överskott och det som behövs för räntor och amorteringar ska användas för ett extra anslag. Det extra anslaget är därmed 4 miljarder kronor 2013 och sjunker gradvis till ca 0 kr år 2021. I närtid vill motionärerna satsa 0,8 miljarder kronor 2011 och 2,4 miljarder kronor 2012 i höjt anslag på järnvägs- och kollektivtrafikssatsningar samt på banunderhåll. Anslagshöjningen på 2,4 miljarder kronor ska ligga kvar under planperioden fram till 2021. Vidare föreslår motionärerna att införandet av trängselskatt på Essingeleden tidigareläggs till slutet av 2011. Det skulle ge runt 250 miljoner kronor varje år 2012–2019, vilket ska användas till delfinansiering av Stockholmssatsningen.

Motionärerna föreslår att det nuvarande ROT-avdraget kvarstår i sin nuvarande konstruktion men att det kompletteras med en särskild klimatbonus för radhus, villor, ägarlägenheter och bostadsrättsföreningar som genomför klimatinvesteringar. Vidare föreslås ett nytt ROT-stöd med klimatprofil för renovering av flerfamiljshus. Den sammanlagda kostnaden för detta beräknas till 1,5 miljarder kronor 2011 och 2,5 miljarder kronor 2012. Motionärerna bedömer att utvidgningen av ROT-avdraget skapar omkring

15 000 fler jobb. ROT-avdraget ska vara tidsbegränsat då detta ger störst konjunkturstabiliserande effekt, enligt motionärerna. Dock kommer ROT-avdraget att behållas så länge det behövs för att bekämpa jobbkrisen.

Motionärerna föreslår att koldioxidskatten höjs med 10 öre 2011 och ytterligare 7 öre 2012. Detta motsvarar 29 öre respektive 20 öre i bensinpris i konsumentledet. Sammanlagt ökar detta skatteintäkterna med ca 3 miljarder kronor 2011 och ca 5 miljarder kronor 2012. För att kompensera för dem som behöver bilen i arbetet höjs reseavdraget. För att dämpa effekten av den höjda koldioxidskatten på kollektivtrafiken ska fordonsbeskattningen på bussar sänkas med 100 miljoner kronor. Under mandatperioden ska en utredning tillsättas med syfte att se över reseavdragen och föreslå förändringar som gynnar kollektiva transporter. Förutsättningarna för boende i glesbygd ska inte försämras. En modell som bör utredas är ett färdmedelsneutralt avståndsbaserat reseavdrag. Fastighetsskatten på vattenkraft höjs med 700 miljoner kronor mer än i regeringens förslag för 2011. Även skatten på termisk effekt i kärnkraftverk höjs. Totalt ger dessa två förslag ca 2 miljarder kronor i ökade skatteintäkter. Därutöver föreslår motionärerna att det införs skatt på handelsgödsel, fluorerade gaser och avfallsförbränning.

Motionärerna vill göra en nystart för Klimatinvesteringsprogrammet (Klimp) som ger kommuner, företag och andra aktörer ekonomiska möjligheter att satsa på klimatvänlig teknik. 200 miljoner kronor avsätts till programmet 2011 och 400 miljoner kronor 2012. Anslaget till biologisk mångfald utökas med 500 miljoner kronor per år 2011 och 2012. Anslagen till solvärme och solel utökas med 100 miljoner kronor årligen 2011 och 2012. För att stärka finansieringen av klimatåtgärder i fattiga länder anslås 250 miljoner kronor 2012.

Finanssektorn

Motionärerna betonar att den svenska regeringen under några år måste vara djupt engagerad i reformeringen av den finansiella sektorn. Prioriterade områden är att det europeiska regelverket med bl.a. nya kapitaltäckningskrav bidrar till ett lägre risktagande i banksektorn i framtiden. Kapitaltäckningskraven måste beakta bankens hela verksamhet, även tillgångar som på olika sätt ligger utanför balansräkningen. Det behöver också utarbetas ett europeiskt regelverk som gör det möjligt för stora banker att gå i konkurs utan att det får systemhotande konsekvenser. Andra viktiga regleringsområden är enligt motionärerna utformningen av rörliga ersättningssystem och förbättrade riskbedömningar av finansiella instrument och institutioner. Kreditratinginstituten måste göras oberoende av de institutioner och företag som de ska riskbedöma. Konsumentskyddet måste stärkas. Handeln med olika derivatprodukter bör ske via marknadsplatser. Arbetet för att begränsa de s.k. skatteparadisens verksamhet och för att öka transparensen är också av stor vikt för att åstadkomma en tryggare finansiell sektor. Motionärerna välkomnar regeringens föreslagna höjning

av anslaget till Finansinspektionen. Motionärerna betonar också att alla finansiella institutioner som erbjuder krediter till konsumenter ska stå under Finansinspektionens tillsyn.

Yttranden från andra utskott

Samtliga utskott som yttrar sig ställer sig bakom propositionen och avstyrker motionen. I varje yttrande finns en gemensam avvikande mening från Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet.

Skatteutskottets yttrande

Skatteutskottet framhåller att jobbskatteavdraget har utformats på ett sätt som ger låg- och medelinkomsttagarna en kraftig sänkning av marginalskatten för att på det sättet undanröja de marginalskatter som annars uppkommer vid övergång till arbete eller vid en ökning av antalet arbetade timmar. Motionärernas förslag om en reducering av jobbskatteavdraget innebär att marginalskatten på arbete åter höjs för dessa grupper. När det gäller de högre inkomstnivåerna ger jobbskatteavdraget inte någon sänkning av marginalskatten. Beskattningen av dessa skikt ligger således kvar på de nivåer som tillämpats sedan skattereformen och som innebär ett uttag på 20 respektive 25 procentenheter utöver kommunalskatten. Motionärernas förslag om en avtrappning av jobbskatteavdraget ändrar detta förhållande och höjer för första gången sedan skattereformen de högsta skattenivåerna ytterligare. I ett läge där Sverige redan har världens högsta marginalskatter, sedan Danmark sänkt sina, vill motionärerna ytterligare höja denna skadliga straffskatt på utbildning och ansvar.

Vidare anser skatteutskottet att det vore olämpligt att som motionärerna föreslår använda skattereglerna i syfte att eliminera differentieringen av kostnaderna för arbetslöshetsförsäkringen.

Den reducerade skatten på hushållsarbete har påtagligt ökat arbetsutbudet och gjort det lättare för den vita marknaden för hushållsarbete att konkurrera med den svarta marknaden. Grupper med en svag ställning på arbetsmarknaden kan få vita arbeten med allt vad det innebär i form av pensionsrätt, sjukpenning etc. Utvidgningen till ROT-arbete har förstärkt effekten ytterligare, och övergången till den s.k. fakturamodellen innebär dessutom att grupper med begränsad likviditet ändå kan nyttja tjänsterna i och med att skattereduktionen snabbt blir tillgänglig. Även detta bidrar till fler vita jobb i de berörda branscherna. Beräkningar visar att för varje krona som betalas i skattereduktion kommer minst lika mycket in i form av inkomstskatt och arbetsgivaravgifter. Det kan därför starkt ifrågasättas om ett avskaffande över huvud taget skulle ge något positivt statsfinansiellt netto. Motionärernas förslag om att omvandla skattereduktionen för ROT-arbete till en tillfällig stimulans för byggsektorn med klimatinslag m.m. skulle innebära att en långsiktig strukturell åtgärd för att komma till rätta med svartarbete, otrygga jobb m.m. ersätts med ett rent företagsstöd.

Skatteutskottet tar starkt avstånd från motionärernas planer på att återinföra förmögenhetsskatten. Avskaffandet av förmögenhetsskatten har varit av grundläggande betydelse i den satsning på företagande och viljan att investera i Sverige som gjorts under mandatperioden. De regler som syftade till att lyfta bort arbetande kapital i företag från förmögenhetsskatten gav t.ex. upphov till besvärliga gränsdragningsproblem. En förmögenhetsskatt som inte ska drabba företagande och tillväxt utformas förmodligen enklast som en skatt på nedamorterade fastigheter, något som företrädesvis drabbar pensionärer.

Miljöskatter och andra ekonomiska styrmedel är av central betydelse för att Sveriges mål på klimat- och energiområdet ska kunna nås, enligt skatteutskottet. Riksdagen har därför nyligen fattat beslut om en förändring av skattesystemet på klimat- och energiområdet så att detta är mer träffsäkert och ändamålsenligt. Utskottet anser att den nuvarande nivån på koldioxidskatten på 105 öre per kilogram är väl avvägd och avstyrker motionärernas förslag på höjning. Beträffande kilometerskatten har effekterna av en sådan skatt nyligen utretts, och skatteutskottets bedömning är att det inte bör vara aktuellt att införa en sådan skatt. Den skulle komma att försämra den svenska konkurrenskraften både vad gäller svensk industri och svenska livsmedel. Förutom att vara allmänt kostnadsdrivande hotar den då sysselsättningen i de stora delar av Sverige som är exceptionellt beroende av basnäringen. Sveriges åkeriföretag har t.ex. beräknat de sammanlagda kostnadsökningarna till följd av den föreslagna kilometerskatten och den ökade koldioxidskatten på diesel till ca 7 miljarder kronor, kostnader som då förs vidare och bidrar till höjd inflation.

Också övriga skatteförslag i motionen avvisas av skatteutskottet. När det gäller exempelvis motionärernas förslag att återinföra avfallsförbränningsskatten påpekar skatteutskottet att den inte hade några mätbara miljöeffekter utan endast blev en pålaga för hushållen. Skatten hade snarast en negativ miljöeffekt eftersom den ledde till ökade transporter och avfall.

Arbetsmarknadsutskottets yttrande

Arbetsmarknadsutskottet värdesätter att de redan omfattande arbetsmarknadspolitiska insatserna ska förstärkas ytterligare. Det är centralt att hindra att den arbetslöshet som ökat i krisens spår biter sig fast på en hög nivå. Arbetsmarknadsutskottet noterar flera inslag i arbetskraftsundersökningen från det senaste kvartalet som pekar i en positiv riktning. Andra positiva tendenser är att antalet företagskonkurser fortsätter att minska. I april 2010 minskade konkurserna jämfört med april 2009 med 16 %. Antalet tjänsteföretag ökar, och kvinnorna står för en stor del av denna ökning.

Med anledning av oppositionens förslag om att dra ned på coacherna framhåller arbetsmarknadsutskottet att riksdagen nyligen antog en ny lag om valfrihet hos Arbetsförmedlingen (prop. 2009/10:146, bet. 2009/10: AU11, rskr. 2009/10:267), vilken möjliggör mer individualiserad hjälp till de arbetssökande. Enligt Arbetsförmedlingens utvärdering hösten 2009 av

förmedlingens egna coacher leder coachningen snabbare till jobb för yngre. Fem månader efter att man börjat hos en coach har drygt en tredjedel fått arbete eller gått till reguljär utbildning. Av dem som gått till arbete har nästan samtliga arbeten utan stöd. Vidare fick närmare 64 000 ny- och korttidsarbetslösa ta del av jobbcoachning hos kompletterande aktörer under perioden januari–mars 2010. De arbetssökande är, enligt en granskning som utförts av Arbetsförmedlingen, till övervägande del mycket nöjda med coachstödet. Omkring 24 % av dem som fått en sådan coachning fick arbete inom 14 dagar efter avslutad coachningsinsats.

Den höga nivån på ungdomsarbetslösheten, drygt 30 % av ungdomarna i arbetskraften i april, ger enligt arbetsmarknadsutskottet anledning till oro. Bilden modifieras dock något om man ser till tiden i arbetslöshet. Medelvärdet för arbetslöshetstiden för ungdomar i åldern 15–24 år var i april i år ca 17 veckor, att jämföra med ca 31 veckor för hela befolkningen i åldern 15–74 år. Dessutom var 63 % av de unga arbetslösa heltidsstuderande i april. Vidare visar underhandsuppgifter från Arbetsförmedlingen att man nu gör bedömningen att arbetsmarknaden för ungdomar har vänt, bl.a. är färre unga inskrivna som arbetssökande på Arbetsförmedlingen. Det är enligt arbetsmarknadsutskottet den grupp ungdomar som befinner sig långt från arbetsmarknaden utan sysselsättning som ger störst anledning till oro. Stora ansträngningar måste göras för att motivera arbetslösa ungdomar i åldern 15–19 år att först och främst genomgå och slutföra en gymnasieutbildning. Utskottet vill här peka på den positiva satsningen i budgetpropositionen för 2010 för att motivera ungdomar att återgå till studier genom utbildningsplatser inom folkhögskolorna för ungdomar som saknar slutbetyg från grund- eller gymnasieskolan.

Utskottet beklagar att det fortfarande finns betydande skillnader mellan mäns och kvinnors situation på arbetsmarknaden. Det är en viktig uppgift för politiken att öka förutsättningarna för kvinnor att delta i större utsträckning än i dag på arbetsmarknaden. Politiker som arbetsgivare, i kommuner och landsting, har ett särskilt ansvar för att komma till rätta med deltidsstrukturen för typiska kvinnoyrken, enligt arbetsmarknadsutskottet som också noterar att flera kommuner och landsting har utvecklat modeller för att de som vill ska kunna arbeta heltid. Frågan om hel- och deltidsanställning löses vanligen avtalsvägen, och utskottet anser inte att det finns anledning att ändra på den ordningen.

Arbetsmarknadsutskottet anser att invandrares etablering i arbets- och samhällslivet är en mycket angelägen fråga och pekar särskilt på att Arbetsförmedlingen har fått ett samordnande ansvar för att påskynda nyanländas etablering. En statlig ekonomisk ersättning till den enskilde som villkoras med ett aktivt deltagande i aktiviteter har införts. Och en ny aktör – etableringslots – införs från den 1 december för att stödja den nyanlände att hitta sin väg till arbete. Den nyanlände kan själv välja lots, och lotsens uppgift är att underlätta och påskynda den nyanländes etablering i arbets- och samhällslivet (prop. 2009/10:60, bet. 2009/10:AU7, rskr. 2009/10:

208). Arbetsmarknadsutskottet konstaterar att oppositionen inte förmått att presentera ett verkligt alternativ utan endast vill skjuta till mer resurser till Arbetsförmedlingen.

Med anledning av oppositionens förslag om lönebidrag konstateras att införandet av jobb- och utvecklingsgarantin innebar att resurserna för bl.a. lönebidrag samt utvecklings- och trygghetsanställningar för perioden 2007–2010 ökade med nära 1 miljard kronor. Av stöden riktade till personer med funktionsnedsättning utgör lönebidrag den största stödformen. För att stärka gruppens möjligheter att få ett arbete har regeringen successivt ökat antalet lönebidrag och anställningar vid Samhall AB motsvarande en totalkostnad om 2,4 miljarder kronor extra.

Socialförsäkringsutskottets yttrande

Socialförsäkringsutskottet betonar att motionsförslaget om att avskaffa nedsättningen av arbetsgivaravgifter för unga allvarligt skulle försvåra för ungdomar att få jobb och därmed riskera att många yngre hamnar i långvarigt utanförskap. Kostnaden för en arbetsgivare att anställa någon som är yngre än 26 år ökar med ungefär 35 000 kr per år. Detta medför att arbetsgivare kommer att behöva kompensera sig för detta genom höjda priser eller personalneddragningar. Om arbetsgivarna kompenserar den fördubblade arbetsgivaravgiften fullt ut med uppsägningar av ung personal innebär det en minskning av antalet anställda med ca 30 000 ungdomar. När det gäller motionärernas förslag att ta bort arbetsgivaravgiften för unga arbetslösa påpekar socialförsäkringsutskottet att det inte framgår av motionen men att det sannolikt behövs en kvalificeringstid för att kunna komma i åtnjutande av stödet. Vilken åldersgrupp som ska omfattas framgår heller inte, men utifrån en genomsnittlig årlig arbetsgivaravgiftskostnad för yngre på 70 000 kr per år skulle åtgärden räcka till ca 10 000 nyanställda ungdomar. Socialförsäkringsutskottet påminner om de redan i dag existerande nystartsjobben för unga. För den som fyllt 20 år men inte 26 år och som varit arbetslös i mer än sex månader görs, i likhet med förslaget i motionen, en skattereduktion motsvarande hela arbetsgivaravgiften.

När det gäller motionsförslaget om begränsad nedsättning av arbetsgivaravgifterna upp till en viss lönesumma konstaterar socialförsäkringsutskottet att sänkningen som mest kan leda till minskade kostnader på 50 000 kr. Om arbetsgivaren har två eller flera anställda under 26 år utraderas effekten av denna nedsättning på grund av det ovan nämnda förslaget och leder därefter till ökade kostnader beroende på antalet unga anställda.

Socialförsäkringsutskottet noterar vidare att ett enhälligt utskott tillstyrkt regeringens förslag i propositionerna 2009/10:120 Trygghetssystemen för företagare och 2009/10:178 Nedsättning av egenavgifter (bet. 2009/10:SfU15 och bet. 2009/10:SfU16). Utskottet vill också peka på att regeringen i proposition 2009/10:120 har föreslagit att det införs ett generellt

högkostnadsskydd för sjuklönekostnader för arbetsgivare. Vidare har Socialförsäkringsutredningen i uppdrag att behandla frågan om sjuklöneperioden för småföretagare.

Näringsutskottets yttrande

Näringsutskottet anser att det så här vid mandatperiodens slut finns anledning att lyfta fram några av de åtgärder som regeringen vidtagit för att förbättra villkoren för fler jobb och växande företagsamhet i Sverige. Under mandatperioden har skatterna på företagande sänkts med närmare 50 miljarder kronor genom bl.a. sänkt bolagsskatt, sänkta socialavgifter, jobbskatteavdrag för aktiva näringsinkomster och ändrade fåmansföretagsregler. OECD har i en aktuell granskning av Sverige framhållit att det skett betydande framsteg beträffande regelförenkling under innevarande mandatperiod och att den nuvarande regeringen visat en mycket stark vilja att fortsätta att utveckla regelförenklingsarbetet.

Avskaffandet av förmögenhetsskatten innebär att man tagit bort det viktigaste hindret för att inflöde av utlandsplacerat riskkapital ska vara möjligt. Skatteverket har uppskattat summan till mellan 500 och 1 000 miljarder kronor. Förmögenhetsskatt på inhemskt kapital minskar utbudet av privat riskkapital och det långt mer än de 5 miljarder kronor i minskad vinst för Vattenfall som oppositionen vill avsätta i en riskkapitalfond. Dessutom skulle motionärernas förslag drabba Vattenfalls möjlighet till investeringar. Näringsutskottet anser vidare att det är viktigt att de reformer behålls som gjorts för att säkra att sociala försäkringar när så är möjligt är omställningsförsäkringar, och inte permanentar frånvaro från arbetsmarknaden.

Utbildningsutskottets yttrande

Utbildningsutskottet anser att utbildning är en nyckel till ekonomisk tillväxt och arbete samt för att förebygga utanförskap i samhället. En väl fungerande grund- och gymnasieskola är en av de viktigaste förutsättningarna för en förbättrad arbetsmarknadssituation för unga. Utbildningssystemet har reformerats i flera avseenden under mandatperioden, och hösten 2011 startar den nya gymnasieskolan, som bl.a. innebär en tydligare uppdelning mellan studieförberedande och yrkesförberedande program. Vidare har flera åtgärder vidtagits för att stärka kvaliteten i utbildningssystemet. Ett nytt resurstilldelningssystem för högre utbildning och forskning baserat på kvalitet har presenterats. För att stärka kompetensen hos de arbetslösa inför konjunkturuppgången och motverka varaktig arbetslöshet har regeringen tillfälligt ökat antalet utbildningsplatser inom yrkesvux, komvux, yrkeshögskolan, universitet och högskolor under 2009–2011. Under 2010 och 2011 kommer antalet utbildningsplatser att öka med ca 34 000 respektive 35 000 platser. Regeringens forsknings- och innovationsproposition omfattar perioden 2009–2012 och innebär ett resurstillskott på närmare 15

miljarder kronor fördelat på fyra år. Fokus ligger på strategiska satsningar inom medicin, teknik och klimat samt på ökningar av forskningsanslagen till universitet och högskolor.

Trafikutskottets yttrande

Anslagen till transportsystemet har under den tidigare mandatperioden varit otillräckliga i förhållande till behoven samtidigt som trafiken ökat, framhåller trafikutskottet. Trafikutskottet välkomnar därför de kraftfulla insatser som den nuvarande regeringen genomfört och som möjliggjort angelägna åtgärder redan i närtid. Det gäller även regeringens uttalade avsikt att fördela de tidigarelagda åtgärderna jämnt över hela landet. Trafikutskottet framhåller även de större organisationsförändringar och omregleringar inom transportområdet som genomförts under mandatperioden för att renodla beställar- och producentrollerna, stärka konkurrensen och bidra till ett effektivare resursutnyttjande.

Trafikutskottet konstaterar att det av regeringens skrivelse om den nyligen avslutade åtgärdsplaneringen framgår att intresset för att medverka med medfinansiering varit stort och att regeringen därigenom kunnat tillföra ytterligare ca 65 miljarder kronor till den planeringsram på 417 miljarder kronor som riksdagen tidigare beslutat.

Trafikutskottet anser att höghastighetsbanor utgör ett intressant framtidsprojekt men att det kvarstår stor osäkerhet kring bl.a. projektets samhällsekonomiska nytta och följderna för det svenska järnvägssystemet. Detta framkom inte minst vid trafikutskottets öppna seminarium om frågan den 8 april i år. Trafikutskottet välkomnar därför att regeringen avser att ytterligare utreda förutsättningarna och kostnaderna för höghastighetsbanor i Sverige. Det är varken transportpolitiskt eller ekonomiskt ansvarsfullt att avbryta detta beredningsarbete till förmån för en etappvis utbyggnad av höghastighetsbanor, som motionärerna föreslår.

En kilometerskatt ger i första hand ökade kostnader men ingen miljöeffekt, anser trafikutskottet. Detta beror på att nio av tio lastbilstransporter är kortare än 30 mil, vilket är avstånd där varken järnvägen eller sjöfarten kan konkurrera. Glesbygdsverket har nyligen framhållit att en kilometerskatt innebär sämre förutsättningar för tillväxt i många regioner i landet samtidigt som landets möjligheter att delta i den internationella konkurrensen försvagas.

Trafikutskottet understryker vidare Förbifart Stockholms stora betydelse för tillväxten och jobben i Stockholmsregionen. Dessutom innebär förbifartens centrala placering i det nationella transportnätet att en försening skulle få konsekvenser för hela landet. Förbifartens stora betydelse för hela landet innebär enligt trafikutskottet att det vore högst olämpligt att, som framkommit vid tidigare utspel av oppositionspartierna, låta frågan avgöras i en regional folkomröstning. Vidare anser trafikutskottet att en

utbrytning av förbifarten ur resten av Stockholmsöverenskommelsen skulle kunna äventyra hela denna överenskommelse som tagits fram efter långvarigt beredningsarbete.

Med anledning av motionsförslaget om ett tillfälligt stöd till förnyelse av tunga fordon och efterkonvertering av bilar påminner trafikutskottet om att regeringen som en del av klimat- och energipropositionen (prop. 2008/09: 163) presenterat en långtgående handlingsplan för att Sverige 2030 ska ha en fordonsflotta som är oberoende av fossila bränslen.

Miljö- och jordbruksutskottets yttrande

Miljö- och jordbruksutskottet understryker att miljöpolitiska avvägningar måste vara en central del i de beslut som påverkar utformningen av den framtida tillväxten och samhällsutvecklingen. Det är därför glädjande att regeringen bedriver en sammanhållen politik för att hantera miljömålen, klimatutmaningen, och den ekonomiska tillväxt- och näringspolitiken. Under mandatperioden har närmare 20 miljarder kronor använts för utgifter inom utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård, vilket kan jämföras med förra mandatperioden då utgifterna uppgick till ca 15 miljarder kronor. 7,5 miljarder kronor har satsats på biologisk mångfald, att jämföras med ca 6 miljarder kronor under förra mandatperioden. Vidare har flera miljöstyrande skatter höjts eller nedsättningar minskats, vilket balanserats av sänkt skatt på arbete. I tal och handling visar Sverige ledarskap i att möta klimatutmaningen både internationellt och nationellt genom de åtgärder som genomförs i Sverige. Den klimat- och energipolitik som fastställts av riksdagen under 2009 innebär en snabb väg ut ur fossilsamhället och kraftfulla minskningar av utsläppen av växthusgaser.

När det gäller klimatåtgärder i utvecklingsländer påpekar miljö- och jordbruksutskottet att miljö och klimat är en av Sveriges tre tematiska prioriteringar inom utvecklingssamarbetet. Vidare har OECD:s biståndskommitté (Dac) påpekat att den svenska biståndspolitiken utgör ett internationellt föredöme. Organisationen Center for Global Development rankar bland världens 20 rikaste länder Sverige som det land som bäst verkar för gynnsammare villkor i utvecklingsländerna.

När det gäller motionsförslaget om att återinföra klimatinvesteringsprogrammet (Klimp) vill utskottet påminna om att detta avslutades som planerat 2008. I sammanhanget framhöll regeringen att det är viktigt att kommunerna frigör medel inom egna ramar för att integrera klimataspekten i de kommunala verksamheterna. Sådana investeringar är ofta ekonomiskt lönsamma. Miljö- och jordbruksutskottet konstaterar vidare att Konjunkturinstitutet (KI) analyserat hur Klimpmedel fördelades och funnit betydande brister i form av kostnadseffektivitet, höga administrationskostnader och styrningsproblem.

Motionsförslaget om att öka anslaget för biologisk mångfald avstyrks av miljö- och jordbruksutskottet som konstaterar att det pågår ett reformarbete som rör detta anslag. Regeringens arbete för att uppnå delmålet Levande skogar genom att bl.a. använda statlig mark har varit framgångsrikt. Sammanlagt har 191 000 hektar statlig mark använts för skydd av skog.

När det gäller motionsförslagen om miljöskatter konstateras att skatter och ekonomiska styrmedel är väsentliga för att uppnå de miljöpolitiska målen. I fråga om val av åtgärder ska den mest kostnadseffektiva åtgärdskombinationen eftersträvas. För att uppnå en god ekonomi och för att hushålla med de gemensamma resurserna bör den kombination av åtgärder genomföras som långsiktigt leder till önskat mål till lägsta möjliga kostnad. En offensiv miljöpolitik är ingen anledning att höja det totala skattetrycket. En ensidig inriktning på både skattehöjningar och nya skatter inom miljöområdet kan vara till förfång för ett effektivt miljöarbete. Om man inte väljer den mest effektiva åtgärden för att uppnå såväl klimatpolitiska som andra miljöpolitiska mål finns risk för att legitimiteten för att använda skatter och andra ekonomiska styrmedel undergrävs.

Kompletterande information

Finanspolitiska rådets rapport 2010

Arbetsmarknadens utveckling: Enligt Finanspolitiska rådet finns en del som talar för att risken för att det som ursprungligen är konjunkturarbetslöshet ska förvandlas till bestående strukturarbetslöshet är mindre nu än i samband med den svenska 1990-talskrisen. Sysselsättningen har i den pågående krisen minskat mindre i förhållande till produktionen än i tidigare nedgångar. En trolig orsak är att produktionsnedgången varit koncentrerad till industrin, medan den privata tjänstesektorn klarat sig bättre. Stora sysselsättningsminskningar i den offentliga sektorn har också kunnat undvikas. Förändringarna av arbetslöshetsförsäkringen och jobbskatteavdraget kan vidare förväntas motverka att jämviktsarbetslösheten stiger, eftersom de stärker drivkrafterna att arbeta. Regeringens sysselsättningspolitik har varit särskilt riktad mot grupper med svag förankring på arbetsmarknaden. Den relativa sysselsättningsutvecklingen för personer födda utanför Europa har varit betydligt bättre än under tidigare nedgångar. Gruppen äldre har klarat sig något bättre i förhållande till befolkningen som helhet under denna kris än under 1990-talskrisen, men något sämre än under konjunkturnedgången i början av 2000-talet. Ungdomssysselsättningen har i pågående kris utvecklats ungefär som i tidigare konjunkturnedgångar. Den relativa sysselsättningsutvecklingen för personer utan gymnasieutbildning har dock varit betydligt sämre än under 1990-talskrisen. Den bättre utvecklingen för utomeuropeiska invandrare i förhållande till utvecklingen för befolkningen som helhet minskar risken för bestående utanförskap. Detsamma gäller utvecklingen för äldre, eftersom dessa i högre grad än yngre tenderar att försvinna från arbetskraften när de drabbas av arbetslöshet. Utvecklingen

för lågutbildade inger däremot oro, enligt Finanspolitiska rådet. Det är vidare anmärkningsvärt att sysselsättningen bland ungdomar har sjunkit så kraftigt under denna lågkonjunktur, eftersom en av regeringens stora satsningar har varit att sänka de sociala avgifterna för ungdomar. Ungdomar tycks emellertid ha lättare än andra att komma tillbaka på arbetsmarknaden efter en tids arbetslöshet. Finanspolitiska rådet anser att bristen på tillförlitlig statistik över fördelningen mellan lång- och korttidsarbetslöshet är anmärkningsvärd.

Jobbskatteavdraget: Jobbskatteavdrag finns i 17 av 30 OECD-länder. Det svenska jobbskatteavdraget skiljer sig från motsvarande avdrag på de flesta andra håll såtillvida att det utgår till alla arbetande oavsett hur hög arbetsinkomsten är (även om det ger en större procentuell inkomstökning till låg- än till högavlönade). Endast två andra länder, Danmark och Nederländerna, har samma utformning. I övriga länder börjar avdraget trappas av vid en viss nivå på arbetsinkomsterna för att till slut helt försvinna. En sådan konstruktion skulle dock knappast vara försvarbar i Sverige. Skälet är att en avtrappning skulle öka de redan höga marginalskatterna ytterligare för dem som befinner sig i utfasningsintervallet och därmed ge starka drivkrafter för dessa att minska sin arbetstid. En omfattande empirisk forskning från andra länder tyder på att jobbskatteavdrag har betydande positiva sysselsättningseffekter. Finansdepartementets beräkningar ansluter sig väl till ”best practice” i forskningen på området. Samtidigt är det uppenbart att denna inte tar hänsyn till en rad effekter som kan antas vara viktiga men som är svåra att skatta. Det är svårt att säga om det leder till över- eller underskattningar av effekterna. Men det vore önskvärt att regeringen är tydligare om den stora osäkerheten i beräkningarna. Finanspolitiska rådet riktar kritik mot regeringens pedagogik när det gäller hur avdraget är tänkt att fungera. Den uppenbara mekanismen är enligt Finanspolitiska rådet att ett större arbetskraftutbud på sikt leder till att lönerna före skatt, och därmed företagens lönekostnader, hålls tillbaka, vilket gör det mer lönsamt för företagen att anställa. Samtidigt kan lönerna efter skatt antas öka mer än som annars skulle bli fallet. Kombinationen av lägre löneökningar före skatt och högre löneökningar efter skatt innebär att såväl arbetsgivare som löntagare tjänar på reformen. Detta är möjligt därför att de tillgängliga resurserna ökar om fler arbetar. De senaste årens sysselsättningsutveckling säger mycket lite om jobbskatteavdragets långsiktiga effekter. Eventuella effekter av jobbskatteavdraget på kort sikt har med största sannolikhet dränkts av de senaste årens dramatiska konjunkturutveckling. Finanspolitiska rådet delar Riksrevisionens slutsats att insatserna för att informera om jobbskatteavdraget bör utökas för att på så sätt öka avdragets effektivitet.

RUT och ROT: Det uttalade syftet med skattereduktionerna är att minska de snedvridningar som skattesystemet kan ge upphov till. Höga skatter på tjänster som kan utföras av hushållen själva eller tjänster som relativt enkelt flyttar till den svarta sektorn kan skapa betydande effektivi-

tetsförluster. Skattereduktioner för tjänster som är nära substitut till eget arbete leder till samhällsekonomiska vinster. Det talar för att det finns starkare skäl för skattelättnader för RUT-arbeten än för ROT-arbeten, eftersom de senare i högre grad kräver specialistkompetens. Det finns enligt Finanspolitiska rådet skäl att pröva om ROT-avdraget ska finnas kvar även när konjunkturen vänder uppåt.

Arbetsmarknadspolitiken: Enligt Finanspolitiska rådet har den arbetsmarknadspolitik som bedrivits i den nuvarande krisen varit betydligt bättre utformad än politiken under 1990-talskrisen. Politiken har lärt av de tidigare erfarenheterna. Det finns goda skäl till större fokus på jobbsökaraktiviteter än tidigare. Men satsningarna på coachning har antagligen varit för stora i ett konjunkturläge med få lediga jobb. Det fördubblade stödet till nystartsjobb som infördes 2009 har lett till fler sådana jobb än rådet hade väntat sig. Rådet är också positivt till vårpropositionens förslag om en tillfälligt förkortad kvalificeringstid för nystartsjobb för äldre eftersom jobbchanserna för äldre arbetslösa är mindre än för yngre. Rådet vill vidare se en högre omfattning av arbetsmarknadsutbildningen, då det senaste decenniets erfarenhet visar att denna kan bedrivas effektivt. Rådet är positivt till ambitionerna att i högre grad använda kompletterande aktörer som ett sätt att öka effektiviteten i arbetsmarknadspolitiken, men anser att avsaknaden av genomtänkta principer för utvärdering av enskilda aktörer är en allvarlig brist.

Reguljär utbildning som konjunkturpolitiskt medel: Ett sätt som regeringen valt att möta lågkonjunkturen på är att utöka antalet platser i den reguljära utbildningen. Finanspolitiska rådet vill varna för att det finns en risk för överdriven expansion av den reguljära utbildningen i lågkonjunkturer. Ett skäl är att en snabb expansion av utbildningsvolymerna kan leda till lägre utbildningskvalitet. Det finns ett stort behov av forskning om effektiviteten av att använda den reguljära utbildningen som konjunkturpolitiskt medel.

Arbetslöshetsförsäkringen: Det är enligt Finanspolitiska rådet väl underbyggt i forskningen att sänkta ersättningsnivåer i arbetslöshetsförsäkringen tenderar att minska arbetslösheten. Samtidigt innebär de ett försämrat inkomstskydd vid arbetslöshet. Vilken avvägning som bör göras mellan sysselsättning och försäkringsskydd är en fråga om politiska värderingar. Men en rationell avvägning förutsätter goda kunskaper om hur olika reformer påverkar inkomstskyddet vid arbetslöshet. Rådet har låtit genomföra en enkätundersökning om bl.a. utnyttjandet av olika kompletterande avtalsförsäkringar och fackliga försäkringar. Enligt enkäten är det förvånansvärt få arbetslösa som får ersättning från kompletterande försäkringar.

2.3 Välfärden och kommunerna

Propositionen

Välfärdsfrågor

I propositionen framhålls att en god ekonomisk utveckling möjliggör högre välfärd och mer självbestämmande för medborgarna. En förutsättning för ökad välfärd är att en varaktigt högre sysselsättning nås genom minskat utanförskap. Genom en högre grad av egenförsörjning minskar även trycket på de offentliga finanserna.

Offentlig finansiering av tjänster som riktar sig till enskilda individer efter behov, oavsett inkomst och bakgrund, är ett viktigt medel för att välfärden ska komma alla till del. En politik för att värna välfärdens kärna är därför central. Genom offentligt finansierad utbildning, vård och omsorg utjämnar politiken skillnader mellan människors livsvillkor. De offentligt finansierade välfärdstjänsterna ska vara av högsta möjliga kvalitet och komma alla till del.

För att alla ska få del av välfärden omfördelas även ekonomiska resurser mellan hushåll och individer genom offentliga transfereringar. Även om de flesta transfereringar framför allt omfördelar inkomster över livet finns det vissa transfereringar som riktar sig direkt till hushåll med relativt låga inkomster. Samtidigt som dessa transfereringar behövs för att förbättra villkoren för de mest utsatta, riskerar de att ge alltför svaga drivkrafter för arbete. Det är därför viktigt att upprätthålla starka drivkrafter för arbete i det sammantagna systemet med skatter och transfereringar. Om en individ inte kortsiktigt kan förbättra sin ekonomiska situation genom att arbeta mer, byta arbete eller gå från bidrag till arbete riskerar individen att fastna i en situation med permanent låg levnadsstandard och bidragsberoende. Det är därför inte bara en samhällsekonomisk effektivitetsfråga att motverka höga marginal- och tröskeleffekter utan också en central fördelningspolitisk fråga.

Skattesystemet medför en omfördelning genom att höginkomsttagare betalar mer skatt än dem med lägre inkomster. Samtidigt som det finns ett behov av att ta in skatt för att finansiera offentligt tillhandahållna välfärdstjänster finns det en risk att skatteuttaget minskar viljan att arbeta. Skattesystemet måste därför konstrueras så att det ger ett bra utbyte av arbete.

Regeringen erinrar om att den för att minska sjukfrånvaron och öka sysselsättningen har genomfört omfattande reformer inom sjukförsäkringen. En av de centrala reformerna är införandet av rehabiliteringskedjan med fasta tidsgränser för prövning av arbetsförmågan samt begränsningen av det maximala antalet ersättningsdagar med sjukpenning. De fasta tidsgränserna bedöms leda till kortare sjukfall genom tidigare insatser i sjukskrivningsprocessen. Reformen innehåller även andra förändringar, t.ex. en vidareutvecklad företagshälsovård och en rehabiliteringsgaranti, ändrade regler för rätten till sjukersättning samt åtgärder för att stimulera personer med sjuk- och aktivitetsersättning att återgå till arbetet.

Den kraftiga minskningen av sjukfrånvaron de senaste åren indikerar att förändringsarbetet redan har fått påtagliga effekter trots att flera reformer nyligen har trätt i kraft. Samtidigt är omställningen stor när en strukturreform av denna omfattning genomförs. Regeringen följer därför reformens implementering och effekter nära. Sammantaget bedöms sjukförsäkringsreformerna på sikt leda till att antalet arbetade timmar ökar med motsvarande 50 000 årsarbetskrafter och BNP med 1 %.

När det gäller bostadspolitik anförs i propositionen att regeringen under mandatperioden har arbetat för en tryggare och bättre fungerande bostadsmarknad. Regeringen har möjliggjort för fler att ombilda sina lägenheter till bostadsrätter genom avskaffandet av den s.k. stopplagen. Ägarlägenheter har införts i nyproduktion, vilket syftar till att öka mångfalden och valfriheten i boendet och till att stärka den enskildes valfrihet och inflytande över sitt boende. Nya spelregler för de kommunala bostadsbolagen och hyressättningen har arbetats fram. Avskaffandet av den statliga fastighetsskatten har skapat trygghet i boendet för hundratusentals svenskar.

Regeringen anför att familjer med flera barn utgör en relativt sett stor del av hushållen med låg ekonomisk standard och kan komma att halka efter i krisens spår. För att förbättra dessa hushålls ekonomiska situation föreslår regeringen en höjning av barnbidragets flerbarnstillägg. Vidare sänks skatten för pensionärerna.

Lärar- och förskollärayrkets status och utbildningens kvalitet behöver stärkas. Alla elever och barn ska ha rätt till kompetenta lärare respektive förskollärare. Regeringen avser därför att införa ett legitimationssystem för dessa yrkeskategorier.

Regeringens ekonomiska politik för att åstadkomma hög välfärd för alla medborgare har inriktats på att bl.a. erbjuda vård och omsorg av högsta kvalitet, bekämpa brottsligheten och öka valfriheten och tryggheten för medborgarna.

Kommunerna

Regeringen framhåller att kommunsektorn för 2010 temporärt har tillförts 17 miljarder kronor i statsbidrag, och fr.o.m. 2011 tillförs kommunerna en permanent höjning på 5 miljarder kronor. Sedan budgetpropositionen för 2010 lades fram har kommunsektorns skatteinkomster reviderats upp i betydande grad, framför allt till följd av att läget på arbetsmarknaden nu ser ljusare ut. Kommunsektorns resultat är för närvarande jämförelsevis högt. Den totala kommunfinansierade sysselsättningen väntas nästa år ligga kvar på samma nivå som i år. Från och med 2012 förväntas den kommunfinansierade sysselsättningen öka. Bedömningen är att inga ytterligare resurser för närvarande behöver tillföras kommunsektorn av konjunkturstabiliserande skäl. Regeringen följer noggrant den ekonomiska utvecklingen i kommunsektorn. Utvecklingen är dock osäker. Regeringen återkommer därför med en förnyad bedömning av kommunsektorns ekonomi i budgetpropositionen för 2011.

Den djupa konjunkturnedgången 2009 innebar att de finansiella förutsättningarna för kommunsektorn snabbt försämrades. Minskningen av antalet arbetade timmar i hela ekonomin innebar att det kommunala skatteunderlaget utvecklades svagt. Skatteunderlaget ökade endast med 1,8 % (2,1 % inklusive höjd skattesats) jämfört med en ökning med 4,7 % 2008.

Samtidigt kompenserades kommuner och landsting 2009 för bortfallet i skatteunderlaget av högre statsbidrag, ökade inkomster från fastighetsavgiften och lägre arbetsgivaravgifter. Sammantaget motsvarade dessa resursförstärkningar 9 miljarder kronor. Dessutom sänktes sjukförsäkringspremierna till AFA Försäkring i två steg med totalt över 5 miljarder kronor för kommunsektorn.

Den kommunala konsumtionen utvecklades förhållandevis svagt 2009 i löpande priser. Det finansiella sparandet kunde hållas uppe, och kommuner och landsting redovisade ett mindre underskott på 2 miljarder kronor 2009. Det ekonomiska resultatet uppgick till 14 miljarder kronor. Resultatet var överraskande starkt med tanke på de ekonomiska förutsättningar som rådde 2009.

Trots att det ekonomiska läget har stabiliserats och att tillväxten bedöms ta fart under 2010, ökar skatteintäkterna för kommunsektorn med endast ca 2,3 % i år. I genomsnitt har skattesatsen i kommuner och landsting höjts med 4 öre 2010, vilket motsvarar ökade inkomster på ca 1 miljard kronor. Inkomsterna från skatter och statsbidrag för kommunsektorn ökar med 4,9 % 2010, framför allt genom de tillfälliga statsbidrag som tillförts kommuner och landsting 2010. De tillfälliga statsbidragen bidrar till att dämpa fallet i kommunsektorns sysselsättning 2010.

År 2011 bedöms det förbättrade läget på arbetsmarknaden medföra att skatteintäkterna ökar med 3,3 % jämfört med 2010. Den starkare utvecklingen av skatteintäkterna tillsammans med den permanenta höjningen på 5 miljarder kronor av det generella statsbidraget väger upp bortfallet av de tillfälligt höjda statsbidragen.

De ekonomiska förutsättningarna för kommuner och landsting bedöms förbättras ytterligare 2012–2014, i takt med att den ekonomiska återhämtningen förstärks. Skatteintäkterna bedöms växa med över 4 % årligen. Från och med 2012 beräknas sysselsättningen i kommuner och landsting öka. Den sammantagna effekten av den förbättrade konjunkturen blir att både det finansiella sparandet och resultatet successivt förbättras 2012–2014.

Regeringen redovisar i propositionen att den har beslutat om direktiv för en utredning med uppdrag att utreda åtgärder som kan motverka att verksamheterna i kommunsektorn förstärker konjunkturvariationerna (dir. 2010:29). Utredningen kommer också att utreda möjligheterna att utjämna kommunsektorns intäkter över tid genom en kommunstabiliseringsfond.

Motionen

Välfärdsfrågor

I motion Fi15 (s, v, mp) framhåller motionärerna vikten av att investera i kunskap på alla nivåer – från förskolan och grundskolan, via gymnasieskolan och komvux, till yrkeshögskolan och högskolan. Alla skolor ska vara bra skolor, och alla elever ska få en god och likvärdig utbildning – men vägen dit kan innehålla en pedagogisk mångfald. Kommunerna ska tillföras resurser så att de kan öka personaltätheten och värna skolan. Minskade barngrupper ska möjliggöras. Det krävs ökade resurser för att varje elev ska ha möjlighet att nå kunskapsmålen, och det behövs också fler behöriga och välutbildade lärare, ökat elevinflytande och förbättrad kvalitetssäkring av skolan.

Regeringens uppdelning av gymnasieskolan innebär också att färre får chansen att utveckla sin fulla potential och att kunskaperna i arbetslivet försämras. Regeringen har tagit bort de kurser som ger allmän behörighet för dem som läser ett yrkesprogram.

Alla barn har rätt till en bra skolmiljö. Sveriges skolor har stora behov av renoveringar. På grund av krisen är arbetslösheten i byggbranschen hög. Motionärerna föreslår att det inrättas en skol-ROT. Avdraget ger skolorna maximalt 50 % av arbetskostnaderna tillbaka. För att få ta del av avdraget krävs att renoveringarna minskar energianvändningen med 30 %. För detta förslag avsätts 200 miljoner kronor 2011 och 400 miljoner kronor 2012.

Motionärerna vill genomföra ett kvalitetslyft för att maten ska bli bättre i skolorna. De föreslår 50 miljoner kronor per år de kommande två åren till ett skolkökslyft. I motionen föreslås vidare en försöksverksamhet i fem kommuner där man prövar att ge elever rätt till undervisning i matematik på deras modersmål, för att ge eleverna bättre kunskap i detta ämne under tiden som eleverna utvecklar sina kunskaper i svenska. Motionärerna föreslår 25 miljoner kronor 2011 och 50 miljoner kronor 2012 till utökad modersmålsundervisning.

I motionen föreslås insatser för att minska barnfattigdomen. Underhållsstödet höjs med 100 kr 2011 och 150 kr 2012 och ambitionen är att prisökningarna inte ska urholka dess värde under mandatperioden. För detta avsätts 250 miljoner kronor 2011 och 375 miljoner kronor 2012. Vidare föreslås höjt bostadsbidrag för ensamstående. Det särskilda bidraget respektive umgängesbidraget föreslås bli höjt med 110 kr respektive 35 kr. Motionärerna välkomnar regeringens förslag om att höja flerbarnstillägget.

I motionen föreslås olika åtgärder i syfte att öka jämställdheten mellan kvinnor och män. 500 miljoner kronor per år 2011 och 2012 avsätts för att i kommuner och landsting underlätta en omorganisering till en modern organisation baserad på heltidsanställningar. Vidare föreslås en stegvis höjning av taket i den tillfälliga föräldrapenningen.

I motionen avsätts vidare 100 miljoner kronor de kommande två åren till kommunerna för att stimulera till bättre tillgång till barnomsorg på obekväm arbetstid. Motionärerna vill avskaffa jämställdhetsbonusen, barnomsorgspengen och vårdnadsbidraget.

Motionärerna anför att om de vinner väljarnas förtroende kommer de direkt efter valet att tillsätta en bred utredning med representanter från alla riksdagspartier och arbetsmarknadens parter för att få till en långsiktigt hållbar och modern sjukförsäkring som är anpassad till människor i dagens arbetsliv.

Några ändringar i sjukförsäkringen vill partierna omedelbart genomföra. Den bortre gränsen i sjukförsäkringen, dvs. att alla med förlängd sjukpenning utförsäkras efter 550 dagar, ska avskaffas. I motionen avsätts 800 miljoner kronor 2011 och 2012 för försörjning och rehabilitering för människor som drabbats av utförsäkringar ur sjukförsäkringen. Prövningen av arbetsförmågan mot den reguljära arbetsmarknaden som enligt gällande regler ska göras efter 180 dagar ska ersättas med en mer individuell bedömning.

På sikt vill motionärerna att sjukförsäkringen ska omfatta fler än i dag och att taket ska höjas till tio prisbasbelopp så att de allra flesta får ut 80 % av sin tidigare inkomst i sjukpenning. I motionen föreslås en stegvis höjning av taket i sjukpenningen till 8 prisbasbelopp 2011 och 8,5 prisbasbelopp 2012. Det innebär att taket höjs från dagens 26 500 kr i månaden till drygt 28 200 kr 2011 och drygt 30 000 kr 2012 (uttryckt i 2010 års prisbasbelopp). Ersättningen i sjukpenningen ska höjas till 80 % under hela sjukskrivningsperioden.

Motionärerna vill samla Arbetsförmedlingens, Försäkringskassans och delar av kommunernas insatser för sjuka och arbetslösa i en och samma organisation på lokal nivå. Det kallas för MOA-kontor, där MOA står för ”människor och arbete”. En försöksverksamhet med MOA-kontor ska startas på några platser i landet.

I motionen framhålls att Sverige behöver en ny bostadspolitik med tydliga och starka ambitioner. Målet är att nyproduktionen av hyresrätter under nästa mandatperiod ska fördubblas och att bostadsbyggandet senast 2016 ska uppgå till 40 000 bostäder om året varav en majoritet bör vara hyresrätter. Motionärerna vill utforma ett statligt stöd för att stimulera ökat bostadsbyggande med inriktning mot hyresrätter till rimliga hyror och kostnader samt miljövänlig teknik. Under 2011 och 2012 anslås 500 respektive 900 miljoner kronor. När ett långsiktigt system är på plats, senast 2013, ska det statliga stödet till bostadsbyggande öka ytterligare.

Motionärerna vill rusta upp det befintliga bostadsbeståndet i miljonprogramsområdena. Staten, tillsammans med näringslivet och kommunsektorn, ska ta ett gemensamt ansvar och genomföra en miljardinvestering för att utveckla miljonprogrammen.

Bostadstillägget och det särskilda bostadstillägget till pensionärer är viktiga för ålderspensionärer med låga inkomster. En höjning av ersättningsnivån till 94,4 % bör genomföras. I detta syfte avsätts 250 miljoner kronor.

Motionärerna vill utforma den samlade beskattningen på fastigheter på ett fördelningspolitiskt gynnsammare sätt med utgångspunkt i ledorden rättvisa, neutralitet och rörlighet. Villor värda över 6 miljoner kronor ska få höjd skatt samtidigt som bostadsrättsföreningar och hyresfastigheter får sänkt skatt. Uppskovsskatten ska avskaffas stegvis.

Motionärerna ställer sig bakom förslaget från Boverket om att varje studentkorridor beskattas som en bostad i stället för att man som för närvarande tar ut en avgift för varje rum.

Enligt motionärerna bör vidare polisens länsmyndigheter slås ihop till en myndighet. Även Statens kriminaltekniska laboratorium och Rättsmedicinalverket bör slås ihop till en myndighet.

Kommunerna

Enligt motion Fi15 (s, v, mp) har sysselsättningen i kommunsektorn minskat med ca 25 000 personer under det senaste året. Samtidigt beräknar regeringen i vårpropositionen att det samlade underskottet i kommunsektorn kommer att bli 8 miljarder kronor 2011.

Kvaliteten i den offentliga sektorn ska förbättras, särskilt inom sjukvården, äldreomsorgen och skolan, framhåller motionärerna.

Motionärerna föreslår att kommunernas resurser stärks med 9 miljarder kronor mer än i regeringens budget i breda satsningar över en tvåårsperiod. Därutöver föreslås i motionen över 3 miljarder kronor i riktade satsningar över en tvåårsperiod. Det betyder att kommunsektorn tillförs över 12 miljarder kronor i förstärkningar sammantaget under 2011 och 2012. I motionen anförs att i takt med att de ekonomiska förutsättningarna tydliggörs och ett reformutrymme klargörs ska ytterligare steg tas under våren och sommaren för att tillföra kommunsektorn resurser.

Värdet av statsbidragen till kommunerna urholkas i takt med inflationen. Motionärerna ska därför kontinuerligt se över statsbidragens storlek för att under den kommande mandatperioden se till att ha värdesäkrat statsbidragen. De vill också genomföra en utredning om hur kostnadsutvecklingen i kommunsektorn bättre kan beaktas i statsbidragen.

Det krävs en större översyn av kommunernas ekonomiska förutsättningar, som leder till förbättrade möjligheter för kommunerna att tillhandahålla en god kvalitet i skolan, sjukvården och omsorgen oavsett konjunktur. Motionärerna vill även säkerställa att resurserna används så effektivt som möjligt för att möjliggöra höjd kvalitet.

Yttranden från andra utskott

Samtliga utskott som yttrar sig ställer sig bakom propositionen och avstyrker motionen. I varje yttrande finns en gemensam avvikande mening från Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet.

Skatteutskottets yttrande

Skatteutskottet tar i sitt yttrande upp motionens förslag om fastighetsskatt. Utskottet framhåller att den förutvarande statliga fastighetsskattens konstruktion med dess starka koppling till taxeringsvärdet gjorde att skatten i samband med kraftigt stigande marknadspriser ledde till en oacceptabelt hög och snabbt ökande skattebörda som för många kunde bli förödande för boendeekonomin.

Redan som förslaget har presenterats i motionen framgår att det åtminstone delvis innebär en återgång till det tidigare systemet. För dem som skulle drabbas av de föreslagna skärpningarna i det årliga skatteuttaget uppstår – förutom det högre skatteuttaget – samma problematik med oförutsebarhet som var kännetecknande för den tidigare statliga fastighetsskatten på boendet. Förslaget är till sin utformning sådant att det kan ses som ett första steg till ett återinförande av den tidigare fastighetsskatten, något som skulle drabba betydligt fler personer än enligt förslagets nuvarande utformning. Hushåll, företrädesvis barnfamiljer och pensionärer i de stora städerna, skulle successivt få en allt högre fastighetsskatt.

Skatteutskottet noterar också att motionärerna redan har tagit ställning för att minska det procentuella skatteuttaget för vissa boendeformer utan att först avvakta den utredning av neutraliteten i beskattningen av olika boendeformer som de vill genomföra. Trots svårigheterna att administrera dagens uppskovssystem med de geografiska utvidgningar som varit nödvändiga för att tillgodose EG-rätten vill motionärerna också påbörja ett arbete med att göra uppskovssystemet än mer attraktivt.

Skatteutskottet framhåller att fastighetsavgiften för studentkorridorer och andra boendeformer med kollektiva inslag följer de allmänna reglerna för uttag av fastighetsavgift. Någon särskild studentkorridorsdefinition finns inte, utan det handlar om att bestämma antalet bostadslägenheter. Definitionen av bostadslägenheter överensstämmer med den som finns i olika andra lagar och knyter an till definitionen av bostadslägenhet i jordabalken. Utskottet anser att det är en fördel om man vid beskattningen kan ha en enhetlig definition utan specialundantag. Utskottet är mot denna bakgrund inte berett att nu tillstyrka en specialregel med den utformning som motionärerna föreslår. Det framgår av propositionen om kommunal fastighetsavgift att regeringen avser att på andra sätt följa frågan om behovet av att stimulera utbudet av studentbostäder.

Civilutskottets yttrande

Civilutskottet erinrar i sitt yttrande om att inom utskottets område finns ett flertal frågor med stor betydelse för den allmänna ekonomiska utvecklingen i landet. Bostadspolitiken, konsumentpolitiken och den civilrättsliga lagstiftningen nämns.

Civilutskottet uppehåller sig i yttrandet främst vid förhållandena inom bostadssektorn. Utgångspunkten för de åtgärder som under innevarande mandatperiod vidtagits inom bostadspolitiken har varit att hushållens

behov och önskemål ska vara styrande för hur bostadsbeståndet utvecklas. Civilutskottet framhåller att avskaffandet av den statliga fastighetsskatten har bidragit till en tryggare bostadsmarknad. Reformerna under mandatperioden har bidragit till en ökad valfrihet på bostadsmarknaden och en möjlighet till ökat inflytande för de boende. Civilutskottet hänvisar vidare till två aktuella propositioner med förslag som ytterligare kommer att kunna bidra till en bättre fungerande bostadsmarknad. Det gäller förslagen om en ny plan- och bygglag respektive nya regelsystem för de allmännyttiga kommunala bostadsaktiebolagen och för hyressättningen.

Civilutskottet understryker nödvändigheten av en långsiktighet och konsekvens i det reformarbete som på olika sätt kan bidra till sektorns omställning. En framgångsrik ekonomisk krishantering och den förda politiken på bostadsområdet börjar nu ge utslag i bl.a. en ökande bostadsproduktion. En klimatanpassning och energieffektivisering av bostadsbeståndet är angelägen, även sett ur ett samhällsekonomiskt perspektiv.

Sammanfattningsvis har det under mandatperioden genomförts ett omfattande arbete med att reformera och effektivisera bostadssektorn. Det finns väl grundad anledning att förvänta sig att den nuvarande regeringen fortsätter det bostadspolitiska reformarbetet även under kommande mandatperiod.

Däremot, anför civilutskottet, har den aktuella trepartimotionen en inriktning som ger anledning till oro vad gäller bostadssektorn. I motionen föreslås att det på nytt införs statliga subventioner till bostadsproduktionen kopplade till ett regelsystem med krav på bostädernas utformning och upplåtelseform samt villkor som reglerar hyrorna. Ett genomförande av förslaget skulle riskera att vända en positiv utveckling inom bostadssektorn.

När det gäller frågan om valfriheten på bostadsmarknaden kan det noteras att motionärerna vill sätta upp ett mål som innebär att huvuddelen av nyproduktionen av bostäder ska vara hyresrätter. Civilutskottet vill för sin del göra gällande att målet i stället bör vara att uppnå en väl fungerande bostadsmarknad där hushållens efterfrågan blir styrande för bostadsproduktionens inriktning.

I motionen förordas också en ”miljardinvestering i miljonprogrammet” och ett ”ROT-avdrag för både småhus och hyreshus”. Den förstnämnda åtgärden är, enligt civilutskottet, inte möjlig att närmare kommentera eftersom det saknas uppgifter om stödets inriktning och omfattning. Det finns emellertid anledning att befara att villkoren för stödet även på detta område avses innefatta en statlig styrning som skulle leda till sämre konkurrens och ökade kostnader. Motsvarande invändningar kan riktas mot den förordade utvidgningen av ROT-avdraget.

Utskottet anser sammanfattningsvis att motionen på det bostadspolitiska området förordar en inriktning som skulle riskera den nuvarande utvecklingen mot en väl fungerande bostadsmarknad. Motionen ska också ses mot bakgrund av att företrädare för de tre partierna tidigare under riksmötet i motioner lagt fram en rad andra förslag där en ökad reglering och fler statliga bidrag föreslagits.

Socialförsäkringsutskottets yttrande

Socialförsäkringsutskottet konstaterar i sitt yttrande att den finansiella krisen genom regeringens politik har kunnat mötas och att välfärden därmed har kunnat värnas.

Den kraftiga minskningen av sjukfrånvaron de senaste åren visar att förändringsarbetet redan har fått påtagliga effekter trots att flera reformer nyligen har trätt i kraft. Samtidigt är omställningen stor när en strukturreform av denna omfattning genomförs.

Vad gäller sjukförsäkringen föreslås i den aktuella motionen en höjd ersättningsnivå efter ett års sjukskrivning samt en höjning av ersättningstaket som kommer att leda till högre sjukpenning för dem i de högre inkomstgrupperna.[1]

Utskottet konstaterar att de ersättningshöjningar som föreslås i motionen har en fördelningsprofil som gynnar de högre inkomstgrupperna. Löntagare med en månadslön under 26 500 kr kommer inte att få någon höjd sjukpenning förrän efter ett års sjukskrivning, och då kommer höjningarna fortfarande att vara större för dem med de högsta inkomsterna. För många löntagare kommer dock inte förslaget att få någon reell effekt eftersom de redan i dag omfattas av kollektivavtalsförsäkringar som garanterar en ersättning över det nuvarande taket i sjukförsäkringen. Vad som i stället sker är endast en kostnadsövervältring från arbetsmarknadens parter till staten.

I motionen föreslås vidare att huvudregeln om en avstämning av den sjukskrivnes arbetsförmåga mot arbetsmarknaden som helhet efter 180 dagars sjukskrivning ska rivas upp. Därtill vill motionärerna göra det möjligt att återigen, helt utan undantag, vara sjukskriven under obegränsad tid. Därmed skulle i praktiken en återgång till den tidigare sjukförsäkringsmodellen genomföras. De föreslår också att en förtida pension på sjukersättningsnivå införs för den som fyllt 58 år, vilket torde vara en omskrivning för att man återigen vill underlätta en utslussning av människor från arbetsmarknaden till sjukersättningen. Motionärerna vill således i allt väsentligt riva upp de bärande delarna i sjukförsäkringsreformen och återgå till den tidigare ordningen, dock utan att anslå resurser för att finansiera en sådan reform. Detta är motsägelsefullt, och om motionärerna verkligen anser att det finns ett behov av fler och längre sjukskrivningar bör detta finansieras.

Socialförsäkringsutskottet gör bedömningen att de åtgärder som föreslås i motionen på några års sikt kommer att leda till ett finansieringsbehov i storleksordningen 20 miljarder kronor.

I motionen föreslås vidare en organisatorisk sammanslagning av delar av kommunernas verksamhet, Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan i s.k. MOA-kontor. Socialförsäkringsutskottet konstaterar att under de

[1] I socialförsäkringsutskottets yttrande redovisas motionens beräkningar av kostnaderna för motionens förslag om sjukförsäkringen. Socialförsäkringsutskottet anför att enligt tabellsammanställningen saknas det 0,5 miljarder kronor. Uppgiften i noten som ligger till grund för socialförsäkringsutskottets påstående är dock en felskrivning (3,8 ska vara 3,3 miljarder kronor). Motionens felskrivning får ingen konsekvens för beräkningen av motionens budgetalternativ, eftersom det på övriga ställen i motionen räknas med det korrekta beloppet.

senaste åren har samarbetet mellan Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen, kommunerna och landstingen utvecklats, och utskottet hänvisar också till den nya parlamentariska socialförsäkringsutredningen.

Socialförsäkringsutskottet noterar vidare att regeringen föreslagit att flerbarnstillägget höjs från den 1 juli 2010.

Socialutskottets yttrande

Socialutskottet framhåller i sitt yttrande att kommunsektorn har förstärkts med 38 miljarder kronor 2010, jämfört med 2006 års nivå.

Utskottet ser mycket positivt på regeringens välfärdssatsningar och nämner t.ex. äldrepolitiken, hälso- och sjukvårdspolitiken, tandvården och psykiatrin. Utskottet välkomnar också höjningen av flerbarnstillägget.

Utbildningsutskottets yttrande

Utbildningsutskottet välkomnar i sitt yttrande införandet av ett legitimationssystem för lärare och förskollärare i syfte att höja utbildningens kvalitet och läraryrkets status.

Arbetsmarknadsutskottets yttrande

Arbetsmarknadsutskottet framhåller i sitt yttrande att utbildning är ett viktigt verktyg för att mildra effekterna av arbetslöshet. Stora ansträngningar måste göras för att motivera arbetslösa ungdomar i åldern 15–19 år att först och främst genomgå och slutföra en gymnasieutbildning. Arbetsmarknadsutskottet pekar på den positiva satsningen i budgetpropositionen för 2010 för att motivera ungdomar att återgå till studier genom utbildningsplatser inom folkhögskolorna för ungdomar som saknar slutbetyg från grund- eller gymnasieskolan.

När det gäller jämställdhet mellan kvinnor och män kan noteras att arbetsmarknadsutskottet befarar att en avveckling av RUT-reformen (skattereduktion för hushållsnära tjänster) innebär ett hot mot många arbetstillfällen, särskilt i kvinnodominerade branscher, och en sådan avveckling får följaktligen flera besvärliga effekter från jämställdhetssynpunkt. Skattereduktionen förstärker möjligheten för såväl kvinnor som män att kunna kombinera familjeliv och arbetsliv på lika villkor.

Justitieutskottets yttrande

Justitieutskottet betonar i sitt yttrande att ökad trygghet och färre brott är frågor av högsta prioritet för att åstadkomma hög ekonomisk tillväxt och hög sysselsättning. Utskottet konstaterar med tillfredsställelse att rättsväsendet fått utökade resurser. Regeringens satsningar har inneburit att målet om 20 000 poliser uppnås 2010. Härtill kommer att fler brott upptäcks, utreds och lagförs. Vidare har domstolarnas handläggningstider blivit kortare trots en ökad måltillströmning.

Justitieutskottet betonar att det är angeläget att polisens organisation i alla delar uppfyller de krav som kan ställas på en modern och effektiv organisation. Enligt uppgift från Justitiedepartementet pågår det ett arbete med att ta fram direktiv till en utredning om polisens organisation. Utskottet pekar också på att det av Rikspolisstyrelsens regleringsbrev för 2009 framgår att samverkan mellan Statens kriminaltekniska laboratorium och Rättsmedicinalverket ska utvecklas.

Kompletterande uppgifter

Välfärdsfrågor

Regeringen tillsatte den 29 april 2010 en parlamentarisk kommitté om hållbara försäkringar vid sjukdom och arbetslöshet (dir. 2010:48). Utredningen inrymmer flera olika aspekter som medverkar till att långsiktigt skapa hållbara sjuk- och arbetslöshetsförsäkringar. Exempel på frågor som inryms i kommitténs arbete är fördjupat samarbete mellan Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen, obligatorisk arbetslöshetsförsäkring, hur försäkringarna kan utformas för att främja rörlighet i Norden, huvudmannaskap för rehabilitering och en mer flexibel sjukskrivning. De förändringar som kan bli aktuella ska även bidra till långsiktigt ökad sysselsättning och därmed långsiktigt hållbara statsfinanser. Arbetet ska slutredovisas i sin helhet senast i maj 2013.

Regeringen har i maj 2010 beslutat att inrätta ett välfärdsutvecklingsråd. Rådet ska ge regeringen stöd i frågor som rör utveckling av välfärden med fokus på att förbättra förutsättningarna för valfrihet, entreprenörskap och innovativt företagande för att uppnå ökat inflytande för medborgarna, ökad kvalitet samt fortsatt utveckling av vård- och omsorgssektorn.

Regeringen beslutade den 20 maj att bilda en oberoende granskningsmyndighet för hälso- och sjukvården. Myndigheten ska granska effektiviteten och följa upp och utvärdera vården. Ett viktigt mål för myndigheten är att stärka patienternas och medborgarnas ställning och inflytande. Den ska börja sin verksamhet den 1 januari 2011.

Försäkringskassan har i rapporten *Hur försörjer man sig? – En kartläggning av personer som uppnått maximal tid i sjukförsäkringen och inte anmält sig till Arbetsförmedlingen* (2010-05-07) undersökt försörjningskällor och sysselsättning i den grupp som vid årsskiftet lämnade sjukförsäkringen för att de uppnått maximal tid och som inte anmälde sig till arbetslivsintroduktion hos Arbetsförmedlingen. Gruppen består i dag av knappt 2 000 personer. Enligt kartläggningen hade mer än hälften lön som anställd eller inkomst från eget företag som huvudsaklig inkomst vid tiden för undersökningen.

Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen presenterade i slutet av maj 2010 uppgifter om dem som vid årsskiftet gick från sjukförsäkringen till arbetslivsintroduktion. Slutsatsen är att majoriteten av dem som gick från

sjukförsäkringen till arbetslivsintroduktion vid årsskiftet har fortsatt i något program hos Arbetsförmedlingen. Ungefär en tredjedel har hittills ansökt hos Försäkringskassan om att åter få ersättning från sjukförsäkringen.

Riksrevisionen redovisar i rapporten *En förändrad sjukskrivningsprocess* (RiR 2010:9) en granskning av förändrade regelverk inom sjukförsäkringen. Det handlar om rehabiliteringskedjan, ettårsgränsen och ändrade regler i sjukersättningen. Granskningen visar att regeringen inte gav Försäkringskassan tillräckliga förutsättningar att införa rehabiliteringskedjan på ett bra sätt, vilket gav negativa konsekvenser för tillämpningen av regelverket under de första månaderna efter införandet. Även de regeländringar inom sjukförsäkringen som gjorts därefter har präglats av kort förberedelsetid. Försäkringskassan klarar för närvarande inte att hålla rehabiliteringskedjans tidsgränser, även om utvecklingen går åt rätt håll. Riksrevisionen bedömer också att Försäkringskassans IT-stöd är otillräckligt för de beräkningar som behöver göras till följd av regeländringarna. Vidare bedömer Riksrevisionen att sjukskrivningsprocessen har blivit mer aktiv och att insatser görs tidigare i sjukfallen än före regeländringarna.

Kommunerna

I Ekonomirapporten från Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) erinras om att SKL för 2009 prognostiserade ett mindre underskott (i maj 2009), men resultatet blev dryga 14 miljarder kronor plus. De främsta skälen till den goda utvecklingen var en bättre arbetsmarknad än förväntat, besparingar i verksamheten, låga räntekostnader och extra tillskott, bl.a. i form av premiebefrielse från AFA försäkring. SKL räknar med att även 2010 kommer att uppvisa ett betydande överskott, 18,6 miljarder kronor, som en följd av det tillfälliga konjunkturstödet. För 2011 ser emellertid situationen betydligt mer bekymmersam ut, även om SKL då förutser ett mindre överskott (3,5 miljarder kronor), ett resultat som inte motsvarar kravet på god ekonomisk hushållning. Detta förutsätter emellertid i stort sett oförändrad verksamhetsvolym, trots ökande behov, vilket ställer höga krav på kommuners och landstings förmåga att anpassa sin verksamhet. Enligt enkätsvar från kommunerna kommer de tillfälliga konjunkturstöden endast i begränsad utsträckning att användas till ökade driftskostnader under 2010. I stället kommer medlen att användas till underhållsåtgärder m.m. Dessa åtgärder höjer inte den kommunala kostnadsnivån på sikt men kan bidra till ökad privat sysselsättning.

Programberedningen för välfärdsfinansieringen representerar Sveriges Kommuner och Landsting och den lokala nivån för de sju riksdagspartierna. Programberedningen har presenterat rapporten *Framtidens utmaning – välfärdens långsiktiga finansiering* (2010). I rapporten ges en bild av storleken på gapet mellan framtida behov och resurser. Syftet är att ge underlag för en diskussion om den framtida finansieringen av välfärden. Programberedningens ledamöter är inte överens om varje formulering eller påstående i rapporten. Dock finns en samsyn om att välfärdens finansier-

ing står inför utmaningar i framtiden. Problemet med finansieringen av välfärdstjänster är inte att det saknas resurser, utan på vilket sätt resurserna kan kanaliseras till välfärdstjänsterna. Beredningens beräkningar visar att gapet mellan behov och offentliga resurser år 2035 med dagens finansieringssystem motsvarar 13 kr i kommunalskatt. Men dessa 13 kr är ingen exakt sanning och absolut ingen prognos. Några kronor hit eller dit är heller inte avgörande för beredningens slutsatser – något måste göras. Inte minst mot bakgrund av att utvecklingen fortsätter; även efter 2035 kommer gapet att öka.

Konjunkturinstitutet redovisar i *Konjunkturläget – Mars 2010* att antalet faktiska arbetade timmar i den kommunala sektorn minskade med 1,5 % 2009. Enligt en grov uppskattning hade antalet timmar i stället ökat med 0,3 % om det inte skett någon privatisering av verksamhet, givet att produktiviteten antas vara den samma oavsett om verksamheten bedrivs i privat eller offentlig regi.

Finanspolitiska rådets rapport

Finanspolitiska rådet erinrar om att regeringen har fastställt direktiven till utredningen om att främja en stabil kommunal verksamhet över konjunkturcykeln. Det är enligt rådet viktigt att försöka få ett regelsystem som utjämnar kommunernas inkomster över konjunkturen på plats så snart som möjligt, eftersom det skulle minska riskerna för att stabiliseringsåtgärder riktade till kommunerna skulle bli permanenta. Eftersom frågan är så viktig är det anmärkningsvärt att det har tagit så lång tid att få utredningen till stånd, anser rådet.

Beträffande sjukförsäkringen anför Finanspolitiska rådet att regeringen bör ha beröm för att genom sina sjukförsäkringsreformer ha angripit ett svårt problem. Det finns forskningsstöd för att reformerna kan förväntas såväl stärka drivkrafterna till arbete som öka möjligheterna att arbeta. Rehabiliteringskedjan ser ut att ha fått betydande genomslag. Övergången till Arbetsförmedlingen ser ut att fungera relativt smidigt under det första året av sjukskrivning. Rådet anför att det är självklart att det inte går att åtgärda de stora problem som funnits i sjukförsäkringen utan att misstag begås. Men dessa har varit alltför många. Regeringen bör få kritik för ett förhastat och delvis slarvigt genomförande av reformerna och för behandlingen av de utförsäkrade långtidssjukskrivna.

2.4 Det finanspolitiska ramverket

Propositionen

Inledning

Regeringen anför i propositionen att ett väl konstruerat budgetpolitiskt ramverk skapar bättre förutsättningar för att de övergripande målen för den ekonomiska politiken ska kunna nås. Budgetpolitiska ramverk kan bidra till att minska kortsiktigheten i de finanspolitiska besluten och skapa förutsättningar för långsiktig hållbarhet i de offentliga finanserna. Regeringen har under hela mandatperioden arbetat aktivt med att förbättra det budgetpolitiska ramverket. Det svenska budgetpolitiska ramverket utgörs bl.a. av överskottsmålet, utgiftstaket, det kommunala balanskravet, en stram statlig budgetprocess och de lagar som reglerar dessa delar. En effektiv uppföljning är också viktig för ett väl fungerande budgetpolitiskt ramverk.

Överskottsmålet

En arbetsgrupp i Finansdepartementet har, som ett led i arbetet med att stärka det budgetpolitiska ramverket, i departementspromemorian Utvärdering av överskottsmålet (Ds 2010:4) utvärderat och förtydligat såväl motiven till överskottsmålet som utformningen och uppföljningen av målet. Promemorian har remissbehandlats.

I propositionen föreslås att det i lagen (1996:1059) om statsbudgeten införs en skyldighet för regeringen att dels till riksdagen lämna förslag till mål för den offentliga sektorns finansiella sparande (överskottsmål), dels vid minst två tillfällen under budgetåret redovisa för riksdagen hur målet uppnås (lagförslaget har remitterats till konstitutionsutskottet, och finansutskottet har i yttrande 2009/10:FiU8y ställt sig bakom regeringens förslag).

Regeringen redovisar i den aktuella propositionen sina bedömningar av andra aspekter av överskottsmålet. I det följande redovisas dessa bedömningar.

Följande motiv för överskottsmålet har angivits: 1) långsiktigt hållbara offentliga finanser, 2) tillräckliga marginaler så att stora underskott kan undvikas i lågkonjunkturer även vid en politik som aktivt motverkar lågkonjunkturer, 3) en jämn fördelning av resurser mellan generationerna och 4) ekonomisk effektivitet. Regeringen anser att det först nämnda motivet utgör en nödvändig förutsättning för att nå övriga motiv för överskottsmålet.

Det finns därutöver goda skäl för att se till att överskottsmålet bidrar till att det finns en buffert för att kunna möta kraftiga nedgångar i konjunkturen utan att ökningen i skuldsättning riskerar att bli ohållbar. Det stabiliseringspolitiska motivet (nummer 2) bör ges en stor vikt, givet att kravet om långsiktigt hållbara offentliga finanser är uppfyllt. Regeringen vill, beträffande överskottsmålets bidrag till en jämn fördelning av resurser mellan generationer och ekonomisk effektivitet, tydliggöra att överskottsmålet endast bör användas för att hantera den del av ökningen av andelen äldre

som beror på temporära förändringar, dvs. det bör inte användas för att hantera den kontinuerligt ökande medellivslängden. Överskottsmålet bör inte heller användas för att förfinansiera eventuella framtida krav på ökad kvalitet i välfärden.

När det gäller överskottsmålets nivå gör regeringen bedömningen att den nuvarande nivån på 1 % av BNP bör behållas tills vidare. Givet de angivna motiven är detta en välavvägd nivå. Som Finanspolitiska rådet har framhållit finns det, eftersom målet är väletablerat, stora fördelar med att bibehålla dagens nivå. Sverige vinner troligen en betydande trovärdighet genom att hålla fast vid nuvarande överskottsmål.

Eftersom osäkerheten i bedömningarna av målets nivå dock är stor behövs en återkommande analys av överskottsmålets nivå för att se till att den valda nivån stöder de angivna motiven för överskottsmålet. Arbetsgruppen föreslår att en mer omfattande analys av målets nivå bör göras ungefär vart tionde år. Regeringen delar arbetsgruppens syn att en genomgripande översyn inte bör göras för ofta. Överskottsmålet ska fungera som ett medelfristigt ankare för finanspolitiken. Det är därför regeringens avsikt att nuvarande nivå på överskottsmålet ska gälla under åtminstone den kommande mandatperioden och så länge som det är nödvändigt för att de offentliga finanserna ska utvecklas på ett långsiktigt hållbart sätt.

I den föreslagna lagregleringen av överskottsmålet definieras inte nivån på överskottsmålet i lagtexten. Det föreslås däremot bli obligatoriskt för regeringen att föreslå vilket siffermässigt mål för det finansiella sparandet som bör gälla. Regeringen förutsätts motivera sitt förslag. Därefter bör riksdagen besluta om den specifika nivån på målet. Riksdagen har beslutat att överskottsmålet fortsättningsvis ska vara 1 % av BNP. Regeringen lämnar därför inget förslag på ny nivå för överskottsmålet.

Beträffande överskottsmålets formulering gör regeringen bedömningen att målet bör omfatta den offentliga sektorns finansiella sparande som ett genomsnitt över en konjunkturcykel. För att överskottsmålet ska fungera som ett ankare för den samlade finanspolitiken bör det omfatta alla sektorer som kan tänkas påverka den offentliga sektorns långsiktiga hållbarhet. Överskottsmålet bör därför omfatta hela den offentliga sektorn. Denna formulering är konform med reglerna i Stabilitets- och tillväxtpakten.

Överskottsmålet bör definieras på ett sätt som medger att stor hänsyn tas till det stabiliseringspolitiska motivet. Av stabiliseringspolitiska skäl är det viktigt att överskottsmålet inte definieras mot en fast tidsperiod. Om avvikelser under en tidigare del av den fasta tidsperioden ska kompenseras under slutet av perioden finns en risk att överskottsmålet verkar destabiliserande. Om målet anges som ett genomsnitt över en konjunkturcykel möjliggör detta en diskretionär finanspolitik i de lägen då det finns ett behov av en sådan.

När det gäller uppföljning av överskottsmålet gör regeringen bedömningen att överskottsmålet för att vara styrande för finanspolitiken främst bör bedömas i ett framåtblickande perspektiv. En alltför mekanisk utvärder-

ing av överskottsmålet bör undvikas. Regeringen avser att fortsätta att använda flera indikatorer men gör vissa förändringar för att förtydliga det framåtblickande perspektivet.

Även om överskottsmålet främst är framåtblickande bör en bakåtblickande analys användas för att indikera om det finns systematiska avvikelser från överskottsmålet som riskerar att minska sannolikheten för att målet ska nås i framtiden. Om systematiska avvikelser leder till en kraftigt förändrad skuldnivå kan detta innebära att det finns skäl att ompröva överskottsmålets nivå. En fungerande uppföljning kräver inte att eventuella målavvikelser anges i miljarder kronor. Det finns flera skäl till varför ett sådant förfarande inte är önskvärt. Ett av skälen är att det finns en betydande prognososäkerhet i det offentliga sparandet. Med tanke på osäkerheten i bedömningen av sparandet är det inte alltid önskvärt att korrigera hela den för tillfället bedömda avvikelsen från överskottsmålet, även om det vore möjligt med hänsyn tagen till konjunkturläget. Ett exempel är att under 2007 och 2008 indikerade samtliga indikatorer regeringen använder för att följa upp överskottsmålet att sparandet låg över den målsatta nivån. Flera aktörer ansåg då att regeringen sparade mer än vad överskottsmålet krävde. Regeringen ansåg dock att reformutrymmet var mindre än den utifrån indikatorerna mekaniskt beräknade avvikelsen från överskottsmålet. Denna bedömning grundades på att hänsyn också skulle tas till osäkerheten i bedömningen, riskbilden och behovet av att ha goda marginaler i de offentliga finanserna. De offentliga finanserna försämrades snabbt under 2009 på grund av den globala konjunkturnedgången, varpå både det faktiska och strukturella offentliga sparandet reviderades ned kraftigt. Detta exempel visar att det är angeläget att väga in osäkerheten i bedömningen och riskbilden vid utvärderingen av överskottsmålet. En viktig slutsats är att en för mekanisk analys av målavvikelser riskerar att leda politiken fel.

Regeringen har tidigare genomfört åtgärder för att ytterligare förbättra transparensen och möjligheten till uppföljning och utvärdering. Regeringen har t.ex. stegvis förbättrat redovisningen av effektberäkningarna av nya reformer och också redovisningen av hur bedömningen av finanspolitikens långsiktiga hållbarhet görs. I den aktuella propositionen genomför regeringen ytterligare åtgärder för att öka transparensen i redovisningen av de offentliga finanserna, bland dem en presentation av en tydlig s.k. tankeram för hur avvikelser från överskottsmålet bör hanteras med hänsyn tagen till konjunkturen.

Regeringen inleder dessutom ett arbete med att utveckla metoderna för att beräkna det strukturella sparandet samt redovisningen av den offentliga sektorns reala tillgångar och investeringar, särskilt vad gäller utvecklingen av dessa över tid. Avsikten är att detta arbete ska redovisas i 2011 års ekonomiska vårproposition.

Genom en s.k. uppförandekod för finanspolitiken kan transparensen i finanspolitiken ökas. Uppförandekoden kan ses som ett samlingsdokument där regeringen övergripande anger och motiverar bl.a. målen för finans-

och budgetpolitiken. Regeringen har påbörjat ett arbete med att ta fram en uppförandekod som avses bli presenterad i 2011 års ekonomiska vårproposition.

För att stärka den externa uppföljningen av överskottsmålet avser regeringen att se över instruktionerna för Ekonomistyrningsverket, Konjunkturinstitutet och Finanspolitiska rådet i syfte att se till att alla relevanta aspekter av finanspolitiken får en tydlig belysning.

Andra aspekter av det budgetpolitiska ramverket

Regeringen erinrar om att det numera är obligatoriskt för regeringen att i budgetpropositionen dels lämna förslag till utgiftstak för det tredje tillkommande budgetåret, dels redovisa sina bedömningar av ramarna för utgiftsområdena för det andra och tredje tillkommande budgetåret. Lagändringarna trädde i kraft den 1 januari 2010 (prop. 2009/10:5, yttr. 2009/10: FiU1y, bet. 2009/10:KU9, rskr. 2009/10:99).

En utredning om att främja en stabil kommunal verksamhet över konjunkturcykeln har tillsatts av regeringen (dir. 2010:29).

I mars 2010 överlämnades utredningsbetänkandet En reformerad budgetlag (SOU 2010:18) till regeringen. Utredningens uppdrag var att göra en översyn av lagen (1996:1059) om statsbudgeten (budgetlagen) mot bakgrund av det pågående arbetet med en reformerad regeringsform, de erfarenheter som vunnits och den utveckling som skett sedan budgetlagen trädde i kraft. Betänkandet är nu föremål för remiss. Regeringen avser att återkomma till riksdagen med förslag till ändringar i budgetlagen tidigt under hösten 2010, så att ändringarna kan träda i kraft den 1 januari 2011.

Regeringen erinrar om att Sverige som EU-medlem har förbundit sig att följa Stabilitets- och tillväxtpaktens regler för de offentliga finanserna. I flera avseenden är Sveriges självpåtagna budgetpolitiska regler mer ambitiösa än reglerna i Stabilitets- och tillväxtpakten.

Motionen

I motion Fi15 (s, v, mp) anförs att Sverige ska ha sunda offentliga finanser. Den offentliga sektorns finansiella sparande ska visa ett överskott på 1 % av BNP över en konjunkturcykel. Utgiftstaken är ett centralt styrinstrument för budgetpolitiken. De årliga statliga utgifterna får inte överstiga den nivå till vilken utgiftstaket är bestämt.

Kompletterande uppgifter

Finanspolitiska rådets rapport

Finanspolitiska rådet tar upp det finanspolitiska ramverket, främst överskottsmålet. Rådet välkomnar klargörandena i vårpropositionen om överskottsmålets motiv men anför att en del oklarheter om sambandet mellan de övergripande motiven för överskottsmålet och uppföljningen av det kvar-

står. Rådet välkomnar regeringens resonemang om att det inte finns några fördelningspolitiska skäl för att de ökade kostnader som uppkommer därför att en generation har förmånen att leva länge ska betalas av tidigare generationer med kortare livslängd. Samtidigt kvarstår enligt rådet en grundläggande brist i analysen av fördelningen mellan generationerna. Det saknas alltjämt s.k. generationskalkyler, som är nödvändiga för att man ska kunna bilda sig en välgrundad uppfattning om lämpligt saldomål utifrån överväganden om fördelningen mellan generationer.

När det gäller nivån på överskottsmålet anför rådet att det viktiga förmodligen inte är den exakta nivån på ett saldomål utan själva existensen av det. Det finns en stark tendens i finanspolitiken att kortsiktiga hänsyn kommer att dominera över mer långsiktiga sådana och därmed leda till en kraftig skulduppbyggnad. Detta motverkas av tydliga saldomål. Det går inte med någon större säkerhet att säga vilket av målen på –1, –0,5, 0, 0,5, 1 eller 1,5 % av BNP som är mest lämpligt. Men inget av dessa mål kan heller antas leda till en orimlig utveckling.

Eftersom enprocentsmålet nu framstår som väletablerat, är det också enligt rådets uppfattning svårt att argumentera för att det bör ändras. Den rådande ekonomiska krisen med stora budgetunderskott och med ifrågasatt trovärdighet för finanspolitikens långsiktiga hållbarhet i många länder ger ytterligare argument för ett sådant pragmatiskt förhållningssätt. Om Sverige i ett sådant läge kan hålla fast vid tidigare överskottsmål utan några stora kostnader borde trovärdighetsvinsterna vara stora.

Beträffande uppföljningen av överskottsmålet påpekar rådet att regeringen använder ett flertal indikatorer och att dessa kan visa mycket olika resultat. Det skapar en otydlighet om i vilken utsträckning överskottsmålet uppfylls. Ett mer fundamentalt problem är att de olika indikatorerna speglar olika grundläggande mål.

Rådet förordar att två indikatorer ska användas: en rullande tillbakablickande indikator som beräknas som det genomsnittliga finansiella sparandet tio år bakåt och en rullande framåtblickande indikator som beräknas som ett genomsnitt sex år bakåt och tre år framåt. Den tillbakablickande indikatorn ska betraktas som en indikator för att utvärdera den tidigare måluppfyllelsen och den framåtblickande som ett beslutsunderlag för att nå målet i framtiden. Rådet delar regeringens syn på att mekaniska anpassningar till tidigare eller framtida förväntade målavvikelser bör undvikas. Däremot vore det en möjlighet att ålägga regeringen att avge en särskild skrivelse till riksdagen vid målavvikelser över en viss storlek. Regeringen ska då redovisa orsakerna till målavvikelsen och hur man avser att reagera.

Finansutskottets syn på lagförslaget om överskottsmålet

Finansutskottet tillstyrker i yttrande 2009/10:FiU8y till konstitutionsutskottet regeringens lagförslag om att regeringen ska vara skyldig att dels lämna förslag till riksdagen till överskottsmål, dels vid minst två tillfällen under budgetåret redovisa för riksdagen hur målet uppnås.

2.5 Finansutskottets ställningstagande till riktlinjerna

Världen har sedan hösten 2008 genomgått den mest omvälvande ekonomiska krisen sedan 1930-talet. Eftersom följdverkningarna ännu är långt ifrån förbi – och nya oväntade händelser kan inträffa – blir bedömningen av den ekonomiska återhämtningen osäker. Likväl kan utskottet med tillfredsställelse notera att Sverige, särskilt jämfört med andra länder, står starkt rustat vad gäller både samlade offentliga finanser och sysselsättning. Trots de mycket stora internationella påfrestningarna, som drabbat inte minst svenska exportföretag hårt, är de offentliga finanserna starka och sysselsättningen högre än vid motsvarande period för fyra år sedan. Trots detta kan man inte slå sig till ro. Vi behöver ytterligare höja ambitionerna – inte minst vad gäller företagande och sysselsättning. Det senare för såväl män som kvinnor och i synnerhet för ungdomar som genom den internationella krisen fått svårare att få tillträde till arbetsmarknaden.

Oppositionen tar lätt på det faktum att världen gått igenom en kris som slagit hårt också mot svenska företag, sysselsättning och välfärd. Oppositionens förslag, med ett snävt nationellt perspektiv, skulle riskera att undanröja den ekonomisk-politiska basen för nuvarande stabila utveckling. I oppositionens alternativ överges arbetslinjen, och skatterna höjs för de flesta löntagare till förmån för ökade bidrag till dem som inte jobbar. Oppositionens politik innebär vidare att det samlade skattetrycket ökar. Allvarligt är också att oppositionen vill montera ned den anställningsstimulerande politik som riksdagen beslutat om för ungdomar under 26 år.

Under den senaste mandatperioden har de politiska besluten i allt större utsträckning inneburit ökad valfrihet för människor. Jobbskatteavdraget har gjort att människor i dag har mer pengar att röra sig med varje månad. Reformer inom äldreomsorgen ökar valfriheten för äldre. Genom att alternativa driftsformer erbjuds inom sjukvården ges inte minst kvinnor i kvinnodominerade yrken en reell karriärmöjlighet. Vårdnadsbidraget har gjort att föräldrar kan välja att vara hemma lite längre med sina barn, om de vill och det passar deras livssituation. I skarp kontrast till detta vill oppositionen konsekvent minska människors möjlighet att bestämma över sina egna liv. Med oppositionens politik kommer det att bli mindre tid och mindre pengar till barnfamiljerna, sämre valfrihet för äldre och mer makt till politikerna.

Finanspolitiska rådet har nyligen publicerat sin tredje rapport, Svensk finanspolitik 2010, där man utvärderar den förda finanspolitiken och den övriga ekonomiska politiken. Tidigare i detta betänkande har det redogjorts för det huvudsakliga innehållet i denna rapport. Sammantaget får den förda politiken i centrala delar väl godkänt av Finanspolitiska rådet. Rådet konstaterar bl.a. att stabila offentliga finanser har gett Sverige bättre förutsättningar att hantera krisen än många andra länder. Vidare konstaterar rådet att regeringen angripit ett svårt problem – den höga sjukfrånvaron – genom reformerna av sjukförsäkringen. Rådet konstaterar också att arbetsmarknaden har utvecklats bättre än väntat och att sysselsättningen i

den pågående krisen minskat mindre än i tidigare konjunkturnedgångar. Som förklaring anger rådet bl.a. de stabiliseringspolitiska satsningar som gjorts mot offentlig sektor liksom reformer för ökade drivkrafter till arbete – jobbskatteavdraget och förändringar av arbetslöshetsförsäkringen.

Offentliga finanser

Styrkepositionen i de offentliga finanserna ger handlingsutrymme

Utskottet konstaterar att till skillnad från många andra länder inom EU, som nu tvingas diskutera skattehöjningar och besparingar för att sanera sina offentliga finanser, så kan den svenska regeringen i vårpropositionen i stället föreslå en politik som understöder återhämtningen och jobben samt tryggar välfärden. Detta är resultatet av att regeringen målmedvetet värnat starka offentliga finanser. Tack vare styrkepositionen i de offentliga finanserna hade Sverige ett gynnsamt utgångsläge när den finansiella krisen startade. Det fanns utrymme att på ett kraftfullt sätt lägga om finanspolitiken i expansiv riktning och på så sätt mildra effekterna av konjunkturnedgången. Genom både diskretionär finanspolitik och genom att tillåta de automatiska stabilisatorerna att verka fullt ut har Sverige fört den mest expansiva finanspolitiken i OECD-området under perioden 2008–2010.

I EU-kommissionens återhämtningsplan för att dämpa krisens negativa effekter på sysselsättning och tillväxt rekommenderade kommissionen att länderna satsar 1,2 % av BNP på stimulansåtgärder. Även i detta avseende kan utskottet konstatera att de åtgärder som vidtagits i Sverige klart överstiger EU-kommissionens rekommendation. Sammanlagt uppgår de åtgärder som vidtagits för att möta krisen sedan 2008 till 83 miljarder kronor, vilket motsvarar 2,7 % av BNP.

Under finanskrisen värnades de offentliga finanserna och därför är de, trots den mycket expansiva finanspolitiken, starka i ett EU-perspektiv. I den vårprognos som EU-kommissionen publicerade i maj 2010 framgår att Sverige har de starkaste offentliga finanserna i EU. Som ett av endast tre länder klarar Sverige stabilitets- och tillväxtpaktens gräns på 3 % av BNP i underskott i offentliga sektorns finansiella sparande 2010. Enligt uppgifter från Eurostat i april 2010 är Sverige också ett av tre länder som klarar av att minska statsskulden mellan 2006 och 2009. Den s.k. Maastrichtskulden minskade från drygt 45 % 2006 till 42 % 2009. Utskottet anser att utfallet beror på att den situationsanpassade utgiftspolitiken som förts fallit väl ut. I det mycket osäkra läget menar utskottet att det var väl avvägt att fatta beslut efterhand som ny kunskap erhölls om den makroekonomiska utvecklingen och utvecklingen i statsfinanserna. Därmed håller utskottet fast vid sin bedömning i betänkande 2008/09:FiU20. De internationellt sett starka offentliga finanserna är också, menar utskottet, resultatet av ett robust finanspolitiskt ramverk med överskottsmål, utgiftstak och en i

övrigt stram budgetprocess som respekterats genom hela hanteringen av den finansiella krisen, vilket också lyfts fram av IMF i dess utvärdering av svensk ekonomi 2009.

Sammantaget anser utskottet att många tecken pekar mot att Sverige nu är på väg ur krisen med mindre skador på jobben, mindre skador på välfärden och mindre skador på rättvisan än många andra länder. I stället för att finanspolitiken inriktas på skuldsanering kan den svenska styrkepositionen i de offentliga finanserna lägga grunden för en politik som bidrar till högre tillväxt, välfärd och sysselsättning. Då kan kommande lågkonjunkturer mötas från en stark offentligfinansiell position. Det finns en betydande risk för att återhämtningen blir svagare än förväntat, bl.a. till följd av att Sverige skulle kunna påverkas av andra länders svaga offentliga finanser och skuldproblem, vilket också understryker vikten av att värna de offentliga finanserna. I sammanhanget är det värt att notera att Finanspolitiska rådet än mer än regeringen betonar den stora osäkerheten vid bedömningen av de offentliga finanserna, som rådet menar har att göra med svårigheten att bedöma vilka permanenta effekter krisen kan få på sysselsättningen.

Oppositionens politik äventyrar styrkepositionen i de offentliga finanserna

Riskbilden för de offentliga finanserna är till stor del kopplad till den makroekonomiska utvecklingen. Utskottet konstaterar ovan att Sverige har, relativt andra länder, en styrkeposition i de offentliga finanserna som gör att det finns ett visst handlingsutrymme för att möta en sämre utveckling än förväntat. Helt avgörande för att behålla en sådan styrkeposition är dock att politikens inriktning ligger fast, så att förutsättningarna för tillväxt och sysselsättning förbättras. Fler människor i arbete är förutsättningen för sunda offentliga finanser. Att överge arbetslinjen, vilket oppositionens förslag till riktlinjer går ut på, dvs. göra det mindre lönsamt att arbeta och dyrare och mindre attraktivt att anställa, anser utskottet innebär allvarliga bekymmer för att uppnå full sysselsättning, och därmed undergrävs förutsättningarna för att upprätthålla starka offentliga finanser. Med en sådan politik kan varken de utmaningar som svensk ekonomi står inför på längre sikt klaras eller kommande kriser mötas.

Oppositionen har beräknat de offentligfinansiella effekterna av sina förslag och kommit fram till att skillnaden i kronor räknat inte är så stor jämfört med regeringens politik. Det intryck oppositionen försöker skapa är att man tar ansvar för de offentliga finanserna. Det finns anledning att betona att återhämtningen i den svenska ekonomin inte är ett fullbordat faktum. Det finns risker för att de offentliga finanserna utvecklas sämre än förväntat. Att endast förlita sig på en förbättrad konjunktur räcker inte. För att ta ansvar för de offentliga finanserna är det inte tillräckligt att visa att de förslag man har går jämnt upp med regeringens. I stället är det inriktningen på politiken som räknas och vilka drivkrafter den ger upphov till.

Oppositionens förslag rymmer både skattehöjningar och utgiftsökningar som påverkar drivkrafterna för att arbeta och att anställa. Den inriktning på skattepolitiken som oppositionen föreslår innebär höjda skatter för dem som arbetar och ökade kostnader för dem som anställer. Oppositionen vill skala ned jobbskatteavdraget med drygt 9 miljarder kronor. Och främst till följd av att de förkastar den generella nedsättningen av socialavgifter för unga så innebär deras alternativ att socialavgifterna sammantaget ökar med nästan 8 miljarder kronor 2011. Förändringarna som oppositionen föreslår i a-kassan och sjukförsäkringen på sammanlagt mer än 5 miljarder kronor 2011 är genom att minska drivkrafterna för att arbeta utgiftsdrivande. Detta är inte en politik för sunda offentliga finanser, eftersom den inte bidrar till att få fler i arbete. Återhämtningen i ekonomin riskeras inte bara av att oppositionen överger arbetslinjen. Höjd koldioxidskatt, höjd vattenkrafts- och kärnkraftsskatt, införande av kilometerskatt samt höjda skatter på alkohol och tobak verkar alla dämpande på efterfrågan i ekonomin.

En strategi för att de offentliga finanserna ska uppvisa ett överskott på 1 % av BNP senast 2014

Ordning och reda i de offentliga finanserna är en avgörande förutsättning för att hantera de utmaningar som finanspolitiken ställs inför. Utskottet anser att det är nödvändigt att komma tillbaka till ett överskott i de offentliga finanserna inom en rimlig tidshorisont. På det sättet upprätthålls de budgetpolitiska målen och förtroendet för finanspolitiken. Därför välkomnar utskottet regeringens tydliga strategi för att de offentliga finanserna ska uppvisa ett överskott på 1 % av BNP senast 2014. De offentliga finanserna kommer att stärkas igen när ekonomin återhämtar sig. Regeringen räknar med ett visst överskott redan 2012 och att ekonomin närmar sig ett balanserat resursutnyttjande 2014. För att förstärka kontrollen av de offentliga finanserna i ett medelfristigt perspektiv väljer regeringen i denna vårproposition att förlänga prognoshorisonten med ytterligare ett år, t.o.m. 2014, och gör även en bedömning av utgiftstaket för 2014. Med en sådan tydlig strategi anser utskottet att det finns förutsättningar för att hitta en balans för finanspolitiken mellan behovet av att stödja den kommande återhämtningen och kravet att nå tillbaka till överskott i de offentliga finanserna. De stabiliseringspolitiska åtgärder som regeringen föreslår och aviserar i samband med vårpropositionen anser utskottet vara väl avvägda mot bakgrund av att resursutnyttjandet fortfarande är svagt. I den tydliga strategi som regeringen presenterar, och som utskottet ställer sig bakom, betonas vikten av att säkerställa att de temporära stabiliseringspolitiska åtgärder som vidtagits inte blir permanenta eftersom de då riskerar att urholka de offentliga finanserna och i förlängningen långsiktigt hållbara finanser. De tidigare beslutade temporära stimulanserna, bl.a. till kommunerna, omfattar 2010 knappt 20 miljarder kronor medan de 2011 är knappt 3 miljarder kronor.

Utskottet delar regeringens bedömning att så länge de temporära åtgärder som satts in för att motverka krisens effekter avvecklas när konjunkturen förbättras så behövs inga ytterligare budgetförstärkningar. Naturligtvis bör inte ett reformutrymme intecknas på förhand, utan i stället stämmas av löpande över tiden. Utskottet förutsätter att regeringen har hög beredskap att vidta de åtgärder som krävs för att finanspolitiken ska vara förenlig med de budgetpolitiska målen.

Oppositionen förkortar tidsperspektivet och har ingen strategi för återgång till överskott i de offentliga finanserna

Oppositionen framhåller att Sverige ska ha sunda offentliga finanser och betonar vikten av att säkra att Sverige snabbt kommer tillbaka till en situation med stabila offentliga finanser. Det räcker inte. Utskottet vill återigen erinra om att återhämtningen inte är ett fullbordat faktum och att det finns osäkerheter i den ekonomiska utvecklingen. Att i det läget släppa kontrollen över de offentliga finanserna genom att förkorta tidsperspektivet till endast två år är en riskabel politik.

För att ge långsiktig stadga i det budgetpolitiska åtagandet har den statliga budgetprocessen utformats med ett tydligt medelfristigt perspektiv. Genom att budgetförslaget redovisas för tre år kan effekter av nya reformer och befintliga utgiftssystems dynamik samt konjunktureffekter fångas upp. Oppositionen överger det medelfristiga perspektivet. Särskilt olyckligt är detta mot bakgrund av att de har förslag med betydande effekter på de offentliga finanserna som sträcker sig längre än de två år som de väljer att redovisa beräkningar för. Det handlar t.ex. om förslagen på infrastrukturområdet, som utskottet uppskattar innebär en genomsnittlig försämring av statens finansiella sparande på minst 4 miljarder kronor per år 2013–2021. Ytterligare förslag som inte är beräknade av oppositionen men som har effekter på de offentliga finanserna efter 2012 är förslaget om att minst 80 % ska få 80 % av sin lön i arbetslöshetsersättning samt de fortsatta steg för att nå en mer likformig beskattning som oppositionen vill ska tas under nästa mandatperiod.

Finanspolitiska rådet har i sin senaste rapport betonat att den svenska finanspolitiken står inför en målkonflikt mellan långsiktig hållbarhet och kortsiktig stabilisering. Utskottet anser att oppositionen i sitt förslag, till skillnad från regeringen, inte gör denna avvägning och inte har någon strategi för återgång till överskott i de offentliga finanserna. Även om motionen endast sträcker sig över två år har vissa av förslagen uppenbarligen effekter efter 2012. Även om förslaget endast sträcker sig över två år går det inte att utläsa om förslagen är permanenta. Om de förslag som presenteras är permanenta kommer inte de offentliga finanserna att uppvisa överskott i linje med överskottsmålet senast 2014. Den långsiktiga hållbarheten i de offentliga finanserna äventyras. Förslagen om höjningar i a-kassan och sjukförsäkringen är av den karaktären. Om de förslag som presenteras är temporära ifrågasätter utskottet om de är strukturellt riktiga

och kommer i rätt tid. Det finns uppenbara risker, som även Finanspolitiska rådet pekar på, att temporära finanspolitiska stimulanser som ligger kvar för länge efter en konjunkturvändning kan komma att förstärka en senare överhettning. Det krävs också ett tydligt åtagande gentemot det finanspolitiska ramverket för att i godare tider fasa ut temporära satsningar, vilket oppositionen saknar. Otydligheten från oppositionen är alltså stor om hur deras politik borgar för en snabb återgång till överskott i de offentliga finanserna. Effekten av oppositionens politik leder snarare till en utdragen period med underskott som gör att Sverige inte står väl rustat inför nästa lågkonjunktur.

Att oppositionen inte har någon strategi för återgång till överskott i de offentliga finanserna blir också uppenbart när finansieringsförslagen betraktas närmare.

För det första räknar oppositionen med ett spara 6 miljarder kronor per år 2011 och 2012 inom den statliga myndighetssektorn, men utskottet ifrågasätter realismen i att genomföra besparingarna. Av dessa 6 miljarder kronor ska 2 miljarder kronor sparas på försvaret. Hur miljardnedskärningen i praktiken ska kunna genomföras framgår inte. Utskottet kan inte konstatera annat än att Sveriges försvarsförmåga kommer att minska och anser inte att detta är ansvarsfullt. I besparingen ingår att dra in anslagssparande bara i försvaret på nästan 800 miljoner kronor 2011. Utskottet tar avstånd från detta och till ytterligare förslag från oppositionen om att dra in anslagssparande i andra myndigheter på drygt 700 miljoner kronor per år 2011 och 2012. Budgeteringen av nivån på anslagen utgår ifrån att viss verksamhet till en viss omfattning ska genomföras. Finansiering genom indrag av anslagssparande är en kortsiktig åtgärd som innebär att den direkta effekten i praktiken blir att antalet anställda måste minskas. Genom att myndigheterna fråntas möjligheten att föra medel mellan åren ökar också deras incitament att agera strategiskt i samband med årsskiften. Dessutom är det enligt utskottet en högst orealistisk besparing på 470 respektive 500 miljoner kronor 2011 och 2012 som oppositionen föreslår ska göras på Regeringskansliet.

För det andra vilar en besparing på sammanlagt 3 miljarder kronor för 2011 och 2012 på ett antagande om att personer lämnar a-kassan för att gå in i utbildning.

För det tredje räknar oppositionen med att avskaffandet av RUT-avdraget ger ökade skatteinkomster med en helårseffekt på drygt 1 miljard kronor och ökade skatteinkomster på 4 miljarder kronor från en ny men opreciserad förmögenhetsskatt. Utskottet menar att oppositionens förslag ger en förenklad bild av budgeteffekten av att avskaffa RUT-avdraget. Det är nämligen mycket troligt att skatteintäkter i stället försvinner när vita jobb åter blir svarta. Likaså ifrågasätter utskottet genomförbarheten av oppositionens förslag att 2012 införa en förmögenhetsskatt, eftersom oppositionen inte kunnat lämna ett förslag om konkret utformning av skatten.

Bedömningen av utgiftstaket för 2013 och 2014

Regeringen lämnar i propositionen en bedömning för utgiftstaket för både 2013 och 2014. Utskottet instämmer med regeringen att en bedömning också av det fjärde året är ett viktigt instrument för att tydliggöra strategin för återgång till överskott i de offentliga finanserna och ställer sig bakom regeringens bedömning. Samtidigt konstaterar utskottet att budgeteringsmarginalen är väsentligt större samtliga år under perioden 2010–2014 än vad som följer av den säkerhetsmarginal som enligt regeringens riktlinjer bör upprätthållas för budgeteringsmarginalen. Utskottet har tidigare kritiserat regeringen för avsaknaden av motiveringar till varför budgeteringsmarginalen avviker från regeringens egen riktlinje (bet. 2009/10:FiU1 och bet. 2008/09:FiU20). Den motivering som regeringen lämnar i propositionen är att den kraftiga prognostiserade nedgången av volymerna i främst sjukförsäkringen har avgörande effekt på utgiftsutvecklingen fram till 2014, men att risken för utgiftsökningar i systemen är stor och att detta kan tala för en något större osäkerhetsmarginal än vad som normalt är befogat. Utskottet delar denna bedömning, men vill också erinra om att ett stramt utgiftstak understöder en stram finanspolitik. För närvarande är det överskottsmålet som begränsar utrymmet för reformer på utgiftssidan, men det är värt att notera att överskottsmålet inte på samma sätt som utgiftstaket är ett tydligt och pedagogiskt instrument för prioriteringar på utgiftssidan. Därför är det positivt att regeringen gör bedömningen att utgiftstaket för 2013 och 2014 bör öka med 10 miljarder kronor per år, vilket är mindre än den genomsnittliga årliga ökningen mellan 2000–2012 på 30 miljarder kronor. Därmed kan utgiftstaket återfå en rimligt styrande effekt på utgiftsutvecklingen.

Oppositionen gör ingen bedömning av utgiftstaket för 2013 och 2014

Den bedömning av utgiftstaket som regeringen gör för 2013 och 2014 är en del av vårpropositionens riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken. Oppositionen däremot lämnar inte någon bedömning alls om utgiftstaken. Utgiftstaket utgör ett viktigt sammanfattande uttryck för inriktningen av regeringens ekonomiska politik. Utgiftstakets fleråriga karaktär syftar främst till att skapa en viss långsiktighet i budgetarbetet genom att klargöra att kravet på budgetdisciplin är beständigt. En praxis har utvecklats som innebär att regeringen i den ekonomiska vårpropositionen gör en bedömning av utgiftstaket för det tredje året. Det skarpa förslaget återkommer regeringen sedan med i budgetpropositionen. Med den ändring i budgetlagen som trädde i kraft den 1 januari 2010 är det numera obligatoriskt för regeringen att lämna förslag till utgiftstak för det tredje året i budgetpropositionen. Med den olika syn som finns inom oppositionen om vikten av det finanspolitiska ramverket, ifrågasätter utskottet om utgiftstaket kan verka som det centrala styrinstrumentet för budgetpolitiken som oppositionen anger i sin motion. I sammanhanget noterar utskottet att oppositionen har ett antal förslag som indikerar oppositionens vacklande syn på

det finanspolitiska ramverket. Omfattande lånefinansiering av infrastrukturinvesteringar som har konsekvenser för möjligheten att uppnå överskottsmålet och införande av en riskkapitalfond vid sidan av budgeten och utanför utgiftstaket ingår i oppositionens förslag.

Tillväxt och sysselsättning

Inriktningen av den hittills förda sysselsättningspolitiken bör ligga fast

Efter den djupa nedgången i ekonomin under 2009 blev Sveriges BNP-tillväxt första kvartalet 2010 hela 3 %, vilket är betydligt starkare än tillväxten för EU som helhet. För EU27 uppgick enligt preliminära uppgifter BNP-tillväxten till 0,5 % under första kvartalet. Också sysselsättningsgraden är hög i Sverige jämfört med övriga EU. För helåret 2009 låg sysselsättningsgraden i Sverige på 72,2 % medan EU27 hade en genomsnittlig sysselsättningsgrad på 64,6 % (i ålderskategorin 15–64 år).

Utskottet vill framhålla att arbetsmarknaden har stått emot påfallande bra mot bakgrund av det mycket djupa fallet i svensk BNP-tillväxt under förra året. Trots den kris svensk ekonomi genomgått var antalet sysselsatta helåret 2009 närmare 70 000 fler jämfört med 2006. Ökningen av arbetslösheten har samtidigt blivit betydligt lägre än vad historiska samband talar för och vad flertalet bedömare inklusive regeringen räknade med för bara ett halvår sedan. Under 1990-talskrisen sexfaldigades arbetslösheten inom loppet av några år. Nu bedömer regeringen i vårpropositionen att arbetslösheten ökar från 6,1 % 2007 till 9,2 % 2010 i årsgenomsnitt. Vidare har sysselsättningsutvecklingen vänt uppåt långt tidigare än väntat samtidigt som arbetskraften upprätthållits väl. Och enligt konjunkturbarometerns majmätning pekar sysselsättningsplanerna fortsatt uppåt i såväl industrin som de privata tjänstenäringarna. Det faktum att arbetskraften upprätthållits så väl trots BNP-fallet innebär visserligen också att den öppna arbetslösheten blir jämförelsevis högre än om så inte vore fallet. Men detta är i grunden positivt eftersom det betyder att människor inte försvunnit i permanent utanförskap utan står nära arbetsmarknaden när hjulen väl börjar rulla igen. Det är enligt utskottet också av central betydelse att risken för bestående arbetslöshet nu tycks lägre än under föregående kriser. Finanspolitiska rådet konstaterar exempelvis i sin senaste rapport att förändringarna i arbetslöshetsförsäkringen och jobbskatteavdraget förväntas motverka en ökning av jämviktsarbetslösheten eftersom de stärker drivkrafterna att arbeta. Liknande slutsatser drar Konjunkturinstitutet i Konjunkturläget från mars i en bedömning av de långvariga effekterna av finanskrisen på arbetsmarknaden.

Utskottet vill också lyfta fram det positiva i att utanförskapet, dvs. antalet personer (mätt som helårsekvivalenter) som får ersättning från vissa trygghetssystem, tycks minska varaktigt över tid. Som framgår av vårpropositionen tyder resultaten på att minskningen i antalet helårsekvivalenter 2006–2008 huvudsakligen berodde på strukturella faktorer. Strukturella fak-

torer tycks vara särskilt betydelsefulla för att förklara nedgången i ohälsa. På samma gång är ökningen under 2009 och 2010 främst en konsekvens av konjunkturläget. Detta betyder att de negativa strukturella effekterna på arbetsmarknaden sannolikt blir betydligt mindre omfattande än efter 1990-talskrisen.

Utskottet ställer sig bakom regeringens bedömning i vårpropositionen att den hittills förda sysselsättningspolitiken är ändamålsenlig och att politikens inriktning därmed bör ligga fast. De åtgärder som hittills vidtagits under mandatperioden och de åtgärder som aviseras i vårpropositionen ökar enligt regeringens bedömning antalet arbetade timmar med motsvarande 225 000 årsarbetskrafter på sikt, varav 200 000 är en effekt av genomförda strukturreformer. Utskottet delar vidare bedömningen att det är motiverat med vissa mindre stabiliseringspolitiska insatser i syfte att fånga upp dem som står längst ifrån arbetsmarknaden. Utskottet välkomnar därför den temporärt förkortade kvalificeringstiden för nystartsjobb för äldre, sommarsatsningen på ungdomar och utbildningssatsningen i Västra Götalandsregionen.

Ramverk kontra kvantitativa mål för sysselsättningspolitiken

Oppositionen föreslår explicita siffersatta mål för bl.a. sysselsättningen. Utskottet är av uppfattningen att det finns en påtaglig risk för att sådana kvantitativa mål för exempelvis sysselsättningen kan leda politiken fel. För att kvantitativa mål ska fungera ändamålsenligt krävs bl.a. att de inte kan nås genom att man utnyttjar egenheter i statistiken. Tidigare erfarenheter har visat att detta har varit svårt att åstadkomma. Utskottet delar här regeringens bedömning att utvecklingen på arbetsmarknaden måste bevakas med en bred uppsättning indikatorer som beskriver arbetsmarknadssituationen för hela befolkningen i arbetsför ålder. En sådan bred ansats har betydligt större potential att identifiera väsentliga problem på arbetsmarknaden och att följa upp om politiken leder till varaktigt högre sysselsättning, anser utskottet.

Oppositionens politik leder till färre jobb

I motionen anges att regeringen har misslyckats med jobben och med ekonomin, och man betonar att arbetslösheten är högre nu än när regeringen tillträdde 2006. Oppositionen blundar därmed för den inverkan den internationella finanskrisen haft på Sverige och på svensk tillväxt och arbetsmarknad. Det framgår inte explicit av motionen i vad mån oppositionen underkänner regeringens beräkningar av genomförda reformers långsiktiga effekter på sysselsättningen. För att regeringens beräkningar underkänns av oppositionen talar emellertid det faktum att det i motionen inte görs några antaganden om negativa effekter på sysselsättningen i de fall delar av genomförda arbetsmarknadsreformer föreslås rivas upp. Antalet tillkommande jobb och utbildningsplatser anges i motionen till sammanlagt ca 100 000 fler än i regeringens alternativ. Av dessa utgörs enligt motionen

drygt 40 000 platser av utbildning och praktik och ca 15 000 av nya jobb till följd av ett temporärt utvidgat ROT-avdrag. Andra jobbskapande åtgärder som anges i motionen är satsningar på kommunsektorn, satsningar på infrastruktur och klimatinvesteringar, sänkta skatter för småföretag och en skattereduktion för unga arbetslösa. Därutöver anges också jobbeffekter av införandet av en riskkapitalfond.

Antalet utbildnings- och praktikplatser är delvis temporärt och minskas kraftigt mellan 2011 och 2012. ROT-avdraget ska vara temporärt och avvecklas igen när jobbkrisen är över. En enligt utskottet relevant fråga i sammanhanget är vad som är oppositionens sysselsättningspolitik på lite längre sikt? Oppositionen vill med sin politik montera ned delar av den sysselsättningspolitik som reformerats under mandatperioden och som syftar till ökad varaktig sysselsättning. Ingen hänsyn tas av motionärerna till de arbetstillfällen som skulle försvinna om jobbskatteavdraget skalades ned, arbetsgivaravgifterna höjdes eller avdraget för hushållsnära tjänster slopades. Utskottet vill här understryka att oppositionens politik i stället för att leda till 100 000 nya jobb skulle leda till en betydligt sämre sysselsättningsutveckling jämfört med regeringens politik, framför allt på lång sikt.

Oppositionens förslag om reducerat jobbskatteavdrag ökar skatten för de flesta löntagare

Det sammanlagda jobbskatteavdraget beräknades i budgetpropositionen till ca 74 miljarder kronor för 2010. Jobbskatteavdraget tillsammans med den höjda nedre skiktgränsen för statlig inkomstskatt beräknas öka antalet sysselsatta med 75 000 personer eller 100 000 årsarbetskrafter på sikt, enligt bedömningen i vårpropositionen. Riksdagen har nyligen behandlat en redogörelse om Riksrevisionens granskning av jobbskatteavdraget (bet. 2009/10: SkU38). Riksrevisionen konstaterar i granskningsrapporten att regeringens beräkningsunderlag för jobbskatteavdragets effekter kan anses vara transparent och av god kvalitet. Riksrevisionens samlade bedömning är att jobbskatteavdragets fyra steg kan förväntas öka sysselsättningen med 2,6 %, vilket överensstämmer med regeringens bedömning. De förväntade effekterna för grupperna unga, äldre och utrikes födda är högre än för befolkningen som helhet. Som tidigare framgått anser Finanspolitiska rådet i 2010 års rapport att regeringens beräkningar av sysselsättningseffekterna av jobbskatteavdraget överensstämmer väl med etablerad forskning. Rådet påpekar dock att regeringen borde vara tydligare med den stora osäkerheten i beräkningarna, men framhåller samtidigt att dessa synpunkter inte ska tolkas som att rådet anser att regeringen skulle ha överskattat de långsiktiga effekterna. Osäkerheten kan enligt rådet lika gärna innebära att de långsiktiga effekterna på sysselsättningen blir större än vad regeringen beräknat.

Utskottet kan konstatera att motionärernas förslag innebär att jobbskatteavdraget skalas ned med drygt 9 miljarder kronor. Denna siffra finns inte med i motionen men anges i en promemoria från riksdagens utred-

ningstjänst (2010:752) som motionärerna hänvisar till i redogörelsen för fördelningspolitiska effekter av förslagen. Utskottet noterar att motionärerna dessutom aviserar ytterligare förslag under kommande mandatperiod i syfte att successivt avskaffa själva syftet med jobbskatteavdraget och uppnå mer likvärdig beskattning. I kombination med motionärernas förslag om höjda ersättningar i arbetslöshetsförsäkringen och sjukförsäkringen kommer detta att försvaga drivkrafterna för många att ta sig ur ett utanförskap. I motionen anges heller inte om det förhöjda jobbskatteavdraget för pensionärer på sikt ska få finnas kvar. Eftersom oppositionen vill gå i riktning mot mer likvärdig beskattning av arbetsinkomster och inkomster från sociala ersättningar, utan att precisera hur detta ska gå till, finns det mycket som talar för ytterligare nedskalningar av jobbskatteavdraget. Hela idén med jobbskapande incitament riskerar att förstöras samtidigt som låg- och medelinkomsttagare drabbas av kraftiga inkomstskattehöjningar utöver alla höjningar av andra skatter.

Större delen av oppositionens nedskalning av jobbskatteavdraget slår jämnt över alla inkomstskikt, medan en mindre del, 2,1 miljarder kronor, kan hänföras till inkomster över 40 000 kr i månaden. 1 miljard kronor utgör en minskning som ska finansiera minskade skatter för föräldralediga, förtidspensionärer, sjuka, arbetslösa m.fl. Den resterande nedskalningen på 6,2 miljarder kronor utgörs av den s.k. trygghetsväxlingen gentemot a-kasseavgiftsreduktionen. I motionen anges att nettoeffekten av trygghetsväxlingen för löntagarkollektivet är noll, men man anger också nettoeffekten för några olika typindivider, beroende på deras nuvarande a-kasseavgift och inkomst. Utifrån dessa exempel kan utskottet utläsa att större delen av löntagarkollektivet skulle få höjd skatt i form av lägre jobbskatteavdrag med oppositionens förslag. Exempelvis skulle en löntagare som i dag tjänar 15 000 kr i månaden och som betalar ca 180 kr eller mindre i a-kasseavgift få höjd skatt. För dem som tjänar mer än 15 000 kr i månaden blir det nettoskattehöjningar också vid högre a-kasseavgifter än ca 180 kr. Enligt Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen (IAF) har arbetslöshetskassorna i dag ca 3,3 miljoner medlemmar. Av det totala antalet medlemmar är ca 1,8 miljoner med i a-kassor där avgiften är lägre än ca 180 kr i månaden. När man även räknar med alla dem som valt att inte vara med i någon a-kassa innebär oppositionens förslag att en majoritet av löntagarna skulle få höjd skatt.

Som skatteutskottet påpekar i sitt yttrande har jobbskatteavdraget utformats på ett sätt som ger låg- och medelinkomsttagarna en kraftig sänkning av marginalskatten för att på så vis undanröja de marginaleffekter som annars uppkommer vid övergång till arbete eller vid en ökning av antalet arbetade timmar. Motionärernas förslag innebär att marginalskatten på arbete åter höjs för dessa grupper. När det gäller de högre inkomstnivåerna ger jobbskatteavdraget som det ser ut i dag inte upphov till någon sänkning av marginalskatten, utan beskattningen i dessa skikt ligger kvar på de nivåer som tillämpats sedan skattereformen och innebär ett uttag på

20 respektive 25 procentenheter utöver kommunalskatten. Motionärernas förslag om en avtrappning av jobbskatteavdraget skulle ändra på detta förhållande och det i ett läge när Sverige redan har världens högsta marginalskatter. Som Finanspolitiska rådet påpekar vore en avtrappning av jobbskatteavdraget vid högre inkomster knappast försvarbart i Sverige då detta skulle öka de redan höga marginalskatterna ytterligare för dem som befinner sig i utfasningsintervallet och därmed ge starka drivkrafter för dessa personer att minska sin arbetstid. Oppositionens politik vore i detta avseende förödande för arbetslinjen, anser utskottet.

Utskottet noterar att Finanspolitiska rådet anser att regeringen bör tydliggöra hur jobbskatteavdraget är tänkt att fungera. Som rådet framhåller leder ett större arbetskraftsutbud på sikt till att lönerna före skatt, och därmed företagens lönekostnader, hålls tillbaka, vilket gör det mer lönsamt för företagen att anställa. Samtidigt kan lönerna efter skatt antas öka mer än vad som annars skulle bli fallet. Kombinationen av lägre lönekostnader för företagen och högre löneökningar efter skatt för arbetstagare innebär att såväl arbetsgivare som löntagare tjänar på reformen, vilket är möjligt därför att de tillgängliga resurserna ökar om fler arbetar.

Reformeringen av arbetslöshetsförsäkringen väntas ge 15 000 fler sysselsatta

De förändringar som genomförts i arbetslöshetsförsäkringen under mandatperioden kan på sikt väntas öka sysselsättningen med ca 15 000 personer, enligt vad som framgår av vårpropositionen. Att reformeringen av arbetslöshetsförsäkringen kommer att ge påtagliga effekter på sysselsättningen är en bedömning som utskottet delar.

Oppositionen föreslår kraftigt höjda ersättningsnivåer och höjt tak i arbetslöshetsförsäkringen till en kostnad av sammanlagt 3,2 miljarder kronor 2011 och 4,3 miljarder kronor 2012. En skattereduktion införs för a-kasseavgiften till en kostnad av 6,2 miljarder kronor per år (växlas mot reducerat jobbskatteavdrag). Vidare redovisas som effektiviseringsposter i motionen minskade utgifter för a-kassan på 1,6 miljarder kronor 2011 och 1,4 miljarder kronor 2012 till följd av utbildningssatsningen. Bakom dessa siffror ligger antagandet att personer som i dag får arbetslöshetsersättning övergår i utbildning.

Utskottet vill först och främst understryka att arbetslöshetsförsäkringen ska ses som en omställningsförsäkring. Det är viktigt att ersättningsnivåerna inte minskar drivkrafterna för arbete. Som bl.a. konstateras av Finanspolitiska rådet riskerar höga ersättningsnivåer att förlänga arbetslöshetstiderna därför att de arbetslösa söker färre jobb och har högre krav för att acceptera ett jobberbjudande. Utskottet prioriterar hellre en lägre arbetslöshet så att fler kan få möjlighet att försörja sig på eget arbete än högre ersättningsnivåer i arbetslöshetsförsäkringen för den tid människor står utan arbete.

När det gäller avgifterna till a-kassan vill utskottet framhålla att risken i arbetslöshetsförsäkringen, precis som i de flesta andra försäkringar, återspeglas i kostnaden för försäkringen. Det innebär att avgiften i a-kassor med hög arbetslöshet blir högre eftersom arbetslöshetsrisken är högre i dessa kassor.

Vad som däremot är högst otillfredsställande enligt utskottet är att det finns grupper på arbetsmarknaden som helt saknar inkomstrelaterat skydd vid arbetslöshet. Det är därför välkommet att denna fråga ska utredas inom ramen för den parlamentariskt tillsatta socialförsäkringsutredningen (dir. 2010:48). Kommittén ska överväga förändringar som kan leda till mer hållbara försäkringar, och de förändringar som kan bli aktuella ska även bidra till långsiktigt ökad sysselsättning och därmed långsiktigt hållbara statsfinanser.

Kraftfulla satsningar på utbildning har gjorts under mandatperioden

I likhet med utbildningsutskottet vill finansutskottet framhålla att utbildning är en nyckel till ekonomisk tillväxt och för att förebygga utanförskap i samhället. Under mandatperioden har det ordinarie utbildningssystemet i form av komvux, yrkesvux och högskola byggts ut och förbättrats. Särskilda satsningar har också gjorts till följd av krisen. För de närmaste åren innebär satsningen 10 000 fler platser per år på universitet och högskolor, 3 000 fler platser per år på yrkeshögskolan och 10 000 fler platser per år på yrkesvux och komvux. Mellan 2009 och 2010 ökar utgifterna för utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning med ca 4,8 miljarder kronor om man inkluderar förslagen i vårtilläggsbudgeten.

Oppositionen föreslår ytterligare drygt 40 000 utbildnings- och praktikplatser 2011. En ytterligare utbyggnad av denna omfattning är enligt utskottet knappast motiverad i nuläget mot bakgrund av den kraftiga expansion i antalet utbildningsplatser som skett under senare tid. Oppositionen vill exempelvis ha ytterligare 10 000 platser på högskolan efter den utbyggnad som nyligen gjordes med 10 000 platser. Som Finanspolitiska rådet konstaterar i årets rapport finns det lediga platser på högskolorna. Det kan också noteras att Finanspolitiska rådet bedömer att högre utbildningsvolymer är motiverade i en lågkonjunktur men att högre volymer också riskerar att leda till sämre kvalitet. Det är enligt rådet också möjligt att individer överreagerar på arbetslöshetsrisken och från ett samhällsekonomiskt perspektiv efterfrågar alltför mycket utbildning. Utskottets uppfattning är att det under krisen var motiverat att möta det höga söktrycket på utbildning med en snabb expansion av antalet platser på det sätt som gjordes. Det faktum att volymökningarna är temporära minskar också eventuella problem med bl.a. inlåsning.

Oppositionen vill dra ned på antalet coacher. Utskottet vill i det sammanhanget framhålla att många arbetssökande enligt aktuella uppgifter från Arbetsförmedlingen använder sig av möjligheten att få hjälp med sitt arbetssökande av jobbcoacher. I april anlitade ca 10 000 personer Arbetsförmed-

lingens interna jobbcoacher, och drygt 23 000 anlitade en extern jobbcoach. En månad efter avslutad coachning hade 25 % av de arbetssökande som anlitat en extern eller intern coach någon form av arbete. Som arbetsmarknadsutskottet påpekar i sitt yttrande visar en granskning som utförts av Arbetsförmedlingen att de arbetssökande till övervägande del är mycket nöja med coachstödet. Slutligen vill utskottet också framhålla att riksdagen helt nyligen antog en ny lag om valfrihet hos Arbetsförmedlingen (bet. 2009/10:AU11), vilken möjliggör mer individualiserad hjälp till de arbetssökande.

Arbetslösheten bland unga fortsatt hög

Även om många positiva signaler nu syns på arbetsmarknaden är ungdomsarbetslösheten fortsatt mycket hög, drygt 30 % i april. Som arbetsmarknadsutskottet framhåller modifieras dock bilden något om man ser till tiden i arbetslöshet, som är ungefär hälften så lång för unga jämfört med äldre. Dessutom var 63 % av de arbetslösa unga heltidsstuderande i april. Kortare perioder av arbetslöshet i övergången från skola till arbete är till viss del en naturlig del av ungdomars etableringsprocess på arbetsmarknaden. Vad som enligt utskottet är oroande är att antalet ungdomar som är långtidsinskrivna vid Arbetsförmedlingen ökat under nuvarande lågkonjunktur. Det är främst ungdomar med ofullständiga betyg från grund- eller gymnasieskolan som löper en betydande risk att få bestående arbetsmarknadsrelaterade problem.

Därför är, som även utbildningsutskottet framhåller, en väl fungerande grund- och gymnasieskola en av de viktigaste åtgärderna för att förbättra arbetsmarknadssituationen för unga på sikt. Utbildningssystemet har reformerats i flera avseenden under mandatperioden, och hösten 2011 startar den nya gymnasieskolan som innebär en tydligare uppdelning mellan studieförberedande och yrkesförberedande program. Mer yrkesorientering kan förväntas minska antalet avhopp från gymnasieskolan. Samtidigt stängs ingen elev ute från fortsatta studier då alla elever även i fortsättningen har rätt att på frivillig väg inom gymnasieskolan läsa in en grundläggande behörighet till högskolan.

Den tillfälliga satsning på sommarjobb och sommarskolor för unga som föreslås i vårtilläggsbudgeten kommer enligt utskottet också att bidra till att underlätta ungas inträde på arbetsmarknaden. Som utskottet återkommer till nedan har också de nedsatta socialavgifterna för unga varit en viktig åtgärd för att öka arbetskraftsefterfrågan på denna grupp.

Kraftigt ökade kostnader för att anställa unga i oppositionens förslag

I oppositionens alternativ föreslås att företagens kostnader för att anställa höjs kraftigt. Sammantaget ökar med oppositionens förslag socialavgifterna med 7,8 miljarder kronor 2011 och med 3,2 miljarder kronor 2012. Höjningen beror framför allt på att motionärerna vill slopa nedsättningen av

socialavgifter för unga, en åtgärd som regering och riksdag infört i syfte att öka arbetskraftsefterfrågan och kompensera för de relativt sett höga minimilönerna för unga.

Motionärerna föreslår i stället sänkta kostnader för de arbetsgivare som anställer unga arbetslösa. Utskottet frågar sig i sammanhanget vad som skiljer motionärernas förslag från de redan existerande nystartsjobben för unga. Nystartsjobben innebär att det för den som fyllt 20 år men inte 26 år och som varit arbetslös i mer än sex månader görs en skattereduktion motsvarande hela arbetsgivaravgiften, dvs. samma reduktion som föreslås i motionen. Av motionen framgår emellertid inte vare sig kvalificeringstiden för stöden eller vilken åldersgrupp som ska omfattas. Motionärerna vill också sänka arbetsgivaravgifterna generellt upp till en begränsad lönesumma. Det är för utskottet svårt att förstå hur motionärerna resonerar när de trots de sammantaget kraftiga höjningarna i socialavgifter ändå räknar med att deras förslag ska leda till tiotusentals nya jobb. Som socialförsäkringsutskottet framhåller i sitt yttrande skulle kostnaden för att anställa någon som är yngre än 26 år öka med ungefär 35 000 kr per år enligt motionärernas förslag. Enligt utskottet torde de kraftigt höjda kostnaderna för att anställa unga i stället leda till påtagligt negativa effekter på sysselsättningen för denna grupp. Vidare skulle förslaget särskilt drabba branscher där många ungdomar arbetar. Bara inom hotell- och restaurangbranschen, som har ca 90 000 unga anställda, handlar det om en kostnadsökning på drygt 1,1 miljarder kronor varje år. För detaljhandeln med ca 130 000 ungdomar rör det sig om det dubbla, dvs. ca 2,2 miljarder kronor. För genomsnittsrestaurangen med två anställda blir kostnadsökningen ca 70 000 kr.

Utskottet vill vidare understryka att den reducerade socialavgiften för unga även är av strukturell betydelse då den kan påverka den förhållandevis höga etableringsåldern på arbetsmarknaden för unga i Sverige.

Goda villkor för företagande avgörande för tillväxt

I likhet med regeringen vill utskottet understryka att goda villkor för företagande är en avgörande tillväxtförutsättning. Som näringsutskottet framhåller i sitt yttrande har skatterna på företagande under mandatperioden sänkts med närmare 50 miljarder kronor genom sänkt bolagsskatt, sänkta socialavgifter, jobbskatteavdrag för aktiva näringsinkomster och ändrade fåmansföretagsregler. Tillgången på riskkapital har ökat genom avskaffandet av den samhällsekonomiskt skadliga förmögenhetsskatten. Sveriges konkurrenskraft rankas högt i ett internationellt perspektiv. I World Economic Forums senaste mätning av EU-ländernas konkurrenskraft med utgångspunkt från målen i Lissabonstrategin har Sverige klättrat från plats nummer tre 2006 till plats nummer ett i dag, följt av Danmark och Finland. Enligt rapporten fortsätter de nordiska länderna att leda arbetet inom Lissabonstrategin. Länderna är innovativa, har utvecklat starka informationssamhällen och har även starkt fokus på hållbar utveckling och miljö.

Som näringsutskottet framhåller i sitt yttrande har OECD i en omfattande granskning av Sverige konstaterat att det skett betydande framsteg beträffande regelförenkling under den innevarande mandatperioden och att den nuvarande regeringen visat en mycket stark vilja att fortsätta att utveckla regelförenklingsarbetet. Utskottet noterar att företagens administrativa kostnader enligt en aktuell skrivelse från regeringen om regelförenklingsarbetet (skr. 2009/10:226 Regelförenklingsarbetet 2006–2010) sammantaget har minskat med över 7 % motsvarande 7 miljarder kronor årligen sedan 2006. Om man endast ser till regelförenklingsåtgärder har bördan minskat med 11 %. Utskottet välkomnar att regeringen i vårpropositionen tar ytterligare steg i denna riktning med slopande av revisionsplikten för mindre företag och förenklad momsredovisning.

Skattereduktionen för husarbete viktig strukturell åtgärd som ger fler jobb i den vita sektorn

Oppositionen vill avskaffa RUT-avdraget och tidsbegränsa ROT-avdraget, samtidigt som det sistnämnda avdraget också ska utvidgas temporärt.

Skattereduktionen för husarbete (där både RUT och ROT ingår) uppgår i dagsläget till 50 % av arbetskostnaden upp till 50 000 kr per person och år. Som skatteutskottet framhåller i sitt yttrande har RUT-avdraget möjliggjort för grupper med svag ställning på arbetsmarknaden att få vita arbeten med allt vad det innebär i form av pensionsrätt, sjukpenning m.m. Skattereduktionen för såväl RUT- som ROT-arbeten är en långsiktig och strukturellt motiverad åtgärd som minskar skattekilarna för privatpersoners köp av de berörda tjänsterna och som är viktig för att ge företag i dessa branscher förutsättningar till långsiktighet när man exempelvis tar beslut om nyanställningar. Enligt SCB utnyttjade 92 000 personer RUT-avdraget 2008, vilket var dubbelt så många som 2007. Som också framgår av SCB:s statistik finns de flesta som utnyttjar avdraget i inkomstkategorin 200 000–499 000 kr i årsinkomst. Ser man till vilka åldersgrupper som utnyttjar RUT-avdraget är det vanligast i ålderskategorin 35–44 år respektive över 75 år. Att andelen med avdrag är större i ålderskategorin 35–44 år tyder på en överrepresentation av barnfamiljer.

Att avskaffa RUT-avdraget skulle snabbt leda till färre jobb och ett svårare livspussel för många av dem som i dag utnyttjar avdraget. Ett borttagande skulle dessutom särskilt drabba kvinnor, både som arbetsgivare och som arbetstagare. Med tanke på alla de vita jobb och därmed också skatteintäkter på arbete som skulle försvinna om oppositionens förslag förverkligades är det också högst tveksamt om ett avskaffande skulle leda till ökade skatteintäkter på 1,3 miljarder kronor, så som motionärerna räknar i sitt budgetalternativ.

Återinförd förmögenhetsskatt skulle leda till omfattande kapitalflykt

Oppositionen vill återinföra förmögenhetsskatten. Hur utformningen av en sådan skatt skulle se ut i praktiken är visserligen höljt i dunkel, men motionärerna räknar trots detta hem 4 miljarder kronor till följd av förslaget redan 2012. Som poängteras av såväl skatteutskottet som näringsutskottet vore konsekvenserna av att återinföra förmögenhetsskatten förödande för näringslivets tillgång till riskkapital. Dessutom torde bara osäkerheten till följd av det ännu diffusa förslaget kunna ge upphov till kapitalflykt. Att avskaffa förmögenhetsskatten har varit av grundläggande betydelse i den satsning på företagande och investeringar i Sverige som präglat arbetet under mandatperioden. Avskaffandet innebär att det viktigaste hindret för ett potentiellt mycket stort inflöde av utlandsplacerat riskkapital är borttaget. Som näringsutskottet framhåller har Skatteverket tidigare uppskattat summan till mellan 500 och 1 000 miljarder kronor. Detta kan ställas i relation till de 5 miljarder kronor i minskad vinst för Vattenfall som motionärerna vill avsätta i en riskkapitalfond. En sådan extra utdelning från Vattenfall utgör vidare endast en omfördelning av tillgångar inom staten. Utskottets anser att en sådan engångstransferering knappast främjar långsiktigt goda förutsättningar för hög tillväxt och sysselsättning. Som framgår av näringsutskottets yttrande skulle fonden också påverka Vattenfalls möjligheter till investeringar.

Välkommen ambitionshöjning på infrastrukturområdet under mandatperioden

Genom det beslut riksdagen fattade i december 2008 godkändes en ambitiös och framåtsyftande planeringsram för infrastrukturåtgärder på 417 miljarder kronor för åren 2010–2021. Genom att intresset för regional medfinansiering varit stort har ytterligare ca 65 miljarder kronor kunnat tillföras planeringsramen, som därmed sammanlagt uppgår till 482 miljarder kronor för den aktuella perioden. Den ambitionshöjning på infrastrukturområdet som skett under mandatperioden är enligt utskottet central för att möta de behov som finns i form av såväl underhåll av befintlig infrastruktur som nyinvesteringar för att öka den totala kapaciteten i transportsystemet. Av den totala ramen är ca 200 miljarder kronor avsedda för drift och underhåll av det befintliga transportsystemet. Cirka 49 miljarder kronor är avsedda för investeringar i vägar och ca 65 miljarder kronor för investeringar i järnvägar. Genom denna omfattande infrastruktursatsning finns förutsättningarna på plats för att nå det övergripande transportpolitiska målet om att säkerställa en samhällsekonomiskt effektiv och långsiktigt hållbar transportförsörjning för medborgare och näringsliv i hela landet. Givet den rådande situationen på arbetsmarknaden är det också välkommet att som regeringen föreslår i vårtilläggsbudgeten, inom den befintliga planeringsramen, tidigarelägga vissa underhållsåtgärder och mindre investeringar.

Oppositionen föreslår, utöver den beslutade nationella planeringsramen, att ytterligare ca 102 miljarder kronor i statliga medel satsas på infrastrukturen under perioden 2010–2021. Av oppositionens infrastrukturöverenskommelse från den 26 april framgår vidare att ytterligare ca 20 miljarder kronor tillkommer med den regionala delfinansieringen. Cirka 55 miljarder kronor av oppositionens satsning avser s.k. strategiska projekt i form av bl.a. en utbyggnad av höghastighetsbanor mellan Göteborg och Borås samt den s.k. Ostlänken. Denna del av satsningen anser motionärerna ska lånefinansieras via lån i Riksgälden. Som huvudsaklig finansieringskälla ska en kilometerskatt på tunga lastbilstransporter införas. Oppositionen anser att satsningen är motiverad av både jobb- och klimatskäl.

När det gäller höghastighetsbanorna utgör dessa ett intressant framtidsprojekt, och utskottet välkomnar i likhet med trafikutskottet att regeringen avser att ytterligare utreda förutsättningarna för dessa. Som framgår av trafikutskottets yttrande finns emellertid till följd av stor osäkerhet kring den samhällsekonomiska lönsamheten, i dagsläget inte tillräckligt underlag för beslut. En utbyggnad av ett nytt höghastighetssystem är en betydande investering och kräver omsorgsfulla överväganden kring effekter, kostnader och finansiering. Det vore varken transportpolitiskt eller ekonomiskt ansvarsfullt att avbryta detta beredningsarbete och, som oppositionen föreslår, etappvis inleda utbyggnaden av höghastighetsbanor i landet.

Oppositionen ska dessutom finansiera utbyggnaden i huvudsak med en kilometerskatt. En sådan skatt vore enligt utskottet högst olämplig av flera skäl. En kilometerskatt är dyr att administrera både för företagen och för Skatteverket, eftersom det kräver utrustning för att registrera var och när ett fordon kör. Dessutom är styrningen mot minskade koldioxidutsläpp mer effektiv inom ramen för drivmedelsbeskattningen än genom ett kilometerskatteuttag. Som trafikutskottet påpekar i sitt yttrande är nio av tio lastbilstransporter kortare än 30 mil, vilket betyder att järnvägstrafiken knappast kan konkurrera med lastbilstrafiken här. En kilometerskatt ger därför i första hand ökade kostnader men inte någon miljöeffekt. Utskottet noterar också att Konjunkturinstitutet i samband med en analys av klimatberedningens förslag kom fram till att kilometerskatt och järnvägsinvesteringar är de förslag som ger minst minskning av koldioxid per krona.

Oppositionen redovisar effekterna av sitt förslag på det offentliga finansiella sparandet endast fram till 2012. Detta gör att en jämförelse med regeringens förslag, som sträcker sig fram till 2014, blir ofullständig. Av oppositionens totala statliga infrastruktursatsning på ca 102 miljarder kronor utöver regeringens satsning utfaller ca 3,2 miljarder kronor 2011–2012. Resten, dvs. ca 99 miljarder kronor, infaller åren därefter fram t.o.m. 2021. Den finansiering som presenteras uppgår sammanlagt till drygt 38 miljarder kronor under perioden 2013–2021, varav merparten utgörs av kilometerskatten från 2013 (ca 4 miljarder kronor per år). Om man utgår från en i förhållande till regeringen oförändrad politik i övrigt från 2013 uppgår försämringen av statens finansiella sparande, alternativt

de ytterligare skattehöjningar som skulle krävas i oppositionens alternativ jämfört med regeringens, till drygt 60 miljarder kronor 2013–2021, eller i genomsnitt ca 6,7 miljarder kronor per år. Om man i stället utgår från att den skattenivå som oppositionen presenterar 2012, och som 2012 bl.a. finansierar en infrastruktursatsning på 2,4 miljarder kronor utöver regeringen, ligger kvar 2013 och framåt, blir försämringen av statens finansiella sparande, alternativt de ytterligare skattehöjningar som skulle krävas, ca 40 miljarder kronor 2013–2021 eller drygt 4 miljarder kronor per år jämfört med regeringens alternativ. Försvagningen av den totala offentliga sektorns finansiella sparande blir ännu större eftersom oppositionen i sitt alternativ även räknar med att ytterligare medel tillkommer från den regionala medfinansieringen. Om man vidare ser till hur investeringarna är tänkta att fördelas över tid, vilket redovisas i infrastrukturöverenskommelsen från den 26 april, framgår att en stor del av satsningarna planeras till 2014 och de närmaste fem åren därefter. Det skulle betyda att försvagningen av de offentliga finanserna blir särskilt stor dessa år.

Slutligen anser utskottet att oppositionen är otydlig i sin syn på en del centrala frågor som rör infrastrukturen. Det gäller för det första synen på den kommunala medfinansieringen. Oppositionen uttalar å ena sidan att man har för avsikt att återgå till en princip där staten tar det övergripande finansiella ansvaret för nationella infrastrukturinvesteringar. Å andra sidan godtar oppositionen såvitt utskottet kan förstå den medfinansiering som nu ligger i planerna och spär även på omfattningen av densamma. Otydligheten gäller också frågan om Förbifart Stockholm där oppositionen i en avvikande mening i yttrandet till trafikutskottet uppger att man vill låta frågan avgöras i en regional folkomröstning. Som trafikutskottet framhåller innebär förbifartens stora betydelse för hela landet att det vore högst olämpligt att låta denna fråga avgöras i en folkomröstning på regional nivå. Dessutom innebär förbifartens placering i det nationella transportnätet att en försening skulle få konsekvenser för hela landet.

Klimatfrågan den största miljöutmaningen under överskådlig tid

Utskottet instämmer i regeringens syn på klimatfrågan som den största miljöutmaning världen står inför under överskådlig tid. Det är viktigt att Sverige visar ledarskap för att möta utmaningen både internationellt och genom de åtgärder vi gör i Sverige. Regeringen har satt ett klimatmål att koldioxidutsläppen ska minska med 40 % till 2020, vilket uppfylls genom klimat- och energipropositionen från 2009.

Som miljö- och jordbruksutskottet framför i sitt yttrande måste miljöpolitiska avvägningar vara en central del i de beslut som påverkar utformningen av den framtida tillväxten och samhällsutvecklingen. Under mandatperioden har närmare 20 miljarder kronor använts till utgifter inom utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård, vilket kan jämföras med den förra mandatperioden då utgifterna uppgick till ca 15 miljarder kronor. Den av riksdagen fastställda klimat- och energipolitiken innebär kraftfulla

minskningar av utsläppen av växthusgaser och en snabb väg ut ur fossilsamhället. Satsningen på förnybar energi och effektivare energianvändning stärker den svenska försörjningstryggheten och konkurrenskraften.

Transportsektorn svarar för en tredjedel av utsläppen av koldioxid. Generellt verkande styrmedel som sätter ett pris på utsläppen av växthusgaser utgör grunden i arbetet med att minska transportsektorns klimatpåverkan. Förra året minskade för första gången klimatutsläppen från trafiksektorn, vilket är ett historiskt trendbrott. Miljöbilspremien och den femåriga skattebefrielsen för miljöbilar har lett till närmare 300 000 miljöbilar på vägarna.

När det gäller motionsförslaget om att utöka anslaget för biologisk mångfald pågår, som miljö- och jordbruksutskottet framhåller i yttrandet, ett reformarbete som rör detta anslag. Delmål inom ramen för målet Levande skogar kan nås med det förslag regeringen lämnat i propositionen Förändrat uppdrag för Sveaskog (prop. 2009/10:169).

I motionen föreslås att klimatinvesteringsprogrammen (Klimp) ska återinföras. Utskottet vill här påminna om att Konjunkturinstitutet i olika sammanhang har riktat allvarlig kritik mot denna typ av stöd. Stora brister har funnits i klimatinvesteringsprogrammens motiv för styrning, kostnadseffektivitet och möjlighet till utvärdering. Dessutom har de administrativa kostnaderna varit höga samtidigt som en stor del av åtgärderna sannolikt skulle ha genomförts även utan stöd.

När det gäller skatter på miljöområdet vill utskottet understryka betydelsen av att vid val av åtgärder välja den mest kostnadseffektiva kombinationen. Som miljö- och jordbruksutskottet framhåller kan en ensidig inriktning på både skattehöjningar och nya skatter inom miljöområdet vara till skada för ett effektivt miljöarbete. Om man inte väljer den mest effektiva åtgärden för att uppnå såväl klimatpolitiska som andra miljöpolitiska mål finns en risk för att legitimiteten för att använda skatter och andra ekonomiska styrmedel undergrävs.

Välfärden och kommunerna

Välfärden har kunnat värnas i krisen

Finansutskottet vill i likhet med vad socialutskottet anför i sitt yttrande betona att ordning och reda i statens finanser möjliggör satsningar på såväl hälso- och sjukvård som äldreomsorg och socialpolitik. Som socialförsäkringsutskottet konstaterar i sitt yttrande har den finansiella krisen genom regeringens politik kunnat mötas, och välfärden har därmed kunnat värnas. Om inte den exceptionella internationella lågkonjunkturen hade hanterats så väl hade det funnits en stor risk för att besparingar som skulle ha drabbat välfärden hade behövt genomföras. Tack vare den skickliga hanteringen av det komplicerade ekonomiska läget kan nu satsningar som minskar krisens ofärdseffekter prioriteras. Särskilda satsningar görs på barnfamiljer och pensionärer. Barnbidragets flerbarnstillägg höjs, och pensionärernas inkomstskatt sänks i flera steg.

Utskottet vill också framhålla att välfärden har kunnat utvecklas under mandatperioden. God hälsa och vård på lika villkor för hela befolkningen är regeringens mål för hälso- och sjukvårdspolitiken. Ytterligare resurser har avsatts under perioden 2010–2012 för att öka tillgängligheten, effektiviteten och kvaliteten inom hälso- och sjukvården. Resurserna ska bl.a. användas till att inrätta en nationell och oberoende granskningsfunktion samt till att införa en fast vårdkontakt. Ökad patientsäkerhet, säker läkemedelsanvändning och metoder för att gallra bort ineffektiva behandlingsmetoder är andra viktiga delar för ökad effektivitet och kvalitet. Vidare har införandet av den s.k. kömiljarden, som tillfaller de landsting som klarar uppsatta tillgänglighetsmål, på kort tid kraftigt minskat vårdköerna.

Målet för regeringens äldrepolitik är att äldre ska kunna leva ett aktivt liv, ha inflytande i samhället och över sin vardag, åldras i trygghet och med bibehållet oberoende, bemötas med respekt samt ha tillgång till god vård och omsorg. Regeringen har inom äldreomsorgen sedan 2007 årligen avsatt ca 1,4 miljarder kronor till kommuner och landsting med avsikt att höja kvaliteten i omsorgen och vården om äldre kvinnor och män. De sju prioriterade områdena är: läkartillgång, läkemedelsgenomgångar, demensvård, förebyggande arbete, socialt innehåll, rehabilitering samt kost och nutrition. 500 miljoner kronor per år satsas på investeringsstöd till särskilda boenden för äldre. För att uppnå målet med äldrepolitiken har en nationell värdegrund inom äldreomsorgen beslutats.

Utskottet vill betona vikten av valfrihet i välfärden. Det har under mandatperioden skapats ökat utrymme för valfrihet för de enskilda medborgarna och brukarna. Lagen om valfrihet (LOV) inom äldreomsorgen är ett viktigt exempel. Medel har avsatts till kommunerna för att stimulera till att förbereda och utveckla valfrihetssystem.

En tandvårdsreform, en historisk satsning, som ger alla en tandvårdscheck och ett skydd mot höga kostnader för omfattande tandvård, har också införts. Därtill har en omfattande satsning för att förbättra psykiatrin genomförts.

Utskottet kan konstatera att oppositionen inte ger några besked till alla de vård- och omsorgsföretag som nu startat och som bidrar till att effektivisera vårdsektorn. Det finns en stor risk att oppositionens politik skulle leda till minskad valfrihet och ökade svårigheter för människor att få ihop livspusslet. Oppositionen vill avskaffa jämställdhetsbonusen, barnomsorgspengen och vårdnadsbidraget. Detta skulle leda till sämre villkor och minskad valfrihet för barnfamiljerna. Oppositionens politik innebär mindre valfrihet och mer politikermakt.

Utskottet vill i detta sammanhang också betona vikten av att arbetslinjen står i fortsatt fokus under den kommande mandatperioden. Inriktningen måste vara full sysselsättning och fortsatt minskat utanförskap. Därmed gynnas välfärden. Genom att öka drivkrafterna för att arbeta och stötta alla

som vill och kan komma tillbaka till arbetslivet, leder politiken till att klyftorna i förlängningen minskar och att människor får ökade möjligheter att bestämma över sina egna liv.

Ökad trygghet genom färre brott

Justitieutskottet anför i sitt yttrande att ökad trygghet och färre brott är frågor av högsta prioritet för att åstadkomma hög ekonomisk tillväxt och hög sysselsättning. Finansutskottet välkomnar därför att rättsväsendet fått utökade resurser. Regeringens satsningar har inneburit att målet om 20 000 poliser uppnås 2010. Härtill kommer att fler brott upptäcks, utreds och lagförs. Vidare har domstolarnas handläggningstider blivit kortare trots en ökad måltillströmning. Som framgår av justitieutskottets yttrande pågår arbete inom flera områden som kan leda till ökad trygghet. Det gäller t.ex. skärpta straff för allvarliga våldsbrott. Rikspolisstyrelsen, Åklagarmyndigheten och Domstolsverket har fått i uppdrag att gemensamt vidta åtgärder för att säkerställa en effektiv samverkan och gemensam handläggning av mängdbrott. Åtgärder vidtas för att förebygga återfall i brott. En ny reglering om förverkande förbättrar förutsättningarna för att bedriva en framgångsrik brottsbekämpning.

Förändringarna i sjukförsäkringen var nödvändiga och ger resultat

Det finns inledningsvis skäl att erinra om att när den nuvarande regeringen tillträdde hade sjukfrånvaron ökat kraftigt sedan mitten av 1990-talet. Andelen sjukskrivna och sjukskrivningsperiodernas längd nådde orimligt höga nivåer. Det var således nödvändigt med en förändring av omsorg om såväl de enskilda personerna som statsfinanserna, särskilt som det redan 2006 fanns ett färdigt utredningsförslag att bygga reformen på.

Utskottet välkomnar således att sjukförsäkringen reformerades. Det kan nu konstateras att sjukskrivningstiderna minskar och att sjukfrånvaron ser ut att plana ut på den genomsnittliga nivån för jämförbara länder. Tack vare bl.a. den införda rehabiliteringskedjan, satsningarna på förstärkt företagshälsovård, rehabiliteringsgarantin och arbetslivsintroduktionen får nu fler människor stöd att komma tillbaka till arbetslivet snabbare än tidigare. Aktuella utvärderingar från Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen visar att förändringarna har bidragit till att människor har lämnat ett långt utanförskap, att tiden i sjukskrivning har kortats och att sjukskrivna har lämnat sjukförsäkringen och återgått i ett aktivt yrkesliv. Att en samlad reform genomfördes, i stället för stegvisa förändringar, kan i sig också ha bidragit till den kraftiga minskningen av sjukfrånvaron de senaste åren.

Den genomförda sjukförsäkringsreformen bedöms långsiktigt leda till att antalet arbetade timmar ökar med motsvarande 50 000 årsarbetskrafter och BNP med 1,0 %.

När det gäller de synpunkter som framkommit från Finanspolitiska rådet och Riksrevisionen kan utskottet konstatera att slutsatsen att en förändring var nödvändig och att den har gett resultat kvarstår. De kritiska synpunk-

terna om att genomförandet var förhastat måste ställas mot alternativet att inte vidta några åtgärder alls utan att bara fortsätta med utredningsarbete. Det hade varit ett större svek mot de enskilda personerna – och mot statsfinanserna – att bara avvakta. Samtidigt vill utskottet framhålla att det är svårt att genomföra så stora förändringar problemfritt. Reformer som berör många människor är viktiga att följa upp, och det är angeläget att rätta till de eventuella problem som kan uppstå på vägen.

Oppositionens förslag undergräver i själva verket sjukförsäkringen

När det gäller oppositionens förslag om sjukförsäkringen visar socialförsäkringsutskottets yttrande att dessa leder fel. I praktiken skulle de bärande delarna i sjukförsäkringsreformen i allt väsentligt rivas upp.

Oppositionen vill att huvudregeln om en avstämning av den sjukskrivnes arbetsförmåga mot arbetsmarknaden som helhet efter 180 dagars sjukskrivning inte längre ska gälla. Därtill vill oppositionen göra det möjligt att återigen, helt utan undantag, vara sjukskriven under obegränsad tid. Därmed skulle i praktiken en återgång till den tidigare sjukförsäkringsmodellen genomföras. Oppositionen föreslår vidare att en förtida pension på sjukersättningsnivå införs för den som fyllt 58 år, vilket torde vara en omskrivning för att man återigen vill underlätta en utslussning av människor från arbetsmarknaden till sjukersättningen.

Sammantaget innebär oppositionens politik i huvudsak ett återinförande av den tidigare ordningen. Politiken skulle innebära ökade och förlängda sjukskrivningar samt minskade drivkrafter till arbete.

Om oppositionen verkligen anser att det finns ett behov av fler och längre sjukskrivningar bör detta finansieras. Oppositionen anslår dock inte några medel för att finansiera en sådan förändring. För att få en uppfattning om storleken på detta finansieringsbehov jämförs i socialförsäkringsutskottets yttrande kostnaderna för sjukpenning och aktivitets- och sjukersättning det sista helåret med de gamla reglerna (2007) med den prognos som finns för 2012. Utfallet för anslagen för sjukpenning och aktivitets- och sjukersättning uppgick 2007 till 104 miljarder kronor. För 2012 bedömer regeringen att motsvarande kostnad kommer att uppgå till 77 miljarder kronor, vilket ger en skillnad på 27 miljarder kronor.

Det är svårt att avgöra exakt hur mycket oppositionens förslag skulle innebära i ökade utgifter, men en bedömning kan vara att kostnaderna på sikt skulle öka med ca 15 miljarder kronor per år (med en osäkerhetsmarginal på plus minus 5 miljarder kronor per år).

Sammantaget skulle således oppositionens politik innebära en ökad påfrestning på de offentliga finanserna och undergräva välfärden.

Det förtjänar också att påpekas att oppositionens förslag om höjda ersättningar i sjukförsäkringen har en fördelningsprofil som gynnar de högre inkomstgrupperna. Löntagare med en månadslön under 26 500 kr kommer inte att få någon höjd sjukpenning förrän efter ett års sjukskrivning, och då kommer fortfarande höjningarna att vara större för dem med de högsta

inkomsterna. Förslaget kommer dock, påpekar socialförsäkringsutskottet i sitt yttrande, inte att få någon reell effekt för många löntagare eftersom de redan i dag omfattas av kollektivavtalsförsäkringar som garanterar en ersättning över det nuvarande taket i sjukförsäkringen. Det som sker är endast en kostnadsövervältring från arbetsmarknadens parter till staten.

Den statliga fastighetsskatten har gjorts om till en lägre och mer förutsebar kommunal avgift

Skatteutskottet erinrar i sitt yttrande om att skatteuttaget på boendet har sänkts genom systemet med en kommunal fastighetsavgift. Jämfört med det gamla systemet med statlig fastighetsskatt gör avgiftens konstruktion att de avgiftsskyldiga bättre kan förutse kostnaderna för det egna boendet även på längre sikt.

Som skatteutskottet påpekar innebär oppositionens förslag åtminstone delvis en återgång till det tidigare systemet. För dem som skulle drabbas av de föreslagna skärpningarna i det årliga skatteuttaget uppstår – förutom det högre skatteuttaget – samma problematik med oförutsebarhet som var kännetecknande för den tidigare statliga fastighetsskatten på boendet. Förslaget är till sin utformning sådant att det kan ses som ett första steg till ett återinförande av den tidigare fastighetsskatten, något som skulle drabba betydligt fler personer än enligt förslagets nuvarande utformning. Hushåll, företrädesvis barnfamiljer och pensionärer i de stora städerna, skulle successivt få en allt högre fastighetsskatt.

Skatteutskottet noterar också att motionärerna redan har tagit ställning för att minska det procentuella skatteuttaget för vissa boendeformer utan att först avvakta den utredning av neutraliteten i beskattningen av olika boendeformer som de vill genomföra. Trots svårigheterna att administrera dagens uppskovssystem med de geografiska utvidgningar som varit nödvändiga för att tillgodose EU-rätten vill motionärerna också påbörja ett arbete med att göra uppskovssystemet än mer attraktivt. Detta är inte förenligt med ambitionerna att förenkla skattesystemet och att på sikt undvika olika uppskovsregler i skattesystemet. Utskottet vill också påpeka att uppskovsbeloppen är omfattande. Av Årsredovisning för staten 2009 (skr. 2009/10: 101) framgår att den uppskjutna beskattningen vid försäljning av privatbostäder uppgår till 233 miljarder kronor för 2008 och tidigare år.

Pensionärerna tjänar på ekonomisk tillväxt och får sänkt skatt

Regeringens politik under mandatperioden har syftat till att öka sysselsättningen, och det förtjänar att särskilt framhållas att utvecklingen av pensionerna har en mycket stark koppling till sysselsättningen. Att få så många som möjligt i arbete är det bästa medlet att säkerställa en bra utveckling av pensionerna. En politik som leder till ökad sysselsättning och ekonomisk tillväxt är således den bästa garanten för en god utveckling av pensionerna.

Genom regeringens politik kan skatten för pensionärerna sänkas. Tack vare regeringens tre skattesänkningar har en ogift garantipensionär fått ca 5 300 kr mer i plånboken varje år.

När det gäller frågan om skatt på arbete respektive på pension vill utskottet framhålla att pensionärerna inte får det sämre för att de som arbetar får behålla mer av sin lön. Tvärtom – om fler kan försörja sig på eget arbete leder det till en förbättrad ekonomisk situation för alla och pensionssystemet stärks, vilket i sin tur säkrar välfärden. Det är därför arbetslinjen är så viktig, inte bara för dem som arbetar utan även för pensionärerna.

Oppositionens förslag leder till sämre villkor för pensionärerna

Oppositionens förslag leder till sämre ordning i statsfinanserna och ett ökat fokus på bidrag i stället för arbete. Det kommer att leda till en sämre utveckling av pensionerna. Många pensionärer riskerar således att få en försämrad ekonomisk situation med oppositionens politik. Genom att det samlade skattetrycket ökar kan pensionärerna räkna med att sammantaget betala mer skatt med oppositionens politik än med regeringens.

Höjd bensinskatt slår mot pensionärer, som inte får någon kompensation eftersom de inte kan göra reseavdrag för arbetsresor. Fastighetsskatten och förmögenhetsskatten kommer att drabba pensionärskollektivet hårt. Skatteutskottet påpekar i sitt yttrande att en förmögenhetsskatt som inte ska drabba företagande och tillväxt förmodligen enklast utformas som en skatt på nedamorterade fastigheter, något som företrädesvis drabbar pensionärer. Pensionärerna har ofta amorterat av sina lån på boendet, samtidigt som en värdestegring av huset skett.

Jämställdheten mellan kvinnor och män gynnas av regeringens politik

Utskottet vill framhålla att under mandatperioden har flera steg tagits som gynnar jämställdheten. Fri etablering för vårdföretag och vårdvalsreformen har inneburit att det i kvinnodominerade yrken finns fler arbetsgivare att välja mellan och större möjligheter att starta eget. RUT-avdraget har lett till att många kvinnor, och personer med utländsk bakgrund, både fått jobb och kunnat starta företag inom tjänstesektorn.

Arbetsmarknadsutskottet framhåller i sitt yttrande att det är en viktig uppgift för politiken att öka förutsättningarna för kvinnor att delta i större utsträckning än i dag på arbetsmarknaden. Arbetsmarknadsutskottet anser att politiker som arbetsgivare, i kommuner och landsting, har ett särskilt ansvar för att komma till rätta med deltidsstrukturen för typiska kvinnoyrken. Utskottet noterar att flera kommuner och landsting utvecklat modeller för att de som vill också ska kunna arbeta heltid. Frågan om hel- och deltidsanställning löses vanligen avtalsvägen, och arbetsmarknadsutskottet anser inte att det finns anledning att ändra på den ordningen. Finansutskottet delar arbetsmarknadsutskottets uppfattning.

Utskottet kan vidare konstatera att oppositionens politik skulle försämra kvinnors ställning på arbetsmarknaden. En avveckling av skattereduktionen för hushållsnära tjänster (RUT-avdraget) skulle innebära ett hot mot många arbetstillfällen, särskilt i kvinnodominerade branscher. Samtidigt skulle andra kvinnor få svårt att få livspusslet att gå ihop, eftersom det bara blir högavlönade familjer som får råd att anlita hjälp i hemmet. Med oppositionens politik riskeras möjligheten till fri etablering för vårdföretag och vårdvalsreformen. Därmed skulle kvinnor således få färre arbetsgivare att välja mellan och mindre möjligheter att starta eget.

En politik för att reformera och effektivisera bostadssektorn

Inom civilutskottets beredningsområde finns ett flertal frågor med stor betydelse för den allmänna ekonomiska utvecklingen i landet, anför civilutskottet i sitt yttrande. Civilutskottet konstaterar att regeringens förslag under den innevarande mandatperioden i hög grad varit inriktade på regelförenklingar och syftat till att skapa goda förutsättningar för såväl konsumenter som företagare.

Finansutskottet vill framhålla att bostadspolitiken till stor del har inriktats på att ställa om bostadssektorn från ett bidragsberoende till en tryggare och bättre fungerande bostadsmarknad med långsiktigt stabila villkor för byggande, ägande och nyttjande av bostäder med alla typer av upplåtelseformer. Genom avskaffandet av den s.k. stopplagen har fler, exempelvis i miljonprogramsområden, fått möjlighet att ombilda sina lägenheter till bostadsrätter. Ägarlägenheter i nyproduktion har införts, vilket syftar till att öka mångfalden och valfriheten i boendet och till att stärka den enskildes valfrihet och inflytande över sitt boende. Tillsammans med bostadsmarknadens parter har nya spelregler för de kommunala bostadsbolagen och hyressättningen arbetats fram. Genom förändringarna skapas förutsättningar för en bättre fungerande hyresmarknad, vilket långsiktigt stärker hyresrättens ställning som upplåtelseform. Avskaffandet av den statliga fastighetsskatten har skapat trygghet i boendet för hundratusentals svenskar.

Civilutskottet konstaterar att en framgångsrik ekonomisk krishantering och den förda politiken på bostadsområdet nu börjar ge utslag i bl.a. en ökande bostadsproduktion. Enligt Boverkets senaste prognos kommer bostadsbyggandet att öka med 50 % fram till 2011, och antalet bostäder i planerade projekt har stigit markant. Sammanfattningsvis har det, anför civilutskottet, under mandatperioden genomförts ett omfattande arbete med att reformera och effektivisera bostadssektorn. Det finns väl grundad anledning att förvänta sig att den nuvarande regeringen fortsätter det bostadspolitiska reformarbetet även under den kommande mandatperioden.

Finansutskottet delar civilutskottets uppfattning. Regeringen har avskaffat de statliga stöden till bostadsbyggande för att få en fungerande bostadsmarknad med aktörer som verkar i en sund konkurrens och som producerar bostäder som efterfrågas. Den proposition om kommunala all-

männyttiga bostadsföretag och reformerade hyressättningsregler som regeringen har lagt fram bidrar till att skapa långsiktigt hållbara spelregler på hyresmarknaden. Därmed kan en positiv utveckling skapas.

Mot regeringens politik står oppositionens politik med ökade subventioner på skattebetalarnas bekostnad.

Oppositionens bostadspolitik ger anledning till oro

Civilutskottet framhåller att motionen från Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet har en inriktning som ger anledning till oro vad gäller bostadssektorn. I motionen föreslås att det på nytt införs statliga subventioner till bostadsproduktionen kopplade till ett regelsystem med krav på bostädernas utformning och upplåtelseform samt villkor som reglerar hyrorna. Ett genomförande av förslagen skulle riskera att vända en positiv utveckling inom bostadssektorn. Det ska också framhållas att inte ens under de senaste årens lågkonjunktur har denna typ av åtgärder efterfrågats av sektorn. Finansutskottet vill framhålla vikten av långsiktiga och stabila villkor. Erfarenheten visar att byggsubventioner snarare leder till ökade byggkostnader och ökade vinster i byggbolagen än till större produktion. Sådana subventioner förstör nämligen marknadens funktionssätt. Subventioner har effekt på byggkostnaderna och inflationen snarare än på byggnationen.

När det gäller frågan om valfriheten på bostadsmarknaden kan det noteras att motionärerna vill sätta upp ett mål som innebär att huvuddelen av nyproduktionen av bostäder ska vara hyresrätter. Civilutskottet vill för sin del göra gällande att målet i stället bör vara att uppnå en väl fungerande bostadsmarknad där hushållens efterfrågan blir styrande för bostadsproduktionens inriktning.

I motionen förordas också en ”miljardinvestering i miljonprogrammet” Det finns anledning att befara att villkoren för stödet även på detta område avses innefatta en statlig styrning som skulle leda till sämre konkurrens och ökade kostnader.

Kommunernas ekonomi gynnas av en politik för fler arbetade timmar

Kommuner och landsting svarar för centrala välfärdstjänster som utbildning, vård och omsorg. Den kommunala sektorn har således stor betydelse för såväl välfärden som sysselsättningen. Utskottet vill framhålla att den kommunala sektorns ekonomiska utveckling är beroende av hur väl ekonomin generellt utvecklas. Det som har störst betydelse för den reala tillväxten i kommunsektorn är antalet arbetade timmar. Som påpekas i regeringens skrivelse om utvecklingen inom den kommunala sektorn 2009 (skr. 2009/10:102 s. 16) uppgår skatteintäkterna till ca 70 % av de totala intäkterna för verksamheten. Omkring 17 % av intäkterna är statsbidrag. Utskottet vill därför understryka vikten av de reformer som regeringen sjösatt för att stärka arbetslinjen och därigenom även skatteunderlaget och kommunernas ekonomi.

När det gäller reformer som mer direkt tar sikte på kommunsektorn kan utskottet konstatera att betydande satsningar har genomförts under mandatperioden. Den kommunala sektorn får, inklusive effekterna av sänkta arbetsgivaravgifter, ökade statsbidrag m.m. och som en följd av utvecklingen av den kommunala fastighetsavgiften, sammanlagt en resursförstärkning på 38 miljarder kronor 2010 jämfört med nivån 2006. Därmed värnas välfärdens kärna, sysselsättningen och förtroendet mellan medborgare och det offentliga.

För 2010 tillfördes kommunsektorn temporärt 17 miljarder kronor och fr.o.m. 2011 genomförs en permanent höjning av det generella statsbidraget till kommunerna med 5 miljarder kronor. Samtidigt medför konjunkturåterhämtningen att det kommunala skatteunderlaget gradvis stärks. Detta innebär för 2011 att skatteintäkterna för kommuner och landsting ökar i sådan utsträckning att de tillsammans med den permanenta höjningen på 5 miljarder kronor av det generella statsbidraget väger upp bortfallet av de tillfälligt höjda statsbidragen. Kommunsektorns samlade inkomster är således högre 2011 än 2010.

När det gäller välfärdens långsiktiga finansiering och den demografiska utmaningen vill utskottet anföra följande. Antalet arbetade timmar är avgörande för välfärden på lång sikt. Det innebär att den politik som bedrivits under denna mandatperiod där arbetslinjen stärks på bekostnad av bidragslinjen också är den politik som är mest lämpad att möta den demografiska utmaningen. De långsiktiga utmaningarna för välfärden understryker således behovet av en politik som varaktigt och strukturellt ökar antalet arbetade timmar.

Utskottet välkomnar att regeringen har tillsatt en utredning om att främja en stabil kommunal verksamhet över konjunkturcykeln.

Av utskottens yttranden till finansutskottet finns det i detta sammanhang skäl att särskilt lyfta fram vissa frågor som utbildningsutskottet och arbetsmarknadsutskottet tar upp. Utbildningsutskottet välkomnar i sitt yttrande införandet av ett legitimationssystem för lärare och förskollärare i syfte att höja utbildningens kvalitet och läraryrkets status. Också den nya gymnasieskolan framhålls av utbildningsutskottet. Arbetsmarknadsutskottet framhåller att utbildning är ett viktigt verktyg för att mildra effekterna av arbetslöshet. Stora ansträngningar måste göras för att motivera arbetslösa ungdomar i åldern 15–19 år att först och främst genomgå och slutföra en gymnasieutbildning. Arbetsmarknadsutskottet pekar på den positiva satsningen i budgetpropositionen för 2010 för att motivera ungdomar att återgå till studier genom utbildningsplatser inom folkhögskolorna för ungdomar som saknar slutbetyg från grund- eller gymnasieskolan. Betydelsen av en kvalitativ utbildning kan inte nog understrykas.

I motionen påstås missvisande att 25 000 jobb har försvunnit från den kommunala välfärdssektorn. Utskottet vill betona att detta inte är en korrekt beskrivning av verkligheten. Den totala kommunfinansierade sysselsättningen bedöms ha minskat med omkring 20 000 personer mellan 2007 och

2009, vilket dels beror på det svaga konjunkturläget, dels på utfasningen av två arbetsmarknadspolitiska program, plusjobben och friåret. Av dessa 20 000 personer kan omkring 15 000 förklaras av utfasningen av plusjobben och friåret. Den totala kommunfinansierade sysselsättningen, rensad för plusjobben och friåret, har därmed minskat med omkring 5 000 personer mellan 2007 och 2009. Detta kan ställas i relation till att över 1 miljon personer är sysselsatta i kommunsektorn. Utskottet vill vidare erinra om att den totala kommunfinansierade sysselsättningen bedöms stabiliseras under 2010 och fr.o.m. halvårsskiftet 2010 ligga kvar på en i stort oförändrad nivå till 2011. I takt med att konjunkturläget förbättras och skatteintäkterna ökar väntas antalet sysselsatta såväl i kommunal regi som i den kommunfinansierade verksamheten i näringslivet öka från 2012 och framöver.

Oppositionens politik leder till mindre resurser för kommunerna och välfärden

Oppositionens politik leder till lägre sysselsättning och därmed till mindre resurser för kommunerna och välfärden. Det förtjänar också att påpekas att oppositionen under den gångna mandatperioden har motsatt sig stora delar av den politik som har lett till att skatteunderlaget utvecklats förhållandevis väl. Skatteunderlagets utveckling har bidragit till att kommunsektorn kunnat hantera följderna av den ekonomiska krisen.

Oppositionspartierna föreslår tillskott till kommunsektorn bl.a. i form av riktade bidrag, varav vissa bidrag ställer krav på kommunerna i form av en motprestation. Ett förslag är skol-ROT, ett stöd till renoveringar av skolans lokaler. Genom denna skol-ROT har kommunerna möjlighet att få tillbaka maximalt 50 % av arbetskostnaden, vilket innebär att de själva måste stå för minst halva kostnaden. Eftersom det finns ett krav på en motprestation blir det oklart hur stora nettotillskotten till kommunsektorn i verkligheten är. Ett annat exempel är förslaget om traineeprogram, som förutsätter insatser för att handleda de ungdomar som blir trainee. Denna typ av motkrav innebär att kommunerna måste tillföra resurser och kan knappast anses förbättra kommunernas ekonomi.

Det finanspolitiska ramverket

Ramverket har varit ett verksamt stöd

Genom ett väl konstruerat finanspolitiskt ramverk[2] skapas bättre förutsättningar för att nå de övergripande målen för den ekonomiska politiken. Utskottet välkomnar därför den utveckling av det finanspolitiska ramverket som har skett under mandatperioden. Utskottet noterar att regeringen låtit genomföra en översyn av budgetlagen och att utredningen lett till förslag

[2] Benämningarna ”budgetpolitiskt” respektive ”finanspolitiskt” ramverk används omväxlande i diskussionen. I detta betänkande använder utskottet självt benämningen finanspolitiskt ramverk, men i referat används den benämning som källan själv använder.

om vissa förändringar som remissbehandlats. En kontinuerlig omvårdnad om ramverket är viktig för att värna detsamma, och utskottet utgår från att regeringen inom kort kommer att lämna en proposition till riksdagen med förslag om en reviderad budgetlag i syfte att stärka det finanspolitiska ramverket.

Den internationella lågkonjunkturen har satt ramverket på prov. Utskottet kan konstatera att ramverket har klarat av utmaningarna mycket väl och varit ett verksamt stöd för en sund ekonomisk politik. Ramverket har bidragit till att ett långsiktigt helhetsansvar för de offentliga finanserna har tagits.

När det gäller uppföljningen av överskottsmålet vill utskottet erinra om sina uttalanden i sitt yttrande till konstitutionsutskottet i frågan om lagreglering av målet (yttr. 2009/10:FiU8y) samt till sitt betänkande över Årsredovisning för staten 2009 (bet. 2009/10:FiU26). Utskottet instämmer således i regeringens bedömning att målet för att vara styrande främst bör bedömas i ett framåtblickande perspektiv. Det finns samtidigt inget som hindrar att regeringen redovisar hur överskottsmålet har uppfyllts och analyserar vilka lärdomar eventuella avvikelser från överskottsmålet kan ge upphov till. Det är naturligt att den framåtblickande redovisningen görs i vårpropositionen och budgetpropositionen när riksdagen ska ta ställning till riktlinjerna för den ekonomiska politiken. Lika naturligt kan det te sig att när regeringen i årsredovisningen för staten redovisar hur överskottsmålet uppfyllts så kommer den redovisningen att i högre grad vara bakåtblickande än vid de båda andra tillfällena.

Med anledning av Finanspolitiska rådets synpunkter på återrapporteringen av avvikelser från målet vill utskottet anföra följande. Ju större avvikelserna från målet är, desto mer utförlig bör regeringens redogörelse vara. Det finns dock inte skäl att införa någon reglering med innebörden att en särskild skrivelse måste avges. De existerande budgetdokumenten torde i allmänhet vara tillräckliga för att överskottsmålets olika aspekter ska behandlas till fyllest.

När det gäller diskussionen om antalet indikatorer vill utskottet påminna om att överskottsmålet är formulerat som ett genomsnitt över en konjunkturcykel. Eftersom det råder osäkerhet om både en konjunkturcykels längd och det faktiska konjunkturläget är det motiverat att använda flera olika indikatorer för en bedömning av måluppfyllelsen. Det är viktigt att inte ha en alltför mekanisk syn på uppföljningen av målet, eftersom det ger en illusion av exakthet i en verklighet som är komplex. Som regeringen påpekar visar erfarenheten också att det är angeläget att väga in osäkerheten i det ekonomiska läget – som kan vara olika stor vid olika tillfällen – vid utvärderingen av överskottsmålet.

Utskottet delar också regeringens uppfattning när det gäller nivån på målet.

Utskottet vill erinra om att mot bakgrund av flera länders problem med sina offentliga finanser förs det inom EU en diskussion om vikten av att förstärka de nationella finanspolitiska ramverken. EU-kommissionen har presenterat ett meddelande om förstärkt ekonomisk styrning där dessa frågor tas upp. Utskottet behandlar meddelandet i sitt utlåtande 2009/10:FiU40.

När det avslutningsvis gäller den aktuella motionen vill utskottet framhålla att det naturligtvis är viktigt att ramverket tillämpas. Utskottet välkomnar således att regeringen i vårpropositionen har ett perspektiv på fyra år. Oppositionen uttalar visserligen att de står bakom systemet med utgiftstak och överskottsmål, men motionen täcker bara de närmaste två åren. Det saknas således långsiktighet i oppositionens politik.

Utgiftstaket för den offentliga sektorn

Utskottet vill i detta sammanhang ta upp frågan om utgiftstaket för den offentliga sektorn. Riksrevisionen har tidigare rekommenderat att detta tak avskaffas (Sambandet mellan utgiftstaket, överskottsmålet och skattepolitiken – regeringens redovisning, RiR 2007:22). I budgetpropositionen för 2010 anförde regeringen att de delar som tillsammans utgör taket för den offentliga sektorn skiljer sig definitionsmässigt åt. Taket omfattar prognostiserade utgifter för kommuner och landsting men en utgiftsbegränsning för staten. Kommuner och landsting definieras enligt nationalräkenskaperna och taket för staten enligt statsbudgetdefinition. Eftersom taket för de offentliga utgifterna inte tillför någon ytterligare restriktion inom det finanspolitiska ramverket framhöll regeringen att takets existens skulle utredas vidare inom översynen av det finanspolitiska ramverket (prop. 2009/10: 1 finansplanen s. 265–266). I finansutskottets behandling av budgetalternativen genom åren får taket för den offentliga sektorn sägas ha spelat en underordnad roll, och givet att taket inte har någon restriktiv verkan kan utskottet med hänvisning till det anförda för sin del finna skäl för att taket avskaffas. Utskottet förutsätter att regeringen överväger frågan om huruvida taket för den offentliga sektorn kan avskaffas och redovisar sina överväganden och slutsatser för riksdagen.

Redovisning av budgeteffekter

I Riksrevisionens granskning av regeringens redovisning av budgeteffekter (RiR 2007:26) konstaterades att regeringens redovisning inte gav en tydlig och fullständig bild av budgetförslagens effekter på de budgetpolitiska målen. I utskottets ställningstagande med anledning av granskningen (bet. 2007/08:FiU20) menade utskottet att regeringen i sitt pågående arbete med översynen av det finanspolitiska ramverket rimligen skulle beakta den framförda kritiken.

Utskottet anser att även om beskrivningen av regeringens olika åtgärder är komplex i de ekonomiska propositionerna, så är det ur riksdagens perspektiv ett rimligt krav att man någorlunda enkelt ska kunna utläsa budgeteffekterna av att t.ex. avvisa ett regeringsförslag. Redovisningen av

effektberäkningar har visserligen förbättrats över tid, men ytterligare förbättringar behöver göras. Det bör exempelvis gå att utläsa bruttoeffekten på statsbudgeten, effekten på takbegränsade utgifter och effekten på den offentliga sektorns finansiella sparande. Det vore också bra om effekten på det finansiella sparandet fördelad på delsektorerna staten, kommunerna och ålderspensionssystemet kunde framgå. Vidare vore det önskvärt att kunna utläsa de indirekta effekterna av t.ex. utgiftsreformer som har effekt även på inkomstsidan mer än på en aggregerad nivå.

Finansutskottet tillstyrker regeringens riktlinjer

I likhet med samtliga de utskott som yttrat sig med anledning av vårpropositionens riktlinjer – skatteutskottet, justitieutskottet, civilutskottet, socialförsäkringsutskottet, socialutskottet, utbildningsutskottet, trafikutskottet, miljö- och jordbruksutskottet, näringsutskottet och arbetsmarknadsutskottet – samt mot bakgrund av vad som anförts ovan tillstyrker finansutskottet regeringens förslag till riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken. De alternativa förslagen till riktlinjer i oppositionens motion avstyrks.

3 Redogörelser från Riksrevisionens styrelse om det finanspolitiska ramverket

Utskottets förslag i korthet
Utskottet föreslår att redogörelserna läggs till handlingarna. Utskottet förutsätter att regeringen beaktar Riksrevisionens iakttagelser.

Redogörelserna

Riksrevisionen granskar regelbundet regeringens tillämpning av det finanspolitiska ramverket i de ekonomiska propositionerna. Styrelsen har överlämnat en redogörelse (2009/10:RRS11) med anledning av granskningen av regeringens redovisning i 2009 års ekonomiska vårproposition (RiR 2009:14). Rapporten publicerades i september 2009 och redogörelsen beslutades av styrelsen den 2 december 2009. Vidare har styrelsen överlämnat en redogörelse (2009/10:RRS14) med anledning av granskningen av regeringens redovisning i budgetpropositionen för 2010 (RiR 2009:17). Rapporten publicerades i november 2009 och redogörelsen beslutades av styrelsen den 16 december 2009.

Riksrevisionens styrelse anför i redogörelse 2009/10:RRS11 att Riksrevisionens granskning av 2009 års ekonomiska vårproposition (RiR 2009:14) visar att regeringens uppföljning av de budgetpolitiska målen är bristfällig. Riksrevisionen ger rekommendationer när det gäller överskottsmålet, utgiftstaket och balanskravet för kommunernas ekonomi.

Riksrevisionen lämnar följande rekommendationer till regeringen om uppföljningen av överskottsmålet.

- För att förtydliga uppföljningen av överskottsmålet bör regeringen presentera en preciserad bedömning av målavvikelsernas storlek uttryckt i miljarder kronor.
- Eftersom målindikatorerna kan peka mot vitt skilda avvikelser från överskottsmålet bör regeringen förtydliga vilken vikt man fäster vid de olika indikatorerna i utformningen av finans- och budgetpolitiken.
- Regeringen bör klargöra de olika indikatorernas konsekvenser för statsskuldens utveckling på längre sikt.

Riksrevisionen lämnar följande rekommendationer till regeringen om uppföljningen av utgiftstaket.

- För att upprätthålla utgiftstakets disciplinerande funktion bör regeringen tydligt motivera varför en utgift redovisas utanför taket.
- Regeringen bör avstå från redovisningstekniska förskjutningar av budgeteringsmarginalen mellan åren.

Riksrevisionen lämnar följande rekommendationer till regeringen om uppföljningen av balanskravet.

- Regeringen bör utveckla redovisningen av den kommunala ekonomin och ge en samlad bild av balanskravet i förhållande till utgiftstaket och överskottsmålet.
- Regeringen bör klargöra innebörden av prognoser där kommunsektorn förutses bryta mot balanskravet.

I Riksrevisionens redogörelse 2009/10:RRS14 med anledning av granskningen av regeringens redovisning i budgetpropositionen för 2010 (RiR 2009:17) behandlas utöver områdena som redovisats ovan i granskningen av vårpropositionen 2009 också finanspolitikens hållbarhet.

Riksrevisionen lämnar följande rekommendation till regeringen om bedömningen av den finanspolitiska hållbarheten.

- Regeringen bör se över analysen och presentationen av finanspolitikens långsiktiga hållbarhet och tolkningen av den s.k. S2-indikatorn. Ett alternativ kan vara att bortse från den offentligfinansiella utvecklingen mycket långt fram i tiden eller att ge den en mindre vikt i den sammanvägda bedömningen. Hållbarhetsanalysen bör också relateras till en bedömning av den önskvärda nivån på överskottsmålet.

Riksrevisionen lämnar följande rekommendationer till regeringen om uppföljningen av överskottsmålet.

- Regeringen bör klargöra vilken roll de olika indikatorerna spelar för bedömningen av avvikelserna från överskottsmålet och för inriktningen av finanspolitiken de närmaste åren.
- I samband med den pågående översynen av det finanspolitiska ramverket bör regeringen överväga alternativa formuleringar av överskottsmålet som tillåter en mer precis redovisning av målavvikelserna.

Riksrevisionen lämnar följande rekommendationer till regeringen om utgiftstaket.

- Regeringen bör avstå från att skapa ett ökat utgiftsutrymme under kommande budgetår genom redovisningstekniska tidigareläggningar av utgifter.
- Motiveringarna till utgiftstakets nivå och den väl tilltagna budgeteringsmarginalen 2012 är otillräckliga mot bakgrund av de stora avvikelserna från överskottsmålet. Regeringen bör precisera hur förslaget till utgiftstak för det tredje tillkommande året bidrar till att säkerställa överskottsmålet.
- Principerna för budgetredovisningen bör tas upp inom ramen för den pågående översynen av det finanspolitiska ramverket.

Riksrevisionen lämnar följande rekommendationer till regeringen om uppföljningen av balanskravet.

- Regeringen bör fortsätta att utveckla redovisningen av kommunsektorns finanser i de ekonomiska propositionerna, bl.a. genom att relatera prognoserna till såväl balanskravet som kravet på god ekonomisk hushållning. Eventuella gap mellan prognosen och kommunallagens krav bör lyftas fram och kommenteras.
- Jämförelser med prognosen i föregående proposition är ett bra sätt att tydliggöra den aktuella bedömningen. Större skillnader bör förklaras.

Styrelsen – som beslutade de båda redogörelserna i december 2009 – anför att man är medveten om det arbete som pågår inom Regeringskansliet med att se över det finanspolitiska ramverket och dess tillämpning. Styrelsen anser att de iakttagelser som gjorts i rapporterna kan ge riksdagen värdefull information inför den redovisning av översynen som har aviserats till före utgången av den innevarande mandatperioden.

Kompletterande uppgifter

Tidigare behandling i finansutskottet

Utskottet behandlade i betänkandet om 2009 års vårproposition en redogörelse från Riksrevisionens styrelse om tillämpningen av det finanspolitiska ramverket i 2008 års ekonomiska vårproposition (bet. 2008/09:FiU20, s. 107–109). Utskottet konstaterade att man tidigare vid flera tillfällen behandlat granskningar av detta slag. Utskottet anförde att man välkomnar dessa granskningar som på ett värdefullt sätt bidrar till att såväl utveckla regeringens redovisning som förtydliga innebörden av det finanspolitiska ramverket. Utskottet förutsatte att regeringen beaktar Riksrevisionens rekommendationer.

I betänkandet över Årsredovisning för staten 2008 (bet. 2008/09:FiU26) anförde utskottet att det finns utrymme för att fördjupa diskussionen om hur uppfyllelsen av överskottsmålet bör mätas.

Utskottets ställningstagande

Utskottet välkomnar Riksrevisionens granskningar som bidrar till diskussionen om utvecklingen av det finanspolitiska ramverket. Frågor som aktualiseras i Riksrevisionens granskningar har behandlats i betänkandets avsnitt 2.4 Det finanspolitiska ramverket. Utskottet hänvisar till sitt ställningstagande i det avsnittet. Vidare förutsätter utskottet att regeringen beaktar Riksrevisionens iakttagelser i de delar som iakttagelserna inte omhändertagits i och med det som anförts i den ekonomiska vårpropositionen.

Med det anförda föreslår utskottet att riksdagen lägger redogörelserna till handlingarna.

Reservation

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservation. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

Riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken, punkt 1 (s, v, mp)

av Thomas Östros (s), Sonia Karlsson (s), Monica Green (s), Hans Hoff (s), Agneta Gille (s), Tommy Ternemar (s), Mikaela Valtersson (mp) och Jacob Johnson (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen godkänner reservationens förslag till riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken. Därmed bifaller riksdagen motion 2009/10:Fi15 av Mona Sahlin m.fl. (s, mp, v) yrkandena 1–7 och avslår proposition 2009/10:100 punkt 1.

Ställningstagande

Sverige behöver en ny färdriktning, en politik för fler jobb, grön omställning och ökad ekonomisk jämlikhet. Vi vill ta ansvar för att utveckla Sverige. Vår utgångspunkt är att Sverige är ett fantastiskt land med stora styrkor och än större möjligheter. Vår budget innehåller intäktsökningar som fullt ut täcker våra investeringar för fler jobb, grön omställning och mindre klyftor. Det betyder att vårt saldo överensstämmer med regeringens saldo.

Sverige ska ha sunda offentliga finanser. Det är en förutsättning för uthållig tillväxt och stabil välfärd. Genom överskott i goda tider förhindras nedskärningar i sämre tider, då välfärden behövs som mest. Sunda offentliga finanser är även en fråga om rättvisa mot kommande generationer. Den offentliga sektorns finansiella sparande ska visa ett överskott på 1 % av BNP över en konjunkturcykel. Utgiftstaken är ett centralt styrinstrument för budgetpolitiken. De årliga statliga utgifterna får inte överstiga den nivå till vilken utgiftstaket är bestämt. Våra partier tog under flera år ett gemensamt ansvar för den ekonomiska politikens inriktning. Under den period då vi tidigare samarbetade och presenterade 15 gemensamma budgetpropositioner sjönk den offentliga skulden som andel av BNP. Får vi väljarnas förtroende att bilda regering i höstens val kommer vi att säkra att Sverige snabbt kommer tillbaka till en situation med stabila offentliga finan-

ser. Det penningpolitiska ramverket ska ligga fast. Riksdagen har lagt fast att den övergripande uppgiften för penningpolitiken är prisstabilitet. Därutöver bör Riksbanken utan att åsidosätta prisstabilitetsmålet stödja målen för den allmänna ekonomiska politiken i syfte att uppnå hållbar tillväxt och hög sysselsättning. Riksbanken bedriver på denna grund penningpolitiken självständigt. Vi stöder penningpolitikens inriktning och står bakom inflationsmålet.

Regeringen har missat chansen att investera i nya möjligheter. Resultatet är att Sveriges långsiktiga förutsättningar för ekonomisk utveckling har försvagats och klyftorna ökat. Regeringen har misslyckats med jobben och ekonomin. Ökade klyftor ger inte fler jobb. Arbetslösheten är högre, utanförskapet större, produktiviteten lägre och den ekonomiska ojämlikheten större i dag än när regeringen tillträdde 2006. Sysselsättningsgraden har fallit med 2,1 procentenheter från tredje kvartalet 2006 jämfört med motsvarande kvartal 2009. Detta motsvarar 100 000 färre jobb. Utanförskapet har ökat med 70 000 personer sedan valet 2006. Arbetslösheten i Sverige är den högsta sedan sviterna av 1990-talskrisen, 9,5 % i april. Arbetslösheten biter sig också fast. Långtidsarbetslösheten har nästan fördubblats det senaste året. Självfallet kan inte regeringen lastas för den globala finanskrisen. Men regeringen har ett ansvar för att den svenska arbetsmarknaden har halkat efter i ett internationellt perspektiv. I Sverige har tillväxten och sysselsättningen fallit mer än genomsnittet i EU. I dag närmar sig den svenska arbetslösheten EU-genomsnittet. Arbetslösheten i Sverige är också högre än i andra exportberoende länder, som Tyskland och Belgien, och lika hög som i Finland. Ungdomsarbetslösheten tillhör Europas högsta. I vårpropositionen lämnar regeringen inga besked om hur jobben ska bli fler eller hur ekonomin ska stärkas. Inga besked lämnas heller om hur regeringspartierna ska finansiera sina vidlyftiga löften om ytterligare skattesänkningar framöver.

Under de kommande åren måste den svenska regeringen vara djupt engagerad i reformeringen av den finansiella sektorn i syfte att skydda samhällsekonomin. Vi avser att på europeisk och nationell nivå prioritera ett mer enhetligt europeiskt regelverk med samordnad tillsyn, att stärka Finansinspektionen samt att se till att alla kreditgivare ställs under Finansinspektionens tillsyn.

Fler jobb och investeringar i utbildning

Fler och växande företag

Vi vill underlätta för entreprenörer att starta företag och få tag i kapital, att anställa, expandera och exportera. Det ska vara enklare och tryggare än i dag att röra sig mellan företagande och lönearbete. Näringslivspolitiken ska stimulera fler att starta företag, få fler småföretag att anställa och stärka innovationskraften i mindre företag.

Skatterna ska medverka till ett bättre klimat för entreprenörskap. Att sänka kostnaderna för småföretag att anställa och växa är ett prioriterat område. Arbetsgivaravgifterna ska sänkas generellt med 2 procentenheter 2011 och 6 procentenheter 2012, upp till ca 50 000 kr per företag. Från 2012 höjs också nedsättningen av egenavgifterna med ytterligare 1 procentenhet om totalt 6 % samtidigt som underlaget höjs till 220 000. Kostnaderna för att anställa unga arbetslösa ska vidare sänkas, och företagens sjuklönekostnader ska ses över. Ytterligare lättnader bör göras för småföretagen från 2013.

I syfte att stärka tillgången på riskkapital skapas en riskkapitalfond genom en extra utdelning från Vattenfall på 5 miljarder kronor. Fonden ska agera marknadskompletterande och ha särskilt fokus på innovativa små och medelstora industri- och tjänsteföretag.

100 miljoner kronor per år avsätts till programmet Forska och växa för att underlätta forskning och utveckling. Vidare avsätts lika mycket till ett program för att främja export och utländska investeringar. Offensiva investeringar ska göras för att stärka besöksnäringen. Internationella evenemang är ett exempel på ett intressant segment där Sverige har stor tillväxtpotential.

100 000 nya jobb och praktik- och utbildningsplatser

Arbete är inte bara grunden för välfärd och ekonomiskt välstånd utan också för människors personliga och sociala utveckling. Vårt mål är full sysselsättning. Som ett delmål vill vi att den reguljära sysselsättningen för 20–64-åringar ska vara 80 %. Det innebär bl.a. att särskilda insatser måste till för unga och nyanlända som har svårt att etablera sig på arbetsmarknaden och för att bryta långtidsarbetslösheten. Det innebär också att kvinnors sysselsättning måste öka. Inom arbetsmarknadsområdet ska olika medelfristiga mål tas fram.

I ett Sverige som präglas av massarbetslöshet riskerar människor att slås ut från arbetsmarknaden. Samtidigt finns det många företag och organisationer som inte finner arbetskraft med rätt kompetens och utbildning – trots den höga arbetslösheten. Ett centralt verktyg för att människor ska komma tillbaka i arbete är utbildningsinsatser. Det är också det säkraste sättet att få en bättre utveckling, högre tillväxt och större social rörlighet. Vi anser att hälften av varje årskull ska ha påbörjat eftergymnasiala studier innan de fyller 25 år. Arbetslösheten ska bekämpas genom direkta och omfattande insatser som beräknas leda till sammanlagt 100 000 nya jobb och praktik- och utbildningsplatser. Knappt hälften ska utgöras av praktik- och utbildningsplatser samtidigt som jobb även ska skapas genom bidrag till kommunsektorn, ROT och investeringsstöd, en riskkapitalfond, investeringar i infrastruktur och klimat samt genom sänkta skatter för småföretag och en skattereduktion för att anställa unga arbetslösa.

Effektiv arbetsmarknadsutbildning har med regeringens politik ersatts av passiva garantier. Fyra av fem får inget stöd. Att arbetsmarknadsutbildningens omfattning är för liten samtidigt som jobbsökaraktiviteter och coachning överexpanderat är också något som Finanspolitiska rådet framhåller.

Sverige behöver investera i utbildning och ett nytt kunskapslyft. De arbetsgivare som i dag har svårt att rekrytera nya medarbetare kommer därmed att få större möjligheter att finna rätt kompetens. Drygt 6 miljarder kronor ska satsas över två år på ett program som beräknas innebära ca 40 000 nya utbildnings- och praktikplatser 2011 och ca 30 000 platser 2012. En betydande del av satsningen är inriktad mot unga arbetslösa. Det handlar om utbyggnad av arbetsmarknadsutbildning, komvux, yrkeshögskola, folkhögskola och högskola samt om fler praktikplatser i välfärdssektorn. För att höja kvaliteten i högskoleutbildningarna höjs anslagen med 200 miljoner kronor 2011 och med 400 miljoner kronor 2012. 100 miljoner kronor avsätts 2011 och 200 miljoner kronor 2012 för att bygga ut och förbättra studie- och yrkesvägledningen i såväl gymnasieskolan som högskolan.

Vi vill också minska på Arbetsförmedlingens coacher till förmån för utbildning för arbetssökande. Vidare säger vi nej till de s.k. lotsarna till förmån för andra insatser för snabb etablering av nyanlända.

Arbetslöshetsförsäkring för trygghet och omställning

Regeringen har genomfört ett otal förändringar inom a-kassan som bl.a. lett till att en halv miljon människor har trängts ut ur a-kassan. Endast drygt en av tio heltidsarbetande får 80 % av sin tidigare inkomst i arbetslöshetsersättning. Enligt Finanspolitiska rådet är det nu, efter de senaste årens kraftiga minskningar, en majoritet av de arbetslösa som är inskrivna hos Arbetsförmedlingen som saknar arbetslöshetsersättning.

Det behövs en sammanhållen översyn av hela regelverket för arbetslöshetsförsäkringen. Målet är att utforma en långsiktigt hållbar arbetslöshetsförsäkring, en försäkring som är enkel att förstå, som är pålitlig, rättssäker och inte kan missbrukas. Bland annat ska villkoren för studerande och villkoren för deltidsarbetslösa ses över. Målet är att minst 80 % ska få 80 % av sin lön i arbetslöshetsersättning. Nu tas ett första steg för att nå detta mål. Ersättningsnivån i a-kassan höjs till 80 %. Taket höjs till 930 kr per dag 2011 och 950 kr per dag 2012. Den första höjningen ska genomföras i april 2011, den andra i januari 2012. Efter 100 dagars arbetslöshet ska taket i a-kassan trappas ned med 150 kr per dag. Kostnaden för dessa förändringar beräknas till ca 3,2 miljarder kronor 2011 och 4,3 miljarder kronor 2012.

Vidare ska kostnaden för medlemskap i en a-kassa sänkas till ca 80 kr i månaden för alla genom en skattereduktion. Differentieringen tas därmed bort. En trygghetsväxling görs genom att den sänkta kostnaden för a-kassan finansieras genom en nedskalning av förvärvsavdraget. För löntagarkollektivet som helhet tar skatteförslagen ut varandra. Förändringen, som ska

införas i januari 2011, slår dock olika för olika individer, beroende på inkomst och hur hög ens a-kasseavgift är. A-kassemedlemmar med låga inkomster och höga avgifter tjänar mest. Vi vill också se över möjligheten att skapa en skattemässig neutralitet mellan avgifter till arbetsgivar- och löntagarorganisationer.

Den stora andelen visstidsanställningar är ett stort problem. Regeringen bör se över vilka åtgärder som kan vidtas för att öka antalet tillsvidareanställningar. Även ekonomiska incitament, såsom socialavgifter, bör ses över i detta sammanhang. Arbetsmiljöarbetet måste utvecklas, och en kartläggning bör göras av hur arbetsmiljöforskningen bäst kan samlas och organiseras.

Sverige ska konkurrera med kunskap – inte med låga löner

Regeringen har strävat efter att öka inkomstskillnaderna. I huvudsak har denna omfördelning skett genom sänkta skatter och med kraftiga nedskärningar i trygghetsförsäkringarna. Pensionärerna beskattas hårdare än löntagare. Regeringens politik syftar till att pressa ned lönerna.

Sverige ska konkurrera med kunskap – inte med låga löner. Sverige ska hävda sig genom produktion och tjänster med högt kunskapsinnehåll. Kunskap och bildning ger möjligheter till utveckling och personlig frigörelse men också valmöjligheter. Det är också en av förutsättningarna för en välfungerande demokrati. Kunskap är dessutom allt viktigare för att skapa välstånd. Framtidens arbetsliv kommer att ställa större krav på arbetskraftens kunskaper och fler arbeten kommer att kräva eftergymnasial utbildning.

Vi vill framhålla vikten av att investera i kunskap på alla nivåer – från förskolan och grundskolan, via gymnasieskolan och komvux, till yrkeshögskolan och högskolan. Alla skolor ska vara bra skolor, och alla elever ska få en god och likvärdig utbildning – vägen dit kan utgöras av pedagogisk mångfald. Kommunerna ska tillföras resurser så att de kan öka personaltätheten och värna eleverna. Minskade barngrupper ska möjliggöras. Det krävs ökade resurser för att varje elev ska ha möjlighet att nå kunskapsmålen, och det behövs också fler behöriga och välutbildade lärare, ökat elevinflytande och en förbättrad kvalitetssäkring av skolan.

Regeringens uppdelning av gymnasieskolan innebär också att färre får chansen att utveckla sin fulla potential och att kunskaperna i arbetslivet försämras. Regeringen har tagit bort de kurser som ger allmän behörighet för dem som läser ett yrkesprogram.

Alla barn har rätt till en bra skolmiljö. Sveriges skolor har stora behov av renoveringar. På grund av krisen är arbetslösheten i byggbranschen hög. Vi föreslår att en skol-ROT inrättas. Avdraget ger skolorna tillbaka maximalt 50 % av arbetskostnaderna. För att få ta del av avdraget krävs att renoveringarna minskar energianvändningen med 30 %. För detta förslag avsätts 200 miljoner kronor 2011 och 400 miljoner kronor 2012.

Ett kvalitetslyft krävs för att maten ska bli bättre i skolorna. 50 miljoner kronor per år de kommande två åren bör anslås till ett skolkökslyft. Vidare bör en försöksverksamhet i fem kommuner där man prövar att ge elever rätt till undervisning i matematik på deras modersmål genomföras. 25 miljoner kronor 2011 och 50 miljoner kronor 2012 bör avsättas till försöksverksamheten.

Vi ställer oss bakom förslaget från Boverket om att fastighetsavgiften för studentkorridorer ska tas ut per korridor i stället för per rum.

Välfärden och kommunerna

Vi vill se ett jämlikare Sverige. Vi har en gemensam målsättning om att de politiska beslut vi fattar ska leda till ökad ekonomisk jämlikhet.

Välfärden ska förbättras, och kvaliteten i vård, skola och omsorg måste höjas. Det ska bl.a. ske genom ökad personaltäthet, satsningar på fortbildning och kompetensutveckling. Barnens skola, omsorgen och sjukvården är avgörande för vår framtida utveckling och varje individs förutsättningar. Vi vill se minskade barngrupper, fler behöriga och välutbildade lärare och ökat elevinflytande.

Frågan är om man ska gå vägen med fortsatta skattesänkningar eller om man ska prioritera välfärden. Vi vill prioritera välfärden, medan regeringens politik medför fortsatta uppsägningar i den offentliga sektorn.

Mer resurser till kommunerna

Vi ger nu långsiktiga och stabila besked i frågan om statsbidraget till kommunerna. Sammantaget ska kommunsektorn tillföras över 12 miljarder kronor i förstärkningar under 2011 och 2012. Genom breda satsningar stärks kommunernas resurser med 9 miljarder kronor över en tvåårsperiod. Därutöver bör över 3 miljarder kronor tillföras i riktade satsningar över en tvåårsperiod. I takt med att de ekonomiska förutsättningarna tydliggörs och ett reformutrymme klargörs ska ytterligare steg tas under våren och sommaren för att tillföra kommunsektorn resurser.

Våra politiska prioriteringar är tydliga: Vårt mål är bl.a. att minska barngrupperna i skolbarnsomsorgen och barnomsorgen och öka lärartätheten inom grundskolan. Vi vill öka personaltätheten inom äldreomsorgen och minska kötiderna inom sjukvården.

Värdet av statsbidragen till kommunerna urholkas med nuvarande ordning i takt med inflationen. Vi ska därför kontinuerligt se över statsbidragens storlek för att under den kommande mandatperioden se till att ha värdesäkrat statsbidragen. En utredning av hur kostnadsutvecklingen i kommunsektorn bättre kan beaktas i statsbidragen bör genomföras.

Det krävs en större översyn av kommunernas ekonomiska förutsättningar, som ska leda till förbättrade möjligheter för kommunerna att tillhandahålla en god kvalitet i skolan, sjukvården och omsorgen oavsett konjunktur. Vi vill även säkerställa att resurserna används så effektivt som möjligt för att möjliggöra höjd kvalitet.

Satsningar på välfärd

Barnfattigdomen måste minska. Underhållsstödet bör höjas med 100 kr 2011 och 150 kr 2012, och vår ambition är att prisökningarna inte ska urholka underhållsstödets värde under mandatperioden. 250 miljoner kronor 2011 och 375 miljoner kronor 2012 avsätts. Vidare bör bostadsbidraget för ensamstående höjas. Det särskilda bidraget respektive umgängesbidraget bör höjas med 110 kr respektive 35 kr. Vi välkomnar regeringens förslag om att höja flerbarnstillägget.

Jämställdheten mellan kvinnor och män måste öka. 500 miljoner kronor per år 2011 och 2012 avsätts för att i kommuner och landsting underlätta en omorganisering till en modern organisation baserad på heltidsanställningar. Vidare bör taket i den tillfälliga föräldrapenningen stegvis höjas.

100 miljoner kronor bör avsättas de kommande två åren till kommunerna för att stimulera till bättre tillgång till barnomsorg på obekväm arbetstid. Jämställdhetsbonusen, barnomsorgspengen och vårdnadsbidraget bör avskaffas.

En hållbar och modern sjukförsäkring

Om vi vinner väljarnas förtroende kommer vi direkt efter valet att tillsätta en bred utredning med representanter för alla riksdagspartier och arbetsmarknadens parter för att få till en långsiktigt hållbar och modern sjukförsäkring som är anpassad till människor i dagens arbetsliv.

Några ändringar i sjukförsäkringen bör omedelbart genomföras. Den bortre gränsen i sjukförsäkringen, att alla med förlängd sjukpenning utförsäkras efter 550 dagar, ska avskaffas. 800 miljoner kronor avsätts 2011 och 2012 för försörjning och rehabilitering för människor som drabbats av utförsäkringar ur sjukförsäkringen. Prövningen av arbetsförmågan mot den reguljära arbetsmarknaden som enligt gällande regler ska göras efter 180 dagar ska ersättas med en mer individuell bedömning.

På sikt ska sjukförsäkringen omfatta fler än i dag och taket höjas till tio prisbasbelopp så att de allra flesta får ut 80 % av sin tidigare inkomst i sjukpenning. Vi föreslår en stegvis höjning av taket i sjukpenningen till 8 prisbasbelopp 2011 och 8,5 prisbasbelopp 2012. Det innebär att taket höjs från dagens 26 500 kr i månaden till drygt 28 200 kr 2011 och drygt 30 0000 kr 2012 (uttryckt i 2010 års prisbasbelopp). Ersättningen i sjukpenningen ska höjas till 80 % under hela sjukskrivningsperioden.

Arbetsförmedlingens, Försäkringskassans och delar av kommunernas insatser för sjuka och arbetslösa bör samlas i en och samma organisation på lokal nivå. Det kallas för MOA-kontor, där MOA står för ”människor och arbete”. En försöksverksamhet med MOA-kontor på några platser i landet ska startas.

En ny och bättre bostadspolitik

Sverige behöver en ny bostadspolitik med tydliga och starka ambitioner. Målet är att nyproduktionen av hyresrätter under nästa mandatperiod ska fördubblas och att bostadsbyggandet senast 2016 ska uppgå till 40 000 bostäder om året varav en majoritet bör vara hyresrätter. Ett statligt stöd för att stimulera ökat bostadsbyggande med inriktning mot energisnåla hyresrätter till rimliga hyror och kostnader bör utformas. Under 2011 och 2012 anslås 500 respektive 900 miljoner kronor. När ett långsiktigt system är på plats, senast 2013, ska det statliga stödet till bostadsbyggande öka ytterligare.

Det befintliga bostadsbeståndet i miljonprogramsområdena måste rustas upp. Staten ska tillsammans med näringslivet och kommunsektorn ta ett gemensamt ansvar och genomföra en miljardinvestering för att utveckla miljonprogramsområdena.

Det nuvarande ROT-avdraget ska kvarstå i sin nuvarande konstruktion men kompletteras med en särskild klimatbonus för radhus, villor, ägarlägenheter och bostadsrättsföreningar som genomför klimatinvesteringar. Vidare föreslås ett nytt ROT-stöd med klimatprofil för renovering av flerfamiljshus. Den sammanlagda kostnaden för detta beräknas till 1,5 miljarder kronor 2011 och 2,5 miljarder kronor 2012. Vi bedömer att utvidgningen av ROT-avdraget skapar omkring 15 000 fler jobb. ROT-avdraget ska vara tidsbegränsat eftersom det ger störst konjunkturstabiliserande effekt. Dock kommer ROT-avdraget att behållas så länge det behövs för att bekämpa jobbkrisen.

Bostadstillägget och det särskilda bostadstillägget till pensionärer är viktiga för ålderspensionärer med låga inkomster. En höjning av ersättningsnivån till 94,4 % bör genomföras. I detta syfte avsätts 250 miljoner kronor.

Investering i en grön omställning

En omställning av samhället i en mer hållbar riktning är en utmaning, men också en möjlighet. Genom investeringar i infrastruktur, bostäder och förnybar energi vill vi underlätta för människor och företag att göra klimatsmarta val samtidigt som fler jobb skapas.

Ambitiösa klimat- och energimål

Klimatfrågan är global och ett aktivt engagemang från såväl Sverige som EU behövs för att få till stånd ett nytt globalt klimatavtal. Det är viktigt att Sverige för en nationell klimatpolitik som bidrar till att öka vår trovär-

dighet i det internationella arbetet. Utsläppen i Sverige 2020 i den sektor som inte handlar med utsläppsrätter bör vara 45 % lägre än utsläppen för 1990 under förutsättning att EU lägger ut 30 % utsläppsminskning i den handlande sektorn. Sverige bör också ha högt ställda ambitioner i vårt stöd till klimatinsatser i andra länder. Fokus ska ligga på stöd till klimatarbete i utvecklingsländer. Certifikatsystemet för förnybar elproduktion ska vidareutvecklas. Andelen förnybar energi 2020 bör vara minst 53 % av den totala energianvändningen. Kärnkraften ska successivt fasas ut med hänsyn till sysselsättning och välfärd och i den takt kärnkraftselen kan ersättas med el från förnybara källor samt energieffektivisering. Sverige ska ha ett överskott på el.

100 miljarder kronor till utbyggnad av hållbar infrastruktur

Vi vill genomföra en historisk satsning på järnväg och kollektivtrafik – en satsning som gör det enklare för människor och företag att göra klimatsmarta transportval samtidigt som det skapar jobb och stärker Sveriges konkurrenskraft.

Drygt 100 miljarder kronor utöver regeringens förslag satsas på en utbyggnad av järnväg och kollektivtrafik under planperioden 2010–2021. Av dessa medel ska närmare 70 miljarder kronor satsas på utbyggd järnvägstrafik. Utbyggnaden omfattar höghastighetsbanor (Ostlänken och Göteborg–Borås), byggstart av Norrbotniabanan, tidigareläggning av Västlänken och en höjning av de generella anslagen för investeringar i järnvägsprojekt i hela landet. Vidare bör 9 miljarder kronor satsas på urban kollektivtrafik och cykelåtgärder och lika mycket i en särskild pott för infrastrukturen i hela landet. Cirka 10 miljarder kronor ska läggas på att förbättra kollektivtrafiken och framkomligheten i Stockholm. Tillsammans med regional medfinansiering innebär det objekt för sammanlagt 17 miljarder kronor. För att förbättra tillförlitligheten och öka kapaciteten för godstrafiken i järnvägssystemet höjs anslaget till drift och underhåll med 8 miljarder kronor under planperioden. Slutligen bör också ca 2 miljarder kronor läggas på att underlätta godstransporter med effektiva kombinationer av järnväg, sjöfart och väg. För att finansiera de strategiska infrastrukturinvesteringarna ska Trafikverket under planperioden 2010–2021 få låna ca 55 miljarder kronor. Eftersom lånen byggs upp gradvis mellan 2013 och 2021 kommer utgifterna för räntor och amorteringar också att byggas upp gradvis. Utgifterna för räntor och amorteringar ska finansieras med en kilometerskatt på tunga lastbilstransporter. Rätt utformad bör en kilometerskatt kunna öka effektiviteten i transportsystemet och därmed minska slitage, buller och utsläpp. Vid införandet av en kilometerskatt måste dock hänsyn tas till skogsindustrin som saknar alternativ till transport på väg. Kilometerskatten bedöms tidigast kunna införas 2013, och det årliga överskottet beräknas till ca 4 miljarder kronor medan utgifterna för räntor och amorteringar beräknas till ca 3,5 miljarder kronor. Skillnaden mellan kilometerskattens beräknade överskott och det som behövs för räntor och

amorteringar ska användas för ett extra anslag. I närtid ska 0,8 miljarder kronor satsas 2011 och 2,4 miljarder kronor 2012 i höjt anslag på järnvägs- och kollektivtrafiksatsningar och på banunderhåll. Anslagshöjningen på 2,4 miljarder kronor ska ligga kvar under planperioden fram till 2021. Vidare bör införandet av trängselskatt på Essingeleden tidigareläggas till slutet av 2011. Detta ger runt 250 miljoner kronor varje år 2012–2019, vilka ska användas till delfinansiering av Stockholmssatsningen.

Modellen för lånefinansiering är analog med regeringens modell för lånefinansierade projekt i Göteborg och Stockholm, t.ex. Förbifart Stockholm. Kapitalkostnaden för Trafikverkets lån i Riksgälden täcks av en skatt på annat håll i transportsektorn – i regeringens fall höjd trängselskatt, i den rödgröna infrastruktursatsningen en kilometerskatt.

Stor satsning på förnybar energi

Sverige har unikt bra förutsättningar för förnybar energi med vår goda tillgång på vind, vatten och skog. Den förnybara energin har mycket stor potential för utbyggnad under lång tid framöver. All svensk energi kan på sikt komma från förnybara källor. Energieffektivisering ska vara en grundläggande beståndsdel i en framtida energipolitik. Vårt mål är att trygga tillgången på el och annan energi som har låg inverkan på hälsa, miljö och klimat. Våra investeringar i grön energi möjliggör skapandet av nya jobb i hela landet. Utvecklingen av förnybara moderna drivmedel från skogs- och jordbruket kommer att ge nya jobb i gles- och landsbygd. Samma sak gäller utbyggnaden av vindkraften. En offensiv grön jobbpolitik går hand i hand med att hålla ihop Sverige.

En nystart ska göras för klimatinvesteringsprogrammet (Klimp) som ger kommuner, företag och andra aktörer ekonomiska möjligheter att satsa på klimatvänlig teknik. År 2011 avsätts 200 miljoner kronor till programmet och 400 miljoner kronor 2012. Anslaget till biologisk mångfald ska utökas med 500 miljoner kronor per år 2011 och 2012. Anslagen till solvärme och solel utökas med 100 miljoner kronor årligen 2011 och 2012. För att stärka finansieringen av klimatåtgärder i fattiga länder anslås 250 miljoner kronor 2012.

Skattepolitiken

Investeringar i jobb och välfärd kräver skatter

Sverige behöver en ny färdriktning. Vi vill investera i en utveckling som bygger både samhället och individen friare. För det behöver vi starka offentliga finanser. Vi vill prioritera jobbskapande investeringar och låta skattesänkningar stå tillbaka tills Sverige är igenom den ekonomiska krisen. Välfärden måste sättas först och därför säger vi nej till nya ansvarslösa skattesänkningar på lånade pengar.

Skatter har vi främst för att finansiera vår gemensamma välfärd. Vi menar att skattesystemet ska vara likformigt, transparent och enkelt och att möjligheterna till skatteplanering ska minimeras. Genom att kraftfullt bekämpa skattefusk stärker vi välfärden och skapar rättvisa konkurrensvillkor för företagen. Skatternas utformning ska främja hög sysselsättning och ökad hållbar tillväxt. En hög sysselsättning är en förutsättning för att få resurser till den offentligt finansierade generella välfärden. De förändringar av skattepolitiken som vi i det rödgröna samarbetet föreslår kommer att göra skattesystemet rättvisare och enklare, och därmed mer effektivt.

Den borgerliga regeringen ärvde ett överskott i de offentliga finanserna på 70 miljarder kronor. Detta överskott har förbytts i ett stort underskott. Trots det försämrade läget i de offentliga finanserna har regeringen fortsatt att låna till skattesänkningar. Totalt sett har regeringen sänkt skatterna med närmare 100 miljarder kronor under mandatperioden. Nu planerar regeringspartierna för ytterligare 100 miljarder kronor i skattesänkningar nästa mandatperiod.

Skattesystemet ska vara rättvist

Vår gemensamma syn innebär att skatt ska betalas efter bärkraft och välfärd fördelas efter behov. Vi anser att det är tydligt att regeringen prioriterar sänkta skatter för dem med goda inkomster framför investeringar i välfärden. Utformningen av skattepolitiken måste också ta hänsyn till kvinnors och mäns olika inkomster och ekonomiska villkor i övrigt, i syfte att utjämna de ekonomiska skillnaderna. Vi vet att Sverige blir starkare om klyftorna i samhället minskar, och därför ska skattepolitiken bidra till ökad jämlikhet.

Under en längre tid har inkomstklyftorna i Sverige ökat. Den borgerliga regeringens skattepolitik har kraftigt fördjupat klyftorna. Den rikaste tiondelen har fått nästan lika mycket som 60 % av folket har fått tillsammans av regeringens skattesänkningar. Den procent som tjänar mest har fått nästan lika mycket som 25 % av folket. Regeringen motiverar sin skattepolitik med att ökade skillnader mellan dem som arbetar och dem som inte arbetar skapar fler jobb. Det är fel politik för Sverige. Skattesänkningarna har inte skapat jobb, utan endast gynnat dem som tjänar mest. Vi menar att olika typer av inkomst av tjänst ska beskattas lika. Det är inte rimligt att den som är föräldraledig eller den som har gått i pension och redan har gått ned i inkomst ska behöva betala en högre skatt än den som jobbar och har samma inkomst.

Vi anser att jobbskatteavdraget bör trappas av från inkomster på 40 000 kr i månaden. För den som tjänar 50 000 kr i månaden betyder avtrappningen en skattehöjning på ca 250 kr i månaden. Därutöver görs en nedskalning av jobbskatteavdraget med 1 miljard för att finansiera en lika stor skattesänkning för föräldralediga, förtidspensionärer, sjuka, arbetslösa m.fl.

Pensionärer ska inte beskattas hårdare än löntagare. Pension är inget bidrag – utan uppskjuten lön. Vi menar att diskrimineringen av pensionärer inte leder till fler jobb. En väl fungerande arbetslinje kräver att det både ska löna sig att arbeta och att ha arbetat. Vi vill sänka skatten för breda pensionärsgrupper. Alla pensionärer med en inkomst upp till ca 40 000 kr i månaden får en större skattesänkning med vårt förslag än med regeringens förslag. Skatten för pensionärer sänks genom att grundavdraget för pensionärer höjs. Totalt kostar förslaget 7,5 miljarder kronor, inklusive regeringens förslag.

Vi vill att även de som har inkomst från våra trygghetsförsäkringar under delar av året ska få ta del av skattesänkningen. Vi anser att regeringen bör se över hur en sådan modell kan utformas. Med en sådan modell får en långtidsarbetslös person ca 100 kr per månad i sänkt skatt. Fortsatta steg för att nå en mer likformig beskattning ska tas under nästa mandatperiod. Det innebär att steg ska tas för att skillnaden i beskattning mellan löntagare och andra grupper, t.ex. föräldralediga, arbetslösa och sjuka, ska minskas.

Avdraget för hushållsnära tjänster (RUT-avdraget) bör avskaffas. För att skapa förutsättningar för branschen att anpassa sin verksamhet föreslår vi att avskaffandet sker från halvårsskiftet 2011.

Inkomst- och förmögenhetsklyftorna ökar i Sverige. Vi menar att det är djupt problematiskt. Tillsammans vill vi driva en politik som minskar de ekonomiska skillnaderna mellan människor; då blir Sverige ett rikare och bättre land. Den avskaffade förmögenhetsskatten hade en bra fördelningspolitisk profil, men också stora brister. Skattens utformning gjorde att vissa grupper kunde minska sin beskattning väsentligt. Att återinföra förmögenhetsskatten i sin tidigare form är inte helt realistiskt. Däremot finns det ett behov av att personer med stora förmögenheter bidrar mer. Vi anser att regeringen bör utreda hur skatten på förmögna kan öka. Utredningen ska göras i bred dialog med näringslivet. Utgångspunkten för utredningen ska vara att de skattehöjningar som genomförs ska ha begränsade samhällsekonomiskt negativa effekter, ha en likadan eller en bättre fördelningspolitisk profil än den nu avskaffade förmögenhetsskatten, samt ge omkring 4 miljarder kronor i intäkter från 2012. Detta motsvarar ungefär hälften av vad den tidigare förmögenhetsskatten skulle ha inbringat.

Vi anser att regeringen ska utforma den samlade beskattningen på fastigheter på ett fördelningspolitiskt gynnsammare sätt med utgångspunkt i ledorden rättvisa, neutralitet och rörlighet. Vårt förslag om fastighetsskatt innebär sänkt eller oförändrad skatt för 99 % av småhusen. Den nuvarande begränsningsregeln utvidgas till att gälla alla småhusägare, fastighetsskatten för bostadsrättsföreningar och hyresfastigheter sänks och en höjd skatt för villor värda över 6 miljoner kronor införs. Uppskovsskatten avskaffas i ett första steg på uppskov upp till 200 000 kr och avskaffas helt under mandatperioden, givet att det statsfinansiella läget så tillåter och att det

kan finansieras på ett fördelningspolitiskt acceptabelt sätt. Vi kommer även att tillsätta en utredning som ser över systemet med uppskov och hur det kan säkerställa att uppskoven betalas in.

Skattesystemet ska användas för att nå klimat-, miljö- och energimålen

Vi anser att regeringen måste öka användningen av skatter och andra ekonomiska styrmedel för att klimat-, miljö- och energimålen ska kunna nås på ett effektivt sätt. Samtidigt ska fördelningspolitiska och regionala effekter av åtgärderna beaktas.

För att underlätta för människor att göra klimatsmarta val föreslår vi att koldioxidskatten höjs med 10 öre 2011 och ytterligare 7 öre 2012. Detta motsvarar 29 öre respektive 20 öre i bensinpris i konsumentledet. Sammanlagt ökar detta skatteintäkterna med ca 3 miljarder kronor 2011 och ca 5 miljarder kronor 2012. För att kompensera dem som behöver bilen i arbetet höjs reseavdraget. För att dämpa effekten av den höjda koldioxidskatten på kollektivtrafiken ska fordonsbeskattningen på bussar sänkas med 100 miljoner kronor. Under mandatperioden ska en utredning tillsättas med syfte att se över reseavdragen och föreslå förändringar som gynnar kollektiva transporter. Förutsättningarna för boende i glesbygd ska inte försämras. En modell som bör utredas är ett färdmedelsneutralt avståndsbaserat reseavdrag. Fastighetsskatten på vattenkraft höjs med 700 miljoner kronor mer än i regeringens förslag för 2011. Även skatten på termisk effekt i kärnkraftverk höjs. Totalt ger dessa två förslag ca 2 miljarder kronor i ökade skatteintäkter. Därutöver ska skatter införas på handelsgödsel, flourerade gaser och på avfallsförbränning. Vi menar att beskattningen av fordon behöver utformas på ett sätt som har en större miljöstyrande effekt. Under mandatperioden kommer vi att skärpa koldioxidrelateringen av fordonsskatten samt utreda hur förmånsbeskattningen kan reformeras så att inköp av fordon med låga utsläpp gynnas bättre än i dag. Dessutom anser vi att regeringen omedelbart bör tillsätta en utredning med uppgift att lösa problemet med uttagsskatten för vindkooperativ, så att den andelsägda vindkraften åter kan ta en aktiv del i den fortsatta vindkraftsutbyggnaden. Som nämnts ovan bör det nuvarande ROT-avdraget kvarstå i sin nuvarande konstruktion men kompletteras för att få en tydligare miljöprofil, och en skol-ROT bör inrättas för att bl.a. minska energianvändningen i skolorna.

Offentliga finanser

Fler jobb är nyckeln till starka offentliga finanser

När den borgerliga regeringen tillträdde 2006 var överskottet i de offentliga finanserna 70 miljarder kronor. I dag pekar regeringens egna prognoser på ett lika stort underskott 2010. Underskotten i de offentliga finanserna har vuxit i takt med arbetslösheten. Vi anser att regeringen missat chansen att investera i nya möjligheter och konsekvensen av detta är

att Sveriges långsiktiga förutsättningar för ekonomisk utveckling har försvagats och att klyftorna ökat. Vi anser att fler jobb är nyckeln till individens frihet, gemensamt välstånd, delaktighet och starka offentliga finanser.

Sverige ska ha sunda offentliga finanser. Det anser vi är en förutsättning för uthållig tillväxt och stabil välfärd. Genom överskott i goda tider förhindras nedskärningar i sämre tider, då välfärden behövs som mest. Sunda offentliga finanser är också en fråga om rättvisa mot kommande generationer. Vi anser att den offentliga sektorns finansiella sparande ska visa ett överskott på 1 % av BNP över en konjunkturcykel. Utgiftstaken är ett centralt styrinstrument för budgetpolitiken. Vidare ska det penningpolitiska ramverket ligga fast. Vi stöder penningpolitikens inriktning och står bakom inflationsmålet.

Satsningen på fler jobb ryms inom en ansvarsfull budget

Vår satsning på fler jobb är omfattande och ryms inom en ansvarsfull budget. Sammanlagt uppgår satsningen till över 20 miljarder kronor per år 2011 och 2012 i termer av effekt på finansiellt sparande. Den inrymmer en ökning av praktik- och utbildningsplatser, sänkta skatter för småföretagare och en skattereduktion för dem som anställer unga arbetslösa. Vi motsätter oss den generella nedsättningen av socialavgifter för yngre på sammanlagt 10 miljarder kronor. Detta är, som såväl Finanspolitiska rådet som Riksrevisionen framhållit, ett ineffektivt och dyrt sätt att öka sysselsättningen och det är dessutom regeringens enda svar på den höga ungdomsarbetslösheten.

Finansierade förslag för ett tryggare Sverige

I den nya färdriktning för Sverige som vi presenterar har vi inom en ansvarsfull budget finansierade förslag för att upprätta en fungerande sjukförsäkring och förbättra a-kassan.

Vi vill prioritera jobbskapande investeringar och låta andra utgifter stå tillbaka tills Sverige är igenom den ekonomiska krisen. Därför anser vi att det är nödvändigt att genomföra en rad besparingar inom den statliga myndighetssektorn, för att få ut så mycket som möjligt av varje investerad skattekrona. Vi föreslår bl.a. att ett antal myndigheter slås samman och att den ekonomiska styrningen av myndigheterna förbättras för att ge bättre incitament för myndigheterna att välja billigare lokaler. Vi är också beredda att göra en indragning av anslagssparande bland statliga myndigheter för att frigöra resurser till jobbskapande investeringar. Den sammanlagda effekten av våra förslag till besparingar uppgår under 2011 och 2012 till över 12 miljarder kronor. Av dessa ingår en besparing på försvaret med 2 miljarder kronor per år som vi bedömer som rimlig.

Den nya färdriktning som vi presenterar för fler jobb, grön omställning och mindre klyftor är finansierade och ryms inom en ansvarsfull budget. Sunda offentliga finanser är en förutsättning för uthållig tillväxt och stabil

välfärd. Vi kommer att säkra att Sverige snabbt kommer tillbaka till en situation med stabila offentliga finanser och vi anser att det är fler jobb som är nyckeln till detta.

Regeringens riktlinjer avstyrks

Vi anser sammanfattningsvis att riksdagen bör anta motionens förslag till riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken. Förslaget till riktlinjer i regeringens proposition avstyrks.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Proposition 2009/10:100

Proposition 2009/10:100 2010 års ekonomiska vårproposition:

1. Riksdagen godkänner regeringens förslag till riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken (avsnitt 3).

Följdmotion med anledning av proposition 2009/10:100

2009/10:Fi15 av Mona Sahlin m.fl. (s, mp, v):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen ska återkomma till riksdagen med förslag om ett program för fler jobb i enlighet med vad som föreslås i avsnitt 5 b.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen ska återkomma till riksdagen med ett förslag om investeringar i utbildning i enlighet med vad som föreslås i avsnitt 5 c.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen ska återkomma till riksdagen med förslag som leder till högre kvalitet i välfärden i enlighet med vad som föreslås i avsnitt 5 d.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen ska återkomma till riksdagen med förslag om investeringar i grön omställning i enlighet med vad som föreslås i avsnitt 5 e.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen ska återkomma till riksdagen med förslag om att effektivisera den statliga förvaltningen, att bekämpa skattefusk och att skärpa regleringen och tillsynen av finanssektorn i enlighet med vad som föreslås i avsnitt 5 f.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om inriktningen för skattepolitiken i avsnitt 5 g.

Redogörelse 2009/10:RRS11

Redogörelse 2009/10:RRS11 Riksrevisionens styrelses redogörelse angående regeringens redovisning i 2009 års ekonomiska vårproposition.

Redogörelse 2009/10:RRS14

Redogörelse 2009/10:RRS14 Riksrevisionens styrelses redogörelse angående regeringens redovisning i budgetpropositionen för 2010.

BILAGA 2

Skatteutskottets yttrande 2009/10:SkU3y

2010 års ekonomiska vårproposition

Till finansutskottet

Finansutskottet har gett övriga utskott tillfälle att yttra sig över förslagen i 2010 års ekonomiska vårproposition och motion Fi15 av Mona Sahlin m.fl. (s, v, mp).

Sammanfattning

I yttrandet tillstyrker utskottet regeringens förslag till riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken till den del de avser skatteområdet. Utskottet avstyrker motionärernas förslag.

Utskottets ställningstagande innebär bl.a. följande.

- Skatten för pensionärer sänks i ett tredje steg med 5 miljarder kronor den 1 januari 2011.
- De mindre företagens administrativa börda minskas genom slopad revisionsplikt. Åtgärden delfinansieras genom en höjning av fastighetsskatten för vattenkraftverk och en höjning av stämpelskatten vid juridiska personers förvärv av fastigheter och tomträtter.
- Möjligheten till kontantredovisning av mervärdesskatt utvidgas.
- De skattemässiga förutsättningarna för biogas och landansluten el till fartyg i hamn förbättras.
- Ett förslag om att installation av alkolås inte ska höja en förmånsbils värde kommer att läggas fram i anslutning till budgetpropositionen för 2011.

I en avvikande mening (s, v, mp) avstyrks regeringens förslag och tillstyrks förslagen i motion Fi15 av Mona Sahlin m.fl. (s, v, mp).

Utskottets överväganden

Vårpropositionen

Regeringen föreslår att riksdagen godkänner regeringens förslag till riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken.

Regeringen anför att Sverige är på väg ur den värsta internationella ekonomiska krisen sedan depressionen på 1930-talet. En djup global lågkonjunktur med fallande produktion, minskad internationell handel och hög arbetslöshet utlöstes av ansvarslös hantering av riskfyllda finansiella affärer och brister i regelverk och tillsyn. De flesta av världens länder påverkades samtidigt och kraftigt. Sverige, som är ett litet och handelsberoende land, drabbades av ett BNP-fall på nära 5 % under 2009.

Regeringen har både före och under krisen satt arbetslinjen och jobben främst. Genom en ansvarsfull finanspolitik och starka offentliga finanser har krisen kunnat mötas med en bred och kraftfull politik för att stabilisera finansmarknaderna, dämpa fallet i produktionen och sysselsättningen samt värna välfärdens kärna. Tack vare Sveriges starka position före krisen har regeringen kunnat föra den mest expansiva politiken inom OECD-området utan att äventyra de offentliga finanserna. Åtskilligt pekar på att Sverige kan komma att klara krisen bättre än många andra länder.

Sammantaget har konjunkturutsikterna förbättrats för Sverige sedan budgetpropositionen för 2010 presenterades. En högre tillväxt väntas föra Sverige gradvis ur krisen. Risken för en mer dämpad utveckling kvarstår dock.

En viktig uppgift för politiken är att vårda återhämtningen, förstärka jobbpolitiken och säkra att flaskhalsar inte hindrar en stark och snabb sysselsättningstillväxt. Arbetslösheten har ökat i krisens spår, och det är centralt i regeringens politik att hindra att den biter sig fast på en hög nivå. Det handlar särskilt om att fånga upp personer som står långt från arbetsmarknaden.

Krisen har slagit hårt, framför allt mot vissa grupper. Det handlar om pensionärer men också om barnfamiljer. Det är viktigt att dessa grupper inte halkar efter.

Det är även viktigt att villkoren för företagande förbättras och att konkurrenskraften och produktiviteten i näringslivet stärks.

En viktig utgångspunkt för politiken är att det offentliga sparandet ska uppvisa överskott på 1 % av BNP i linje med överskottsmålet då ekonomin och resursutnyttjandet normaliserats. Om ekonomin utvecklas svagare än enligt regeringens bedömning, är beredskapen hög att vidta nya kraftfulla åtgärder för att ytterligare stödja återhämtningen.

Regeringen prioriterar nu att minska krisens ofärdseffekter. Hushåll och företag har drabbats hårt. Människor har förlorat jobbet och blivit arbetslösa, andra har fått sänkta inkomster. Regeringen genomför ytterligare satsningar på fler och växande företag och ökad produktivitet.

Regeringen föreslår att *skattesänkningen för pensionärer* förstärks med ytterligare 5 miljarder kronor. Pensionärerna är en av de grupper som påverkats mest av finanskrisen och den efterföljande lågkonjunkturen. Balanseringen av ålderspensionssystemet tillsammans med den svaga utvecklingen av inkomstindex leder till sänkta pensioner under 2010, och under 2011 förväntas inkomstpensionerna sjunka ytterligare. Det kommer att dröja åtminstone till 2013 innan inkomstpensionerna överstiger 2009 års nominella nivå. Det finns därför goda skäl att förstärka pensionärernas ekonomi genom ytterligare en skattesänkning. Därmed ökar de disponibla inkomsterna för de flesta pensionärshushållen. Skattesänkningen utformas så att den inte ska motverka arbetslinjen samtidigt som den största procentuella sänkningen går till de pensionärer som har lägst inkomst. Den träder i kraft den 1 januari 2011.

Revisionsplikten för mindre företag slopas i syfte att minska företagens administrativa börda. Reformen utgör en stor regelförenkling för mindre företag som så långt som möjligt själva ska få avgöra vilka tjänster de behöver för sin organisation och förvaltning. Genom den minskade administrativa bördan frigörs resurser i företagen som kan användas för att utveckla kärnverksamheten. Reformen beräknas medföra offentligfinansiella kostnader om 1,34 miljarder kronor. Skattebortfallet är dock svårbedömt, och uppskattningen är påtagligt osäker. Regeringen kommer därför att följa genomförandet av reformen noga och utvärdera dess effekter. Som en del av en sådan utvärdering kommer regeringen att analysera om fördelarna med att slopa revisionsplikten för ännu fler företag är större än nackdelarna och i det sammanhanget också överväga att ta ytterligare steg. Därutöver avser regeringen att genomföra *en förenkling av momsredovisningen*.

Regeringen avser att finansiera de lägre intäkter som uppstår till följd av förslaget om slopad revisionsplikt genom en *höjning av fastighetsskatten för vattenkraftverk* samt en *höjning av stämpelskatten vid juridiska personers förvärv av fastigheter och tomträtter*. Höjd skatt på vattenkraft är en åtgärd som i första hand bärs av vinsterna hos kraftproducenterna och inte av konsumenterna genom höjda elpriser. Regeringen kommer att noga följa utvecklingen och även fortsättningsvis säkra förutsättningen för småskalig vattenkraftsproduktion.

Regeringen har lagt fram förslag om bättre skattemässiga förutsättningar för *biogas och landansluten el till fartyg i hamn*. Vidare bedömer regeringen att *alkolås* inte bör höja värdet av förmånsbilar. Finansdepartementet kommer att remittera ett förslag om att skattebefria alkolås i förmånsbilar, och regeringen avser att återkomma till riksdagen i samband med budgetpropositionen för 2011.

Regeringen anför att Sveriges väg ur krisen handlar om att vårda återhämtningen, förstärka jobbpolitiken och värna de offentliga finanserna. Genom att återvända till överskott i de offentliga finanserna kan Sverige möta nya kriser från en stark position. Genom att fortsätta att stärka arbetslinjen, förbättra villkoren för att anställa, starta och driva företag samt att fortsatt värna välfärden förs Sverige ur krisen samtidigt som villkoren för varaktigt högre tillväxt och sysselsättning förbättras. Genom att stödja dem som särskilt träffats av krisen håller vi ihop Sverige.

De reformer som genomförts under mandatperioden för att få fler i arbete och färre i utanförskap, inklusive de nu aktuella reformerna, bedöms öka antalet arbetade timmar med motsvarande ca 225 000 årsarbetskrafter, varav ca 200 000 utgör en effekt av genomförda strukturreformer. Jobbskatteavdraget bedöms stå för cirka hälften av denna ökning.

Motionen

I motion Fi15 av Mona Sahlin m.fl. (s, v, mp) föreslår motionärerna att riksdagen fattar beslut om de riktlinjer för den ekonomiska politiken, budgetpolitiken och *skattepolitiken* som utvecklas i motionen samt begär att regeringen återkommer med vissa förslag.

Motionärerna anför att skatterna främst ska finansiera vår gemensamma välfärd. Skattesystemet ska vara likformigt, transparent och enkelt. Möjligheterna till skatteplanering ska minimeras. Genom att kraftfullt bekämpa skattefusk stärks välfärden och skapas rättvisa konkurrensvillkor för företagen. Skattesystemet ska vara rättvist och hänsyn måste tas till kvinnors och mäns olika inkomster och ekonomiska villkor i övrigt så att de ekonomiska skillnaderna utjämnas.

Skatt ska betalas efter bärkraft och välfärd fördelas efter behov. Skatternas utformning ska främja hög sysselsättning och ökad hållbar tillväxt. En hög sysselsättning är en förutsättning för att få resurser till den offentligt finansierade generella välfärden. Motionärerna anför att de förändringar som föreslås kommer att göra skattesystemet rättvisare och enklare, och därmed mer effektivt.

Motionärerna anför att skatterna måste medverka till ett bättre klimat för entreprenörskap och att arbetet för att bekämpa regelkrångel måste prioriteras. Småföretagens villkor ska förbättras. Motionärerna vill förbättra kapitalbildningen för små företag, bl.a. genom att ett riskkapitalavdrag införs.

Motionärerna lägger fram flera förslag som rör *jobbskatteavdraget.* Jobbskatteavdraget reduceras med 6,2 miljarder kronor i syfte att finansiera en utjämning av medlemsavgiften till a-kassa. Vidare införs en avtrappning av jobbskatteavdraget vid inkomster över 40 000 kr per månad med 2,5 %. Detta beräknas öka statens inkomster med 2,1 miljarder kronor. Motionärerna föreslår vidare att jobbskatteavdraget reduceras med 1 miljard kronor i syfte att finansiera en motsvarande sänkning av skatten på de

inkomster som inte berättigar till jobbskatteavdrag. En modell som motionärerna överväger är att höja grundavdraget för personer upp till 65 år och anpassa skiktgränsen så att förslaget är neutralt vid uttaget av statlig inkomstskatt. Motionärernas avsikt är att ta fortsatta steg mot en mer likformig beskattning under nästa mandatperiod.

Sammantaget innebär motionärernas förslag att jobbskatteavdraget initialt reduceras med ca 9,3 miljarder kronor.

Motionärerna föreslår att *pensionärernas grundavdrag* ska höjas mer än enligt regeringens förslag. Vid en inkomst på 200 000 kr höjs grundavdraget med ca 10 000 kr enligt regeringens förslag och ca 15 000 kr enligt motionärernas förslag. Förslagen omfattar samma inkomstskikt. Regeringens höjning bedöms kosta 5 miljarder kronor och motionärernas 7,5 miljarder kronor.

Reseavdraget höjs med 75 öre 2011 och 1 kr och 50 öre 2012 som en kompensation för den höjning av skatten på drivmedel som föreslås. Motionärerna anför att systemet med reseavdrag bör reformeras i syfte att gynna kollektiva transporter. En modell kan vara ett färdmedelsneutralt avståndsbaserat reseavdrag.

Motionärerna inför en skattereduktion som sänker *medlemsavgiften till a-kassa* till 80 kr för alla. Åtgärden finansieras genom att jobbskatteavdraget reduceras. Växlingen har av riksdagens utredningstjänst beräknats uppgå till ca 6,2 miljarder kronor. Motionärerna kommer att se över möjligheten att skapa en skattemässig neutralitet mellan medlemsavgifter till arbetsgivar- och löntagarorganisationer.

Motionärerna avskaffar avdraget för hushållsnära tjänster, *RUT-avdraget*. För att skapa förutsättningar för branschen att anpassa sin verksamhet föreslås att avskaffandet sker vid halvårsskiftet 2011.

Motionärerna föreslår att *ROT-avdraget* förändras. En extra klimatbonus införs för radhus, villor, ägarlägenheter och bostadsrättsföreningar som genomför energieffektiviseringar. Avdraget begränsas till fastigheter i Sverige. Ett nytt ROT-stöd med klimatprofil införs för flerfamiljshus som totalrenoveras, förutsatt att renoveringen leder till att energianvändningen minskar med minst 30 %. ROT-avdraget tidsbegränsas för att förstärka dess konjunkturstabiliserande effekt, men behålls så länge det behövs för att bekämpa jobbkrisen. Totalt föreslår motionärerna att det avsätts 1,5 miljarder kronor för andra halvåret 2011 och 2,5 miljarder kronor för 2012. Sammantaget bedöms detta skapa omkring 15 000 fler jobb. Motionärernas ROT-stöd ska även omfatta *renovering av skolor*. I denna del avsätts 200 miljoner 2011 och 400 miljoner 2012.

Motionärerna anför att bestämmelserna om uttagsbeskattning utgör ett problem för *vindkooperativen* och föreslår att regeringen tillsätter en utredning med uppgift att lösa vindkooperativens problem. Utredningen kan exempelvis titta på begreppet marknadspris som tillämpas vid uttagsbeskattningen och på avdraget för vindkraftskooperativens utdelning.

Motionärerna kommer att utforma den samlade *beskattningen av fastigheter* på ett sätt som bidrar till att skapa ett bättre fördelningspolitiskt skattesystem. Villor med ett marknadsvärde över ca 6 miljoner (dvs. ett taxeringsvärde om 4,5 miljoner eller mer) kommer att få höjd skatt. Samtidigt utvidgas den nuvarande begränsningsregeln så att fler med små inkomster får sänkt fastighetsskatt. Fastighetsskatten för hyresfastigheter och bostadsrättsföreningar sänks. Neutraliteten mellan olika boendeformer utreds under 2011 och åtgärder vidtas. Skatteräntan på uppskov och begränsningen av möjligheten till uppskov tas successivt bort, givet att det statsfinansiella läget så tillåter och att det finansieras på ett fördelningspolitiskt acceptabelt sätt. Härigenom ökar rörligheten på bostadsmarknaden. I ett första steg tas skatteräntan bort på uppskov upp till 200 000 kr. En utredning tillsätts som ser över systemet med uppskov och hur det kan säkerställas att uppskoven betalas in. Motionärerna föreslår att Boverkets förslag om att fastighetsavgift ska tas ut per *studentkorridor* i stället för per rum ska genomföras.

Motionärerna avser att utreda hur *skatten på förmögna* kan öka. De anför att det inte är realistiskt att återinföra förmögenhetsskatten i sin tidigare form men att det finns ett behov av att de med stora förmögenheter ska bidra mer. Utgångspunkten för utredningen är att de skattehöjningar som genomförs ska ha begränsade samhällsekonomiskt negativa effekter, ha en likadan eller en bättre fördelningspolitisk profil, samt ge omkring 4 miljarder kronor i intäkter, vilket är hälften av vad förmögenhetsskatten skulle ha inbringat.

Koldioxidskatten höjs med 10 öre per kg koldioxid 2011 och med ytterligare 7 öre per kg koldioxid 2012. Detta motsvarar 29 öre respektive 20 öre i bensinpris i konsumentledet. Motionärerna bedömer att koldioxidskatten, utöver den befintliga indexeringen, endast ska höjas i två steg under mandatperioden, 2011 och 2012. Därefter kommer effekten av skatten att utvärderas och en samlad bedömning att göras av om det krävs ytterligare investeringar eller förändringar av de ekonomiska styrmedlen för att klimatmålen ska kunna nås. Indexeringen av koldioxidskatten ska ses över för att kunna justeras efter 2014.

En *kilometerskatt* på tunga lastbilstransporter införs 2013 och ska användas för att finansiera investeringar i infrastruktur. Hänsyn ska tas till skogsindustrin som saknar alternativ till transport på väg. En möjlig lösning för detta är att geografiskt differentiera skatten. Skatten ska ligga på den nivå Sika och Klimatberedningen föreslagit, dvs. 1 kr per kilometer i 2001 års prisläge. Detta ger en inkomst på ca 4 miljarder kronor.

Motionärerna anför att *beskattningen av fordon* behöver utformas på ett sätt som har större miljöstyrande effekt. Fordon med låga utsläpp ska gynnas och bilar med höga utsläpp ska betala mer. En modell som bör prövas är en nybilsskatt/bonus, som gynnar miljöfordon och beskattar fordon med större påverkan på miljön hårdare. Under mandatperioden kommer koldioxidrelateringen av fordonsbeskattningen att skärpas. Vidare utreds hur

förmånsbeskattningen kan reformeras så att inköp av fordon med låga utsläpp gynnas bättre än i dag. För att dämpa effekten av den höjda koldioxidskatten på kollektivtrafiken ska fordonsbeskattningen på bussar sänkas med 100 miljoner kronor.

Motionärerna höjer *skatterna på alkohol och tobak* med totalt 2 miljarder kronor. Effekten är att en flaska vin som i dag kostar 70 kr ökar i pris med 2:50 kr och en flaska sprit ökar med ca 24 kr. Ett paket cigaretter ökar i pris med 2 kr och en dosa snus ökar med 2:40 kr.

Motionärerna föreslår att skatten på *handelsgödsel* återinförs och tillförs jordbruksnäringen.

Fastighetsskatten på vattenkraft höjs med 700 miljoner kronor mer än i regeringens förslag för 2011. *Skatten på termisk effekt i kärnkraftverk* höjs från ca 13 000 kr per MW och månad till ca 18 000 kr per MW och månad. Detta ger en inkomst på 1,3 miljarder kronor. Totalt ger dessa förslag ca 2 miljarder kronor. Motionärerna kommer att säkerställa att den elintensiva industrin inte påverkas negativt av dessa förändringar och anför att de intäkter som dessa förändringar ger är viktiga delar i finansieringen av de investeringar som görs för att skynda på utvecklingen till ett hållbart samhälle. Bland annat finansieras större delen av sen satsning som görs på att rusta upp och klimatrenovera miljonprogramsområdena.

En skatt införs på *fluorerade kolväten* i stora kyl-, frys- och luftkonditioneringsanläggningar.

Miljöskatten på avfallsförbränning återinförs från 2012 och en grundlig analys av mål- och medelseffektivitet för avfallspolitiken genomförs.

Motionärerna höjer *stämpelskatten för juridiska personer* vid förvärv av fastigheter med 1 miljard i stället för 500 miljoner kronor enligt regeringens aviserade förslag.

Trängselskatten i Stockholm utvidgas till Essingeleden från slutet av 2011 för att bidra till finansieringen av en rödgrön Stockholmssatsning och för att effektivisera utnyttjandet av denna vägsträcka. En sådan utvidgning bedöms ge ett årligt överskott om runt 250 miljoner kronor.

Motionärerna lägger fram ett *program för att bekämpa skattefusk*. Det handlar om ökat internationellt samarbete i syfte att bekämpa skatteparadis, skatteflykt och penningtvätt, en förändrad sekretesslag, en ökad kontroll över växlings- och factoringbolag och en översyn av reglerna för F-skattsedel. Det ska vidare utredas om penningtvätt ska betraktas som ett separat brott. Skatteverket ska få bättre möjligheter att kontrollera skattebrott. Fler branscher ska omfattas av kraven på personalliggare, och Skatteverket ska ha möjlighet att genomföra oannonserade kontroller. I taxibranschen ska det införas krav på redovisningscentraler och arbetsgivaren ska gå över till individuell skatteinbetalning, så att det blir lättare för Skatteverket att upptäcka när det betalas in för lite i skatt. Därutöver genomförs en översyn av möjligheterna att införa ett entreprenadavdrag och att göra det lättare att utbyta information om brottsmisstänkta. Motionärerna tillför Skatteverket 50 miljoner kronor för att bekämpa skattefusk.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser i likhet med regeringen att det är viktigt att skattepolitiken bidrar till att få fler i arbete. Fler människor i arbete är en förutsättning för fortsatta sunda offentliga finanser och en stark svensk ekonomi med en välfärd som håller hög kvalitet. Genom en ansvarsfull finanspolitik och starka offentliga finanser har den globala finansiella krisen kunnat mötas med en bred och kraftfull politik. Den har stabiliserat finansmarknaderna, dämpat fallet i produktionen och sysselsättningen samt värnat välfärdens kärna. Tack vare Sveriges starka position före krisen har regeringen kunnat föra den mest expansiva politiken inom OECD-området utan att äventyra de offentliga finanserna. Sverige har enligt flera oberoende studier klarat krisen bättre än det stora flertalet andra länder.

Utskottet vill framhålla de riktlinjer för skattepolitiken som riksdagen har antagit (prop. 2007/08:100 avsnitt 5.3, bet. 2007/08:FiU20). Enligt fem hållpunkter ska skattereglerna utformas så att de bidrar till goda förutsättningar för varaktigt hög sysselsättning och till goda villkor för företagande och investeringar. Därigenom säkerställs att målen om en generell och rättvist fördelad välfärd uppnås. Skattereglerna ska vidare utgöra effektiva ekonomiska styrmedel på t.ex. miljöområdet och till förmån för folkhälsan samt främja ett legitimt och rättvist skattesystem. Genom goda villkor för företagande i Sverige ska investeringar uppmuntras och även utländska företag attraheras att lokalisera verksamhet. Goda villkor ska också gälla för svenska företags investeringar i utlandet.

Riktlinjerna innebär också att skattepolitiken ska utformas så att fem allmänna krav som ställs på de svenska skattereglerna i en globaliserad värld tillgodoses. Dessa krav innebär bl.a. att skattereglerna ska utformas så att de kan finansiera offentliga utgifter på ett hållbart sätt. Vidare ska de vara generella. Existerande särregler (skatteutgifter) ska löpande prövas för att förenkla systemet. Reglerna ska även skapa finansiellt utrymme för att sänka strategiska skattesatser. De ska vara hållbara och kunna försvaras i ett EU-rättsligt perspektiv. Vidare ska beskattning ske i nära anslutning till inkomsttillfället. På inkomstskatteområdet bör på sikt olika inslag av s.k. uppskjuten beskattning undvikas. Arbetet med att förenkla skattereglerna (minskad administrativ börda) ska drivas vidare.

Med utgångspunkt från de av riksdagen fastlagda riktlinjerna för skattepolitiken har villkoren för att starta, driva och utveckla företag stärkts under mandatperioden genom åtgärder på flera olika politikområden. På skatteområdet har genomförts flera skattesänkningar för företag samtidigt som lagändringar vidtagits i syfte att stoppa viss avancerad skatteplanering. Skattelättnaderna innebär bl.a. att bolagsskatten, liksom expansionsfondsskatten för småföretagen, har sänkts från 28 % till 26,3 %. Dessa skattesänkningar hade sin bakgrund i önskemål att förbättra villkoren för lokalisering av företag till Sverige, för investeringar i Sverige och för redovisning av inkomster i Sverige och därmed att förstärka den svenska skattebasen. En mycket betydelsefull åtgärd för att främja tillgången på

kapital – inte minst för de mindre företagen – är beslutet efter regeringsskiftet att slopa förmögenhetsskatten. Därmed försvann samtidigt en skatt som till följd av oenhetliga värderingsregler och många undantag även skapade kryphål som uppmuntrade till skatteplanering och orationella transaktioner. Skatten utvecklades till sist därigenom till att för många närmast bli frivillig samtidigt som den genom sitt sätt att verka skadade samhällsekonomin.

En rad förbättringar i 3:12-reglerna för fåmansföretag har genomförts på senare år. Sänkta socialavgifter, förbättrade avskrivningsregler och förenklade redovisningsregler på momsområdet för små företag är andra reformer. Förutsättningarna för att driva inte minst riskkapitalverksamhet med hjälp av handelsbolag har förbättrats genom att handelsbolagen nyligen införlivades i systemet med skattefrihet för kapitalvinst och utdelning på näringsbetingade andelar. Detta har samtidigt inneburit att skatteplanering motverkas, vilket förbättrar konkurrenssituationen för företag som inte ägnar sig åt avancerad skatteplanering. Genom förslag utanför skatteområdet har förbättringar genomförts för att öka tryggheten för företagare och att göra det mindre riskfyllt att starta nya företag.

Viktigt för företagandet är också den sänkning av skatteuttaget på löneinkomster och inkomst av enskild näringsverksamhet för framför allt låg- och medelinkomsttagare, dvs. jobbskatteavdraget, som har genomförts i fyra steg fr.o.m. den 1 januari 2007. Jobbskatteavdraget bidrar tillsammans med andra åtgärder till att göra det mer lönsamt att jobba, att stanna kvar i arbetslivet efter uppnådd pensionsålder och göra det billigare för företagen att anställa. Den sänkta arbetsgivaravgiften, och då inte minst den kraftigt sänkta för ungdomar, bidrar till att fler kommer i arbete.

De förändringar av skattereglerna för företagande som genomförts under den innevarande mandatperioden bör ses som en viktig inledning på ett målmedvetet förändringsarbete för att ge människor goda förutsättningar att starta och utveckla företag som kan bidra till en varaktigt hög sysselsättning i landet. Grundläggande är här enligt utskottets mening att med olika åtgärder främja tillgången på kapital i tidiga investeringsskeden. Det är därför angeläget att pröva vilka skatteincitament som kan vara verkningsfulla för att stärka tillgången på riskvilligt kapital. Regeringen har bl.a. i de budgetpropositioner som den har lämnat under valperioden redovisat inriktningen av det utrednings- och beredningsarbete som bedrivs i syfte att förbättra företagsklimatet och underlätta en hög investeringsnivå och en snabb produktivitetsutveckling. En företagsskatteutredning ska fortsätta med att undersöka olika möjligheter att stimulera tillgången på riskkapital i bolagssektorn och därmed även göra villkoren mera lika för investeringar som finansieras med eget kapital respektive lånat kapital.

I arbetet med att utforma politiken för den kommande mandatperioden ska arbetslinjen fortsatt stå i fokus. Inriktningen är full sysselsättning och fortsatt minskat utanförskap. Alla som kan ska ges chansen att delta i arbetslivet. Så kan klyftorna minskas och välfärden finansieras. Förutsättningarna för produktion och jobb ska förbättras i hela Sverige.

Den avgörande frågan för svensk ekonomi är när i återhämtningen jobben kommer och hur länge arbetslösheten kan minska under de kommande åren utan att flaskhalsar uppstår som dämpar sysselsättningsökningen. Det är för de närmaste åren avgörande att återhämtningen får genomslag på sysselsättningen i näringslivet. Ur det perspektivet är företagsklimatet och företagens vilja att anställa centrala. Sverige ska ha en väl fungerande infrastruktur som stärker näringslivet, ökar rörligheten på arbetsmarknaden och höjer välfärden.

Sverige står inför en rad långsiktiga utmaningar. En i grunden positiv demografisk utveckling med en ökad medellivslängd leder samtidigt till en ökad försörjningsbörda för den arbetande delen av befolkningen. Globaliseringen ställer krav på Sveriges konkurrenskraft. Dessa två utmaningar understryker vikten av att fortsätta stärka Sveriges förutsättningar för fler i arbete, ökad konkurrenskraft, god tillväxt och överskott i de offentliga finanserna.

Klimatfrågan är den största miljöutmaning som världen står inför under överskådlig tid. De internationella klimatförhandlingarna fortsätter, och regeringen intar fortsatt en pådrivande roll för att uppnå en global och heltäckande klimatregim som innebär höjda ambitioner jämfört med i dag, konkreta åtaganden för alla stora utsläppsländer samt åtgärder för att skydda de fattigaste från klimatförändringarnas negativa effekter. För att klara den utmaning som en höjd ambition i klimatpolitiken utgör, krävs en politik inriktad på ökad användning av ekonomiska styrmedel och omställning till mer klimatvänlig produktion och konsumtion, där utgångspunkten är att den som förorenar också ska betala. I en kostnadseffektiv miljöstyrning bör skatterna utformas på ett sätt som ger en hög välfärd samtidigt som miljön förbättras.

Grunden för en rättvis fördelning av de ekonomiska resurserna är högre sysselsättning och minskat utanförskap. Genom en effektiv fördelningspolitik med väl utformade skatter och transfereringar samt offentligt finansierade tjänster med god tillgänglighet och hög kvalitet ska välfärden komma alla till del.

Utskottet ställer sig bakom den inriktning som regeringen förordar.

I det följande går utskottet närmare in på skatteförslagen i de båda alternativen.

Jobbskatteavdraget

I motion Fi15 av Mona Sahlin m.fl. (s, v, mp) föreslås att jobbskatteavdraget för den som inte fyllt 65 år ska reduceras med 9,3 miljarder kronor. Avdraget reduceras med 6,2 miljarder kronor i syfte att finansiera en sänk-

ning av medlemsavgiften till a-kassa till 80 kr per månad. Vidare genomförs en avtrappning med 2,5 % vid inkomster över 40 000 kr per månad, så att avdraget upphör vid en inkomst på ca 103 000 kr per månad. Avtrappningen ökar statens inkomst med 2,1 miljarder kronor. Slutligen reduceras jobbskatteavdraget med 1 miljard kronor i syfte att finansiera en höjning av grundavdraget.

Motionärerna aviserar fortsatta förslag kommande mandatperiod enligt denna modell med tydligt syfte att successivt avskaffa jobbskatteavdraget och uppnå mer likvärdig beskattning. Det kan då enligt utskottets mening bli fråga om betydande skattehöjningar på arbete i vanliga inkomstlägen. I kombination med motionärernas förslag om höjda ersättningar i arbetslöshetsförsäkringen och sjukförsäkringen kommer detta att därutöver försvaga drivkrafterna för många att ta sig ur ett utanförskap. I motionen anges inte om det förhöjda jobbskatteavdraget för pensionärer på sikt ska få finnas kvar.

Jobbskatteavdraget är en central del i regeringens ekonomiska politik för att varaktigt öka sysselsättningen. Avdraget gör det mer lönsamt att arbeta, vilket leder till att fler människor ingår i arbetskraften. Genom sänkta marginalskatter för låg- och medelinkomsttagare bidrar avdraget också till ett ökat arbetsutbud för dem som redan har ett arbete. Jobbskatteavdraget gör det även mer attraktivt att starta och bedriva aktiv näringsverksamhet. Såväl svenska som internationella erfarenheter visar att en politik som gör det mer lönsamt att arbeta eller att bedriva aktiv näringsverksamhet är avgörande för en varaktigt ökad sysselsättning och minskad frånvaro på arbetsmarknaden. Det förhöjda jobbskatteavdraget för pensionärer bidrar till att allt fler är i arbete även efter fyllda 65 år. En lägre skatt på arbetsinkomster ökar också individernas självbestämmande över den egna inkomsten och gör att fler kan försörja sig på sin lön.

Under 2009 har den finansiella krisen på allvar slagit igenom på arbetslösheten, vilket riskerar att göra det ännu svårare för dem som redan står utanför arbetsmarknaden att komma tillbaka. Den förstärkning av jobbskatteavdraget med 10 miljarder kronor som genomförts den 1 januari 2010 är särskilt viktig i nuvarande konjunkturläge. Förstärkningen ökar de disponibla inkomsterna i hushåll där minst en person förvärvsarbetar, vilket leder till att konsumtionen stimuleras. Därmed dämpas sysselsättningsfallet på kort sikt. En effekt av jobbskatteavdraget är också att fler blir kvar på arbetsmarknaden under lågkonjunkturen. Det i sin tur främjar en stark sysselsättningsökning i nästa konjunkturuppgång och förbättrar förutsättningarna för en god rörlighet på arbetsmarknaden. Ett förstärkt jobbskatteavdrag minskar därmed risken för att arbetslösheten biter sig fast på en hög nivå.

Fler i arbete är en förutsättning för att säkra välfärden för en befolkning med allt fler äldre. Med fler människor i arbete skapas således förutsättningar för att finansieringen av välfärden säkras långsiktigt. Fler i arbete är av stor betydelse för att kunna erbjuda en god ekonomisk situation för bl.a. sjukskrivna, arbetslösa och pensionärer.

Utskottet vill i sammanhanget framhålla att det vid en jämförelse mellan en förvärvsarbetande och t.ex. en pensionär med samma bruttoinkomst många gånger krävs ett jobbskatteavdrag för att nettoinkomsten ska bli likvärdig. Anledningen är att det stora flertalet förvärvsarbetande regelmässigt har resekostnader som faller under avdragsgränsen och andra kostnader för inkomstens förvärvande. Därutöver tillkommer som regel en a-kasseavgift och ofta en avgift till en fackförening.

Motionärernas förslag innebär att skatten på förvärvsarbete skärps på nästan alla inkomstnivåer. Jobbskatteavdraget har utformats på ett sätt som ger låg- och medelinkomsttagarna en kraftig sänkning av marginalskatten för att på det sättet undanröja de marginaleffekter som annars uppkommer vid övergång till arbete eller en ökning av antalet arbetade timmar. Motionärernas förslag om en reducering av jobbskatteavdraget innebär att marginalskatten på arbete åter höjs för dessa grupper, och målet tycks vara att marginalskatten på arbete ska återgå till de nivåer som gällde före jobbskatteavdraget och då gav upphov till helt orimliga marginaleffekter.

När det gäller de högre inkomstnivåerna ger jobbskatteavdraget inte någon sänkning av marginalskatten eftersom det helt är inriktat på att sänka marginalskatten för låg- och medelinkomsttagare. Beskattningen i dessa skikt ligger således kvar på de nivåer som tillämpas sedan skattereformen och innebär ett uttag på 20 respektive 25 procentenheter utöver kommunalskatten. Motionärernas förslag om en avtrappning av jobbskatteavdraget ändrar detta förhållande och höjer för första gången sedan skattereformen de högsta skattenivåerna ytterligare. I det inkomstskikt som omfattas av motionärernas förslag om en avtrappning stiger skatten med ca 2,5 procentenheter. I ett läge där Sverige redan har världens högsta marginalskatter, sedan Danmark sänkt sina, vill motionärerna ytterligare höja denna skadliga straffskatt på utbildning och ansvar.

Utskottet anser att det är viktigt att skattepolitiken fortsätter att bidra till en varaktig ökning av antalet arbetade timmar så att Sverige kan klara nya kriser med fortsatt sunda offentliga finanser och en bibehållen välfärd som håller hög kvalitet och är tillgänglig för alla. Den ekonomiska utmaning som följer av en åldrande befolkning måste efter hand mötas med ett ökat arbetskraftsutbud, en ökad sysselsättning och ett ökat antal arbetade timmar. Utskottet avstyrker sålunda motionens inriktning att avskaffa jobbskatteavdraget och därvid även de initiala förslagen om en reducering av jobbskatteavdraget och om en avtrappning som höjer de högsta skattenivåerna på förvärvsinkomster ytterligare.

Ytterligare skattesänkning för pensionärer

Pensionärernas förhöjda grundavdrag infördes den 1 januari 2009 och förstärktes den 1 januari 2010. Inkomståret 2010 uppgår detta grundavdrag till 39 600 kr upp till en taxerad förvärvsinkomst på ca 165 400 kr. För inkomster mellan ca 165 400 och 388 300 kr reduceras grundavdraget med 95 kr per 1 000 kr i taxerad förvärvsinkomst. För inkomster över ca 388 300 kr uppgår det förhöjda grundavdraget till 18 400 kr och överstiger således det grundavdrag som gäller för den som inte fyllt 65 år (prop. 2008/09:38, bet. 2008/09:SkU13, prop. 2009/10:29, bet. 2009/10:SkU24).

Regeringen föreslår att skatten för pensionärer sänks med ytterligare 5 miljarder kronor. Förslaget innebär att det förhöjda grundavdraget stiger med inkomsten upp till ca 210 000 kr, där det når en nivå på nästan 50 000 kr. Härefter sker en avtrappning som innebär att skattesänkningens storlek är i stort sett oförändrad. Avsikten är att skattesänkningen ska träda i kraft den 1 januari 2011.

I motion Fi15 av Mona Sahlin m.fl. (s, v, mp) föreslås att pensionärernas grundavdrag höjs med ytterligare 2,5 miljarder kronor. Förslaget innebär att det förhöjda grundavdragets högsta nivå ökar med ytterligare ca 5 000 kr.

Utskottet anser i likhet med regeringen att det finns skäl att prioritera de grupper som drabbats särskilt hårt av krisen.

En av de grupper som påverkats mest av finanskrisen och den efterföljande lågkonjunkturen är pensionärerna. Balanseringen av ålderspensionssystemet tillsammans med den svaga utvecklingen av inkomstindex leder till sänkta pensioner under 2010. Under 2011 förväntas pensionerna sjunka ytterligare. Sänkningen är betydande, och det kommer att dröja åtminstone till 2013 innan inkomstpensionerna överstiger 2009 års nominella nivå.

Skatten för personer som vid beskattningsårets ingång fyllt 65 år har sänkts två år i rad. År 2009 infördes ett förhöjt grundavdrag för denna grupp och 2010 förstärktes grundavdraget. För att minska krisens efterverkningar och förbättra välfärden för pensionärerna anser utskottet att det finns skäl att bygga vidare på dessa åtgärder genom en ytterligare skattesänkning. En utgångspunkt för den kommande skattesänkningen bör vara att arbetslinjen stöds. Eftersom garantipensionen beräknas stiga och inkomstpensionen sjunka 2011 bör skattesänkningen utformas så att den stiger med inkomsten. Vidare leder en sådan skattesänkning till att incitamenten för arbete under de aktiva åren förstärks. Utskottet har ingen invändning mot regeringens förslag och tillstyrker att det genomförs. Motionsförslaget avstyrks inte minst mot bakgrund av att det är viktigt att se till helheten i motionärernas förslag och hur de sammanvägt påverkar pensionärernas beskattningssituation. Höjda drivmedelsskatter, delvis återinförd fastighetsskatt och en förmögenhetsskatt som kan komma att utformas som en extra fastighetsskatt på nedamorterade fastigheter skulle vara påtagligt negativt för flertalet pensionärer.

Reseavdraget

Avdrag kan under vissa förutsättningar göras för kostnader för arbetsresor med egen bil till den del kostnaderna överstiger 9 000 kr. I ett sådant fall får för närvarande avdrag göras med 18 kr och 50 öre per mil. Samma schablonmässigt beräknade belopp gäller vid avdrag för kostnader för resor med egen bil i tjänsten eller i näringsverksamhet. Beloppet avser att täcka de milbundna kostnaderna. I de fall en förmånsbil (egen eller lånad) använts för resor i tjänsten eller för resor mellan bostaden och arbetsplatsen kan avdrag medges med 6 kr och 50 öre per mil för kostnaden för dieselolja och med 9 kr och 50 öre per mil för kostnaden för andra drivmedel (bensin och biobaserade bränslen).

I motion Fi15 av Mona Sahlin m.fl. (s, v, mp) föreslår motionärerna att reseavdraget höjs med 75 öre 2011 och 1 kr och 50 öre 2012. Syftet är att kompensera för den höjning av skatten på bensin och diesel som motionärerna föreslår. Motionärerna anför vidare att systemet med reseavdrag bör reformeras i syfte att gynna kollektiva transporter och framhåller att en modell kan vara ett färdmedelsneutralt avståndsbaserat reseavdrag.

Utskottet har vid flera tidigare tillfällen avstyrkt yrkanden om ett avståndsbaserat färdmedelsneutralt reseavdrag. En sådan ändring av avdragsreglerna skulle leda till betydande avgränsningsproblem och sannolikt försvåra rörligheten på arbetsmarknaden. Det skulle också leda till en betydande överkompensation för dem som reser långa sträckor till arbetsplatsen med allmänna kommunikationer och försämra möjligheten att bo och arbeta i glesbygd där kollektivtrafikalternativ saknas eller är begränsade. Utskottet är således inte berett att ställa sig bakom motionärernas förslag om ett avståndsbaserat reseavdrag.

Eftersom utskottet avstyrker den höjning av skatten på bensin och diesel som motionärerna föreslår, finns det inte skäl att tillstyrka förslaget om en höjning av reseavdraget.

Medlemsavgift till a-kassa och fackförening

Skattereduktionen för fackföreningsavgift och skattereduktionen för avgift till arbetslöshetskassa infördes den 1 januari 2002. Skattereduktionen för fackföreningsavgift uppgick till 25 % av medlemsavgiften. Skattereduktionen för avgift till arbetslöshetskassa uppgick till 40 % av den avgift som betalats under året. Skattereduktionerna för fackföreningsavgift och avgift till arbetslöshetskassa avskaffades fr.o.m. den 1 januari 2007.

I motion Fi15 av Mona Sahlin m.fl. (s, v, mp) föreslås en skattereduktion som sänker medlemsavgiften till a-kassa till 80 kr för alla. Åtgärden finansieras genom att jobbskatteavdraget reduceras med 6,2 miljarder kronor. Motionärerna kommer vidare att se över möjligheten att skapa en skattemässig neutralitet mellan medlemsavgifter till arbetsgivar- och löntagarorganisationer.

Inom arbetslöshetsförsäkringen gäller precis som i de flesta andra försäkringar att risken återspeglas i kostnaden för försäkringen. Avgiften i arbetslöshetskassor med hög arbetslöshet är således högre eftersom arbetslöshetsrisken är större i dessa kassor.

Utskottet har i det föregående understrukit vikten av att jobbskatteavdraget bibehålls och avstyrkt att detta reduceras. Borttagandet av de skattereduktioner som motionen nu vill återinföra skedde just i samband med det första jobbskatteavdraget som delvis var ett generellt förvärvsavdrag. Det framstår dessutom som särskilt olämpligt att skattereglerna används för att eliminera den differentiering av kostnaden för arbetslöshetsförsäkringen som ligger i avgiftsnivåerna. Om en sådan effekt skulle framstå som önskvärd bör denna i vart fall inte åstadkommas via skattereglerna.

När det gäller frågan en eventuell skattereduktion för fackföreningsavgift anser utskottet att staten bör förhålla sig neutral och inte gynna någondera av arbetsmarknadens parter. Även om utskottet ser en hög organisationsgrad som viktig i den svenska modellen finns det enligt utskottets mening därför inte anledning att överväga ett återinförande av skattereduktionen för fackföreningsavgifter.

Med det anförda avstyrker utskottet de aktuella förslagen.

Husarbete

Skattereduktionen för husarbete uppgår till 50 % av arbetskostnaden, dock högst 50 000 kr per person och år.

Skattereduktion kan medges för hushållsarbete (RUT-avdrag). Det hushållarbete som omfattas kan avse städarbete, vård av kläder, matlagning, omsorg och tillsyn som en fysisk person behöver samt barnpassning inklusive hämtning och lämning av barn till och från förskola m.m. Även snöskottning och skötsel av tomt eller trädgård i form av häck- och gräsklippning, krattning och ogräsrensning kan omfattas.

Skattereduktion kan vidare medges för ROT-arbete, dvs. reparation, underhåll samt om- och tillbyggnad av vissa bostäder.

Sedan den 1 juli 2009 får köparen skattereduktionen som en rabatt vid inköpet. Säljaren kvitterar sedan ut den lämnade rabatten hos Skatteverket (fakturamodellen).

Skattereduktionen för husarbete är ett viktigt verktyg för att bekämpa det för samhället skadliga svartarbetet samt för att minska skattekilarna för privatpersoners köp av berörda tjänster.

I motion Fi15 av Mona Sahlin m.fl. (s, v, mp) avskaffas *RUT-avdraget* vid halvårsskiftet 2011.

Vidare föreslås omfattande förändringar i *skattereduktionen för ROT-arbete*. En extra klimatbonus införs för radhus, villor, ägarlägenheter och bostadsrättsföreningar som genomför energieffektiviseringar. Avdraget begränsas till fastigheter i Sverige. Ett nytt ROT-stöd med klimatprofil införs för flerfamiljshus som totalrenoveras, förutsatt att renoveringen leder till att energianvändningen minskar med minst 30 %. ROT-avdraget

tidsbegränsas för att förstärka dess konjunkturstabiliserande effekt, men behålls så länge det behövs för att bekämpa jobbkrisen. Totalt föreslår motionärerna att det avsätts 1,5 miljarder kronor för andra halvåret 2011 och 2,5 miljarder kronor för 2012. Sammantaget bedöms detta skapa omkring 15 000 fler jobb. Motionärernas ROT-stöd ska även omfatta *renovering av skolor*. I denna del avsätts 200 miljoner 2011 och 400 miljoner 2012.

Utskottet vill framhålla att de relativt sett höga skatterna på arbete i Sverige tidigare medförde att det ekonomiska utrymmet för hushållen att köpa tjänster, såsom städning, barnpassning och trädgårdsskötsel liksom hantverkstjänster för ROT-arbeten, var litet och att detta har lett till att en stor del av hushållsarbetet utförts av hushållen själva eller genom köp på den svarta marknaden. De negativa effekterna av skatteundandraganden är många. Förutom att skattebördan vältras över på andra skattskyldiga medför fusket att konkurrensen snedvrids och att seriösa näringsidkare riskerar att slås ut av skattefuskande konkurrenter. Ytterligare effekter vid utnyttjande av svart arbetskraft är bl.a. att sjukpenning och andra ersättningar inte kan beräknas utifrån lönen. Om vissa skattskyldiga kan skjuta över sin del av skatte- och avgiftsbördan på andra, rubbas dessutom respekten för den demokratiska beslutsordningen. En utgångspunkt vid utformningen av skattereduktionen har därför varit att den ska ges för tjänster som hushållen ofta av ekonomiska skäl köper svart eller utför själva. Den reducerade skatten på hushållsarbete har successivt påtagligt ökat arbetsutbudet och gjort det lättare för den vita marknaden för hushållsarbete att konkurrera med den svarta marknaden. Grupper med en svag ställning på arbetsmarknaden kan få vita arbeten med allt vad det innebär i form av pensionsrätt, sjukpenning etc. Det handlar enligt utskottets mening om en långsiktig och strukturell åtgärd som är nödvändig om man, som utskottet, ser allvarligt på svartarbete och dess följder i form av otrygga jobb, brister i försäkringsskydd, obefintligt konsumentskydd etc. Utvidgningen till ROT-arbete har förstärkt effekten ytterligare, och övergången till den s.k. fakturametoden har medfört att Skatteverkets möjligheter till tidiga kontakter med de berörda företagarna för information och kontroll har ökat kraftigt. Dessutom innebär fakturamodellen att grupper med begränsad likviditet ändå kan nyttja tjänsterna i och med att skattereduktionen blir snabbt tillgänglig. Även detta bidrar till fler vita jobb i de berörda branscherna.

Utskottet har vid upprepade tillfällen sedan hösten 2006 avstyrkt motioner om att systemet med skattereduktion för hushållsarbete ska avskaffas. Utskottet vidhåller att möjligheten till skattereduktion för utgifter för hushållsarbete – som visat sig ha stora fördelar såväl för samhället som för hushållen och seriösa företagare – ska finnas kvar.

Det bör vidare understrykas att skattereduktionen inte bör ses som en konjunkturell åtgärd utan utifrån sitt syfte att vara ett bestående inslag i skattepolitiken. Detta är även mycket viktigt för att ge företagen förutsättningar till långsiktighet vid anställande av ny arbetskraft för fler jobb.

Att avskaffa reduktionen skulle å andra sidan snabbt leda till färre jobb.

Beräkningar visar att för varje krona som betalas i skattereduktion kommer minst lika mycket in i löner och arbetsgivaravgifter. Det kan därför starkt ifrågasättas om ett avskaffande över huvud taget skulle ge något positivt statsfinansiellt netto.

När det gäller motionärernas förslag om att omvandla skattereduktion för ROT-arbete till en tillfällig stimulans för byggsektorn med klimatinslag och möjlighet till renovering av skolor innebär detta att en långsiktig och strukturell åtgärd för att komma till rätta med svartarbete, otrygga jobb, etc. ersätts med ett rent företagsstöd. I den mån stimulanser till upprustning av lokaler ska ges får dessa utformas på ett sätt som inte blandas ihop med syftet bakom skattereduktionen för husarbete.

Med det anförda avstyrker utskottet förslagen i motionen.

Slopad revisionsplikt för mindre företag och enklare redovisning av moms

Regeringen aviserar att revisionsplikten för mindre företag kommer att slopas i syfte att minska företagens administrativa börda. Detta utgör en stor regelförenkling för mindre företag som så långt som möjligt själva ska få avgöra vilka tjänster de behöver för sin organisation och förvaltning. Genom den minskade administrativa bördan frigörs resurser i företagen som kan användas för att utveckla kärnverksamheten. Reformen beräknas medföra offentligfinansiella kostnader om 1,3 miljarder kronor. Härtill kommer en ökning av Skatteverkets anslag med 40 miljoner kronor per år för ett ökat arbete med att begränsa det kalkylerade skattebortfallet. Skattebortfallet är svårbedömt och uppskattningen är påtagligt osäker. Regeringen kommer därför att följa genomförandet av reformen noga och utvärdera dess effekter. Som en del i en sådan utvärdering kommer regeringen att analysera om fördelarna med att slopa revisionsplikten för ännu fler företag är större än nackdelarna och därvid också att överväga att ta ytterligare steg.

I betänkandet Enklare redovisning (SOU 2008:67) föreslås bl.a. en utökad möjlighet till kontantredovisning inom bokföringslagstiftningen, vilket medför följdändringar inom mervärdesskattelagstiftningen. Regeringen avser att genomföra förslaget eftersom det innebär en förbättring av företagens likviditet och likabehandling av olika företagsformer. Regeringen avser att återkomma med förslag till ändrad lagstiftning till riksdagen. Lagförslaget bör träda i kraft den 1 januari 2011.

Utskottet delar regeringens bedömning i dessa delar. Utskottet återkommer i det följande till behovet av finansiering av det beräknade skattebortfallet.

Vindkooperativens näringsverksamhet

I inkomstskattelagen finns bestämmelser om beskattning vid uttag av en tillgång eller en tjänst ur näringsverksamheten. Med uttag avses att den skattskyldige tillgodogör sig en tillgång från näringsverksamheten för privat bruk eller för överföring till en annan näringsverksamhet. Med uttag avses bl.a. också att den skattskyldige överlåter en tillgång utan ersättning eller mot ersättning som understiger marknadsvärdet utan att detta är affärsmässigt motiverat. Uttag av en tillgång eller en tjänst ska behandlas som om den avyttras mot en ersättning som motsvarar marknadsvärdet. Beskattning av uttag är inte begränsad till någon särskild företagsform eller typ av verksamhet.

I motion Fi15 av Mona Sahlin m.fl. (s, v, mp) anförs att bestämmelserna om uttagsbeskattning utgör ett problem för vindkooperativen och föreslås att regeringen tillsätter en utredning med uppgift att lösa vindkooperativens problem. Utredningen kan exempelvis ”titta på” begreppet marknadspris som tillämpas vid uttagsbeskattningen och på avdraget för vindkraftskooperativens utdelning.

Genom 1990 års skattereform breddades skattebaserna, vilket skapade utrymme för att sänka skattesatserna. Syftet var att skapa ett system som var så generellt och likformigt som möjligt. I princip skulle alla inkomster behandlas lika oavsett källa och all konsumtion lika oavsett slag av vara eller tjänst. Trots att denna princip inte har kunnat tillämpas fullt ut har det ändå medfört förenklingsvinster och att skattesystemet mer nu än innan 1990 års skattereform är neutralt i förhållande till val av verksamhetsform och hur kapital allokeras. Uttagsbeskattning är ett nödvändigt inslag i skattesystemet för att upprätthålla systemets grundläggande funktion att finansiera det allmännas åtaganden och välfärden. Utan uttagsbeskattning skulle ägare till företag kunna ta ut hela eller delar av värdet av det egna företagets produktion för sin privata konsumtion och därigenom undvika beskattning av företagets inkomster.

Juridiska personer dubbelbeskattas i ekonomisk mening genom att inkomsterna först beskattas i den juridiska personen med 26,3 % bolagsskatt och hos ägaren som beskattas för utdelning med 30 % eller den lägre skattesats som gäller för utdelning av onoterade andelar, 25 %, och utdelning upp till viss nivå i fåmansbolag, 20 %. Den sammanlagda skatten vid 30 % ägarskatt blir därför 48,4 %. Kooperativa föreningar är till skillnad från andra juridiska personer enkelbeskattade. I en konsumentkooperativ verksamhet blir skattebelastningen ungefär hälften av skattebelastningen för andra företagsformer.

En slopad uttagsbeskattning av föreningen för medlemmarnas privata elförbrukning skulle öppna en möjlighet till inkomstskattefrihet för elproduktion som drivs i formen av kooperativ förening. Detta skulle innebära ett långtgående avsteg från det neutralitets- och likformighetstänkande som varit utgångspunkten för skattereformen. Det skulle dessutom ur ett EU-perspektiv bli problematiskt från statsstödssynpunkt.

Med hänvisning till det anförda anser utskottet att undantag från uttagsbeskattning inte är en framkomlig väg i den mån vindkraftsproducerad el ska ges ytterligare samhälleligt stöd utöver det som redan ges för framställning av förnybar energi via systemet med elcertifikat. Det är inte heller motiverat med ytterligare generella skattelättnader för den kooperativa företagsformen.

En fråga som kommit upp i anslutning till debatten om uttagsbeskattningen av vindkraftsproducerad el är vilket marknadspris som är rimligt att lägga till grund för skattens beräkning. Marknadspriset på el varierar starkt under året, och det pris som förbrukarna betalar är beroende av individuella avtal med leverantörerna. Avsaknaden av ett entydigt pris som utgångspunkt för uttagsbeskattningen skapar en osäkerhet om hur stort skatteuttaget kommer att bli. Utskottet utgick vid sin senaste behandling av denna fråga (jfr bet. 2009/10:SkU27) från att Skatteverket kommer att informera om vilka principer som verket avser att tillämpa för att räkna fram det marknadspris som ska ligga till grund för uttagsbeskattningen och i vilken omfattning jämkning kan ske med hänsyn till den komplexa prisbilden på el och att Energimyndigheten för detta ändamål ska kunna bistå med underlag som belyser prisutvecklingen.

Utskottet har inte ändrat inställning i denna del och avstyrker därför motionärernas förslag om en utredning.

Beskattningen av fastigheter

Den statliga fastighetsskatten på småhus och bostadsdelen i hyreshus ersattes den 1 januari 2008 av en kommunal fastighetsavgift (prop. 2007/08:27, bet. 2007/08:SkU10, rskr. 2007/08:90). För småhus bestämdes fastighetsavgiften till 6 000 kr per värderingsenhet, dock högst 0,75 % av taxeringsvärdet. Fastighetsavgiften för bostadsdelen i hyreshus bestämdes till 1 200 kr per bostadslägenhet, dock högst 0,4 % av taxeringsvärdet. Fastighetsavgiften ska årligen räknas upp med utvecklingen av inkomstbasbeloppet. För 2010 kan avgiftsnivåerna beräknas bli uppräknade till 6 387 kr respektive 1 277 kr.

Den sänkning av fastighetsskatteuttaget som skedde i och med övergången till systemet med en kommunal avgift 2008 finansieras inom bostadssektorn genom förändringar i beskattningen av kapitalvinster på bostäder. Kapitalvinstskatten för privatbostäder har höjts från 20 % till 22 %, ett tak på 1,6 miljoner kronor för uppskovsbelopp har införts och uppskovsbeloppen har räntebelagts med ett belopp motsvarande 0,5 % av uppskovsbeloppet. Uttaget av kommunal fastighetsavgift har begränsats för pensionärer och personer som får sjuk- eller aktivitetsersättning (prop. 2007/08:156, bet. 2008/09:SkU3). Genom riksdagens beslut hösten 2009 (prop. 2009/10:33, bet. 2009/10:SkU15) utvidgades systemet med kommunal fastighetsavgift fr.o.m. den 1 januari 2010 (2011 års taxering) så att det även omfattar fastigheter med småhus som saknar byggnadsvärde, dvs. hus för vilka värdet understiger 50 000 kr, och tomtmark för småhus som

är bebyggd med småhus på ofri grund, exempelvis hus på tomt som arrenderas. Utvidgningen har finansierats genom att taket för uppskovsbelopp har sänkts från 1,6 till 1,45 miljoner kronor fr.o.m. 2010.

I motion Fi15 av Mona Sahlin m.fl. (s, v, mp) anför motionärerna att de vill utforma den samlade beskattningen på fastigheter på ett sätt som avses bidra till att skapa ett bättre fördelningspolitiskt skattesystem. Villor med ett marknadsvärde över ca 6 miljoner kronor, dvs. ett taxeringsvärde om 4,5 miljoner kronor eller mer, ska få höjd skatt när kopplingen mellan fastighetsskatt och taxeringsvärde återinförs. Samtidigt utvidgas den nuvarande begränsningsregeln så att fler med små inkomster får sänkt fastighetsskatt. Fastighetsskatten för hyresfastigheter och bostadsrättsföreningar sänks. Neutraliteten mellan olika boendeformer utreds under 2011 och åtgärder vidtas. Skatteräntan på uppskoven och begränsningen av möjligheten till uppskov avses successivt tas bort, givet att det statsfinansiella läget så tillåter och att det finansieras på ett fördelningspolitiskt acceptabelt sätt. I ett första steg tas skatteräntan bort på uppskov upp till 200 000 kr. En utredning tillsätts som ser över systemet med uppskov och hur det kan säkerställas att uppskoven betalas in. För studentkorridorer erläggs fastighetsavgift per korridor och inte per rum.

Utskottet vill framhålla att den förutvarande statliga fastighetsskattens konstruktion med dess starka koppling till taxeringsvärdet gjorde att skatten i samband med kraftigt stigande marknadspriser ledde till en oacceptabelt hög och snabbt ökande skattebörda som för många kunde bli förödande för boendeekonomin. För att komma till rätta med de värsta olägenheterna infördes successivt olika former av utjämnings- och begränsningsregler. I likhet med den numera slopade förmögenhetsskatten och de begränsningsregler som var kopplade till den komplicerades begränsningsreglerna för fastighetsskatten genom att de byggde på sambeskattning på hushållsnivå.

Genom systemet med en kommunal fastighetsavgift har skatteuttaget på boendet sänkts samtidigt som avgiftens konstruktion gör att de avgiftsskyldiga bättre kan förutse kostnaderna för det egna boendet även på längre sikt. I sammanhanget bör erinras om att riksdagen på utskottets förslag riktat ett tillkännagivande till regeringen om en utredning för att belysa möjligheterna att mot bakgrund av införandet av den kommunala fastighetsavgiften belysa möjligheterna till att avskaffa fastighetstaxeringen på bostäder. Utskottet har därvid efterfrågat ett system som skulle innebära att alla bostäders fastighetsavgift skulle kunna indexeras och inte kopplas till en fastighetstaxering. Förutsebarheten skulle därvid även innefatta de bostäder som i dag ligger utanför indexeringen.

Motionärernas förslag har inte klargjorts i sina detaljer, men redan som förslaget har presenterats i motionen framgår att det åtminstone delvis innebär en återgång till det tidigare systemet. För dem som skulle drabbas av de föreslagna skärpningarna i det årliga skatteuttaget uppstår – förutom det högre skatteuttaget – samma problematik med oförutsebarhet som var kän-

netecknande för den tidigare statliga fastighetsskatten på boendet. Förslaget är till sin utformning sådant att det kan ses som ett första steg till ett återinförande av den tidigare fastighetsskatten, något som skulle drabba betydligt fler personer än enligt förslagets nuvarande utformning. Hushåll, företrädesvis barnfamiljer och pensionärer i de stora städerna, skulle successivt få en allt högre fastighetsskatt.

Utskottet noterar också att motionärerna redan har tagit ställning för att minska det procentuella skatteuttaget för vissa boendeformer utan att först avvakta den utredning av neutraliteten i beskattningen av olika boendeformer som de vill genomföra. Trots svårigheterna att administrera dagens uppskovssystem med de geografiska utvidgningar som varit nödvändiga för att tillgodose EU-rätten vill motionärerna också påbörja ett arbete med att göra uppskovssystemet än mer attraktivt. Detta är inte förenligt med ambitionerna att förenkla skattesystemet och att på sikt undvika olika uppskovsregler i skattesystemet. De riktlinjer för skattepolitiken som antagits av riksdagen innebär – förutom en strävan mot enklare regler – bl.a. att beskattning ska ske i nära anslutning till inkomsttillfället och att olika inslag av s.k. uppskjuten beskattning på sikt bör undvikas på inkomstskatteområdet (prop. 2007/08:100 avsnitt 5.3, bet. 2007/08:FiU20, rskr. 2007/08: 259).

Fastighetsavgiften för studentkorridorer och andra boendeformer med kollektiva inslag följer de allmänna reglerna för uttag av fastighetsavgift. Någon särskild studentkorridorsdefinition finns inte, utan det handlar om att bestämma antalet bostadslägenheter. Definitionen av bostadslägenheter överensstämmer med den som finns i olika andra lagar och knyter an till definitionen av bostadslägenhet i jordabalken. Utskottet anser att det är en fördel om man vid beskattningen kan ha en enhetlig definition utan specialundantag. Utskottet är mot denna bakgrund inte berett att nu tillstyrka en specialregel med den utformning som motionärerna föreslår. Det framgår av propositionen om kommunal fastighetsavgift att regeringen avser att på andra sätt följa frågan om behovet av att stimulera utbudet av studentbostäder.

Utskottet avstyrker med det anförda motionärernas förslag i denna del.

Förmögenhetsskatt

Slopandet av förmögenhetsskatten beslutades av riksdagen hösten 2007 och gavs verkan fr.o.m. den 1 januari 2007 (prop. 2007/08:26, bet. 2007/08: SkU15, rskr. 2007/08:92). Förmögenhetsskatt togs dessförinnan ut med 1,5 % av den skattepliktiga förmögenheten över ett fribelopp om 1,5 miljoner kronor för enskilda fysiska personer och 3 miljoner kronor för sambeskattade par. Sambeskattade föräldrar respektive ensamföräldrar sambeskattades med sina hemmavarande barn under 18 år. Juridiska personer var med några få undantag inte skattskyldiga till förmögenhetsskatt.

I och med slopandet av förmögenhetsskatten och den därtill knutna gamla begränsningsregeln utmönstrades de sista resterna av sambeskattning i skattesystemet.

I motion Fi15 av Mona Sahlin m.fl. (s, v, mp) anför motionärerna att de kommer att utreda hur skatten på förmögna kan öka. De anför att det inte är realistiskt att återinföra förmögenhetsskatten i sin tidigare form men att det finns ett behov av att de med stora förmögenheter ska bidra mer. Utgångspunkten för utredningen är att de skattehöjningar som genomförs ska ha begränsade samhällsekonomiskt negativa effekter, ha en likadan eller en bättre fördelningspolitisk profil samt ge omkring 4 miljarder kronor i intäkter, vilket är hälften av vad förmögenhetsskatten skulle ha inbringat.

Utskottet tar starkt avstånd från motionärernas planer på att åter införa en förmögenhetsskatt. Alltför ofta har svenska uppfinningar och innovationer – en viktig faktor bakom investeringsnivån – kommersialiserats i andra länder och lett till nya jobb utomlands i stället för i Sverige. Bristen på riskvilligt kapital, bl.a. orsakad av det tidigare höga svenska skatteuttaget på kapital i form av förmögenhetsskatt, har bidragit till denna negativa utveckling. Att avskaffa förmögenhetsskatten var därför av grundläggande betydelse i den satsning på företagande och för att stimulera viljan att investera i Sverige som präglar arbetet under mandatperioden.

Förutom nämnda olägenheter med förmögenhetsskatten var den också en skatt med avsevärda tekniska brister. Tillgångar behandlades inte likformigt, vilket gav upphov till kryphål som uppmuntrade till skatteplanering, framför allt bland dem med stora kapitaltillgångar och resurser. Skattebasutredningen konstaterade i betänkandet Våra skatter (SOU 2002:47) att den smala basen för förmögenhetsskatten till följd av många undantag och nedsättningar skapade starka incitament till rent skattebetingade beslut hos hushåll och i företag, såväl legala som illegala.

De regler som syftade till att lyfta bort arbetande kapital i företag från förmögenhetsskatten gav upphov till besvärliga gränsdragningsproblem. Kapital som i själva verket var avsett för näringsverksamheten riskerade att bli behandlat som ägarens egen kapitalplacering vid förmögenhetsbeskattningen. Detta kunde bli påtagligt hämmande vid tillfällen då likviditeten i ett litet företag var högre än vanligt, t.ex. till följd av omstruktureringar. Någon tillfredsställande lösning för att komma till rätta med den typen av gränsdragningsproblem hade inte varit möjligt att åstadkomma, eftersom det alltid måste till bedömningar i varje enskilt fall där Skatteverket och den skattskyldige kunde ha olika uppfattningar. Förmögenhetsskatten gav även upphov till problem för boende i egna hem med snabbt stigande taxeringsvärden, inte minst för personer som betalat av sina småhus och därför måste börja betala förmögenhetsskatt.

I motionen anges att förslaget är att utreda införande av en ny skatt på förmögna. Med utgångspunkt från de svårigheter som föreligger att åstadkomma en sådan som inte har de negativa effekter på samhällsekonomin

som den tidigare förmögenhetsskatten hade förefaller det i vart fall orealistiskt med ett införande från den 1 januari 2012. En förmögenhetsskatt som inte ska drabba företagande och tillväxt utformas förmodligen enklast som en skatt på nedamorterade fastigheter, något som företrädesvis drabbar pensionärer.

Sammanfattningsvis vill utskottet mycket bestämt avstyrka förslaget om att återinföra en förmögenhetsskatt.

Bättre skattemässiga förutsättningar för biogas och landansluten el till fartyg i hamn

I propositionen aviserar regeringen ett förslag om att de skattemässiga förutsättningarna för biogas ska förbättras genom att det säkerställs att biogasens skattefrihet följer gasen till slutkonsument vid samdistribution med naturgas. Vidare aviseras ett förslag som syftar till att uppnå miljövinster genom att få fartyg som ligger i hamn att använda el från det fasta elnätet i stället för el från en hjälpmotor som drivs med olja.

Utskottet har tillstyrkt de aktuella förslagen och de har nyligen antagits av riksdagen (prop. 2009/10:144 och bet. 2009/10:SkU34).

Koldioxidskatt

I motion Fi15 av Mona Sahlin m.fl. (s, v, mp) föreslår motionärerna att koldioxidskatten höjs med 10 öre per kilogram koldioxid 2011 och med ytterligare 7 öre per kilogram koldioxid 2012. Detta motsvarar 29 öre respektive 20 öre i bensinpris i konsumentledet. Motionärerna bedömer att koldioxidskatten, utöver den befintliga indexeringen, endast ska höjas i två steg under mandatperioden, 2011 och 2012. Därefter kommer effekten av skatten att utvärderas och en samlad bedömning göras av om det krävs ytterligare investeringar eller förändringar av de ekonomiska styrmedlen för att klimatmålen ska kunna nås. Indexeringen av koldioxidskatten ska ses över för att kunna justeras efter 2014.

Enligt utskottets mening är klimatfrågan en mycket stor miljöutmaning. Regeringen intar här en fortsatt pådrivande roll för att uppnå en global och heltäckande klimatregim, som innebär höjda ambitioner jämfört med i dag och konkreta åtaganden för alla stora utsläppsländer samt åtgärder för att skydda de fattigaste från klimatförändringarnas negativa effekter. För att klara den utmaning som en höjd ambition i klimatpolitiken ställer krävs en politik inriktad på ökad användning av ekonomiska styrmedel och en omställning till mer klimatvänlig produktion och konsumtion, där utgångspunkten är att den som förorenar också ska betala. I en kostnadseffektiv miljöstyrning bör skatterna utformas på ett sätt som ger en hög välfärd samtidigt som miljön förbättras.

Med denna inriktning bör koldioxidskatten vara utformad så att utsläppen av koldioxid blir så dyra att den externa effekten beaktas i adekvat utsträckning. Koldioxidskatt ska betalas för utsläpp av fossil koldioxid. Den bör vara neutral mellan olika fossila bränslen och i allt väsentligt hel-

täckande, så att varje kilogram koldioxid kostar lika mycket att släppa ut oberoende av bränsle och hur bränslet används. Avsteg från denna princip kan dock vara motiverade om koldioxidläckage uppstår. Koldioxidläckage uppstår när utsläppen flyttar till länder som inte är bundna av utsläppsreduktioner genom internationella åtaganden. Risken för koldioxidläckage är avhängig hur ett framtida globalt klimatavtal efter 2012 ser ut. Grovt sett kan bränsleförbrukning från hushålls- och servicesektorn inte flytta, medan bränsleförbrukning inom industrin riskerar att flytta på ett sådant sätt att koldioxidläckage uppstår.

Koldioxidskatten bör utgå från en generell nivå som bestäms genom en värdering av minskade koldioxidutsläpp från de svenska hushålls- och servicesektorerna. Därutöver bör en lägre nivå bestämmas som avspeglar värderingen av minskade koldioxidutsläpp från industrin m.m. utanför EU:s system för handel med utsläppsrätter.

Genom att öka kostnaderna för koldioxidutsläpp kommer de aktörer som kan minska sina koldioxidutsläpp till förhållandevis låga kostnader att göra detta, så länge åtgärderna kostar mindre jämfört med att betala koldioxidskatt. På så vis genomför de olika aktörerna åtgärder med kostnader som är lägre än skattekostnaden på marginalen. I hela ekonomin genomförs sammantaget åtgärder till lägsta möjliga kostnad.

Riksdagen har mot denna bakgrund nyligen fattat beslut om en höjning av generella koldioxidskatten fr.o.m. den 1 januari 2010 med 1 öre per kilogram. Efter höjningen och den årliga justeringen enligt konsumentprisindex uppgår den generella koldioxidskatten till 105 öre per kilogram koldioxid 2010. Vidare har koldioxidskatten på bränslen för uppvärmning och drift av stationära motorer inom industrin utanför handelssystemet och inom jordbruks-, skogsbruks- och vattenbruksverksamheterna samt för värmeproduktion i kraftvärmeverk höjts från dagens 21 % till 60 % av den generella koldioxidskattenivån 2015. Ett första steg, till 30 %, tas redan 2011. Motsvarande höjningar görs även för dieselolja som förbrukas i viss gruvindustriell verksamhet.

För att utsläppsminskningar ska kunna nås på ett kostnadseffektivt sätt är det vidare i ett första skede angeläget att begränsa olika former av nedsättningar. Inriktningen bör således vara att nedsättningar slopas på lång sikt, dock med beaktande av koldioxidläckage som kan motivera avsteg från en enhetlig koldioxidskatt. De beslut riksdagen fattat innebär bl.a. att begränsningsnivån i den s.k. 0,8-procentsregeln fasas ut och att återbetalningen av koldioxidskatt för dieselolja i jordbruks- och skogsbruksmaskiner sänks. Vidare höjs koldioxidskatten på naturgas och gasol vid drivmedelsanvändning stegvis till den generella koldioxidskattenivån.

Enligt utskottets mening är miljöskatter och andra ekonomiska styrmedel av central betydelse för att Sveriges mål på klimat- och energiområdet ska kunna nås. Riksdagen har därför nyligen fattat beslut om en förändring av skattesystemet på klimat- och energiområdet så att detta ska bli mer träffsäkert och ändamålsenligt.

Motionärernas förslag innebär att priset på bensin stiger med 49 öre per liter, diesel med 61 öre per liter och eldningsolja med 610 kr per kubikmeter. Utskottet anser att den nuvarande nivån på koldioxidskatten är väl avvägd och säkerställer en fortsatt hög ambition i den svenska klimatpolitiken. Utskottet avstyrker den höjning som motionärerna föreslår och som uppenbart i första hand har som syfte att höja skattenivån utan att någon global effekt uppnås.

Kilometerskatt

I motion Fi15 av Mona Sahlin m.fl. (s, v, mp) föreslår motionärerna att en kilometerskatt införs på tunga lastbilstransporter 2013. Hänsyn ska tas till skogsindustrin som saknar alternativ till transport på väg. En möjlig lösning för detta är att geografiskt differentiera skatten. Skatten ska ligga på den nivå Sika och Klimatberedningen föreslagit, dvs. 1 kr per kilometer i 2001 års prisläge. Detta ger en inkomst på ca 4 miljarder kronor.

Effekterna av en kilometerskatt har utretts, och utskottets bedömning är att det inte bör vara aktuellt att införa en sådan skatt. Den skulle komma att försämra den svenska konkurrenskraften både vad gäller svensk industri och svenska livsmedel. Den hotar då sysselsättningen i de stora delar av Sverige som är exceptionellt beroende av basnäringen. Den skulle vidare vara kostnadsdrivande för både mat och olika konsumentpriser för alla i Sverige. Sveriges åkeriföretag har t.ex. beräknat de sammanlagda kostnadsökningarna till följd av den föreslagna kilometerskatten och den ökade koldioxidskatten på diesel till ca 7 miljarder kronor, kostnader som då förs vidare och bidrar till höjd inflation.

Utskottet avstyrker motionärernas förslag.

Beskattningen av fordon

I motion Fi15 av Mona Sahlin m.fl. (s, v, mp) anför motionärerna att beskattningen av fordon behöver utformas på ett sätt som har större miljöstyrande effekt. Ägare till fordon med låga utsläpp ska gynnas, och de som har bilar med höga utsläpp ska betala mer. En modell som bör prövas är en nybilsskatt eller nybilsbonus, som gynnar miljöfordon och beskattar fordon med större påverkan på miljön hårdare. Under mandatperioden kommer koldioxidrelateringen av fordonsbeskattningen att skärpas.

Vidare anför motionärerna att det bör utredas hur förmånsbeskattningen kan reformeras så att inköp av fordon med låga utsläpp gynnas bättre än i dag. För att dämpa effekten av den höjda koldioxidskatten på kollektivtrafiken ska fordonsbeskattningen på bussar sänkas med 100 miljoner kronor.

Utskottet har nyligen tillstyrkt en rad förändringar som syftar till att stärka miljöstyrningen i fordonsbeskattningen. Koldioxidbeloppet i den koldioxidbaserade fordonsskatten har höjts, och utsläppsnivån för när koldioxidbeloppet börjar tas ut har samtidigt justerats. Personbilar med bättre miljöegenskaper har befriats från fordonsskatt under fem år från det att bilen togs i bruk för första gången. Miljöfaktorn för dieseldrivna personbi-

lar har gjorts om till ett fast miljötillägg, och storleken på bränslefaktorn har ändrats. Beslut har fattats om att höja fordonsskatten för bensindrivna personbilar och sänka den för dieseldrivna personbilar. Fordonsskatten för tunga bussar och tunga lastbilar har sänkts till EU:s minimiskattenivåer för tunga lastbilar. Lätta lastbilar, lätta bussar och husbilar som tas i bruk för första gången efter 2010 har inordnats i den koldioxidbaserade fordonsskatten. Fordonsskatten för tunga elhybridbussar har sänkts till samma skattenivå som gäller för bensindrivna tunga bussar.

Det grundläggande syftet med reglerna om beskattning av bilförmån och andra förmåner är bl.a. att upprätthålla neutraliteten gentemot andra ersättningsformer så att uppkomsten av skattemotiverade förmåner undviks. När det gäller förmånsbeskattningens miljöstyrande effekter är de regler som gäller vid värdering av bilförmån anpassade för att underlätta introduktionen av miljöbilar, och det finns en tidsbegränsad möjlighet till ytterligare nedsättning av förmånsvärdet som löper t.o.m. inkomståret 2011. Någon anledning att genomföra en översyn av förmånsbeskattningsreglerna finns det enligt utskottets mening inte.

Utskottet avstyrker motionsförslaget i nu aktuella delar.

Skatt på alkohol och tobak

I motion Fi15 av Mona Sahlin m.fl. (s, v, mp) föreslår motionärerna att skatterna på alkohol och tobak ska höjas med totalt 2 miljarder kronor. Effekten är att en flaska vin som i dag kostar 70 kr ökar i pris med 2:50 kr och en flaska sprit med ca 24 kr. Ett paket cigaretter ökar i pris med 2 kr och en dosa snus med 2:40 kr.

Den 1 januari 2008 höjdes skatten på öl från 1:47 kr till 1:66 kr per volymprocent alkohol och liter. Skatten på vin och andra jästa drycker än vin eller öl sänktes från 22:08 kr till 21:58 kr per liter för drycker med en alkoholhalt över 8,5 men inte över 15 volymprocent. Skatten på röktobak (rulltobak och piptobak) höjdes från 975 kr per kilo till 1 560 kr per kilo. Skatten på snus höjdes fr.o.m. samma tidpunkt från 243 kr per kilo till 336 kr per kilo (prop. 2007/08:11, bet. 2008/07:SkU17).

Utskottet vill framhålla att utrymmet för att höja skatten på tobak och alkohol är begränsat eftersom det handlar om högt beskattade varor som är lätta att frakta. Det är viktigt att möjligheten att göra goda förtjänster genom smuggling och langning blir så begränsad som möjligt. Blir skillnaden mot beskattningen i andra länder alltför stor finns det en risk att vi får ökade allvarliga problem på detta område. En höjd punktskatt kan mot den bakgrunden även leda till att skatteintäkterna inte ökar, åtminstone inte på det sätt som motionärerna antar.

Utskottet anser således att det är viktigt att förändringar av skatten på detta område övervägs noggrant så att de inte leder till ökad smuggling och införsel. Utskottet är av ovan angivna skäl inte berett att tillstyrka de nu aktuella förslagen.

Skatt på handelsgödsel

Gödselmedelsskatten utgick med 1:80 kr för varje helt kilogram kväve, förutsatt att andelen kväve i medlet var minst 2 %, och 30 kr för varje helt gram kadmium i gödselmedel, till den del kadmiuminnehållet översteg 5 gram per ton fosfor. Skatten återfördes till jordbruksnäringen via ett särskilt anslag. Gödselmedelsskatten avskaffades den 1 januari 2010 (prop. 2009/10:41, bet. 2009/10:SkU21).

I motion Fi15 av Mona Sahlin m.fl. (s, v, mp) föreslår motionärerna att det införs en skatt på handelsgödsel och att denna återförs till jordbruksnäringen.

Den största delen av det handelsgödselkväve som säljs i Sverige används inom jordbruket, medan endast mindre mängder förbrukas inom trädgårdsnäringen och skogsbruket. Användandet av gödselmedel påverkas av flera faktorer, såsom grödval, förväntad skörd, priset på gödselmedel och produktpris. Enligt betänkandet Skatt på handelsgödsel och bekämpningsmedel? (SOU 2003:9) har beskattningen av handelsgödselkväve haft liten påverkan på användningen inom jordbruket eftersom prisförändringar på gödselmedel påverkar användandet relativt lite.

Utskottet avstyrker ett återinförande av skatten på handelsgödsel eftersom den skulle försämra de svenska lantbrukarnas konkurrensvillkor med ca 300 miljoner kronor utan att ha någon nämnvärd miljöeffekt.

Fluorerade kolväten

I motion Fi15 av Mona Sahlin m.fl. (s, v, mp) föreslår motionärerna att det införs en skatt på fluorerade kolväten i stora kyl-, frys- och luftkonditioneringsanläggningar.

Utredningen om skatt på fluorerade växthusgaser (Fi 2008:11) har nyligen avlämnat betänkandet SOU 2009:62 Skatt på fluorerade växthusgaser och utredningens förslag bereds för närvarande i Regeringskansliet. Utskottet anser att regeringens arbete inte ska föregripas och avstyrker motionärernas förslag.

Avfallsförbränning

Energi- och koldioxidskatt på fossilt kol i visst hushållsavfall som förbränns (avfallsförbränningsskatten) infördes den 1 juli 2006 (prop. 2005/06:125, bet. 2005/06:SkU33, rskr. 2005/06:352). Askautredningen, som har haft i uppdrag att förutsättningslöst analysera avfallsförbränningsskatten, föreslog i betänkandet Skatt i retur (SOU 2009:12) att avfallsförbränningsskatten skulle slopas. Skatten avskaffades den 1 oktober 2010 (prop. 2009/10:41, bet. 2009/10:SkU21).

I motion Fi15 av Mona Sahlin m.fl. (s, v, mp) föreslår motionärerna att miljöskatten på avfallsförbränning återinförs från 2012 och att en grundlig analys av mål- och medelseffektivitet för avfallspolitiken genomförs.

Riksdagen har vid behandlingen av regeringens klimatproposition välkomnat regeringens bedömning när det gäller avfallsförbränningsskatten och uttalat att avfallsförbränningsskatten kan slopas eftersom den inte haft några mätbara miljöeffekter utan endast blivit en pålaga för hushållen (prop. 2008/09:162, bet. 2008/09:MJU28, yttr. 2008/09:SkU9y). Skatten hade snarast en negativ miljöeffekt eftersom den ledde till ökade transporter av avfall. Riksdagen bekräftade sedermera ställningstagandet när regeringen föreslog att skatten skulle avskaffas (prop. 2009/10:41, bet. 2009/10: SkU21).

Utskottet avstyrker ett återinförande av avfallsförbränningsskatten.

Trängselskatten

Trängselskatt i Stockholm infördes under 2007. Överskottet ska användas till väginvesteringar i Stockholmsregionen. Under 2010 beräknas det överskott som kan användas för investeringar uppgå till 410 miljoner kronor.

I motion Fi15 av Mona Sahlin m.fl. (s, v, mp) föreslår motionärerna att trängselskatten i Stockholm utvidgas till Essingeleden från slutet av 2011 för att bidra till finansieringen av en rödgrön Stockholmssatsning och för att effektivisera utnyttjandet av denna vägsträcka. En sådan utvidgning bedöms ge ett årligt överskott om runt 250 miljoner kronor.

Riksdagen avslog senast under förra riksmötet motioner om att Essingeleden ska beläggas med trängselskatt (bet. 2008/09:FiU1, yttr. 2008/09: SkU1y). Utskottet anser att riksdagen bör vidhålla sitt ställningstagande och avstyrker motionen i motsvarande del.

Skatterna på vattenkraftverk och kärnkraftverk

För vattenkraftverk utgör fastighetsskatten för varje kalenderår 1,7 % av taxeringsvärdet. För taxeringsåren 2007–2011 är skattesatsen tillfälligt förhöjd till 2,2 %.

Regeringen bedömer att fastighetsskatten för vattenkraftverk bör höjas till 2,8 % och att höjningen bör träda i kraft den 1 januari 2011. Höjningen utgör ett bidrag till finansieringen av den slopade revisionsplikten för mindre företag. Regeringen anför att senare års ökande elpris inte har motsvarats av ökade produktionskostnader inom vattenkraften. Höga vinster görs på vattenkraftsproducerad el eftersom andra, och dyrare, produktionstekniker ofta svarar för marginalproduktionen av el. Priset på el bestäms av kostnaden för denna marginalproduktion. Genom en höjd fastighetsskatt på vattenkraftverk beskattas dessa extravinster. Det är viktigt att de möjligheter som finns att effektivisera befintliga vattenkraftverk och att bygga ut sådan vattenkraft som ingår i elcertifikatssystemet tas till vara.

Förändringar i fastighetsskatten för vattenkraftverk ska beakta och balanseras utifrån att den önskade effektiviseringen och utbyggnaden av vattenkraften inte motverkas. Den föreslagna sammanlagda höjningen från 1,7 % till 2,8 % innebär högre fasta kostnader för producenterna av el från vattenkraft. I förhållande till nuvarande produktionsvolym beräknas kostna-

derna motsvara i genomsnitt 1,6 öre per kWh (där beräkningen har beaktat att fastighetsskatten är avdragsgill mot bolagsskatten). På en avreglerad elmarknad får dock, på kort sikt, en höjd fast kostnad inte något genomslag på elpriset. Denna höjning av fastighetsskatten genererar en nettointäkt till statsbudgeten på 600 miljoner kronor per år.

Regeringen avser att återkomma till riksdagen med en proposition med förslag till nu angiven ändring. Ändringen bör träda i kraft den 1 januari 2011.

I motion Fi15 av Mona Sahlin m.fl. (s, v, mp) föreslår motionärerna att *fastighetsskatten på vattenkraft* höjs med 700 miljoner kronor mer än i regeringens förslag för 2011. De anför att även *skatten på termisk effekt i kärnkraftverk* kan öka utan direkt effekt på elpriset och föreslår att skatten höjs från ca 13 000 kronor per MW och månad till ca 18 000 kronor per MW och månad. Totalt ger dessa förslag ca 2 miljarder kronor. Motionärerna anför att de kommer att säkerställa att den elintensiva industrin inte påverkas negativt av dessa förändringar och anför att de intäkter som dessa förändringar ger är viktiga delar i finansieringen av de investeringar som görs för att skynda på utvecklingen till ett hållbart samhälle. Bland annat finansieras större delen av den satsning som föreslås på att rusta upp och klimatrenovera miljonprogramsområdena.

Utskottet delar regeringens bedömning att det finns ett fortsatt och ökat utrymme för att beskatta de övervinster som uppkommer i vattenkraftverken som en följd av att senare års ökande elpris inte har motsvarats av ökade produktionskostnader inom kraftverken och anser att den av regeringen föreslagna nya nivån är lämplig. Motionärernas förslag om en större höjning avstyrks. Utskottet är inte berett att tillstyrka en höjning av skatten på termisk effekt i kärnkraftverk.

Med det anförda tillstyrker utskottet regeringens förslag.

Höjd stämpelskatt på fastigheter som förvärvas av juridiska personer

Stämpelskatt ska betalas till staten vid vissa typer av förvärv, bl.a. köp eller byte, av fast egendom och tomträtter. Enligt 8 § lagen (1984:404) om stämpelskatt vid inskrivningsmyndigheter är skatten enligt huvudregeln 30 kr för varje fullt tusental kronor av egendomens värde när egendomen förvärvas av en juridisk person.

Regeringen bedömer att stämpelskatten på förvärv av fastigheter och tomträtter för juridiska personer bör höjas till 42:50 kr för varje fullt tusental av egendomens värde. Höjningen utgör ett bidrag till finansieringen av förslaget om slopad revisionsplikt för mindre företag. Regeringen avser att återkomma till riksdagen med en proposition med förslag till nu angiven ändring. Ändringen bör träda i kraft den 1 januari 2011.

I motion Fi15 av Mona Sahlin m.fl. (s, v, mp) föreslår motionärerna att stämpelskatten för juridiska personer vid förvärv av fastigheter höjs med 1 miljard i stället för 500 miljoner kronor.

Utskottet delar regeringens bedömning att stämpelskatt på fastigheter som förvärvas av juridiska personer bör höjas som en del i finansieringen av förslaget om slopad revisionsplikt för de mindre företagen. Utskottet avstyrker motionärernas förslag om en större höjning i syfte att finansiera de förslag som motionärerna lagt och som avstyrks av utskottet.

Skattefrihet för alkolås i förmånsbilar

Riksdagen har som sin mening givit regeringen till känna att alkolås som är monterade i förmånsbilar inte ska påverka värdet av bilförmånen (bet. 2006/07:SkU10, rskr. 2006/07:114). Bakgrunden är bl.a. att ett stort antal personer varje år dör eller skadas i alkoholrelaterade olyckor och att allt därför måste göras för att få bort alkoholpåverkade förare från våra vägar.

Regeringen anför att det pågår ett arbete för att få till stånd en ökad användning av alkolås dels genom förbättrade system för alkolås till dömda rattfyllerister och stegvis införande av alkolås i yrkesmässiga person- och godstransporter (2007 års alkolåsstrategi), dels genom att Sverige inom EU arbetar för alkolås som standard i alla nya privata fordon. Sverige arbetar också för en utveckling av teknik som förhindrar att motorfordon kan köras av förare som är påverkade av alkohol eller droger, eller som riskerar att somna. Målsättningen är att sådan teknik på sikt blir standard i alla bilar.

Regeringen anför att allt måste göras för att få bort alkoholpåverkade förare från våra vägar. Finansdepartementet kommer att remittera ett förslag om att skattebefria alkolås i förmånsbilar, och regeringen avser att återkomma till riksdagen i samband med budgetpropositionen för 2011.

Utskottet anser att det finns skäl att undanta alkolås vid värdering av värdet av en bilförmån och välkomnar därför regeringens ställningstagande i denna fråga.

Skatteflykt

I motion Fi15 av Mona Sahlin m.fl. (s, v, mp) lägger motionärerna fram ett program för att bekämpa skattefusk. Det handlar om ökat internationellt samarbete i syfte att bekämpa skatteparadis, skatteflykt och penningtvätt, en förändrad sekretesslag, en ökad kontroll över växlings- och factoringbolag och en översyn av reglerna för F-skattsedel. Det ska vidare utredas om penningtvätt ska betraktas som ett separat brott. Skatteverket ska få bättre möjligheter att kontrollera skattebrott. Fler branscher ska omfattas av kraven på personalliggare och Skatteverket ska ha möjlighet att genomföra oannonserade kontroller. I taxibranschen ska det införas krav på redovisningscentraler och arbetsgivare ska gå över till individuell skatteinbetalning så att det blir lättare för Skatteverket att upptäcka när det betalas in för lite i skatt. Därutöver genomförs en översyn av möjligheterna att införa ett entreprenadavdrag och att göra det lättare att utbyta information om brottsmisstänkta.

Slutligen föreslår motionärerna att Skatteverket ska tillföras 50 miljoner kronor för att stärka arbetet med att bekämpa skattefusk.

Enligt utskottets mening är det viktigt att skattereglerna utformas så att de stärker medborgarnas förtroende för skattesystemet och underlättar för dem att göra rätt för sig. Skattefel ska begränsas och skattebrott, skattefusk och skatteundandragande motverkas. Målet om en minskad administrativ börda för företagen måste härvid beaktas. Skattesystemet måste också uppfattas som legitimt därför att det finansierar bra offentlig verksamhet som människor vill betala för. Skatter och avgifter måste ligga på en rimlig nivå.

Skatteverkets undersökningar visar att det omfattande fusket med skatter och avgifter, och särskilt det utbredda svartjobbandet, har betydande negativa effekter. Det finns ett starkt samband mellan skattefusk och annan ekonomisk brottslighet. En stor andel av ekobrotten handlar om att företag använder svart arbetskraft eller fuskar med skatter och avgifter på annat sätt. De negativa effekterna av skatteundandraganden är många. Förutom att skattebördan vältras över på andra skattskyldiga medför fusket att konkurrensen snedvrids och att seriösa näringsidkare riskerar att slås ut av skattefuskande konkurrenter. Ytterligare effekter vid utnyttjande av svart arbetskraft är bl.a. att sjukpenning och andra ersättningar inte kan beräknas utifrån lönen. Om vissa skattskyldiga kan skjuta över sin del av skatte- och avgiftsbördan på andra rubbas dessutom respekten för den demokratiska beslutsordningen. För att tilliten till rättssamhället ska kunna upprätthållas krävs att skattefusk och ekonomisk brottslighet bekämpas effektivt.

Regeringen har under senare år vidtagit en rad åtgärder mot orsakerna till skattefusket. Genom att införa en avdragsrätt för hushållstjänster (RUT-avdrag) och ROT-tjänster och förenkla användningen av denna möjlighet har förutsättningar skapats för att bedriva verksamhet vitt inom en sektor som under decennier varit känd för svartarbete och skattefusk. Det bör framhållas att en avgörande fördel med det förenklade HUS-avdraget, som innebär att rabatten lämnas direkt vid köpet, är att Skatteverket får en direktkontakt med de näringsidkare som utför arbetet och på det sättet kan informera om reglerna och även kontrollera att de följs. En rad åtgärder mot avancerade förfaranden har vidtagits. Möjligheten att använda s.k. räntesnurror och att förpacka fastigheter i handelsbolag, det som kallas Pandoras ask, har t.ex. stängts. Bestämmelserna om beskattning av vissa penninglån har utvidgats till att även omfatta lån från utländska juridiska personer. Det internationella samarbetet mot skatteflykt har fått förnyad kraft med anledning av finanskrisen, och ambitionerna på detta område har kunnat höjas. Ett uttryck för detta är den allt bredare uppslutningen kring kravet på en fullständig öppenhet i samarbete kring skattefrågor. Vid G20:s toppmöte i London den 2 april 2009 kom stats- och regeringscheferna överens om att ingripa mot icke samarbetsvilliga jurisdiktioner, t.ex. skatteparadis, och förklarade att de var beredda att tillgripa sanktioner för

att skydda sina offentliga finanser och finanssystem. Inom ramen för det nordiska samarbetet bedrivs sedan flera år ett arbete med inriktning på att förmå skatteparadisen att skriva bilaterala avtal med de nordiska länderna, och ett stort antal sådana avtal har ingåtts. Informationsutbytesavtal är viktiga för en effektiv skattekontroll genom att de möjliggör samarbete mellan skattemyndigheterna i de avtalsslutande länderna.

För att öka effektiviteten i Skatteverkets kontrollarbete har särskilda åtgärder vidtagits. Ett krav på användning av certifierade kassaregister inom kontantbranscherna gäller sedan den 1 januari 2010. Personalliggare har införts inom restaurang- och frisörbranscherna. Frågan om en utvidgning till bygg- och tvätteribranscherna har utretts och övervägs. Regeringen har vidare tillsatt en särskild utredare (dir. 2009:91) med uppgift att ta fram ett förslag om att arbetsgivare m.fl. ska lämna uppgift om lön och skatteavdrag på arbetstagarnivå varje månad (månadsuppgift) till den myndighet som utredaren finner lämplig. När det gäller frågan om ett entreprenadavdrag har ett sådant föreslagits i departementspromemorian Ds 2004:43 Byggentreprenadavdrag samt omvänd skattskyldighet (moms). Förslaget remitterades men remissinstanserna ifrågasatte förslagets effektivitet när det gällde att stävja skatteundandraganden. Det blev därför aldrig aktuellt med ett genomförande av förslaget. Skatteverket har genom sin kontrollverksamhet, inte minst inom riksprojektet Taxi, avslöjat skattefuskare. En metod för att angripa fusket i taxibranschen undersöks inom Vägtrafikregisterutredningen som ska redovisa sitt arbete i början av 2010. När det gäller hanteringen av personuppgifter i myndigheternas brottsutredande verksamhet har regeringen lagt fram förslag om en ny polisdatalag. Den nya lagen skapar förutsättningar för ett bättre samarbete mellan de brottsbekämpande myndigheterna genom utökade möjligheter till informationsutbyte. Inom Regeringskansliet bereds ytterligare förslag som gäller Kustbevakningen och åklagarväsendet.

Enligt utskottets mening är det viktigt att reglerna om F-skatt har en utformning som gör det enkelt att starta och bedriva näringsverksamhet. Det finns därför anledning att iaktta en viss restriktivitet när det gäller önskemål om olika former av begränsningar och regleringar av möjligheten att få F-skattsedel. Samtidigt bör det enligt utskottets mening finnas ett utrymme för förändringar i syfte att komma till rätta med olika former av missbruk. En förutsättning bör dock enligt utskottets mening vara att F-skattsedelns grundläggande funktion inte påverkas negativt.

Utskottet kan konstatera att det pågår ett aktivt arbete på flera olika fronter som är inriktat på att komma till rätta med olika former av skattefusk och svartarbete. Mot denna bakgrund ser utskottet inte någon anledning för riksdagen att rikta tillkännagivanden till regeringen om behovet av olika åtgärder på detta område.

När det gäller förslaget om att Skatteverket ska tillföras ytterligare anslag för kontrollarbetet har regeringen i budgetpropositionen för 2010 anfört att de öppna gränserna och en alltmer globaliserad ekonomi gör att

hoten mot skattebasen ökar och att det internationella området kräver att Skatteverket intensifierar sin samverkan med andra myndigheter, såväl svenska som utländska. Det internationella arbetet kräver en särskild struktur och kompetens. Det är därför viktigt att Skatteverket höjer sin kompetens avseende både personal och teknik för att klara av det internationella arbetet. Regeringen har i regleringsbrevet för budgetåret 2010 givit Skatteverket i uppdrag att beskriva de områden inom vilka det sker ett internationellt samarbete och vilka åtgärder som vidtagits för att förstärka samarbetet. Skatteverket ska beskriva hur den information som man får från andra länder tas till vara i myndighetens arbete.

Utskottet har i betänkandet 2909/10:SkU35 Internationell skattekontroll behandlat Riksrevisionens styrelses redogörelse för Riksrevisionens granskning av effektiviteten i Skatteverkets informationsutbyte med andra länder inom den direkta skattens område (RiR 2009:24). Riksrevisionens styrelse konstaterar att det finns en bred samsyn om betydelsen av ett väl fungerande informationsutbyte med andra länder och att det är viktigt att Skatteverket, mot bakgrund av de brister som framkommit, prioriterar den verksamheten mer och förbättrar sin förmåga att upprätthålla informationsutbytets preventiva effekt. Utskottet förutsätter för sin del att Skatteverket noga överväger vilka ytterligare åtgärder som kan och bör vidtas. Utskottet understryker härvid betydelsen av att sådana åtgärder som ger god effekt på skatteinkomsterna prioriteras av Skatteverket och har i ärendet även framhållit att regeringen bör kunna överväga resurstillskott till Skatteverket mot bakgrund av det som Riksrevisionen framfört.

Utskottet anser att frågan om Skatteverkets budgetram bör behandlas inom ramen för den ordinarie budgetprocessen.

Stockholm den 20 maj 2010

På skatteutskottets vägnar

Lennart Hedquist

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Lennart Hedquist (m), Lars Johansson (s), Annicka Engblom (m), Laila Bjurling (s), Ulf Berg (m), Raimo Pärssinen (s), Agneta Berliner (fp), Lena Asplund (m), Lennart Sacrédeus (kd), Jessica Polfjärd (m), Marie Engström (v), Britta Rådström (s), Karin Nilsson (c), Helena Leander (mp), Hans Olsson (s), Birgitta Eriksson (s) och Staffan Danielsson (c).

Avvikande mening

2010 års ekonomiska vårproposition (s, v, mp)

Lars Johansson (s), Laila Bjurling (s), Raimo Pärssinen (s), Marie Engström (v), Britta Rådström (s), Helena Leander (mp), Hans Olsson (s) och Birgitta Eriksson (s) anför:

Vi rödgröna partier vill investera i en utveckling som gör både samhället och individen friare. För det behöver vi starka offentliga finanser. Välfärden måste sättas före nya stora skattesänkningar.

Skatter har vi främst för att finansiera vår gemensamma välfärd. Skattesystemet ska vara likformigt, transparent och enkelt. Möjligheterna till skatteplanering ska minimeras. Genom att kraftfullt bekämpa skattefusk stärker vi välfärden och skapar rättvisa konkurrensvillkor för företagen. Skattesystemet ska vara rättvist.

Utformningen av skattepolitiken måste ta hänsyn till kvinnors och mäns olika inkomster och ekonomiska villkor i övrigt i syfte att utjämna de ekonomiska skillnaderna.

Vår gemensamma syn innebär att skatt ska betalas efter bärkraft och välfärd fördelas efter behov. Skatternas utformning ska främja en hög sysselsättning och en ökad hållbar tillväxt. En hög sysselsättning är en förutsättning för att få resurser till den offentligt finansierade generella välfärden.

De förändringar av skattepolitiken som vi i det rödgröna samarbetet föreslår kommer att göra skattesystemet rättvisare och enklare och därmed mer effektivt.

Den borgerliga regeringen ärvde ett överskott i de offentliga finanserna på 70 miljarder kronor. Detta överskott har förbytts i ett stort underskott. Trots det försämrade läget i de offentliga finanserna har regeringen fortsatt att låna till skattesänkningar. Totalt sett har regeringen sänkt skatterna med närmare 100 miljarder kronor under mandatperioden. Nu planerar regeringspartierna skattesänkningar på ytterligare 100 miljarder kronor nästa mandatperiod.

Regeringen har motiverat sin skattepolitik med att ökade skillnader mellan dem som arbetar och dem som inte arbetar skapar fler jobb. Men så har inte blivit fallet. Tvärtom har sysselsättningsgraden minskat och arbetslösheten ökat sedan regeringen tillträdde.

Under en längre tid har inkomstklyftorna i Sverige ökat. Den borgerliga regeringens skattepolitik har kraftigt fördjupat klyftorna. Den rikaste tiondelen har fått nästan lika mycket som 60 % av folket har fått tillsammans. Den procent som tjänar mest har fått nästan lika mycket som 25 % av folket. Det är fel politik för Sverige. Det skapar inga nya jobb utan bara ökade klyftor. Vi vet att Sverige blir starkare om klyftorna i samhället minskar. Skattepolitiken ska bidra till ökad jämlikhet.

Pensionärer ska inte beskattas hårdare än löntagare. Pension är inget bidrag – utan uppskjuten lön. Vi menar att diskrimineringen av pensionärer inte leder till fler jobb. En väl fungerande arbetslinje kräver att det både ska löna sig att arbeta och att ha arbetat. Vi vill sänka skatten för breda pensionärsgrupper. Alla pensionärer med en inkomst upp till ca 40 000 kronor i månaden får en större skattesänkning med vårt rödgröna förslag än med regeringens förslag. Skatten för pensionärer sänks genom att *grundavdraget för pensionärer höjs*. Totalt kostar förslaget 7,5 miljarder kronor, inklusive regeringens förslag.

Vi rödgröna partier menar att olika typer av inkomst av tjänst ska beskattas lika. Det är inte rimligt att den som är föräldraledig eller den som har gått i pension och redan har gått ned i inkomst ska behöva betala en högre skatt än den som jobbar och har samma inkomst. Därför avsätter vi i den här budgeten 1 miljard kronor som finansieras genom att förvärvsavdraget växlas ned med 1 miljard kronor. En modell kan vara att höja *grundavdraget för personer upp till 65 år* och anpassa skiktgränsen så att förslaget är neutralt för den statliga inkomstskatten. Denna modell innebär dock att personer som t.ex. är sjuka delar av året och jobbar resten av året inte får ta del av skattesänkningen. Vi vill att även de som har inkomst från våra trygghetsförsäkringar under delar av året ska få ta del av skattesänkningen. Därför kommer vi i regeringsställning att se över hur en sådan modell kan utformas. Med en sådan modell får en långtidsarbetslös person ca 100 kr per månad i sänkt skatt.

Fortsatta steg för att nå *en mer likformig beskattning* ska tas under nästa mandatperiod. Det innebär att steg ska tas för att skillnaden i beskattning mellan löntagare och andra grupper, exempelvis föräldralediga, arbetslösa och sjuka, ska minska.

Sedan den borgerliga regeringen förändrade a-kassan har många fått sina *avgifter till a-kassan* höjda med hundratals kronor i månaden. Samtidigt har ersättningen försämrats. Vårt förslag är att kostnaden för alla sänks till ca 80 kr per månad genom en skattereduktion. Differentieringen tas därmed bort. Den sänkta kostnaden för a-kassan finansieras genom en nedskalning av förvärvsavdraget. För löntagarkollektivet tar skatteförslagen ut varandra. Förändringen slår dock olika för olika individer, beroende på inkomst och på hur hög a-kasseavgiften är. A-kassemedlemmar med låga inkomster och höga avgifter tjänar mest. Detta ska genomföras i januari 2011.

Löntagarna betalar sina *medlemsavgifter i fackliga organisationer* med beskattade pengar. En del av arbetsgivarnas medlemsavgifter till arbetsgivarorganisationerna betalas däremot med oskattade medel. Detta utgör en principiell orättvisa på arbetsmarknaden. Den svenska modellen är beroende av starka parter på ömse sidor. Vi vill därför se över möjligheten att skapa en skattemässig neutralitet mellan avgifter till arbetsgivar- och löntagarorganisationer.

Vi är överens om att avskaffa avdraget för hushållsnära tjänster (*RUT-avdraget*). För att skapa förutsättningar för branschen att anpassa sin verksamhet föreslår vi att avskaffandet sker från halvårsskiftet 2011.

Vi föreslår ett utvidgat *ROT-avdrag*. Vi vill utvidga dagens avdrag med en extra klimatbonus för radhus, villor, ägarlägenheter och bostadsrättsföreningar som genomför energieffektiviseringar. Vi vill också att ROT-avdraget ska omfatta flerfamiljshus och föreslår därför ett nytt ROT-stöd med klimatprofil för alla flerfamiljshus som totalrenoveras – förutsatt att renoveringen leder till minst 30 % minskad energianvändning. Med detta stöd kommer 40 000 till 50 000 lägenheter i flerfamiljshus, primärt miljonprogram – hyreshus och bostadsrättsföreningar – att kunna totalrenoveras per år. Vi vill begränsa ROT-avdraget till fastigheter i Sverige. Vi vill också att avdraget ska vara tidsbegränsat eftersom man då uppnår störst konjunkturstabiliserande effekt. Vi kommer dock att behålla ROT-avdraget så länge det behövs för att bekämpa jobbkrisen. Totalt föreslår vi att det tillförs 1,5 miljarder kronor från den 1 juli 2011 och därefter 2,5 miljarder kronor 2012 för ett brett ROT-program som både rymmer en vidgning av det ROT-avdrag regeringen infört och dessutom en stor satsning på att totalrenovera flerfamiljshus i miljonprogrammen. Sammanlagt bedöms detta skapa omkring 15 000 fler jobb.

Sveriges skolor har stora behov av renoveringar. På grund av krisen är arbetslösheten i byggbranschen hög. Det finns ett gyllene tillfälle att sätta igång och tidigarelägga renoveringsprojekt som såväl skapar nya jobb som leder till bättre arbetsmiljö för lärare och elever och minskar energianvändningen i våra skolor. Vi rödgröna föreslår därför att det inrättas en *skol-ROT*. Avdraget ger skolorna maximalt 50 % av arbetskostnaderna tillbaka. För att få ta del av avdraget krävs att renoveringarna minskar energianvändningen med 30 %. Det motsvarar samma regelverk som omfattar totalrenoveringar av flerfamiljshus. Alla skolor ska ha samma förutsättningar att kunna få del av stödet. Vi avsätter 200 miljoner kronor för skol-ROT 2011 och 400 miljoner kronor 2012.

Vi menar att den som har miljoninkomster inte behöver något förvärvsavdrag. Regeringens orättvisa politik har kraftigt gynnat dem som tjänar mest. Det har inte skapat jobb utan i stället ökat ojämlikheten och underskotten i de offentliga finanserna. Alla som får del av välfärden i Sverige behöver bidra till den efter förmåga. Vi vill därför *trappa av förvärvsavdraget* så att det är borta vid miljoninkomster. Avtrappningen sker med 2,5 procentenheter från 40 000 kr i månaden. För den som tjänar 50 000 kr i månaden betyder avtrappningen en skattehöjning på ca 250 kr i månaden. För den som tjänar 80 000 betyder det en höjd skatt om ca 1 000 kr i månaden. Förvärvsavdraget är helt borta vid arbetsinkomster över 103 000 kr i månaden.

Skatterna måste medverka till ett bättre klimat för entreprenörskap. Arbetet för att bekämpa regelkrångel måste prioriteras. Småföretagens villkor ska förbättras. Vi vill förbättra kapitalbildningen för små företag bl.a.

genom att ett *riskkapitalavdrag* införs. Vi har också lagt fram förslag om sänkta arbetsgivaravgifter för småföretagen med 2 miljarder kronor 2011 och 6 miljarder kronor 2012 och om att den ineffektiva nedsättningen av arbetsgivaravgifterna för unga ersätts med ett förstajobbetavdrag.

Vi föreslår att *skatterna på alkohol och tobak* höjs med totalt 2 miljarder kronor netto. Effekten av förslaget är att en flaska vin som i dag kostar 70 kr ökar i pris med 2:50 kr och en flaska sprit med ca 24 kr. Vi föreslår att skatten på tobak höjs med drygt 600 miljoner kronor. Effekten av förslaget är att ett paket cigaretter ökar i pris med 2 kr och en dosa snus med 2:40 kr. Detta motsvarar en ökning av skattinkomsterna netto med 12,5 %.

De borgerliga partierna lovade i valrörelsen att avskaffa *fastighetsskatten*. Det har inte skett. Personer med lyxvillor har fått en kraftigt sänkt skatt, medan vanliga småhusägare i stället bara har fått se sin fastighetsskatt byta namn till fastighetsavgift. Det rödgröna förslaget om fastighetsskatt innebär en oförändrad fastighetsavgift för de allra flesta småhusägare, en sänkt fastighetsskatt för bostadsrättsföreningar och hyresfastigheter, en höjd skatt för villor värda över 6 miljoner kronor samt ett gradvis avskaffande av skatteräntan på uppskov. Kopplingen till kommunerna kvarstår. Därmed tillfaller inkomsterna kommunerna.

Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet är överens om att utforma den samlade beskattningen på fastigheter på ett sätt som bidrar till att skapa ett bättre fördelningspolitiskt skattesystem. Vårt gemensamma besked är att det nuvarande systemet för fastighetsskatt kvarstår med tre tydliga förbättringar:

- Rättvisa: De som har de dyraste villorna med ett marknadsvärde över ca 6 miljoner kronor (dvs. ett taxeringsvärde på 4,5 miljoner kronor eller mer) kommer att få höjd skatt. Samtidigt utvidgas den nuvarande begränsningsregeln så att fler med små inkomster får sänkt fastighetsskatt.
- Neutralitet: Fastighetsskatten för hyresfastigheter och bostadsrättsföreningar sänks. Neutraliteten mellan olika boendeformer utreds under 2011 och åtgärder vidtas.
- Rörlighet: Skatteräntan på uppskov och begränsningen för uppskov tas successivt bort, under förutsättning att det statsfinansiella läget så tillåter och att det finansieras på ett fördelningspolitiskt acceptabelt sätt. På så sätt ökar rörligheten på bostadsmarknaden. I ett första steg tas skatteräntan på uppskov upp till 200 000 kronor bort. Därmed har nästan hälften av den statsfinansiella kostnaden för att avskaffa skatteräntan på uppskov uppnåtts. Vi kommer även att tillsätta en utredning som ser över systemet med uppskov och hur det kan säkerställas att uppskoven betalas in.

Vi utvidgar den befintliga begränsningsregeln till alla åldersgrupper. Detta innebär att fastighetsavgiften och vår fastighetsskatt aldrig ska överstiga 4 % av summan av beskattningsbar förvärvsinkomst och överskott av kapital. Vi är beredda att se över den exakta konstruktionen om det skulle behövas.

Boverket har i en rapport föreslagit att fastighetsavgiften för studentkorridorer ska tas ut per korridor i stället för per rum. Vi ställer oss bakom detta förslag och föreslår att det genomförs.

Inkomst- och förmögenhetsklyftorna ökar i Sverige. Vi menar att det är djupt problematiskt. Tillsammans vill vi driva en politik som minskar de ekonomiska skillnaderna mellan människor; då blir Sverige ett rikare och bättre land. Den avskaffade förmögenhetsskatten hade en bra fördelningspolitisk profil, men också stora brister. Skattens utformning gjorde att vissa grupper kunde minska sin beskattning väsentligt. Att återinföra förmögenhetsskatten i sin tidigare form är inte helt realistiskt. Däremot finns det ett behov av att personer med stora förmögenheter bidrar mer. Vi avser därför att utreda hur *skatten på förmögna* kan öka. Utredningen ska göras i bred dialog med näringslivet. Utgångspunkten för utredningen är att de skattehöjningar som genomförs ska ha begränsade samhällsekonomiskt negativa effekter och en likadan eller bättre fördelningspolitisk profil samt ge omkring 4 miljarder kronor i intäkter. Detta motsvarar ungefär hälften av vad den tidigare förmögenhetsskatten skulle ha inbringat.

Regeringen föreslår regeringen en höjning av *stämpelskatten för juridiska personer vid förvärv av fastigheter* på 500 miljoner kronor. Vi föreslår en ytterligare höjning med lika mycket.

Användningen av skatter och andra *ekonomiska styrmedel* måste öka för att klimat-, miljö- och energimålen ska kunna nås på ett effektivt sätt. Fördelningspolitiska och regionala effekter av åtgärderna ska beaktas.

Vi behöver en politik som ställer om Sverige inför framtiden och där vi gemensamt i samhället tar ansvar för att minska utsläppen av växthusgaser. För att underlätta för människor att göra klimatsmarta val föreslår vi att *koldioxidskatten höjs*. Därigenom synliggörs samhällskostnader som annars inte syns i priset, och konsumtionen styrs i en mer hållbar riktning. Vi föreslår att koldioxidskatten höjs med 10 öre 2011 och ytterligare 7 öre 2012. Detta motsvarar 29 öre respektive 20 öre i bensinpris i konsumentledet. Vår bedömning är att koldioxidskatten, utöver den befintliga indexeringen, endast ska höjas i två steg under mandatperioden, 2011 och 2012. Därefter kommer effekten av skatten att utvärderas, och vi kommer att göra en samlad bedömning av om det krävs ytterligare investeringar eller förändringar av de ekonomiska styrmedlen för att klimatmålen ska kunna nås. Indexeringen av koldioxidskatten ska ses över under nästa mandatperiod, för att kunna justeras efter 2014.

För att kompensera dem som behöver bilen för att ta sig till och från arbetet och dem som använder bilen i arbetet, höjer vi *reseavdraget* med 75 öre 2011 och 150 öre 2012. För att underlätta omställningen till mer

hållbara drivmedel vill vi kombinera det höjda reseavdraget med t.ex. stöd till efterkonvertering. Dagens system med reseavdrag ska ses över och bör reformeras. Under mandatperioden ska en utredning tillsättas med syfte att se över reseavdragen och föreslå förändringar som gynnar kollektiva transporter. Förutsättningarna för boende i glesbygd ska inte försämras. En modell som bör utredas är ett färdmedelsneutralt avståndsbaserat reseavdrag.

Vi menar att *beskattningen av fordon* behöver utformas på ett sätt som har en större miljöstyrande effekt. Vår gemensamma uppfattning är att ägare till fordon med låga utsläpp ska gynnas och att ägare till bilar med höga utsläpp ska betala mer. Vi vill i samråd med fordonsindustrin utreda hur ett sådant system kan utformas. En modell som vi vill pröva är en nybilsskatt eller bonus, som gynnar miljöfordon och beskattar fordon med större påverkan på miljön hårdare. Under mandatperioden kommer vi också att skärpa fordonsbeskattningens koldioxidrelatering och utreda hur förmånsbeskattningen kan reformeras så att inköp av fordon med låga utsläpp gynnas bättre än i dag. För att dämpa effekten av den höjda koldioxidskatten på kollektivtrafiken ska fordonsbeskattningen på bussar sänkas med 100 miljoner kronor.

Vi föreslår att en skatt införs på *handelsgödsel*. En återföring till jordbruksnäringen fanns kopplad till den skatt som tidigare fanns på handelsgödsel. Vi kommer också att ha en modell för återföring kopplad till den nya skatten. Exakt hur återföringen ska ske kommer att utredas.

Kraftbolagen har under en lång tidsperiod gjort stora vinster genom att sälja el med låga kostnader från svensk vattenkraft för ett pris som kraftigt överstiger produktionskostnaderna. Vi föreslår att *fastighetsskatten på vattenkraft* höjs med 700 miljoner kronor mer än i regeringens förslag för 2011. Även *skatten på termisk effekt i kärnkraftverk* kan öka utan direkt effekt på elpriset. Skatten höjs från ca 13 000 kr per MW och månad till ca 18 000 kr per MW och månad. Detta ger den konsoliderade offentliga sektorn en inkomst på 1 300 miljoner kronor. Totalt ger dessa förslag ca 2 miljarder kronor. Enligt Finansdepartementets bedömning i vårpropositionen påverkar höjningen inte elpriset. Men vi kommer att säkerställa att den elintensiva industrin inte påverkas negativt av dessa förändringar. De intäkter som dessa förändringar ger är viktiga delar i finansieringen av de investeringar som vi gör för att skynda på utvecklingen till ett hållbart samhälle. Bland annat kan vi genom dessa skatteförändringar finansiera större delen av den satsning som vi gör på en upprustning och klimatrenovering av miljonprogramsområdena.

Problemet med *uttagsskatten för vindkooperativ* måste få en snar lösning, så att den andelsägda vindkraften åter kan ta en aktiv del i den fortsatta vindkraftsutbyggnaden. Vi kräver att regeringen omedelbart tillsätter en utredning med uppgift att lösa frågan. Utredningen kan exempelvis titta på begreppet marknadspris, som tillämpas vid uttagsbeskattningen, och på avdraget för vindkraftskooperativens utdelning.

Ett av Klimatberedningens förslag var att införa en skatt som stimulerar ett utbyte av stora *kyl- och frysanläggningar och luftkonditioneringsanläggningars köldmedium* för att få bort de fluorerade gaserna. Vi föreslår att en sådan skatt införs.

Regeringen har avskaffat *miljöskatten på avfallsförbränning*. I avvaktan på en grundlig analys av mål- och medelseffektiviteten för avfallspolitiken bör skatten på förbränning av avfall återinföras från 2012.

En *kilometerskatt* på tunga lastbilstransporter kan tidigast införas 2013 och ska användas för att finansiera investeringar i infrastruktur. Rätt utformad bör en kilometerskatt kunna öka effektiviteten i transportsystemet och därmed minska slitaget, bullret och utsläppen. När en kilometerskatt införs måste dock hänsyn tas till skogsindustrin som saknar alternativ till transport på väg. En möjlig lösning för detta är att geografiskt differentiera skatten. Vi vill införa en skatt i nivå med vad Sika och Klimatberedningen har föreslagit. I dessa beräkningar har skatten varit i genomsnitt ca 1 kr per kilometer i 2001 års prisläge. Detta motsvarar en inkomst på ca 4 miljarder kronor. Vägverket stöder förslaget att införa en kilometerskatt för tung trafik (RE 40A 2008:10807). Vägverket bedömer dessutom att Sika har underskattat antalet transportkilometer och bedömer att intäkterna kan bli väsentligt högre. För att skapa sunda konkurrensförhållanden ska kilometerskatten omfatta såväl svenska som utländska åkare.

För att bidra till finansieringen av den rödgröna Stockholmssatsningen och för att effektivisera utnyttjandet av Sveriges hårdast belastade vägsträcka vill vi tidigarelägga införandet av *trängselskatt på Essingeleden* och införa skatten från slutet av 2011. Vår bedömning är att en sådan utvidgning av trängselskatten kan ge ett årligt överskott på runt 250 miljoner kronor.

Skatteverket beräknar att staten förlorar ca 130 miljarder kronor i uteblivna skatteintäkter varje år. Det är ett resultat av både medvetet skattefusk och oavsiktliga misstag. Att bekämpa skattefusk handlar om att stärka välfärden men också om att skapa rättvisa villkor för företagen.

Vi i det rödgröna samarbetet har tagit fram ett brett *program för att bekämpa skattefusk*. Det handlar bl.a. om att bekämpa skatteparadis, skatteflykt och penningtvätt genom ett ökat internationellt samarbete, en förändrad sekretesslag, en ökad kontroll över växlings- och factoringbolag och en översyn av reglerna för F-skattsedel. Det behöver utredas om penningtvätt ska betraktas som ett separat brott. Det handlar också om att ge Skatteverket bättre möjligheter att kontrollera skattebrott. Till exempel vill vi att fler branscher ska omfattas av kraven på personalliggare – och att Skatteverket ska ha möjlighet att genomföra oannonserade kontroller. I taxibranschen ska det införas krav på redovisningscentraler. Vi vill också gå över till individuell skatteinbetalning från arbetsgivare så att det blir lättare för Skatteverket att upptäcka när det betalas in för lite skatt. Därutöver vill vi se över möjligheterna att införa ett entreprenadavdrag och göra det lättare att utbyta information om brottsmisstänkta.

Slutligen vill vi tillföra Skatteverket 50 miljoner kronor för att bekämpa skattefusk.

Med det anförda tillstyrker vi att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motion Fi15 av Mona Sahlin m.fl. (s, v, mp) om inriktningen av skattepolitiken och om förslag på skatteområdet.

BILAGA 3

Justitieutskottets yttrande 2009/10:JuU6y

2010 års ekonomiska vårproposition

Till finansutskottet

Finansutskottet har den 4 maj 2010 beslutat bereda bl.a. justitieutskottet tillfälle att avge yttrande över 2010 års ekonomiska vårproposition (prop. 2009/10:100) samt motioner i de delar som berör respektive utskotts beredningsområde.

Justitieutskottet yttrar sig över den del av propositionen som rör utskottets beredningsområde samt motion 2009/10:Fi15 (s, v, mp) i motsvarande del.

Utskottets överväganden

Propositionen

I propositionen föreslår regeringen att riksdagen godkänner regeringens förslag till riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken (avsnitt 3).

Regeringen anför att situationen vid mandatperiodens början krävde förändring. Regeringens ekonomiska politik för att åstadkomma hög välfärd för alla medborgare har inriktats på ett antal åtgärder, varav att bekämpa brottsligheten är en. Ökad trygghet och färre brott är frågor av högsta prioritet för regeringen. Regeringen anför vidare att det pågår ett omfattande arbete för att se över effektiviteten i rättsväsendet. Myndigheternas kostnadseffektivitet, verksamhetsresultat samt kriminalpolitiska och strukturella åtgärder är viktiga delar för ökad effektivitet.

Under mandatperioden har rättsväsendet fått utökade resurser. Regeringens satsningar har inneburit att målet om 20 000 poliser uppnås 2010 och att fler brott upptäcks, utreds och lagförs. Vidare har domstolarnas handläggningstider blivit kortare trots en ökad måltillströmning.

Motionen

I motion 2009/10:Fi15 (s, v, mp) yrkande 6 (delvis) begärs ett tillkännagivande om att regeringen ska återkomma till riksdagen med förslag om att effektivisera den statliga förvaltningen, bekämpa skattefusk och skärpa regleringen och tillsynen av finanssektorn i enlighet med vad som föreslås i motionens avsnitt 5 f. I detta avsnitt anförs bl.a. att partierna i det rödgröna samarbetet tagit fram ett brett program för att bekämpa skattefusk. Det handlar bl.a. om att bekämpa skatteparadis, skatteflykt och penningtvätt genom ett ökat internationellt samarbete, en förändrad sekretesslag, en ökad kontroll över växlings- och factoringbolag och en översyn av reglerna för F-skattsedel. Vidare anför motionärerna att det behöver utredas om penningtvätt ska betraktas som ett separat brott. Enligt motionärerna bör vidare polisens länsmyndigheter slås ihop till en myndighet. Även Statens kriminaltekniska laboratorium och Rättsmedicinalverket bör slås ihop till en myndighet.

Bakgrund

Enligt uppgift från Justitiedepartementet pågår arbete med att ta fram direktiv till en utredning om polisens organisation. Vidare pågår arbete med att ta fram direktiv till en utredning som ska se över kriminaliseringen av penningtvätt i syfte att göra den mer ändamålsenlig och lättillgänglig.

Utskottets ställningstagande

Ökad trygghet och färre brott är frågor av högsta prioritet för att åstadkomma hög ekonomisk tillväxt och hög sysselsättning. Våldsbrotten har under en längre tidsperiod ökat i omfattning. Grov organiserad brottslighet är ett allvarligt hot mot det öppna samhället och mot enskilda individer. Vidare bör det påpekas att de s.k. mängdbrotten, t.ex. stöld, skadegörelse och misshandel, påverkar människors vardag.

Det är därför med tillfredsställelse som utskottet konstaterar att rättsväsendet fått utökade resurser. Regeringens satsningar har inneburit att målet om 20 000 poliser uppnås 2010. Härtill kommer att fler brott upptäcks, utreds och lagförs. Vidare har domstolarnas handläggningstider blivit kortare trots en ökad måltillströmning.

För att motverka allvarliga våldsbrott och för att straffen i högre grad ska stå i proportion till begångna gärningar behöver straffen skärpas. Utskottet vill erinra om att det nyligen har ställt sig bakom en proposition med förslag till skärpta straff för allvarliga våldsbrott (prop. 2009/10:147, bet. 2009/10:JuU32).

Vidare vill utskottet peka på att Ekobrottsmyndigheten den 12 november 2009 fick i uppdrag av regeringen att i samverkan med Åklagarmyndigheten, Rikspolisstyrelsen, Tullverket, Skatteverket och Kronofogdemyndigheten bilda en myndighetsgemensam nationell specialistfunktion för brottsutbytesfrågor vid Ekobrottsmyndigheten. Uppdraget ska vara slutfört och redovisas av Ekobrottsmyndigheten till Regeringskansliet senast den 31 maj 2010. Ekobrottsmyndigheten ska i samverkan med övriga myndigheter som omfattas av detta uppdrag utvärdera verksamheten i den myndighetsgemensamma funktionen. Ekobrottsmyndigheten ska ge in utvärderingen till Regeringskansliet senast den 31 maj 2012.

Vidare har regeringen gett Rikspolisstyrelsen, Åklagarmyndigheten och Domstolsverket i uppdrag att gemensamt vidta åtgärder för att säkerställa en effektiv samverkan och gemensam handläggning av mängdbrott (Ju2009/3950/Å).

Den 1 juli 2008 trädde nya regler om förverkande i kraft. De nya reglerna innebär att det vid viss allvarlig brottslighet ska vara möjligt att förverka inte bara utbytet av ett visst konkret brott, utan också utbyte av en viss inte närmare preciserad brottslig verksamhet (prop. 2007/08:68, 2007/08:JuU18).

Det är angeläget att polisens organisation i alla delar uppfyller de krav som kan ställas på en modern och effektiv verksamhet. Utskottet ser därför positivt på att frågan om polisens organisation ska utredas.

Penningtvätt är ofta en del av grov organiserad brottslighet. Utskottet välkomnar därför en kommande utredning som ska se över möjligheterna till en utvidgning av kriminaliseringen av penningtvätt.

Slutligen vill utskottet peka på att av Rikspolisstyrelsens regleringsbrev för 2009 framgår att samverkan mellan Statens kriminaltekniska laboratorium och Rättsmedicinalverket ska utvecklas.

Med hänvisning till vad som nu anförts anser justitieutskottet att finansutskottet bör tillstyrka propositionen och avstyrka motionsyrkandet i denna del.

Stockholm den 20 maj 2010

På justitieutskottets vägnar

Thomas Bodström

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Thomas Bodström (s), Inger Davidson (kd), Henrik von Sydow (m), Krister Hammarbergh (m), Margareta Persson (s), Ulrika Karlsson i Uppsala (m), Johan Linander (c), Elisebeht Markström (s), Karl Gustav Abramsson (s), Inge Garstedt (m), Christer Adelsbo (s), Lena Olsson (v), Kerstin Haglö (s), Otto von Arnold (kd), Mehmet Kaplan (mp), Anders Hansson (m) och Helena Bargholtz (fp).

BILAGA 4

Civilutskottets yttrande 2009/10:CU4y

2010 års ekonomiska vårproposition

Till finansutskottet

Finansutskottet har berett övriga utskott tillfälle att yttra sig över 2010 års ekonomiska vårproposition – proposition 2009/10:100 – med motion, i de delar som berör respektive utskotts beredningsområde.

Civilutskottet tar i detta yttrande upp förslagen till riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken med utgångspunkt från de frågor som bereds av utskottet, och då främst från ett bostadspolitiskt perspektiv.

Sammanfattning

Civilutskottet ställer sig, med utgångspunkt från sitt beredningsområde, bakom de av regeringen förordade riktlinjerna för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken.

Utskottet anser vidare att finansutskottet bör föreslå riksdagen att avslå motion 2009/10:Fi15 (s, mp, v) i de delar som gäller tillkännagivanden om bostadspolitiska insatser.

I en avvikande mening (s, v, mp) föreslås att motionen tillstyrks i motsvarande delar.

Utskottets överväganden

Utskottets ställningstagande

Inom civilutskottets beredningsområde finns ett flertal frågor med stor betydelse för den allmänna ekonomiska utvecklingen i landet. Det gäller främst för de bostadspolitiska ställningstagandena som i hög grad påverkar bostadsmarknadens utveckling och därmed även förutsättningarna för bl.a. tillväxt och sysselsättning. Även utskottets ärenden inom konsumentpolitiken och den civilrättsliga lagstiftningen har emellertid ofta betydelse i en vid ekonomisk bemärkelse. Utskottet kan i dessa frågor konstatera att regeringens förslag under den innevarande mandatperioden i hög grad varit inriktade på regelförenklingar och syftat till att skapa goda förutsättningar för såväl konsumenter som företagare. Ett aktuellt exempel på en sådan regelförändring är den proposition om en slopad revisionsplikt för mindre företag som för närvarande bereds inom utskottet. Utskottet kan konstatera att de riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken som regeringen redovisar i den ekonomiska vårpropositionen syftar till att även fortsättningsvis stärka företagsklimatet. Den inriktning som politiken under de senaste åren har haft på väl balanserade skatter har också stärkt hushållens konsumtionsutrymme. Även i övrigt anser utskottet att de redovisade åtgärderna inom den ekonomiska politiken har en inriktning som positivt kan bidra till utvecklingen inom de samhällssektorer som faller inom civilutskottets beredningsområde. I det följande uppehåller sig emellertid utskottet i yttrandet endast vid förhållandena inom bostadssektorn. Detta särskilt med anledning av den väckta trepartimotionen och de åtgärder med bostadspolitisk inriktning som där föreslås.

Utskottet vill först helt kort redogöra för de åtgärder som under innevarande mandatperiod vidtagits inom bostadspolitiken i syfte att normalisera bostadssektorn och förbättra bostadsmarknadens funktionssätt. Utgångspunkten för detta arbete har varit att hushållens behov och önskemål ska vara styrande för hur bostadsbeståndet utvecklas. Arbetet har till stor del inriktats på att ställa om bostadssektorn från ett bidragsberoende till en tryggare och bättre fungerande bostadsmarknad med långsiktigt stabila villkor för byggande, ägande och nyttjande av bostäder med alla typer av upplåtelseformer. Olika former av konkurrenssnedvridande produktionsstöd avvecklas och kommer att vara helt avvecklade till 2012. Detta tillsammans med andra åtgärder skapar förutsättningar för sektorn att fatta långsiktiga beslut om bostadsinvesteringar. Avskaffandet av den statliga fastighetsskatten har bidragit till en tryggare bostadsmarknad. Regler för hyresgarantier och förvärvsgarantier för förstagångsköpare har utarbetats i syfte att underlätta för bl.a. nya hushåll att etablera sig på bostadsmarknaden. En möjlighet till direkt ägande av bostäder även i flerbostadshus har införts i form av ägarlägenheter. Den statliga överprövningen av kommunernas beslut om försälj-

ning ur sina egna bostadsbestånd har undanröjts. Dessa reformer har bidragit till en ökad valfrihet på bostadsmarknaden och en möjlighet till ökat inflytande för de boende.

För närvarande behandlar utskottet två propositioner med förslag som ytterligare kommer att kunna bidra till en bättre fungerande bostadsmarknad. Det gäller förslagen om en ny plan- och bygglag respektive nya regelsystem för de allmännyttiga kommunala bostadsaktiebolagen och för hyressättningen. Förslaget till ny plan- och bygglag syftar bl.a. till att ge enklare och tydligare regler för bostadsproduktionen och övrigt samhällsbyggande. I detta sammanhang bör bl.a. de tidsfrister som införs för kommunernas handläggning framhållas. Därutöver behandlar justitieutskottet regeringens proposition om mark- och miljödomstolar som kommer att leda till en effektivare överklagandeprocess. Förslagen om de kommunala bostadsaktiebolagen och om nya hyressättningsregler ligger i linje med en historiskt sett unik samsyn mellan hyresbostadsmarknadens parter som har uppnåtts under de senaste åren.

Förhållandena på bygg- och bostadsmarknaden är sådana att många reformer och förändringar i olika regelsystem inte får ett omedelbart genomslag. Det beror bl.a. på den långa tid som normalt sett förflyter från de första planerna på ett nytt bostadsprojekt tills det färdiga huset står inflyttningsklart. Vidare har stora delar av byggbranschen hittills präglats av en bristande förmåga att utveckla produktionsmetoder som kan leda till lägre byggkostnader och en säkerställd kvalitet. Detta är sannolikt till stor del en följd av att såväl byggbranschen som bostadssektorn i övrigt under flera årtionden varit föremål för en detaljerad statlig styrning och subventionspolitik som lett till en bristande konkurrens. Utskottet vill mot denna bakgrund understryka nödvändigheten av en långsiktighet och konsekvens i det reformarbete som på olika sätt kan bidra till sektorns omställning. En framgångsrik ekonomisk krishantering och den förda politiken på bostadsområdet börjar emellertid nu ge utslag i bl.a. en ökande bostadsproduktion. Enligt Boverkets senaste prognos kommer bostadsbyggandet att öka med 50 % fram till 2011, och antalet bostäder i planerade projekt har stigit markant.

Civilutskottet anser att en klimatanpassning och energieffektivisering av bostadsbeståndet är angelägen, även sett ur ett samhällsekonomiskt perspektiv. Bland regeringens klimatåtgärder inom bostadsområdet kan nämnas Delegationen för hållbara städer som tillsattes av regeringen hösten 2008. Delegationen har till uppgift att verka för en hållbar utveckling av städer, tätorter och bostadsområden, bl.a. genom att stimulera arbetet med att åstadkomma välfungerande och attraktiva stadsmiljöer där hög livskvalitet går hand i hand med förbättrad miljö, ekonomisk tillväxt, social sammanhållning och minimerad klimatpåverkan.

På nationell nivå har arbetet med energieffektivisering i bebyggelsen under senare år intensifierats i flera avseenden. Delmålet om energieffektivisering av bebyggelsen inom ramen för miljökvalitetsmålet God bebyggd

miljö är möjligt att nå med fortsatta åtgärder. Detta mål innebär att den totala energianvändningen per uppvärmd areaenhet i bostäder och lokaler i förhållande till användningen 1995 ska ha minskat med 20 % till 2020 och med 50 % till 2050. Därutöver kan nämnas att nya byggnadstekniska lösningar inom nyproduktionen har medfört att olika typer av lågenergihus blivit allt vanligare. Kraven på energieffektivitet har också skärpts i byggreglerna. Inom EU har arbetet med en omarbetning av direktivet om byggnaders energiprestanda nyligen slutförts. Enligt direktivet ska medlemsstaterna säkerställa att alla nya byggnader ska vara lågenergibyggnader från 2020. Nya byggnader som ägs och nyttjas av offentliga myndigheter ska vara lågenergibyggnader från 2018.

Sammanfattningsvis har det under mandatperioden genomförts ett omfattande arbete med att reformera och effektivisera bostadssektorn. Det finns väl grundad anledning att förvänta sig att den nuvarande regeringen fortsätter det bostadspolitiska reformarbetet även under kommande mandatperiod. Däremot har den aktuella trepartimotionen en inriktning som ger anledning till oro vad gäller bostadssektorn.

I motionen föreslås att det på nytt införs statliga subventioner till bostadsproduktionen kopplade till ett regelsystem med krav på bostädernas utformning och upplåtelseform samt villkor som reglerar hyrorna. Enligt utskottets uppfattning skulle ett genomförande av förslaget riskera att vända en positiv utveckling inom bostadssektorn. Det bör också framhållas att denna typ av åtgärder inte ens under de senaste årens lågkonjunktur och ekonomiska kris har efterfrågats av sektorn. I den nuvarande situationen, då de mest akuta problemen i den svenska samhällsekonomin har klarats av och bostadsproduktionen åter tar fart, ter sig förslaget än mer omotiverat. Detta gäller således även med beaktande av de senaste veckornas oro över eurozonens ekonomiska utveckling. Det kan vidare ifrågasättas om förslaget, med den skisserade inriktningen, är möjligt att närmare utforma så att det inte står i konflikt med de förslag om allmännyttiga kommunala bostadsaktiebolag och reformerade hyressättningsregler som utskottet för närvarande behandlar. Dessa förslag syftar bl.a. till att uppnå konkurrensneutralitet mellan företagen på hyresbostadsmarknaden och ge en ökad tyngd för marknadens alla parter i hyressättningssystemet.

När det gäller frågan om valfriheten på bostadsmarknaden kan det noteras att motionärerna vill sätta upp ett mål som innebär att huvuddelen av nyproduktionen av bostäder ska vara hyresrätter. Civilutskottet vill för sin del göra gällande att målet i stället bör vara att uppnå en väl fungerande bostadsmarknad där hushållens efterfrågan blir styrande för bostadsproduktionens inriktning.

I motionen förordas också en ”miljardinvestering i miljonprogrammet” och ett ”ROT-avdrag för både småhus och hyreshus”. Den förstnämnda åtgärden är inte möjlig att närmare kommentera eftersom det saknas uppgifter om stödets inriktning och omfattning. Det finns emellertid anledning att befara att villkoren för stödet även på detta område avses innefatta en

statlig styrning som skulle leda till sämre konkurrens och ökade kostnader. Motsvarande invändningar kan riktas mot den förordade utvidgningen av ROT-avdraget. Denna åtgärd faller emellertid i huvudsak inom skatteutskottets beredningsområde.

Utskottet anser sammanfattningsvis att motionen på det bostadspolitiska området förordar en inriktning som skulle riskera den nuvarande utvecklingen mot en väl fungerande bostadsmarknad. Motionen ska också ses mot bakgrund av att företrädare för de tre partierna tidigare under riksmötet i motioner lagt fram en rad andra förslag där en ökad reglering och fler statliga bidrag föreslagits.

Utskottet avstår från att kommentera övriga förslag i motionen om riktlinjerna för den ekonomiska politiken. Det finns emellertid anledning att erinra om att en inriktning av den ekonomiska politiken som inte uppfattas som ansvarsfull kan få en direkt inverkan på kapitalförsörjningen och ränteutvecklingen och därmed även på bygg- och boendekostnaderna. Det visar inte minst den senaste tidens oro över de offentliga finanserna i andra europeiska länder. En ansvarsfull nationell ekonomisk politik skapar däremot förutsättningar för ett lågt ränteläge och bidrar till att hålla boendekostnaderna nere för småhusägare, bostadsrättshavare och hyresgäster.

Som redan torde ha framgått av det ovan anförda anser civilutskottet att finansutskottet bör föreslå riksdagen att avslå motionen i de delar som gäller tillkännagivanden om bostadspolitiska insatser. Civilutskottet ställer sig däremot bakom de av regeringen förordade riktlinjerna för den ekonomiska politiken.

Stockholm den 25 maj 2010

På civilutskottets vägnar

Inger René

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Inger René (m), Ewa Thalén Finné (m), Johan Löfstrand (s), Eva Bengtson Skogsberg (m), Lennart Pettersson (c), Christina Oskarsson (s), Jan Ertsborn (fp), Hillevi Larsson (s), Christine Jönsson (m), Yvonne Andersson (kd), Anti Avsan (m), Egon Frid (v), Eva Sonidsson (s), Lars Tysklind (fp), Jan Lindholm (mp), Fredrik Lundh Sammeli (s) och Börje Vestlund (s).

Avvikande mening

Bostadspolitiska satsningar (s, v, mp)

Johan Löfstrand (s), Christina Oskarsson (s), Hillevi Larsson (s), Egon Frid (v), Eva Sonidsson (s), Jan Lindholm (mp), Fredrik Lundh Sammeli (s) och Börje Vestlund (s) anför:

Civilutskottet bereder frågor om bostadspolitik och konsumentpolitik samt huvuddelen av den civilrättsliga lagstiftningen. Det har funnits anledning att rikta kritik mot en stor del av de förslag som den borgerliga regeringen lagt fram för riksdagen på dessa områden under den innevarande mandatperioden. Inte sällan har det också funnits anledning att rikta kritik gällande frånvaron av förslag om åtgärder på viktiga samhällsområden där det finns omfattande problem. Båda dessa grunder för kritik mot den förda politiken är i hög grad relevant när det gäller bostadspolitiken, som har en direkt inverkan på de frågor om den ekonomiska utvecklingen i landet som är aktuella i detta yttrande.

Bostadsfrågorna utgör ett eget politikområde med central betydelse för landets alla invånare. Det är samtidigt ett politikområde som har stor betydelse för och starkt påverkas av samhällsutvecklingen och insatserna på andra områden. Det gäller bl.a. sysselsättningen, klimatomställningen och välfärdsfrågorna i vid bemärkelse. Det innebär också att en politik för en fungerande bostadsmarknad är en av förutsättningarna för en framgångsrik ekonomisk politik. I stora delar av landet finns det omfattande problem på bostadsmarknaden. Det är mot denna bakgrund starkt oroande att regeringen i den ekonomiska vårpropositionen i princip helt förbigår bostadsfrågorna i riktlinjerna för den ekonomiska politiken. När det gäller bostadspolitiska frågor innehåller propositionen endast en kort beskrivning av de åtgärder som vidtagits under innevarande mandatperiod. Det är då fråga om åtgärder som till stor del varit inriktade på att avveckla politikområdet och minska samhällets ansvarstagande.

Den nuvarande regeringen har på kort tid lyckats reducera bostadspolitikens roll och till stor del överlåtit utvecklingen till marknadskrafterna. Det har skett bl.a. genom en avveckling av de ekonomiska instrument som tidigare fanns för att stimulera tillkomsten av bostäder till rimliga kostnader. Vidare har den tidigare möjligheten att hindra en alltför omfattande ombildning av hyresrätter till bostadsrätter tagits bort. Följden har blivit en fallande bostadsproduktion, helt otillräckliga insatser för att renovera och klimatsäkra bostadsbeståndet, längre bostadsköer samt ett minskat utbud av hyresrätter och bostäder som kan efterfrågas av unga och andra med begränsade ekonomiska resurser. Efter de avvecklingsåtgärder som regeringen vidtog redan under sitt första år vid makten har den negativa utvecklingen på bostadsmarknaden, med bl.a. en kraftigt fallande produktion av hyresrätter, tillåtits fortgå utan att några förslag lagts fram för

riksdagen. Det är först nu, under de sista månaderna av mandatperioden, som de sedan lång tid utlovade förslagen om villkoren på hyresbostadsmarknaden och en ny plan- och bygglag har kunnat presenteras. I den förstnämna frågan krävdes det ett initiativ från hyresbostadsmarknadens parter för att få regeringen att släppa sin klara inriktning mot marknadshyror. Det har dock visat sig att regeringen i sitt förslag avvikit från parternas önskemål på flera väsentliga punkter. Behovet av en ny plan- och bygglag har varit uppenbart under en följd av år, inte minst för att möjliggöra en mer effektiv samhällsplanering och underlätta bostadsproduktionen. När nu förslaget till slut har lagts fram visar det sig emellertid ha sådana lagtekniska brister att ärendet bör återförvisas till regeringen för en omarbetning och kvalitetssäkring.

Det är således uppenbart att det nu krävs ett återupprättande av det politiska ansvarstagandet för bostadsfrågorna, både som ett eget politikområde och som en väsentlig del i bl.a. välfärdspolitiken, klimatpolitiken och den allmänna ekonomiska politiken. I den gemensamma motion som lagts fram av Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet finns överväganden och förslag med denna inriktning. Det gäller bl.a. förslag om investeringsstöd för att stimulera till ökat bostadsbyggande, ett program för nödvändiga investeringar i miljonprogrammets bostadsområden och en utvidgning av ROT-stödet så att det innefattar en klimatbonus och även kan utgå till åtgärder i flerbostadshus.

Utgångspunkten för de förordade satsningarna är att bostaden ska ses som en social rättighet. Bostadspolitiken ska därför utformas som en grundläggande del i den generella välfärdspolitiken och i samklang med en långsiktigt hållbar utveckling. Det innebär också att bostadspolitiken ska kunna bidra till en ökad sysselsättning och till den ekonomiska utvecklingen i landet. Samtidigt ska de bostadspolitiska insatserna utformas så att de aktivt kan bidra till en grön omställning med en minskad energianvändning och ett större miljöansvar.

Förslagen innebär att den rådande bostadsbristen möts med ett kraftigt ökat bostadsbyggande. De rödgröna partierna har som mål att nyproduktionen av hyresrätter under nästa mandatperiod ska fördubblas och att bostadsbyggandet senast 2016 ska uppgå till 40 000 bostäder om året varav en majoritet bör vara hyresrätter. Möjligheterna att klara detta är beroende av den ekonomiska utvecklingen samt insatser från kommunerna.

En viktig del i de satsningar som krävs för att få fart på bostadsbyggandet är ett investeringsstöd med den utformning som skisseras i motionen. Det innebär ett stöd som är inriktat på hyresrätter med rimliga hyror. Produktion och förvaltning av bostäderna ska ske med miljövänlig teknik och krav ska ställas på att fastigheterna har en låg energiförbrukning. Den förordade satsningen föreslås uppgå till 500 miljoner kronor 2011 för att sedan öka till 900 miljoner kronor 2012 och därefter öka ytterligare när en mer långsiktig stödform har hunnit utarbetas.

I stora delar av bebyggelsen från 1960- och 1970-talen, det s.k. miljonprogrammet, krävs nu omfattande investeringar. Fastighetsägare måste göra stora insatser för att restaurera, tekniskt renovera och klimatanpassa bebyggelsen. Behoven är emellertid så omfattande att även staten tillsammans med näringslivet och kommunsektorn måste vara med och dela ansvaret för de nödvändiga insatserna. Upprustningen måste också ske i nära samråd med de boende. Satsningen på att lyfta miljonprogrammens områden måste förutom bostadshusen även omfatta den fysiska miljön i övrigt och olika samhällsfunktioner med ett skol-ROT som den kanske viktigaste insatsen.

Det nuvarande ROT-avdraget har haft positiva effekter som en minskad andel svartjobb och en ökad sysselsättning inom delar av byggbranschen. Problemet är att stödet endast kan utgå till en begränsad del av bostadsmarknaden, och då inte till den del där behoven är störst. I motionen föreslås därför att det nuvarande avdraget kvarstår men att stödet utvidgas till att omfatta även flerbostadshus och dessutom får en tydlig klimatprofil. För att uppnå största möjliga konjunkturstabiliserande effekt bör avdraget också vara tidsbegränsat. Förslaget innebär att en extra klimatbonus ska kunna utgå för angelägna effektiviseringsåtgärder i radhus, villor, ägarlägenheter och bostadsrättsföreningar. Även den nya möjligheten till ROT-stöd för flerbostadshus bör ges en klimatprofil så att en minskad energianvändning på minst 30 % uppnås.

Med den förordade omfattningen av stödet kommer 40 000 till 50 000 lägenheter, primärt i miljonprogrammets hyreshus och bostadsrättshus, kunna totalrenoveras per år. Förslaget innebär att det tillförs 1,5 miljarder kronor fr.o.m. den 1 juli 2011 och därefter 2,5 miljarder kronor 2012 för ett brett ROT-program som både rymmer en vidgning av det nuvarande ROT-avdraget och en stor satsning på att totalrenovera flerbostadshus i miljonprogramsområdena. Sammanlagt bedöms detta skapa omkring 15 000 fler jobb.

Vi står sammanfattningsvis bakom de ovan beskrivna förslagen i motion 2009/10:Fi15 (s, mp, v) och anser att finansutskottet bör föreslå riksdagen att tillkännage för regeringen vad vi anfört i fråga om riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken.

BILAGA 5

Socialförsäkringsutskottets yttrande 2009/10:SfU5y

2010 års ekonomiska vårproposition

Till finansutskottet

Finansutskottet har beslutat att bereda socialförsäkringsutskottet tillfälle att avge yttrande över de delar av 2010 års ekonomiska vårproposition (prop. 2009/10:100) med motion som berör socialförsäkringsutskottets ansvarsområde.

Socialförsäkringsutskottet yttrar sig över regeringens förslag till riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken såvitt avser utskottets beredningsområde samt motion Fi15 yrkandena 1, 4 och 7 i motsvarande delar.

Utskottets överväganden

Propositionen

I propositionen anges inledningsvis att Sverige är på väg ut ur den värsta internationella ekonomiska krisen sedan depressionen på 1930-talet. Genom starka offentliga finanser har krisen kunnat mötas, och därmed har välfärden värnats. Regeringen satte arbetslinjen och jobben främst även under krisen. Krisen har ändå drabbat hushåll och företag hårt. Pensionärer och barnfamiljer är särskilt utsatta. Återhämtningen i ekonomin ser nu ut att komma tidigare och bli starkare än som bedömdes i budgetpropositionen för 2010, varför regeringen nu prioriterar att minska krisens ofärdseffekter. Mot denna bakgrund föreslås bl.a. att inkomstskatten sänks ytterligare för pensionärer genom ett höjt grundavdrag för personer som fyllt 65 år och att barnbidragets flerbarnstillägg höjs.

Genom att fortsätta stärka arbetslinjen, förbättra villkoren för att anställa, starta och driva företag samt att fortsatt värna välfärden förs enligt regeringen Sverige ut ur krisen samtidigt som villkoren för varaktigt högre tillväxt och sysselsättning förbättras.

Den mycket positiva utvecklingen med en ökande medellivslängd innebär att andelen äldre i befolkningen kommer att öka i framtiden. Att möta framtidens ökning av efterfrågan på välfärdstjänster kommer att utgöra en stor utmaning för de offentligt finansierade välfärdssystemen. Vidare anges i propositionen att ett annat inslag i den kommande befolkningsutvecklingen är att andelen unga och andelen invandrare på arbetsmarknaden kommer att öka betydligt framöver. En viktig utmaning för framtiden blir därför att stärka deras ställning på arbetsmarknaden.

De offentliga finanserna kommer att stärkas igen när ekonomin återhämtar sig, vilket skapar ett visst utrymme för nya satsningar. Det är dock enligt propositionen bara en varaktig förbättring av det finansiella sparandet som kan användas till reformer. En sammantagen bedömning är att det finns ett begränsat utrymme för permanenta reformer för 2011.

Om politiken på socialförsäkringsutskottets områden anges bl.a. följande.

Höjt flerbarnstillägg

Regeringen har genomfört en familjepolitisk reform som ökar mångfalden och valfriheten i barnomsorgen, ger möjlighet till mer tid med barnen och stöder jämställdheten mellan kvinnor och män. Reformen inkluderar införandet av en barnomsorgspeng och en jämställdhetsbonus samt ett ökat pedagogiskt inslag i förskolan. Reformen har också möjliggjort kommunala vårdnadsbidrag.

Familjer med flera barn utgör en relativt sett stor del av hushållen med låg ekonomisk standard och kan komma att halka efter i krisens spår. För att förbättra dessa hushålls ekonomiska situation föreslår regeringen i vårtilläggsbudgeten för 2010 en höjning av barnbidragets flerbarnstillägg. Kostnaden för förslaget, som föreslås träda i kraft den 1 juli 2010, uppgår till ca 700 miljoner kronor per år. Förslaget har positiva effekter för sysselsättningen och BNP på kort sikt och ökar barnfamiljernas disponibla inkomster, vilket leder till att barnfamiljernas efterfrågan på varor och tjänster ökar.

Ersättning till föräldrar som mister ett barn

Regeringen avser att föreslå att det fr.o.m. den 1 januari 2011 införs en ersättning inom föräldraförsäkringen som ska kunna betalas ut under 10 dagar när ett barn under 18 år avlider. Båda föräldrarna ska kunna få ersättning samtidigt. Utgiftsökningen till följd av förslaget är begränsad.

Sjukförsäkringen

I propositionen anges att en särskilt viktig funktion för transfereringarna är att ge stöd till personer som under kortare eller längre tidsperioder inte har möjlighet att ha arbetsinkomst, t.ex. vid arbetslöshet eller sjukdom. En politik som är inriktad på att trygghetssystemen ska vara långsiktigt stabila och att legitimiteten och förtroendet för transfereringssystemen ska upprätthållas förutsätter att utbetalningarna sker i tid och enbart till personer som är berättigade till stöd.

För att minska sjukfrånvaron och öka sysselsättningen har regeringen genomfört omfattande reformer inom sjukförsäkringen. En av de centrala reformerna är införandet av rehabiliteringskedjan med fasta tidsgränser för prövning av arbetsförmågan och begränsningen av det maximala antalet ersättningsdagar med sjukpenning. De fasta tidsgränserna bedöms leda till kortare sjukfall genom tidigare insatser i sjukskrivningsprocessen. Reformen innehåller även andra förändringar, t.ex. en vidareutvecklad företagshälsovård och en rehabiliteringsgaranti, ändrade regler för rätten till sjukersättning (en varaktigt nedsatt arbetsförmåga krävs för rätt till sjukersättning) samt åtgärder för att stimulera personer med sjuk- och aktivitetsersättning att återgå till arbetet. Reformen innebär att individer som lämnar sjukförsäkringen fr.o.m. 2010 till följd av att deras dagar med sjukpenning eller tidsbegränsad sjukersättning tar slut får ta del av arbetsmarknadspolitiska åtgärder för att underlätta återgången till arbete.

Den kraftiga minskningen av sjukfrånvaron de senaste åren indikerar att förändringsarbetet redan har fått påtagliga effekter trots att flera av reformerna nyligen har trätt i kraft. Samtidigt är omställningen stor när en strukturreform av denna omfattning genomförs. Regeringen följer därför reformens implementering och effekter nära.

Sammantaget bedöms sjukförsäkringsreformerna på sikt leda till att antalet arbetade timmar ökar med motsvarande 50 000 årsarbetskrafter och BNP med 1,0 %.

Regeringen har föreslagit en rad åtgärder som förbättrar trygghetssystemen för företagare (prop. 2009/10:120). Syftena med förslagen är att skapa större tydlighet och förutsägbarhet i regelverken, i större utsträckning likabehandla företagare och anställda samt öka valfriheten för företagare. Förslagen bidrar till att övergången från anställning till företagande underlättas. Förbättringar genomförs inom bl.a. sjukförsäkringen och föräldraförsäkringen.

Socialavgifter

För att stimulera företag att anställa fler sänktes socialavgifterna med en procentenhet fr.o.m. den 1 januari 2009. Intäkterna från indirekta skatter på arbete beräknas till 395 miljarder kronor 2010. Underlaget ökar med 1,9 % 2010. Nedsättningen av egenavgifterna för enskilda näringsidkare, som föreslås tillämpas fr.o.m. den 1 januari 2010, bidrar dock till att minska intäkterna med ca 1,5 miljarder kronor (prop. 2009/10:178).

Motionen

Mona Sahlin m.fl. (s, mp, v) begär i motion Fi15 yrkandena 1, 4 och 7 tillkännagivanden om riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken, om högre kvalitet i välfärden och om inriktningen av skattepolitiken.

I syfte att minska barnfattigdomen och öka stödet till ensamstående föräldrar bör underhållsstödet enligt motionärerna höjas med 100 kr per månad från 2011 och med 150 kr per månad från 2012. Vidare bör det särskilda bidraget i bostadsbidraget höjas med 110 kr per månad och umgängesbidraget med 35 kr per månad.

Föräldraförsäkringen måste utformas så att den underlättar för föräldrarna att dela ansvaret för barnen. Av detta skäl bör taket i den tillfälliga föräldrapenningen liksom i havandeskapspenningen höjas till 8 prisbasbelopp från 2011 och till 8,5 prisbasbelopp från 2012. På sikt bör taket höjas till 10 prisbasbelopp. Dessutom bör jämställdhetsbonusen och vårdnadsbidraget avskaffas.

Motionärerna vill vidare skapa en förutsägbar, modern och rättssäker sjukförsäkring. Den bör ha en kompensationsgrad på 80 % av den sjukpenninggrundande inkomsten under hela sjukperioden, ett tak på 8 prisbasbelopp från 2011 respektive 8,5 prisbasbelopp från 2012 och ingen bortre tidsgräns för rätt till sjukpenning. Den s.k. 180-dagarsprövningen av arbetsförmågan bör ersättas med en mer individuell bedömning. Den som fått lämna sjukförsäkringen för att sjukpenningdagarna har tagit slut och som inte återvänt till sjukförsäkringen, återgått i arbete eller börjat studera med

studiestöd bör ges rehabilitering och stöd för att komma tillbaka till arbetslivet. Den som fyllt 58 år bör ges möjlighet att ansöka om förtida pension med en ersättning motsvarande sjukersättningen.

För att förhindra att människor på väg tillbaka till arbetslivet fastnar mellan olika myndigheters ansvarsområden anser motionärerna att Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och delar av kommunernas verksamhet ska samlas i en organisation, s.k. MOA-kontor, som ska finnas i hela landet.

Bostadstillägget och det särskilda bostadstillägget är särskilt viktiga för ålderspensionärer med låga inkomster, varav en stor del utgörs av kvinnor. För att stärka de ekonomiska förutsättningarna för låginkomstpensionärerna bör bostadstillägget höjas till 94,4 % av bostadskostnaden.

Motionärerna anser att småföretagens kostnader för att anställa och växa måste sänkas. Arbetsgivaravgifterna bör därför minskas genom en allmän nedsättning av arbetsgivaravgifterna. 2011 sänks avgifterna med två procentenheter och 2012 med sex procentenheter (sänkningen på två procentenheter inräknad) på lönesummor upp till 900 000 kr. Det innebär en sänkt kostnad för ett litet företag med två eller tre anställda med ca 50 000 kr.

Den nuvarande avgiftsnedsättningen för ung arbetskraft bör enligt motionärerna ersättas av en skattereduktion motsvarande hela arbetsgivaravgiften för arbetsgivare som anställer arbetslösa ungdomar. Dessutom bör företagens sjuklönekostnader ses över.

Utskottet

Utskottet konstaterar att den finansiella krisen genom regeringens politik har kunnat mötas och att välfärden därmed har kunnat värnas. Vidare har villkoren för varaktigt högre tillväxt och sysselsättning förbättrats genom åtgärder för att stärka arbetslinjen, förbättra villkoren för att anställa, starta och driva företag samt värna välfärden.

Den kraftiga minskningen av sjukfrånvaron de senaste åren visar att förändringsarbetet redan har fått påtagliga effekter trots att flera reformer nyligen har trätt i kraft. Samtidigt är omställningen stor när en strukturreform av denna omfattning genomförs.

Vad gäller sjukförsäkringen föreslås i motionen en höjd ersättningsnivå efter ett års sjukskrivning samt en höjning av ersättningstaket som kommer att leda till högre sjukpenning för dem i de högre inkomstgrupperna. Motionärerna beräknar statens kostnader till 3,8 miljarder kronor för 2011 respektive 4 miljarder kronor för 2012. Delvis finansieras dock höjningarna genom en indragning av skatteintäkter från kommuner och landsting på motsvarande 0,8 miljarder kronor respektive 1,1 miljarder kronor. Den statliga nettokostnaden kommer därmed att uppgå till 3 respektive 2,9 miljarder kronor. I tabellsammanställningen i motionen redovisas effekterna för den konsoliderade offentliga sektorn, och där anges kostnaden vara 2

miljarder kronor för 2011. Emellertid framgår att kostnaden för den konsoliderade offentliga sektorn detta år uppgår till 2,5 miljarder kronor. Det innebär att det saknas 0,5 miljarder kronor enligt tabellsammanställningen.

Utskottet konstaterar att de ersättningshöjningar som föreslås har en fördelningsprofil som gynnar de högre inkomstgrupperna. Löntagare med en månadslön under 26 500 kr kommer inte att få någon höjd sjukpenning förrän efter ett års sjukskrivning, och då kommer fortfarande höjningarna att vara större för dem med de högsta inkomsterna. För många löntagare kommer dock inte förslaget att få någon reell effekt eftersom de redan i dag omfattas av kollektivavtalsförsäkringar som garanterar en ersättning över det nuvarande taket i sjukförsäkringen. Vad som i stället sker är endast en kostnadsövervältring från arbetsmarknadens parter till staten.

Bakgrunden till den genomförda sjukförsäkringsreformen var att sjukfrånvaron sedan mitten av 1990-talet ökade kraftigt. Andelen sjukskrivna och sjukskrivningsperiodernas längd nådde orimligt höga nivåer. Många överfördes från sjukpenningförsäkringen till sjukersättningen, dvs. de förtidspensionerades. Sverige hade världens mest sjukfrånvarande befolkning.

En lång sjukfrånvaro medför inte sällan allvarliga konsekvenser för den sjukskrivne, t.ex. social isolering, förlorat självförtroende, följdsjukdomar bl.a. i form av depression samt ökad risk för missbruk av olika sorters droger. I förlängningen leder dessa konsekvenser till en sämre livskvalitet och ett förkortat liv. Utskottet anser att det hade varit ett svek mot de enskilda människor som annars hade riskerat att drabbas av de långa passiva sjukskrivningarnas följder att inte genomföra sjukförsäkringsreformen, särskilt som det redan 2006 fanns ett färdigt utredningsförslag att bygga reformen på.

Resultatet syns nu i form av att sjukskrivningstiderna minskar och att sjukfrånvaron ser ut att plana ut på den genomsnittliga nivån för jämförbara länder. Tack vare bl.a. den införda rehabiliteringskedjan, satsningarna på förstärkt företagshälsovård, rehabiliteringsgarantin och arbetslivsintroduktionen får nu fler människor stöd att komma tillbaka till arbetslivet snabbare än tidigare.

I motionen föreslås vidare att huvudregeln om en avstämning av den sjukskrivnes arbetsförmåga mot arbetsmarknaden som helhet efter 180 dagars sjukskrivning ska rivas upp. Därtill vill motionärerna göra det möjligt att återigen, helt utan undantag, vara sjukskriven under obegränsad tid. Därmed skulle i praktiken en återgång till den tidigare sjukförsäkringsmodellen genomföras. De föreslår också att en förtida pension på sjukersättningsnivå införs för den som fyllt 58 år, vilket torde vara en omskrivning för att man återigen vill underlätta en utslussning av människor från arbetsmarknaden till sjukersättningen. Motionärerna vill således i allt väsentligt riva upp de bärande delarna i sjukförsäkringsreformen och återgå till den tidigare ordningen, dock utan att anslå resurser för att finansiera en sådan reform. Detta är motsägelsefullt, och om motionärerna verkligen anser att det finns ett behov av fler och längre sjukskrivningar bör detta finansieras.

För att få en uppfattning om storleken på detta finansieringsbehov kan kostnaderna för sjukpenning och aktivitets- och sjukersättningen det sista helåret med de gamla reglerna (2007) jämföras med den prognos som finns för 2012. Utfallet för anslagen för sjukpenning och aktivitets- och sjukersättningen uppgick 2007 till 104 miljarder kronor. För 2012 bedömer regeringen att motsvarande kostnad kommer att uppgå till 77 miljarder kronor, en skillnad på 27 miljarder kronor. Även om de förändringar som föreslås i motionen inte fullt ut leder till samma kostnader som tidigare, gör utskottet bedömningen att de föreslagna åtgärderna på några års sikt kommer att leda till ett finansieringsbehov i storleksordningen 20 miljarder kronor.

Den genomförda sjukförsäkringsreformen bedöms långsiktigt leda till att antalet arbetade timmar ökar med motsvarande 50 000 årsarbetskrafter och BNP med 1,0 %. Denna effekt skulle således gå om intet, och det skulle få märkbara konsekvenser för samhällsekonomin om reformen revs upp.

Mot bakgrund av de långa sjukskrivningarnas förödande konsekvenser för många människor och de betydande ekonomiska konsekvenser för samhällsekonomin som ett återinförande av långa passiva sjukskrivningar skulle medföra avvisar utskottet motionen i dessa delar. Då utskottet inte anser att det är aktuellt att riva upp den genomförda reformen finns det inte heller någon anledning att införa några övergångsregler i enlighet med vad som anförs i motionen.

Vidare föreslås i motionen en organisatorisk sammanslagning av delar av kommunernas verksamhet, Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan i s.k. MOA-kontor. Utskottet anser att det är viktigt att resurserna kring den sjukskrivne samordnas av de parter som delar ansvaret för stödet till den enskilde och att samverkan sker på ett verkningsfullt sätt. Under de senaste åren har samarbetet mellan Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen, kommunerna och landstingen utvecklats. Olika försök att samlokalisera verksamhet sker runt om i landet och har redan gett tydliga synergieffekter. I de nyligen presenterade utredningsdirektiven för den parlamentariska socialförsäkringsutredningen (dir. 2010:48) anges bl.a. att kommittén ska utreda framtida organisationsformer. Med hänsyn härtill är det i nuläget inte aktuellt med några tillkännagivanden kring den framtida organisationen av de aktuella samhällstjänsterna.

I övrigt noterar utskottet att kommittén framför allt har att överväga förändringar som kan leda till mer hållbara sjuk- och arbetslöshetsförsäkringar. I kommitténs uppdrag ingår bl.a. att behandla frågor om arbetsförmåga och sjukdom, sjukpenninggrundande inkomst och arbetsgivarens kostnadsansvar. Kommittén, som ska delredovisa vissa frågor i september och november 2011, ska senast den 15 maj 2013 slutredovisa sitt arbete.

Beträffande de familjepolitiska frågorna noterar utskottet att regeringen föreslagit att flerbarnstillägget höjs från den 1 juli 2010. Vidare vill utskottet hänvisa till sitt av riksdagen godkända betänkande 2009/10:SfU1, vari

utskottet konstaterade att den svenska familjepolitiken i internationell jämförelse ger ett omfattande ekonomiskt stöd till barnfamiljer, vilket har en positiv effekt på de materiella förutsättningarna att bilda familj, både genom direkta bidrag och genom att underlätta för föräldrarna att kombinera arbete och familj. Familjepolitiken är redan utformad så att barn i hushåll med låg ekonomisk standard får stöd, liksom familjer med sjuka och funktionshindrade barn. Det är emellertid minst lika viktigt att familjepolitiken ökar familjernas valfrihet och stärker föräldrarnas makt över sin livssituation.

Vad gäller socialavgifter föreslås i motionen att den nuvarande generella nedsättningen av arbetsgivaravgiften för unga under 26 år avskaffas, vilket bedöms öka beskattningen av ung arbetskraft med 10,6 miljarder kronor 2011 och 10 miljarder kronor 2012. Denna fördubbling av arbetsgivaravgiften för unga skulle enligt utskottets mening allvarligt försvåra för ungdomar att få jobb, och därmed riskerar många yngre att hamna i ett långvarigt utanförskap. En arbetsgivares kostnader för att anställa någon som är yngre än 26 år ökar med ungefär 35 000 kr per år. Detta medför att arbetsgivare kommer att behöva kompensera detta genom höjda priser som i slutändan ska betalas av hushållen eller genom personalneddragningar, vilka i synnerhet kommer att drabba yngre anställda. Om arbetsgivarna kompenserar den fördubblade arbetsgivaravgiften fullt ut med uppsägningar av ung personal innebär detta en minskning av antalet anställda med ca 30 000 ungdomar.

Sannolikt för att kompensera den ökade ungdomsarbetslöshet som den fördubblade arbetsgivaravgiften kommer att leda till föreslås i motionen att arbetsgivaravgiften tas bort för unga arbetslösa som anställs. Denna reduktion av arbetsgivaravgiften bedöms minska intäkterna med 0,75 miljarder kronor. I motionen nämns att en tidsbegränsning av stödet ska finnas. Det framgår dock inte av motionen, men sannolikt behövs en kvalificeringstid för att kunna komma i åtnjutande av stödet. Vilken åldersgrupp som ska omfattas framgår inte heller, men utifrån en genomsnittlig årlig arbetsgivaravgiftskostnad för yngre på 70 000 kr skulle denna åtgärd räcka till ca 10 000 nyanställda ungdomar under ett år.

Utskottet finner det påkallat att i sammanhanget påminna om reglerna för de redan i dag existerande nystartsjobben. För den som fyllt 20 år men inte 26 år och som varit arbetslös i mer än sex månader görs, i likhet med förslaget i motionen, en skattereduktion motsvarande hela arbetsgivaravgiften.

I motionen föreslås även en begränsad nedsättning av arbetsgivaravgifterna för småföretag, upp till sex procentenheter på en maximal lönesumma på 900 000 kr. Som mest kan sänkningen leda till minskade kostnader på 50 000 kr. Om arbetsgivaren har två eller fler anställda under 26 år utraderas effekten av denna nedsättning på grund av det ovan

nämnda förslaget om fördubblade arbetsgivaravgifter för unga, och leder därefter till ytterligare ökade kostnader beroende på antalet unga anställda under 26 år.

Utskottet konstaterar att förslaget i motionen om höjda arbetsgivaravgifter kraftigt kommer att öka kostnaderna för att anställa ung personal. Främst kommer detta således att drabba ungdomar i form av ökad ungdomsarbetslöshet. Utskottet kan inte ställa sig bakom förslag som bidrar till att öka arbetslösheten och undergräva arbetslinjen.

Utskottet noterar i detta sammanhang att ett enhälligt utskott tillstyrkt regeringens förslag i propositionerna 2009/10:120 Trygghetssystemen för företagare och 2009/10:178 Nedsättning av egenavgifter (bet. 2009/10: SfU15 och bet. 2009/10:SfU16).

Utskottet vill också peka på att regeringen i proposition 2009/10:120 har föreslagit att det införs ett generellt högkostnadsskydd avseende sjuklönekostnader för arbetsgivare. Arbetsgivare ska ges möjlighet att få ersättning för sjuklönekostnader som överstiger två och en halv gånger sjuklönekostnadernas genomsnittliga andel av lönekostnaderna för samtliga arbetsgivare. Vidare har Socialförsäkringsutredningen i uppdrag att behandla frågan om sjuklöneperioden för småföretagare.

Riksdagen har den 20 maj 2010 beslutat i enlighet med utskottets förslag i betänkandena 2009/10:SfU15 och 2009/10:16 (rskr. 2009/10:276 och 2009/10:278).

Utskottet, som således delar regeringens bedömningar i nu berörda delar, föreslår att finansutskottet tillstyrker att riksdagen godkänner regeringens förslag och avstyrker motion Fi15 yrkandena 1, 4 och 7 i motsvarande delar.

Stockholm den 25 maj 2010

På socialförsäkringsutskottets vägnar

Gunnar Axén

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Gunnar Axén (m), Veronica Palm (s), Helena Rivière (m), Ronny Olander (s), Lars-Arne Staxäng (m), Solveig Zander (c), Siw Wittgren-Ahl (s), Ulf Nilsson (fp), Kurt Kvarnström (s), Mats G Nilsson (m), Lars Gustafsson (kd), Kalle Larsson (v), Matilda Ernkrans (s), Fredrick Federley (c), Gunvor G Ericson (mp), Christian Holm (m) och Magdalena Streijffert (s).

Avvikande mening

Högre kvalitet i välfärden (s, v, mp)

Veronica Palm (s), Ronny Olander (s), Siw Wittgren-Ahl (s), Kurt Kvarnström (s), Kalle Larsson (v), Matilda Ernkrans (s), Gunvor G Ericson (mp) och Magdalena Streijffert (s) anför:

Utgångspunkten för vår gemensamma politik är att åstadkomma en större social rörlighet och minskade klyftor. Vi vill att resurserna ska fördelas solidariskt mellan människor i Sverige, mellan olika generationer och mellan länder. I dag är ekonomi, välfärd och hälsa ojämlikt fördelade mellan olika grupper, utifrån klass, kön och etniskt ursprung. Under senare år har allt fler behövt förlita sig på ekonomiskt bistånd för att klara sin försörjning. Det är inte rimligt att barn ska behöva växa upp i fattiga familjer.

För att minska barnfattigdomen, som i dag nått rekordnivåer, och öka stödet till ensamstående föräldrar vill vi höja underhållsstödet med 100 kr per månad från 2011 och med 150 kr per månad från 2012. Vi vill också höja det särskilda bidraget i bostadsbidraget med 110 kr per månad och umgängesbidraget med 35 kr per månad.

Föräldraförsäkringen, liksom övriga socialförsäkringar, måste ge inkomsttrygghet. Den bör också utformas så att den underlättar för föräldrarna att dela ansvaret för barnen. Av dessa skäl bör taket i den tillfälliga föräldrapenningen liksom i havandeskapspenningen höjas till 8 prisbasbelopp från 2011 och till 8,5 prisbasbelopp från 2012. På sikt bör taket höjas till 10 prisbasbelopp. Dessutom anser vi att jämställdhetsbonusen och vårdnadsbidraget ska avskaffas.

Vi vill vidare skapa en förutsägbar, modern och rättssäker sjukförsäkring i stället för det högst otrygga system som regeringen skapat för att få människor att lämna sjukförsäkringen, minska statens utgifter och möjliggöra skattesänkningar. Den nya sjukförsäkringen bör ha en kompensationsgrad på 80 % av den sjukpenninggrundande inkomsten under hela sjukperioden, ett tak på 8 prisbasbelopp från 2011 respektive 8,5 prisbasbelopp från 2012 och ingen bortre tidsgräns för rätt till sjukpenning. Den s.k. 180-dagarsprövningen av arbetsförmågan bör ersättas med en mer individuell bedömning. De som fått lämna sjukförsäkringen för att deras sjukpenningdagar tagit slut och som inte återvänt till sjukförsäkringen, återgått i arbete eller börjat studera med studiestöd bör ges rehabilitering och stöd för att komma tillbaka till arbetslivet. De som fyllt 58 år ska ges möjlighet att ansöka om förtida pension med en ersättning som motsvarar sjukersättningen.

För att förhindra att människor på väg tillbaka till arbetslivet fastnar mellan olika myndigheters ansvarsområden anser vi att Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och delar av kommunernas verksamhet bör samlas i en

organisation, s.k. MOA-kontor, som ska finnas i hela landet. En försöksverksamhet med MOA-kontor bör startas på några platser och därefter utvärderas.

Bostadstillägget och det särskilda bostadstillägget är viktiga för ålderspensionärer med låga inkomster, varav en stor del utgörs av kvinnor. För att stärka de ekonomiska förutsättningarna för låginkomstpensionärerna bör bostadstillägget höjas till 94,4 % av bostadskostnaden.

Vi anser att småföretagens kostnader för att anställa och växa måste sänkas. Av detta skäl bör arbetsgivaravgifterna minskas med två miljarder kronor 2011 och med sex miljarder kronor 2012 genom en allmän nedsättning av arbetsgivaravgifterna. 2011 sänks avgifterna med två procentenheter och 2012 med sex procentenheter (sänkningen på två procentenheter inräknad) på lönesummor upp till 900 000 kr. Nedsättningen gynnar framför allt de mindre företagen. För ett litet företag med två eller tre anställda innebär detta en sänkt kostnad med ca 50 000 kr.

Eftersom ungdomsarbetslösheten i Sverige är bland den högsta i Europa vill vi ersätta den nuvarande ineffektiva avgiftsnedsättningen för ung arbetskraft med en skattereduktion motsvarande hela arbetsgivaravgiften för den arbetsgivare som anställer arbetslösa ungdomar. Dessutom vill vi se över företagens sjuklönekostnader.

BILAGA 6

Socialutskottets yttrande 2009/10:SoU5y

2010 års ekonomiska vårproposition

Till finansutskottet

Finansutskottet beslutade den 4 maj 2010 att bereda övriga utskott tillfälle att yttra sig över 2010 års ekonomiska vårproposition (prop. 2009/10:100) och motion Fi15 av Mona Sahlin m.fl. (s, v, mp) i de delar som berör respektive utskotts beredningsområde. Socialutskottet behandlar följaktligen i detta yttrande de delar av propositionen och motionen som berör utskottets beredningsområde.

Utskottets överväganden

Propositionen

Propositionens huvudsakliga innehåll

Propositionen innehåller regeringens förslag till riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken. Riktlinjernas syfte är att ange politikens inriktning inför budgetpropositionen för 2011.

Riktlinjerna för den ekonomiska politiken baseras på propositionens övriga innehåll, dvs. en beskrivning av den ekonomiska politikens huvuduppgifter och en uppföljning av sysselsättningspolitiken, en bedömning av den makroekonomiska utvecklingen och den offentliga sektorns finanser, en uppföljning och bedömning av de budgetpolitiska målen och reformutrymmet, en uppföljning av statsbudgeten samt en bedömning av de offentliga finansernas långsiktiga hållbarhet.

Regeringens politik under mandatperioden

Bättre äldreomsorg med ökad valfrihet

Målet för regeringens äldrepolitik är att äldre ska kunna leva ett aktivt liv, ha inflytande i samhället och över sin vardag, åldras i trygghet och med bibehållet oberoende, bemötas med respekt samt ha tillgång till god vård och omsorg. För att säkerställa detta har en nationell värdegrund inom äldreomsorgen införts. Därtill har regeringen satsat omfattande medel för att öka välbefinnandet genom exempelvis läkemedelsgenomgångar, förbättrad demensvård och ökat socialt innehåll i äldreomsorgen.

Regeringen har vidtagit flera åtgärder under mandatperioden för att stödja kommuner och landsting i deras arbete med att utveckla en väl fungerande äldreomsorg.

För att stödja utvecklingen med fria val inom äldreomsorgen har lagen om valfrihet (LOV) införts, och regeringen har avsatt medel till kommunerna för att stimulera till att förbereda och utveckla valfrihetssystem.

Kommunernas ansvar att erbjuda stöd till de personer som vårdar närstående som är långvarigt sjuka, äldre eller har en funktionsnedsättning har förtydligats i socialtjänstlagen. Regeringen har även ingått en överenskommelse med Sveriges Kommuner och Landsting om ett program för en god äldreomsorg. Därutöver har ett investeringsstöd införts för att stödja skapandet av fler platser i särskilt boende och byggandet av trygghetsbostäder för äldre.

Hälso- och sjukvård med förbättrad tillgänglighet, effektivitet och kvalitet

God hälsa och vård på lika villkor för hela befolkningen är regeringens mål för hälso- och sjukvårdspolitiken. Genom att sätta medborgare och patienter i fokus, ska alla erbjudas behovsanpassad och effektiv vård av god kvalitet.

Regeringen har avsatt ytterligare resurser under perioden 2010–2012 för att öka tillgängligheten, effektiviteten och kvaliteten inom hälso- och sjukvården. Resurserna ska bl.a. användas till att inrätta en nationell och oberoende granskningsfunktion samt till att införa ett system med en fast vårdkontakt. Ökad patientsäkerhet, säker läkemedelsanvändning och metoder för att gallra bort ineffektiva behandlingsmetoder är andra viktiga delar för ökad effektivitet och kvalitet. En nationell cancerstrategi ska bidra till att landsting och regioner på ett resurseffektivt sätt ska kunna möta de många utmaningar som cancervården står inför, bl.a. genom att förbättra kvaliteten i omhändertagandet av patienter med en cancersjukdom.

Införandet av den s.k. kömiljarden, som tillfaller de landsting som klarar uppsatta tillgänglighetsmål, har på kort tid kraftigt minskat vårdköerna. En tandvårdsreform, som ger alla en tandvårdscheck och ett skydd mot höga kostnader för omfattande tandvård, har också införts. Därtill har en omfattande satsning för att förbättra psykiatrin genomförts.

Den ekonomiska politikens huvudinriktning

I propositionen anför regeringen bl.a. att den ekonomiska politiken ska bidra till ökad välfärd för hela befolkningen (s. 81). Enligt regeringen är ett viktigt välfärdspolitiskt medel att det offentliga finansierar tjänster som konsumeras av enskilda individer efter behov, oavsett inkomst och bakgrund. De offentligt finansierade välfärdstjänsterna såsom vård, omsorg, utbildning och rättsväsen ska vara av högsta möjliga kvalitet och komma alla till del. Genom offentligt finansierad utbildning, vård och omsorg utjämnar politiken livsvillkoren mellan människor.

Utgiftsprognos för 2010 Utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg

Utgifterna under utgiftsområdet bedöms bli 0,9 miljarder kronor lägre än de medel som ursprungligt anvisats i statsbudgeten. Detta beror främst på att utgifterna för anslagen 4:5 Kostnader för statlig assistansersättning och 1:4 Tandvårdsförmåner m.m. förväntas bli lägre än bedömningen i budgetpropositionen.

För assistansersättningen beror de lägre utgifterna främst på att det fastslagna schablonbeloppet för personlig assistans för 2010 blev något lägre än bedömningen i budgetpropositionen för 2010. Även bedömningen av det totala antalet beviljade timmar för personlig assistans har reviderats ned något jämfört med bedömningen i budgetpropositionen.

Nedrevideringen av utgifterna för tandvårdsförmånerna beror på lägre utfall än bedömningen i budgetpropositionen för 2010 under såväl slutet av 2009 som inledningen av 2010.

Motionen

I motion Fi15 av Mona Sahlin m.fl. (s, v, mp) yrkande 4 begärs ett tillkännagivande om att regeringen ska återkomma till riksdagen med förslag som leder till högre kvalitet i välfärden i enlighet med vad som föreslås i avsnitt 5 d i motionen. Motionärerna anför bl.a. att de vill se ett jämlikare Sverige. Välfärden ska förbättras och kvaliteten i vård, skola och omsorg måste höjas. Motionärerna har som mål att kvaliteten i den offentliga sektorn ska förbättras, särskilt inom sjukvården, äldreomsorgen och skolan. Det ska bl.a. ske genom ökad personaltäthet och satsningar på fortbildning och kompetensutveckling. För att höja kvaliteten i sjukvården och äldreomsorgen krävs enligt motionärerna resurser och även en fortsatt modernisering av såväl arbetssätt som arbetsmetoder. Den grundläggande förutsättningen för att de allra svagaste och sköraste patientgrupperna i samhället ska få tillgång till en bra vård är att vården ges på lika villkor och efter behov samt att den finansieras gemensamt.

Utskottets ställningstagande

Sverige är nu på väg ut ur den värsta internationella ekonomiska krisen sedan 1930-talet. Socialutskottet gör ingen annan bedömning än regeringen när det gäller vägar ut ur krisen. Ordning och reda i statens finanser möjliggör satsningar på såväl hälso- och sjukvård som äldreomsorg och socialpolitik.

Den ekonomiska krisen har påverkat arbetsmarknaden negativt, vilket i sin tur inneburit minskade skatteintäkter till kommuner och landsting. För att säkerställa att medborgarnas tillgång till de grundläggande välfärdstjänsterna är god även i en lågkonjunktur, har statsbidragen till kommuner och landsting höjts tillfälligt för 2010. Kommunsektorn har tillförts 13 miljarder kronor som ett tillfälligt konjunkturstöd och 4 miljarder kronor som en tillfällig höjning av det generella statsbidraget. Från och med 2011 kommer nivån på det generella statsbidraget att höjas med 5 miljarder kronor årligen. Totalt kommer den kommunala sektorn att ha fått en resursförstärkning på 38 miljarder kronor 2010, jämfört med nivån 2006.

Regeringen prioriterar nu att minska krisens ofärdseffekter. Särskilda satsningar görs på barn, sjuka och gamla. Barnbidragets flerbarnstillägg höjs, pensionärernas inkomstskatt sänks i flera steg och hushållens ekonomi förstärks i fyra steg genom jobbskatteavdraget. Dessa satsningar välkomnas av socialutskottet utifrån de aspekter utskottet har att beakta.

Inom äldreomsorgen konstaterar utskottet att regeringen sedan 2007 årligen har avsatt ca 1,4 miljarder kronor till kommuner och landsting med avsikt att höja kvaliteten i omsorgen och vården om äldre kvinnor och män. De sju prioriterade områdena är: läkartillgång, läkemedelsgenomgångar, demensvård, förebyggande arbete, socialt innehåll, rehabilitering samt kost och nutrition. 500 miljoner kronor per år satsas på investeringsstöd till särskilda boenden för äldre. För att uppnå målet med äldrepolitiken har en nationell värdegrund inom äldreomsorgen beslutats. Utskottet vill även betona betydelsen av införandet av lagen om valfrihet (LOV) inom äldreomsorgen. Medel har avsatts till kommunerna för att stimulera till att förbereda och utveckla valfrihetssystem. I mars 2010 hade 45 kommuner infört LOV, och 72 kommuner hade beslutat om att LOV ska införas (källa: www.skl.se).

Utskottet konstaterar att ytterligare resurser har avsatts under perioden 2010–2012 för att öka tillgängligheten, effektiviteten och kvaliteten inom hälso- och sjukvården. Resurserna ska bl.a. användas till att inrätta en nationell och oberoende granskningsfunktion samt till att införa en fast vårdkontakt. Ökad patientsäkerhet, säker läkemedelsanvändning och metoder för att gallra bort ineffektiva behandlingsmetoder är andra viktiga delar för ökad effektivitet och kvalitet. Vidare har införandet av den s.k. kömiljarden, som tillfaller de landsting som klarar uppsatta tillgänglighetsmål, på kort tid kraftigt minskat vårdköerna. Resultatet för 2009 var mycket positivt. Antalet patienter som väntat längre än vårdgarantins 90 dagar på besök till en specialist minskade med 77 %, och för väntetiderna till behandling eller operation var minskningen hela 82 %.

En tandvårdsreform, en historisk satsning, som ger alla en tandvårdscheck och ett skydd mot höga kostnader för omfattande tandvård, har också införts. Därtill har en omfattande satsning för att förbättra psykiatrin genomförts årligen.

Utskottet ser mycket positivt på dessa välfärdssatsningar.

Med det anförda ställer sig socialutskottet bakom regeringens politik i nu nämnda delar. Motion Fi15 (s, v, mp) bör avstyrkas i motsvarande del.

Stockholm den 25 maj 2010

På socialutskottets vägnar

Kenneth Johansson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Kenneth Johansson (c), Ylva Johansson (s), Magdalena Andersson (m), Christer Engelhardt (s), Marianne Kierkemann (m), Lars U Granberg (s), Barbro Westerholm (fp), Marina Pettersson (s), Jan R Andersson (m), Lennart Axelsson (s), Anders Andersson (kd), Margareta B Kjellin (m), Elina Linna (v), Maria Kornevik Jakobsson (c), Thomas Nihlén (mp), Finn Bengtsson (m) och Ann Arleklo (s).

Avvikande meningar

2010 års ekonomiska vårproposition (s, v, mp)

Ylva Johansson (s), Christer Engelhardt (s), Lars U Granberg (s), Marina Pettersson (s), Lennart Axelsson (s), Elina Linna (v), Thomas Nihlén (mp) och Ann Arleklo (s) anför:

Regeringen har misslyckats med jobbpolitiken och har ett ansvar för att arbetslösheten har ökat mer i Sverige än i andra länder under finanskrisen. Regeringen har missat chansen att investera i nya möjligheter. Resultatet är att de långsiktiga förutsättningarna för ekonomisk utveckling har försvagats och att klyftorna har ökat.

Betydande förändringar i arbetslöshetsförsäkringen har genomförts med konsekvensen att en halv miljon människor ställdes utan skydd vid arbetslöshet, och sjukförsäkringen har försämrats. Dessa förändringar utgör en direkt förklaring till att allt fler hushåll nu måste ansöka om socialbidrag för att klara sin försörjning. Socialbidragen ökar nu i mer än 90 % av landets kommuner, vilket tränger ut andra viktiga sociala behov.

Att höja kvaliteten i välfärden är en investering i framtiden. Människor efterfrågar minskade barngrupper i förskolan och skolbarnsomsorgen, ökad personaltäthet i skolan och äldreomsorgen och kortare vårdköer. Vi rödgröna partier vill därför satsa på att förbättra kvaliteten i verksamheterna – det tjänar vi alla på. I stället för hot om varsel vill vi skapa trygghet och utveckling. Vi föreslår att kommunsektorn tillförs totalt 12 miljarder kronor, varav 9 miljarder i breda satsningar och 3 miljarder i riktade satsningar, under 2011 och 2012.

Vi vill se ett jämlikare Sverige. Välfärden ska förbättras och kvaliteten i vård, skola och omsorg måste höjas. Det ska bl.a. ske genom ökad personaltäthet och satsningar på fortbildning och kompetensutveckling. Vi vill öka personaltätheten inom äldreomsorgen och minska kötiderna i sjukvården.

Svensk hälso- och sjukvård rankas högt i internationella jämförelser när det gäller medicinsk kvalitet. Sverige är ett av få västländer som under lång tid har lyckats hålla tillbaka kostnadsökningar med bibehållen kvalitet. Men under de senaste åren har kostnaderna ökat och kvalitetsarbetet har inte fått tillräckligt med utrymme. Studier visar också att det finns stora skillnader i vårdens utbud och kvalitet. Skillnaderna visar sig exempelvis när man jämför vården mellan olika delar av landet, mellan män och kvinnor och mellan olika socialgrupper. Vi vill att alla ska få en högkvalitativ hälso- och sjukvård – oavsett var man bor. Ingen sjuk människa ska riskera att lämnas i sticket eller få otillräcklig omvårdnad.

För att höja kvaliteten i sjukvården och äldreomsorgen krävs resurser, men det krävs också en fortsatt modernisering av såväl arbetssätt som arbetsmetoder.

Den grundläggande förutsättningen för att de allra svagaste och sköraste patientgrupperna i samhället ska få tillgång till en bra vård är att vården ges på lika villkor och efter behov samt att den finansieras gemensamt.

Med det anförda anser vi att finansutskottet bör tillstyrka motion Fi15 (s, v, mp) i denna del och avstyrka propositionen i motsvarande del.

BILAGA 7

Utbildningsutskottets yttrande 2009/10:UbU1y

2010 års ekonomiska vårproposition

Till finansutskottet

Finansutskottet beslutade den 4 maj 2010 att ge utbildningsutskottet tillfälle att yttra sig över 2010 års ekonomiska vårproposition (prop. 2009/10: 100) samt motioner i de delar som berör utbildningsutskottets beredningsområde.

Utbildningsutskottet behandlar i det följande motion 2009/10:Fi15 (s, v, mp) yrkandena 2 och 3.

I yttrandet finns en avvikande mening från Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet de gröna.

Utskottets överväganden

Investering i utbildning

Propositionen

Regeringen framhåller i 2010 års ekonomiska vårproposition (prop. 2009/10: 100) att bättre utbildning och en framgångsrik forskning är viktigt för den ekonomiska tillväxten, för jobben och för att förebygga utanförskap. Andelen unga som inte fullföljer sin utbildning måste minska. Kunskapsresultaten måste höjas över lag och inträdesåldern på arbetsmarknaden sänkas. Politiken bör inriktas på att även fortsättningsvis stärka lärarnas kompetens och ställning, stimulera uppföljning och utvärdering och förbättra genomströmningen i utbildningssystemet.

I propositionen understryks vidare betydelsen av ett utbildningssystem med hög kvalitet i kombination med innovationer och forskning av världsklass, som skapar förutsättningar för att svenska företag ska vara konkurrenskraftiga med kunskapsintensiva varor och tjänster på de internationella marknaderna. Under mandatperioden har regeringen därför bl.a. presenterat en ny skollag, förbättrat kvaliteten i lärarutbildningen, reformerat gymnasieskolan samt ökat resurserna till forskningen för att understödja utveckling och innovationer. För att stärka kvaliteten i utbildningssystemet har tidigare kunskapskontroller och uppföljning av studieresultatet införts.

Den ekonomiska krisen har försvårat situationen för ungdomar på arbetsmarknaden. Möjligheten att finna en sysselsättning under sommaren kommer att vara begränsad för många skolungdomar. Av denna anledning föreslås i tilläggsbudgeten i anslutning till propositionen en tillfällig sommarsatsning för skolungdomar i form av sommarjobb under sommaren 2010. Dessutom utökas satsningen på sommarskolor tillfälligt. Sommarjobben ska erbjuda ungdomar träning inför det kommande arbetslivet samt ge möjlighet till referenser och nya kontakter. En utvidgad satsning på sommarskolor ger fler ungdomar möjlighet att komplettera sina betyg och därmed förbättra förutsättningarna att få slutbetyg, något som förbättrar utsikterna på arbetsmarknaden.

Regeringen föreslår vidare att 104 miljoner kronor anvisas för 2010 i tilläggsbudgeten i anslutning till propositionen för fler utbildningsplatser (inklusive studiemedel) inom yrkesvux, yrkeshögskolan och högskolan. Utbildningssatsningen fortsätter även 2011 och beräknas då till 144 miljoner kronor. Därtill föreslås att 55 miljoner kronor tillförs i år för att stärka konkurrenskraft och innovation.

Regeringen avser också att införa ett legitimationssystem för lärare och förskollärare i syfte att stärka deras status samt utbildningens kvalitet. För detta ändamål beräknar regeringen att 60 miljoner kronor avsätts 2011, 160 miljoner kronor 2012 och 260 miljoner kronor 2013, varav 60 miljoner kronor per år från 2011 finns avsatta sedan tidigare för detta ändamål.

Motionen

Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet föreslår i motion 2009/10:Fi15 yrkande 2 att regeringen ska återkomma till riksdagen med förslag om ett program för fler jobb. I motionen anförs vidare att arbetslösheten måste mötas med snabba och omfattande insatser. Därför föreslås ett brett program som beräknas innebära 40 000 nya utbildnings- och praktikplatser.

I samma motions yrkande 3 föreslås att investeringar i utbildning görs. Till de ovan nämnda satsningarna på utbildnings- och praktikplatser föreslås att 12 miljarder kronor avsätts till kommunerna under 2011–2012 för att skapa förutsättningar för en bättre skola. I motionen föreslås också bättre kvalitet och förbättrad studievägledning i högskolan samt en s.k. skol-ROT för att främja upprustningen av skollokaler. Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet anser också i motionen att målet är att hälften av varje årskull ska ha påbörjat eftergymnasiala studier innan de fyller 25 år.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser att finansutskottet bör avstyrka motionsyrkandena.

Utskottet anser att utbildning är en nyckel till ekonomisk tillväxt och arbete samt till att förebygga utanförskap i samhället. Genom offentligt finansierad utbildning, vård och omsorg utjämnar politiken livsvillkoren mellan människor. För många unga och personer med kort utbildning kan utbildning vara särskilt värdefullt under en lågkonjunktur, dels för att undvika stigmatiserande arbetslöshet, dels för att utbildning ökar chanserna att få ett arbete. Även för samhället är det mindre kostsamt om individerna utbildar sig under lågkonjunkturen när arbetskraftsefterfrågan är låg.

Regeringen har under de senaste åren genomfört en rad krisåtgärder som kommer ungdomar till del. Dessa tillfälliga insatser omfattar bl.a. ökade utbildningsvolymer inom det reguljära utbildningssystemet och folkhögskolan, fler praktikplatser och förstärkta förmedlingsinsatser.

Finanspolitiska rådet konstaterar i sin rapport för 2010, Svensk finanspolitik, att dagens expansion av utbildningsplatser är relativt stor i jämförelse med tidigare konjunkturnedgångar och varnar samtidigt för att det finns en risk för överdriven expansion av den reguljära utbildningen i lågkonjunkturer. Regeringen har strävat efter en efterfrågestyrd utbyggnad av antalet utbildningsplatser med bibehållen kvalitet.

Regeringen har vid flera tillfällen vidtagit temporära åtgärder riktade till dem som blivit arbetslösa under krisen som syftat till att förhindra att fler blir långtidsarbetslösa, bl.a. temporära ökningar av antalet utbildningsplatser på komvux, yrkeshögskola och högskola. Samtidigt har ett flertal åtgärder vidtagits för att på sikt stärka ungas konkurrenskraft på arbetsmarknaden.

I propositionen framhålls att bättre utbildning och en framgångsrik forskning är viktigt för den ekonomiska tillväxten, för jobben och för att förebygga utanförskap. I likhet med regeringen anser utskottet att andelen unga som inte fullföljer sin utbildning måste minska, att kunskapsresultaten måste höjas över lag och att inträdesåldern på arbetsmarknaden måste sänkas. Politiken bör bl.a. inriktas på att även fortsättningsvis stärka lärarnas kompetens samt förbättra genomströmningen i utbildningssystemet.

Utskottet välkomnar införandet av ett legitimationssystem för lärare och förskollärare i syfte att höja utbildningens kvalitet och läraryrkets status.

Utbildningsnivån utgör en åtskiljande faktor mellan de grupper av ungdomar som lyckas och de som inte lyckas att snabbt etablera sig på arbetsmarknaden. Ungdomar med ofullständiga betyg från grund- eller gymnasieskolan löper en betydande risk att få bestående arbetsmarknadsrelaterade problem. Därför är en väl fungerande grund- och gymnasieskola en av de viktigaste förutsättningarna för en förbättrad arbetsmarknadssituation för unga. Utbildningssystemet har därför reformerats i flera avseenden under mandatperioden och hösten 2011 startar den nya gymnasieskolan, som bl.a. innebär en tydligare uppdelning mellan studieförberedande och yrkesförberedande program. Vidare har flera åtgärder vidtagits för att stärka kvaliteten i utbildningssystemet. En ny skollag, nya nationella prov, en reformerad gymnasieskola och en ny lärarutbildning är exempel på strukturellt viktiga reformer. Vidare har ett nytt resursfördelningssystem för högre utbildning och forskning baserat på kvalitet presenterats. För att förbättra studenternas ekonomiska situation höjdes studiemedlen fr.o.m. den 1 januari 2010. Det s.k. fribeloppet höjs fr.o.m. den 1 januari 2011.

Utskottet anser att det offentliga utbildningssystemet är ett viktigt verktyg för att mildra effekten av arbetslöshet. Personer som drabbas av arbetslöshet måste kunna förnya och fördjupa sina kunskaper, så att de står bättre rustade att få ett nytt arbete. När efterfrågan på arbetskraft minskar, som i den rådande internationella lågkonjunkturen, riskerar särskilt individer med svag förankring på arbetsmarknaden, exempelvis individer med kort eller ofullständig utbildning, att förlora sitt arbete. I budgetpropositionen för 2009, propositionen Åtgärder för jobb och omställning (prop. 2008/09:97) och 2009 års proposition om vårtilläggsbudget (prop. 2008/09: 99) föreslog regeringen en kraftfull satsning på yrkesutbildningar. Vad avser perioden 2009–2011 aviserades att totalt nära 3 miljarder kronor inklusive studiestöd skulle avsättas för yrkesinriktad utbildning, vilket motsvarar ca 30 000 årsplatser. Därutöver aviserades att 100 miljoner kronor skulle avsättas för yrkeshögskolan för 2012.

För att stärka kompetensen hos de arbetslösa inför konjunkturuppgången och motverka varaktig arbetslöshet, har regeringen tillfälligt ökat antalet utbildningsplatser inom yrkesvux och komvux, yrkeshögskolan samt universitet och högskolor under 2009–2011. Under 2010 och 2011 kommer antalet utbildningsplatser att öka med ca 34 000 respektive 35 000 platser.

Regeringens forsknings- och innovationsproposition omfattar perioden 2009–2012 och innebär ett resurstillskott på närmare 15 miljarder kronor fördelat på fyra år. Fokus ligger på strategiska satsningar inom medicin, teknik och klimat samt på ökningar av forskningsanslagen till universitet och högskolor.

Stockholm den 20 maj 2010

På utbildningsutskottets vägnar

Sofia Larsen

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Sofia Larsen (c), Marie Granlund (s), Margareta Pålsson (m), Mats Gerdau (m), Mikael Damberg (s), Betty Malmberg (m), Louise Malmström (s), Fredrik Schulte (m), Peter Hultqvist (s), Gunilla Tjernberg (kd), Patrik Forslund (m), Thomas Strand (s), Ulrika Carlsson i Skövde (c), Caroline Helmersson-Olsson (s), Eva Olofsson (v), Peter Rådberg (mp) och Christer Nylander (fp).

Avvikande mening

Investering i utbildning (s, v, mp)

Marie Granlund (s), Mikael Damberg (s), Louise Malmström (s), Peter Hultqvist (s), Thomas Strand (s), Caroline Helmersson-Olsson (s), Eva Olofsson (v) och Peter Rådberg (mp) anför:

Det är avgörande för Sveriges utveckling att vi investerar mer i utbildning. Samtidigt som vi har massarbetslöshet finns det många företag som inte hittar arbetskraft med rätt utbildning och kompetens. Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet vill därför satsa drygt 6 miljarder kronor under två år i ett batteri av effektiva utbildningsåtgärder, för att möta de stora behov som har uppstått de senaste åren. När det vänder på arbetsmarknaden måste fler ha den kompetens som efterfrågas.

Den kommunala vuxenutbildningen behöver ha en betydligt större volym de närmaste åren, så att vi kan lyfta kompetensen hos dem som inte har en fullständig gymnasieutbildning. I dag är en avslutad gymnasieutbildning ett krav för de allra flesta jobb. Vi vill tillföra ytterligare 5 000 platser på komvux 2011 och 2 500 platser 2012.

Vi vill sjösätta ett tillfälligt program med 8 000 platser 2011 och 4 000 platser 2012 för unga arbetslösa som vill läsa in en fullständig gymnasieexamen. Programmet ska innebära att långtidsarbetslösa (>3 månader) mellan 20 och 24 år som vill komplettera sin ofullständiga utbildning ska kunna göra det. Programmet bör berättiga till en särskild ungdomslyftsersättning eller till aktivitetsstöd för dem som har kvalificerat sig för det.

Det finns stora utbildningsbehov i arbetskraften som i dag inte kan tillgodoses inom arbetsmarknadspolitiken. Samtidigt står vi inför ett generationsskifte på arbetsmarknaden, som i värsta fall kan leda till en situation med hög arbetslöshet och kompetensbrist inom de närmaste 5–10 åren. För att möta denna utmaning vill vi satsa på ett kunskapslyft 2.0 omfattande 2 500 platser 2011. Satsningen riktar sig till personer som är långtidsarbetslösa och har högst förgymnasial utbildning. Personerna som deltar i Kunskapslyftet ska få ett särskilt kunskapslyftsstöd, som motsvarar hela studiemedlet men som inte innebär någon återbetalningsskyldighet.

Vi rödgröna partier vill investera i kunskap på alla nivåer – från förskolan och grundskolan via gymnasieskolan och komvux till yrkeshögskolan och högskolan. Det svenska utbildningsväsendet måste hålla högsta klass. Det är en ödesfråga för samhällsutvecklingen och för svensk ekonomi och svenskt näringsliv.

I vår utbildningspolitik står eleven i centrum. Skolans uppgift är att så långt som möjligt skapa goda förutsättningar för varje individ att förverkliga sin strävan efter kunskap och utveckling. Alla skolor ska vara bra skolor, och alla elever ska få en god och likvärdig utbildning – men vägen dit kan ske med en pedagogisk mångfald.

För att varje elev ska ges större möjligheter att nå kunskapsmålen krävs en rad förbättringar i skolan. Vi rödgröna partier vill tillföra resurser till kommunerna så att de kan öka personaltätheten och värna skolan. Vi vill möjliggöra minskade barngrupper. Nu krävs det ökade resurser för att varje elev ska ha möjlighet att nå kunskapsmålen, och det behövs självfallet också fler behöriga och välutbildade lärare, ökat elevinflytande och en förbättrad kvalitetssäkring av skolan.

Alla barn har rätt till en bra skolmiljö, och Sveriges skolor har stora behov av renoveringar. Vi rödgröna föreslår därför att det inrättas en skol-ROT. Avdraget ger skolorna maximalt 50 % av arbetskostnaderna tillbaka. Alla skolor ska ha samma förutsättningar att få del av stödet. Vi avsätter 200 miljoner för skol-ROT 2011 och 400 miljoner 2012.

Vi vill också genomföra ett kvalitetslyft för att maten i skolorna ska bli bättre. Generellt sett mår vi människor bättre och presterar bättre om vi regelbundet äter god och vällagad mat. Detta gäller inte minst skolbarn. Vi vill att eleverna i skolan ska få nylagad mat från lokala tillagningskök i stället för uppvärmd mat som körts långa sträckor. Vi föreslår 50 miljoner kronor per år de kommande två åren till ett skolkökslyft.

Ett av de mest effektiva sätten att förbättra studieresultaten när barn har ett annat modersmål än svenska är att satsa mer på modersmålsundervisning. Vi vill därför starta en försöksverksamhet i fem kommuner där man prövar att ge elever rätt till undervisning i matematik på deras modersmål, för att ge eleverna bättre kunskap i detta ämne under tiden som de utvecklar sina kunskaper i svenska. Vi föreslår 25 miljoner 2011 och 50 miljoner 2012 till utökad modersmålsundervisning.

Sverige har hög arbetslöshet. Människor riskerar att slås ut permanent från arbetsmarknaden. Ett centralt verktyg för att komma tillbaka i arbete är utbildningsinsatser. Vi föreslår att antalet utbildningsplatser ska öka med ca 40 000 år 2011 och med nästan 30 000 år 2012. Under våren 2011 ska vi göra en bedömning av om det finns behov att ytterligare öka antalet platser 2012.

Vi föreslår också att studie- och yrkesvägledningen byggs ut och förbättras i såväl gymnasieskolan som högskolan. Vi avsätter därför 100 miljoner kronor för en sådan satsning 2011 och 200 miljoner kronor 2012.

För att höja kvaliteten i högskoleutbildningarna föreslår vi 200 miljoner kronor i höjt anslag 2011 och 400 miljoner kronor 2012 för fler lärarledda timmar i högskolan.

Arbetsmarknadsutbildningen, vuxenutbildningen och yrkeshögskolan kan göras mer effektiva genom validering. Med validering av faktiska kunskaper kan utbildningen inriktas mot behovet av komplettering. Detta är särskilt viktigt för personer som lärt sig mycket i arbetet eller har utländsk utbildning. Vi avsätter 10 miljoner kronor per år till ett förtydligat valideringsansvar.

BILAGA 8

Trafikutskottets yttrande 2009/10:TU5y

2010 års ekonomiska vårproposition

Till finansutskottet

Finansutskottet har den 4 maj 2010 berett trafikutskottet tillfälle att senast den 25 maj 2010 yttra sig över *2010 års ekonomiska vårproposition* (prop. 2009/10:100) och den motion som har väckts med anledning av propositionen. Trafikutskottet behandlar de delar av ärendet som berör utskottets beredningsområde.

Utskottets överväganden

Propositionen

Regeringens förslag till riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken innebär att följande utgifter beräknas för utgiftsområde 22 Kommunikationer perioden 2010–2012:

År	2010	2011	2012
	Anslag*	Beräknat	Beräknat
Miljoner kronor	40 579	38 412	36 717

* Inklusive förslag i vårtilläggsbudgeten för 2010 (prop. 2009/10:99).

Med anledning av krisen och krisens efterverkningar aviserar regeringen ett antal åtgärder i vårpropositionen och lämnar förslag i den anslutande vårtilläggsbudgeten för 2010. Regeringen föreslår och aviserar bl.a. en tidigareläggning av vissa infrastrukturåtgärder samt en ny nationell planeringsram för transportsystemet.

Som utgångspunkt anges bl.a. att infrastrukturen har stor betydelse för produktivitet, sysselsättning och ekonomisk tillväxt. Det framhålls att regeringens omfattande satsningar på infrastruktur skapar bättre förutsättningar för företagen och deras konkurrenskraft. Vidare betonas att en väl fungerande infrastruktur är en viktig stomme i ett modernt samhälle. Det påminns också om att regeringen, för att stärka konkurrensen och uppnå ökad effektivitet på infrastrukturområdet, har förändrat myndighetsstrukturen och renodlat beställar- och producentrollerna.

Tidigareläggning av vissa infrastrukturåtgärder

Regeringen anför att det finns ett ständigt behov av att effektivisera det befintliga transportsystemet och att det givet den rådande situationen på arbetsmarknaden är motiverat att tidigarelägga vissa underhållsinsatser och mindre investeringar. Regeringen föreslår följaktligen att anslagen för väghållning och banhållning ökas med 300 miljoner respektive 200 miljoner kronor 2010. Regeringen understryker att de tidigarelagda åtgärderna bör fördelas jämnt över landet. Regeringen framhåller också att den föreslagna tidigareläggningen innebär att anslagen dras ned med motsvarande belopp 2014 eftersom behovet av stimulansåtgärder av detta slag då bedöms vara mindre.

Nationell planeringsram för transportsystemet

Regeringen påminner om att en nationell plan för utveckling av transportsystemet för perioden 2010–2021 fastställdes i mars 2010 (dnr N2009/6374/TE m.fl.). Den statliga infrastrukturramen uppgår till 417 miljarder kronor.

Regeringen anför också att det har varit angeläget att möjliggöra medfinansiering av statlig transportinfrastruktur. Det framhålls att ökat samarbete kan ge bättre utformning av åtgärderna och skapar utrymme för fler förbättringar av den statliga infrastrukturen. Regeringen meddelar således att bland de beslutade väg- och järnvägsinvesteringarna finns objekt som helt eller delvis kommer att finansieras med trängselskatt, vägavgifter och kommunala bidrag. Bland dessa objekt finns de statliga infrastrukturinvesteringar som ingår i Stockholmsöverenskommelsen liksom de som ingår i det västsvenska paketet. Regeringen understryker att dessa objekt är av stor betydelse för utvecklingen såväl regionalt som nationellt då förutsättningarna för effektiva gods- och persontransporter härigenom påtagligt kan förbättras. För att möjliggöra denna satsning föreslår regeringen i tilläggsbudgeten att riksdagen godkänner planeringsramar för investeringar i de medfinansierade objekten. Det föreslås således i vårtilläggsbudgeten att låneramen för 2010 för den del av de väginvesteringar som delvis kommer att finansieras med inkomster från trängselskatt eller vägavgifter bör uppgå till 740 miljoner kronor.

Regeringen framför att sett över hela planperioden har den statliga finansieringsramen på 417 miljarder kronor kunnat kompletteras så att åtgärder på sammanlagt 482 miljarder kronor möjliggörs. För att möjliggöra medfinansieringen meddelar regeringen att vissa omfördelningar av de statliga anslagen har gjorts mellan åren.

Regeringens åtgärder för de kommande åren, såväl beslutade och föreslagna som aviserade *efter* budgetpropositionen 2010, redovisas i följande tabell.

Regeringens åtgärder 2010–2012 (miljoner kronor)

	2010	2011	2012
Tidigareläggning av infrastrukturåtgärder	500	0	0
Ökade infrastruktur åtgärder	624	1 316	1 773

Regeringen pekar även på att det i tilläggsbudgeten för 2010 föreslås att 490 miljoner kronor från EU under året tillförs till infrastrukturinvesteringar i Sverige som ingår i de transeuropeiska transportnätverken (TEN-T).

Följdmotionen

I *motion 2009/10:Fi15 av Mona Sahlin m.fl. (s, mp, v)* förespråkas ökade satsningar på järnväg och kollektivtrafik både av klimat- och jobbskäl.

Det föreslås att Sveriges första höghastighetsbanor byggs under planperioden 2010–2021 genom byggandet av Ostlänken och sträckan Göteborg–Borås. Det föreslås också ett antal andra strategiska järnvägsprojekt, bl.a. första etappen av Norrbotniabanan, samt en höjning av de generella ansla-

gen för investeringar i järnväg. För att finansiera dessa strategiska infrastrukturinvesteringar föreslås att Trafikverket får låna 55,3 miljarder kronor under planperioden. Utgifterna för räntor och lån skulle enligt motionärerna gradvis växa under planperioden till ca 3,5 miljarder kronor 2021.

Motionärerna vill också höja anslaget till drift och underhåll av järnväg med 8 miljarder kronor under planperioden. Vidare satsas 9 miljarder kronor på urban kollektivtrafik och cykelåtgärder och lika mycket i en särskild pott för infrastrukturåtgärder som har fokus på jobb, klimat och kollektivtrafik. För att underlätta för godstransporter med smarta kombinationer av järnväg, sjöfart och väg föreslås ett fullständigt dubbelspår mellan Hallsberg och Degerön samt en särskild godspott på 2 miljarder kronor för investeringar i transportslagsövergripande transporter.

Motionärerna föreslår en särskild Stockholmssatsning som med regional finansiering uppgår till ca 17 miljarder kronor för åtgärder som stärker kapaciteten i kollektivtrafiken och underlättar för cyklister. För att effektivisera nyttjandet av Essingeleden förordar motionärerna att en trängselskatt införs från slutet av 2011, vilket också skulle bidra till finansieringen av Stockholmssatsningen med ca 250 miljoner kronor per år.

Som huvudsaklig finansieringskälla till oppositionspartiernas infrastruktursatsning vill motionärerna införa en kilometerskatt på tunga lastbilstransporter. Enligt deras bedömning kan detta införas tidigast 2013, och det årliga överskottet skulle vara runt 4 miljarder kronor. Motionärerna anser att en kilometerskatt skulle kunna öka effektiviteten i transportsystemet och därmed minska slitage, buller och utsläpp. Motionärerna framhåller samtidigt att hänsyn skulle behöva tas till skogsindustrin som saknar alternativ till transport på väg. Vidare betonas att kilometerskatten skulle omfatta såväl svenska som utländska åkare.

Oppositionspartiernas gemensamma infrastruktursatsningar under planperioden överstiger 100 miljarder kronor och sammanfattas i tabellen nedan.

Satsning	Belopp (miljoner kronor)
Strategiska projekt (t.ex. Ostlänken och Norrbotniabanan)	55 300
Höjda anslag för den nationella planen, i huvudsak järnvägsinvesteringar i hela landet	13 360
Urban kollektivtrafik och cykel, statsbidrag	9 000
Stockholmsobjekt	5 100
Hela-landet-potten	9 000
Drift och underhåll	8 000
Godspotten	2 000
Summa	**101 760**

Motionärerna föreslår i följdmotionen att 760 miljoner kronor respektive 2,4 miljarder kronor satsas 2011 respektive 2012 i höjt anslag för järnvägs- och kollektivtrafiksatsningar samt underhåll. Det uppges att anslagshöjningen på 2,4 miljarder kronor ska ligga kvar under planperioden fram till 2021.

I motionen understryks vidare att bilparken i Sverige måste bli mer miljövänlig. För att påskynda omställningen av den tunga fordonsparken föreslås ett tillfälligt stöd till förnyelse av tunga fordon på 25 miljoner kronor. Ett motsvarande belopp föreslås också avsättas årligen för efterkonvertering av bilar så att fler kan köra miljövänligt. Motionärerna anser även att beskattningen av fordon behöver utformas på ett sätt som har större miljöstyrande effekt: fordon med låga utsläpp ska gynnas medan bilar med höga utsläpp ska betala mer. Motionärerna anger att de i samråd med fordonsindustrin vill utreda hur ett sådant system kan utformas.

I motionen konstateras vidare att många hushåll och företag alltjämt saknar tillgång till bredbandsuppkoppling, inte minst i gles- och landsbygd. Motionärerna vill motverka denna s.k. digitala klyfta och föreslår därför ett stöd på 50 miljoner kronor för att stimulera lösningar som gör Internet tillgängligt för fler.

Oppositionspartiernas sammanlagda förslag till utökade åtgärder inom trafikutskottets beredningsområde under 2011 och 2012 redovisas i tabellen nedan.

Utgifter 2011 och 2012 inom trafikutskottets beredningsområde (miljoner kronor)

	2011	2012
Bredband i hela Sverige	50	–
Infrastruktur	760	2 400
Stöd till omställning av tunga fordon	25	25
Efterkonvertering av bilar	25	25

Trafikutskottets ställningstagande

Betydande närtidssatsningar

Det behövs betydande insatser i infrastrukturen för att säkerställa en samhällsekonomiskt effektiv och långsiktigt hållbar transportförsörjning för medborgare och näringsliv i hela landet. Stora insatser behövs såväl för skötsel av befintlig infrastruktur som för investeringar i syfte att öka kapaciteten i transportsystemet och inte minst för att möta klimatutmaningarna.

Anslagen till transportsystemet har under den tidigare mandatperioden varit otillräckliga i förhållande till de befintliga behoven samtidigt som trafiken ökat. Utskottet välkomnar därför de kraftfulla insatser som den nuvarande regeringen har genomfört och som har möjliggjort angelägna åtgärder redan i närtid. Utskottet påminner om att regeringen 2007 och 2008 genomförde engångsamorteringar som omfattade ca 35 miljarder kronor på lån som tidigare tagits upp för infrastrukturinvesteringar. Detta har inneburit att infrastrukturanslagen i större utsträckning kan användas för nya konkreta åtgärder i stället för amorteringar och räntebetalningar. I budgetpropositionen för 2008 presenterade regeringen en satsning på 1,2 mil-

jarder kronor till infrastrukturområdet (prop. 2007/08:1 utg.omr. 22). För att öka realismen i åtgärdsplanernas genomförande presenterade regeringen i budgeten för 2009 en närtidssatsning för åren 2009 och 2010 för vilken 7,6 miljarder kronor avsattes (prop. 2008/09:1 utg.omr. 22). I mars 2009 beslutade riksdagen på regeringens förslag om ökade insatser för drifts- och underhållsverksamhet med 1 miljard kronor under perioden 2009–2011 (prop. 2008/09:97, bet. 2008/09:FiU18, rskr. 2008/09:183). Syftet var bl.a. att undvika kapitalförstöring av den befintliga infrastrukturen.Vidare beslutade riksdagen på regeringens förslag i budgetpropositionen för 2010 att tillföra ytterligare 1,6 miljarder kronor till infrastrukturen under åren 2009–2011 i syfte att dämpa sysselsättningsnedgången och för att skapa ökad tillgänglighet i transportsystemet (prop. 2009/10:1 utg.omr. 22, bet. 2009/10:FiU1, rskr. 2009/10:34). Sammantaget har regeringen därmed satsat omfattande medel på trafikens infrastruktur och därigenom på ett förtjänstfullt sätt brutit mot den tidigare regeringens infrastrukturpolitik där planer och anslagstilldelning inte kunde förenas.

Utskottet vill i sammanhanget även betona att regeringen under mandatperioden genomfört flera större organisationsförändringar och omregleringar inom transportområdet för att därigenom renodla beställar- och producentrollerna, stärka konkurrensen och bidra till ett effektivare resursutnyttjande.

Tidigareläggning av vissa infrastrukturåtgärder

Som redovisats ovan har den nuvarande regeringen tagit initiativ till en välbehövlig ambitionshöjning på infrastrukturområdet. Det finns dock ett ständigt behov av att förbättra och effektivisera det befintliga transportsystemet. Utskottet understryker att infrastrukturen har stor betydelse för produktivitet, sysselsättning och ekonomisk tillväxt och att det därför i rådande ekonomiska läge är välkommet med tidigarelagda insatser i syfte att underbygga återhämtningen. Utskottet ställer sig därför bakom regeringens förslag att tidigarelägga vissa underhållsinsatser och mindre infrastrukturprojekt under 2010. Utskottet bedömer liksom regeringen att insatser för underhåll samt mindre investeringsåtgärder, såsom mötesseparingar och trimningsåtgärder, kan ge hög måluppfyllelse till relativt låg kostnad. Utskottet påminner om att bristerna och behoven i infrastrukturen finns över hela landet och välkomnar mot denna bakgrund regeringens uttalade avsikt att fördela de tidigarelagda åtgärderna jämnt över hela riket.

Planeringsram för transportsystemet 2010–2021

Utskottet vill påminna om att riksdagen i december 2008 beslutade om en ambitiös och framåtsyftande planeringsram för åtgärder i transportsystemet på 417 miljarder kronor för åren 2010–2021 (prop. 2008/09:35, bet. 2008/09: TU2, rskr. 2008/09:145). Detta innebär en kraftigt ökad satsning på infrastrukturen. Utskottet underströk i sammanhanget att frivillig medfinansiering kunde vara ett angeläget sätt att öka investeringsvolymen. Som

framhålls i 2010 års ekonomiska vårproposition kan ökat samarbete också ge bättre utformning av åtgärderna och skapa utrymme för fler förbättringar av den statliga infrastrukturen.

Utskottet välkomnar att regeringen sedermera inför åtgärdsplaneringen för transportsystemet 2010–2021 uttryckligen angav i planeringsdirektiven till trafikverken (dnr N2008/8698/IR m.fl.) att möjligheterna till medfinansiering från olika intressenter skulle prövas som en permanent åtgärd. Utskottet konstaterar med tillfredsställelse att det av redogörelsen i skrivelsen om den nyligen avslutade åtgärdsplaneringen (skr. 2009/10:197) framgår att intresset för att medverka med medfinansiering varit stort och att regeringen därigenom kunnat tillföra planeringssystemet totalt ca 65 miljarder kronor. Till detta kommer vidare enligt regeringen upp till ca 15,6 miljarder kronor att kunna tillföras under planperioden till följd av successivt ökade banavgifter. Regeringens initiativ har således enligt utskottets mening på ett förtjänstfullt sätt skapat ytterligare utrymme för betydande satsningar i ett hållbart tranportsystem för framtidens resor och transporter för vilka finansiering annars hade saknats.

Planeringsram för transportsystemet 2010–2021 (miljarder kronor)

Drift och underhåll	200
Statlig ram för utveckling av transportsystemet	217
Medfinansiering	65
Total planeringsram	**482**
Banavgifter	15,6
Total planeringsram inkl. banavgifter	**497,6**

Av redogörelsen ovan framgår att sammantaget kommer infrastrukturåtgärder på nära 500 miljarder kronor att kunna genomföras under planperioden för att förstärka transportsystemet i hela landet. Utskottet välkomnar denna angelägna och betydande kraftsamling på trafikens infrastruktur.

Anslagsfinansiering framför lånefinansiering

I följdmotionen föreslår oppositionspartierna utökade infrastruktursatsningar på ca 100 miljarder kronor under planeringsperioden. Mer än hälften av dessa, över 55 miljarder kronor, ska enligt motionen finansieras genom lån. Utskottet vill med anledning av detta framhålla att grundprincipen enligt budgetlagen (1996:1059) är att infrastrukturinvesteringar ska finansieras med anslag över statsbudgeten. Förarbetena till lagen (prop. 1995/96:220) understryker att anslagsfinansiering av infrastrukturella investeringar ger riksdagen bättre överblick och större inflytande än lånefinansiering. Även trafikutskottet har vid ett flertal tillfällen, senast vid höstens behandling av budgetpropositionen (bet. 2009/10:TU1), anfört att genom anslagsfinansiering förbättras överskådligheten i statsbudgeten liksom riksdagens möjligheter till helhetssyn.

Utskottet vill betona att lånefinansiering, på samma vis som anslagsfinansiering, påverkar (minskar) den offentliga sektorns finansiella sparande. En utökad lånefinansiering får således konsekvenser för möjligheterna att uppfylla överskottsmålet, enligt vilket den offentliga sektorns finansiella sparande ska motsvara 1 % av bruttonationalprodukten (BNP). Utskottet vill också framhålla att de allvarliga ekonomiska problem som drabbat flera länder i vår omvärld den senaste tiden tydligt understryker vikten av att värna de offentliga finanserna och att föra en ansvarfull ekonomisk politik.

Regeringen underströk i propositionen *Framtidens resor och transporter – infrastruktur för hållbar tillväxt* (prop. 2008/09:35) att lånefinansiering inte kommer att föreslås för nya objekt såvida kostnaderna inte täcks av brukaravgifter eller dylikt. Utskottet välkomnar denna utgångspunkt. Utskottet tar bestämt avstånd från en lånefinansiering som innebär att kostnaderna inte syns inom utskottets utgiftsområde 22 Kommunikationer men likväl inskränker det finansiella utrymmet i statsbudgeten samtidigt som transparensen i budgetberedningen eroderas. Med anledning av den bristande överensstämmelsen mellan planeringsnivåer och anslagstilldelning under den föregående regeringen, vill utskottet också särskilt betona betydelsen av en realistisk planeringsram baserad på en väl underbyggd finansiering.

Höghastighetsbanor

I motionen föreslås att byggandet av höghastighetsbanor inleds under planperioden och att detta finansieras genom lån. Trafikutskottet anser att höghastighetsbanor är ett intressant framtidsprojekt. Samtidigt kan det konstateras att vid Regeringskansliets remittering av Utredningen om höghastighetsbanors betänkande *Höghastighetsbanor – ett samhällsbygge för stärkt utveckling och konkurrenskraft* (SOU 2009:74) har flera remissinstanser angivit att betänkandet inte utgör ett tillräckligt underlag för beslut. I skrivelsen *Åtgärdsplanering för transportsystemet 2010–2021* (skr. 2009/10:197) meddelas att den tveksamma samhällsekonomiska lönsamheten för höghastighetsbanorna och de stora kvarstående osäkerheterna har inneburit att regeringen har valt att prioritera andra mer angelägna infrastrukturåtgärder för perioden 2010–2021. Trafikutskottet ansluter sig till denna prioritering. Utskottets öppna seminarium den 8 april 2010 om höghastighetstrafik på järnväg belyste också de väsensskilda bedömningar som finns om projektets samhällsekonomiska nytta, konsekvenserna för stärkt utveckling och konkurrenskraft och följderna för det svenska järnvägssystemet. Utskottet vill påminna om att en utbyggnad av ett nytt höghastighetssystem är en betydande investering och kräver omsorgsfulla överväganden och beslutsunderlag som tydligt visar effekter, kostnader och finansiering. Utskottet välkomnar mot denna bakgrund att regeringen i skrivelsen om åtgärdsplaneringen meddelar sin avsikt att ytterligare utreda förutsättningar och kostnader för höghastighetsbanor i Sverige. Enligt utskottets mening är det

varken transportpolitiskt eller ekonomiskt ansvarsfullt att avbryta detta beredningsarbete till förmån för att etappvis inleda utbyggnaden av höghastighetsbanor i landet.

Kilometerskatt

I följdmotionen föreslås att kilometerskatt på tunga lastbilar ska införas och att intäkterna från denna skatt ska användas som huvudsaklig finansieringskälla till oppositionspartiernas infrastruktursatsning.

Riksdagen har behandlat och avslagit yrkanden om att införa kilometerskatt tidigare under innevarande riksmöte. Skatteutskottet instämde i betänkandet *Allmänna motioner om punktskatter* (bet. 2009/10:SkU29) i den syn på kilometerskatt som finansministern redovisade i en interpellation den 22 januari 2010 (2009/10:135). Ett kilometerskattesystem uppgavs vara dyrt att administrera både för företagen och för Skatteverket, eftersom det kräver utrustning för att registrera var och när ett fordon kör. Finansministern ansåg således att det inte fanns någon anledning att införa en kilometerskatt när samhällsvinsten inte påtagligt överstiger administrationskostnaderna. Statsrådet bedömde vidare att styrningen mot minskade koldioxidutsläpp är mer effektiv inom ramen för drivmedelsbeskattningen än genom ett kilometerskatteuttag. Trafikutskottet kan ansluta sig till denna bedömning. Vid en interpellationsdebatt den 7 maj 2010 (2009/10:322) underströk finansministern vidare att en kilometerskatt skulle slå hårt mot näringslivet, inte minst på grund av dess regressiva fördelningskonsekvenser eftersom de ökade kostnaderna skulle pressas över och drabba småföretagare högre upp i leverantörskedjan.

Från trafikutskottets utgångspunkt kan vidare framhållas att nio av tio lastbilstransporter är kortare än 30 mil, vilket är avstånd där järnvägen inte kan konkurrera och än mindre sjöfarten. En kilometerskatt ger därför i första hand ökade kostnader men inte någon miljöeffekt. Enligt utskottets mening är miljön en så viktig fråga att fokus i stället måste riktas mot fortsatt teknikutveckling av fordon (exempelvis hybridlastbilar), effektivare transportplanering, sparsam körning m.m. i stället för orättmätiga skattehöjningar. Utskottet vill dessutom tillägga att, som bl.a. Glesbygdsverket nyligen framhållit, en kilometerskatt innebär sämre förutsättningar för tillväxt i många regioner i landet samtidigt som landets möjligheter att delta i den internationella konkurrensen försvagas.

Stockholmsöverenskommelsen

I december 2007 nåddes en angelägen uppgörelse om en samlad lösning för Stockholmsregionens framtida trafik- och infrastruktursatsningar. Större objekt som ingår i överenskommelsen är bl.a. Citybanan, Förbifart Stockholm och Mälarbanan Barkaby–Kallhäll. Insatserna i överenskommelsen ingår numera i de planer som fastställts i åtgärdsplaneringen för transportsystemet 2010–2021. Investeringarna innebär bättre vägförbindelser och

ökad spårbunden trafikkapacitet i Stockholmsregionen. Dagens kollektivtrafik och vägar kommer härigenom att avlastas och framkomligheten förbättras, till gagn för både miljön, tillväxten och regionens pendlare.

Mot bakgrund av oppositionspartiledarnas utspel tidigare under året om att låta invånarna i Stockholms län genom en folkomröstning i september 2012 avgöra om Förbifart Stockholm ska byggas, vill utskottet betona att förbifarten är av stor betydelse för både tillväxt och jobb i en växande Stockholmsregion. Genom förbifarten säkerställs bättre vägförbindelser mellan regionens norra och södra delar, vilket därmed knyter ihop Stockholmsregionen. Därtill avlastar Förbifart Stockholm Sveriges hårdast belastade vägsträcka, Essingeleden. Som infrastrukturminister Åsa Torstensson påminde om vid en interpellationsdebatt den 15 december 2009 (2009/10: 50) har Essingeledens bärighet försvagats samtidigt som fordonen är tyngre i dag än när leden byggdes, och slitaget är stort på grund av betydligt högre trafikmängder än vad leden ursprungligen projekterades för. Statsrådet konstaterade också att förbifarten bedömts som ett angeläget projekt under många år och att redan den förra regeringen, tillsammans med sina stödpartier, drev igenom en prioritering av förbifarten. Även statsminister Fredrik Reinfeldt betonade vid riksdagens frågestund den 22 april 2010 Förbifart Stockholms betydelse för både Stockholmsregionen och övriga Sverige. Trafikutskottet instämmer i detta och vill understryka att förbifarten bidrar till att minska regionens sårbarhet då antalet förbindelser över Saltsjö–Mälarsnittet ökar. Denna sårbarhet åskådliggjordes tydligt av de stora trafikstörningar som uppstod när pråmkranen Lodbrok i oktober 2005 kolliderade med en av Essingebroarna. Utskottet bedömer det därför som angeläget att satsningen kan inledas utan otillbörligt dröjsmål. Utskottet vill framhålla att med tanke på Stockholms- och Mälarregionens betydelse för Sveriges ekonomiska tillväxt och dess centrala placering i det nationella transportnätet får en försening av projektet konsekvenser för hela landet. Förbifartens stora betydelse för hela landet innebär dessutom enligt utskottets mening att det vore högst olämpligt att låta frågan avgöras i en regional folkomröstning. Utskottet vill även påtala att en utbrytning av förbifarten ur resten av Stockholmsöverenskommelsen skulle kunna äventyra hela denna efter långvarigt beredningsarbete framtagna överenskommelse.

Bredbandssatsningar

I följdmotionen föreslås ett stöd på 50 miljoner kronor för att göra Internet tillgängligt för alla. Med anledning av detta vill utskottet inledningsvis peka på att det av Post- och telestyrelsens (PTS) bredbandskartläggning för 2009 (PTS-ER-2010:5) framgår att en genomgång av ett urval aktuella bredbandsmätningar ger bilden av Sverige som en ledande bredbandsnation. PTS framhåller att drygt 98 % av hushållen och nästan 96 % av arbetsställena hade bredbandstäckning via trådbundna accesstekniker i oktober 2009. Beträffande trådlösa nät konstaterar myndigheten att täckningen

i princip är fullständig då över 99 % av hushållen och arbetsställena finns i områden där operatörerna uppgett att det är möjligt att leverera bredband med hjälp av trådlösa alternativ.

Trafikutskottet vill vidare hänvisa till betänkandet *Tillgängliga elektroniska kommunikationer* (bet. 2009/10:TU18) där utskottet redovisar ett betydande antal åtgärder som regeringen vidtagit i syfte att främja bredbandsutbyggnaden i landet. Vidare konstateras att omfattande insatser sker för att stärka delaktigheten i IT-samhället.

Omställning av den svenska fordonsparken

Med anledning av motionsförslaget om ett tillfälligt stöd till förnyelse av tunga fordon och efterkonvertering av bilar, vill utskottet påminna om att regeringen som en del av klimat- och energipropositionen (prop. 2008/09: 163) i mars 2009 presenterat en långtgående handlingsplan om att Sverige 2030 ska ha en fordonsflotta som är oberoende av fossila bränslen. Regeringens ambitiösa handlingsplan omfattar såväl skatteförslag som satsningar på förnybara drivmedel och utveckling av alternativa tekniker.

Sammanfattande bedömning

Med sammanlagda satsningar på nära 500 miljarder kronor fram till 2021 har regeringen åstadkommit en angelägen kraftsamling för att skapa ett hållbart transportsystem för framtidens resor och transporter. Motionärernas förslag till alternativa riktlinjer får däremot allvarliga följder för såväl landets ekonomi som transportsystemets förmåga att främja ett långsiktigt hållbart transportsystem för medborgare och näringsliv i landet. Trafikutskottet välkomnar därför regeringens aviserade åtgärder inom utskottets beredningsområde och föreslår att finansutskottet tillstyrker regeringens förslag till riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken för utgiftsområde 22 Kommunikationer (yrkande 1 delvis). Motion 2009/10: Fi15 (s, mp, v) yrkande 1, 4 och 5 (alla delvis) avstyrks följaktligen.

Stockholm den 25 maj 2010

På trafikutskottets vägnar

Lena Hallengren

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Lena Hallengren (s), Oskar Öholm (m), Christina Axelsson (s), Lisbeth Grönfeldt Bergman (m), Sven Bergström (c), Hans Stenberg (s), Nina Larsson (fp), Claes-Göran Brandin (s), Eliza Roszkowska Öberg (m), Marie Nordén (s), Sten Bergheden (m), Peter Pedersen (v), Ingemar Vänerlöv (kd), Karin Svensson Smith (mp), Malin Löfsjögård (m), Désirée Liljevall (s) och Lars-Axel Nordell (kd).

Avvikande mening

2010 års ekonomiska vårproposition, utgiftsområde 22 Kommunikationer (s, v, mp)

Lena Hallengren (s), Christina Axelsson (s), Hans Stenberg (s), Claes-Göran Brandin (s), Marie Nordén (s), Peter Pedersen (v), Karin Svensson Smith (mp) och Désirée Liljevall (s) anför:

Vi socialdemokrater, miljöpartister och vänsterpartister vill se en ny färdriktning för Sverige. Vi vill investera i en grön omställning för nya jobb och för klimatomställning. Sverige måste byggas om och byggas ihop för att klara framtidens utmaningar. Transportsystemets klimatpåverkan måste brytas. I dag står transportsystemet för ca 40 % av de svenska växthusgasutsläppen. Detta är inte hållbart.

Infrastruktursatsningar på 100 miljarder kronor till 2021

Vi rödgröna partier vill investera i ett bättre transportsystem. Det svenska transportsystemet måste moderniseras och klimatanpassas. Till skillnad från regeringen anser vi att det behövs kraftigt ökade satsningar på järnväg och kollektivtrafik. Järnvägstransporter hör till de mest miljövänliga sätten att resa och frakta gods. Spårburna transporter måste därför bli det självklara valet för näringsliv och enskilda där tåget är ett alternativ. För att skapa ett effektivt och hållbart transportsystem föreslår vi följaktligen den största investeringen i järnväg och kollektivtrafik i modern tid. Vi vill under perioden 2010–2021 satsa över 100 miljarder kronor mer på infrastruktursatsningar än vad den nuvarande regeringen gör. Satsningarna sammanfattas i tabellen på sidan 4.

Vi föreslår att Trafikverket under planperioden 2010–2021 får låna 55,3 miljarder kronor för strategiska infrastrukturinvesteringar. Härigenom möjliggörs en mycket kraftig modernisering och kapacitetsökning av järnvägssystemet. I likhet med många andra europeiska länder måste Sverige förses med en högklassig järnvägsinfrastruktur som ger snabba och effektiva persontransporter som konkurrerar med såväl flyg som bil. Därför föreslår vi att byggandet påbörjas av Sveriges första höghastighetsbanor: Stockholm–Linköping och Göteborg–Borås. Att som regeringen förordar dra ut på beslut och fördröja satsningen på höghastighetståg innebär i praktiken att förutsättningarna för järnvägarna gradvis försämras. Vi motsätter oss detta. Bland övriga strategiska infrastrukturinvesteringar som vi vill påbörja kan nämnas Norrbotniabanan, dvs. en ny och strategiskt viktig kustnära järnväg mellan Umeå och Luleå, samt förbättringar av sträckan Sundsvall–Gävle. Vi vill även höja anslagen i den nationella planen med ca 13,4 miljarder kronor, huvudsakligen för investeringar i järnväg så att samtliga

spårobjekt i Trafikverkets s.k. +15-procentsalternativ kan genomföras, dvs. prioriterade åtgärder som ger större kapacitet och höjda hastigheter i många olika delar av landet.

Det finns också stora behov av att säkerställa och förbättra tillförlitligheten i det befintliga järnvägssystemet. Bristerna i dagens system blottlades inte minst i samband med de stora störningarna i järnvägstrafiken under den gångna vintern. Anslaget till drift och underhåll av järnväg måste därför höjas. Vi avsätter 8 miljarder kronor för detta ändamål under planperioden.

För att skapa ett effektivt och hållbart transportsystem är det angeläget att godstransporter med smarta kombinationer av järnväg, sjöfart och väg underlättas. Vi vill därför bl.a. tidigarelägga Hamnbanan i Göteborg. Vidare föreslår vi en särskild godspott på 2 miljarder kronor för investeringar i transportslagsövergripande transporter.

Att resa kollektivt är att resa hållbart. Vi i det rödgröna samarbetet är därför angelägna om att investera i en bättre kollektivtrafik. Kollektivtrafiken bidrar på många olika sätt till att skapa välfärd och samhällsnytta. Många människor har kollektivtrafiken som enda resealternativ eller är helt eller delvis beroende av kollektivtrafiken för sina längre förflyttningar. Inte minst i våra växande städer behövs mer kollektivtrafik för att minska utsläpp och trängsel. Således avsätter vi 9 miljarder kronor under planperioden för satsningar på urban kollektivtrafik och cykelåtgärder. Vi satsar också 9 miljarder kronor i en särskild pott för infrastrukturåtgärder i hela landet med fokus på jobb, klimat och kollektivtrafik. Syftet är att härigenom bidra till investeringar i kommunernas infrastruktur och stödja satsningar på kollektivtrafik, cykel och gång och att därigenom minska biltrafikens andel.

Kollektivtrafiken och framkomligheten i Stockholm måste förbättras. Vi föreslår för detta ändamål en särskild satsning på 10 miljarder kronor, varav ca 5 miljarder kronor utgörs av statsbidrag för byggande av spårvägar, utbyggd kollektivtrafik och bättre cykelbanor. Tillsammans med regional finansiering möjliggörs härigenom åtgärder för sammanlagt 17 miljarder kronor. För att effektivisera nyttjandet av landets hårdast trafikerade vägsträcka vill vi dessutom införa en trängselskatt på Essingeleden från slutet av 2011. Detta väntas kunna bidra till finansieringen av Stockholmssatsningen med ca 250 miljoner kronor per år. Vad beträffar Förbifart Stockholm konstaterar vi att detta är en fråga som delar opinionen i länet. Vi anser dock att det är rimligt att stockholmarna själva får vara med och bestämma hur de vill utveckla sin region. Vi menar därför att det är viktigt att låta invånarna i Stockholms län genom en folkomröstning avgöra om man vill bygga Förbifart Stockholm eller om man i stället vill satsa på ökad kapacitet i kollektivtrafiken.

Införande av kilometerskatt

Kilometerskatten finansierar med god marginal de lån vi tar upp för att göra ett antal strategiska järnvägsinvesteringar. Koldioxidutsläppen från lastbilarna på våra vägar ökar stadigt på grund av allt fler och allt tyngre lastbilar. Denna trend måste brytas. Enligt vår mening är kilometerskatten ett effektivt styrmedel för att minska klimatpåverkan. Rätt utformad kan en sådan skatt öka effektiviteten i transportsystemet och därmed minska slitage, buller och utsläpp. I flera andra europeiska länder har man redan infört, eller planerar att införa, kilometerskatt för tunga lastbilar. Vi vill att detta sker också i Sverige, dock med hänsyn tagen till de delar av skogsindustrin som saknar alternativ till transporter på väg. Vi anser att kilometerskatten skulle kunna införas tidigast 2013 och att den skulle kunna generera ett årligt överskott runt 4 miljarder kronor.

Omställning av den svenska fordonsparken

För att man ska kunna nå klimatmålen är det enligt vår mening också angeläget med en omställning av den svenska fordonsparken så att bilarna i framtiden kan köras miljövänligt. Den svenska fordonsparken är förhållandevis ålderstigen samtidigt som många inte har råd att köpa en ny miljöbil. För att underlätta konverteringen av fordon föreslår vi därför ett stöd på 25 miljoner kronor per år. Vidare föreslår vi ett lika stort tillfälligt stöd för att stimulera fordonsindustrin att påskynda omställningen till produktion av mer miljösmarta tunga fordon.

Insatser för att motverka den digitala klyftan

Även om Sverige i ett internationellt perspektiv får anses ha mycket god täckning vad gäller elektroniska kommunikationsnät så kan vi inte slå oss till ro. Post- och telestyrelsens (PTS) senaste kartläggning av bredbandstillgången visar att försprånget gentemot andra länder minskar snabbt. Kartläggningen visar också att samhället blir alltmer beroende av bredband och att överföringshastigheten framöver behöver flerfaldigas jämfört med i dag. Samtidigt konstateras att det finns områden där den befintliga IT-infrastrukturen inte är framtidssäker eftersom den inte skulle klara ökade kapacitetskrav. Särskilt allvarligt är också att det i dag fortfarande finns vita fläckar där man helt saknar bredbandsinfrastruktur. Enligt PTS kartläggning finns det ett stort antal hushåll och företag, främst i glesbygden, som alltjämt saknar tillgång till bredbandsuppkoppling. Detta är inte godtagbart. IT-samhället måste komma alla till del och åtgärder måste därför vidtas för att motverka denna digitala klyfta. Vi föreslår därför att 50 miljoner kronor avsätts 2011 för att stimulera lösningar som gör Internet tillgängligt för fler.

Sammanfattande bedömning

Sveriges framtid kräver ett effektivt och hållbart transportsystem. Vi i det rödgröna samarbetet föreslår i detta syfte en historisk utbyggnad av transportinfrastrukturen som fram till 2021 är över 100 miljarder kronor större än regeringens satsning. De rödgrönas sammanlagda satsningar inom trafikutskottets beredningsområde under 2011 och 2012 redovisas i tabellen på sidan 5.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår vi att finansutskottet tillstyrker motion 2009/10:Fi15 (s, mp, v) yrkande 1, 4 och 5 (alla delvis) och avstyrker regeringens förslag till riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken för utgiftsområde 22 Kommunikationer (yrkande 1 delvis).

BILAGA 9

Miljö- och jordbruksutskottets yttrande 2009/10:MJU4y

2010 års ekonomiska vårproposition

Till finansutskottet

Finansutskottet gav den 4 maj 2010 miljö- och jordbruksutskottet tillfälle att yttra sig över 2010 års ekonomiska vårproposition (prop. 2009/10:100) om riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken (punkt 1) och den motion som har väckts med anledning av propositionen. Miljö- och jordbruksutskottet behandlar de delar av ärendet som avser utskottets beredningsområde.

Utskottets överväganden

Propositionen

Regeringen föreslår att riksdagen godkänner regeringens förslag till riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken (avsnitt 3).

Övergripande mål för den ekonomiska politiken

Den ekonomiska politikens huvuduppgift är att skapa så hög varaktig välfärd som möjligt genom hög uthållig tillväxt, hög sysselsättning, välfärd som kommer alla till del och makroekonomisk stabilitet.

Politik för tillväxt och sysselsättning

För att förbättra förutsättningarna för tillväxt inriktar regeringen politiken på åtgärder som bidrar till att öka sysselsättningen, investeringarna och produktiviteten. Den ekonomiska tillväxten måste dessutom vara förenlig med en god miljö och hälsa, dvs. den ska vara uthållig.

Utmaningar

Av den ekonomiska politikens inriktning framöver framgår bl.a. att Sverige står inför en rad långsiktiga utmaningar. En i grunden positiv demografisk utveckling med en ökad medellivslängd leder samtidigt till en ökad försörjningsbörda för den arbetande delen av befolkningen. Globaliseringen ställer krav på Sveriges konkurrenskraft. Dessa två utmaningar understryker vikten av att fortsätta stärka Sveriges förutsättningar för fler i arbete, ökad konkurrenskraft, god tillväxt och överskott i de offentliga finanserna. Klimatförändringarna är en av vår tids största utmaningar, som kräver ett globalt svar. Regeringen ska driva en framsynt och kostnadseffektiv klimatpolitik som syftar till att minska utsläppen både nationellt och internationellt.

Motionen

I motion Fi15 (s, mp, v) yrkande 1 framhålls att den ekonomiska politiken ska bidra till ekonomisk, social och ekologiskt hållbar utveckling. Bland annat framgår att ekonomin måste utvecklas så att vi lever på avkastningen av naturresurserna utan att förbruka dem.

Motionärerna lyfter fram behovet av grön omställning (yrkande 5). Klimatproblemen är allvarliga och åtgärder måste vidtas för att minska utsläppen av klimatpåverkande gaser. Inom miljö- och jordbruksutskottets beredningsområde finns följande förslag:

– Nystart för Klimatinvesteringsprogrammet

Ett framgångsrikt klimatarbete kräver att alla nivåer i det svenska samhället involveras. Det behövs därför en nystart för Klimatinvesteringsprogrammet (Klimp) som ger kommuner, företag och andra aktörer ekonomiska möjligheter att satsa på klimatvänlig teknik. I motionen föreslås att 600 miljoner kronor avsätts till Klimp under perioden 2011–2012.

– Ansvar för en global klimatomställning

Finansiering av klimatåtgärder i utvecklingsländer ska inte gå ut över fattigdomsbekämpning. För att stärka finansieringen av klimatåtgärder inom utvecklingssamarbetet avsätts 250 miljoner kronor 2012.

– Omställning av den svenska fordonsparken

Bilparken i såväl Sverige som andra länder måste bli mer miljövänlig. Motionärerna föreslår att fordonsindustrin ska stimuleras till att påskynda omställningen till produktion av mer miljösmarta fordon. Ett tillfälligt stöd till förnyelse av tunga fordon på 25 miljoner kronor förordas. Vidare föreslås ett stöd till efterkonvertering av bilar på 25 miljoner kronor per år, så att fler kan köra miljövänligt.

– Biologisk mångfald

Det är angeläget att arbetet för att hejda förlusten av biologisk mångfald intensifieras, och motionärerna föreslår att anslaget till biologisk mångfald ökas med 500 miljoner kronor 2011 och 500 miljoner kronor 2012.

– Insatser för ett hållbart jordbruk och bättre mat

Det är viktigt att förbättra matkvaliteten och att göra livsmedelsproduktionen mer uthållig. I den ekologiska produktionen begränsas läckaget av gifter och näringsämnen som bidrar till övergödningen. Stödet till ekologiskt jordbruk bör därför återinföras på en nivå om 10 miljoner kronor årligen 2011–2012.

– Förbättrat djurskydd

Det är viktigt att Sverige har en god djuromsorg som uppfyller mycket högt ställda krav. För att utveckla det djuretiska arbetet föreslås att en djuretisk ombudsman inrättas, och därför anslås 20 miljoner kronor från 2012 för detta ändamål.

I samma motion yrkande 7 behandlas inriktningen för skattepolitiken. När det gäller miljö- och klimatskatter föreslås bl.a. att koldioxidskatten höjs för att minska utsläppen av växthusgaser. Man föreslår också att miljöskatt på avfallsförbränning återinförs.

Utskottets ställningstagande

Utgångspunkter

Miljö- och jordbruksutskottet konstaterar att utgångspunkten för regeringens förslag till riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken är att vårda återhämtningen, stärka jobbpolitiken och värna de offentliga finanserna. Den ekonomiska politiken måste vara förenlig med god miljö och hälsa, dvs. den ska vara uthållig. Utskottet instämmer i regeringens analyser och konstaterar att insatser inom miljöområdet är av mycket stor vikt för ett framgångsrikt utvecklingsarbete. I det följande behandlas vissa frågor som faller inom utskottets beredningsområde, dvs. utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård och 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel.

Regeringen understryker i riktlinjerna för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken att klimatfrågan är den största miljöutmaning som världen står inför under överskådlig tid. Utmärkande är dess globala omfattning. Sverige ska visa ledarskap för att möta utmaningen både internationellt och genom de åtgärder vi vidtar i Sverige. De internationella klimatförhandlingarna fortsätter, och regeringen intar även fortsättningsvis en pådrivande roll för att uppnå en global och heltäckande klimatregim som innebär höjda ambitioner jämfört med i dag och konkreta åtaganden för alla stora utsläppsländer samt åtgärder för att skydda de fattigaste länderna från klimatförändringarnas negativa effekter.

För att klara den utmaning som en höjd ambition i klimatpolitiken ställer, krävs en politik inriktad på ökad användning av ekonomiska styrmedel och omställning till mer klimatvänlig produktion och konsumtion, där utgångspunkten är att den som förorenar också ska betala. I en kostnadseffektiv miljöstyrning bör skatterna utformas på ett sätt som ger en hög välfärd samtidigt som miljön förbättras.

Utskottet understryker att miljöpolitiska avvägningar måste vara en central del i de beslut som påverkar utformningen av den framtida tillväxten och samhällsutvecklingen. Detta framgår av såväl 2010 års ekonomiska vårproposition som proposition 2009/10:155 Svenska miljömål om mål och åtgärder som syftar till ett effektivare miljöarbete, som för närvarande bereds av utskottet. Enligt utskottets mening är det glädjande att regeringen bedriver en sammanhållen politik för att hantera miljömålen, klimatutmaningen och den ekonomiska tillväxt- och näringspolitiken i syfte att skapa långsiktig välfärd, förbättrat miljötillstånd, nya jobb och innovationer.

Utskottet konstaterar med tillfredsställelse att regeringen har drivit en ansvarsfull ekonomisk politik med ordning och reda i statens finanser. Detta i kombination med en tydlig arbetslinje ger utrymme för satsningar inom miljöområdet. Under denna mandatperiod har knappt 20 miljarder kronor använts till utgifter inom utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård, vilket kan jämföras med den förra mandatperioden då utgifterna uppgick till ca 15 miljarder kronor. Vidare har flera miljöstyrande skatter

höjts, eller nedsättningar minskats, vilket balanserats av sänkningar av skatt på arbete. Några skatter utan miljöstyrande verkan har också tagits bort, vilket dessutom bidragit till att minska administrationen och öka konkurrenskraften.

Med hänsyn till det anförda föreslår miljö- och jordbruksutskottet att finansutskottet avstyrker motion Fi15 (s, v, mp) yrkande 1 i denna del.

Åtgärder för en sammanhållen klimat- och energipolitik

Såväl miljö- och jordbruksutskottet som regeringen har i olika sammanhang poängterat att klimatförändringarna är en av vår tids största utmaningar. I tal och handling visar Sverige ledarskap för att möta dessa utmaningar både internationellt och nationellt genom de åtgärder som genomförs i Sverige. Utskottet behandlade i juni 2009, efter förslag från regeringen, en långsiktig klimat- och energipolitik för miljö, konkurrenskraft och trygghet (prop. 2008/09:162, bet. 2008/09:MJU28, rskr. 2008/09:300). Den fastställda klimat- och energipolitiken innebär en snabb väg ut ur fossilsamhället och kraftfulla minskningar av utsläppen av växthusgaser. Satsningen på förnybar energi och effektivare energianvändning stärker den svenska försörjningstryggheten och konkurrenskraften. Detta bidrar samtidigt till en hållbar utveckling och ger svensk forskning och företagande en ledande roll i den globala omställningen till ett samhälle som är oberoende av fossil energi.

När det gäller motionsförslaget om att återinföra klimatinvesteringsprogrammet Klimp vill utskottet påminna om att det avslutades som planerat 2008. I sammanhanget framhöll regeringen att det är viktigt att kommunerna frigör medel inom egna ramar för att integrera klimataspekten i de kommunala verksamheterna. Sådana investeringar är ofta ekonomiskt lönsamma. Utskottet konstaterar att Konjunkturinstitutet har analyserat hur Klimpmedel har fördelats och funnit betydande brister. Fördelningen av bidragen skulle ha kunnat ske på ett mer kostnadseffektivt sätt, administrationskostnaderna var höga och det fanns styrningsproblem.

Anslag för 2009 och 2010 används i stället till satsningen Hållbara städer. Miljö- och jordbruksutskottet följer satsningen löpande, framför allt genom en uppföljning som bedrivs i samarbete med civilutskottet. Uppföljningen är inriktad på att studera hur arbetet har organiserats och lagts upp, vilka insatser som görs av delegationen samt vilka andra insatser som görs för hållbar stadsutveckling. Utskottets uppföljning beräknas vara klar hösten 2010.

Tillsammans med civilutskottet och trafikutskottet har miljö- och jordbruksutskottet dessutom uppdragit åt utvärderings- och forskningsfunktionen vid riksdagens utredningstjänst att genomföra en forskningsöversikt över och framtidsanalys av hur hållbara och ”klimatsmarta” städer kan se ut i framtiden ur flera perspektiv. Avrapportering av projektet sker löpande, och en slutrapport förväntas i slutet av december 2010.

Enligt utskottets mening är regeringens satsning på hållbara städer ytterst angelägen, och utskottet finner inga skäl till att denna satsning nu omprövas. Utskottet följer genom sin uppföljnings- och utvärderingsgrupp löpande arbetet i de ovannämnda projekten. Syftet med de båda uppföljnings- och forskningsprojekten är sammantaget att riksdagen ska få ett brett underlag att ta ställning till, vilket i sin tur är väsentligt för utskottens dialog med regeringen i det fortsatta arbetet. Utskottet är således inte berett att föreslå regeringen några ytterligare initiativ på detta område innan de pågående uppföljnings- och forskningsinsatserna har avrapporterats. Miljö- och jordbruksutskottet föreslår därför att finansutskottet avstyrker motion Fi15 (s, mp, v) yrkande 5 i denna del.

Klimatåtgärder i utvecklingsländer

Som framgår av budgetpropositionen för 2010 har Sverige och andra industrialiserade länder ett ansvar för att bidra till utsläppsminskningar och anpassningsåtgärder i utvecklingsländer. Det är därför angeläget att få till stånd en internationell klimatöverenskommelse. Klimatförändringarna har en direkt koppling till utvecklingen i utvecklingsländerna, särskilt till de minst utvecklade länderna och de mest sårbara befolkningsgrupperna. Klimatförändringarna visar redan på ett stort behov av anpassning. De rika länderna har ett särskilt ansvar för att finansiera anpassningsåtgärder.

Utskottet anser därför att det är positivt att regeringen har tagit initiativ till en kommission för klimatförändring och utveckling som samlar kunskap och erfarenhet från världen, och dess slutsatser bidrar till att utveckla anpassningsarbetet. Under 2009–2011 avsätts drygt 4 miljarder kronor för klimat och utveckling i biståndet.

Insatser för att stödja anpassning till klimatförändringarna kan innebära åtgärder som syftar till att minska människors sårbarhet, exempelvis investeringar i hälsa, sanitet, mark, jordbruk och tillgång till vatten, liksom projekt som är direkt relaterade till klimatet, exempelvis väderprognoser och byggande av vallar. Vidare framgår av budgetpropositionen att anslaget för klimatanpassning som infördes 2009 ökas med 17 miljoner kronor 2010. För 2011 och 2012 beräknas att anslaget ökar med 17 respektive 92 miljoner kronor i förhållande till beräkningen i vårpropositionen (prop. 2009/10:1 finansplan m.m. s. 240 om utg.omr. 20).

Miljö- och jordbruksutskottet vill särskilt nämna att miljö och klimat är en av Sveriges tre tematiska prioriteringar inom utvecklingssamarbetet. Vidare kan redovisas att OECD:s biståndskommitté (Dac), har påpekat att den svenska biståndspolitiken utgör ett internationellt föredöme. Också organisationen Center for Global Development, som arbetar med frågor om fattigdomsminskning och med att främja fattiga människors villkor i globaliseringen, lyfter fram Sverige som ett rättesnöre. Bland världens 22 rikaste länder rankade organisationen 2009 Sverige som det land som bäst verkar för gynnsammare villkor i utvecklingsländerna. Detta förhållande har bl.a. uppmärksammats av utrikesutskottet i betänkande 2009/10:UU2.

Utrikesutskottet har vidare bl.a. behandlat internationella frågor om hållbar utveckling och miljö i betänkande 2008/09:UU16 och konstaterat att klimatförändringarna utgör ett allvarligt och långsiktigt hot. De undergräver ansträngningarna att nå en hållbar utveckling och minskad fattigdom och befaras bli ett stort hot mot uppnåendet av FN:s millennieutvecklingsmål.

Miljö- och jordbruksutskottet delar utrikesutskottets syn på det hot som klimatförändringarna utgör för i synnerhet fattiga människor i utvecklingsländerna. Det är därför av särskild betydelse att Sverige bidrar till att åtgärder vidtas som syftar till att både motverka klimatförändringarna och genomföra nödvändiga anpassningar till det förändrade klimatet. Sådana åtgärder är, enligt utskottets mening, en viktig del i fattigdomsbekämpningen. Miljö- och jordbruksutskottet anser mot bakgrund av det anförda att motion Fi15 (s, mp, v) yrkande 5 i denna del kan lämnas utan vidare åtgärd.

Omställning av den svenska fordonsparken

Miljö- och jordbruksutskottet konstaterar att det bedrivs ett intensivt arbete med att ta fram olika åtgärder som kan sättas in för att vi ska kunna åstadkomma ett hållbart transportsystem som bidrar till att miljömålen kan nås.

Transportsektorn svarar för en tredjedel av utsläppen av koldioxid. Enligt utskottets mening är det en avgörande framtidsfråga att ställa om den svenska bilparken så att utsläppen från transportsektorn minskar. Det är därför positivt att den negativa trenden bröts under 2009 och att koldioxidutsläppen från vägtrafiken minskade, trots att trafiken, särskilt personbilstrafiken, ökade. Samtidigt bibehölls en hög trafiksäkerhet, och antalet omkomna i trafiken minskade.

Som en del av klimat- och energipropositionen (prop. 2008/09:162) presenterade regeringen en handlingsplan för att Sverige 2030 ska ha en fordonsflotta som är oberoende av fossila bränslen. Regeringens handlingsplan omfattar såväl skatteförslag som satsningar på förnybara drivmedel och utveckling av alternativa tekniker. Generellt verkande styrmedel som sätter ett pris på utsläppen av växthusgaser utgör grunden i arbetet med att minska transportsektorns klimatpåverkan. Dessa styrmedel behöver kompletteras med mer riktade styrmedel som ytterligare främjar utvecklingen mot en transportsektor som är oberoende av fossila bränslen.

Utskottet anser att det är viktigt att använda relevanta styrmedel för att främja en nödvändig omställning av transportsektorn. Drivmedelsbeskattningen är inte det enda sättet att reglera utsläppen. Nya styrmedel har, enligt utskottets mening, medfört positiva effekter, och utsläppen av koldioxid har också minskat till följd av detta. Miljöbilspremien och den femåriga skattebefrielsen för miljöbilar har, enligt utskottets bedömning, lett till att närmare 300 000 miljöbilar rullar på vägarna.

Utskottet vill också uppmärksamma att lagar och andra författningar som är nödvändiga för att följa direktiv 2009/33/EG om främjande av rena och energieffektiva vägtransportfordon ska vara i kraft vid utgången av

2010. Enligt direktivet ska upphandlande myndigheter, upphandlande enheter och vissa operatörer beakta energi- och miljöpåverkan under hela livscykeln, däribland energianvändning, koldioxidutsläpp och utsläpp av vissa föroreningar, när de köper in vägtransportfordon. Syftet med detta är att främja och stimulera marknaden för rena och energieffektiva fordon och förbättra transportsektorns bidrag till gemenskapens miljö-, klimat- och energipolitik. Målet med direktivet är att stimulera utvecklingen på marknaden för rena och energieffektiva vägtransportfordon.

När det gäller frågan om efterkonvertering av bilar konstaterar utskottet att miljöminister Andreas Carlgren under en interpellationsdebatt den 12 maj 2009 redogjorde för regeringens inställning i frågan. Det framkom att det är möjligt att genomföra efterkonvertering av bilar genom att lagen (2001:1080) om motorfordons avgasrening och motorbränsle har ändrats. Något bidrag för efterkonvertering är dock inte aktuellt. Konverterade bilar är ofta gamla bilar med låga avgaskrav, hög bränsleförbrukning och omodern reningsteknik. Utskottet delar miljöministerns uppfattning och anser att finansutskottet bör avstyrka motion Fi15 (s, mp, v) yrkande 5 i denna del.

Biologisk mångfald

Utskottet anser att det är en särskilt angelägen fråga att bevara den biologiska mångfalden. Den biologiska mångfalden är en förutsättning för allt liv på jorden och utgör basen för de ekosystemtjänster som är nödvändiga för mänsklighetens existens. Utskottet konstaterar med tillfredsställelse att det bedrivs ett arbete på såväl internationell som nationell nivå för att hejda förlusten av den biologiska mångfalden och om möjligt återställa den biologiska mångfalden. Under det svenska ordförandeskapet inom EU antog Europeiska rådet rådsslutsatser om biologisk mångfald efter 2010. Kommissionen har därefter publicerat ett meddelande som är ett första steg till att formulera en strategi om biologisk mångfald efter 2010.

Utskottet vill särskilt uppmärksamma de satsningar som genomförts under mandatperioden för att stärka den biologiska mångfalden. Totalt har regeringen föreslagit 7,5 miljarder kronor i anslag för biologisk mångfald under mandatperioden, vilket kan jämföras med att ca 6 miljarder kronor satsades under den förra mandatperioden.

I proposition 2009/10:155 Svenska miljömål – för ett effektivare miljöarbete betonar regeringen att ökad kunskap om ekosystemtjänster och deras värden är central för att nå miljökvalitetsmålen och utgör en viktig grund för det fortsatta arbetet med att utveckla etappmål och strategier inom miljömålssystemet. Regeringen aviserar att man ska tillsätta en utredning med uppdrag att utveckla en strategi för att synliggöra värdet av ekosystemtjänster. Att ta fram, utvärdera och tillämpa metoder för monetär värdering av biologisk mångfald är, enligt regeringen, prioriterat både i det internationella arbetet med konventionen om biologisk mångfald och i miljömålsarbetet. Så länge värdet av den biologiska mångfalden, inklusive

ekosystemtjänster, är en ”extern effekt” som inte mäts i samhällsekonomiska termer, är risken stor att beslut och planering leder till lösningar som inte är optimala från samhällssynpunkt.

När det gäller motionsförslaget om att öka anslaget för biologisk mångfald konstaterar utskottet att det pågår ett reformarbete som rör detta anslag. Regeringen har lämnat ett förslag till riksdagen som innebär att behovet av att köpa skyddsvärd mark minskar, i propositionen Förändrat uppdrag för Sveaskog AB (prop. 2009/10:169). Förslaget innebär att högst 100 000 hektar produktiv skogsmark förs från Sveaskog AB till staten, för att sedan bytas mot skyddsvärd mark som ägs av de stora privata skogsägarna. Marken kan sedan skyddas, vilket innebär att delmålet Långsiktigt skydd av skogsmark (2010) inom ramen för miljömålet Levande skogar kan nås. Förslaget medför permanent minskade utdelningar till staten, vilket kompenseras genom att det under utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård uppförda anslaget 1:3 Åtgärder för biologisk mångfald minskas med 210 miljoner kronor per år. Förslaget innebär ett mindre behov av att köpa skyddsvärd mark då det nuvarande målet nås på annat sätt.

Utskottet anser att regeringens arbete för att uppnå delmålet Levande skogar genom att bl.a. använda statlig mark har varit framgångsrikt. I ett första steg skyddades Sveaskogs värdefulla naturskogar (60 000 hektar). I ett andra steg skyddades Fastighetsverkets och Fortifikationsverkets naturvärdefulla mark (51 000 hektar). Nu tas nästa steg när Sveaskog AB avsätter ersättningsmark som ger skydd till 80 000 hektar skyddsvärd skog hos privata markägare och bolag. Sammanlagt har 191 000 hektar statlig mark använts för skydd av skog.

Med hänsyn till det anförda föreslår miljö- och jordbruksutskottet att finansutskottet avstyrker motion Fi15 (s, mp, v) yrkande 5 i denna del.

Ekologisk produktion

Den ekologiska produktionen utgör ett led i utvecklingen mot en uthållig livsmedelsproduktion. Av Landsbygdsprogrammet för Sverige 2007–2013 framgår att den ekologiska produktionen i Sverige i ett internationellt perspektiv är stor. Miljöersättningen för ekologiska produktionsformer ändrades i det nuvarande landsbygdsprogrammet. Syftet var bl.a. att öka tillgången på ekologiska livsmedel genom att stimulera den certifierade ekologiska produktionen. Av Jordbruksstatistisk årsbok 2009 framgår att den certifierade ekologiskt odlade arealen 2007 uppgick till 216 000 hektar, vilket var en ökning med 7 % jämfört med föregående år. Vidare ökade arealen som var i karens för att certifieras som ekologisk med 31 000 hektar under 2007, vilket var mer än en fördubbling jämfört med 2006.

Vid ekologisk odling används inte kemiska växtskyddsmedel. Produktionsformen bidrar därmed till att nå en god vattenkvalitet men har också positiva effekter med avseende på biologisk mångfald och hållbar och resurseffektiv produktion samt på möjligheten att nå flera av de nationella

miljökvalitetsmålen. Ekologisk produktion och förädling av ekologiska produkter samt annan produktion med mervärden kan också skapa förutsättningar för nya företag på landsbygden.

Utskottet följer med stort intresse utvecklingen av den ekologiska produktionen i Sverige. Av denna anledning beslutade utskottet i juni 2009 om att genomföra en uppföljning av ekologiskt jordbruk i enlighet med förslag från utskottets uppföljnings- och utvärderingsgrupp. Uppföljningen inriktas mot dels statens och EU:s insatser, dels resultatet av dessa åtgärder. Vidare studeras möjligheter och hinder för den fortsatta utvecklingen, både när det gäller produktionen och konsumtionen. Även frågor som rör utformningen eller tillämpningen av regelverket samt märkning av produkterna studeras. Även frågan om vilka utvecklingsmöjligheter som finns för den ekologiska produktionen uppmärksammas. Resultat från uppföljningen ska enligt planen presenteras under hösten 2010. Det är dock utskottets mening att marknaden för ekologiska produkter på sikt kommer att kunna utvecklas på egna villkor.

Enligt utskottets mening vore det oklokt att nu ta ställning till ytterligare stöd till den ekologiska produktionen innan resultatet av utskottets uppföljning om ekologiska jordbruk föreligger. Miljö- och jordbruksutskottet anser att motion Fi15 (s, mp, v) yrkande 5 i denna del därmed kan lämnas utan vidare åtgärd.

Djurskydd

Med anledning av motionsförslaget om att inrätta en funktion som djuretisk ombudsman vill utskottet lyfta fram flera förändringar som har genomförts under mandatperioden för att djurskyddet ska förbättras.

Tillsynsansvaret har överförts från kommunerna till länsstyrelserna med syfte att förbättra kvaliteten på tillsynen och skapa förutsättningar för en likvärdig bedömning över landet. Detta är ett led i arbetet med att säkerställa ett djurskydd som håller hög klass. Överföringen har även bidragit till att skapa bättre förutsättningar för att bedriva ett förebyggande arbete inom området. Jordbruksverkets arbete med att ta fram riktlinjer för en god djuromsorg underlättas genom att det är färre aktörer som berörs.

Utskottet vill också påminna om att det tidigare har behandlat och avslagit liknande motioner om att inrätta en djuretisk ombudsman. I samband med beredningen av budgetpropositionen för 2007 uttalade utskottet sitt stöd för att Djurskyddsmyndigheten skulle avvecklas fr.o.m. den 1 juli 2007 (bet. 2006/07:MJU2, rskr. 2006/07:67, 2006/07:68). I uppdraget till Jordbruksverket att vidta åtgärder för att inordna djurskyddsverksamheten i Jordbruksverkets verksamhet har regeringen bl.a. angivit att utgångspunkten vid inordnandet ska vara att utifrån ett helhetsperspektiv arbeta för ett gott djurskydd och en god djurhälsa nationellt och internationellt. Utskottet konstaterade vidare att Jordbruksverket hade inrättat ett djurskyddsråd vars funktion är att stödja myndigheten i dess arbete med djurskyddsfrågor. Rådet ska fungera som ett rådgivande organ i djurskyddsfrågor och vara

ett hjälpmedel för att driva utvecklingen inom etik, utbildning och forskning inom djurskyddsområdet. I rådet ingår representanter från bl.a. Jordbruksverket, Sveriges lantbruksuniversitet, länsstyrelser, djurskyddsorganisationer, branschorganisationer och Sveriges Veterinärförbund.

Vidare har regeringen i juni 2009 fattat beslut om att en bred översyn av djurskyddslagstiftningens utformning och innehåll ska genomföras (dir. 2009:57). Enligt direktiven ska utredaren lämna förslag till en ny djurskyddslag och förordning samt ge exempel på hur andra föreskrifter på området kan utformas. Utredningen ska redovisas senast den 31 januari 2011.

Miljö- och jordbruksutskottet anser mot denna bakgrund att finansutskottet bör avstyrka motion Fi15 (s, mp, v) yrkande 5 i denna del.

Skatter inom miljöområdet

När det gäller de motionsförslag som har väckts om miljöskatter konstaterar utskottet att skatter och ekonomiska styrmedel är väsentliga för att uppnå de miljöpolitiska målen.

Av budgetpropositionen för 2010 framgår att miljöskatter och andra ekonomiska styrmedel har en central betydelse för att Sveriges mål på klimat- och energiområdet ska kunna nås. Utskottet anser i likhet med regeringen att styrmedel ska utformas på ett samhällsekonomiskt effektivt sätt och med hänsyn till medborgarnas förutsättningar. En viktig utgångspunkt för miljöpolitiska styrmedel är att de, i möjligaste mån, ska utformas så att förorenaren betalar för sin miljöpåverkan (prop. 2009/10:1 finansplan m.m.). Utskottet har tidigare anslutit sig till regeringens bedömning att en samlad åtgärdsplan behövs för att nå de långsiktiga klimatpolitiska målen. I fråga om valet av åtgärder ska den mest kostnadseffektiva åtgärdskombinationen eftersträvas. För att uppnå en god ekonomi och för att hushålla med de gemensamma resurserna bör den kombination av åtgärder genomföras som långsiktigt leder till det önskade målet till lägsta möjliga kostnad. Detta kan, enligt utskottet, inte nog understrykas. En offensiv miljöpolitik är ingen anledning att höja det totala skattetrycket.

Utskottet anser att den svenska klimatpolitiken även fortsättningsvis ska baseras på ett brett spektrum av åtgärder med ekonomiska styrmedel som ett centralt inslag. Enligt utskottets mening kan en ensidig inriktning på både skatthöjningar och nya skatter inom miljöområdet vara till förfång för ett effektivt miljöarbete. Om man inte väljer den mest effektiva åtgärden för att uppnå såväl klimatpolitiska som andra miljöpolitiska mål finns risk för att legitimiteten för att använda skatter och andra ekonomiska styrmedel undergrävs. Ett sådant exempel är den nu avskaffade avfallsförbränningsskatten. Konstruktionen var snarast av rent fiskal art och hade inte några miljöstyrande effekter, snarare tvärtom. Till exempel blev s.k. returträ som flisats för eldning i biobränslepannor i princip osäljbart på grund av den skatt det belades med. Eftersom nyavverkat trä från skogarna är befriat från skatt kan man därmed säga att avfallsförbränningsskat-

ten endast bidrog till ökad skogsavverkning. Utskottet anser att avfallsförbränningsskattens miljöstyrande effekt är på förhand dömd att misslyckas då den inträder i ett för sent skede i avfallshierarkin. I stället bör ökad återvinning ske genom bättre källsortering.

Med hänsyn till det anförda föreslår miljö- och jordbruksutskottet att finansutskottet avstyrker motion Fi15 (s, v, mp) yrkande 7 i denna del.

Sammanfattning

Utskottet konstaterar sammanfattningsvis att miljöpolitiska avvägningar måste vara en central del i de beslut som påverkar utformningen av den framtida tillväxten och samhällsutvecklingen. Detta framgår av såväl 2010 års ekonomiska vårproposition som proposition 2009/10:155 Svenska miljömål om mål och åtgärder som syftar till ett effektivare miljöarbete, som för närvarande bereds av utskottet. Miljö- och jordbruksutskottet föreslår att finansutskottet tillstyrker regeringens förslag i berörd del och avstyrker motion Fi15 (s, v, mp) i berörda delar.

Stockholm den 25 maj 2010

På miljö- och jordbruksutskottets vägnar

Anders Ygeman

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Anders Ygeman (s), Bengt-Anders Johansson (m), Sofia Arkelsten (m), Bo Bernhardsson (s), Anita Brodén (fp), Ann-Kristine Johansson (s), Lars Hjälmered (m), Jan-Olof Larsson (s), Rune Wikström (m), Wiwi-Anne Johansson (v), Helén Pettersson i Umeå (s), Erik A Eriksson (c), Tina Ehn (mp), Staffan Appelros (m), Roland Bäckman (s), Eva Selin Lindgren (c) och Liza-Maria Norlin (kd).

Avvikande mening

2010 års ekonomiska vårproposition (s, v, mp)

Anders Ygeman (s), Bo Bernhardsson (s), Ann-Kristine Johansson (s), Jan-Olof Larsson (s), Wiwi-Anne Johansson (v), Helén Pettersson i Umeå (s), Tina Ehn (mp) och Roland Bäckman (s) anför:

Den ekonomiska politiken ska bidra till ekonomisk, social och ekologiskt hållbar utveckling. Ekonomin måste utvecklas så att vi lever på avkastningen av naturresurserna utan att förbruka dem. Vi måste också ha en socialt hållbar ekonomi. Nya indikatorer behöver utvecklas för att vi bättre ska kunna utvärdera effekter på människors hälsa och sociala välbefinnande, kvaliteten i välfärden, miljömål och ekosystem. Den gröna omställningen måste ske nu. Klimatproblemen är allvarliga, och de utgör en stor utmaning. Kraftfulla åtgärder måste därför vidtas för att minska utsläppen av klimatpåverkande gaser. Inom miljö- och jordbruksutskottets beredningsområde föreslår vi många åtgärder för att säkerställa en ekologiskt hållbar utveckling.

– Nystart för Klimatinvesteringsprogrammet

Ett framgångsrikt klimatarbete kräver att alla nivåer i det svenska samhället involveras och genomför åtgärder för att minska sina utsläpp av växthusgaser. Många kommuner, företag och andra aktörer vill bidra till att minska utsläppen av växthusgaser, men de har inte tillräckliga ekonomiska resurser till detta. Därför behövs en nystart för Klimatinvesteringsprogrammet (Klimp) som ger kommuner, företag och andra aktörer ekonomiska möjligheter att satsa på klimatvänlig teknik. Vi föreslår därför att 600 miljoner kronor avsätts till Klimp under perioden 2011–2012. Programmet ska bidra till ökad klimateffektivitet och utveckling av ny, grön teknik samt gå till de samhällsekonomiskt mest lönsamma projekten.

– Ansvar för en global klimatomställning

Finansiering av klimatåtgärder i utvecklingsländer ska inte gå ut över fattigdomsbekämpning. Biståndet behövs mer än någonsin för att bekämpa fattigdom och skapa positiv utveckling i en värld som drabbas allt hårdare av ett förändrat klimat. Detta är ett avgörande ställningstagande för att skapa förtroende från de fattiga länderna i klimatförhandlingarna. För att stärka finansieringen av klimatåtgärder i utvecklingsländer vill vi avsätta 250 miljoner kronor 2012.

– Omställning av den svenska fordonsparken

Bilparken i Sverige och andra länder måste bli mer miljövänlig. Vi föreslår att fordonsindustrin stimuleras till att påskynda omställningen till produktion av mer miljösmarta fordon. För omställningen av den tunga fordonsparken föreslår vi ett tillfälligt stöd till förnyelse av tunga fordon på

25 miljoner kronor. Det ska inte vara en ekonomisk fråga att köra miljövänligt. Vi föreslår därför att ett stöd till efterkonvertering av bilar införs så att fler kan köra miljövänligt. Stödet uppgår till 25 miljoner kronor per år.

– Biologisk mångfald

Vi måste hejda förlusten av den biologiska mångfalden. Det är därför viktigt att detta arbete intensifieras. Vi föreslår därför att anslaget till biologisk mångfald ökas med 500 miljoner kronor 2011 och 500 miljoner kronor 2012.

– Insatser för ett hållbart jordbruk och bättre mat

God och näringsriktig mat är en naturlig del av välfärden. Det är därför viktigt att förbättra matkvaliteten och att göra livsmedelsproduktionen mer uthållig. I den ekologiska produktionen begränsas läckaget av gifter och näringsämnen som bidrar till övergödningen. Stödet till ekologiskt jordbruk bör därför återinföras på en nivå om 10 miljoner kronor årligen 2011–2012. För att minska jordbrukets miljöpåverkan behövs också skatt på handelsgödsel.

– Förbättrat djurskydd

Det är viktigt att Sverige har en god djuromsorg som uppfyller mycket högt ställda krav. Vi vill värna och stärka det etiska förhållningssättet gentemot djuren. För att utveckla det djuretiska arbetet föreslår vi att en djuretisk ombudsman inrättas, och därför anslår vi 20 miljoner kronor från 2012 till detta ändamål.

– Höjda miljö- och klimatskatter

Vi anser bl.a. att koldioxidskatten ska höjas för att påskynda den omställning av samhället som behövs för att minska utsläppen av växthusgaser. Vi vill också återinföra miljöskatt på avfallsförbränning i avvaktan på en grundlig analys av mål- och medelseffektivitet.

Finansutskottet bör mot denna bakgrund tillstyrka motion 2009/10:Fi15 i berörda delar.

BILAGA 10

Näringsutskottets yttrande 2009/10:NU5y

Den ekonomiska vårpropositionen

Till finansutskottet

Finansutskottet har gett näringsutskottet tillfälle att yttra sig över den ekonomiska vårpropositionen (prop. 2009/10:100) och den tillhörande motionen. I detta yttrande behandlas de delar av propositionen och motionen som avser näringsutskottets beredningsområde.

Utskottets överväganden

Propositionen

Regeringen föreslår att riksdagen godkänner regeringens förslag till riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken.

Inriktningen för den ekonomiska politiken är – så som tidigare – full sysselsättning och fortsatt minskat utanförskap. Regeringen bedömer att konjunkturutsikterna har förbättrats för Sverige och att återhämtningen i ekonomin kan komma tidigare och bli starkare än vad regeringen bedömde i budgetpropositionen för 2010. Enligt regeringen pekar mycket på att Sverige kan komma att klara krisen bättre än många andra länder. Regeringen anger dock att det kvarstår en risk för en mer dämpad utveckling. En viktig uppgift för politiken blir därför att vårda återhämtningen, förstärka sysselsättningspolitiken och säkra att flaskhalsar inte hindrar en stark och snabb sysselsättningstillväxt. Regeringens politik måste hindra att den ökade arbetslösheten till följd av den ekonomiska krisen ligger kvar på en hög nivå. Särskilt fokus bör ligga på personer som står långt från arbetsmarknaden. Politiken måste även utgå från att det offentliga sparandet uppvisar överskott på 1 % av BNP i linje med överskottsmålet då ekonomin och resursutnyttjandet normaliserats. Om ekonomin utvecklas svagare än enligt regeringens bedömning är beredskapen hög för att vidta nya kraftfulla åtgärder för att ytterligare stödja återhämtningen.

Regeringen uppger att det är en utmaning i den globaliserade världen att klara konkurrenskraften och den anpassning som är nödvändig. För detta måste politiken inriktas på att skapa bättre förutsättningar för fler och växande företag, anger regeringen. Goda villkor för företagande är avgörande för tillväxten. Genom att nya företag med nya idéer utmanar existerande företag och tankesätt kan produktiviteten öka. Regeringen framför att en del kraftfulla satsningar redan har gjorts i denna riktning. Bland dessa nämner regeringen slopad förmögenhetsskatt, sänkt bolagsskatt från 28 % till 26,3 %, förbättrade 3:12-regler för fåmansbolag, sänkta social- och egenavgifter samt bättre tillgång till riskkapital, särskilt för småföretag. Regeringen vill nu slopa revisionsplikten för de mindre företagen och genomföra en regelförenkling för momsredovisningen i syfte att ytterligare reducera företagens administrativa börda. Reformen med slopad revisionsplikt innebär en mycket stor regelförenkling för mindre företag som så långt som möjligt själva ska få avgöra vilka tjänster de behöver för sin organisation och förvaltning.

Motionen

I flerpartimotionen 2009/10:Fi15 (s, v, mp) begärs i yrkande 2 ett tillkännagivande om att regeringen ska återkomma till riksdagen med förslag om ett program för fler jobb i enlighet med förslaget i motionen. Motionärerna menar att den borgerliga regeringen har misslyckats med jobben och att särskilt ungdomsarbetslösheten är oroande.

När det gäller näringspolitikens roll för att minska arbetslösheten vill motionärerna ha en politik som stimulerar fler att starta företag, får fler småföretag att anställa och stärker innovationskraften i mindre företag. Motionärerna vill underlätta för entreprenörer att starta företag och få tag i kapital samt anställa, expandera och exportera. Det ska också vara enklare och tryggare än i dag att röra sig mellan företagande och lönearbete.

För att bidra till en utveckling i denna riktning vill motionärerna sänka kostnaderna för små företag för att anställa och växa. De vill dessutom skapa en ny riskkapitalfond baserad på en extra utdelning från Vattenfall AB. Fonden ska aktivt stimulera det breda näringslivets kapitalbehov, men med fokus på innovativa små och medelstora industri- och tjänsteföretag. Insatser som stärker det svenska näringslivets långsiktiga konkurrenskraft ska särskilt prioriteras, t.ex. satsningar på företag verksamma inom miljöteknikbranschen. Vidare vill motionärerna ytterligare förbättra kapitalbildningen för små företag genom att införa ett riskkapitalavdrag.

Motionärerna avser även att tillföra mer resurser till forskningsanslagen för att dels stärka förutsättningarna för kommersialisering av forskningsresultat vid landets högskolor och universitet, dels ge fler småföretag möjlighet att växa genom innovativa varor och tjänster, särskilt inom tjänstesektorn. Vidare anser motionärerna att det behövs mer av samarbete och öppenhet för att det svenska näringslivet ska kunna vara världsledande. För att stärka Sveriges konkurrenskraft föreslås ett nytt program, Konkurrenskraft Sverige. Programmet ska bidra till att de mindre företagen vässas och växer genom stimulans till internationella affärsrelationer, främjad export och utländska investeringar. Motionärerna framhåller också att tjänstesektorn får en allt större betydelse för jobben och vill framför allt lyfta fram besöksnäringens möjligheter att skapa nya arbetstillfällen.

Vissa kompletterande uppgifter

Många av de nu aktuella förslag som framställs i motion 2009/10:Fi15 (s, v, mp) har senast tagits upp i samband med utskottets behandling av budgetpropositionen för 2010 under hösten 2009 (prop. 2009/10:1 utg.omr. 24 Näringsliv, bet. 2009/10:NU1).

Bland annat framförde näringsutskottet då att det var mycket angeläget att främja och underlätta forskning, utveckling och innovation för små och medelstora företag. Utskottet hänvisade till riksdagens beslut med anledning av forsknings- och innovationspropositionen (prop. 2008/09:50, bet.

2008/09:UbU4) genom vilket medel hade tillförts till berörda anslag inom utgiftsområde 24 Näringsliv, vilket enligt utskottets mening stärkte forskningen inom området.

I fråga om besöksnäringen noterade utskottet regeringens satsning på turismen genom en ökning av anslaget Turistfrämjande (1:7) med 50 miljoner kronor. Syftet med satsningen var att ytterligare ta vara på Sveriges potential och attraktionskraft som ett konkurrenskraftigt och hållbart turistland. Vidare hänvisade utskottet till de olika satsningar som regeringen hade gjort på området.

Beträffande tillgången till riskkapital gjorde utskottet bedömningen att regeringen på olika sätt hade vidtagit åtgärder för att förbättra finansieringssituationen för nya små och medelstora företag, bl.a. genom riksdagens beslut under hösten 2008 om ett kapitaltillskott till Almi Företagspartner AB och AB Svensk Exportkredit. Förslaget om att inrätta en ny riskkapitalfond baserad på en extra utdelning från Vattenfall AB hade utskottet tidigare behandlat i samband med behandlingen av propositionen En sammanhållen klimat- och energipolitik (prop. 2008/09:163, bet. 2008/09: NU25). Näringsutskottet hade då avvisat tankarna på en särskild fond för ändamålet och framhållit att statliga åtaganden i huvudsak ska finansieras med skattemedel.

Näringsutskottets behandling av de olika förslagen föranledde dels enskilda, dels gemensamma reservationer från s, v och mp, i vilka en annan inriktning av näringspolitiken förordades (bet. 2009/10:NU1, bet. 2008/09:NU25).

Utskottets ställningstagande

Målet för näringspolitiken är att stärka den svenska konkurrenskraften och skapa förutsättningar för fler jobb i fler växande företag, för att därigenom bryta utanförskapet. De näringspolitiska insatserna ska även bidra till att uppnå målen i EU:s gemensamma strategi för tillväxt och sysselsättning.

I den aktuella motionen framförs olika förslag om hur företagandet, särskilt i småföretagen, ska främjas i syfte att skapa fler jobb. Bland annat föreslår motionärerna sänkta arbetsgivaravgifter, bättre tillgång till riskkapital samt satsning på forskning, konkurrenskraft och besöksnäringen. Näringsutskottet har vid olika tillfällen behandlat motioner som har berört dessa frågor. Näringsutskottets sammanfattande bedömning har varit att utskottets syn på näringspolitiken överensstämmer med regeringens. Det är en politik som tar sin utgångspunkt i företagsperspektivet och syftar till att skapa bättre förutsättningar för nystart av företag och företagstillväxt. Den prioriterar konkurrenskraft, omställningsförmåga och attraktivitet i hög grad för att säkra tillväxt på lång sikt. Utgiftsområde 24 Näringsliv omfattar olika insatser för att främja start av nya och tillväxt av befintliga

företag. Det handlar om mer generella insatser, såsom konkurrensfrämjande åtgärder och insatser för att främja forskning, utveckling, innovation och regelförenkling.

Det finns anledning att så här vid mandatperiodens slut särskilt lyfta fram några av alla de åtgärder som regeringen vidtagit för att förbättra villkoren för fler jobb och växande företagsamhet i Sverige. Under mandatperioden har skatterna på företagande sänkts med nära 50 miljarder kronor bl.a. genom sänkt bolagsskatt, sänkta sociala avgifter, jobbskatteavdrag för aktiva näringsinkomster och ändrade fåmansföretagsregler. Sålunda har *World Economic Forum* under 2007–2010 rankat Sverige som det fjärde mest konkurrenskraftiga landet bland 133 länder. Världsbankens *Doing Business in 2010 – Reforming through difficult times* placerar Sverige på 18:e plats av 183 jämförda länder vid en sammanvägning av elva olika indikatorer över hur enkelt det är att driva näringsverksamhet. OECD:s granskning av Sverige, *Regulatory Management in Selected EU Member States: Background report on Sweden* (GOV/RPC(2010)13/ANN4), har behandlats under våren 2010. I denna omfattande rapport konstaterar OECD att det har skett betydande framsteg beträffande regelförenkling under den innevarande mandatperioden och att den nuvarande regeringen har visat en mycket stark vilja att fortsätta utveckla regelförenklingsarbetet.

Beträffande ungdomsarbetslösheten är i dag arbetsgivaravgiften halverad för de under 26 år, vilket innebär ca 10 miljarder kronor i stödinsats mot Sveriges mångåriga problem med ungdomsarbetslöshet. Det finns även nystartsjobb för unga, med likartat syfte. Ett gemensamt drag hos nästan alla långtidsarbetslösa ungdomar är låg och dålig utbildning. Regeringen har bl.a. därför initierat massiva reformer på skolområdet för bättre kunskap och arbetsmarknadskompetens hos fler elever, och inför även ny lärlingsutbildning inom ramen för gymnasieskolan för att öka möjligheten för ungdomar att få in en fot på arbetsmarknaden.

I framtiden avser regeringen inte att införa skatt på transportarbete i form av kilometerskatt, vilket skulle höja priserna på vissa varor och minska sysselsättningen och produktionen av andra. Priset på bränslen bör sättas med hänsyn tagen till världsmarknadspriset på olja så att företag och hushåll inte drabbas dubbelt vid uppgång i världsmarknadspriset.

Avskaffandet av förmögenhetsskatten innebär att det viktigaste hindret borttagits för att ett potentiellt mycket stort inflöde av utlandsplacerat riskkapital ska vara möjligt. Skatteverket har tidigare uppskattat summan till mellan 500 och 1 000 miljarder kronor. Det är självklart långt mer än de 5 miljarder kronor i minskad vinst för Vattenfall AB, som oppositionen vill avsätta för en riskkapitalfond. Förmögenhetsskatt på inhemskt kapital minskar utbudet av privat riskkapital och leder till att medlen inte investeras i Sverige. Vänsterpartiernas förslag skulle dessutom drabba Vattenfalls möjlighet till investeringar.

Det är viktigt att de reformer behålls som gjorts för att säkra att sociala försäkringar när så är möjligt är omställningsförsäkringar och inte permanentar frånvaro från arbetsmarknaden. Goda drivkrafter till arbete gynnar både företagande, anställda och de offentliga finanserna.

Regeringen uppger i propositionen att konjunkturutsikterna har förbättrats för Sverige men att det nu blir väsentligt att vårda återhämtningen. Ur ett näringspolitiskt perspektiv är det viktigt att under återhämtningsperioden arbeta vidare med att förbättra villkoren för företagande och stärka konkurrenskraften. En del konkreta åtgärder har vidtagits, och regeringen meddelar i propositionen att arbetet fortsätter. Med det sagda ställer sig näringsutskottet bakom regeringens förslag till riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken samt föreslår att finansutskottet ska avstyrka motion 2009/10:Fi15 (s, v, mp) i aktuell del.

Stockholm den 25 maj 2010

På näringsutskottets vägnar

Carl B Hamilton

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Carl B Hamilton (fp), Tomas Eneroth (s), Björn Hamilton (m), Hans Rothenberg (m), Carina Adolfsson Elgestam (s), Maria Plass (m), Jan Andersson (c), Alf Eriksson (s), Krister Örnfjäder (s), Marie Weibull Kornias (m), Karin Åström (s), Mikael Oscarsson (kd), Staffan Anger (m), Kent Persson (v), Liselott Hagberg (fp), Per Bolund (mp) och Eva-Lena Jansson (s).

Avvikande mening

Den ekonomiska vårpropositionen (s, v, mp)

Tomas Eneroth (s), Carina Adolfsson Elgestam (s), Alf Eriksson (s), Krister Örnfjäder (s), Karin Åström (s), Kent Persson (v), Per Bolund (mp) och Eva-Lena Jansson (s) anför:

Sverige står inför en stor utmaning. Den borgerliga regeringen har misslyckats med jobben. Särskilt oroande är det att ungdomsarbetslösheten är rekordhög. Vår politik ska underlätta för entreprenörer att starta företag och få tag i kapital samt anställa, expandera och exportera. Vi vill också att det ska vara enklare och tryggare än i dag att röra sig mellan företagande och lönearbete. Näringslivspolitiken ska stimulera fler att starta företag, få fler småföretag att anställa och stärka innovationskraften i mindre företag.

Vi vill sänka företagens kostnad genom en allmän nedsättning av arbetsgivaravgifterna, vilket framför allt ska gynna de mindre företagen. Vi förordar också sänkta kostnader för att anställa unga arbetslösa och vill se över företagens sjuklönekostnader.

Nyföretagande behöver stimuleras. Vi avser att genomföra en extra utdelning från Vattenfall AB för att skapa en ny riskkapitalfond. Fonden ska aktivt stimulera det breda näringslivets kapitalbehov och inriktas mot innovativa små och medelstora industri- och tjänsteföretag. Insatser som stärker det svenska näringslivets långsiktiga konkurrenskraft, som satsningar på företag verksamma inom miljöteknikbranschen, ska särskilt prioriteras. Vi vill även på andra sätt förbättra kapitalbildningen för små företag, bl.a. genom att införa ett riskkapitalavdrag.

Mer resurser till forskning leder till fler nya jobb och fortsatta framsteg. Forskningsresultaten ska komma arbetslivet till del genom att vi stärker förutsättningarna för kommersialisering av forskningsresultat vid landets högskolor och universitet. För att ge fler små företag möjlighet att växa genom innovativa varor och tjänster behöver vi öka forskningsanslagen till små och medelstora företag, särskilt inom tjänstesektorn. Vi avser att tillföra ytterligare medel till programmet Forska och växa för att underlätta forskning och utveckling.

Det behövs mer av samarbete och öppenhet för att det svenska näringslivet ska kunna vara världsledande. Detta gäller inte minst små företag som har svårare att dra nytta av stordriftsfördelar vid internationella affärer. För att stimulera till internationella affärsrelationer som får mindre företag att vässas och växa vill vi etablera ett nytt program, Konkurrenskraft Sverige. Gemensamma framtidsprogram ska utformas med näringslivet inom ramen för t.ex. forskningsinstitutioner och myndigheter som Exportrådet och Invest in Sweden Agency.

Sverige har stor potential att ligga i framkant inom besöksnäringen, särskilt när det gäller internationella evenemang. Vi menar att staten, i samarbete med kommuner, föreningar och företag, bör ta ett ökat ansvar för att locka besökare till Sverige. För att ta till vara denna potential borde marknadsföringen av Sverige som turistland öka och internationella evenemang främjas. Vi avser att bilda ett särskilt bolag, Event Sweden, för att samla och professionalisera arbetet med evenemang. Vidare ska ett utbildningsprogram för besöksnäringen genomgöras inom ramen för våra utbildningssatsningar. Under 2011 vill vi ta initiativet till ett branschsamtal med besöksnäringen för att åstadkomma ett gemensamt strategiprogram. Den svenska besöksnäringen bör även bli ledande i att erbjuda klimatsmarta alternativ till sina gäster.

Med det sagda tillstyrker vi motion 2009/10:Fi15 (s, v, mp) i nu aktuell del.

BILAGA 11

Arbetsmarknadsutskottets yttrande 2009/10:AU5y

2010 års ekonomiska vårproposition

Till finansutskottet

Finansutskottet har berett bl.a. arbetsmarknadsutskottet möjligheten att avge yttrande över 2010 års ekonomiska vårproposition (prop. 2009/10: 100) och motion (mot. 2009/10:Fi15) i de delar som berör respektive utskotts beredningsområde. Arbetsmarknadsutskottet behandlar följaktligen i detta yttrande de förslag i propositionen och motionen som berör utskottets beredningsområde.

Propositionen och motionen anges i fortsättningen utan årtal.

Utskottets överväganden

Bakgrund

Det kan noteras att arbetsmarknadsutskottet tidigare under riksmötet yttrat sig till finansutskottet om ramarna för utgiftsområdena 13 Integration och jämställdhet och 14 Arbetsmarknad och arbetsliv (yttr. 2009/10:AU1y).

I det följande ligger betoningen på att redovisa och kommentera de förslag i propositionen och motionen som berör arbetsmarknadsutskottets beredningsområde.

Under tiden för beredning av detta yttrande har information lämnats till utskottet av Statistiska centralbyrån (SCB) genom överdirektören Mats Wadman och medarbetare.

Propositionen

Inriktningen för regeringens politik är full sysselsättning och fortsatt minskat utanförskap. Alla som kan ska ges chansen att delta i arbetslivet och arbetslinjen står i fortsatt fokus. Ett centralt mål är att öka antalet arbetade timmar, både genom att fler arbetar och genom fler arbetade timmar per arbetande. Sysselsättningspolitikens viktigaste uppgift är att öka den sysselsättningsnivå som är förenlig med stabil inflation och ekonomisk balans i övrigt, vilket innebär att det är den varaktiga sysselsättningen som ska öka. I princip finns det två övergripande skäl till att sysselsättningspolitiken kan bidra till högre välfärd för alla. Det första är att den underlättar finansieringen av den offentliga sektorn och det andra är att den minskar utanförskapet.

Återhämtningen i ekonomin efter den stora konjunkturnedgången hösten 2008 bedöms av regeringen komma tidigare och bli starkare än vad som bedömdes i budgetpropositionen för 2010. Tillväxten väntas bli 2,5 % 2010 och 3,9 % 2011. Regeringen gör bedömningen att Sverige är på väg ut ur den internationella krisen. Sveriges starka position före krisen har gjort att regeringen kunnat föra en politik som har varit en av de mest expansiva i OECD-området och dessutom utan att äventyra de offentliga finanserna. Regeringen konstaterar att arbetslinjen och jobben sattes främst även under krisen.

I takt med att tillväxtutsikterna ljusnar avtar behovet av temporära stabiliseringspolitiska åtgärder efter hand. Krisens eftervård är dock viktig och regeringen betonar att krisens ofärdseffekter måste mildras ytterligare.

Arbetslösheten har stigit under krisen. Arbetsmarknaden väntas nå botten och efterhand vända uppåt under 2010. I genomsnitt bedöms arbetslösheten bli 9,2 % 2010, vilket motsvarar drygt 450 000 personer. I takt med

att sysselsättningen fortsätter att öka under perioden 2011–2014 minskar arbetslösheten successivt de närmaste åren. Först 2016 bedöms arbetsmarknaden vara i jämvikt.

Även om åtskilligt pekar på att Sverige har klarat krisen bättre än många andra länder är ekonomin fortfarande bräcklig och vissa grupper har drabbats hårt. Arbetslösheten fortsätter att öka, vilket beror på ökad tid i arbetslöshet. Att arbetslöshetstiderna förlängs i en lågkonjunktur beror enligt regeringen på att fler blir arbetslösa och att färre lämnar arbetslösheten. För att arbetslösheten som har stigit i krisens spår ska hindras att bita sig fast på en hög nivå är det viktigt att stärka den geografiska och yrkesmässiga rörligheten.

Arbetskraftsdeltagandet är högt. Det har fallit under krisen men minskningen har nu avstannat. Det relativt höga arbetskraftsdeltagandet under lågkonjunkturen är en bidragande orsak till att arbetslösheten stigit kraftigt sedan lågkonjunkturen inleddes i slutet av 2008. En ökande arbetslöshet på grund av ett ökande arbetskraftsdeltagande är positivt eftersom det på sikt leder till högre sysselsättning. Erfarenheten visar nämligen att arbetslösa hittar jobb i snabbare takt än personer utanför arbetskraften.

Regeringen pekar i propositionen på att man vid flera tillfällen under krisen vidtagit temporära åtgärder riktade till dem som blivit arbetslösa och som syftat till att förhindra att fler blir långtidsarbetslösa. Exempel är coachningsinsatser, arbetspraktik, Lyft samt temporära ökningar av utbildningsplatser på komvux, yrkeshögskola och högskola. Samtidigt har åtgärder vidtagits för att stärka långtidsarbetslösas chanser att få jobb, t.ex. att kompensationen till arbetsgivare i nystartsjobben har fördubblats och att Lyft även kommit de långtidsarbetslösa till del.

Det föreslås ett antal åtgärder för att även fortsättningsvis minska krisens effekter och vårda återhämtningen i ekonomin. Regeringen arbetar för att säkra att jobben kommer tillbaka tidigt i återhämtningen och för att förhindra att flaskhalsar uppstår som kan hindra sysselsättningen från att växa. Åtgärder som föreslås är bl.a. att kvalificeringstiden för nystartsjobb för äldre under två år kortas ned från tolv till sex månader för personer som fyllt 55 år, tillfälligt riktade insatser för skolungdomar i form av stöd för sommarjobb i kommuner, landsting och ideella föreningar för ungdomar och sommarskolor och, utanför utskottets beredningsområde, bl.a. särskilda insatser för Västra Götalandsregionen i form av fler utbildningsplatser, tidigareläggning av vissa planerade infrastruktursatsningar och flera stora infrastrukturprojekt de kommande tio åren i Stockholm, Göteborg, Sundsvall och Motala.

Avgörande frågor för den svenska ekonomin är när i återhämtningen jobben kommer och hur länge arbetslösheten kan minska under de kommande åren utan att flaskhalsar uppstår som dämpar sysselsättningsökningen. Återhämtningen av efterfrågan måste få genomslag på sysselsättningen i näringslivet. Därför är företagsklimatet och företagens vilja att anställa centrala för regeringens politik. Det behövs ytterligare satsningar på grupper som

har svårt att etablera sig på arbetsmarknaden. Ungdomsarbetslösheten ska mötas, integrationen förbättras och förutsättningarna öka för kvinnor liksom äldre att i större utsträckning än i dag delta på arbetsmarknaden.

Under de kommande åren är det också avgörande att stimulera arbetsutbudet för att arbetslösheten ska kunna fortsätta att minska utan att risken för obalanser ökar. Det ska löna sig att både att ta ett arbete och att öka sin arbetsinsats. Arbetsmarknadspolitiken måste stödja återhämtningen på arbetsmarknaden, och det måste finnas en beredskap för att snabbt upptäcka och motverka att bristsituationer uppstår i vissa regioner eller yrken. När arbetsmarknadsläget förbättras är det rimligt att de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna minskar i omfattning.

I regeringens långsiktiga strategi för ökad sysselsättning sätts utbudsstimulerande åtgärder i fokus men kompletterande efterfrågestimulerande åtgärder är nödvändiga även i fortsättningen. Fortsatta satsningar måste göras på grupper med relativt svag förankring på arbetsmarknaden. Det krävs alltjämt åtgärder för att förbättra matchningen.

I propositionen görs bedömningen att den varaktiga sysselsättningsgraden skulle minska något de kommande åren utan regeringens åtgärder. På grund av regeringens politik bedöms nu i stället att den varaktiga sysselsättningsgraden ökar från ca 75 % 2010 till ca 77 % 2014.

Sammanfattningsvis gör regeringen bedömningen att det är ett allvarligt läge på arbetsmarknaden och att det finns en fortsatt risk för långa arbetslöshetstider men att en vändning är i sikte. Arbetskraftsdeltagandet är alltjämt högt. De regionala och yrkesmässiga obalanser som uppstod tidigt i lågkonjunkturen riskerar dock att kvarstå. Vissa grupper har alltjämt en svår arbetsmarknadssituation, däribland unga och personer med enbart förgymnasial utbildning, arbetslösa äldre och personer födda utanför Europa.

Regeringens bedömning är att den hittills förda sysselsättningspolitiken är ändamålsenlig och att politikens inriktning ska ligga fast.

Motionen

Socialdemokraterna, *Vänsterpartiet* och *Miljöpartiet de gröna* har i en gemensam motion, *Fi15 yrkandena 1 och 2, båda delvis*, föreslagit riktlinjer för den ekonomiska politiken och ett program för fler jobb. Partiernas utgångspunkter är att Sverige ska ha sunda offentliga finanser och ett mål om full sysselsättning. Ett delmål ska vara att den reguljära sysselsättningen för 20–64-åringar är 80 %.

Partierna ser det som självklart att regeringen inte kan lastas för den globala finanskrisen, men man anser att regeringen har ett ansvar för att arbetslösheten har ökat mer i Sverige än i andra länder. Regeringen har missat chansen att investera i nya möjligheter. Resultatet är att Sveriges långsiktiga förutsättningar för ekonomisk utveckling har försvagats och att klyftorna har ökat.

I motionen anges att arbetslösheten i Sverige är den högsta sedan sviterna av 1990-talskrisen. Man hänvisar till att regeringen i propositionen uppskattar att 9,2 % kommer att vara arbetslösa 2010. Oppositionspartierna hävdar att arbetslösheten biter sig fast. Långtidsarbetslösheten har nästan fördubblats det senaste året, och den långsiktiga sysselsättningen riskerar att minska med 100 000 personer. Dessutom har tillväxten och sysselsättningen fallit mer än i genomsnittet i EU. Till detta kommer att ungdomsarbetslösheten är en av de högsta i Europa. Sammantaget innebär detta att de fyra åren med alliansregeringen lett till 100 000 färre jobb och 70 000 fler personer i s.k. utanförskap. En effektiv arbetsmarknadsutbildning har ersatts av passiva garantier. Fyra av fem arbetslösa får inget aktivt stöd. Dessutom har regeringens politik gynnat män.

Oppositionspartierna vill bekämpa arbetslösheten genom direkta och omfattande insatser. Man föreslår ett brett program om 100 000 nya jobb, praktik- och utbildningsplatser – många av dem riktas till unga. Den som är ung ska få bättre möjligheter att finna sitt första jobb.

Partierna vill satsa drygt 6 miljarder kronor under två år i det som beskrivs som ett batteri av effektiva utbildningsåtgärder, för att möta de stora behov som har uppstått de senaste åren. När det vänder på arbetsmarknaden måste fler ha den kompetens som efterfrågas.

Man vill återupprätta den aktiva arbetsmarknadspolitiken. Enligt motionen har hälften av platserna inom den yrkesinriktade arbetsmarknadsutbildningen avskaffats sedan regeringen tillträdde. Partierna vill därför bl.a. bygga ut den *yrkesinriktade arbetsmarknadsutbildningen* så att man når 5 000 platser i slutet av 2011 och under 2012. Inom den yrkesinriktade *arbetsmarknadsutbildningen för unga* vill partierna rikta 2 500 platser 2011 och 1 250 platser 2012 till unga mellan 18 och 24 år.

I motionen understryks att det finns stora utbildningsbehov i arbetskraften som i dag inte kan tillgodoses inom arbetsmarknadspolitiken. Det läggs fram förslag på åtgärder som bl.a. är inriktade på utbildning, däribland *utbildnings- och företagsvikariat*. Det beskrivs som ett stöd som riktas till dem som har anställning men som vill ta steget att vidareutbilda sig eller starta ett företag. Möjligheten erbjuds endast om en arbetslös samtidigt går in och vikarierar under tjänstledigheten. Programmet omfattar ca 1 200 helårsplatser under 2011.

De som utförsäkras från den tillfälliga sjuk- och aktivitetsersättningen ska erbjudas ett lönebidrag. Med *lönebidragsanställningar riktade mot kultursektorn och den ideella sektorn* kan många som tidigare haft tillfällig förtidspension få en ny möjlighet att göra en viktig insats. Man avsätter därför medel som motsvarar 5 000 lönebidrag 2011 och 2 500 lönebidrag 2012.

Man vill minska på regeringens coacher till förmån för utbildning för arbetssökande. De s.k. lotsarna för nyanlända bör inte inrättas utan man ser hellre andra insatser för en *snabbare etablering av nyanlända*. Utgångspunkten är att nyanlända invandrare ska vara en prioriterad grupp som ska

kunna få del av Arbetsförmedlingens insatser. Därför satsar man i stället på att bygga ut Arbetsförmedlingens ordinarie verksamhet. Därutöver vill de rödgröna öronmärka 25 miljoner kronor för effektiva insatser. Dessutom vill man att i princip alla nyanlända ska ha rätt till en individuell etableringsplan och anslår 30 miljoner kronor årligen till det.

Partierna föreslår en satsning med fler möjligheter till utbildning för *unga*, bl.a. den ovan nämnda arbetsmarknadsutbildningen men även utbildning inom det reguljära utbildningsväsendet. Det handlar också om fler praktikplatser, t.ex. i välfärdssektorn. Utanför arbetsmarknadsutskottets beredningsområde föreslås att de företag och organisationer som anställer en arbetslös ungdom mellan 20 och 25 år får en riktad skattereduktion som motsvarar hela arbetsgivaravgiften under cirka ett år.

Oppositionspartierna anser att det i ett föränderligt arbetsliv är nödvändigt att goda förutsättningar skapas för *livslångt lärande*. De rödgröna vill genom aktiva insatser öka möjligheterna att etablera sig i arbetslivet.

Partierna konstaterar att regeringen har genomfört ett antal förändringar inom *arbetslöshetsförsäkringen* med resultatet att en halv miljon människor har trängts ut ur a-kassan. Hela regelverket måste ses över. I dialog med fackföreningsrörelsen och a-kassorna vill partierna skapa en väl fungerade försäkring som är enkel att förstå, pålitlig, rättssäker och inte kan missbrukas. Målet är en långsiktigt hållbar försäkring, bl.a. ska studerandevillkoren och villkoren för deltidsarbetslösa ses över. Arbetslöshetsförsäkringen ska vara frivillig och solidariskt finansierad. Den ska ge ekonomisk trygghet, stödja strukturomvandling, stimulera efterfrågan när arbetslösheten stiger och motverka lönenedpressning. Minst 80 % ska få 80 % av sin lön i arbetslöshetsersättning. I den föreslagna budgeten tar man ett första steg för att nå detta mål. Ersättningsnivån ska höjas till 80 % under hela ersättningsperioden. Taket höjs till 930 kr per dag från april 2011 och 950 kr per dag 2012. Efter 100 dagars arbetslöshet trappas taket ned med 150 kr per dag. Under mandatperioden ska fortsatta steg tas för att nå målet. Kostnaderna för medlemskap i arbetslöshetskassan prioriteras och sänks till ca 80 kr i månaden för alla genom en skattereduktion.

Oppositionspartierna anser att ett friskare arbetsliv måste skapas med goda arbetsvillkor där arbetstagare inte blir sjuka av att arbeta eller skadas i arbetet – ett hållbart och utvecklande arbetsliv. En god *arbetsmiljö* gör det möjligt för fler att arbeta längre, vilket bidrar till en starkare gemensam välfärd. Friska arbetsplatser är positivt och avgörande både för företagens utveckling, samhällsekonomin och för arbetstagarnas ställning i arbetslivet.

Arbetsmiljöverkets tillsyns- och informationsarbete, utbildning av skyddsombud och de regionala skyddsombudens verksamhet måste rustas upp. De rödgröna partierna kommer därför att tillföra 40 miljoner kronor till verket. Partierna kommer också att ta initiativ till en kartläggning av hur *arbetslivs- och arbetsmiljöforskningen* bäst kan samlas och hur den ska organiseras.

Den stora andelen *visstidsanställningar* är ett stort problem. Oppositionspartierna vill se över vilka åtgärder som kan vidtas för att öka antalet tillsvidareanställningar. Även ekonomiska incitament, såsom socialavgifter, ska ses över i detta sammanhang.

Partierna vill satsa mer på *jämställdhet*. Fler kvinnor än män arbetar deltid, och fler kvinnor än män har tidsbegränsade anställningar. Orättvisor i arbetslivet bidrar till att klyftan mellan kvinnor och män består livet ut. Att stärka rätten till anställningar på heltid är en bland flera viktiga jämställdhetsfrågor. Den offentliga sektorn har ett särskilt ansvar att gå före och erbjuda bra arbetsvillkor.

Utskottets ställningstagande

Tack vare en ansvarsfull finanspolitik stod Sverige väl rustat för den internationella kris som drabbade världen hösten 2008. Förutsättningarna på arbetsmarknaden ändrades dramatiskt. Antalet varsel om uppsägning ökade mycket snabbt och låg kvar på relativt höga nivåer under nästan hela 2009. Ökningen av antalet varsel var fullt jämförbar med situationen under 1990-talskrisen. Sunda offentliga finanser möjliggjorde en expansiv finanspolitik och reformer som kunde bidra till en bättre fungerande arbetsmarknad.

Sedan krisen blev ett faktum har regeringen vidtagit en rad stabiliseringspolitiska insatser, t.ex. temporära åtgärder riktade till dem som blivit arbetslösa under krisen och som syftade till att förhindra att fler blir långtidsarbetslösa samtidigt som andra åtgärder vidtogs för att stärka långtidsarbetslösas chanser att få jobb. Vid sidan av tillfälliga stöd valde regeringen även att möta krisen med ett antal permanenta reformer som jobbskatteavdraget. Dessa reformer både dämpade krisens negativa effekter på kort sikt och bidrog till en i grunden bättre fungerande arbetsmarknad.

Utskottet vill särskilt peka på att regeringen hösten 2008 utsåg de första regionala samordnarna. Samordnarnas uppgift var att hitta lösningar och samordna insatser för att skapa tillväxt och för att minska effekterna av den globala finanskrisen och konjunkturnedgången i Sverige. Samordnarna skulle koordinera alla offentliga insatser med insatser av de berörda företagen, arbetstagarorganisationerna, kommunerna, regionen och alla övriga som kunde medverka i omställningen. Arbetssättet som var nytt visade sig vara mycket framgångsrikt. Det finns också skäl att uppmärksamma att en stor del av de anställda i Sverige omfattas av de trygghets- och omställningsavtal som finns på arbetsmarknaden. Sådana insatser från t.ex. Trygghetsfonden TSL och TRR Trygghetsrådet kom i många fall i gång redan under den löpande uppsägningstiden och kunde på så sätt komplettera de åtgärder företagen själva genomförde.

Det är svårt att bedöma krisens mer långsiktiga effekter. Utskottet noterar att Finanspolitiska rådet i sin rapport 2010 betonar den stora osäkerheten i detta avseende. Rådet anser att det framför allt beror på svårigheten

att bedöma vilka permanenta effekter som krisen kan få för sysselsättningen. Tidigare kraftiga sysselsättningsnedgångar har i många länder, inklusive Sverige, fått verkningar som bestått under lång tid. Arbetsmarknadsutskottet värdesätter därför att regeringen föreslår ett antal åtgärder för att även fortsättningsvis minska krisens effekter och vårda återhämtningen i ekonomin.

Läget på den svenska arbetsmarknaden kommer enligt prognosen i propositionen att bli betydligt ljusare än vad som bedömdes i budgetpropositionen för 2010, även om situationen fortfarande bedöms som allvarlig. Bedömningen är att sysselsättningen vänder uppåt och att arbetslösheten vänder nedåt under 2010. Förslagen i propositionen vilar på antagandet om att arbetslösheten under 2010 kommer att bli något högre än 2009.

Den senaste tiden har vi kunnat iaktta konsekvenserna av att vissa medlemsstater i EU inte lyckats lika bra med sina offentliga finanser. Den internationella finansmarknaden har åter satts i gungning. Enligt utskottets mening är det i det närmaste omöjligt att bedöma på vilket sätt och i vilken utsträckning oron på finansmarknaden kommer att påverka den reala ekonomin och, i förlängningen, arbetsmarknaden. Utskottet vill dock understryka betydelsen av att Sverige har bevarat ordning och reda i de offentliga finanserna; enligt en färsk prognos från EU-kommissionen ligger Sveriges tillväxtutsikter i topp bland EU-länderna.

Av *arbetskraftsundersökningen (AKU)* för första kvartalet 2010 framgår att det relativa arbetslöshetstalet ökat med 1,5 procentenheter jämfört med motsvarande period 2009. Det finns dock flera inslag som pekar i en positiv riktning. Det framgår att 61 000 fler personer var i arbete jämfört med samma period förra året. Nedgången i sysselsättningsgraden har mattats av. Det är noterbart att antalet personer utanför arbetskraften på grund av sjukdom minskat med ca 62 000 personer eller 13,9 %. Ökningstakten i fråga om antalet arbetslösa har planat ut. Om detta kan ses som en stabilisering eller vändning är det för tidigt att uttala sig om.

Arbetsförmedlingen konstaterar i sin arbetsmarknadslägesrapport för april 2010 att efterfrågan på arbetskraft på den svenska arbetsmarknaden åter börjar öka. Antalet nya platser som anmäldes till Arbetsförmedlingen uppgick i april till ca 48 000. Det är ca 14 000 fler än samma tid förra året. Även antalet personer som fick någon form av arbete i april 2010 var större än under motsvarande period förra året, ca 53 000 personer jämfört med ca 42 000 året före.

Andra positiva tendenser är att antalet företagskonkurser fortsätter att minska, i april 2010 minskade konkurserna jämfört med april 2009 med 16 %. Antalet tjänsteföretag ökar och kvinnorna står för en stor del av denna ökning.

Regeringspolitiken är nu inriktad på att säkra att jobben kommer tidigt i återhämtningen. Flaskhalsar får inte hindra en stark och snabb sysselsättningstillväxt. Utskottet instämmer med regeringen om att det är centralt att hindra att den arbetslöshet som ökat i krisens spår biter sig fast på en hög nivå.

Utskottet värdesätter att de redan omfattande *arbetsmarknadspolitiska insatserna* ska förstärkas ytterligare. Äldre som drabbats av arbetslöshet under krisen kan få det särskilt svårt att ta sig tillbaka till arbetsmarknaden. Kvalificeringstiden för nystartsjobb för äldre kortas därför ned från tolv till sex månader. Därutöver föreslås riktade insatser för skolungdomar. För att ytterligare stärka sysselsättningen tidigareläggs vissa infrastrukturåtgärder. Riktade insatser föreslås också till Västra Götalandsregionen som särskilt påverkats av krisen.

Utskottet vill på samma sätt som regeringen gjort i propositionen understryka den stora betydelsen av att säkerställa att de människor som är arbetslösa står till arbetsmarknadens förfogande och är anställningsbara när väl arbetskraftsefterfrågan vänder uppåt. En viktig del är här att de arbetslösa har den utbildning och kompetens som efterfrågas. Det kommer att finnas behov av omfattande förmedlingsinsatser för korttidsarbetslösa.

Arbetsmarknadspolitiken innehåller nu större inslag av incitament för att söka jobb aktivt, vilket bl.a. bidrar till en effektivare matchningsprocess på arbetsmarknaden. I en konjunkturuppgång är det särskilt angeläget med åtgärder som förbättrar matchningen mellan arbetssökande och lediga platser. Utskottet ser därför mycket positivt på att Arbetsförmedlingen har fått ett tydligare uppdrag att förmedla jobb och att de arbetsmarknadspolitiska programmen har fått en tydligare inriktning mot ökad sökaktivitet. Ett inslag i detta är att Arbetsförmedlingen nu också kan använda sig av privata aktörer för att förbättra matchningen och ge bättre service till arbetslösa.

I sammanhanget noterar utskottet oppositionens förslag om att dra ned på *coacherna*. Några konsekvensbeskrivningar av detta förslag presenteras inte i motionen vare sig i fråga om faktiska eller ekonomiska effekter. För övrigt finns sådana konsekvensbeskrivningar inte heller i fråga om de övriga förslagen. Därtill kommer att riksdagen nyligen antog en ny lag om valfrihet hos Arbetsförmedlingen (prop. 2009/10:146, bet. 2009/10:AU11, rskr. 2009/10:267). Lagen skapar en möjlighet för Arbetsförmedlingen att tillhandahålla valfrihetssystem för tjänster som upphandlas inom myndighetens arbetsmarknadspolitiska verksamhet. Detta välkomnade utskottet och pekade på de möjligheter som ett sådant system kan ge arbetssökande i form av mer individualiserad hjälp. Även detta var de tre oppositionspartierna emot. I sammanhanget noterar utskottet Svenskt Näringslivs undersökning från början av året som visar att många företag har svårt att hitta nya medarbetare med rätt kompetens. Detta kan tyda på brister i matchningen, vilket inte skulle avhjälpas med oppositionens förslag om att dra ned på coacherna. Utskottet tar bestämt avstånd från oppositionens tal om ”regeringens coacher”. Detta är ett nedlåtande sätt att beskriva en yrkesgrupp

med professionella aktörer, många med mycket hög kompetens. Många har tidigare också varit arbetsförmedlare. Både Arbetsförmedlingen och de externa aktörerna har en mycket viktig roll att fylla för att fler ska kunna få hjälp att finna ett lämpligt arbete.

Kompletterande arbetsförmedlingstjänster i form av externt upphandlade coacher har funnits tillgängliga på alla arbetsmarknadsområden sedan augusti 2009. Enligt Arbetsförmedlingens utvärdering hösten 2009 av förmedlingens egna coacher leder coachningen till snabbare jobb för yngre. Fem månader efter att man börjat hos en coach har drygt en tredjedel fått arbete eller gått till reguljär utbildning. Av dem som gått till arbete har nästan samtliga arbeten utan stöd.

Utskottet kan också konstatera att nästan 35 000 ny- och korttidsarbetslösa fick ta del av jobbcoachning hos kompletterande aktörer under 2009. Motsvarande siffra för perioden januari–mars 2010 uppgår till närmare 64 000. De arbetssökande är, enligt en granskning som utförts av Arbetsförmedlingen, till övervägande del mycket nöjda med coachstödet. Omkring 24 % av dem som fått en sådan coachning fick arbete inom 14 dagar efter avslutad coachningsinsats. Några utvärderingar som närmare belyser effekterna av jobbcoachningsverksamheten har visserligen ännu inte genomförts, men utskottet har svårt att se på vilka sysselsättningspolitiska grunder oppositionens förslag att avskaffa coacherna vilar. Utskottet vill understryka att allt matchningsstöd, både Arbetsförmedlingens och externa aktörers, i synnerhet vid en konjunkturuppgång, kan vara avgörande för att hjälpa arbetssökande till jobb.

När det i övrigt gäller de konkreta förslagen i oppositionspartiernas motion kan utskottet konstatera att deras satsning på arbetslöshetsförsäkringen är större än den samlade satsningen på jobb och utbildning. Utskottet anser att en sådan politik knappast bidrar till att nå målet om full sysselsättning.

Av arbetskraftsundersökningen för första kvartalet 2010 som refereras ovan framgår att arbetslösheten framför allt ökat bland *ungdomar* i åldern 15–24 år. Ökningen förklaras till stor del av att antalet heltidsstuderande ungdomar ökade med 24 000 personer. I sammanhanget kan nämnas att det i Finanspolitiska rådets rapport konstateras att ungdomssysselsättningen i förhållande till sysselsättningen för befolkningen som helhet utvecklats ungefär som i tidigare recessioner.

Den höga nivån på ungdomsarbetslösheten – drygt 30 % av ungdomarna i arbetskraften i april 2010, jämfört med 9,8 % arbetslöshet i genomsnitt i arbetskraften – ger enligt utskottets mening anledning till oro. Bilden modifieras dock något om man ser till tiden i arbetslöshet. Medelvärdet för arbetslöshetstiden för ungdomar i åldern 15–24 år var i april i år 17,3 veckor, att jämföra med 31,2 veckor för hela befolkningen i åldrarna 15–74 år. Av de unga arbetslösa hade ca 20 % varit utan arbete ett halvår eller mer, mot 33 % av de arbetslösa i alla åldrar. Även när man ser till möjligheterna för unga arbetslösa att få jobb i den nuvarande svåra

arbetsmarknadssituationen finns vissa hoppfulla signaler. Ur SCB:s flödesstatistik kan exempelvis utläsas att nästan var femte ung arbetslös (18,7 %) fick in en fot på arbetsmarknaden i form av en tidsbegränsad anställning från föregående kvartal till första kvartalet 2010, vilket var en högre andel än för de arbetslösa i genomsnitt. Enligt underhandsuppgifter från Arbetsförmedlingen gör man nu bedömningen att arbetsmarknaden för ungdomar har vänt, bl.a. är färre unga inskrivna som arbetssökande på Arbetsförmedlingen. Detta är glädjande även om man bör vara försiktig med att dra slutsatser – AKU-statistiken visar en viss uppgång av arbetslösheten för unga mellan mars och april. Enligt AKU för april var 190 000 ungdomar i åldern 15–24 år arbetslösa. Av dessa var 120 000, eller 63 %, heltidsstuderande. De flesta av de arbetslösa ungdomarna kan alltså antas befinna sig relativt nära arbetsmarknaden.

Det är enligt utskottets mening den grupp ungdomar som befinner sig långt från arbetsmarknaden utan sysselsättning som ger störst anledning till oro. Det är av särskild vikt att identifiera och fånga upp denna grupp. Utskottet ser med tillfredsställelse på de åtgärder som redan har vidtagits. I syfte att öka arbetskraftsefterfrågan och kompensera för de relativt höga minimilönerna har arbetsgivaravgifterna för unga sänkts. Enligt en uppskattning skulle en fördubbling av arbetsgivaravgiften för unga, som föreslås i oppositionspartiernas motion, leda till en minskning av antalet anställda med ca 30 000 ungdomar i det fall att arbetsgivarna kompenserar denna ökade kostnad fullt ut. Regeringen har också lagt om arbetsmarknadspolitiken för ungdomar och introducerat den s.k. jobbgarantin för unga. Syftet med jobbgarantin är att unga ska få jobb eller söka sig till det reguljära utbildningssystemet. Dessutom kan unga få s.k. nystartsjobb efter sex månader utan arbete.

Utbildning är ett viktigt verktyg för att mildra effekterna av arbetslöshet. Det är också en god investering för den som drabbas av arbetslöshet att utbilda sig och på så sätt stå bättre rustad att få ett arbete. Den förutnämnda undersökningen som Svenskt Näringsliv genomfört visar att många företag har svårt att hitta nya medarbetare med rätt kompetens. Ungefär vart femte rekryteringsförsök misslyckas och leder inte till att någon anställs. Utskottets uppfattning är att stora ansträngningar måste göras för att motivera arbetslösa ungdomar i åldern 15–19 år att först och främst genomgå och slutföra en gymnasieutbildning. Utskottet vill här peka på den positiva satsningen i budgetpropositionen för 2010 för att motivera ungdomar att återgå till studier genom utbildningsplatser inom folkhögskolorna för ungdomar som saknar slutbetyg från grund- eller gymnasieskolan. Betydelsen av en kvalitativ utbildning kan inte nog understrykas.

Utskottet vill i detta sammanhang även peka på Riksrevisionens rapport (RiR 2009:20) där man granskat *jobbskatteavdragen*. Av rapporten framgår att reformen på lång sikt kan förväntas ha en positiv effekt på arbetsutbudet. Enligt Riksrevisionens undersökning förväntas antalet arbetade

timmar öka med ungefär 2,6 % till följd av reformens fyra steg. Det är värt att notera att de positiva effekterna framför allt förväntas uppstå genom att fler personer väljer att delta i arbetskraften. Ungefär 88 000 personer antas gå från heltidsfrånvaro till åtminstone deltidsnärvaro. Vidare visar Riksrevisionens beräkningar att de förväntade effekterna för grupperna unga, äldre och utrikes födda är högre än för befolkningen som helhet. Riksrevisionen manar dock till en viss försiktighet när resultaten från dessa undersökningar tolkas.

Utskottet beklagar att det fortfarande finns betydande skillnader mellan *mäns och kvinnors situation på arbetsmarknaden*. Det är en viktig uppgift för politiken att öka förutsättningarna för kvinnor att delta i större utsträckning än i dag på arbetsmarknaden.

Arbetsmarknadsutskottet anser att kvinnor och män ska ha samma möjligheter och förutsättningar till betalt arbete och att de som vill också ska kunna arbeta heltid. Den som arbetar heltid har större möjligheter än den som arbetar deltid att stärka sin position på arbetsmarknaden, öka sina karriärmöjligheter och få ökad ekonomisk självständighet.

Utskottet anser att politiker som arbetsgivare, i kommuner och landsting, har ett särskilt ansvar för att komma till rätta med deltidsstrukturen för typiska kvinnoyrken. Utskottet noterar att flera kommuner och landsting utvecklat modeller för att de som vill också ska kunna arbeta heltid. Frågan om hel- och deltidsanställning löses vanligen avtalsvägen, och utskottet anser inte att det finns anledning att ändra på den ordningen.

Arbetsmarknadsutskottet befarar att en avveckling av RUT-reformen (skattereduktion för hushållsnära tjänster) innebär ett hot mot många arbetstillfällen, särskilt i kvinnodominerade branscher, och en sådan avveckling får följaktligen flera besvärliga effekter från jämställdhetssynpunkt. Enligt skatteutskottet, som tidigare behandlat frågan om skattereduktion för hushållsnära tjänster (bet. 2008/09:SkU20), bidrar skattereduktionen till att skapa en vit och trygg arbetsmarknad på ett område som under lång tid har präglats av svartarbete och otrygghet för dem som utför jobben. Grupper som har en svag ställning på arbetsmarknaden kommer med en ökande användning av skattereduktion att få vita arbeten med allt vad det innebär i form av pensionsrätt, sjukpenning m.m. Skattereduktionen förstärker möjligheten för såväl kvinnor som män att kunna kombinera familjeliv och arbetsliv på lika villkor. Arbetsmarknadsutskottet gör ingen annan bedömning.

Utskottet välkomnar regeringens förslag i propositionen om tillfälliga satsningar för några av de *mest utsatta grupperna*. Satsningen kommer att ske dels i form av förkortad kvalificeringstid för nystartsjobb för äldre, dels i form av bl.a. sommarjobb för skolungdomar. Utskottet noterar att Finanspolitiska rådet i sin rapport uttalat sig positivt i förhållande till vårpropositionens förslag om förkortad kvalificeringstid. Därutöver pekar rådet på att den relativa sysselsättningsutvecklingen nu har varit bättre för personer födda utanför Europa än under krisen på 1990-talet.

Enligt den statistik som redovisades för utskottet av SCB den 20 maj minskade antalet sysselsatta bland inrikes födda med 2,5 % under 2009 medan antalet sysselsatta bland utrikes födda tvärtom ökade med nästan 1 %. Utskottet vill särskilt peka på att Arbetsförmedlingen har fått ett samordnande ansvar för att påskynda *nyanländas etablering*. En statlig ekonomisk ersättning till den enskilde som villkoras med ett aktivt deltagande i aktiviteter har införts. Ett system med en ny aktör – etableringslots – införs den 1 december för att stödja den nyanlände att hitta sin väg till arbete. den nyanlände kan själv välja lots, och lotsens uppgift är att underlätta och påskynda den nyanländes etablering i arbets- och samhällslivet (prop. 2009/10:60, bet. 2009/10:AU7, rskr. 2009/10:208). Oppositionspartierna avvisar lotsarna och vill i stället satsa på att bygga ut Arbetsförmedlingens verksamhet. Utskottet kan konstatera att Socialdemokraterna och Vänsterpartiet vid behandlingen av propositionen i riksdagen motsatte sig hela reformen. Miljöpartiet var däremot inte emot möjligheten att anlita etableringslotsar. Utskottet anser att invandrares etablering i arbets- och samhällslivet är en mycket angelägen fråga. Lotsarnas breda uppdrag i detta sammanhang är en ny väg som nu ska prövas. Lotsen kan använda sitt nätverk för att den nyanlände ska kunna söka arbete på en bredare front än vad som är fallet med enbart stöd från Arbetsförmedlingen. Den nyligen beslutade reformen är ett stort steg i rätt riktning. Utskottet kan konstatera att oppositionen inte förmått att presentera ett verkligt alternativ utan endast vill skjuta till mer resurser till Arbetsförmedlingens verksamhet.

Vid den nyss nämnda redovisningen för utskottet framkom även det noterbara att antalet sysselsatta i åldrarna *65–74 år* ökat stadigt från 2006. I detta sammanhang konstaterar utskottet att regeringen har höjt jobbskatteavdraget för personer som är 65 år och äldre, så att det blir mer lönsamt för dem att fortsätta arbeta. Sedan den 1 januari 2008 är den särskilda löneskatten avskaffad för personer som fyllt 65 år, detta för att göra det mer attraktivt för företagen att behålla och nyanställa äldre medarbetare. För att öka efterfrågan på äldre arbetskraft har dessutom den särskilda löneskatten på lön och inkomst av aktiv näringsverksamhet avskaffats för personer över 65 år.

Med anledning av oppositionens förslag om *lönebidrag* kan utskottet konstatera att införandet av jobb- och utvecklingsgarantin innebar att resurserna för bl.a. lönebidrag samt utvecklings- och trygghetsanställningar för perioden 2007–2010 ökade med nära en miljard kronor. Inom arbetsmarknadspolitiken finns flera olika stöd som är riktade till personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga. Av dessa stöd utgör lönebidrag den största stödformen. För att stärka gruppens möjligheter att få ett arbete har regeringen successivt ökat antalet lönebidrag och anställningar vid Samhall AB motsvarande en totalkostnad om 2,4 miljarder kronor extra.

Den ekonomiska kris som inleddes hösten 2008 har som sagts ovan slagit hårt mot arbetsmarknaden. Sysselsättningen föll i säsongrensade termer med 130 000 personer från andra kvartalet 2008 till fjärde kvartalet 2009. Bland annat tack vara regeringens kraftfulla åtgärder var 135 000 fler personer i sysselsättning i februari 2010 än motsvarande månad 2006. Arbetslinjen och jobben har satts främst även under krisen. I sammanhanget noterar utskottet att Finanspolitiska rådet i sin sammanfattande bedömning ansett att den arbetsmarknadspolitik som har bedrivits i den nuvarande krisen varit betydligt bättre utformad än den politik som fördes under 1990-talskrisen.

Sammanfattningsvis anser utskottet att regeringens politik i det svåra konjunkturläge som har rått och som i stora delar alltjämt råder innebär att de negativa effekterna för arbetsmarknaden har kunnat begränsas. Det viktiga är att åter betona det långsiktiga arbetet med att öka den varaktiga sysselsättningen genom att minska utanförskapet. Detta måste åter ställas i fokus när arbetsmarknaden börjar normaliseras. Utskottet ser med tillfredsställelse på att regeringen i vårpropositionen angett att man noga följer utvecklingen för unga och äldre personer, nyanlända invandrare och andra grupper med relativt svag förankring på arbetsmarknaden och att regeringen vid behov kommer att överväga kompletterande åtgärder. Regeringen visar att den tar problemet med arbetslöshet för dessa grupper på mycket stort allvar. Utskottet vill betona vikten av en ansvarsfull politik som förhindrar att arbetslösheten biter sig fast och som därför särskilt är inriktad på att fånga upp personer som står långt från arbetsmarknaden. Utskottet har stort förtroende för regeringens vilja och förmåga att genomföra detta.

Utskottet ställer sig därmed bakom regeringens riktlinjer för den ekonomiska politiken i denna del. Det innebär att oppositionens förslag till riktlinjer för den ekonomiska politiken i motsvarande del och program för fler jobb inte kan godtas. Motion Fi15 yrkandena 1 och 2, båda i motsvarande delar, bör alltså avstyrkas.

Stockholm den 25 maj 2010

På arbetsmarknadsutskottets vägnar

Hillevi Engström

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Hillevi Engström (m), Berit Högman (s), Tomas Tobé (m), Annika Qarlsson (c), Lars Lilja (s), Eva Flyborg (fp), Maria Stenberg (s), Jan Ericson (m), Luciano Astudillo (s), Anna König Jerlmyr (m), Josefin Brink (v), Ann-Christin Ahlberg (s), Hans Backman (fp), Ulf Holm (mp), Sven Yngve Persson (m), Patrik Björck (s) och Michael Anefur (kd).

Avvikande mening

Avvikande mening (s, v, mp)

Berit Högman (s), Lars Lilja (s), Maria Stenberg (s), Luciano Astudillo (s), Josefin Brink (v), Ann-Christin Ahlberg (s), Ulf Holm (mp) och Patrik Björck (s) anför:

Vi företrädare för Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet de gröna utvecklar i denna avvikande mening vår syn på bl.a. sysselsättningspolitiken som den framgår av vår gemensamma motion 2009/10:Fi15.

Vi går till val på en politik för fler jobb, grön omställning och ökad ekonomisk jämlikhet. Vi vill ta ansvar för att utveckla Sverige. Vår utgångspunkt är att Sverige är ett fantastiskt land, med starka sidor och stora möjligheter. Sveriges styrka är sammanhållning och den har utvecklats genom att bejaka mångfald och öppna gränser. De ekonomiska och sociala klyftorna är begränsade. Framför allt finns många människor som vill och kan arbeta och bidra till att utveckla Sverige.

De senaste åren har varit en turbulent tid. Många har blivit uppsagda och tvingats ut i arbetslöshet. Arbetslösheten är rekordhög. Arbetslösheten har ökat med 100 000 personer sedan 2006. Den höga arbetslösheten och den sjunkande sysselsättningsgraden får också genomslag i regeringens mått på det s.k. utanförskapet. Det går att rikta många invändningar både mot själva begreppet och mot olika mätmetoder – men faktum är att ”utanförskapet” har ökat med 70 000 personer sedan valet enligt den definition som Moderaterna använde 2006.

Vi är övertygade om att ett bättre Sverige är möjligt. Vår främsta prioritet är kampen för fler jobb – inte minst för unga. Fler jobb är nyckeln till individens frihet, gemensamt välstånd, delaktighet och starka offentliga finanser. Fler jobb är en förutsättning för ekonomisk återhämtning och en bättre framtid för alla som lever i Sverige. Vi vill ta ansvar för att den mycket höga arbetslösheten inte biter sig fast i Sverige.

Vi kommer att bekämpa arbetslösheten genom direkta och omfattande insatser. Vi föreslår ett brett program om 100 000 nya jobb och praktik- och utbildningsplatser – många av dem riktas till unga. Den som är ung ska ha bättre möjligheter att finna sitt första jobb.

Regeringen har genomfört en stor omläggning av *arbetsmarknadspolitiken.* Fokus har ensidigt lagts på att öka arbetsutbudet. De aktiva insatserna för dem som saknar relevant utbildning eller yrkeserfarenhet har dragits ned. Dessutom ökar risken för brist på kvalificerad arbetskraft då konjunkturen vänder och stora pensionsavgångar väntar. Redan nu kommer oroande tecken. En undersökning från Svenskt Näringsliv visar att vart femte rekryteringsförsök misslyckas. Andelen är till och med något högre 2010 än på toppen av förra högkonjunkturen, 2007. Svenska företag hittar inte

rätt kompetens utan tvingas tacka nej till nya uppdrag eller dra ned på produktion och service. I en situation med 100 000 fler arbetslösa än 2006 finns det många företag som söker men inte finner rätt arbetskraft.

Vårt mål är full sysselsättning. Som ett delmål vill vi att den reguljära sysselsättningen för 20–64-åringar ska vara 80 %. Det innebär bl.a. att särskilda insatser måste till för unga och nyanlända som har svårt att etablera sig på arbetsmarknaden och för att bryta långtidsarbetslösheten. Det innebär också att kvinnors sysselsättning måste öka.

Vi kan och måste möta arbetslösheten genom snabba och omfattande insatser. Vi vill satsa drygt 6 miljarder kronor under två år i ett batteri av effektiva utbildningsåtgärder, som beräknas innebära 40 000 nya utbildnings- och praktikplatser för att möta de stora behov som har uppstått de senaste åren. När det vänder på arbetsmarknaden måste fler ha den kompetens som efterfrågas. Vi satsar också stort på en rad andra insatser i vårt program för fler jobb, bl.a. utbildningsinsatser. Dessa satsningar ligger även utanför arbetsmarknadsutskottets beredningsområde och kommer därför att behandlas av andra utskott. Nedan följer en redogörelse för de delar som faller inom arbetsmarknadsutskottets beredningsområde.

Yrkesinriktad arbetsmarknadsutbildning. Hälften av platserna inom den yrkesinriktade arbetsmarknadsutbildningen har avskaffats sedan den borgerliga regeringen tillträdde. I regeringens s.k. garantier får endast en liten andel av de arbetslösa utbildning eller praktik. Vi vill återupprätta den aktiva arbetsmarknadspolitiken. Den yrkesinriktade arbetsmarknadsutbildningen byggs ut så att vi når 5 000 platser i slutet av 2011. Dessa ligger kvar 2012.

Arbetsmarknadsutbildning för unga. Inom den yrkesinriktade arbetsmarknadsutbildningen vill vi rikta 2 500 platser 2011 och 1 250 platser 2012 till unga mellan 18 och 24 år. Vi vill också göra det möjligt för arbetslösa ungdomar att ta del av högkvalitativa och längre arbetsmarknadsutbildningar och föreslår därför att regeln om högst tre månaders praktik eller utbildning utökas till maximalt nio månader.

Utbildnings- och företagsvikariat. Vi föreslår ett stöd som riktas till dem som har anställning men som vill ta steget att vidareutbilda sig eller starta ett företag. Möjligheten erbjuds endast om en arbetslös samtidigt går in och vikarierar under tjänstledigheten. Programmet omfattar ca 1 200 helårsplatser under 2011.

Vi minskar på regeringens coacher, till förmån för utbildning för arbetssökande. Vi noterar i sammanhanget att Finanspolitiska rådet i sin rapport 2010 anser att jobbsökaraktiviteter och coachning har expanderat för mycket i lågkonjunkturen, medan arbetsmarknadsutbildningen har blivit alltför liten.

Vi vill genom aktiva insatser öka möjligheterna att etablera sig i arbetslivet.

Lönebidrag i kultursektorn och den ideella sektorn. Vi vill ge möjlighet för dem som utförsäkras från den tillfälliga sjuk- och aktivitetsersättningen att erbjudas ett lönebidrag. Med lönebidragsanställningar riktade mot kultursektorn och den ideella sektorn kan många som tidigare haft tillfällig förtidspension få en ny möjlighet att göra en viktig insats. Vi avsätter därför medel som motsvarar 5 000 lönebidrag 2011 och 2 500 lönebidrag 2012.

Snabbare etablering av nyanlända. Vår utgångspunkt är att nyanlända invandrare ska vara en prioriterad grupp och få ta del av Arbetsförmedlingens insatser. Därför avvisar vi regeringens lotsar för nyanlända och satsar i stället på att bygga ut Arbetsförmedlingens ordinarie verksamhet. Därutöver vill vi öronmärka 25 miljoner kronor för effektiva insatser. Dessutom vill vi att i princip alla nyanlända ska ha rätt till en individuell etableringsplan och anslår 30 miljoner kronor årligen till det.

Unga människor står för en stor och positiv kraft i vårt samhälle; de är kreativa och ser nya lösningar. Att ingjuta hopp och framtidstro i dagens unga generation är en framtidsinvestering. I dag står vi inför en enorm utmaning. Arbetslösheten bland unga är rekordhög – och den är högre i Sverige än i många andra EU-länder. Vi måste skapa möjligheter för dagens unga generation att få förankring på arbetsmarknaden och klara sin egen försörjning. Vi föreslår en bred satsning med fler möjligheter till utbildning för unga. Det handlar om en utbyggnad av olika typer av utbildningar men också om fler praktikplatser, t.ex. i välfärdssektorn. Vi föreslår dessutom att de företag och organisationer som anställer en arbetslös ungdom mellan 20 och 25 år får en riktad skattereduktion under cirka ett år som motsvarar hela arbetsgivaravgiften.

I den framgångsrika svenska modellen finns det en koppling mellan facklig organisering och *arbetslöshetsförsäkringens* finansiering och utformning. De ökade avgifterna i arbetslöshetsförsäkringen har inneburit att många har lämnat både a-kassa och fack. Detta leder till lägre facklig organisationsgrad och därmed försvagad förhandlingsstyrka. En sådan utveckling riskerar att leda till en mindre välfungerande lönebildning och arbetsmarknad. Regeringens omläggning av den ekonomiska politiken innebär att riskerna och kostnaderna för arbetslösheten i stor utsträckning övervältras på den enskilde. Det riskerar att skapa en mindre dynamisk arbetsmarknad med en skarpare uppdelning mellan dem med fast förankring och dem med mer lös anknytning – och en framväxt av ”arbetande fattiga”.

Regeringen har genomfört ett otal förändringar inom a-kassan. Bland annat har ersättningsnivån, finansieringen, medlemsvillkoret, arbetsvillkoret och regler för ränta och återkrav ändrats. Resultatet är att en halv miljon människor har trängts ut ur a-kassan. Var tredje löntagare står utan ett inkomstrelaterat skydd vid arbetslöshet. Endast var fjärde ung person har rätt till a-kassa och det är endast drygt en av tio heltidsarbetande som får 80 % av sin tidigare inkomst i arbetslöshetsersättning.

Därför måste hela regelverket ses över. I dialog med fackföreningsrörelsen och a-kassorna vill vi skapa en väl fungerade försäkring som är enkel att förstå, som är pålitlig, rättssäker och som inte kan missbrukas. Vi kommer inte att upprepa regeringens slarviga hantering. De förändringar vi vill genomföra ska föregås av en noggrann genomlysning. Genomlysningen ska också undersöka arbetslöshetsförsäkringens långsiktiga utmaningar såsom frågan om hur fler ska välja att vara medlemmar i arbetslöshetsförsäkringen i framtiden och hur fler därmed ska omfattas av inkomst- och omställningsförsäkringen.

Arbetslöshetsförsäkringen ska vara tydlig, frivillig och solidariskt finansierad. Vår arbetslöshetsförsäkring ska ge ekonomisk trygghet, stödja strukturomvandling, stimulera efterfrågan när arbetslösheten stiger och motverka lönenedpressning. Vi vill bl.a. se över studerandevillkoren och villkoren för deltidsarbetslösa.

Minst 80 % ska få 80 % av sin lön i arbetslöshetsersättning. I vårbudgeten tar vi ett första steg för att nå detta mål. Under den kommande mandatperioden ska vi ta fortsatta steg för att nå målet. Taket höjs till 930 kr per dag 2011 och 950 kr per dag 2012. Den första höjningen genomförs i april 2011, den andra i januari 2012. Efter 100 dagars arbetslöshet trappas taket i a-kassan ned med 150 kr.

Vi vill prioritera frågan om kostnaderna för medlemskap i arbetslöshetsförsäkringen. Med vår politik kommer kostnaden för medlemskap i en a-kassa att sänkas till ca 80 kr i månaden för alla genom en skattereduktion. Det betyder att den löntagare som i dag betalar 230 kr i avgift får en sänkning av kostnaderna med 150 kr.

Vi måste också skapa ett friskare arbetsliv med goda arbetsvillkor där arbetstagare inte blir sjuka av att arbeta eller skadas i arbetet – ett hållbart och utvecklande arbetsliv. En god *arbetsmiljö* handlar inte endast om fysisk miljö utan också om delaktighet i beslut på arbetsplatsen, inflytande över arbetstidens förläggning, ett gott partssamarbete, en väl fungerande arbetsorganisation, utvecklingsmöjligheter och tillgång till utbildning. En god arbetsmiljö gör det möjligt för fler att arbeta längre, vilket bidrar till en starkare gemensam välfärd. Friska arbetsplatser är positivt och avgörande för både företagens utveckling, samhällsekonomin och arbetstagarnas ställning i arbetslivet.

För att nå vårt mål om bättre arbetsmiljö måste vi rusta upp arbetsmiljöarbetet. Vi kommer därför att tillföra 40 miljoner kronor till *Arbetsmiljöverket*s tillsyns- och informationsarbete, utbildning av skyddsombud och de regionala skyddsombudens verksamhet. Vi kommer också att ta initiativ till en kartläggning av hur *arbetslivs- och arbetsmiljöforskningen* bäst kan samlas och hur den ska organiseras.

Den stora andelen *visstidsanställningar* är ett stort problem. Vi vill se över vilka åtgärder som kan vidtas för att öka antalet tillsvidareanställningar. Även ekonomiska incitament, såsom socialavgifter, ska ses över i detta sammanhang. Ett sådant arbete kommer vi att inleda skyndsamt efter valet.

Vi har en vision om ett Sverige där varken kvinnor eller män begränsas av sitt kön – inte på arbetsmarknaden, och inte i livet i övrigt. Kvinnor och män ska ha samma makt att forma sina liv. *Jämställdhet* ska inte reduceras till något som enbart gäller kvinnor utan handlar även om mäns situation och livsvillkor. Målet är att kvinnor och män ska ha samma möjligheter, rättigheter och skyldigheter inom livets alla områden.

Fler kvinnor än män arbetar deltid, och fler kvinnor än män har timanställningar och tidsbegränsade anställningar. De arbeten som i dag domineras av kvinnor värderas lägre än de arbeten som domineras av män. Korta anställningar innebär dessutom mindre frihet och sämre möjligheter till utveckling i jobbet, vilket i sin tur påverkar hälsan negativt. Orättvisor i arbetslivet bidrar till att klyftan mellan kvinnor och män består livet ut. Att stärka rätten till anställningar på *heltid* är en viktig jämställdhetsfråga. Den offentliga sektorn har ett särskilt ansvar att gå före och erbjuda bra arbetsvillkor.

Vi anser sammanfattningsvis att riksdagen bör bifalla (delvis) våra yrkanden i motionen Fi15, avseende förslag som faller under utgiftsområdena 13 och 14.

BILAGA 12

Öppen utfrågning: Svenska myndigheters agerande med anledning av krisen i Baltikum 2 februari 2010

Tid:

Datum: Tisdagen den 2 februari kl. 10.00–12.35

Lokal: Förstakammarsalen

Inbjudna:

Chefsekonom Erik Berglöf, Europeiska utvecklingsbanken

Riksbankschef Stefan Ingves, Sveriges riksbank

Generaldirektör Martin Andersson, Finansinspektionen

Statssekreterare Urban Karlström, Finansdepartementet

Deltagare:

Stefan Attefall (kd), ordförande

Thomas Östros (s), vice ordförande

Anna Lilliehöök (m)

Sonia Karlsson (s)

Lars Elinderson (m)

Göran Pettersson (m)

Roger Tiefensee (c)

Carl B Hamilton (fp)

Hans Hoff (s)

Peder Wachtmeister (m)

Ulla Andersson (v)

Tommy Ternemar (s)

Agneta Gille (s)

Christina Zedell (s)

Ann-Charlotte Hammar Johnsson (m)

Jörgen Hellman (s)

Mats Pertoft (mp)

Närvarande ledamöter:

Monica Green (s)

Närvarande suppleanter:

Elisabeth Svantesson (m)

Ordföranden: Jag vill hälsa alla hjärtligt välkomna till finansutskottets offentliga utfrågning om svenska myndigheters agerande med anledning av den ekonomiska krisen i Baltikum. Vi har fyra inbjudna inledare, som också ska svara på frågor. Det är Erik Berglöf, chefsekonom vid Europeiska utvecklingsbanken, Stefan Ingves, riksbankschef, Martin Andersson, generaldirektör vid Finansinspektionen, och Urban Karlström, statssekreterare vid Finansdepartementet.

Situationen i Baltikum har varit särskilt allvarlig under finanskrisen. Ekonomierna i Baltikum är kanske inte de största i Europa, men de påverkar Sverige på många olika sätt. Det är självklart på grund av deras geografiska närhet men framför allt för att svenska banker har stor verksamhet i de baltiska länderna. Enligt uppgifter handlar det om runt 400 miljarder kronor som tre av fyra svenska storbanker har i utlåning i de baltiska länderna. Självklart skulle en allvarlig finansiell kris, en kollaps i till exempel Lettland, skapa oerhörda problem också för Sverige. Sverige har också tvingats agera bland annat med lån till Lettland.

Hade vi kunnat förutse att vi skulle hamna i denna situation? Hur kan det komma sig att svenska banker, och därmed svenska myndigheter, blir ansvariga för vad som sker i Baltikum utan att vi i förväg har en rejäl diskussion om detta, att vi ställs inför fait accompli som politiker och myndigheter? Det är dessa frågor vi ska diskutera i dag, och vi hoppas att vi ska få höra intressanta inlägg som belyser detta ur ett juridiskt, ekonomiskt och politiskt perspektiv. Efter inledningarna kommer finansutskottets ledamöter att ställa frågor.

Jag hoppas att vi ska få en intressant och givande diskussion. Förhoppningsvis ska vi vara en aningen klokare efter dagens övning. Med dessa inledande ord säger jag återigen välkommen. Vi ska börja med att förste inledare får ordet, Erik Berglöf, chefsekonom vid Europeiska utvecklingsbanken.

Erik Berglöf: Tack för inbjudan till den här sessionen.

Det här har varit ett år som jag tror att många av oss inte skulle ha velat uppleva. Samtidigt har det varit ett år där vi har haft många tillfällen att reflektera över vad vi kunde ha gjort annorlunda och vad vi måste göra framöver. Min uppgift här är att ge en bakgrund till vad som har hänt i Baltikum, och jag ska försöka göra det i ett europeiskt perspektiv.

Låt oss se på hur krisen utvecklades på Östeuropanivå. Det tog faktiskt ganska lång tid innan krisen slog mot den region som vi arbetar med i Östeuropa. Den här bilden visar läget så sent som mars 2008, det vill säga nio månader in på den internationella krisen. Då är det egentligen bara fråga om Kazakstan, och man kan se vissa tendenser i Baltikum. Baltikum

var tidigt med i krisen. Ju mörkare färger på kartan, desto mer genomslag på olika områden i ekonomin, det vill säga arbetsmarknad, huspriser, valuta och så vidare.

Sedan kommer vi till december 2008. Det här är efter fallet i oljepriset, världshandeln och Lehmankollapsen. Nu är en stor del av regionen påverkad. I Baltikum, framför allt Estland och Lettland, är genomslaget kraftigt.

Här ser vi krisens djupaste punkt, den mest dramatiska punkten. Det är i mars 2009.

Baltikum drabbades relativt tidigt och hårt jämfört med andra östeuropeiska länder.

Jag tänkte kort säga något om perioden före krisen. Det är två perioder, nämligen fram till EU-inträdet och perioden efteråt. Låt oss fokusera på ett par aspekter på den integrationsprocess som Baltikum representerar. Det är bland annat den finansiella integrationen, dess effekter på ekonomisk tillväxt, hur den ledde till växande finansiella obalanser. Sedan vill jag titta särskilt på krisens effekter, det vill säga hur vi kan förstå den starka produktionsnedgången, vilka orsaker vi kan se till kapitalflödena och vad vi kan lära av detta, vilka lärdomar som finns för framför allt regelverk.

Vi kan titta på perioden före krisen. Jag går snabbt igenom detta eftersom jag tror att det är allmänt känt. Baltikum var ett ekonomiskt mirakel i många avseenden. Det var tidiga marknadsreformer, en liten offentlig sektor, effektivt skattesystem, fast växelkurs som gynnade handeln, bra företagsklimat som lockade till sig direktinvesteringar, flexibla arbetsmarknader och hög tillväxt. Efter 2004 ser vi tydliga tecken på överhettning. Tillväxten var god, och i köpkraft nådde Baltikum i kapp övriga Östeuropa någon gång 2007–2008. Ni ser att det fortfarande finns ett betydande gap till övriga Europa.

Det som hände efter 2004 är den period vi ska fokusera på när vi ska försöka förstå vad som faktiskt hände i banksystemet. Det var en snabbt växande utlandsskuld från 2004. Fram till dess hade en hög andel av kapitalflödena i stort sett täckts av direktinvesteringar. Då finns det inte anledning till oro. Under perioden byggs utlandsskulden upp kraftigt. Jag har lagt in Slovakien i bilden som en jämförelse.

Vi ser också att kredittillväxten i ekonomin, utlåningen till allmänheten, växte oerhört snabbt. Den växte 60–70 procent per år. I det avseendet var Baltikum ett extremfall.

Det här var vad jag ville säga om den specifika ekonomiska utvecklingen i Baltikum. Nu ska jag fokusera på ett antal aspekter som jag menar är särskilt viktiga när vi tittar på vilket regelverk vi behöver.

Det första är den finansiella integrationen. Här finns österrikiska banker och deras dotterbolag. Här finns italienska och svenska banker med dotterbolag. Ni ser att det växer fram ett otroligt komplext mönster av värdlands- och hemlandsrelationer, moder- och dotterbolagsrelationer, i bankerna. Ju mörkare på bilden, desto högre andel utländska banker i eko-

nomin. Här är Baltikum oerhört dominerat av utländska banker. Det gäller inte bara Baltikum, utan för i stort sett hela Östeuropa är andelen utländska banker 80–90 procent.

En sak som är viktig att komma ihåg, och det är något som lätt glöms bort när vi ser hur utvecklingen har varit de senaste åren i Baltikum och i hela Östeuropa, är att om vi går tillbaka och tittar på den roll som den finansiella integrationen har spelat är det tydligt att bidraget till tillväxten har varit enormt stort. Det är svårt att peka på någon annan faktor som har gett ett större bidrag till tillväxten. Det här är bara korrelationer, samband, men om man går in i en djupare analys och tittar på vilka sektorer som har vuxit och deras beroende av externkapital och så vidare, ser vi att den finansiella sektorns betydelse för tillväxten var oerhört stor under perioden.

Vad som också är tydligt är att den andra aspekten, myntets baksida, innebär att den finansiella integrationen av de utländska bankerna ledde till en kraftig växt i skuldsättning. Det är fortfarande internationellt sett inte på så anmärkningsvärda nivåer, men givet ländernas utvecklingsnivå är nivån hög. Det gäller kanske inte så mycket nivån på skulden utan att skuldsättningen skedde under korta perioder. Den snabba kredittillväxten var skadlig och visade sig leda till sårbarhet när den internationella krisen kom. Sedan var det exponeringen i utländsk valuta. Det är ett tydligt samband mellan hur länder drabbades och hur pass exponerade deras banksystem var i utländsk valuta.

På den här bilden ser vi extern utlandsskuld och kredittillväxt och hur pass kraftigt den internationella krisen påverkar i termer av bnp.

Ge mig en stund att titta på krisens effekter och vad som förklarar produktionsbortfallet och vad vi kan säga om varför vissa länder drabbades mer än andra.

Krisen kunde ha varit mycket värre. Den internationella krishanteringen har varit exceptionell vad gäller vad som skedde både i Västeuropa och med begränsade resurser i Central- och i Östeuropa. Det gällde också föredömliga internationella insatser med IMF:s resurser. Under en period trodde vi som arbetade med krisen och såg den potentiella krisen i Östeuropa att IMF:s samlade resurser så sent som i mars förra året inte var tillräckliga för att hantera en kris enbart i Östeuropa, och såg vi till hela världen var det givetvis något vi oroade oss mycket för. EU hade nästan inga resurser men lyckades under en kort period fyrdubbla dem och blev en så småningom viktig aktör i stödpaketen till enskilda länder. G20:s löfte om kapital till Utvecklingsbanken var viktigt. ECB:s likviditetsstöd till de västeuropeiska bankerna var oerhört viktigt. Utan det hade vi inte varit där vi är i dag. Wieninitiativet, där man försökte främja samordning mellan banker och myndigheter i hem- och värdländer, spelade en viktig roll i att minska effekterna.

Om vi tittar på konsekvenserna för produktionen var Östeuropa, transitionsregionen, mer drabbat än andra delar av världen. Baltikum var mer drabbat än någon annan del av världen. Det är egentligen bara Ukraina som kan mäta sig med Baltikum.

Jag ska inte spendera alltför mycket tid på att förklara följande bild, men här är ett försök att bryta upp de olika faktorerna som kan förklara produktionsbortfallet. Här ser vi kredittillväxt, andel utländska banker, korruption – ett mått på institutionernas kvalitet. Det vi ska ta med oss är följande: Institutionell kvalitet är en viktig förklaring, särskilt i Lettland och Litauen. Korruption är ett brett begrepp. Den snabba kredittillväxten i framför allt Estland verkar ha spelat en stor roll. Utlandsskulden gäller främst Lettland och Litauen.

Det intressanta är att utländska banker – det här gäller inte bara i Baltikum utan också generellt sett – spelade en stabiliserande roll i krisen. De länder som hade större andel utländska banker klarade sig bättre relativt sett. Det kan vara svårt att ta till sig det när vi ser vad som har hänt i Baltikum, men så är det generellt sett. Krisen hade varit ännu värre i Baltikum om inte de utländska bankerna hade fungerat stabiliserande i krisen. Men vi ska komma ihåg att de utländska bankerna också bidrog till att bygga upp sårbarheterna som ekonomierna stod inför.

Trots att dessa länder var så pass exponerade var kapitalflödet förvånansvärt lågt. Det har att göra med att de utländska bankerna fortsatte att ge stöd till sina kunder och dessa länder.

Låt mig avsluta med några iakttagelser från krisen. Krisen kunde ha varit mycket värre. En föredömlig krishantering minskade effekterna. Den finansiella integrationen hade två ansikten. Å ena sidan hade den under den goda perioden en mycket gynnsam effekt på tillväxten och en stabiliserande inverkan under krisen, och å andra sidan bidrog den till sårbarheten vi har sett i fråga om snabb kredittillväxt och valutalån. Svagheterna i institutionerna var en viktig bidragande orsak och förvärrade effekterna. Situationen har stabiliserats, men vi ska absolut inte tro att krisen är över. Ni kanske såg att jag var citerad i Dagens Industri i morse, där det framgår att det absolut inte är min uppfattning att vi på något sätt kan säga att krisen är över. Krisen har stabiliserats, men det finns fortfarande många orosmoln på horisonten. Kreditförlusterna ökar, arbetslösheten ökar och det är stora budgetunderskott. Det finns fortfarande orosmoln som vi måste vara medvetna om. Men risken för regionala spridningseffekter är mindre.

Till sist kommer jag till slutsatser för policy. Det fanns tidiga och tydliga varningssignaler. Det fanns i princip effektiva instrument, men det är lätt att i efterhand säga att man kunde ha gjort mer. Det finns en grundläggande brist i den modell vi arbetade efter, det vill säga hemlandsmodellen där hemlandets myndigheter var huvudsakligt ansvariga för reglering och tillsyn. Den modellen var i det svenska fallet otillräckligt genomförd: fortfarande ett gytter av regelverk och problem med implementeringen. Det

var också bristande erfarenhet i att se den typen av risker som växte fram i Baltikum. Det mer grundläggande fundamentala problemet är att man aldrig kan förvänta sig att hemlandsmyndigheterna ska ta hänsyn till värdlandets, i det här fallet Baltikums, ekonomiska utveckling, framför allt de ekonomiska kostnaderna av en eventuell kris. I den typen av finansiella kriser finns två typer av kostnader. Den ena kostnaden är att rädda banksystemet, och den andra kostnaden är det produktionsbortfall som blir en följd av kreditåtstramning med mera. I det här fallet faller en stor del av kostnaderna för banksystemets räddande på svenska skattebetalare, men kostnaderna för de ekonomiska effekterna, kreditåtstramningen, i Baltikum faller i första hand på skattebetalarna i Baltikum. Det är orimligt. Det kommer inte att fungera.

Därför måste det finnas ett komplement. Det kan vara bland annat att värdländerna har en starkare reglering. Men det är orealistiskt. De har inte resurser. Det kan också leda till en uppbrytning av det finansiella systemet i Europa. Vi behöver alltså ett regelverk på EU-nivå. När vi drar lärdomar av vad som har hänt i de östeuropeiska länderna finns framför allt i de starka länderna som Polen ett starkt stöd för insatser på EU-nivå.

Vi måste vara försiktiga när vi drar slutsatser av krisen. Vi ska inte kasta ut barnet med badvattnet. Den grundläggande tillväxtmodellen att kapital flyter från kapitalrika länder till kapitalfattiga länder är en sund tillväxtmodell. Dessa länder har en enorm utvecklingspotential på sikt. Konvergensen har en stark kraft. Vi måste skydda den modellen, och vi måste ge den modellen det ramverk den förtjänar. Vi måste stärka hemlandsregleringen, men den måste kompletteras med tillsyn på EU-nivå. På sikt måste vi i dessa länder, framför allt i Lettland, men också i Litauen och Estland, identifiera nya tillväxtkällor. Vi måste se till att kapital går till sektorer som främjar internationell konkurrenskraft. Vi måste också stärka utbildning, kompetensnivå och så vidare. Att stärka lokala kapitalmarknader är inte så realistiskt på kort sikt i Baltikum, men det är viktigt när det gäller Östeuropa som helhet.

Min syn på vad som händer i Baltikum är att vi kommer att få en långsammare återhämtning än i övriga delar av Central- och Östeuropa. Konvergensen återkommer först i en långsammare takt än hittills.

Ordföranden: Vi säger stort tack till Erik Berglöf för den intressanta inledningen. Vi går vidare till Stefan Ingves, riksbankschefen.

Stefan Ingves: Tack för att jag har fått möjlighet att komma hit och prata lite om krisen i Baltikum från ett riksbanksperspektiv. Det blir ett lite smalare perspektiv än det som Erik Berglöf inledde med, men det är kanske också naturligt givet vår roll och vårt uppdrag.

Jag ska prata lite om de bedömningar som har gjorts. Jag ska prata om de åtgärder som vi vidtog och de lärdomar som vi har dragit av detta. På 15 minuter finns det inte möjlighet att gå in på allt i detalj. Innan jag börjar med den redogörelsen kan det vara värt att påpeka att Baltikum faktiskt är tre olika länder, tre olika kulturer och tre olika språk. Det är

också fråga om en ekonomisk utveckling som inte i alla avseenden är identisk. Det spelar också en viss roll när det gäller att kravla sig ur bekymren, även om vi för enkelhets skull är vana vid att beskriva dessa tre länder som om de i stort sett var ett och samma.

Innan jag går in på Riksbankens agerande under den här tiden är det också viktigt att säga att när det gäller den ekonomiska politiken är det myndigheter och politiker i de baltiska länderna som sköter den ekonomiska politiken i Baltikum. Det är svårt för någon annan att ändra på det även om man kan vara orolig för det som sker. Det är självfallet bankerna själva som är ansvariga för den utlåning som har skett. Det är bankerna på lokal nivå som lämnar lånen. I den meningen vilar ett tungt ansvar på dem, bankernas organisationer och ytterst aktieägarna och styrelserna som har varit med om hela resan.

Låt oss titta på de svenska bankernas engagemang. Det är fråga om ungefär 400 miljarder kronor. Marknadsandelarna i de baltiska länderna är mellan 55 och 80 procent, det vill säga en mycket stor del av finanssektorn styrs på ett eller annat sätt, påverkas av, av vad svenska banker gör i Baltikum.

För Swedbanks del rör det sig om 16 procent av utlåningen. För SE-banken rör det sig om ungefär 13, Nordea 3, och Handelsbanken har inget större engagemang.

Låt oss se på de kreditförluster som vi har sett framför oss under 2009 och 2010 i de tre banker som är aktiva i Baltikum. Både för Swedbanks och SE-bankens del härrör sig huvuddelen av förlusterna från Baltikum. I Nordeas fall är det betydligt mindre. Det här är också ett tecken på att konjunkturnedgången i Baltikum har varit mycket större och allvarligare än vad den har varit i låt oss säga den svenska ekonomin, där vi förvisso också har haft en kraftig konjunkturnedgång. Det här är också en indikation på varför det har blivit oro och diskussion om svenska bankers engagemang i Baltikum. Dessa siffror är tydliga på den punkten.

Det här väcker naturligtvis frågan om ansvar och hur systemet är uppbyggt. Vi såg tidigare en bild som mest såg ut som flyglinjer mellan olika länder. Bankernas etablering och flyglinjer hänger säkert väl ihop. Det som tillkommer är vad det är fråga om för juridiska konstruktioner. För Swedbank och SE-banken handlar det om dotterbanker. I Nordeas fall handlar det om filialer. Med det regelverk vi har är det de lokala myndigheterna i respektive land som utövar tillsyn över dotterbanker, och svenska myndigheter utövar tillsyn för filialer och bankgrupperna i sin helhet. Redan här har vi en indikation på att tillsynsengagemangen flyter ihop och inte är så helt enkla att trassla sig igenom.

En ytterligare viktig faktor är att ungefär 320 miljarder av utlåningen är utlåning i euro. Det är tre länder som inte har euro som inhemsk valuta. Det ställer till ytterligare problem. Om man ska hantera bankbekymmer i en sådan värld måste tillförseln från euro komma någon annanstans ifrån. I det här fallet har den tillförseln skett nästan uteslutande från internatio-

nella marknader. I en sådan värld är man självfallet mycket beroende av vad som sker i omvärlden och hur omvärlden betraktar det ekonomiska skeendet i det egna landet.

Jag går över till Riksbankens övervakning av detta. Vi följer utvecklingen i alla länder där svenska banker har en viss närvaro, naturligtvis inte om det är litet men om det är i en hygglig omfattning.

Där har de baltiska länderna varit i fokus under lång tid. Redan 2005 varnade vi första gången i vår stabilitetsrapport för den allmänna makroekonomiska utvecklingen i Baltikum. Vi kan också visa på en lång räcka påpekanden och synpunkter i en rad av stabilitetsrapporter där vi har tagit upp de här frågorna med en tilltagande alarmerande syn på vad som håller på att ske.

Vice riksbankschef Lars Nyberg har också tagit upp de här frågorna i Finansinspektionens styrelse och varnat för vad som sker. Han föreslog där 2008 att kapitaltäckningen på svenska banker som har stor verksamhet i Baltikum borde höjas, vilket var någonting som sedan inte ledde till någon åtgärd.

Vi har också löpande över årens lopp i en rad olika former och på olika nivåer i bankvärlden informerat bankvärlden och andra om vår syn på riskerna i Baltikum – vad som sker på makronivå och vilka risker som finns när det gäller kreditförluster men också vår syn på konsekvenserna av risker i en värld där man tillämpar sedelfondsarrangemang, därför att det är en värld som är ganska annorlunda mot om man har en flytande växelkurs som vi har i Sverige.

De åtgärder som vi vidtog här är att vi ingick ett låneavtal med Lettland i december 2008. Det skedde tillsammans med ett stort antal diskussioner med EU och Internationella valutafonden för att på ett eller annat sätt hjälpa till så att situationen skulle stabiliseras.

Vi ingick också ett förebyggande lånelöfte, låt vara av en tekniskt lite annorlunda konstruktion, med Estland för att ha en bättre möjlighet än innan det här avtalet ingicks att framför allt hantera lokala svenska banker i Estland.

Vi har också gjort en betydande upplåning för att förstärka den svenska valutareserven. Det senare kan man illustrera på väldigt många olika sätt, så det här som jag visar nu är ingenting annat än ett enkelt exempel, bara en illustration.

Om man tittar på SEB:s och Swedbanks upplåning i utländsk valuta och deras förfall inom tolv månader i september 2008 ser man att den var på nästan 300 miljarder, och valutareserven var vid den tidpunkten lite under 200 miljarder. I dagsläget är valutareserven, som vi ju har byggt på under resans gång, drygt 300 miljarder.

Varför blir då det här en fråga för Riksbanken över huvud taget? Även det kan man illustrera på många olika sätt. Låt mig försöka göra det med tre diagram.

Här ser vi de svenska bankernas upplåning under den här perioden. Den vertikala linjen är tidpunkten när Lehman Brothers gick i konkurs. Den händelsen kom att bli något av en vattendelare i det globala finansiella systemet.

Vi ser här skillnaden mellan svenska bankers internränta, alltså utlåningsräntan banker emellan, och statsskuldsväxelräntan. Det är upplåning i kronor som vi pratar om. Ni kan se att även den svenska marknaden drabbades kraftigt under den här perioden, vilket illustreras av en betydande spik i diagrammet. Sedan har alla de olika åtgärder som vidtagits av Finansdepartementet, Riksgäldskontoret och Riksbanken på ett eller annat sätt syftat till att återställa ordningen så att vi kommer tillbaka till en räntemarginal som är någorlunda rimlig.

Ett annat sätt att visa vad som skedde från svensk horisont är att se på vad som skedde med valutakursen. Där ser ni att i en liten, öppen ekonomi som den svenska med export och import för ungefär 50 procent av bnp är det vanligt, även om den egna ekonomin i förhållande till många andra ekonomier är i mycket gott skick, att växelkursen faller när osäkerheten ökas. Ni ser här att man får ett ganska kraftigt utslag under den här perioden.

Det betyder att de här händelserna som pågår i vår omvärld slår rakt in i det svenska finansiella systemet på ett eller annat sätt och då måste hanteras, därför att annars kan det bli etter värre.

Varför drogs vi in i det här över huvud taget? Det existerar uppenbara risker för den svenska finansiella sektorn, även om den svenska finansiella sektorn särskilt i förhållande till en rad andra länder är i gott skick hemma. Men vi är beroende av vad som sker i närområdet. Det råder stor osäkerhet i närområdet samtidigt som det råder mycket stor osäkerhet på den globala finansmarknaden. I den meningen kan man säga att det blir ett slags perfekt storm, och då kommer vi inte undan.

Särskilt utländska bedömare är känsliga för svenska bankers engagemang i Baltikum. Ju längre man är från vårt närområde, desto svårare är det att bedöma vad som sker, och desto närmare ligger det till hands att man drar alla över en kam. Därför slår det också rakt in i den svenska finansiella sektorn. Det betyder att vi finner anledning att vidta åtgärder, därför att enligt den lagstiftning som vi har ska vi främja ett säkert betalningsväsen.

Ytterligare ett sätt att illustrera det här är att visa skillnaden mellan kreditrisk för svenska staten och tyska staten under den här perioden. Även här ser man mätt på det här sättet – det handlar om kreditderivat – att risken ökar, för vi får en spik för Sveriges del som inte dyker upp på samma sätt i fallet Tyskland. Det är ytterligare ett sätt att illustrera att vi är berörda på ett eller annat sätt.

Det väcker då naturligtvis frågeställningen varför vi gjorde som vi gjorde. Varför agerar vi utomlands, och varför arbetar vi aktivt med de här frågorna? Jo, de svenska bankernas problem låg främst i Baltikum. Det

var också så att svenska bankers balansräkningar vid den här tidpunkten var ungefär 3,7 gånger den svenska bruttonationalprodukten varav en betydlig del var utomlands. Det är ett betydligt större tal än hur det såg ut under början av 90-talet när vi hanterade den svenska bankkrisen. Bedömningen är från vår sida att kostnaderna är lägre om man hanterar dem vid källan jämfört med om problemen tillåts att sprida sig in i moderbankerna.

En fråga som har återkommit många gånger under den här resan är frågan om växelkursen i Lettland och hur man ska se på den. Det har varit en väldig diskussion i den frågan. Där har vår syn hela tiden varit att det är en fråga för myndigheterna i Lettland. De har haft en mycket stark önskan att hålla fast vid det sedelfondsarrangemang som de har, och de har också varit villiga att diskutera och resonera kring de ekonomiskpolitiska åtgärder som krävs, framför allt budgetåtstramningarna, för att hantera en makroekonomisk anpassning inom ramen för en sedelfond.

Även om man hade valt andra växelkursarrangemang är det så att givet den makroekonomiska obalans som man råkade ut för i Lettland måste obalanserna rättas till, det vill säga besparingar måste till so oder so även om man hade valt andra valutakursarrangemang. Det betyder att i termer av kreditförluster hade de kommit på det ena eller det andra sättet. I den meningen spelar det inte så stor roll. Det viktiga är egentligen att myndigheterna är införstådda med vad som krävs för att man ska återskapa makroekonomisk balans oavsett vilket växelkurssystem som man har valt. Mot den bakgrunden har det varit mycket rimligt att stödja letterna i deras ekonomiska politik när det gäller att klara av den här anpassningen inom det sedelfondssystem som de nu har valt.

Vad ska man dra för lärdomar av det här? Vi varnade tidigt, men vi lyckades inte få bankerna att bromsa. Det räckte inte med att gång på gång i olika sammanhang, ibland offentligt och ibland i slutna rum, påpeka vad som höll på att ske.

Det här betyder att vi kan bli tydligare, helt säkert, och vi kan och förmodligen också bör bli mer högljudda i offentliga sammanhang när det gäller att hantera hur vi ser på vad som håller på att ske. Det räckte inte att två gånger om året skriva i stabilitetsrapporten att här håller det på att ske en olycka som också kan påverka det svenska banksystemet.

En sak som tål att fundera på är att vi saknar skarpa tvingande verktyg. Från Riksbankens sida har vi i dag inte egentligen några verktyg utöver att prata som gör att vi har möjlighet att få stopp på det hela. Det är någonting som man får överväga hur det ska se ut inför framtiden.

Ytterligare en konsekvens av detta är att reglering och tillsyn måste stärkas. Inte minst behöver reglering och tillsyn stärkas där man hanterar gränsöverskridande frågor. En alldeles särskild fråga är hur man hanterar reglering och tillsyn i en värld där man i vissa fall medvetet väljer att ha extremt stor upplåning i någon annan valuta än den egna.

I det här sammanhanget hade obalanserna och att det här inte var långsiktigt hållbart påpekats många gånger både från vår sida, från Internationella valutafondens sida och från andras sida, men den här gången var det tyvärr inte möjligt att bromsa i tid.

Låt mig slutligen säga att trots de gröna skott som vi ser för närvarande är den ekonomiska nedgången i Baltikum djup. Den är faktiskt mycket djup. Problemlånen fortsätter att öka i de baltiska länderna, så det här är inte helt och hållet över än även om nedgången har bromsats. Men det är också viktigt att påpeka i det här sammanhanget att hittills har de åtgärder som vi har vidtagit inte lett till några förluster för svenska skattebetalare, utan de som har stått för förlusterna är bankerna och deras aktieägare. Det är också så att de här händelserna i vår omvärld har skapat det som man kan kalla en extern effekt i den svenska ekonomin därför att det är sannolikt att vi har fått en sämre ekonomisk utveckling i Sverige för att vi har hanterat de här händelserna i vår omvärld.

Slutligen, för att illustrera var vi är ska jag visa ytterligare ett diagram. Som jag nyss sade när det gäller bnp ser ni här i diagrammet att det börjar plana ut, men vi pratar om mycket stora krympningar av de här ekonomierna. Sedan har vi också kurvorna i nästa diagram som visar betalningsförseningar som procent av utlåningen i de tre länder som vi pratar om. Om man tittar på den gula linjen och den streckade blå linjen ser man naturligtvis att det inte är särskilt tilltalande kurvor. Det kommer väl att ta ett tag innan de viker av.

Ordföranden: Vi säger stort tack till riksbankschefen för hans inledning och går vidare till näste talare som är Martin Andersson, generaldirektör för Finansinspektionen.

Martin Andersson: Jag tänkte börja lite kort med att diskutera det som andra redan har pratat om här, nämligen de makroekonomiska obalanser som vi såg växa fram i de här länderna. Som Stefan tydligt påpekade var det olika i olika länder. Det är lite farligt att blanda ihop dem, även om vi väl kommer att göra det mycket i diskussionen i dag. De här tre baltiska länderna har haft ganska olika utveckling.

Man ska samtidigt se det i perspektivet av en enorm välståndsutveckling i de här länderna som på 15 år gick från att vara en del av Sovjetunionen till att vara fullvärdiga EU-medlemmar. Det var en enorm ekonomisk tillväxt, och Erik visade tidigare på delindikatorer, på kraften i den här tillväxten och den välståndsökning som pågick i de här länderna. Samtidigt innebar den här politiken att man satte väldigt stor prestige i sin valutakurs och i att hålla en fast växelkurs, och det innebar att man inte kunde bedriva en aktiv penningpolitik. Det växte upp en väldigt kraftig överhettning, särskilt under åren 2005–2006. Tillgångspriserna rusade. Eftersom man kunde låna i euro hade man negativa realräntor som gjorde det ekonomiskt fördelaktigt att låna pengar. Det drev på bubblan som vi sett.

I det läget borde man ha bedrivit en kraftigt åtstramande finanspolitik. I stället bedrev man en väldigt expansiv finanspolitik. I Lettland under åren 2005–2006 när bubblan exploderade ökade budgeten med ungefär 30 procent per år. Man eldade alltså på brasan. Det är viktigt att komma ihåg när man diskuterar vad som har hänt här, och det kommer tillbaka till ansvaret för den ekonomiska politiken i Lettland, Litauen och Estland som faller på de lokala politikerna.

Ett sätt att redogöra för den här bubblan är att titta på den kreditexplosion som vi såg i Lettland. I den här grafen som jag nu visar jämför vi hur det såg ut i Lettland åren 2005–2009 med hur det såg ut i Sverige när vi hade vår inhemskt genererade bankkris i början av 90-talet. Den svenska kurvan visar åren 1989–1993. Här pratade vi om en kraftig kreditexpansion och en bubbla som byggdes upp i Sverige som rörde sig i storleksordningen någonstans runt 20 procents kredittillväxt, medan vi i Lettland rör oss snarare i häradet runt 60 procents kredittillväxt.

Ett annat sätt att visa det här är att titta på huspriserna. När vi hade vår egengenererade husprisbubbla ökade huspriserna åren innan krisen med ungefär 15–20 procent, medan vi 2006 i Estland såg en ökning på 100 procent. Det innebar att huspriserna dubblades 2006 i Lettland.

Det är en väldigt dramatisk utveckling som vi ser där. Samtidigt ska vi konstatera, och det är viktigt när vi ser på vad vi hade kunnat göra tidigare för att undvika det här scenariot, att de åtgärderna skulle ha behövt sättas in just 2005–2006. Läser man vad som skrevs från olika internationella bedömare inklusive IMF och andra ser man att det pratades mycket om just problematiken att utvärdera det vi såg i Baltikum. Det var en kraftig kreditexpansion samtidigt som de här länderna genomgick denna snabba förändring. Hur mycket var en anpassning av skulderna till den europeiska nivån som vi har i andra europeiska länder, och hur mycket var ett problem i det här? Att det var en bubbla var det ingen tvekan om. Att det blev så dramatiskt som det blev var också en följd av den internationella finansiella krisen, och den brast vi i att förutse.

Den här bilden som jag nu visar är bara en variant av det som Stefan har visat tidigare om kreditförlusterna som ökar. Staplarna visar utlåningstakten, och vi ser också hur den avtar under 2009 och hur tillväxttakten i kreditgivningen redan 2008 börjar vika nedåt.

Vi tar ett steg tillbaka och tittar på hur tillsynen över gränsöverskridande banker går till. Stefan var inne på det här tidigare, men jag tänkte också säga några ord om det.

Ser man på de svenska bankerna i dag ser man att SEB har dotterbanker i de tre baltiska staterna. Swedbank har en dotterbank i Estland som i sin tur har dotterbanker i Lettland och Litauen. Nordea har filialer, som Stefan sade, men det är faktiskt filialer till den finska dotterbanken. Det gör att det här nätverket av tillsynsmyndigheter som ska samarbeta är ännu mer komplicerat än man först kan tro, och det är väldigt viktigt att man har ett samarbete här.

Om vi tittar på Lettland som är de som har haft störst problem ser vi att SEB har en dotterbank där. I Swedbanks fall är det en dotterbank via den estniska dotterbanken, och i Finland är det Sverige som har tillsynen. Men det är den finska dotterbankens filialer, så det är finska tillsynsmyndigheter som bedriver tillsynen över den lettiska bankverksamheten i Nordea.

Det är en stor skillnad hur man samarbetar, men det visar att oavsett hur den legala strukturen ser ut är det viktigt *att* vi har ett fungerande samarbete. Från Finansinspektionens sida är vårt ansvar att se på hur hela koncernen ser ut. Det kan vi se i våra stabilitetsrapporter där vi, liksom Riksbanken, har varnat för de här problemen som kan komma i Baltikum, genom bubblan och överhettningen. Samtidigt har våra analyser, liksom Riksbankens och alla andra bedömares analyser, alltid slutat med: Nej, de svenska bankernas solvens hotas inte av det här även om situationen skulle bli väldigt mycket värre än vad någon skulle kunna tänka sig. Även i de mest stressade scenarierna ser vi att bankernas solvens inte är hotad.

De små staplarna i den här bilden visar hur bankernas primärkapital, alltså det högkvalitativa kapitalet i bankerna, såg ut vid halvårsskiftet 2008. Den mittersta stapeln visar hur det såg ut vid utgången av tredje kvartalet i fjol, och det är de senaste tillgängliga uppgifterna. Vi ser en kraftig kapitalförstärkning.

Det är intressant att titta på de bortre två staplarna, för de visar hur kapitaltäckningen i Swedbank och SEB hade sett ut utan nyemissionerna. Vi ser att kapitalet ändå hade varit högre än vad det var när problemen kom 2008. Det streckade linjen på 4 procent är där regleringskapitalet är. Man kan alltså säga att solvensen för bankerna aldrig har varit hotad. Men sedan, som Stefan visade, kommer i samband med Lehmankraschen en förtroendekris för hela det finansiella systemet, och det räcker inte med det kapital som man hade innan. Hela nivån för kapitaltäckningen höjs till helt nya nivåer, och det regleringsmässiga kapitalkravet som vi som tillsynsmyndigheter sätter kommer allt längre från det som man faktiskt måste ha för att få låna pengar på de finansiella marknaderna.

Vad kan då vi från Finansinspektionens sida dra för lärdomar av det som vi har gått igenom? För det första kan vi konstatera att vi, Riksbanken och andra har pekat på riskerna med stigande tillgångspriser, högre skuldsättning och väldigt låga riskpremier. Men vi tog inte hand om det på ett särskilt bra sätt. Vi hade väldigt starkt fokus på den formella solvensen, kapitalkraven på koncernnivå, och den var aldrig hotad. Som vi såg på den tidigare bilden har den till och med stärkts trots krisen, även utan nyemissionerna.

Vi hade en stor tilltro till de kvantitativa modellerna – det nya, moderna sättet att hantera kreditrisker som gjorde att man kunde sprida risker och man kunde diversifiera risker.

Vi underskattade, tillsammans, måste man nog ändå säga, med världens myndigheter i övrigt, fullständigt dynamiken och kraften i de likviditetsrisker som byggdes upp. Något som liknade det totala sammanbrottet för bankernas finansieringskällor som vi upplevde efter Lehmankraschen hade vi förut inte sett. Med facit i hand borde vi ha haft ett mycket starkare regelverk. Det är någonting som vi nu jobbar med och som jag återkommer till.

Ser vi på vårt arbetssätt kan vi konstatera att vi haft väldigt stort fokus på regler och regelgivning. Under de här åren 2005–2006 när bubblan byggs upp, genomgår Europa enormt stora finansiella regelförändringar. Vi jobbar med att etablera den inre marknaden för finansiella tjänster. På brysselska pratar man om Financial Services Action Plan. Det är ett trettiotal regelverk som ska implementeras i nationell lagstiftning och som först ska sättas på pränt i det europeiska samarbetet.

Vi har samtidigt ett helt nytt regelverk, det så kallade Basel II, för banker om hur banker ska hantera sina risker, vilka kapitalkrav man ska ha och så vidare. I samband med det får man en större acceptans för att bankerna kan använda sina modeller, vilket innebär att vi ägnar all vår kreditriskexpertis åt att faktiskt utvärdera modellerna, för det är samtidigt viktigt av konkurrensskäl att vi håller tempot uppe så att bankerna inte får en konkurrensnackdel gentemot sina internationella motparter, ”level playing field” hör man ofta pratas om i de sammanhangen.

Därför hade Finansinspektionen för lite resurser att lägga på operativ tillsyn, alltså att verkligen följa med i vad som hände. Det här är någonting som vi måste ta med oss. Även om resurserna för Finansinspektionen har ökat kraftigt år från år under ganska lång tid är vi ett land med en relativt stor finansiell sektor. Vi har dessutom en ganska komplex finansiell sektor genom att vi har regionala banker som är verksamma i många länder. Men vi har fortfarande en väldigt liten finansinspektion med europeiska mått mätt.

Vi hade för lite samarbete med andra myndigheter. Vi hade samarbetsavtal som det här memorandum of understanding tillsammans med de baltiska tillsynsmyndigheterna till exempel. De facto var det väldigt lite samarbete innan 2007 när vi började formalisera det och bildade tillsynskollegier och såg över hur vi skulle samarbeta.

Vi kan också konstatera att mycket har sagts i slutna rum. Det har sagts mellan oss och Riksbanken och mellan oss och Finansdepartementet. Vi har varit oroade över riskerna. Vi har pratat med bankledningarna, men vi behöver nog ha mer av ett offentligt samtal. Det ger mycket starkare signalering och tydligare ansvarsutkrävande. Vem har sagt vad och vem har gjort vad? Jag tror också att det är väldigt viktigt att vi för upp den diskussionen med bankerna lite tydligare i det offentliga samtalet så att det tydliggörs på ett starkare sätt än att det bara är någon sida i en stabilitetsrapport som vi publicerar en gång om året.

Det krävs totalt sett en ny filosofi för tillsynen. Tillsynen måste präglas av goda analyser och förståelse för den makroekonomiska situationen. Vi måste utveckla samarbetet med tillsynsmyndigheter i andra länder. Nu ligger grunden. Med den nya europeiska tillsynsstrukturen som regeringen drev igenom under det svenska ordförandeskapet har grunden lagts för en ny form av samarbete. Det är samarbete med europeiska myndigheter som koordinerar tillsynsaktiviteter. De kommer att leda till att lägstanivån i tillsyn mellan olika länder flyttas uppåt. Det kommer också att göra att man kan vara lite tuffare i de här tillsynssamarbetena. I dag bygger allt på något slags konsensusdriven syn. De nya myndigheterna kommer att ha ett medlingsförfarande. När man inte kommer överens kommer det upp till dem för slutligt skiljedomsavgörande. Det gör också att man mellan nationella myndigheter kan vara lite tuffare mot varandra än vad man har kunnat vara med den nuvarande ordningen. Det är någonting som kommer att höja nivån och kvaliteten i det här arbetet.

Vi måste vara mer proaktiva i vår tillsyn framöver. Vi måste kommunicera våra analyser och bedömningsgrunder mycket tydligare. Vi måste ha en aktiv dialog, inte bara med bankledningarna. Finansinspektionen och Riksbanken har diskuterat mycket med bankledningarna, men vi måste lyfta upp frågan mycket tydligare i styrelserna. Styrelserna är där som representanter för ägarna. De måste vara tydliga med vad riskerna är. Vi måste ha den diskussionen med dem. Och vi måste framför allt våga agera på de bedömningar som vi gör.

Vi har verktygen. Det är ibland en diskussion om Finansinspektionen har rätt verktyg. Ja, det är min absoluta övertygelse att vi har det. Men vi måste också våga använda dem.

Slutligen vill jag säga någonting om det som vi har pratat om i många andra sammanhang, nämligen att vi behöver ett nytt samhällskontrakt. Vi behöver högre kapitalkrav generellt i bankerna. Vi behöver större kapitalbuffertar för dåliga tider. Vi behöver helt andra krav på bankernas likviditet än tidigare. Vi behöver tuffare likviditetskrav på att bankerna ska ha likviditetsbuffertar och hur de sköter sin egen finansiering. Men väl så viktigt är att vi måste få en ny solvensordning för finansiella institut. Vi måste ge staten större befogenheter att agera. Det är någonting som är fel när det inte är institutens egenintresse att ha tillräckligt stora buffertar utan att det hela tiden ska drivas från staten. Det visar att incitamenten ligger fel. Det måste finnas ett läge när man kommer under en viss nivå då staten kan ta över utan att sitta i förhandlingar med ägarna om hur banken ska hanteras, hur den ska styckas, säljas, avvecklas eller vad man nu väljer. Då får man incitamenten på rätt ställe.

Vi har kraftfulla regleringar på väg på fler av de här områdena. Solvensordningen vill jag lyfta fram särskilt, för det är fortfarande där som vi har gjort minst på den internationella arenan, för här behövs internationell samverkan.

Vi behöver också en stark Finansinspektionen. När jag ser tillbaka på den tid när vi hade våra resurser uppbundna på regelgivning i stället för att bedriva tillsyn är jag lite orolig för det jag ser framför mig. Vi går nu in i ett läge när vi, egentligen i allt väsentligt, skriver om regleringen för banker med de erfarenheter som vi har från krisen som utgångspunkt. Vi håller samtidigt på att göra om regelverket för hela försäkringsindustrin. Vi ägnar alltmer av vår tid åt att jobba med regelverk och att implementera regelverk. Samtidigt vet vi av tidigare erfarenheter att det är sedan när det vänder som vi bygger upp risker för kommande kriser. Det är då vi måste ha resurser att verkligen kunna bedriva en kvalificerad operativ tillsyn.

Ordföranden: Tack, Martin Andersson, för din inledning! Då ger vi ordet till siste inledare, nämligen Urban Karlström, statssekreterare vid Finansdepartementet hos finansmarknadsminister Mats Odell.

Urban Karlström: Tack så mycket! Det är verkligen ett viktigt och angeläget område vi diskuterar denna förmiddag. Det är viktigt att gå igenom det som har skett så att vi förstår. Det är viktigt att dra lärdomar av det så att vi faktiskt kan rätta till det som bör rättas till, för det finns saker att göra. Det har flera inledare varit inne på, och jag kommer också att lyfta fram det under min presentation. Det finns säkert också anledning att komma tillbaka till det under frågestunden.

Låt mig börja med att säga några ord om krisens bakgrund. Det blir väldigt kort. Sedan skulle jag vilja peka på vad regeringen har gjort och hur vi har agerat för att hantera denna situation som har varit mycket speciell och mycket allvarlig. Det handlar om de internationella stödaktionerna, det handlar om hur vi har hanterat det svenska banksystemet och det handlar om vilka åtgärder vi har vidtagit specifikt under krisen. Efter det lägger jag en del av mitt resonemang på framåtblickande, vad vi behöver göra framåt.

Krisens bakgrund har flera av talarna varit inne på, så låt mig beröra detta väldigt kort. Jag kan bara konstatera att det vi har sett i Baltikum under en tioårsperiod – det är faktiskt så lång tid – är växande obalanser i ekonomierna med en stigande inflation, betydande och växande bytesbalansunderskott, en alltför expansiv politik och en växande fastighetsmarknad som går mot en bubbla.

Det är klart att detta är ett förlopp vi nu i efterhand bör värdera. Samtidigt kan vi dock notera att det under tiden har varit en exceptionell kreditexpansion vissa år. Siffror för enskilda länder och för enskild typ av krediter har legat på 75 procent, kanske uppemot 100 procent. Det har alltså varit en väldigt kraftig kredittillväxt, visserligen i ekonomier som har gått från en låg nivå när det gäller ekonomisk aktivitet och vuxit mycket snabbt, men dock.

Alltihop utlöstes och blev allvarligt i och med den internationella finansiella krisen och en förtroendekris som i Parexbank. Det medförde att den svenska regeringen tillsammans med internationella organ i EU, bland annat IMF, vidtog ett antal åtgärder och att en internationell stödaktion för

Lettland kom på plats i december 2008. Det internationella stödet med utlåning till letterna krävdes för att man ska klara omställningen av den ekonomiska politiken, den strategi som letterna har valt.

Det har sagts tidigare, och det är viktigt att understryka att valet av ekonomisk-politisk strategi är letternas ställningstagande. Den bygger på att behålla växelkurspolitiken och göra de interna åtstramningar och omstruktureringar i ekonomin som krävs. Det internationella samfundet har ställt upp och fått fram de åtgärder och resurser som krävs för en utveckling mot en makroekonomiskt stabilare situation. Detta program är på plats och utvärderas nu. Just i dag bedöms den andra utvärderingen av programmet inom EFK, och vi får senare under denna månad en bedömning också från IMF.

På det följer ytterligare utbetalningar som kan krävas för att man ska klara av att få programmet på plats och successivt ta sig ur den makroekonomiska instabiliteten. Sverige har varit aktivt i detta och bidragit till att få programmet till stånd samt bidragit med resurser. Även om vi från svensk sida ännu inte har betalat ut någonting finns det svenska åtaganden som gör att man kan klara av situationen i Lettland.

Den fråga som har ställts och som hänger lite grann i luften är regleringsfrågan, så låt mig växla över till den. Vilken roll har brist på regleringar eller regleringssituationen haft för situationen i Baltikum? Låt mig börja med att konstatera att vi har arbetat successivt med regleringsfrågorna i vårt land. Vi hade vår egen kris på 90-talet, och den utvärderades. En del av den utvärderingen – verkligen inte allt, men en del – omsattes i lagstiftning i och med att vi 2004 fick en ny rörelsereglering för banker och kreditmarknadsföretag. Många andra erfarenheter omsattes inte i åtgärder, lagstiftning eller institutionella förändringar utan har kommit senare.

Redan där finns alltså en markering i lagstiftningen att man ska sätta fokus på riskhantering. Det har alltså funnits ett regelverk på plats som har gällt för kreditinstituten för att de ska identifiera, mäta, styra och kontrollera de risker som är förknippade med verksamheten. När Basel II implementerades 2007 kunde vi konstatera att Sverige också då låg i framkant när det gäller riskhanteringsreglering.

Det jag vill peka på är att vi har haft en regleringsöversyn men att den inte har varit tillräcklig för att riktigt hantera den situation vi hamnade i då krisen i Baltikum blev akut. Den utlöstes av likviditetsproblem på de internationella finansiella marknaderna, och vi hade inte ett riktigt välfungerande regelverk för detta. Jag ska återkomma till behovet av regleringsutvecklingen, men i det skede då krisen blev akut agerade den svenska regeringen kraftfullt med olika åtgärder. Jag bläddrar snabbt förbi den bild som pekar på några av de åtgärder som regeringen vidtog hösten -08 med anledning av krisen för att få kreditmarknaden att fungera.

Vi lade fram en stabilitetsplan hösten 2008 för finansmarknaden som är en verktygslåda för att kunna värna den finansiella stabiliteten. Det är klart att detta har haft en betydelse för att vi har kunnat komma så pass

väl igenom den globala finanskrisen. Jag vill påminna om det stora garantiprogram som riksdagen beslutade om, det kapitaltillskottsprogram som har etablerats och de möjligheter som finns att även i andra former agera när det blir kris i finanssystemet. Riksgälden etableras som regeringens krismyndighet, och vi bygger nu upp en stabilitetsfond som innebär att vi ska kunna täcka framtida krishanteringskostnader.

Jag tror att de åtgärder som regeringen väldigt kraftfullt vidtog när finanskrisen var som mest akut hösten -08 har haft stor betydelse för att stabilisera situationen. Det har också spelat roll för krisens förlopp och utvecklingen i Baltikum. Men inte ens detta tror jag är tillräckligt om vi blickar framåt, utan en av lärdomarna är att vi inte har haft en tillräckligt väl fungerande struktur för tillsyn, informationsutbyte och internationellt. Flera av inledarna har också pekat på detta.

Det är mot denna bakgrund som den svenska regeringen inför ordförandeskapet – när vi värderade och funderade över vad som skulle vara prioriterat i regeringens arbete under ordförandeskapet – bestämde att vi ska göra allt vi kan för att utnyttja det politiska momentum som just nu finns för att etablera en starkare tillsynsstruktur inom EU. Därför blev en av de prioriterade frågorna under ordförandeskapet att etablera en europeisk finanstillsyn.

Kommissionen presenterade ett direktivförslag i september förra året, och Sverige har drivit och förhandlat fram ett rådsbeslut om en ny europeisk finanstillsyn i december förra året. Nu ligger frågan i parlamentet för ställningstagande, och följs de planer som är uppdragna ska ett sådant beslut fattas före halvårsskiftet. Då kan vi ha en ny struktur på plats till nästa årsskifte. Det är oerhört snabbt marscherat.

Vad innebär då detta, och vad skulle det ha för betydelse? Låt mig påminna om förslaget, som innehåller två delar.

Den ena delen är en makrotillsynsdel där man kopplat till ECB bygger upp en funktion för att analysera de finansiella marknaderna från en stabilitetssynpunkt. Man ska kunna signalera när det är obalanser och kräva åtgärder av dem som är ansvariga. Krav på åtgärder kan vara riktat till de europeiska ländernas finansministrar eller till ett enskilt land. Det kan riktas till tillsynsfunktioner, samlade eller i ett enskilt land. Det blir krav tillbaka på åtgärder.

Vi lyfter alltså makroanalysen till en ny nivå och sätter instrument och verktyg på plats för att kunna agera mer samfällt och kraftfullt. Genom att det blir reglerat och tydligt vilka som ska agera har vi initierat en sekvens av åtgärder. Jag tror att det hade gjort skillnad om vi haft detta på plats under den senaste tioårsperioden.

Den andra delen av den tillsynsstruktur vi nu sätter upp är inrättandet av tre mikromyndigheter. De organ och kommittéer som finns på detta område omvandlas till myndigheter och får ett tydligare och starkare mandat. Man kan alltid diskutera om det är tillräckligt starkt eller inte, men det är väldigt mycket starkare än det som har funnits tidigare. Löpande

kan man arbeta med tillsyn över olika kreditvärderingsinstitut, man kan koordinera metoder och standarder och man kan agera speciellt i vissa krissituationer. Om man inte är överens mellan nationella tillsynsmyndigheter som jobbar med samma finansinstitut, har man också en möjlighet att fatta bindande medlingsbeslut.

På mikroplanet, i det praktiska arbetet med finanstillsynen, ger detta en kraftfullare europeisk struktur för att vidta de åtgärder som krävs. Detta tror vi är rätt respons på några av de erfarenheter vi nu har dragit av krisen. Det är dock inte heller tillräckligt, utan jag skulle vilja peka på ytterligare ett par saker som vi behöver göra och som nu successivt genomförs. När det gäller att jobba med finansinstitut och banker som har transnationell verksamhet etableras under året tillsynskollegier. Dessa etableras mellan de finansinspektioner som är kopplade till ett finansinstitut som har verksamhet i mer än ett land. Där får man nu en plattform för informationsutbyte och gemensamma åtgärder.

Vi håller också just nu på att finalisera ett avtal, ett memorandum of understanding, mellan de nordiska och baltiska länderna. Det skickas nu runt för underskrift. Vi ska etablera en cross-boarder-stabilitetsgrupp för Norden och Baltikum, och i den finns det möjligheter att diskutera ett gemensamt agerande mellan dessa länder. Vi tror att detta får betydelse för möjligheten att få en effektivare tillsynsfunktion på plats. Vi är först i Europa med att ta det steget. Internationellt ses kapitaltäckningsregler över. Ett sådant arbete pågår för fullt.

Kort sagt, för att summera: Vi har sett en successiv framväxt av regelverken under åren. De har funnits där, men de har kanske inte varit så effektiva som vi vill. Nu tar vi ett stort steg för att etablera en europeisk tillsyn. Det tror jag har betydelse. De europeiska regelverken är nödvändiga. Den svenska stabilitetsplanen och de åtgärder vi har gjort har spelat en betydande roll för att Sverige har kunnat ta sig igenom den finansiella krisen. Det har haft betydelse också för Baltikum. Nu pågår också en översyn av de internationella regelverk som rör kapitaltäckning bland annat.

Till sist vill jag konstatera att alla de åtgärder som regeringen har vidtagit, de enormt stora och omfattande programmen och insatserna, inte har kostat skattebetalarna någonting. Det är i stället finanssektorn och aktieägarna som har fått stå för kostnaderna. Att värna skattebetalarnas intressen och pengar har alltså också varit en viktig del i regeringens politik.

Ordföranden: Vi tackar Urban Karlström för detta och går över till frågor från utskottets ledamöter. Först ut är Carl B Hamilton från Folkpartiet.

Carl B Hamilton (fp): Tack, herr ordförande! Jag tycker att en springande punkt är det som både Stefan Ingves, Martin Andersson och Urban Karlström säger, nämligen att ansvaret för den finanspolitik som har drivits och som drev länderna in i denna krissituation faller på lokala politiker. Det är lite olika i de olika länderna, det är riktigt.

Men kan man verkligen resonera på det sättet? Nej, det kan man inte, för konsekvensen har blivit att Sveriges riksdag har försatts i en utpressningssituation eftersom dessa banker i stort sett utgör betalningssystemet i de tre suveräna länderna. Vi kan från svensk sida aldrig acceptera att betalningssystemet i tre länder på andra sidan Östersjön från allmänna utgångspunkter faller ihop. Dessa länder skulle bli ännu mer politiskt instabila. Det går inte att ha en sådan begränsad syn och säga att det enbart är Baltikums lokala politikers ansvar.

Vi måste ha ett sätt att ingripa, och då är det riktigt som flera har varit inne på att ökad offentlighet och ökad oförvägenhet från de svenska myndigheterna är fullständigt ofrånkomlig. Om vi verkligen skulle ta på allvar att vi inte ska ingripa mot länder som de facto ställer Sverige inför denna situation, det vill säga att vi glider in i en utpressningssituation, menar jag att alternativet är att klippa av banden. Då får man i dessa länder inte ha banker som försätter oss i den situationen.

Då är man i och för sig inne på Erik Berglöfs fråga – det kanske är bra med banker som går över gränserna – men det måste bli konsekvenserna. Vi kan inte tillåta svenska banker att operera i Baltikum om det är så att de tillsammans med de lokala myndigheterna uppträder på det sätt som de har gjort. Jag tycker inte att det i denna sammanflätade värld går att säga att ett land ska kunna sätta andra länder i utpressningssituationer bara för att det är suveränt.

Ordföranden: Och vad är din fråga?

Carl B Hamilton (fp): Kan detta förlopp upprepas?

Ordföranden: Är det någon speciell du riktar frågan till?

Carl B Hamilton (fp): Egentligen är det väl mest Stefan Ingves och Martin Andersson. Ni är båda självkritiska, mest Martin – Stefan Ingves har kanske något mindre anledning, vad vet jag – men jag tycker att ni måste vara mycket tydligare beträffande det grundläggande problemet och hur man ska hantera det. Jag tycker inte att man som Urban Karlström bara kan falla tillbaka i att vi håller på att jobba med frågorna. Det räcker inte. Vi kan nämligen försättas i denna situation ganska snart igen, om utvecklingen går åt fel håll. Eller?

Ordföranden: Vi börjar med Stefan Ingves och Martin Andersson. Stefan Ingves börjar.

Stefan Ingves: Det är två olika utvecklingstendenser som ställs mot varandra. Å ena sidan har vi ökad ekonomisk integration och de styrproblem och samarbetsformer som detta kräver. Å andra sidan har vi regleringar och regleringssystem som baseras på att gränsöverskridande finansiella institut ska kunna hanteras av berörda länder i händelse av kris.

Vill man att det senare ska gälla måste man ha ett regelverk som är sådant att man har möjlighet att bryta upp en bank, och man får också tänka kring regelverk som pekar i riktningen att lokala dotterbanker sköter en betydligt större del av sin finansiering lokalt eller själva på den globala finansmarknaden i stället för centralt, via moderbolagen.

Det är ännu inte helt avgjort vilken väg vi kommer att gå. Det är helt enkelt två olika ekonomiska system eller inriktningar på en rörelse som vi har att hantera, där utvecklingen har varit sådan att vi länge varit för ökad ekonomisk integration. Det innebär att man i dagsläget kan låta banksystemet i ett land växa i alla möjliga olika riktningar och former, inklusive över gränserna, men där inte minst de europeiska regelverken inte har vuxit i samma takt. Vi har alltså inte haft möjlighet att parallellt med den ökade integrationen få stopp på det när någon har tyckt att det har gått för fort. Det är ett dilemma och något vi har att hantera.

Den andra delen i detta, som vi också har att hantera, är hur vi ska hitta balansen om det är så att vi inte återigen gör banksystemen helt och hållet nationella. Det vore att gå bakåt i tiden, men man måste hitta en balans som är sådan att man i den mån moderlandet tycker att utvecklingen i någon annan del av världen inte är acceptabel faktiskt har ett och annat verktyg för att kunna få stopp på den utvecklingen. Sedan får de båda nationer som är inblandade i trätan på ett eller annat sätt reda ut i vad mån det är lämpliga åtgärder eller inte.

Det är nämligen i detta avseende det inte har gått att komma fram under denna kris; det har liksom bara blivit stopp. Det har gått att i allmänna ordalag diskutera, men det har inte funnits någon möjlighet att dra ett streck i sanden. Den möjligheten bör man nog på ett eller annat sätt ha, inte minst mot bakgrund av att banksystemet i vissa länder blir allt större i förhållande till bnp.

Martin Andersson: Det jag kan tillägga är det jag var inne på i min presentation, nämligen att vi har haft stort fokus på egentligen bakåtblickande solvenskrav. Vi ser på om bankkoncernerna kommer att klara detta – ja, det kan de göra, och sedan har vi låtit riskerna byggas upp där. Tanken har lite grann varit att ägarna väl får ta de risker de vill med sina egna pengar; det är de som förlorar.

Det är dock här vi kommer in på att vi behöver det nya samhällskontraktet. Banker är speciella. Det är inte bara ägarna som tar förlusten, utan det gör även samhällsekonomin i stort. I slutändan riskerar skattebetalarna att få stå för det. Där behöver vi se på ett annat sätt. Vi måste vara mer aktiva när det gäller de risker som byggs upp. Även om vi utgår ifrån att solvensen för hela koncernen inte är hotad behöver vi med facit i hand nog vara mycket mer aktiva i ett tidigare skede.

Ordföranden: Urban Karlström vill också kommentera.

Urban Karlström: Jag tror att det är oerhört viktigt att se att den finansiella integrationen är en del av hela den europeiska integrationen på ekonomins område. Det har i grund och botten ett väldigt stort värde för oss alla ur ett tillväxtperspektiv, men det kräver ett antal saker. Det kräver att vi får mer muskler för att hantera obalanser av olika slag, som Carl var inne på.

Det som nu sker är en utveckling längs två parallella spår. Det ena är det jag tog upp och diskuterade en del, nämligen regleringar och den institutionella strukturen. Det är inte bara att vi diskuterar att göra detta, utan det har tagits faktiska beslut att etablera saker och ting. Vi är alltså på gång att få en starkare verktygslåda på området för att kunna hantera detta. Min poäng med att ta ett perspektiv bakåt är att det har funnits ett regelverk som har gjort att man i viss utsträckning har kunnat agera.

Det andra jag skulle vilja peka på är arbetet runt stabilitetspakten, som har att göra med att de europeiska länderna tillsammans har ett commitment att gå bort ifrån ekonomisk obalans. Det har diskuterats, och det har varit en viktig sak att lägga exitstrategier för de olika länderna, inklusive de baltiska länderna, för att komma ur finansiell obalans. Det finns alltså ett allt tydligare samarbete även på det makroekonomiska området för att hantera obalanser, och vi ska inte underskatta den betydelse det europeiska samarbetet har.

Kort sagt: Vi ska värna integrationen på ekonomins område, inte minst när det gäller finansiella tjänster, men vi ska matcha den med ett starkare europeiskt regelverk och en stark och effektiv stabilitetspakt.

Ordföranden: Tack för det! Då går vi till Thomas Östros, Socialdemokraterna.

Thomas Östros (s): Tack, herr ordförande! Utvecklingen på de finansiella marknaderna i Östeuropa och inte minst Baltikum är ett väldigt starkt argument för en stark överstatlighet när det gäller både tillsyn och övervakning av den finansiella sektorn. Min bedömning är att det vi nu gör på EU-nivå bara är första steget i en utveckling mot en allt tydligare överstatlighet.

Vi ser också en kombination i Baltikum av regeringar som har haft starkare tilltro till låga och platta skatter än de haft tilltro till stark ekonomisk politik. Det har i sig skapat en mycket riskfylld ekonomisk miljö. Lägg därtill svenska banker som mycket ansvarslöst har agerat utan att dra lärdom av krisen i Sverige i början av 90-talet. Det är egentligen ett obegripligt agerande från svenska banker, och det har kombinerats med ansvarslöshet från baltiska regeringar.

Riksbankschefen beskriver det som att vi saknar tvingande verktyg i detta förlopp. Jag vill höra Stefan Ingves beskriva vilka tvingande verktyg Riksbanken skulle behöva. Vad lämpar sig annars bättre att Finansinspektionen har? Alltså: Vilka tvingande verktyg behövs, och hur ska ansvarsfördelningen se ut mellan riksbank och finansinspektion?

Riksbankschefen sade också att vice riksbankschefen 2008 föreslog höjda kapitaltäckningskrav relativt sent i förloppet. Är det första gången som den typen av väldigt konkreta förslag kommer? Jag vill också fråga Finansinspektionen varför man inte fullföljde den typen av förslag om höjda kapitaltäckningskrav. Vad var skälet till att inte genomföra det?

Stefan Ingves: Vem som ska göra vad är en rätt komplicerad fråga, och det pågår också en oerhört intensiv internationell diskussion om hur detta ska se ut. Det blir lite olika i olika länder; i vissa fall har centralbanken tillsyn, och i andra fall har centralbanken inte tillsyn. Om jag utgår från det exempel där man har det som vi har det i Sverige för närvarande, tror jag att det är så att huvuddelen av de rent bankspecifika konkreta åtgärderna är frågor som naturligtvis måste utredas noga på Finansinspektionen.

Man kan dock också tänka sig att en centralbank har ansvaret för att begära att en tillsynsmyndighet vidtar åtgärder i sammanhang där man gör bedömningen att hela det finansiella systemet kan råka i sken därför att man observerar en utveckling som är ohållbar. Det kan till exempel vara för stor utlåning i utländsk valuta eller för snabbt växande utlåning till någon samhällssektor. Det kan vara syn på risker så att man önskar att kapitaltäckningen ökar, eller – om man pratar mer centralbanksmässiga åtgärder – att införa kassakrav på ett sådant sätt att det blir dyrare för bankerna att låna ut eftersom man helt enkelt måste deponera en del av medlen hos centralbanken. Då kan centralbanken själv bestämma ersättning eller till och med att inte ha någon ersättning när den typen av åtgärder vidtas. Det är i så fall väldigt tydliga signaler.

Därutöver är det så att de stora betalningar i landet som bankerna gör går via Riksbankens betalningssystem, och där måste man ställa säkerhet också när man lånar. Det betyder att vi genom att reglera vilka säkerheter som krävs och hur långt de säkerheterna räcker kan bestämma vem som över huvud taget får vara med och på vilka villkor.

Sedan kräver det en ganska noggrann teknisk diskussion myndigheterna emellan så att man klargör vem som gör vad. Mellanvarianten av detta är det som nu växer fram i det europeiska systemet där European Systemic Risk Board förväntas uttala sig om vad andra ska göra.

Om man sedan inte vidtar de åtgärder som man ber om, får den som förväntas vidta åtgärderna förklara i offentligheten varför man i så fall väljer att inte vidta åtgärderna. Om man går den vägen, vilket jag tror är en framkomlig väg givet det regelverk vi har i Sverige, betyder det just att vi måste bli mycket tydligare i offentligheten när det gäller detta.

Martin Andersson: Jag kan tillägga till det Stefan sade här att det offentliga samtalet är väldigt viktigt i det här sammanhanget, som jag också tryckte på i presentationen. Det är viktigt att vi lyfter fram detta. Vad som sägs i slutna rum kan man alltid träta om i efterhand och om hur stark man har varit i formuleringen.

Vi tänker oss att vi har ett offentligt samtal i den här regin eller i någon annan regi med ett offentligt protokoll. Stefan Ingves, jag och kanske någon representant från regeringen diskuterar hur vi ser på riskerna, vilka åtgärder vi tycker det finns anledning att vidta eller vilka skäl det finns att i det här läget inte vidta några åtgärder.

När det gäller den specifika händelsen 2008 beslöt Finansinspektionens styrelse i juni 2008 när bland annat Lasse Nyberg tog upp frågan om man skulle höja kapitalkraven i Baltikum att inte göra det.

Går vi tillbaka till Eriks bilder från i morse var krisen då redan på väg i Baltikum. Det var ett väldigt sent skede. Är det någonting som skulle ha bitit skulle det ha gjorts 2005–2006, och då framfördes inte den typen av argument.

Nu kan vi se i en del av de läroprocesser, med den nya finansinspektion vi håller på att bygga att det är sådant vi måste bli bättre på. Det handlar om att reagera i tid. Att komma in väldigt sent med den typen av förändringar skulle bidra väldigt lite, i varje fall i positiv riktning.

Lars Elinderson (m): Jag har också två ganska precisa frågor som gäller det som sagts i föredragningen. Den första frågan gäller det som sist kom upp om kravet på höjd kapitaltäckning under krisens gång.

Vilka lagliga möjligheter finns det att löpande pröva det? Det regleras av kapitaltäckningskraven som beslöts av riksdagen året före. Vilka lagliga möjligheter har man att ha flexibla kapitaltäckningskrav på detta sätt? Kräver inte det en lagförändring? Det är den första frågan.

Den andra frågan har mer att göra med den förändrade infrastrukturen när det gäller tillsynen. Tillsynskollegierna ska också kombineras med möjligheten till ett medlingsbeslut. Om man nu sätter in krisen i Baltikum i en sådan tidsaxel som du presenterade här, och man hade haft den möjligheten att fatta medlingsbeslut i den konkreta situation som var i Baltikum, till exempel i anslutning till den snabba fastighetsbubblan som uppstod, vilka möjligheter hade man då haft att begränsa till exempel kreditexpansionen akut med hänvisning till möjligheterna att fatta medlingsbeslut?

Martin Andersson: Tittar vi på de verktyg vi har så har Finansinspektionen en stor flora av verktyg att använda. Vi har också, som du var inne på, kapitaltäckningen. Det nya kapitaltäckningsregelverket som kom i Sverige i februari 2007, Basel II-regelverket, ger oss möjlighet att ha det som på regleringsspråket handlar om pelare 2. Det faktiska kapitalkravet som man räknar fram på de risker som man ser är pelare 1. Pelare 2 är där kan vi lägga på ett högre kapitalkrav där vi anser det så befogat.

Det innebär att vi har alla de möjligheterna och har haft det sedan februari 2007. Vi hade inte det flexibla bedömningsbaserade instrumentet på plats under 2005–2006 när bubblan verkligen byggdes upp på allvar i Baltikum. Men vi hade andra verktyg. Vi hade kunnat ändra riskvikter i kapitaltäckningsreglerna. Vi hade kunnat införa olika typer av restriktioner

på långivning. Instrumenten fanns där. Vi valde av olika anledningar att inte använda dem. Sett med facit i hand underskattade vi problemen där och borde kanske ha agerat annorlunda.

Ser man på EU-tillsynen är det som är viktigt att de nya myndigheterna som kommer in här kommer att sätta standard för tillsynen. Det innebär att tillsynen i alla länder kommer att lyftas från hur den ser ut i dag. Det gäller särskilt i de länder som har en svag tillsyn. Där kommer man att tvingas att göra förbättringar.

Väl så viktigt i tillsynssamarbetet, där vi ibland kan ha olika uppfattningar myndigheter emellan, är att det finns en högre instans som kan avgöra vad som ska gälla. Ibland kan strävan efter konsensus innebära att man inte tar tag i problemen i tid. Det är alltid någon som tycker att det är ganska jobbigt, obehagligt eller orättvist för det landet. Då finns det ett sätt att lösa den typen av konflikter. På så sätt tror jag att vi har lagt grunden för mycket starkare möjligheter att ingripa.

Den andra delen är att vi måste bygga tillsynsmyndigheter som är analytiskt starkare och kan göra de bedömningar som gör att vi vågar använda våra verktyg, får respekt för att vi använder dem och att man respekterar oss för den kompetens som vi besitter.

Roger Tiefensee (c): Tack till alla inledare för väldigt intressanta föredragningar. Jag har en fråga som egentligen riktar sig till Stefan Ingves och Martin Andersson.

Alla inledare var inne på att det fanns tydliga tidiga signaler. Martin uttrycker det väldigt bra att en av lösningarna är att det offentliga samtalet ger starkare och tydligare signaler. Det har sagts saker i slutna rum, men signalerna har inte lett till någon handling eller någon förändring.

Min fråga är: Räcker det? Diskussionen gäller mandaten för finansiell stabilitet som Riksbanken har för makroekonomin och Finansinspektionen har för mikroekonomin. Finns det någon anledning att diskutera gränsdragningen mellan era mandat i detta?

Jag har också en fråga till Urban Karlström. Jag tror, som flera varit inne på, att det offentliga samtalet och offentligheten ger starkare och tydligare signaler. Samtidigt har det när det gäller strukturen för tillsyn och informationsutbyte inom EU funnits en diskussion om hur mycket som ska vara offentligt. Kan vi nu vara trygga i att det som bör vara offentligt för att ge starka signaler och tydliga svar blir offentligt?

Martin Andersson: Jag tror väldigt mycket på att det offentliga samtalet är en viktig del i detta. Som Stefan också nämnde tidigare är det att vi i ett offentligt samtal diskuterar de risker vi ser från Finansinspektionen och de risker man ser från Riksbanken och hur de lämpligen ska tas om hand. Det gäller om vi är överens. Men det är lika intressant om vi inte är överens om riskerna och varför vi inte ska ta dem. Man får på så sätt ett tydligare ansvarsutkrävande. Det vore en bra utveckling som skulle kunna ge starkare signalering till bankerna och andra finansiella företag och hur de ska agera på det vi ser. Det skulle ge en mycket större tyngd i det.

Vi har naturligen som tillsynsmyndighet mycket av mikrofokus. Men Finansinspektionen är en av få tillsynsmyndigheter i världen som sedan många år har haft målet om finansiell stabilitet inskrivet i sin uppdragsbeskrivning från riksdagen och regeringen. Det innebär också att vi har ett ansvar för finansiell stabilitet och det bredare perspektiv som nu mycket diskuteras internationellt.

Vi kan se att Riksbanken var den första centralbank i världen som gav ut en stabilitetsrapport där man försökte sätta riskerna i ett större sammanhang för hela den finansiella stabiliteten. På samma sätt var Finansinspektionen en av de första tillsynsmyndigheterna i världen som gjorde samma sak och har det perspektivet. Skillnaden ska inte överdramatiseras i svenskt sammanhang.

Vi har ett bra samarbete med Riksbanken om dessa frågor. Riksbanken har en överlägsen kompetens när det gäller makrofrågor. Men vi har ett gränsland, och det handlar om hur vi tar de frågorna vidare. Det samarbetet finns all anledning att fördjupa och förbättra. Men dramatiken i det ska inte överdrivas.

Stefan Ingves: Det är väl värt att titta på frågan hur man ska hantera kombinationen makrotillsyn och mikrotillsyn, om jag nu använder det språkbruket. Vad är lämpligt när det gäller att hantera gränsdragningen? Det pågår mycket internationellt arbete för närvarande kring de frågorna.

Det vore en poäng i sig att på något sätt återföra det till svenska förhållanden och fundera kring det. Vad är bra? Kan det bli ännu bättre om vi ändrar på saker och ting? Det gäller inte minst frågeställningen hur man för detta offentliga samtal. Det är en viktig del i den institutionella uppbyggnaden.

Samtidigt kommer vi inte ifrån det som Martin Andersson berört här några gånger tidigare. Om det är så att Finansinspektionen fortsättningsvis inte har de resurser som den anser sig behöva för att utöva tillsyn hamnar tillsynen hos Riksbanken i tysthet.

Om vi har större resurser och de finansiella musklerna att hyra in konsulter som rotar igenom bankerna i Baltikum, eller var de nu råkar göra sitt rotande, står det inte riktigt rätt till när det gäller hur man ska hantera de här frågorna. Låt vara att det är helt okej och i sin ordning att göra det på kort sikt. Det är så det blir när man måste lösa akuta problem. Men det är inte en ordning som är särskilt lämplig på lång sikt.

Har vi det på det sättet har vi en tillsynsmyndighet som hela tiden har ett bekymmer med sina resurser och att bygga upp den kapacitet som man behöver i dagsläget för att utöva tillsyn. Det är inte bra.

Urban Karlström: När det gäller din fråga, Roger, om öppenheten i den nya europeiska tillsynsstrukturen var det föremål för förhandlingar. Där drev Sverige linjen att man skulle formulera regelverket något annorlunda än vad det faktiskt blev.

Det vi ville var att utgångspunkten skulle vara att alla sådana signaler de facto ska vara offentliga. Man skulle fatta ett enskilt beslut om man av någon anledning inte ville ha det offentligt. Nu blev det tvärtom. Det finns en särskild beslutsprocedur för att offentliggöra de varningar man utfärdar.

Vi ville ha det på ett annat sätt. Men det fanns inte stöd för detta bland de övriga europeiska länderna. Det finns en väg att gå när det gäller att etablera svensk öppenhet i olika avseenden runt om i Europa.

I realiteten tror jag inte att det behöver spela någon avgörande och stor roll hur man hanterar ett enskilt fall. Det ligger i sakens natur att det är många som agerar. Vi bygger en institutionell struktur där man har olika roller och spelar mot varandra. Jag tror att det egentligen inte är något stort problem även om vi hade velat se regelverket utformat på ett annat sätt.

Öppenhet i dessa avseenden – det vill jag verkligen understryka, och där håller jag helt med både Stefan och Martin – är oerhört viktigt. Jag vill understryka att de stresstester som både Riksbanken och Finansinspektionen har gjort av de svenska bankerna under förloppet har varit värdefulla och väldigt viktiga.

Myndigheternas bedömning av detta har kunnat göras transparent för att alla ska kunna bilda sig en uppfattning om hur sakernas tillstånd ser ur.

Erik Berglöf: Det är inte ett direkt svar på den fråga som ställdes, men jag tycker att det är viktigt att lyfta blicken lite grann från det svenska perspektivet.

Det handlar om gränsöverskridande verksamheter. Carl B Hamilton har beskrivit den frustration som han känner som svensk politiker. Stefan Ingves beskrev den frustration han känt som riksbankschef att förhandla med myndigheter i enskilda länder i Baltikum.

Om vi ser det från deras perspektiv, eller om vi ser det från ett östeuropeiskt lands perspektiv, behöver ni inte tillbringa lång tid i Baltikum för att mötas av hur man kände sig totalt exponerad och hjälplös i den här situationen. Det fanns ett banksystem där det fanns en stor risk så sent som i mars förra året att det totala banksystemet i dessa länder skulle ha försvunnit.

Det fanns en risk att till exempel stödprogram för bankinsatser i Västeuropa inte hade tillåtits stödja dotterbolag i Östeuropa. Vi skulle ha sett en massflykt från Östeuropa.

Den poäng jag försökte göra i mitt inledningsanförande var att vi också måste se till incitamenten hos de myndigheter som har att tillse och övervaka. Det är här jag menar att det europeiska perspektivet och den europeiska nivån är oerhört central.

Det är också oacceptabelt för värdländerna med de svenska bankernas och i vidare mening de västeuropeiska bankernas dotterbolag. Det är orimligt att de försätts i den här situationen och politiskt tvingas till oerhört

plågsamma insatser. Det är i en situation där de i många avseenden var väldigt beskurna när det gällde möjligheten att förebygga de problem som uppstod.

Det är orimligt att tänka sig att svenska myndigheter ska ta den typen av hänsyn. Det är inte de svenska myndigheternas uppgift. Det har också beskrivits tydligt här. När man tittade på banksystemets totala solvens fanns det ingen risk. Men risken fanns i banksystemen i de enskilda länderna i Baltikum.

Det är otroligt viktigt att vi får ett fungerande system på Europanivå. Det är fortfarande väldigt oklart hur pass effektivt det kommer att bli. Många av de mekanismer som nu diskuteras och har beslutats om är fortfarande oprövade.

Vi har kommit oerhört långt under ett år. Men för att vi ska få ett system som är legitimt från både värdlandsperspektiv och hemlandsperspektiv måste vi ha en mycket starkare utveckling på Europanivå.

Ulla Andersson (v): Det är väldigt intressant att lyssna på de erfarenheter och synpunkter som kommer fram. Jag kan konstatera att det politiska ansvaret abdikerade när man avreglerade utan att samtidigt bygga det andra benet.

Jag har några frågor. Stefan Ingves har i sina bilder en punkt där det står: Vice riksbankschef Nyberg varnade i Finansinspektionen och föreslog åtgärder. Min fråga till Ingves är: Hur vanligt är det att Riksbanken varnar i Finansinspektionen och föreslår åtgärder?

Jag skulle också vilja fråga Martin Andersson: Vidtog man de åtgärderna? Om man gjorde det, hade man då ytterligare åtgärder som man kunde ha vidtagit? När jag lyssnade på dig lät det som att du ansåg att man egentligen hade verktygen men man kanske inte använde dem.

Om man inte använde de verktyg man hade, har jag en fråga om den kommentar du hade, om jag fattade den rätt. Du får i så fall rätta mig om jag missförstod. Du sade någonting om att bankerna riskerade sina egna pengar. Man kan nu inse att det inte bara är aktieägarna som får stå för notan, utan det får också skattebetalarna göra. Jag undrar om det var styrande i Finansinspektionens agerande.

Min fråga till Stefan Ingves, Martin Andersson och Urban Karlström är: Pågår det några diskussioner om att slå ihop Riksbanken och Finansinspektionen för att få en starkare kontrollmyndighet? Min fråga till er alla tre är: Skulle vi behöva tillsätta en finanskommission för att skapa de bästa åtgärderna för att förhindra att detta återupprepas?

Stefan Ingves: Nej, det är inte särskilt vanligt att vi föreslår specifika åtgärder. Måhända är det också så att ett skäl till det är att det under lång tid också har varit goda tider. I goda tider är det svårt att ibland se behovet av åtgärder.

I det här specifika fallet ska man komma ihåg att det varit så under lång tid. Jag kan visa en lång lista på när vi har tagit upp vår oro i Baltikum både i Finansinspektionens styrelse och på annat håll på olika nivåer i organisationen. Så småningom nådde vi en punkt, även om det var väldigt sent. Det kan jag hålla med om. Det är lätt att se med facit i hand.

Vi kom till slutsatsen: Det räcker inte att bara prata. Det är nog så att det är angeläget att också framföra att nu behöver man göra någonting mer utöver att bara oroas i största allmänhet.

När det gäller konkreta åtgärder är det mer så att det löpande samtalet tjänstemännen emellan har format bilden av vad vi oroar oss för och vad man oroar sig för på Finansinspektionen. Där är också skälet till att väcka den här frågan som vi har gjort i dag att vi kan bli tydligare.

Detta räckte inte. Det är nog så att vi får fundera kring det offentliga samtalet i det här sammanhanget så att det går lättare att hålla reda på vad som har sagts och att det också är tydligt för andra att följa vad som har sagts i olika sammanhang.

Frågan om man ska slå ihop Finansinspektionen och Riksbanken på det ena eller andra sättet är en fråga som egentligen inte är för mig att svara på. Det är andra som står för de besluten och har att fundera kring det.

Jag kan bara notera att det är en fråga som är i viss mening evig. Den diskuteras i andra länder. I vissa fall är det så att i de länder där man har haft problem och tillsynsmyndigheten fanns inom centralbanken flyttade man ut den. I andra länder där man hade problem och tillsynsmyndigheten var utanför centralbanken flyttade man in den i centralbanken.

Därför har jag inget bra svar på den frågan. Det är väl värt att titta på vem som gör vad och fundera på det inför framtiden. Men det är inte en fråga för mig att i dagsläget ha bestämda synpunkter på.

Det som de facto har hänt under senare år är att det har skett ett intensivt informationsutbyte inte minst när det gäller att skapa våra stabilitetsrapporter. Det är en process som Finansinspektionen har varit delaktig i. Det är också så att de baltiska länderna har varit inblandade i den processen, måhända kanske inte alltid med någon större glädje från deras sida givet att siffrorna nu ser ut som de gör. Men det har också varit en del av informationsutbytet.

Som jag påpekade har vi återkommit till resursfrågan i olika omgångar. Vi har på ett eller annat sätt i bakgrunden hjälpt till så att det förhoppningsvis på ett bättre sätt än annars har gått att lösa de akuta frågor som har funnits för stunden.

Den sista frågan var om det är dags för en finanskommission för att titta på lärdomarna av detta. Svaret på det är ja. Jag tror att det vore bra att på något sätt försöka samla ihop myllret av potentiella regeländringar och pågående arbete med regeländringar och på något sätt försöka summera. Vad var det alla inblandade kom att göra i det här sammanhanget? Vad var det som inte gjordes? Går det att få det att hänga ihop på ett bättre sätt i fortsättningen?

När man gör det kan man inte göra det från enbart ett svenskt perspektiv. Som Erik Berglöf har påpekat har vi i dag en ekonomisk integration som är sådan att jag tror att det är hart när omöjligt att göra någonting enbart nationellt. Man måste också snegla på vad som sker runt omkring oss i Europa.

Martin Andersson: När vi har gått tillbaka och tittat på styrelsediskussioner och andra diskussioner som vi har haft med andra myndigheter och vad vi kan hitta i våra arkiv konstaterar vi att frågan var uppe i juni 2008: Finns det anledning att göra någonting åt kapitaltäckningen för de risker som finns i Baltikum?

Som jag sade var det i ett väldigt sent skede när krisen redan var ett faktum. Samtidigt gjordes bedömningen att man i det läget fortfarande hade solvensperspektivet. Det är inte så mycket vi kan göra i alla fall, eftersom det bara är för banken att shippa över lite mer kapital till de baltiska staterna. Det skulle de facto inte leda till så hemskt mycket.

Ser vi tillbaka är en av lärdomarna: Vi borde nog ha gjort det, vi borde ha gjort det 2005–2006. Men den diskussionen fanns inte – det var ingen som lyfte upp den frågan. Vi hade kanske inte kunnat strypa kreditgivningen i Baltikum. Men vi hade skickat en väldigt mycket starkare signal till bankerna: Det ni håller på med är inte okej, ni måste ta tag i er kreditsida.

Vi har i flera fall sett att bankerna har haft en alldeles för slapp kreditgivning. Man har haft alldeles för dåliga processer. Det är delar av det arbete vi måste ta med oss inför framtiden.

När det gäller att slå ihop med Riksbanken kan man konstatera att det finns två statliga myndigheter inom det här området, Riksbanken och Finansinspektionen. Riksbanken har penningpolitiken som en annan väldigt viktig uppgift för dem. Vi har ett mycket bredare mandat för tillsyn än att bara titta på stabiliteten i de stora bankerna, som ligger inom Riksbankens primärområde.

Vi kan samtidigt konstatera att vi lever i två ganska skilda världar. Riksbanken, som Stefan var inne på, är en väldigt resursstark verksamhet. Den kan köpa in konsulter och göra det de behöver ha, medan vi kan se att vi under krisens uppbyggnad var tvungna att dra ned kraftigt på våra möjligheter att bedriva tillsyn för att kunna implementera regelverksförändringar.

Den frågan måste man bolla tillbaka. Det ena sättet är att slå ihop den resurssvaga med den resursstarka och få någonting starkare. Det andra är att fråga sig: Är det ett bra riggat system vi har när en myndighet kanske inte klarar att fullt ut fullgöra sina uppgifter samtidigt som den andra har pengar över? Men det är en fråga för er.

Urban Karlström: Regeringen har under de här åren gjort väldigt många saker för att vi skulle hantera krisen. En av de saker som har gjorts men som vi inte har pratat så mycket om är en successiv förstärkning av Finansinspektionen och att ge den mer resurser. Där ligger det oerhört mycket rätt i det Martin säger.

Finansinspektionen behöver ha analytiska resurser och ha muskler. För det krävs resurser. Det gäller inte minst den förändring som nu sker på europeiskt plan där vi etablerar nya tillsynsstrukturer, kollegier. Det handlar om att gå in i ett aktivt arbete mer intensivt på Europaplanet än tidigare. Det kräver resurser.

Den stora institutionella förändringen, som jag tycker att vi har lärt oss av finanskrisen, är att bygga en starkare institutionell struktur på det europeiska planet. För att vi aktivt ska kunna vara delaktiga i den, inte minst för att vi har så stor finansiell sektor, krävs det mer resurser, ytterligare resurser och förstärkning av resurser till Finansinspektionen.

Det tittar vi på kontinuerligt. Det handlar om när, var och hur mycket. Regeringen har tillfört resurser till Finansinspektionen. Det är viktigare än en diskussion om Riksbanken och Finansinspektionen ska slås ihop att man tittar på det europeiska planet och resursfrågan.

I en vidare mening är det viktigt att vi förhoppningsvis nu i slutet på finanskrisen systematiskt går igenom och drar lärdomar av de förlopp som vi har varit igenom. En sådan systematisk genomgång med någon form av utredning tror jag att det är dags att vi nu diskuterar och sätter i sjön för att vi på ett konstruktivt och metodiskt sätt kan lära oss av det mycket exceptionella förlopp som vi varit igenom.

Mats Pertoft (mp): Tack för en väldigt intressant och ganska samstämmig bild som vi har fått här. Samtidigt kan jag inte undvika en viss känsla av plottrighet när jag lyssnar på beskrivningen av vad som har skett.

Det intressanta är nu att i princip alla i panelen lyfte fram behovet av nya starkare regleringar av olika slag både nationellt och på EU-nivå. Samtidigt lyfts det offentliga samtalet fram.

Det offentliga samtalet är väldigt viktigt. Det håller jag absolut med om. Tyvärr tenderar det offentliga samtalet att gå i liknande vågor som konjunkturen. Man glömmer lätt, kanske alltför lätt och för snabbt.

Det är den risken jag nu kan se. Samtidigt undrar jag: Hur långt är medlemsländerna beredda att gå inom EU? Vi hörde nyss hur Sverige hade ambitionen att vilja gå längre i flera frågor men fick backa för majoriteten.

Jag undrar lite grann om det som också Ulla Andersson varit inne på om en finanskommission, och det nämndes olika utredningar. Vilka olika alternativ har vi nu framöver att hålla ihop detta?

Det verkar finnas en god vilja, men det tycks saknas sammanhållning och balans. Vad kommer att ske på EU-nivå i dessa frågor och vad måste balanseras nationellt? Om EU inte är berett att gå tillräckligt långt måste vi i Sverige kanske fundera mer på vad vi vill göra. Vilka steg är vi beredda att ta för att säkra att dessa problem inte upprepas? Jag riktar min fråga till alla deltagarna i panelen.

Martin Andersson: Vi ser att mycket av det som måste göras ligger på europeisk nivå. Det vi gör måste vara i samklang. Vi får dock inte sitta still och vänta. För Finansinspektionen är en av de stora lärdomarna att vi

till exempel kraftigt underskattat likviditetsriskerna. Vi har alldeles för svag reglering av likviditet. Det är ett område som vi tar tag i nu. Vi tänker inte sitta och vänta på att systemet kommer på plats i Europa.

Ett annat omdebatterat regelförslag som vi beslutade om i december gäller bonusar och rörliga ersättningar att hitta en reglering som tar sikte på större långsiktighet och tar bort ett kortsiktigt risktagande i banksektorn. Där gick vi också före vad som hände i övriga Europa. Vi fick återigen mycket kritik från branschen med hänvisning till vikten av ”level playing field”, en jämn spelplan – man får inte skapa konkurrensnackdelar. Man kan dock inte driva det argumentet för långt, för det innebär en risk att man hela tiden försöker skjuta allt framför sig: att vi inte kan göra något förrän alla andra har gjort samma sak. Vi måste se till att vi bygger ett robust system, och det är en del som vi jobbar med.

Den andra delen är att vi jobbar mycket med hur vi kan bli bättre som tillsynsmyndighet, hur vi kan bygga upp en analytisk kompetens och göra bra bedömningar av situationer och agera på de bedömningarna. Det är ett arbete där vi har kommit ganska långt under året och har en mer aktiv sådan syn än vad många av kollegerna i Europa har hunnit anamma hittills. Det innebär dock inte att vi ska slå oss till ro och vänta på att det händer i Europa; vi måste rigga vår egen bakgård först.

Stefan Ingves: Vi får helt enkelt avgöra när vi tycker att det som sker på europeisk nivå är till fyllest i den meningen att de europeiska regelverken och det europeiska samarbetet levererar så att vi kan hantera inte minst gränsöverskridande frågor på ett sådant sätt att riskerna är hanterliga. Kommer vi till den omvända slutsatsen, att den europeiska modellen inte rör sig på det sätt som vi anser nödvändigt för att hantera nationella intressen, får vi helt enkelt lösa frågorna efter eget huvud på nationell nivå så gott det går. Det är inte alltid en konkurrensnackdel att ha något strängare regler än andra; i vissa fall är det faktiskt en fördel.

Sonia Karlsson (s): Herr ordförande! Jag tackar panelen för intressant information. Samarbetet mellan våra myndigheter har tagits upp. I Riksbankens rapport om finansiell stabilitet från 2009, den andra rapporten, konstateras i diskussionen om hur man ska förebygga att Riksbankens instrument är mer mjuka, förutom att man kan tillföra likviditet i banksystemet. I rapporten hänvisas också till att Riksbanken skiljer sig från Finansinspektionen eftersom man har större möjlighet att gripa in direkt mot enskilda institut. I samma rapport tas också upp att det sedan ett antal år finns en överenskommelse mellan Riksbanken, Finansinspektionen och Finansdepartementet – och sedan 2008 också med Riksgäldskontoret som stödmyndighet – om att ni ska samarbeta och utväxla information om frågor som rör finansiell stabilitet och krishantering. Detta har jag uppfattat tidigare, och jag har trott att det förs ett bra samtal och att man inte bara har haft denna viktiga diskussion på ett styrelsemöte. När man läser rapporten tror man

att ni utväxlar, och om Riksbanken för fram viktiga synpunkter har Finansinspektionen möjlighet att följa upp det och ta mer tvingande beslut. Det är min ena undran.

Min andra gäller att Riksbanken säger att man saknar skarpa tvingande verktyg. En del som Riksbanken ändå har är valutareserven. Riksbankschefen visade en bild på att valutareserven var för liten. I utländsk valuta låg det närmare 280 miljarder i september 2008. Då var valutareserven bara 200 miljarder. Finansutskottet var på besök hos Riksbanken i oktober 2008. Då tog riksbankschefen upp behovet av att öka valutareserven. Det tog dock ganska lång tid, och jag kommer inte ihåg exakt när Riksbanken tog beslut, men jag tror att det var en bra bit in på 2009. Det är väl ändå detta som Riksbanken kan hantera.

Stefan Ingves: Den första frågan gällde samarbetet. Det är två delar i detta. När det blir kris handlar samarbetet inte främst om vilka nya regler vi ska ha i framtiden utan om att resonera sig fram till hur vi hanterar de frågor som har uppkommit. Då rör samtalen hur vi ska hantera det ena eller andra, om något nytt hemskt är under uppsegling och hur vi i så fall ska hantera det. Dessvärre var det så i detta fall att de regelverk vi hade under 90-talet försvann, för de hade solnedgångsklausuler. När vi började på ny kula på 2000-talet fanns inget av detta. Då blev det med nödvändighet, vilket Urban och andra kan redogöra för mer i detalj, stort fokus på att återuppväcka detta på kort sikt för att hantera de bekymmer som fanns i Sverige. Urban Karlström har gått igenom lite delar av detta.

Det som i övrigt kom att behandlas i en rad olika former och i ett mycket stort antal samtal i olika sammanhang rörde hur vi skulle hantera Island, som är en historia för sig med liknande skeenden, och sedan så småningom hur vi skulle hantera de baltiska länderna när det är många parter i Sverige och ett stort antal andra länder inblandade och när Sverige antingen via Riksbanken, vilket vi sedan gjorde, eller via regeringen är på väg att ingå avtal med ett land där vi i vår tur förväntar oss att landet ska vidta en mängd olika åtgärder för att rätta till sina problem. Det kräver även inblandning av Internationella valutafonden och av EU-kommissionen i Bryssel. Det kräver samtal och en hög energinivå för att få något resultat av detta.

I en sådan värld under ett sådant skeende räcker inte kraften till att snickra på framtida regler. Det vi talar om här i dag är hur dessa samtal ska gå till framgent när det gäller att hantera hur det ska se ut framöver så att vi undviker detta. Det är dock två olika skeden. Det ena är krishantering som sådan med alla dess olika turer, inte minst att hantera den stora osäkerhet som finns. Det andra är, givet att krisen har inträffat, när vi kommer ur krisen, hur man ska föra samtal om framtida regler och regelutformning.

När det gäller valutareserven är det en lång rad olika åtgärder som har vidtagits. Den första åtgärden vidtas 2007 när Riksbanken ingår ett swapavtal med ECB på 10 miljarder euro. Vi kommer att använda en del av

vår egen valutareserv, och vi lånar ut i dollar. Vi har också ett swapavtal med Federal Reserve på 30 miljarder dollar. Alla dessa pengar går ut i det svenska finansiella systemet.

Den specifika frågan gällde när valutareserven till slut fylldes på. De besluten fattades först i maj eller juni 2009. Då ökades valutareserven med 100 miljarder, varav 30 miljarder temporärt kom från Europeiska centralbanken, medan Riksgälden höll på att ordna sin utlandsupplåning så att de 100 miljarderna så småningom kunde läggas till valutareserven. Då är vi framme vid hösten 2009. I det avseendet var det en ganska lång process.

Urban Karlström: År 2008 när krisen bröt ut i Sverige hade vi inte hela den institutionella strukturen och regelverket på plats, utan det pågick ett intensivt arbete, som ni väl vet, för att etablera detta. Något vi kan ta med oss är att det efter en kris gäller att utnyttja politiskt momentum för att dra lärdomar och sätta regelverk på plats. Det gjordes inte i den omfattning som vi kan se att man borde ha gjort efter 90-talskrisen. Vi får inte göra samma misstag när vi summerar denna finanskris, utan vi drar lärdomar och vidtar de långsiktiga åtgärder som krävs.

Vi hade ett gott samarbete med och enligt min bild även mellan myndigheterna under krisskedet. Sonia nämnde stabilitetsrådet. Det är ett organ som är etablerat för samarbete mellan Finansdepartementet, Riksbanken, Finansinspektionen och Riksgälden när den senare fick sin roll som bankkrismyndighet. Det är icke ett beslutsorgan. Däremot är det ett organ för informationsutbyte om vad som sker, analyser av det som sker och samtal om det. Det spelade en roll som en plattform för ett nära samarbete under krisförloppet. Min erfarenhet och uppfattning av samarbetet är att det har fungerat mycket väl mellan myndigheter och mellan regeringskansli och myndigheter för att hantera kriserna.

Anna Lilliehöök (m): Herr ordförande! Rubriken för Martin Anderssons anförande var Bubblan i Baltikum – lärdomar för Finansinspektionen. Vi hörde hur man bygger upp försäkringssystem inför nästa kris. Erik Berglöf sade också att det var bra att de västeuropeiska länderna var beredda att stötta så att dessa finansiella institutioner fanns kvar i Baltikum och öststaterna.

Jag skulle vilja anlägga ett beteendevetenskapligt perspektiv på det här. Vi ser hur myndigheter, stat och politiker lärt sig av detta. Men vad har de finansiella institutionerna, det vill säga bankerna, lärt sig av det? Har de fått den smisk på fingrarna som de behöver för att hålla borta dem i fortsättningen? Eller bygger vi nu upp ett sådant tätt försäkringssystem så att det börjar bli lugnt för alla i branschen igen och när det kommer till det enskilda beslutet nere på bankkontoret om man ska ta krediten eller om den ska gå till konkurrenten så är man tillbaka i gamla spår? Hur kan vi få en beteendeförändring? Jag vänder mig till Martin Andersson som jag tror är mest berörd.

Martin Andersson: Tar man ett steg tillbaka kan man se att när den akuta krisen slog till i Sverige hösten 2008 var svenska banker nästan de enda i västvärlden som stod starkt rustade. Det är viktigt att komma ihåg det. De hade hög lönsamhet och bra kapitalbuffertar. Lyckosamt var även att de svenska statsfinanserna var så bra. Det gjorde att vi hade möjlighet att agera på ett trovärdigt sätt. Där låg en hel del lärdomar av den kris som vi hade på 90-talet.

Att många institut redan gick på knäna och hade fått ta emot stöd när den akuta likviditetsfasen kom berodde på att man till exempel hade investerat mycket pengar i amerikanska dåliga krediter eller värdepapper baserade på bolån. Hela idén bakom de så kallade subprimeinstrumenten byggde på att man lånade ut till personer som inte hade råd att betala för sitt lån men där säkerheten hade ett värde. Den typen av pantbelåning höll vi på med ganska mycket i Sverige i slutet av 80-talet. Man tittade inte på låntagarens betalningsförmåga utan på pantens värde. Det gjorde att vi sedan fick en bankkris i Sverige, och bankerna lärde sig ganska mycket av det. Inför den krisen talade man bara om marknadsandelar; det styrde man bankerna på. Jag jobbade själv i bank då, så jag vet att allt handlade om marknadsandelar.

Efter det har man sett ett mycket sundare beteende här. Vad bankerna nu fick erfara var att de inte hanterade det som hände i Baltikum på ett bra sätt. Där gjorde man precis samma misstag som i Sverige inför 90-talskrisen: man lånade ut mot säkerheter. Man lånade ut mot fastigheters värde mer än betalningsförmåga. Man utgick från att lönerna skulle fortsätta stiga med 30 procent per år, vilket var ett helt orimligt antagande. Man styrde helt på marknadsandelar. I de samtal vi hade med bankerna sade de: Stramar vi åt nu kommer någon annan av våra konkurrenter att ta över.

I efterhand kan man se att det hade varit jättebra. Det hade varit bra för Sverige om utländska banker hade gått in och tagit över en del av krediterna. Faktum kvarstår: man gjorde precis samma sak i Baltikum som man gjorde i Sverige i slutet av 80-talet. Man hade inte lärt sig tillräckligt mycket.

Nu tror jag att man har lärt sig ganska mycket av detta. Vi ser att man gör stora förändringar i bankerna i sättet att styra. Vi ligger naturligtvis på dem hårt, men det finns en läroprocess där. Det är viktigt att de får mycket smisk, som Anna sade. Den stora faran för hela världens finansiella system ligger i att man har sett att i slutändan måste staten gå in och rädda. Därför behöver vi det nya samhällskontraktet. Vi måste få en insolvensordning som innebär att vid en viss specifik punkt som alla vet om är det game over; ägarna är slut och staten tar över. Det är först då som incitament verkligen finns för ägarna att se till att det absolut inte hamnar på den nivån.

Jag kan se själv från erfarenheterna av att diskutera kapitaltäckningsfrågan i Basel under tio års tid. Där börjar man med att diskutera hur man ska kunna ha så litet kapital som möjligt. När man från myndighetens sida

säger att man inte går under 8 - procents kapital kommer nästa diskussion: Hur ska vi kunna ha så låg kvalitet som möjligt på kapitalet? Det är orimligt när det inte är ägarens egenintresse att se till att det finns ordentliga buffertar. Det är otroligt viktigt. Gör vi inte denna hemläxa kommer lärdomen bli att statens skyddsnät alltid finns och att vi inte behöver vara aktsamma. Det måste vi förändra, och det måste göras nu när politiskt momentum finns för, som sagt, när krisen kom hade vi redan monterat ned de gamla reglerna i Sverige.

Erik Berglöf: Det här är kanske kärnfrågan, trots allt. Den storlek och komplexitet som många av dessa institutioner har nått gör att det blir svårt att trovärdigt säga att vi kommer att låta dessa banker gå omkull. Den gränsöverskridande aspekten är kanske den allra mest centrala. Vi hade helt enkelt too big to fail, too complex to fail på Europanivå. Det var nästan orimligt att tänka sig att vi hade förhindrat bankstödsinsatserna för att gå till dotterbolagen. Vi hade förmodligen fått svarsåtgärder från värdländerna men hade skurit av möjligheterna att dra ut resurser från dotterbolag och så vidare. Vi hade kunnat få en spiral som vi fått svårt att kontrollera.

Tyvärr tror jag att bankerna i dag kanske inte till fullo har lärt sig av detta. Jag hör svenska och österrikiska banker säga att man har tittat på sina exponeringar i utländsk och lokal valuta; det är ungefär samma risk att de blir dåliga lån. Men då har de glömt bort den otroliga insats som gjordes för att förhindra de dramatiska växelkursfall vi har sett i liknande kriser tidigare. De har glömt bort alla de restriktioner som fanns på beslutsfattare, saker man inte kunde göra som man skulle vilja ha gjort i krisen. Det finns fortfarande mycket att göra när det gäller att få en sjukdomsinsikt hos bankerna. Det kan man dock inte i slutändan förlita sig på, utan vi måste få ett regelverk och ett starkare verktyg på både nationell nivå och Europanivå. Det finns fortfarande många läxor att lära i banksystemet.

Urban Karlström: Frågan som Anna Lilliehöök väckte är viktig och nödvändig för oss att resonera och fundera kring. Det är så lätt att vi pratar system, institutionella strukturer och regelverk, och det har vi gjort en betydande del av denna tid. Men till syvende och sist handlar det om människor som är beslutsfattare och aktörer i de olika organisationerna, på de olika arenorna, i de olika företagen. Det är deras agerande, deras ställningstaganden, eller våra ställningstaganden, som spelar roll för sådana här krisförlopp och hur man hanterar dem.

Jag tror att det har haft stor betydelse – hur stor är väl omöjligt att säga – för hur vi tog oss igenom krisen i Sverige att det har funnits många beslutsfattare på den offentliga sidan och i de privata företagen som var med om finanskrisen på 90-talet och som fortfarande i sig själva bär erfarenheter av den, vilket har påverkat förhållningssätt och attityder.

Det leder till nästa fråga: Hur gör vi som har varit med om denna kris för att föra vidare våra erfarenheter till nästa generation som är beslutsfattare i olika organ? Det är ett arbete som måste göras på respektive

institution, myndighet och företag att värna de erfarenheter och det kunnande som finns där. Det är en uppmaning till oss alla att inte underskatta den sidan av detta.

Det andra jag skulle vilja peka på är betydelsen av ersättningssystem, att man lägger incitamenten rätt. Det är därför den frågan har blivit så viktig. Vi vill understryka betydelsen av att man nu utformar ersättningssystemen på ett sådant sätt att de inte utgör incitament för ett felaktigt risktagande. Det är extremt viktigt att ersättningssystemen är rätt utformade ur detta perspektiv. Därför är bonusdebatten så viktig.

Det sista jag vill säga är att även med dessa saker rätt på plats krävs det mer, nämligen en ständigt pågående diskussion om etik, förhållningssätt, värdegrund och hur man hanterar saker som vi alla måste initiera på olika ställen, inte minst inom den finansiella sektorn. Där behöver vi ha en bredare etiskt baserad diskussion av betydande och mycket större omfattning om hur man hanterar de stora knepiga frågorna som rör människor, företag, risktagande och ekonomi.

Ordföranden: Jag har tre frågeställare kvar. Jag föreslår att vi tar dem på rad så antecknar våra gäster och svarar sedan på de frågor som ställts. Då får ni också chansen att ge eventuella avslutande kommentarer om det finns sådant som ni inte tycker har kommit fram.

Jag står själv först på listan. Mina frågor går till Erik Berglöf. Du talade om att vi i basen behöver hemlandsreglering plus tillsyn på EU-nivå. När du ser vad som är på gång och håller på att ske på EU-nivå och utifrån vad du har för erfarenheter av hur hemlandsregelringssystemet har fungerat, är du nöjd eller tror du att det saknas något för att vi ska få effektiv tillsyn och ramverk för detta?

I diskussionen i dag har det låtit som att krisen är över. Men du poängterade att krisen fortfarande är allvarlig i flera av de baltiska länderna. Kreditförlusterna ökar, arbetslösheten ökar, och det är stora budgetunderskott etcetera. Vad kan myndigheterna göra nu för att situationen inte ska bli allvarligare och vi återgår till ett mer akut krisbelopp utifrån vad som sker i de olika baltiska länderna?

Jörgen Hellman (s): Jag har några frågor till Urban Karlström. Hur ser regeringen på de tre punkter som Finansinspektionen tog upp? Vad planerar regeringen att ta för steg när det gäller dessa tre punkter – högre kapitalkrav generellt och kapitalbuffertar för dåliga tider, betydligt större krav på likviditetsbuffertar och bankernas egen upplåning samt speciell insolvensordning för finansiella institut och större befogenheter för staten att agera snabbt?

Carl B Hamilton (fp): Det är fullständigt självklart att det måste tillsättas en utredning eller kommission som drar erfarenheter av krisförloppet, och det snabbt. Det finns ett visst momentum och ett institutionellt minne, och de erfarenheterna ska samlas ihop.

Min fråga är emellertid av en annan karaktär. Riksbanken och Finansinspektionen har sagt att de måste vara mer offentliga, tydliga och oförvägna i sitt agerande. Anser ni att ni redan tillämpar denna mer offentliga, oförvägna och tydliga politik? Eller är det något vi ska se fram emot? Ni behöver inte vänta på att få något tillstånd för detta, för det är alldeles uppenbart att det efterfrågas.

Erik Berglöf: Är jag nöjd? Det som hänt på EU-nivå är nästan ofattbart givet var vi var för ett år sedan. Mycket av det som har gjorts och som vi beskrivit är oprövat. Vi vet inte vilken kraft varningarna och rekommendationerna kommer att ha. Kommer medlingsförfarandet att stärka systemet? Det finns betydande undantag från systemet, och ytterst är det restriktionen att skattebetalare i enskilda länder inte ska påverkas av insatser. Man har haft en lång diskussion om vad det faktiskt innebär. Nästan alla insatser på detta område har konsekvenser över gränserna. I längden måste man gå längre än vad man gjort och ta bort en del av de undantag som finns för att detta ska bli effektivt.

Man måste jobba på två spår och också stärka hemlandsmodellen. Det fanns, som jag pekade på, en rad brister i hemlandsmodellen när krisen kom. De tre banker som var verksamma i regionen hade alla olika strukturer och rapporterade till olika hemländer. Den komplexiteten måste vi göra något åt. Dessutom finns det fortfarande mycket att göra när det gäller att få kraftiga verktyg för de enskilda myndigheterna i den svenska miljön. Arbetet måste pågå på båda fronterna, och det som Sverige åstadkom under hösten på EU-nivå var positivt.

Är det risk att krisen försämras? Man måste notera att krisen har stabiliserats. Risken för spridning är mycket mindre i dag än den var för bara några månader sedan. Det finns dock fortfarande betydande sårbarhet, inte minst i de baltiska länderna men även generellt i Östeuropa. Jag kanske har lagt samman länderna för mycket, för Estland har förmodligen en betydligt bättre situation än de två andra baltiska länderna. Där finns det gott hopp. Om Estlands EMU-medlemskap blir verklighet har Estland tagit sig igenom det värsta. Lettland och Litauen har dock fortfarande svåra beslut framför sig. Det finns som sagt fortfarande risk för oro i dessa länder.

Stefan Ingves: En av frågorna var om krisen är över och vad vi gör nu. Ja, krisen är över i den meningen att det mest akuta är förbi. Det är dock värt att notera den graf som jag visade över bnp-utvecklingen med ett fall i bruttonationalprodukten i de baltiska länderna på 1 520 procent.

Vi vet också av erfarenhet att det normalt sett tar ytterligare några år innan man kommer tillbaka till det läge där man var innan. Vad det i dagsläget handlar om i de baltiska länderna är alltså att hantera efterarbetet efter den mest akuta krisen. Det löser man inte över natten, utan det tar några år att göra det.

Det handlar om minst två delar i detta. För bankernas del gäller det att kunna visa och bevisa att man är kapabel att lån för lån ta hand om de dåliga lånen på ett effektivt och rimligt sätt, det vill säga så att man på ett

förtroendeingivande sätt övertygar om att man kan kravla sig ur detta. Det kan man enbart göra genom att leverera och på ett transparent sätt berätta vad det är man levererar i de enskilda länderna när det gäller att återuppbygga det banksystem som man var med och byggde med kraft tidigare.

Den andra delen handlar mer om den ekonomiska politiken i de länder som har råkat ut för detta. Där gäller samma sak: att steg för steg uppfylla de löften man har gett när det gäller att återskapa makroekonomisk stabilitet. Det handlar om att återskapa extern balans, vilket redan har inträffat, och sedan klara statsfinanserna på ett sådant sätt att man kan se framför sig en framtida stabil situation på det statsfinansiella området samtidigt som löneutvecklingen och annat sker på ett sådant sätt att konkurrenskraften återställs.

Detta måste man leverera steg för steg på ett tydligt och övertygande sätt. Gör bankerna det jag nyss nämnde när det gäller lånen och myndigheterna det jag pratar om på makroområdet återkommer förtroendet sannolikt ganska snabbt, och återställningsperioden blir kortare jämfört med om det är mer tveksamhet i hur man gör de här processerna.

En annan fråga är om vi har blivit tydligare. Nej – inte än. Vårt normala sätt att kommunicera kring finansiella stabilitetsfrågor är fortfarande via stabilitetsrapporten. Vi arbetar för närvarande med att göra om den finansiella stabilitetsrapporten. Detta väcker till exempel frågan hur det kommer sig att när det gäller penningpolitiken så finns det ett fullödigt protokoll två veckor efter ett penningpolitiskt beslut, men trots att stabilitetsrapporten har producerats sedan någon gång på 1990-talet finns det ännu inget protokoll från någon diskussion som har förevarit när det gäller rapportens tillkomst. Det är väl värt att ställa sig frågan hur det kommer sig. Vad sades? Vilka synpunkter hade man? Det är någonting som tål att tänka på.

Vi är ett slags remisskrivningsmaskin. Det är en lärdom av vad som nu har varit. Vi svarar på ett stort antal remisser, och vad vi nu tycker i frågorna försvinner in i den stora maskinen och flödet på departementet. Det är inget fel i det, för det är det vi förväntas göra givet den svenska statsförvaltningens sätt att fungera. Det är alltså helt okej.

Men det är fortfarande så, och det är en lärdom vi har att ta till oss, att vi ännu inte offentligt har tillskrivit någon enskild bank där vi klart och tydligt har sagt vad vi anser om deras kreditexpansion, verksamhet utomlands eller vad det nu är för något. Vi har ännu inte tillskrivit någon svensk banks styrelse och sagt att vi förväntar oss att de hör av sig till oss och förklarar vad de håller på med.

Det är den typen av åtgärder jag har i åtanke när vi funderar kring vad det innebär att vi blir tydligare, oavsett det faktum att vi i dagsläget, såvitt jag kan förstå, fyller alla rimliga krav på en myndighet som svarar på remisser och skriver rapporter.

Ordföranden: Ordet går till Martin Andersson. Ska du bli lika tydlig?

Martin Andersson: Vi jobbar på det. Det är en lång resa, och vi har påbörjat denna resa nu. Det är viktigt för Sverige att vi får en stark tillsyn och att vi har en stark reglering. Det har alltför ofta uppfattats som att det är en konkurrensnackdel att vara strikt i reglering och tillsyn, men det är fel enligt mitt sätt att se det. Det kommer på sikt att vara en konkurrensfördel.

Som jag tidigare har nämnt jobbar vi med kapitalfrågan. Det arbetet sker inom Baselsamarbetet, och det gäller även likviditetsfrågan. Dessutom har vi sagt att vi inte tänker vänta på internationella regler utan tänker gå före där. Det arbetet pågår.

Vi kan ge ett annat exempel på vad vi gör: På motsvarande sätt som nu i Baltikum borde vi kanske 2005 och 2006 ha gjort mer och granskat bankerna mycket hårdare. Vi är i en situation i Sverige i dag med fallande bnp och ökad arbetslöshet. Hushållen lånar väldigt mycket pengar till sitt boende.

Detta har gjort att vi innan årsskiftet sjösatte en väldigt omfattande kreditgranskning för att se vad bankerna faktiskt gör. Vi har samlat in 7 000 kreditbeslut, alltså kreditakter och faktiska beslut, som man tog under tre dagar i höstas för att gå igenom vart och ett för att se vad bankerna gör. Vi kommer inom några veckor att återkomma med resultatet från den undersökningen och med de eventuella åtgärder som vi anser att vi måste vidta, baserat på vad vi kommer fram till där. Det kan också bli så att vi inte anser att det är nödvändigt med åtgärder, beroende på resultatet. Det är en del i den tydlighet som vi börjar arbeta med nu. Som Stefan sade är det väldigt mycket kvar, och vi behöver nog ha mer av det offentliga samtalet.

Men vi kan också se att vi har infört en del. Under året som har gått har vi börjat föra en mer aktiv kommunikation med styrelser i de större finansiella företagen när vi ansett det befogat för att uppmärksamma dem på problem som vi är oroliga för att de inte lägger tillräckligt med uppmärksamhet på.

Det är alltså många delar i detta, och vi har precis börjat denna resa. Det är en resa som kommer att ta ett tag, men det är viktigt för att säkerställa att vi har en bra finansiell sektor i Sverige.

Urban Karlström: På frågan om de här tre punkterna som Martin tog upp om översyn av regelverket som krävs kan jag bara instämma. Det är nödvändigt att vi får ett förändrat regelverk som rör kapitalkrav, kapitalbuffertar, likviditetsfrågor och ”insolvency warning”. Allt det där ligger i EU-systemet och den internationella diskussionen inom ramen för Baselarbetet. Successivt får vi konkreta förslag som vi ska komma överens om på EU-nivå och som sedan ska implementeras i Sverige. Det pågår alltså ett mycket aktivt arbete i dialog med övriga EU-länder och på den internationella arenan för att se över alla de här tre sakerna, och där deltar Sverige mycket aktivt.

Regeringen har vidtagit åtgärder under de två tre senaste åren för att hantera den finansiella krisen. Det handlar om stabilitetsprogram för Sverige, internationella stödaktioner för Lettland, en ny struktur på EU-planet,

regelverk och en europeisk finansinspektion. En lärdom som jag tycker är väldigt tydlig och väldigt viktig att dra är att frågorna om finansiell stabilitet bara kan hanteras i ett nära och intensivt internationellt samarbete, på EU-planet men också i ett större sammanhang. När den akuta krisen nu klingar av och vi går in i ett något lugnare tempo, är det viktigt att vi konstaterar att frågorna om finansiell stabilitet finns där och är oerhört viktiga. Vi måste jobba med dem, och det kräver ett aktivt svenskt arbete på olika nivåer på den internationella arenan, inte minst inom EU. Det är viktigt att Sverige tar den tydliga rollen i det fortsatta Europasamarbetet som vi har gjort de senaste åren.

Ordföranden: En given lärdom av den här utfrågningen är att vi visar på hur tätt sammanflätade vi är på den europeiska sidan i de finansiella och ekonomiska frågorna. Exemplet med vad som hänt i Baltikum visar också hur långt den finansiella integrationen har gått. Vi ser även hur det europeiska samarbetet nu växer sig starkare på det finansiella området, och detta gör att det kommer att finnas många anledningar för finansutskottet att komma tillbaka i de här frågorna.

Vi har också förstått att myndigheterna ska bli både tydligare och tuffare och föra det offentliga samtalet ännu mer aktivt. Det tror jag också är värdefullt. Vi förstår att det pågår diskussioner om hur regeringen på olika sätt under mer strukturerade former kan dra lärdomar av den kris vi har gått igenom.

Detta gör att vi i finansutskottet får all anledning att komma tillbaka i dessa frågor. Vi har fått många viktiga synpunkter beaktade och många saker belysta i dagens utfrågning. Jag vill säga stort tack till våra medverkande: Erik Berglöf, chefsekonom på Europeiska utvecklingsbanken, Stefan Ingves, riksbankschef, Martin Andersson, generaldirektör på Finansinspektionen och Urban Karlström, statssekreterare vid Finansdepartementet.

Med detta förklarar jag denna offentliga utfrågning för avslutad.

Bilder från utfrågningen 2 februari 2010

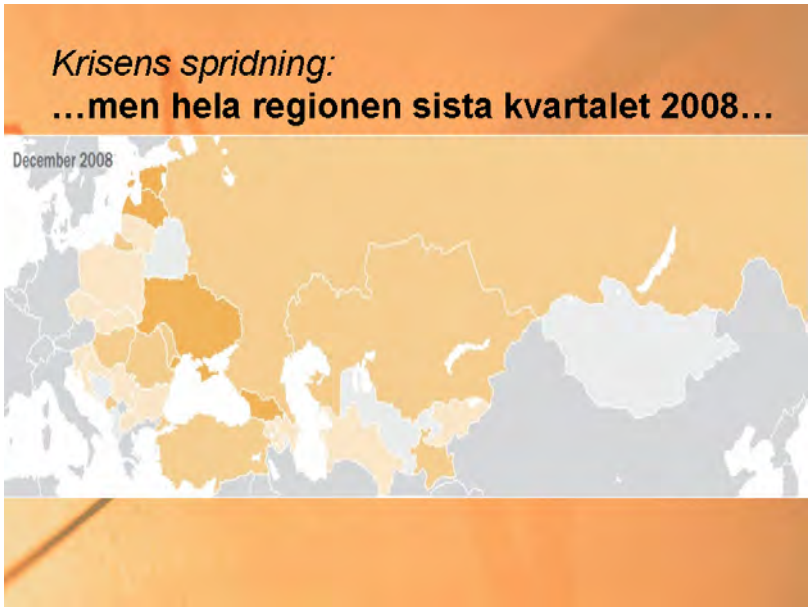
Krisens spridning:
…men hela regionen sista kvartalet 2008…
December 2008

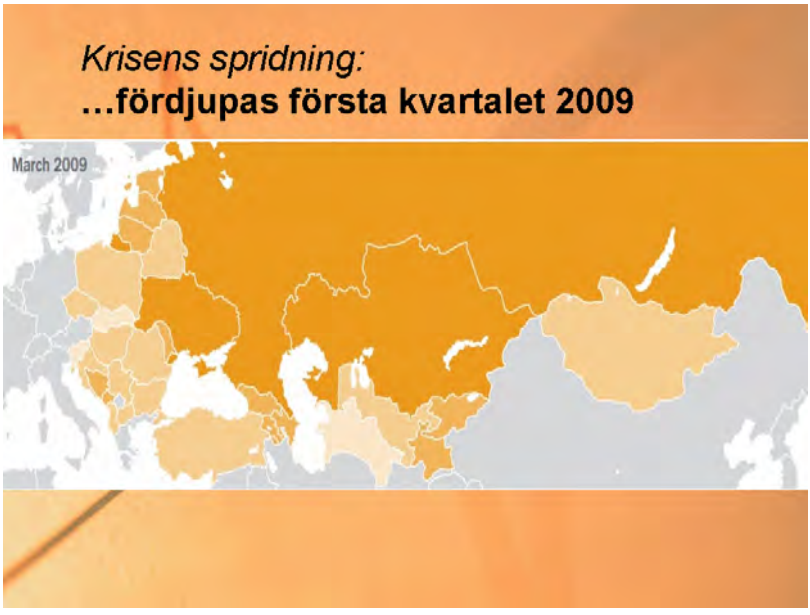
Krisens spridning:
…fördjupas första kvartalet 2009
March 2009

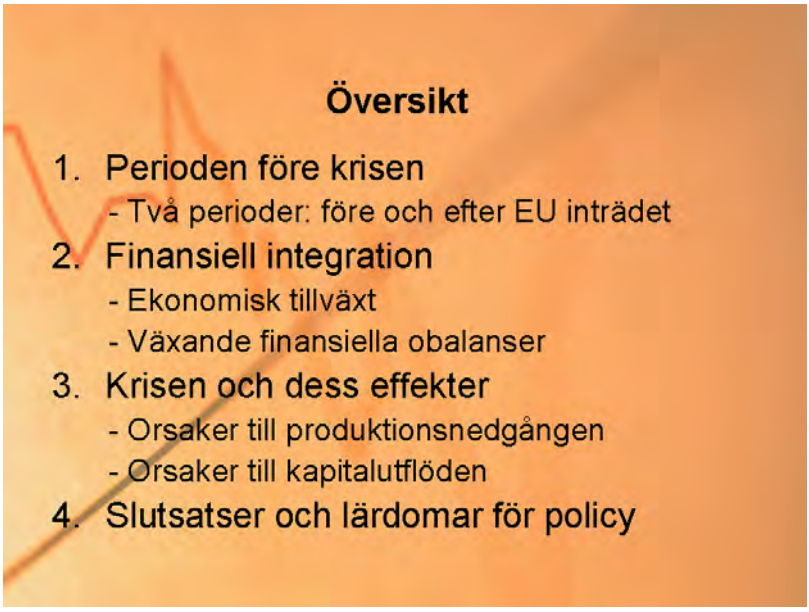
Översikt
1. Perioden före krisen
- Två perioder: före och efter EU inträdet
2. Finansiell integration
- Ekonomisk tillväxt
- Växande finansiella obalanser
3. Krisen och dess effekter
- Orsaker till produktionsnedgången
- Orsaker till kapitalutflöden
4. Slutsatser och lärdomar för policy

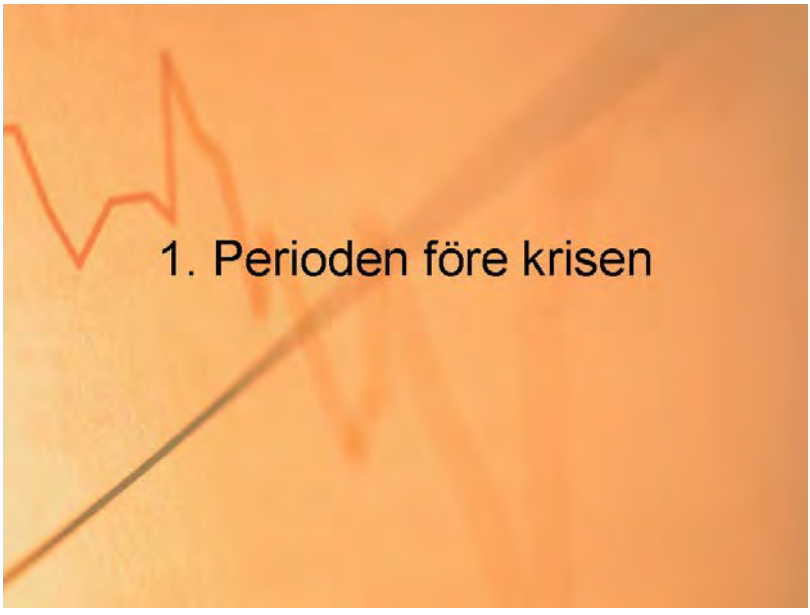
1. Perioden före krisen

Baltikums ekonomiska mirakel

- Tidiga marknadsreformer
- Liten offentlig sektor - effektivt skattesystem
- Fast växelkurssystem gynnade handel
- Bra företagsklimat – direktinvesteringar
- Flexibla arbetsmarknader

Hög tillväxt, men överhettning från 2004

Baltikum ikapp övriga Österuropa i köpkraft

(BNP per capita; köpkraftsjuserad, EU27=100)

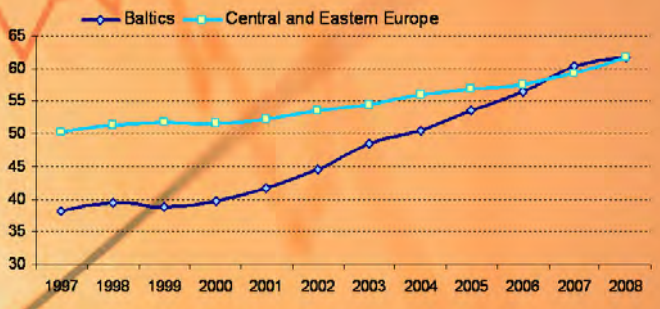

Source: Eurostat and EBRD Calculations

Stora bytesbalansunderskott, täckta av utländska direktinvesteringar till 2004
per cent
14
12
10
8
6
4
2
0
FDI / GDP
CA deficit / GDP
1998-2003
2004-2008
1998-2003
2004-2008
1998-2003
2004-2008
Baltikum
Centraleuropa
Sydösteuropa

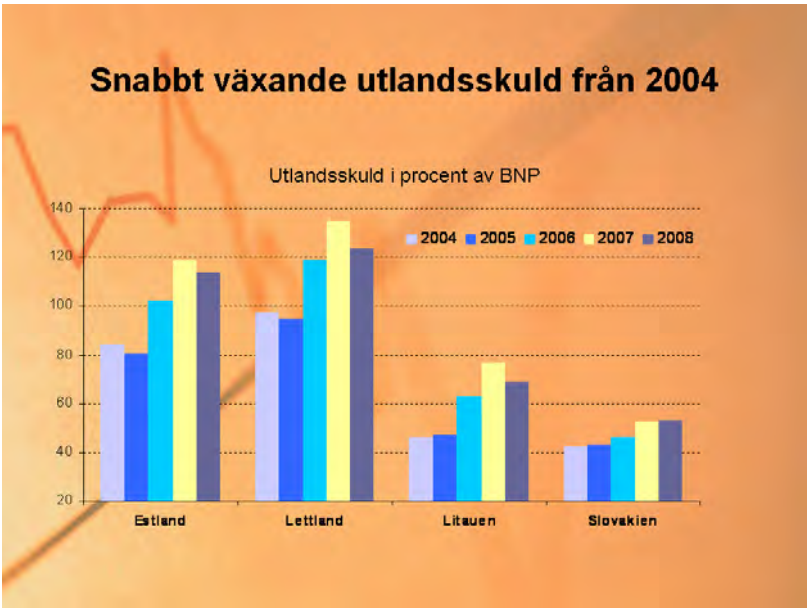
Snabbt växande utlandsskuld från 2004
Utlandsskuld i procent av BNP
140
120
100
80
60
40
20
2004
2005
2006
2007
2008
Estland
Lettland
Litauen
Slovakien

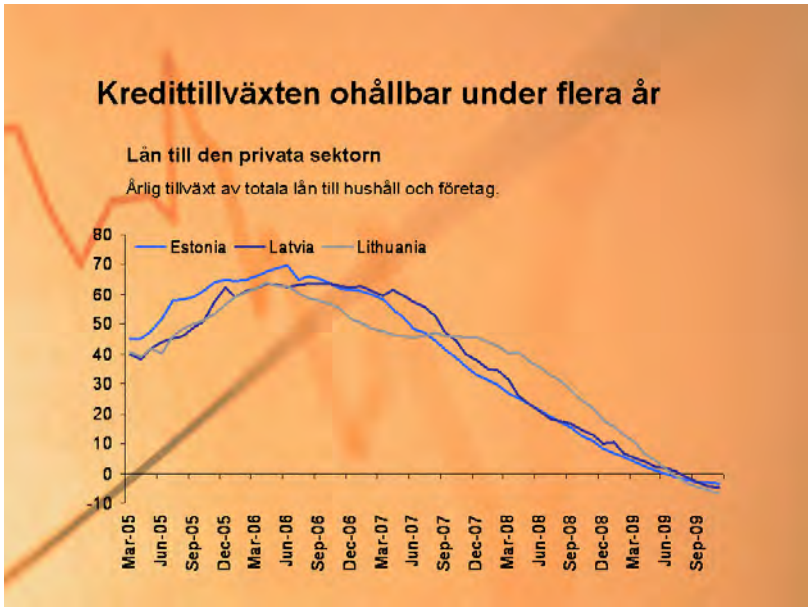
Kredittillväxten ohållbar under flera år
Lån till den privata sektorn
Årlig tillväxt av totala lån till hushåll och företag.
Estonia
Latvia
Lithuania
80
70
60
50
40
30
20
10
0
-10
Mar-05
Jun-05
Sep-05
Dec-05
Mar-06
Jun-06
Sep-06
Dec-06
Mar-07
Jun-07
Sep-07
Dec-07
Mar-08
Jun-08
Sep-08
Dec-08
Mar-09
Jun-09
Sep-09

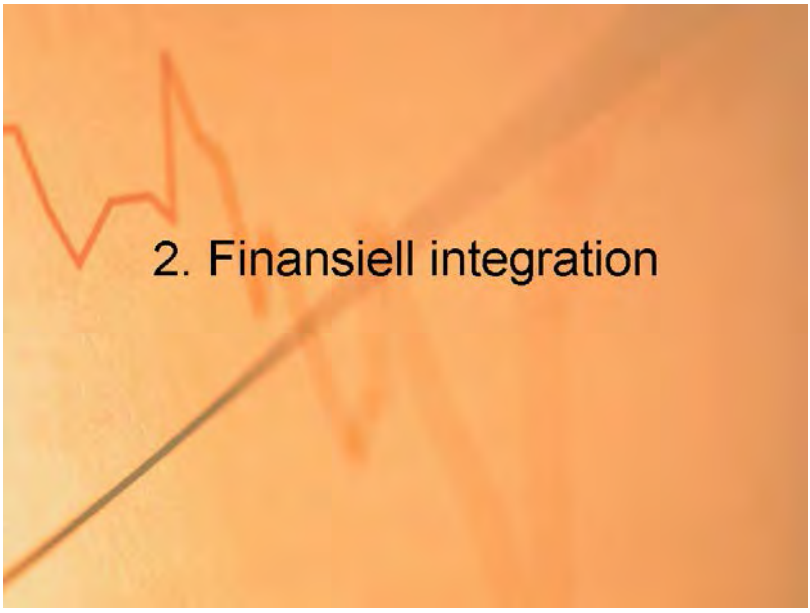
2. Finansiell integration

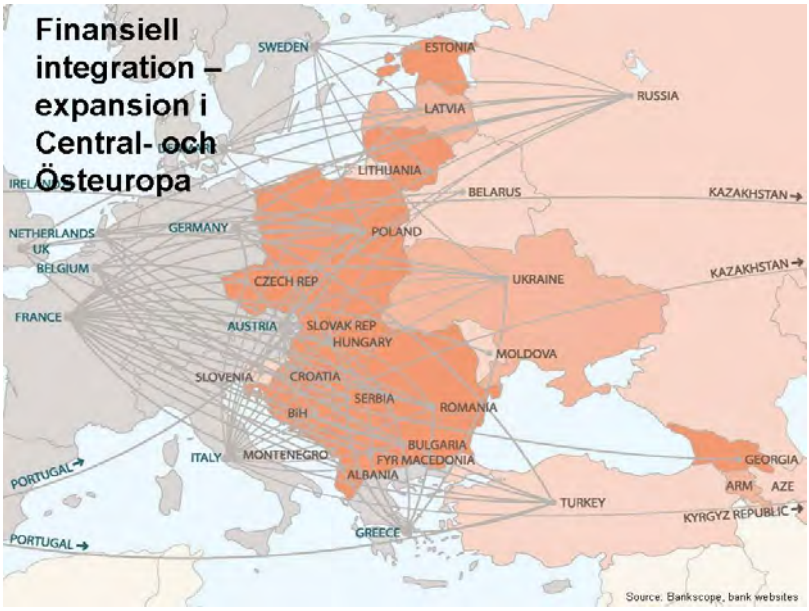
Finansiell integration – expansion i Central- och Östeuropa
SWEDEN
ESTONIA
RUSSIA
LATVIA
LITHUANIA
BELARUS
KAZAKHSTAN
IRELAND
NETHERLANDS
UK
BELGIUM
GERMANY
POLAND
CZECH REP
UKRAINE
KAZAKHSTAN
FRANCE
AUSTRIA
SLOVAK REP
HUNGARY
MOLDOVA
SLOVENIA
CROATIA
SERBIA
BiH
ROMANIA
BULGARIA
ITALY
MONTENEGRO
FYR MACEDONIA
ALBANIA
GEORGIA
ARM
AZE
PORTUGAL
TURKEY
KYRGYZ REPUBLIC
GREECE
PORTUGAL
Source: Bankscope, bank websites

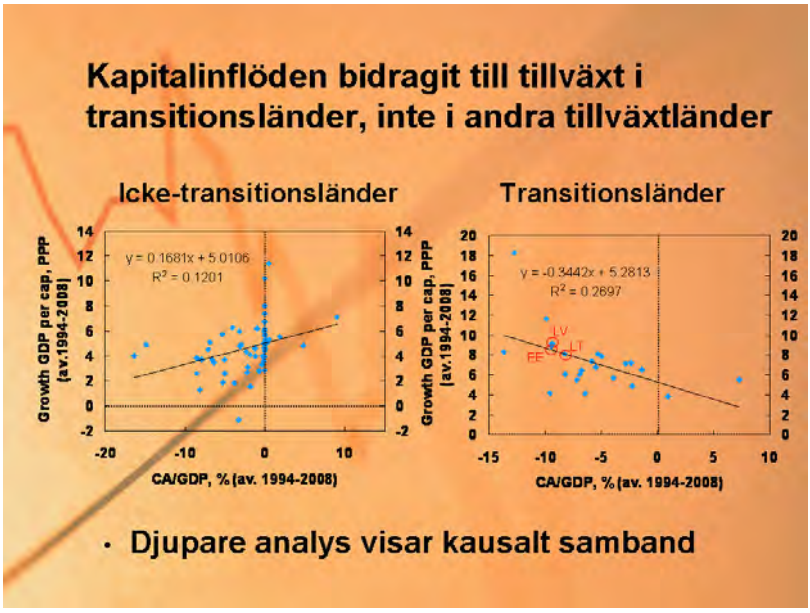
Kapitalinflöden bidragit till tillväxt i transitionsländer, inte i andra tillväxtländer
Icke-transitionsländer
Transitionsländer
y = 0.1681x + 5.0106
R² = 0.1201
y = -0.3442x + 5.2813
R² = 0.2897
Growth GDP per cap, PPP [av.1994-2008]
CA/GDP, % (av. 1994-2008)
LV
LT
EE
Djupare analys visar kausalt samband

Finansiell integration förknippad med kredittillväxt, utlandsskuld och valutalån

Kapitalinflöden och inhemsk kredittillväxt, 2005-08

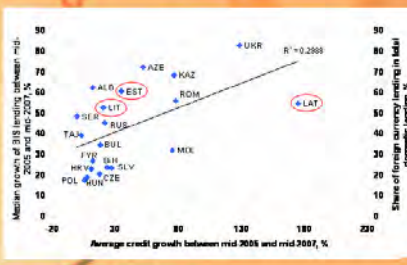

Andel utländska banker och lån i utländsk valuta, 2007

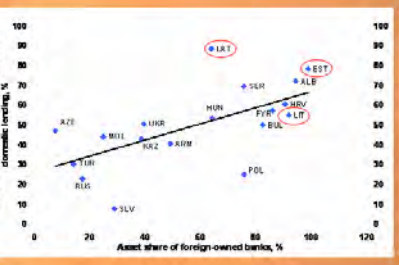

Utlandsskuld och kredittillväxt före krisen fördjupade produktionsfallet

Utlandsskuld och kumulativ produktionsnedgång

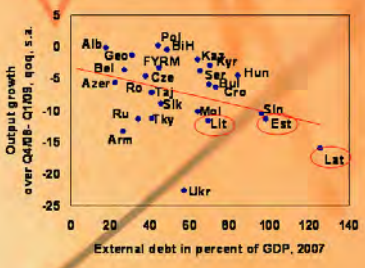

Kredittillväxt före krisen och produktionsnedgång

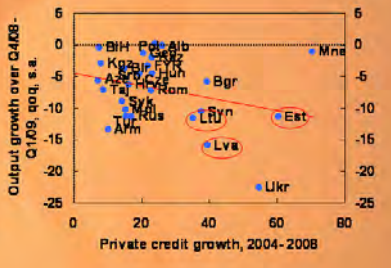

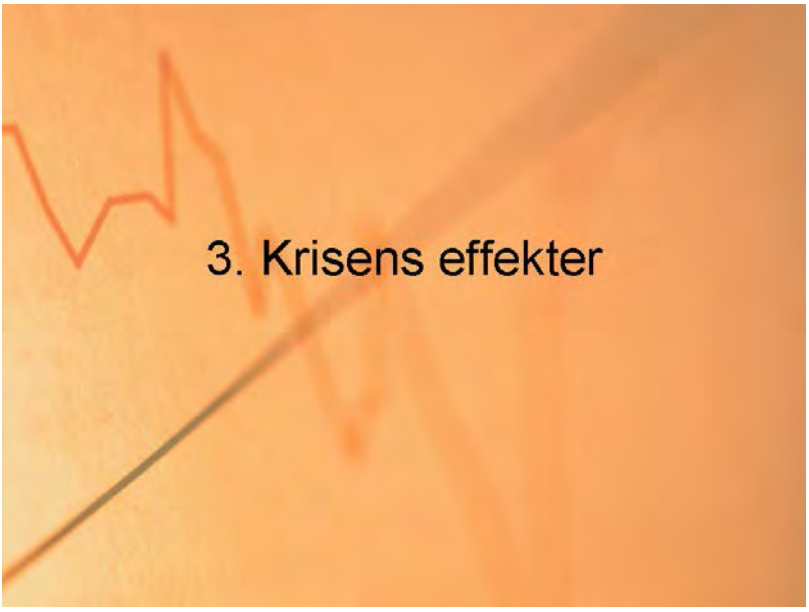
3. Krisens effekter

Krisen kunde ha varit mycket värre
• Massiva krispaket i Västeuropa
• Mogna reaktioner i Central- och Östeuropa
• Kraftfulla internationella insatser
– IMF:s resursser tredubblades till $750 mrd
– EU:s betalningsbalansstöd fyrdubblades €50 mrd
– G20: kapital till multilaterala utvecklingsbankerna
– ECB:s likviditetsstöd till banker i euroområdet
• Wien-initiativet: samordning mellan banker och mellan myndigheter i hem- och värdländer

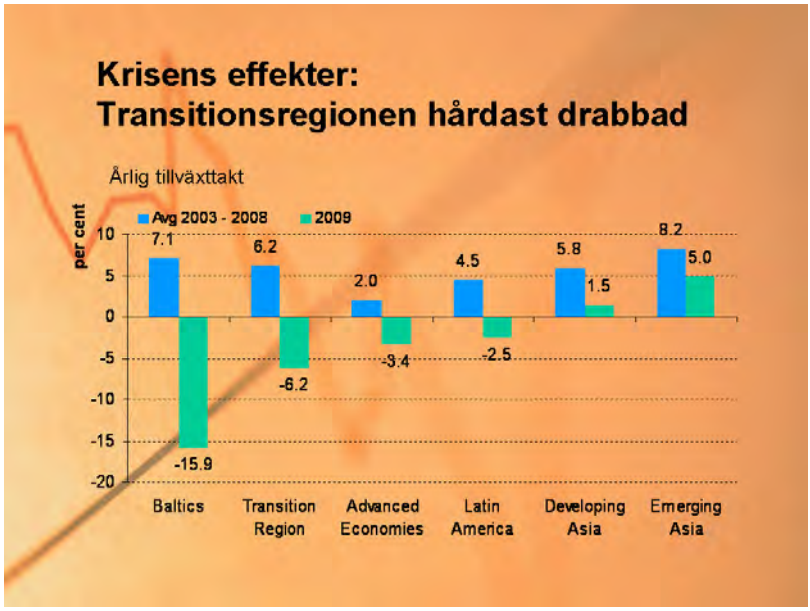
Krisens effekter:
Transitionsregionen hårdast drabbad
Årlig tillväxttakt
per cent
Avg 2003 - 2008
2009
10
5
0
-5
-10
-15
-20
7.1
-15.9
6.2
-6.2
2.0
-3.4
4.5
-2.5
5.8
1.5
8.2
5.0
Baltics
Transition Region
Advanced Economies
Latin America
Developing Asia
Emerging Asia

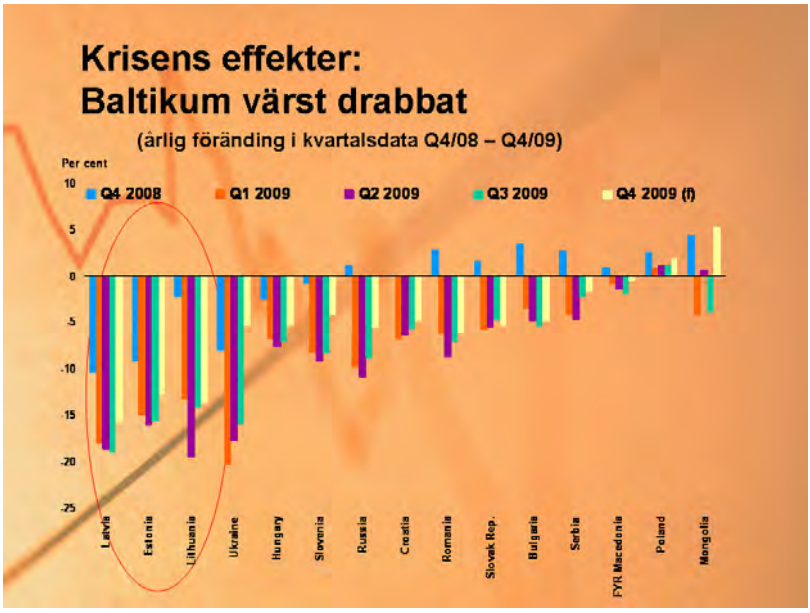
Krisens effekter:
Baltikum värst drabbat
(årlig föränding i kvartalsdata Q4/08 – Q4/09)
Per cent
Q4 2008
Q1 2009
Q2 2009
Q3 2009
Q4 2009 (f)
10
5
0
-5
-10
-15
-20
-25
Latvia
Estonia
Lithuania
Ukraine
Hungary
Slovenia
Russia
Croatia
Romania
Slovak Rep.
Bulgaria
Serbia
FYR Macedonia
Poland
Mongolia

Vad förklarar produktionsbortfallet?

Faktiskt och estimerat kumulativt produktionsfall

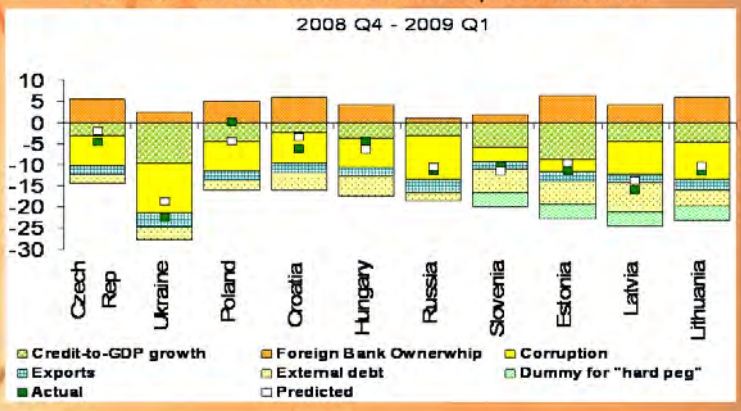

Vad förklarar produktionsbortfallet?

- Institutionell kvalitet, särskilt Lettland och Litauen
- Snabb kredittillväxt, framför allt i Estland
- Utlandsskulden, främst Lettland och Litauen
- Utländska banker stabiliserade i krisen

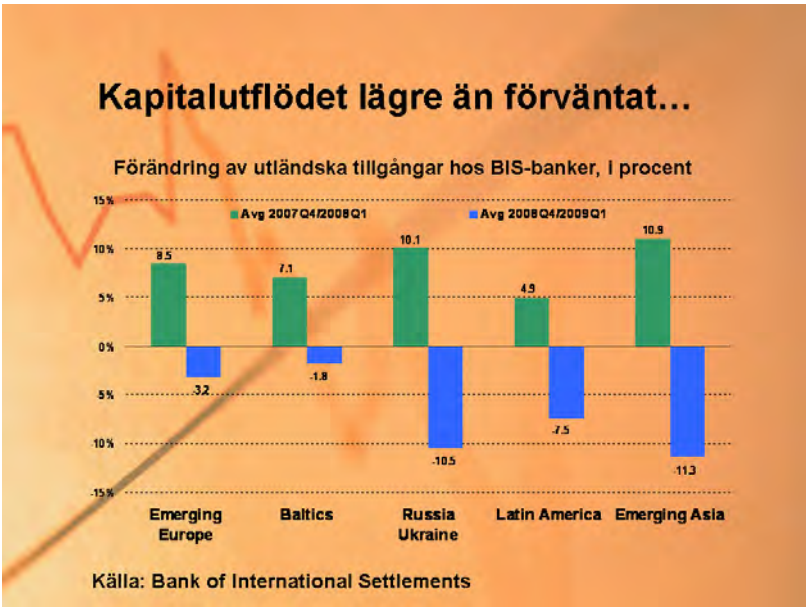
Kapitalutflödet lägre än förväntat…
Förändring av utländska tillgångar hos BIS-banker, i procent
Avg 2007Q4/2008Q1
Avg 2008Q4/2009Q1
15%
10%
5%
0%
-5%
-10%
-15%
8.5
-3.2
7.1
-1.8
10.1
-10.5
4.9
-7.5
10.9
-11.3
Emerging Europe
Baltics
Russia Ukraine
Latin America
Emerging Asia
Källa: Bank of International Settlements

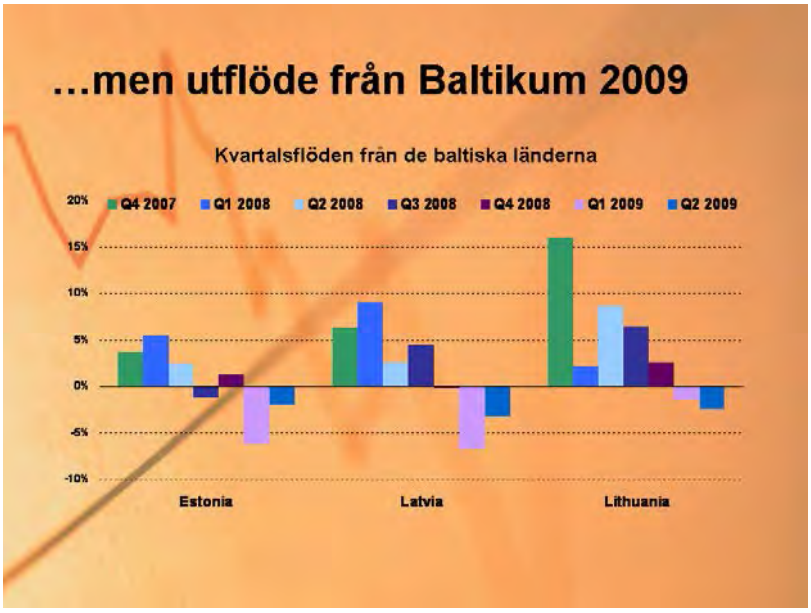
…men utflöde från Baltikum 2009
Kvartalsflöden från de baltiska länderna
Q4 2007
Q1 2008
Q2 2008
Q3 2008
Q4 2008
Q1 2009
Q2 2009
20%
15%
10%
5%
0%
-5%
-10%
Estonia
Latvia
Lithuania

Några iakttagelser från krisen

- Krisen kunde varit mycket värre
- Föredömlig krishantering mildrade effekter
- Finansiella integrationens två ansikten
  - + Stark effekt på tillväxten före krisen och stabiliserande under krisen
  - – Bidrog till snabb kredittillväxt och valutalån
- Svaga institutioner förvärrade effekterna
- Situationen stabiliserats, men krisen inte över

Krisens kostnader stiger fortfarande:

Kreditförlusterna ökar…

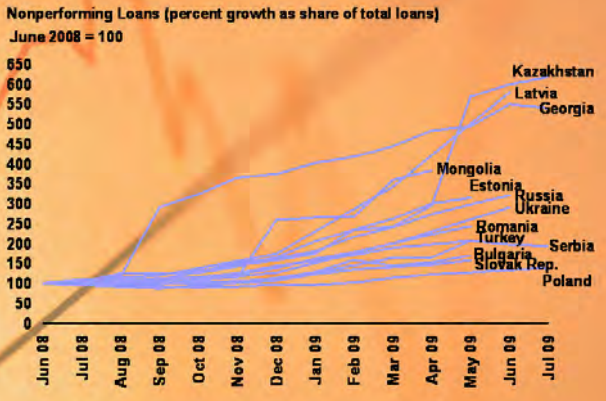

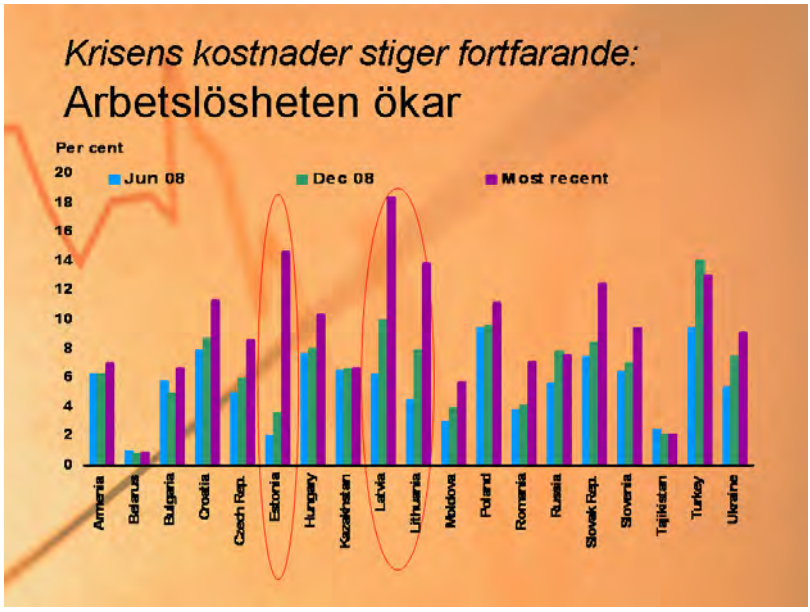
Krisens kostnader stiger fortfarande:
Arbetslösheten ökar
Per cent
Jun 08
Dec 08
Most recent
20
18
16
14
12
10
8
6
4
2
0
Armenia
Belarus
Bulgaria
Croatia
Czech Rep.
Estonia
Hungary
Kazakhstan
Latvia
Lithuania
Moldova
Poland
Romania
Russia
Slovak Rep.
Slovenia
Tajikistan
Turkey
Ukraine

Krisens kostnader stiger fortfarande:
Stora budgetunderskott....
General Government Balance (per cent of GDP)
Per cent of GDP
2008
2009
6
4
2
0
-2
-4
-6
-8
-10
-12
-14
Estonia
Latvia
Lithuania
Hungary
Poland
Romania
Kazakhstan
Russia
Ukraine

4. Slutsatser för policy

I eftertankens kranka blekhet…
• Tydliga tidiga varningssignaler
– Fanns effektiva instrument, men…
• Hemlandsmodellen bristfällig
– Otillräckligt genomförd
– Bristande erfarenhet i tillämpning
– Ofullständigt skydd för värdländer
• Alternativ
– Värdlandsreglering knappast effektiv
– Komplement på EU-nivå fordras

Kasta inte ut barnet med badvattnet
• Grundläggande tillväxtmodellen sund
• Ge modellen det ramverk den förtjänar
– Hemlandsreglering + tillsyn på EU-nivå
• Identifiera nya tillväxtkällor
– Bygg internationell konkurrenskraft
– Stärk lokala kapitalmarknader (Baltikum?)
• Långsam återhämtning, men konvergensen återkommer, om än i en långsammare takt

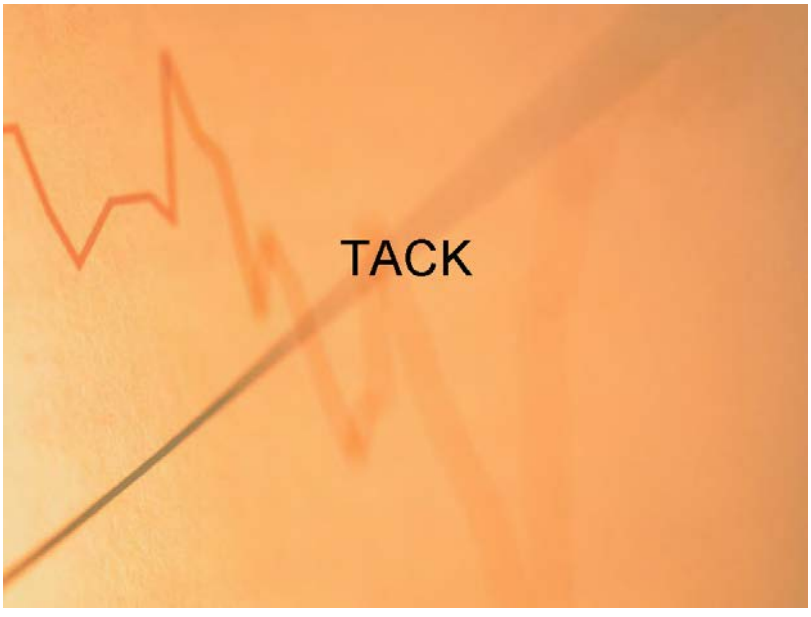
TACK

SVERIGES RIKSBANK
Krisen i Baltikum
–
Riksbankens perspektiv
Riksdagens finansutskott,
2 februari, 2010
Riksbankschef Stefan Ingves

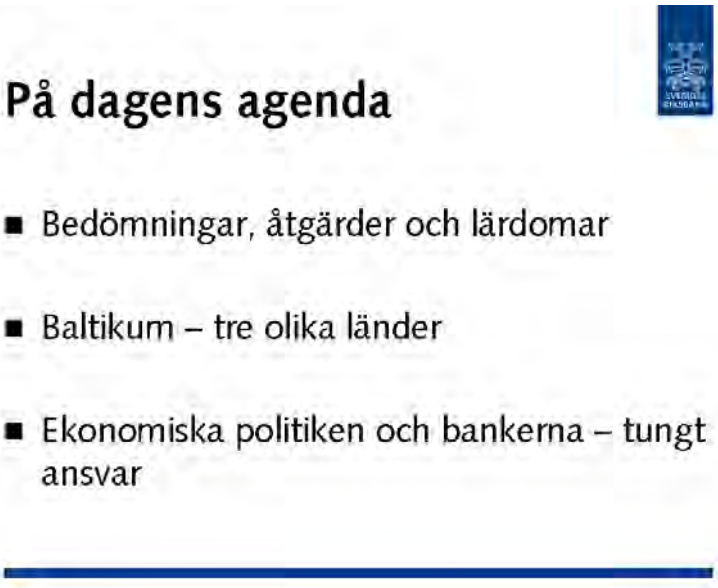
På dagens agenda
Bedömningar, åtgärder och lärdomar
Baltikum – tre olika länder
Ekonomiska politiken och bankerna – tungt ansvar

Svenska bankers engagemang

- Total utlåning 400 miljarder kronor
- Marknadsandelar – mellan 55 och 80 procent
  - Swedbank: 16 procent av utlåningen
  - SEB: 13 procent av utlåningen
  - Nordea: 3 procent av utlåningen
  - SHB: inget engagemang

Stora kreditförluster från Baltikum

Riksbankens huvudscenario för bankernas kreditförluster 2009-2010

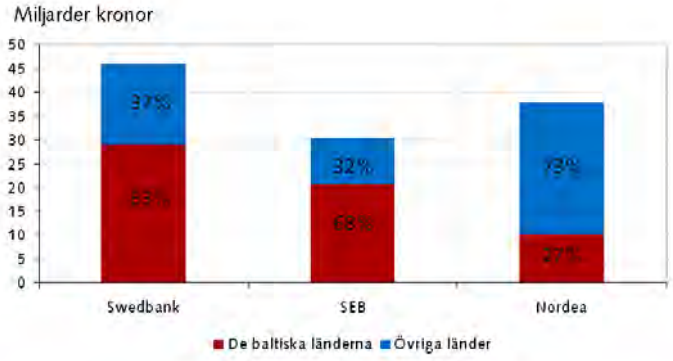

Källor: Riksbanken och bankernas resultatrapporter

Frågan om ansvar

- Swedbank och SEB har dotterbanker
- Nordea filial

⇨ Lokala myndigheterna tillsyn av döttrar, svenska myndigheter för filialer och bankgrupper

- 320 miljarder av utlåningen är i euro
  - Nästan uteslutande från internationella marknader

Riksbankens övervakning

- Riksbanken följer utvecklingen i alla länder där svenska banker har viss närvaro
- Redan 2005 varnade Riksbanken i Stabilitetsrapporten
- Vice riksbankschef Nyberg varnade i Finansinspektionen och föreslog åtgärder
- Löpande information till bankcheferna om vår syn på riskerna

Riksbankens åtgärder

- Låneavtal med Lettland i december 2008
- Förebyggande lånelöfte till Estland
- Betydande upplåning för att förstärka valutareserven

Valutareserven var för liten

Miljarder kronor

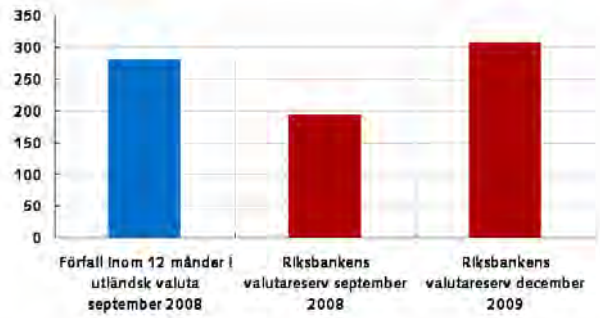

Swedbanks och SEB:s lån med förfall i utländsk marknadsfinansiering och Riksbankens valutareserv

Källor: Bankernas resultatrapporter och Riksbanken

De svenska bankerna ansågs riskfyllda
3 mån svensk interbankränta minus statsskuldsväxel
Räntepunkter
220
200
180
160
140
120
100
80
60
40
20
0
jan-07
jul-07
jan-08
jul-08
jan-09
jul-09
jan-10
Anm. Linjen markerar 15 september 2008 och Lehmans fall
Källa: Reuters Ecowin

Kronan kom under tryck
Valutavägt index, 1992-11-18 = 100
160
155
150
145
140
135
130
125
120
04
05
06
07
08
09
10
11
12
Anm. Linjen markerar 15 september 2008 och Lehmans fall
Källa: Riksbanken

Varför agerade Riksbanken?

- Risker för den svenska finansiella sektorn
  - Beroende av vad som sker i närområdet
  - Utländska bedömare särskilt känsliga för engagemang i Baltikum under krisen

⇨ Anledning att vidta åtgärder för att "främja ett säkert betalningsväsende"

Sverige sågs som en ökad risk under krisen

CDS-premier för obligationer emitterade av tyska respektive svenska staten
Räntepunkter

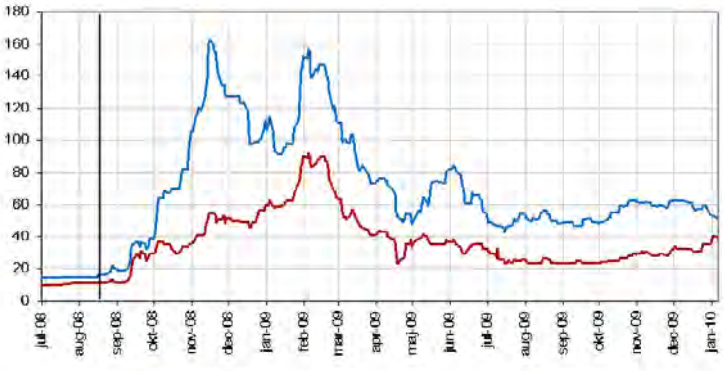

Anm. Linjen markerar 15 september 2008 och Lehmans fall

Källa: Reuters Ecowin

Varför agerade vi utomlands?
De svenska bankernas problem låg främst i Baltikum
Svenska bankers balansräkningar är 3,7 gånger BNP
Kostnaderna lägre än om problemen sprids till moderbankerna
Letternas växelkurs en fråga för dem
Besparingar måste till oavsett

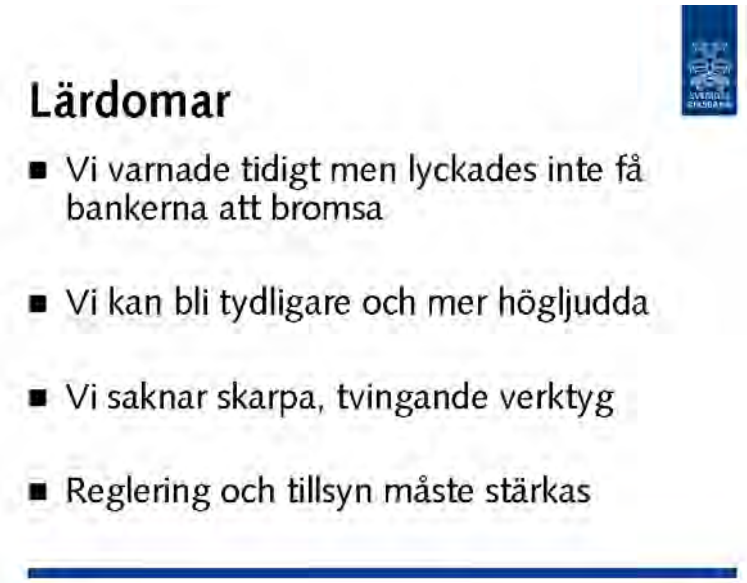
Lärdomar
Vi varnade tidigt men lyckades inte få bankerna att bromsa
Vi kan bli tydligare och mer högljudda
Vi saknar skarpa, tvingande verktyg
Reglering och tillsyn måste stärkas

Slutord

- Trots "gröna skott" – nedgången i Baltikum djup
- Problemlånen fortsätter öka
- Hittills inga finansiella förluster för svenska skattebetalare men för bankägarna
- Sämre utveckling för Sveriges ekonomi

BNP

Årlig procentuell förändring

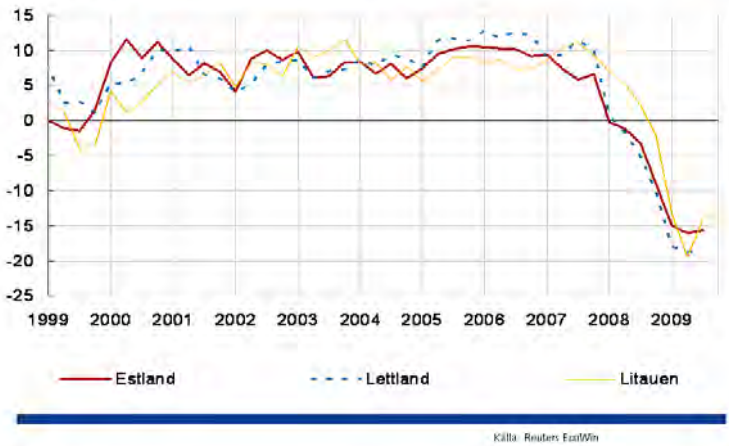

Källa: Reuters EcoWin

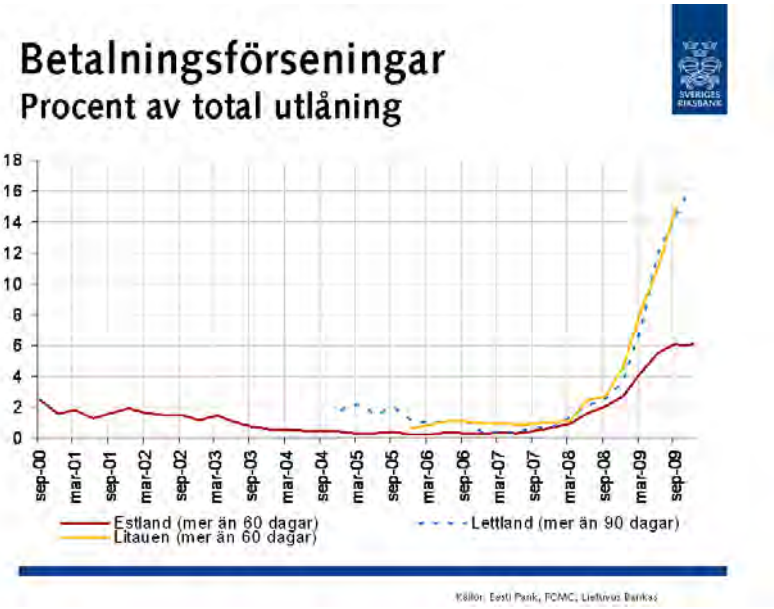
Betalningsförseningar
Procent av total utlåning
SVERIGES RIKSBANK
18
16
14
12
10
8
6
4
2
0
sep-00
mar-01
sep-01
mar-02
sep-02
mar-03
sep-03
mar-04
sep-04
mar-05
sep-05
mar-06
sep-06
mar-07
sep-07
mar-08
sep-08
mar-09
sep-09
Estland (mer än 60 dagar)
Litauen (mer än 60 dagar)
Lettland (mer än 90 dagar)
Källor: Eesti Pank, FCMC, Lietuvos Bankas

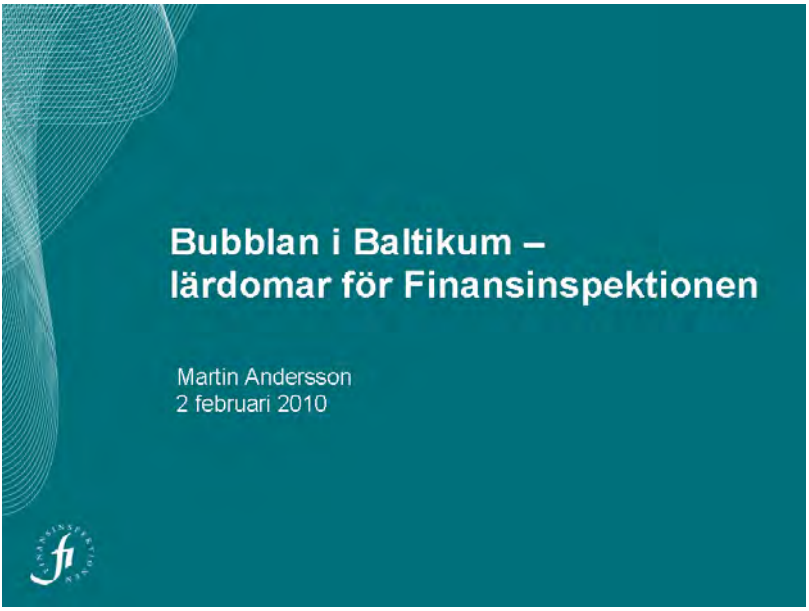
Bubblan i Baltikum –
lärdomar för Finansinspektionen
Martin Andersson
2 februari 2010

Makroekonomiska obalanser i alla tre baltiska länder, i olika hög grad
En enorm välståndsutveckling - från Sovjet till EU
Bakbunden penningpolitik och stimulerande finanspolitik
Stora bytesbalansunderskott
Rusande tillgångspriser
Kraftigt negativa realräntor – om man lånade i euro

Kreditexplosion…

Lettland 2005-2009 jämfört med Sverige 1989-1993

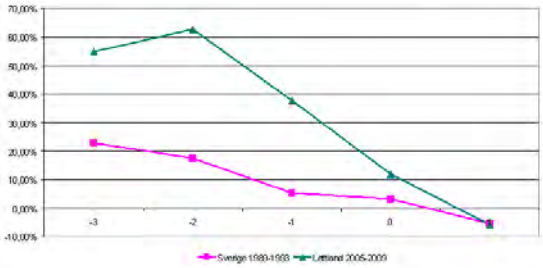

…och husprisbubbla

Lettland 2005-2009 jämfört med Sverige 1989-1993

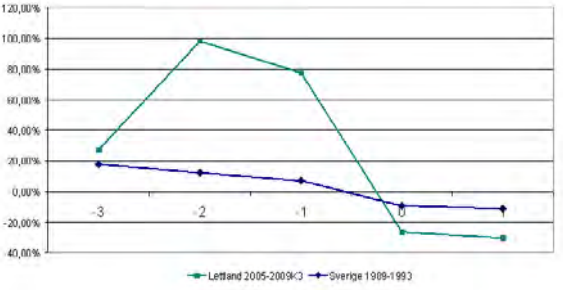

Svenska banker i Baltikum

Utlåning och kreditförluster, Mdr kronor

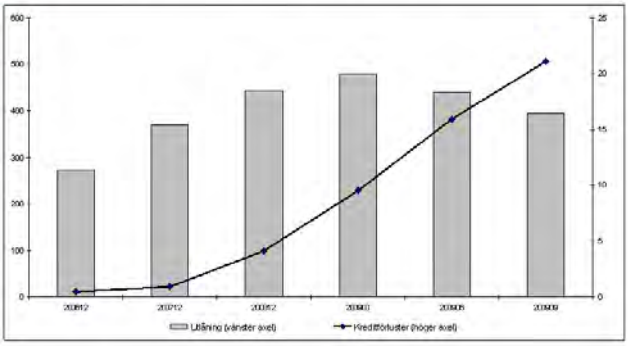

Gränsöverskridande banker

- Strukturen skiljer sig åt:
  - SEB har dotterbanker i samtliga tre baltiska länder
  - SWB har dotterbank i Estland, som i sin tur har dotterbanker i de övriga länderna
  - Nordea har filialer till den finska dotterbanken
- Värdlandet är ansvarigt för tillsyn av lokala dotterbanker och hemlandet för filialer
- Samtliga upplägg kräver samarbete
- Men FI har tillsynsansvar för hela koncernen

Solvensen i bankkoncernerna

Primärkapitalgrad, procent

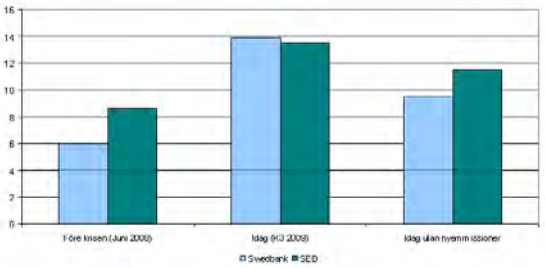

Lärdomar för FI - analys

- FI, Riksbanken och andra pekade på riskerna:
  - Stigande tillgångspriser
  - Historiskt låga riskpremier
  - Allt högre skuldsättning
- Men de omhändertogs inte:
  - Fokus på solvens
  - För stor tilltro till kvantitativa modeller
  - Likviditetsriskerna underskattades kraftigt

Lärdomar för FI - arbetssätt
Stort fokus på regler och regelgivning
För lite resurser till operativ tillsyn
Mycket lite samarbete med andra tillsynsmyndigheter fram till 2007 – trots bankernas expansion
Mycket har sagts i slutna rum – det offentliga samtalet ger starkare signalering och tydligare ansvar

En ny filosofi för tillsynen behövs
Tillsynen ska präglas av goda analyser och förståelse för den makroekonomiska situationen
Tillsynssamarbete för internationella banker
- Ny europeisk tillsynsstruktur på gång
Tillsynen måste bli mer proaktiv
– Kommunicera våra analyser och våra bedömningsgrunder
– Aktiv dialog med styrelser för att tydliggöra deras ansvar
Våga använda de verktyg vi har

Ett nytt ”samhällskontrakt” behövs
Högre kapitalkrav generellt och kapitalbuffertar för dåliga tider
Betydligt större krav på likviditetsbuffertar och bankernas egen upplåning
Speciell insolvensordning för finansiella institut - större befogenheter för staten att agera snabbt
Kraftfulla regleringar är på väg
Vi behöver en stark Finansinspektion

FINANSINSPEKTIONEN

Krisen i Baltikum och dess hantering

Urban Karlström
Statssekreterare
Finansdepartementet

Finansdepartementet REGERINGSKANSLIET

Agenda

- Krisens bakgrund
- Internationell stödaktion
- Reglering av svenska banker
- Regeringens åtgärder under krisen
- Ny struktur för tillsyn och informationsutbyte

Finansdepartementet REGERINGSKANSLIET

Krisens bakgrund

- Växande obalanser i de baltiska ekonomierna
- Stigande inflation
- Stora bytesbalansunderskott
- Alltför expansiv finanspolitik
- Bubbla på fastighetsmarknaden
- Akut finansmarknads- och statsfinansiell kris i Lettland utlöst av förtroendekris för Parexbanken
- Globala krisen förvärrade förloppet

Finansdepartementet REGERINGSKANSLIET

Internationell stödaktion för Lettland i december 2008

- Finansieringspaket på 7,5 miljarder euro (EU 3,1 mdr, Norden 1,9 mdr, IMF 1,7 mdr m.fl.)
- Ekonomisk-politiskt program för att konsolidera statsfinanserna, återupprätta förtroendet på bankmarknaden och stärka konkurrenskraften
- Nära samarbete mellan de nordiska och baltiska finansministrarna för att hantera krisen
- Tekniskt bistånd från IMF, EU och Sverige: budgetprocess och skatteadministration

Finansdepartementet REGERINGSKANSLIET

Reglering av svenska banker

- **Sverige har varit i framkant vad avser rörelsereglering för banker**
- **Ny rörelsereglering för banker och kreditmarknadsföretag infördes maj 2004.**
  - baserat på erfarenheter av 90-talskrisen.
  - bl.a. krav på riskhantering
    - ett kreditinstitut ska identifiera, mäta, styra och ha kontroll över de risker som dess rörelse är förknippad med
- **2007 genomförde Sverige de s.k. Basel II reglerna**
  - konstaterades att de övergripande var riskhanteringsreglerna tillräckliga
  - riskdifferentierade kapitaltäckningskrav medförde lägre kapitalkrav på bostadslån
  - Sverige strängare regler för t ex grupptillsyn och hybridkapital
- **Brister i (det internationella) regelverket**
  - ej utformat för att hantera en global likviditetskris

Regeringens åtgärder under krisen

- **Höjd insättningsgaranti**
- **Stabilitetsplan (se nästa bild)**
- **Åtgärder för att underlätta företagsfinansiering**
  - förstärkning av SEK/EKN för exportkrediter
  - utökade resurser till ALMI för småföretag
- **Handlingsberedskap för svensk fordonsindustri**

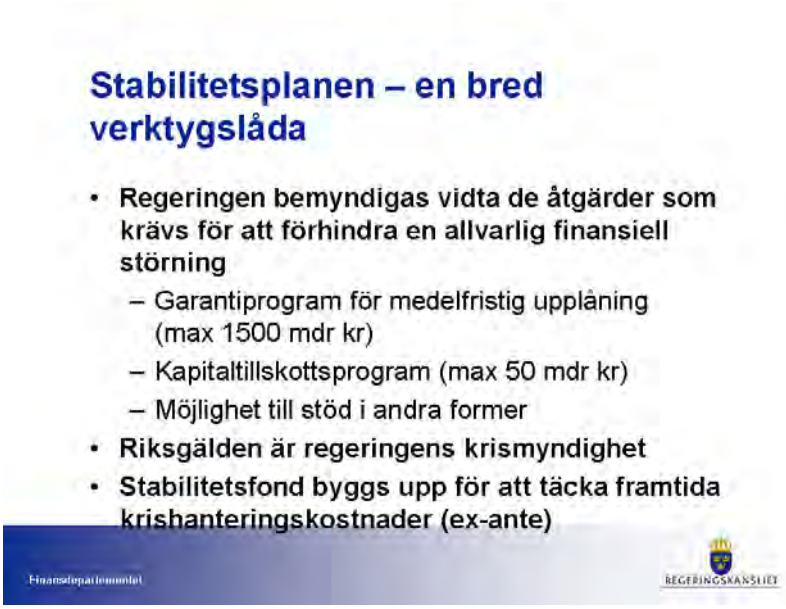
Stabilitetsplanen – en bred verktygslåda
• Regeringen bemyndigas vidta de åtgärder som krävs för att förhindra en allvarlig finansiell störning
– Garantiprogram för medelfristig upplåning (max 1500 mdr kr)
– Kapitaltillskottsprogram (max 50 mdr kr)
– Möjlighet till stöd i andra former
• Riksgälden är regeringens krismyndighet
• Stabilitetsfond byggs upp för att täcka framtida krishanteringskostnader (ex-ante)
Finansdepartementet
REGERINGSKANSLIET

Ny struktur för tillsyn och informationsutbyte
• KOM presenterade förslag i sep. Rådsbeslut i dec 2009.
I: Förslag till makroförordning
- makroråd inrättas vid ECB
- mandat att identifiera risker i det finansiella systemet
- utfärdar rekommendationer och riskvarningar till MS m.fl.
- styrs av General Board samt en Steering Committee
II: Förslag till inrättande av tre mikromyndigheter
- löpande tillsyn över kreditvärderingsinstitut
- EU-myndigheter för bank-, värdepapper- samt försäkrings-områdena inrättas
- utfärdar tekniska standarder
- har speciella befogenheter i ex. krissituationer
- kan fatta bindande medlingsbeslut
Finansdepartementet
REGERINGSKANSLIET

BILAGA 13

Öppen utfrågning om Finanspolitiska rådets rapport den 25 maj 2010

Inbjudna:

Lars Calmfors, professor vid Stockholms universitet och ordförande i Finanspolitiska rådet

Irene Wennemo, chef för arbetslivsenheten på LO

Eva Mörk, forskare på Institutet för arbetsmarknadspolitiska utvärderingar (IFAU) vid Uppsala universitet

Anders Borg, finansminister

Deltagare

Stefan Attefall (kd), ordförande

Thomas Östros (s), vice ordförande

Bertil Kjellberg (m) Anna Lilliehöök (m)

Sonia Karlsson (s)

Lars Elinderson (m)

Roger Tiefensee (c)

Monica Green (s)

Nina Lundström (fp)

Hans Hoff (s)

Peder Wachtmeister (m)

Agneta Gille (s)

Göran Pettersson (m)

Ulla Andersson (v)

Tommy Ternemar (s)

Emma Henriksson (kd)

Mats Pertoft (mp)

Närvarande suppleanter

Ann-Charlotte Hammar Johnsson (m) Jörgen Hellman (s) Christina Zedell (s)

Carl B Hamilton (fp) Elisabeth Svantesson (m)

Ordföranden: Jag vill hälsa er hjärtligt välkomna till finansutskottets offentliga utfrågning om Finanspolitiska rådets rapport. Det är tredje året i rad som vi har en utfrågning i finansutskottet med anledning av Finanspoli-

tiska rådets årliga rapport. Det är ett viktigt bidrag till att stimulera den offentliga debatten men självklart också för att ge ett underlag för både regeringens arbete och finansutskottets behandling av den ekonomiska vårpropositionen.

Vi kommer i dag att få lyssna på professor Lars Calmfors, Finanspolitiska rådets ordförande, som inleder. Därefter kommer två kommentatorer, Irene Wennemo, chef för arbetslivsenheten på LO, och Eva Mörk, forskare på Institutet för arbetsmarknadspolitiska utvärderingar vid Uppsala universitet. Därefter håller också Anders Borg ett anförande. Utskottets ledamöter får därefter möjlighet att ställa frågor och också att kommentera varandras frågor. Vi ska försöka avsluta senast kl. 12.30.

Ni är hjärtligt välkomna till denna viktiga diskussion. Inte minst när det gäller det som händer runt om i Europa, med oro på olika marknader och stora diskussioner om budgetbesparingar, valutakurser och liknande, hoppas vi att vi får en intressant förmiddag här i finansutskottets regi.

Lars Calmfors, Finanspolitiska rådet: Jag ska börja med att tacka för inbjudan att ännu en gång presentera vår rapport här. Vi ser det som en viktig del av vårt arbete.

Utgångspunkten i år är, som vi hörde, de stora risker för konjunkturen som de statsfinansiella problemen i vår omvärld innebär. Enligt EU-kommissionens beräkningar behövs det permanenta budgetförstärkningar på runt 8 procent av BNP för EU som helhet och ännu mycket mer i en del länder. I Irland, Grekland, Storbritannien och Spanien är det fråga om 12–15 procent av BNP för att man på sikt ska klara amorteringar och räntor. Det är alltså extremt stora konsolideringskrav.

Uppmärksamheten hittills har koncentrerats på euroområdet. Riskerna där är väldigt stora. Men det gäller inte bara Grekland, Portugal och Spanien, utan den statsfinansiella situationen i Frankrike är ungefär lika dålig som den i Portugal. Men problemet är mycket värre än så, därför att USA och Storbritannien har underskott som är ungefär lika stora som i Grekland. I Japan är de mindre, men skuldsättningen är mycket större.

Nu har de stora länderna ännu inte drabbats av några marknadsreaktioner, men risken är överhängande att marknaden förr eller senare kommer att börja tvivla också på de ländernas betalningsförmåga om de inte tar tag i problemen. Då kan vi få se plötsliga räntereaktioner också där. För att undvika det krävs det kraftiga finanspolitiska åtstramningar. Hur man än gör blir det förmodligen kraftiga negativa effekter på den internationella konjunkturen, så sannolikheten för bakslag också i den svenska konjunkturen är mycket stor.

Det som krävs är att de länder som har stora underskott presenterar tydliga och trovärdiga planer för hur de offentliga finanserna ska konsolideras. Det har funnits en konsensus om att låta takten i konsolideringarna bero på konjunkturläget. Men vi tror inte att det längre är möjligt för många länder, utan att man helt enkelt är tvungen att snabbt ta ned budgetunderskotten.

Av trovärdighetsskäl måste man förmodligen, precis som i Sverige under 1990-talskrisen, följa det som brukar kallas en obetingad strategi, alltså att man slår fast en viss bana för hur underskotten ska minskas som måste följas oberoende av konjunkturutvecklingen. Vi tycker att det är djupt oroande att vi inte ser tillstymmelse till en sådan plan i USA. Det är egentligen också svårt att se hur den ska komma till stånd med den politiska polarisering som man har. Det är en pessimistisk bild som vi har.

Det som är positivt är att läget i Sverige är mycket bättre än på andra håll. På min bild, där Sverige råkade bli rött, inte av några ideologiska skäl utan för att det skulle synas, ser vi att Sverige är ett av endast tre EU-länder som 2010 kan förväntas ligga under EU:s treprocentsgräns för budgetunderskott. Vi har också en låg skuldsättning. Främsta förklaringen till det är att Sverige gick in i krisen med stabila statsfinanser. Det är något som är en följd både av den nuvarande regeringens politik och av tidigare regeringars politik. En annan förklaring är att vi har sluppit bankstöd, även om det mot bakgrund av hur de svenska bankerna har agerat i Baltikum nog måste sägas vara mer tur än skicklighet. Sjunkande sjukförsäkringskostnader har också bidragit.

Vad betyder det här för finanspolitiken? Det är viktigt att man skiljer mellan utrymmet för permanenta reformer och utrymmet för tillfälliga stabiliseringspolitiska insatser. De här två sakerna blandas ofta ihop, men det är två helt olika saker.

Utrymmet för permanenta reformer bestäms av de offentliga finansernas utveckling på lång sikt. Den hänger i sin tur ihop med den långsiktiga sysselsättningsutvecklingen. Här finns det en oro för att en långvarig konjunkturnedgång ska ge en permanent lägre sysselsättning, som efter 1990-talskrisen.

Vårpropositionen aviserar permanenta reformer på runt 7 miljarder kronor men bedömer att osäkerheten om reformutrymmet är mycket stor. Vi betonar ännu mer än regeringen osäkerheten om krisens långtidseffekter. Därför avråder vi från ytterligare utfästelser om permanenta reformer som inte är finansierade genom antingen utgiftsminskningar eller skattehöjningar. Det måste uppenbarligen också finnas en beredskap för att ompröva redan aviserade reformer.

Däremot ser vi annorlunda på tillfälliga stabiliseringspolitiska insatser, Sverige behöver inte, som många andra länder, snabbt konsolidera de offentliga finanserna, utan vi kan välja i vilken takt det ska ske.

Vi har låtit göra kalkyler för hur känsliga statsskuldsräntorna är för den offentliga sektorns skuldsättning. Sådana kalkyler är oerhört osäkra. De illustreras ändå av den här bilden med statsskuldsränta på den vertikala axeln och konsoliderad bruttoskuldkvot på den horisontella. Enligt de här beräkningarna skulle den kritiska skuldnivån där statsskuldsräntorna börjar stiga kraftigt ligga långt över dagens skuld på runt 40 procent av BNP, kanske uppemot 90 procent. Det som är intressant, och kanske den viktigaste slutsatsen, är att den kritiska nivån verkar ha flyttats betydligt uppåt

i förhållande till läget på 1990-talet. Det är en indikation av många på att det inte nu finns någon bindande hållbarhetsrestriktion för begränsade tillfälliga stabiliseringspolitiska insatser.

Enligt vårpropositionen blir finanspolitiken svagt åtstramande 2011. Vi menar att den inriktningen inte är självklar, utan att det är en fråga om vilken avvägning man vill göra mellan stabilisering nu och att snabbt återställa offentligfinansiella buffertar för framtiden. Båda två är viktiga mål.

Om man vill göra finanspolitiken mer expansiv 2011 är det som ligger närmast en förlängning av de extra statsbidragen till kommunerna. Mot en förlängning talar risken att de tillfälliga bidragen kan uppfattas som permanenta. Det vore en mindre risk om sådana bidragsförändringar skedde med automatik enligt ett regelsystem som lät bidragen systematiskt variera med konjunkturen. Regeringen aviserade för ett år sedan en översyn av regelverket för kommunernas finanser för att få till stånd en jämnare inkomstutveckling för dem. Vi är kritiska till att denna översyn, som är så viktig, kommer i gång först nu.

Låt mig så gå över till överskottsmålet, alltså målet att den offentliga sektorns finansiella sparande ska vara en procent av BNP över konjunkturcykeln. Att skriva om det är inte direkt någon kioskvältare och ingenting som medierna rapporterar om, men det är en ytterst viktig fråga för framtiden. Vi välkomnar att regeringen nu för första gången gör klart att de kostnader som kommer att uppstå när medellivslängden stiger, och om framtida generationer vill ha en högre standard än i dag på välfärdstjänsterna, inte ska betalas genom att nuvarande generationer sparar, alltså genom budgetunderskott nu, utan av framtida generationer själva, till exempel genom högre pensionsålder.

Vi är kritiska till att regeringen inte diskuterar hur det här ska gå till. Det finns drivkrafter i pensionssystemet till senare pensionering när livslängden stiger, men förmodligen räcker de inte till. Vi tycker att det över huvud taget är en stor brist att det inte förs en bred samhällsdebatt om välfärdens framtida finansiering. Det borde egentligen vara en huvudfråga under ett valår, men det är klart att en sådan debatt inte kommer till stånd om alla partier undviker den.

Vi är kritiska till regeringens uppföljning av överskottsmålet, därför att vi tycker att den skapar en fundamental oklarhet om vad målet egentligen innebär. Är det ett mål med minne, så att om man missar det under några år, så ska man kompensera det längre fram? Eller behöver man inte det? Den här otydligheten har inte skapat problem än, men den utgör ett potentiellt problem för framtiden.

Otydligheten beror på att regeringen, som framgår av bilden, använder fem olika indikatorer för att utvärdera om målet uppnås. Vi ser att de visar ganska olika värden. Man använder en tillbakablickande indikator som är ett genomsnitt av det faktiska finansiella sparandet de senaste tio åren. Man konjunkturjusterar den indikatorn. Man har en delvis framåtblickande indikator, en sjuårsindikator, som är ett genomsnitt av sparandet tre

år bakåt och prognoserna för innevarande år och tre år framåt. Man konjunkturjusterar den. Sedan har man också en femte indikator, innevarande års strukturella sparande, som i stort sett är detsamma som det konjunkturjusterade sparandet.

Regeringens skrivningar här är oklara. Det verkar nästan som om man tycker att det är viktigare att man försöker uppnå målet framöver än att man verkligen gör det under en bestämd tidsperiod. Det verkar också som om man blandar ihop två olika saker. Man har dels ett bakåtblickande perspektiv för att utvärdera om målet har uppnåtts, dels ett framåtblickande perspektiv men det bör inte användas för utvärdering. Man kan ju inte utvärdera vad man har uppnått genom prognoser, utan en framåtblickande indikator bör vara ett beslutsunderlag för vilket reformutrymme som finns eller vilka besparingar som måste göras för att målet ska uppnås framöver.

Vi tycker att man ska nöja sig med två indikatorer, en bakåtblickande och en framåtblickande, båda utan konjunkturjustering. Vi tycker också att man ska markera överskottsmålets vikt ännu tydligare genom en bestämmelse att om det uppkommer avvikelser från överskottsmålet över en viss storlek – säg 0,5 procent av BNP för att bara nämna en möjlig siffra – enligt någon av de två indikatorer vi förordar, då borde regeringen vara skyldig att i en särskild skrivelse till riksdagen redovisa orsakerna samt om och i så fall hur man tänker agera.

Vi uppfattar det idag nästan som att regeringen genom valet av många indikatorer medvetet vill ha en viss otydlighet för att få större handlingsfrihet. Vi tycker att det är fel metod. Handlingsfrihet är viktig och nödvändig för att kunna ta hänsyn till konjunkturläget, men man bör mäta med en bestämd måttstock så att man vet vad man gör. Det här är en diskussion som vi har fört i flera år med Finansdepartementet och som är väldigt svår. Vi hoppas att finansutskottet ska kunna ta upp frågan med lite större tyngd än vad vi kan göra. Låt mig tillägga att det här egentligen inte är någon partiskiljande fråga. Däremot är det en fråga där det kan vara naturligt att riksdag och regering har lite olika syn.

Därmed ska jag gå över till sysselsättningspolitiken. Där är huvudfrågan hur stora riskerna är för att sysselsättningsnedgången ska bli bestående. Ett positivt inslag i bilden är att sysselsättningsfallet har varit litet i förhållande till fallet i BNP.

Mitt diagram visar på en intressant kontrast till 1990-talet. De svarta staplarna visar förändringen i sysselsättningen under olika år. De grå staplarna visar hur sysselsättningen borde ha förändrats om den varje år följde det normala, genomsnittliga mönstret. Vi ser att sysselsättningen föll betydligt mer än enligt det normala mönstret på 1990-talet. Nu har den fallit betydligt mindre. En trolig orsak är att nedgången nu har varit koncentrerad till industrin, medan den privata tjänstesektorn har klarat sig bättre. Vi har kunnat undvika stora sysselsättningsminskningar i offentlig sektor och förmodligen har regeringens arbetsmarknadsreformer också hjälpt till.

Vi har särskilt studerat sysselsättningsutvecklingen för grupper med svag förankring på arbetsmarknaden. Den här bilden visar hur sysselsättningsgraden har minskat nu och i tidigare konjunkturnedgångar. Nästa bild är egentligen mer intressant därför att den visar utvecklingen för olika grupper i förhållande till utvecklingen för hela befolkningen.

Mer exakt visar siffrorna minskningen i sysselsättningsgrad för olika grupper dividerad med minskningen i sysselsättningsgrad för hela befolkningen. Ett tal som är högre än 1 betyder att det har gått sämre än för hela befolkningen, ett tal lägre än 1 att det har gått bättre. Vi ser att ungdomar har klarat sig ungefär lika dåligt som de brukar, men egentligen inte sämre. Äldre har klarat sig bättre i förhållande till befolkningen som helhet än under 1990-talskrisen, men något sämre än i början av 2000-talet.

Den relativa sysselsättningsutvecklingen för personer födda utanför Europa har varit betydligt bättre än under 1990-talskrisen, medan den däremot har varit sämre för lågutbildade. Så det är en blandad bild. Det är positivt att invandrare och äldre, som båda slås ut lättare än ungdomar, har klarat sig bättre än tidigare, men det är negativt att lågutbildade klarat sig sämre.

Vår sammanfattande slutsats är ändå att arbetsmarknaden har fungerat bättre nu än tidigare. De risker som finns för en bestående arbetslöshet tror vi mer beror på risken för att den internationella lågkonjunkturen kan bli mycket utdragen än att arbetsmarknaden fungerar dåligt.

Låt mig så komma till jobbskatteavdraget. Här förs diskussionen ofta som en rent nationell debatt. Men man ska ha klart för sig att jobbskatteavdrag i dag är mycket vanliga. 17 av 30 OECD-länder har någon form av sådana avdrag. Men en viktig skillnad är att det svenska avdraget utgår till alla arbetande. Vi har bara funnit två länder med samma konstruktion: Danmark och Nederländerna.

Det här innebär förstås att den direkta budgetkostnaden för avdraget i Sverige blir högre än i andra länder. De flesta andra länder ger jobbskatteavdrag bara till låginkomsttagare. Det trappas sedan av vid högre inkomster. Den konstruktionen vore mer problematisk i Sverige eftersom vi redan från början har så höga marginalskatter. En avtrappning skulle ge mycket höga marginaleffekter med stora negativa effekter på arbetsutbudet.

Vi gjorde beräkningar för två år sedan som tyder på att de negativa sysselsättningseffekterna kan ge så stora minskningar av skatteintäkterna att de äter upp, och även mer än äter upp, de direkta besparingarna av att färre får avdraget. Däremot får man naturligtvis en annan fördelningsprofil, vilket är något som man eventuellt kan eftersträva.

Vi är fortsatt kritiska till att regeringen inte förklarar hur jobbskatteavdraget fungerar på ett, som vi tycker, begripligt sätt. Man talar mest om att avdraget gör det mer lönsamt att arbeta och att det ökar utbudet av arbetskraft. Men man förklarar inte varför också efterfrågan kan väntas öka på sikt, så att om fler vill arbeta finns det också jobb för dem.

Vi diskuterar ganska utförligt vilka mekanismer det är fråga om. Men det hela kokar ned till att skattesänkningar kan antas leda till att löneökningarna före skatt blir lägre än annars och att det gör det lönsammare att tillskapa fler jobb. Samtidigt kan man anta att löneökningarna efter skatt blir högre. Det borde inte vara något konstigt som man behöver tala tyst om. Kombinationen av lägre löneökningar före skatt och högre löneökningar efter skatt innebär ju att både arbetsgivare och löntagare tjänar på avdraget.

Regeringen uppskattar att avdraget på sikt ökar antalet personer i arbete med cirka 80 000. Vi har granskat beräkningarna och finner att de ansluter sig väl till det som är *best practice* inom forskningen. Men samtidigt ska man ha klart för sig att *best practice* inom den här forskningen faktiskt inte är särskilt bra. Den beaktar inte en rad viktiga effekter. Det är svårt att säga hur det slår. Det kan vara så att regeringen överskattar effekterna. Det kan också vara så att man underskattar dem. Vi tycker att man borde vara mycket mer tydlig med den stora osäkerheten i uppskattningarna.

Vi tar också upp frågan om den skillnad i beskattningen mellan arbetsinkomster och pensioner som jobbskatteavdraget innebär. Regeringens syfte med avdraget är sysselsättningspolitiskt. Från den utgångspunkten kan det vara logiskt med lägre skatt på arbetsinkomster än på pensioner. Men skillnaden i beskattning här innebär också omfördelningar, både mellan olika delar av livet för en och samma person och mellan olika personer. Man brukar tycka att omfördelningar mellan personer är det viktigaste. Här beror omfördelningarna på att de som är pensionärer idag inte fick något jobbskatteavdrag när de var yrkesaktiva. Men de fördelningseffekterna blir naturligtvis gradvis allt mindre med tiden, därför att om nuvarande jobbskatteavdrag blir bestående kommer till slut alla som går i pension att ha dragit nytta av avdraget när de arbetade.

Man kan alltså se fördelningsproblemet som övergående. Om man vill motverka de här fördelningseffekterna, finns det egentligen inget skäl att för all framtid ge skattesänkningar till personer över 65 år, utan man borde begränsa skattesänkningarna till de generationer som inte alls eller i mindre grad får del av jobbskatteavdraget och sedan fasa ut dem. Hur det sedan praktiskt ska gå till är en annan fråga, men om man vill betona just de här fördelningsaspekterna finns det skäl att tänka utifrån den här utgångspunkten.

Vi diskuterar en aspekt till på skattepolitiken: RUT- och ROT-avdragen. Där är vår slutsats att argumenten för ett permanent RUT-avdrag är betydligt starkare än för ett permanent ROT-avdrag. Motivet för sådana avdrag är att eftersom egenarbete inte är beskattat medan arbete på marknaden är det, så blir det lätt för starka drivkrafter för den enskilde att ägna sig åt egenarbete i stället för marknadsarbete. Det innebär en samhällsekonomisk effektivitetsförlust. Problemet blir större ju lättare den enskilde själv kan utföra ett arbete, så det kan antas vara ganska stort när det gäller städning, tvätt och så vidare, men det borde vara betydligt mindre när det gäller ROT-

arbeten som kräver mer av yrkeskompetens. Vi tycker att ett tillfälligt ROT-avdrag är bra konjunkturpolitik men att man bör ompröva avdraget när konjunkturen vänder uppåt.

Till sist har vi också granskat sjukförsäkringsreformerna och arbetsmarknadspolitiken. Vi tycker att regeringen ska ha beröm för att med sjukförsäkringsreformerna ha angripit ett väldigt svårt problem. Vi tror att de har bidragit till att den trend mot minskad sjukfrånvaro som inleddes redan 2003 har fortsatt och förstärkts. Vi inser också att det inte är möjligt att ta tag i det här problemet utan att göra misstag, men samtidigt tycker vi att misstagen har varit alldeles för många. Vi skriver att genomförandet ofta har varit förhastat och slarvigt med många korrigeringar på ett sent stadium. Det tycker vi att regeringen ska ha kritik för.

När det gäller arbetsmarknadsprogrammen menar vi att det är bra att de inte har överexpanderat som de gjorde på 1990-talet. Det är i princip bra att man satsar mer på jobbsökaraktiviteter än tidigare, men samtidigt tycker vi att regeringen har låtit pendeln svänga alltför långt. Det har blivit för mycket coachning och för lite arbetsmarknadsutbildning i lågkonjunkturen. Ökad användning av privata kompletterande aktörer i arbetsmarknadspolitiken tycker vi också är bra, men omläggningen har gått alldeles för fort och utan att man har kunnat bygga upp tillfredsställande utvärderingssystem.

Det finns många ytterligare frågor som vi behandlar i vår rapport. Jag antar att några av dem kan komma upp i den fortsatta diskussionen.

Irene Wennemo, LO: Jag har faktiskt inga bilder. Jag hade inga snygga diagram, så jag tyckte inte att jag hade något att komma med. Det är tråkigt när det bara är punkter så jag tänker prata i stället. Jag hoppas att ni accepterar det.

När Finanspolitiska rådet inrättades var jag lite tveksam till om det var en bra idé eller inte, men efter att ha fått följa rapporterna under en tid tycker jag att de är ett väldigt bra bidrag till hela debatten om ekonomisk politik i vid bemärkelse i Sverige. Och jag tycker verkligen att man har gjort ett gediget arbete i rapporten. Det är inte så mycket teoretiserande utan väldigt mycket empiriska studier på områden som i många fall är ganska svåra att undersöka. Det är så mycket ny information som jag tycker är väldigt kul att få. Dessutom kan man tänka på att det var varit väldigt svåra omständigheter när rapporten gjordes. Mycket har ju hänt sedan den gick till tryckpressarna; det vet vi alla. Ändå känns den väldigt relevant för de frågor som är viktiga att diskutera.

Jag ska i mitt inlägg försöka att inte fokusera på alla saker i rapporten utan lyfta fram de frågor där man har lite mer intressanta synpunkter, och ni vet vad LO tycker sedan gammalt. Det är då lite grann om ekonomisk politik, arbetsmarknads-, utbildnings- och sjukförsäkringspolitiken. Jag ska också göra några avslutande reflexioner. Det betyder inte att jag håller med om allt annat.

Jag tycker att det är en väldigt intressant analys av möjligheten att föra en expansiv finanspolitik i ett sådant läge som vi har varit i. Jag tycker också att man ganska tydligt visar när man har en sådan möjlighet och när man inte har det och att det väldigt mycket handlar om upplevelsen bland medborgarna. En expansiv finanspolitik som man utgår från kommer att leda till åtstramningar i ett senare skede har mycket sämre effekt än en expansiv finanspolitik i en situation med sunda statsfinanser, såsom man visar att Sverige har. Så Sverige har ett större utrymme att utnyttja än vad många andra länder har.

Sedan kan man diskutera exakt hur mycket man ska göra, och jag delar väl kritiken att det finns ett ytterligare utrymme som man skulle kunna använda i Sverige. Jag kan tycka att den politiska debatten om de här möjligheterna ibland blir lite begränsad i Sverige.

Det har sedan 90-talet funnits en väldigt stark konsensus kring överskottsmålet och också vikten av att ha sunda statsfinanser. Så fort man pekar på att vi nog kan föra en lite mer expansiv politik pekas man ut som i det närmaste ansvarslös. Man kan se att de politiska blocken lägger sig extremt nära varandra i den här frågan. Det är ingen partiskiljande fråga längre.

På det sättet tycker jag att det är bra att det kommer ett seriöst inlägg där man faktiskt diskuterar det här på ett bra sätt.

Sedan 90-talet har vi fört en väldigt stram finanspolitik. LO var inledningsvis ganska tveksamma till både överskottsmål och utgiftstak men har sedermera också bejakat den här politiken. Det var inledningsvis Göran Persson-linjen, tillsammans med Erik Åsbrink, och det är uppenbart att vi med facit i hand verkligen har haft en stor fördel av den politiken. Det är helt uppenbart om man jämför med de andra länderna i Europa som har haft en mycket mer expansiv finanspolitik.

Samtidigt tycker jag att man får vara lite försiktig så att man inte fastnar. Att det här var framgångsrikt under 90- och 00-talen betyder ju inte att man alltid kommer att behöva ha den här linjen. Vi hade en speciell demografisk situation med ganska få som gick i pension och många som arbetade, alltså ett läge där det faktiskt är lätt att ha överskott. Men det betyder ju inte att man alltid ska föra samma politik i framtiden. Vi kanske måste fundera på hur överskottsmålet ska se ut framöver, även om det är helt uppenbart att det har tjänat oss väldigt väl under de 20 år som har varit.

Den andra delen av rapporten som jag tycker är väldigt intressant handlar om utbildnings- och arbetsmarknadspolitiken och hur sysselsättningen fungerar. Jag tycker att det är väldigt bra att man försöker analysera även utbildningssystemet och inte bara arbetsmarknadspolitiken, vilket det har funnits en tendens till tidigare. Man försöker se det som en helhet på ett bra sätt och lyfter upp väldigt intressanta faktorer: dels att ungdomar har och har haft svårt att etablera sig på arbetsmarknaden, dels att vi i denna

kris dessutom har haft en betydligt sämre utveckling för dem utan gymnasieutbildning, även om de alltid har en negativ sysselsättningsutveckling under kriser.

Ibland när ekonomer diskuterar utbildning pratar man som om varje år i utbildning är likadant, och jag tycker att man hamnar lite fel utifrån det synsättet. Utbildning är på något sätt en sorts bro mellan skola och arbetsliv, men många av våra utbildningar är mer av bryggor ut i något slags stormande hav där man faktiskt inte alls hamnar i arbetslivet och har en väldigt oklar kompetens.

Om man tittar på traditionella yrkesutbildningar – både lärlingsutbildningar och en del traditionella yrkesutbildningar i högskolan – kan man se att man där mixar teori, specifik yrkesteori och ganska omfattande färdighetsträning. Man har även ofta utbildningsanställningar av olika slag. Det handlar både om läkar- och domarutbildning, snickare och så vidare. Där kan man se att övergången mellan skola och arbetsliv fungerar väldigt bra, medan det som har varit problemet är att många utbildningar inte ger denna färdighetsträning och inte heller yrkesteorin utan är väldigt generellt teoretiska. All utbildning, oberoende av hur den ser ut, kan inte räknas lika.

Om man då tittar på dem som går i gymnasiet ser man att det är extremt stora skillnader mellan dem som går fordonsprogrammet – där får 90 procent jobb efter utbildningarna eftersom de har precis den kompetens som efterfrågas – och dem som går samhälls- och naturvetarprogrammen och inte har någon yrkesutbildning över huvud taget. Det är klart att om man har stora grupper som befinner sig på arbetsmarknaden utan någon yrkesutbildning som fungerar så finns det en risk, speciellt när det är svårt att få jobb, att de bara tar de jobb som inte kräver yrkesutbildning. Då konkurrerar de ut dem utan gymnasieutbildning. Då blir det väldigt svårt för dem utan yrkesutbildning att etablera sig.

Man lyfter väldigt bra och förtjänstfullt upp i rapporten att det finns ett visst problem med överkonsumtion av akademisk utbildning i lägen med lågkonjunktur. Särskilt när a-kassan är väldigt dålig för unga människor blir studiemedel ett sätt att ändå kunna försörja sig.

Så säger man att man kanske ska ha mer av arbetsmarknadsutbildning. Jag tycker att det är riktigt det man säger om att yrkesvux och arbetsmarknadsutbildning ska ses som komplement till varandra, men ett problem som vi har haft i Sverige under lång tid är just det faktum att vi producerar yrkesutbildning som är relativt dyr på tre olika ställen. Det är inte så dyrt med själva studiefinansieringen, fast själva utbildningen är dyr. Det handlar om kortare utbildning. Vi har den i gymnasieskolan, vi har den i yrkesvux och vi har den i arbetsmarknadsutbildningarna. Genom att vi producerar utbildningen på tre olika ställen och den köps upp på tre ställen blir den ännu dyrare.

Där tycker jag faktiskt att det ligger någonting i det regeringen har gjort, nämligen att fokusera mycket på yrkesvux. Men samtidigt är problemet att man behöver ha en mycket bättre studiefinansiering för dem som

är arbetslösa. Vi behöver inte producera utbildning på många olika ställen, fast man ska ha en väg från arbetslöshet in i bra vuxenutbildningar. Vem som producerar är inte det viktiga, utan det viktiga är att finansieringen för de grupperna fungerar bra.

Nästa fråga som jag också tycker att man tar upp på ett bra sätt är en del intressanta analyser kring sjukförsäkringsreformerna. Jag tycker att det är en bra kritik av de reformer som har genomförts, för mycket har varit väldigt ogenomtänkt. Det är väldigt fram och tillbaka, och det har skapat en extremt stor otrygghet hos dem som är i det läget att de behöver sjukförsäkringen.

Ett stort problem är att man borde ha haft en typ av politik för att hantera inflödet i försäkringen och en delvis annorlunda politik för att hantera den stora stock av människor som redan var i sjukskrivningssystemet och som ofta hade varit borta väldigt länge från arbetsmarknaden. Man kan inte hantera dem på precis samma sätt. Många av dem som kommer in har en arbetsgivare som de kan återvända till, men de som har varit borta länge har inte det. Det här har skapat stora problem.

Någonting annat som jag faktiskt tycker att man lyfter fram ganska bra är att sjukskrivningarna delvis ser helt annorlunda ut än de gjorde tidigare. Det vi såg framför oss, i alla fall från LO:s perspektiv, var utslitna 55-åriga industriarbetare och undersköterskor. Nu ser vi en stor ökning av mycket yngre människor som hamnar i långtidssjukskrivningar och förtidspension – ett helt annorlunda problem. Vi kan se när vi besöker både byggen och industrier att vi har många som är kvar väldigt länge i arbetslivet. På SKF:s kullagerfabrik hade de folk som jobbade kvar till 67 års ålder. Det hade aldrig hänt tidigare, så någonting har hänt där. Däremot har vi alltså stora grupper som aldrig riktigt har kommit in på arbetsmarknaden och som nu hamnar i förtidspension.

Jag tror att vi verkligen måste fundera kring hur vi ska hantera den frågan framöver, och det är delvis på ett annat sätt än tidigare. Det som är uppenbart är att de äldre, även om de har hälsoproblem, har något slags förmågor som kompenserar för det negativa. De har en relevant yrkesutbildning och så vidare, men de här yngre människorna har sällan kommit in på arbetsmarknaden över huvud taget. De har sällan en färdig utbildning, och de har någon form av medicinska problem, det vill säga helt andra problem.

Slutligen skulle jag bara vilja lyfta fram en sak till, och det är ett problem som egentligen har funnits i den här typen av studier under lång tid. Det är att vi fokuserar väldigt mycket på ekonomiska drivkrafter när vi analyserar olika system. Jag har själv gjort precis samma sak, och under 90-talet var det befogat. Det fanns verkligen väldigt konstiga ekonomiska drivkrafter i en massa olika system. Man hade marginaleffekter på 90 procent och så vidare.

Jag känner att vi börjar närma oss vägs ände med det perspektivet. De konstigheterna är faktiskt i stort sett hanterade. Visst kan man se i analyser att om vi sänker sjukförsäkringen ännu mer kommer ännu färre att vara sjuka. Å andra sidan får vi då ingen försäkring heller. Det skapar inte den trygghet som ändå är meningen.

Däremot tror jag, och det är mycket svårare att hantera, att samhälleliga normer och värderingar är underskattade när vi diskuterar de här frågorna. När det gäller sjukförsäkringen kunde man se att det kom en väldigt snabb förändring i och med att synsättet på sjukförsäkringen förändrades. Läkarna såg inte längre sjukskrivning som en bra lösning när människor hade problem med sin hälsa eller sin arbetsplats. Man såg sjukskrivning som en dålig lösning, och den förändringen i synsätt tror jag påverkade mer än de ekonomiska drivkrafterna.

På samma sätt kan man se att ambitioner vad gäller utbildning och så vidare inte i lika stor utsträckning är påverkade av ekonomiska drivkrafter som av vilka värderingar som finns om vad som är ett gott liv och hur man ska förverkliga sig själv. Om ekonomiska drivkrafter vore helt avgörande skulle vi inte ha några som utbildade sig till bibliotekarier i Sverige, men det har vi, och det beror på helt andra faktorer än de ekonomiska. Däremot kan värderingarna variera över tid.

Det är samma sak när det gäller lönebildningen. Där har man både infört ett jobbavdrag och varierad a-kasseavgift för att skapa ekonomiska drivkrafter för parterna att komma överens. Där kan man se att just elektrikerna har den lägsta a-kasseavgiften av alla, vilket borde signalera att det går att ta ut högre löner. Hotell- och restaurangbranschen har den högsta avgiften. Samtidigt kan man i den process som lönebildningen är se att det är mycket viktigare att få en acceptans bland medborgarna för vad som är rimliga löneökningar. Om elektrikerna drog i väg och tog ut det de kunde få – de skulle kunna få ut betydligt mycket mer än de fick i dag – skulle det inte mötas av en acceptans bland andra. Värderingarna om vad som är rimliga löneökningar är mycket viktigare än de ekonomiska drivkrafterna som man rattar med hjälp av olika system.

Jag tror därför att fokus på de ekonomiska drivkrafterna var väldigt rätt under 90-talet och kanske en bit till. Nu tror jag däremot att vi håller på att fastna och försöker lösa problem med metoder som faktiskt inte löser problemen, medan vi glömmer bort de faktorer som är riktigt viktiga för att vi ska kunna kombinera bra tillväxt och en bra välfärdspolitik.

Ordföranden: Vi tackar dig, Irene Wennemo, för detta och återkommer till dig vid frågestunden. Ordet går till Eva Mörk som är forskare vid IFAU.

Eva Mörk, IFAU: Tack så mycket! Jag vill börja med att gratulera rådet till en klok och välskriven rapport. Den är också väldigt pedagogiskt skriven, och jag skulle kunna använda stora delar av den direkt i undervisningen, så det är värdefullt.

På samma sätt som jag läser rapporten, att Finanspolitiska rådet tycker att regeringen i stort sett har gjort ett bra jobb, delar jag den uppfattningen när det gäller rådets rapport: Det är i stort sett ett bra jobb.

Men det är inte därför jag har kommit hit. I stället tänkte jag ta upp ett par punkter där jag tror att det kan vara värt att diskutera lite mer. Jag tänkte prata om överskottsmålet, jobbskatteavdraget, arbetsmarknadsutbildning kontra reguljär utbildning och ersättning för arbetslösa. Det betyder inte att jag tycker att de andra punkterna som tas upp antingen är ointressanta eller inte går att kommentera eller kritisera, utan det här måste fokusera på ett par punkter.

Låt oss börja med överskottsmålet och utgiftstaket. Det är naturligtvis bra att ha ett sådant här mål, och jag tror att det har bidragit till att Sveriges finanser faktiskt ser bra ut. När man har ett tydligt mål ska man dock veta att risken är att det innebär att det är det målet folk, agenter och politiker kommer att inrikta sig på att uppfylla, och då finns det en risk att man i stället glömmer andra mål som inte finns lika tydligt uttalade.

En släkting frågade mig häromdagen om jag som ekonom var orolig för Sveriges ekonomi. Jag sade att finanspolitiskt är jag nog inte så orolig. Däremot kan jag oroa mig för de svaga grupperna i samhället. Här har man just ett sådant fall, där olika fördelningsmål kan komma i skymundan. Med det vill jag absolut inte säga att vi inte ska ha ett överskottsmål, utan bara att man ska komma ihåg att har man ett tydligt mål kommer det förmodligen att gå ut över andra mål som inte är lika tydliga.

Mer exakt kan jag säga att jag håller med rådet om att det inte får finnas för många uppföljelseindikatorer, för då kommer man alltid att kunna hitta någon indikator som stämmer. Det är därför klokt att begränsa dessa indikatorer.

Utvärderingen måste vara bakåtblickande. Man kan inte titta framåt och säga om man har uppfyllt målet eller inte, så det är viktigt att vi har bakåtblickande mål. Det är också viktigt att målen omfattar hela sektorn så att man på så sätt kan undvika övervältringar mellan till exempel stat och kommun. Om staten sparar och håller överskottsmålet är det kanske inte så otroligt mycket värt om det beror på att man har fört över kostnader och utgifter till den kommunala sektorn, och på motsvarande sätt åt andra hållet. Det är alltså viktigt att tänka på hela den offentliga sektorn.

Jobbskatteavdraget har vi pratat om tidigare här. Lars har varit inne på det ganska mycket. Det svenska jobbskatteavdraget skiljer sig alltså från väldigt många andra på så sätt att det inte har någon utfasningsdel. Det vill säga, har man nått en viss inkomst får man samma avdrag oavsett vad man tjänar. Två konsekvenser av detta är dels att det blir rätt dyrt, dels att det inte blir särskilt effektivt som omfördelningsverktyg.

Här kan vi se hur jobbskatteavdraget ser ut. Vi har ritat upp jobbskatteavdragets storlek mot arbetsinkomsten. Detta är de olika stegen i jobbskatteavdraget. Att det ser lite konstigt ut här i början beror på att även

grundavdraget kommer in och spelar roll, vilket också gör att det inte är helt enkelt att förstå det här jobbskatteavdraget. Det har även Lars varit inne på, och jag kanske kommer tillbaka till det.

Man ser tydligt att höginkomsttagare har fått en ganska rejäl intäktsökning. Det var naturligtvis ingenting som departementet och regeringen var omedvetna om, utan det finns förstås argument för att faktiskt ha ett system som ser ut på det här sättet. Har vi ett system med utfasning kommer vi, enligt nationalekonomisk teori, att få en negativ effekt på antal timmar på dem som redan jobbar. Vi kommer att få en positiv förväntad effekt på arbetskraftsdeltagandet men en negativ effekt under utfasningsdelen på ett antal timmar. Om då individer skiljer sig åt med avseende på produktiviteten så att de som jobbar har en högre produktivitet än de som inte jobbar och det här innebär att fler börjar jobba men de som redan jobbar, jobbar färre timmar, ja, då kan detta naturligtvis få oönskade konsekvenser.

Dock ska man komma ihåg att man i den utvärdering som faktiskt är gjord till exempel i USA inte har funnit den här negativa effekten på ett antal timmar av utfasningsdelen. Detta har förbryllat nationalekonomiska forskare en hel del. En förklaring man har lagt fram där är att jobbskatteavdraget är så komplicerat att folk helt enkelt inte har förstått att de borde reagera på det här sättet, att incitamentet ser ut som det gör. Man kan naturligtvis diskutera huruvida jobbskatteavdraget i Sverige är så enkelt att det går att förstå. Vi kanske återkommer lite grann till det.

Det man kan ta upp är att okej, det här är amerikansk evidens, och Amerika är ganska annorlunda mot Sverige. Bland annat har vi höga marginalskatter i Sverige, och därför kommer det förmodligen inte att bli samma effekter om vi tar det rakt av till Sverige.

Man kan dessutom fundera att även om individer *vill* sänka sitt antal arbetade timmar är det inte uppenbart att man fritt kan variera det. Man kanske jobbar en viss tid, till exempel heltid, och inte kan gå ned tre timmar i veckan hur enkelt som helst. Det är alltså inte helt självklart att individer kan reagera även om de förstår systemet och *vill* reagera.

Finanspolitiska rådet var redan i den första rapporten ganska tydliga med att systemet utan utfasning var att föredra. Det byggde på gjorda simuleringar, och dessa simuleringar bygger på vissa antaganden om hur människor reagerar på ekonomiska incitament.

Jag säger inte att simuleringarna är fel, för det vet vi inte. Det är mycket rimligt att de kan vara riktiga, och vi vet inte i nuläget exakt hur man ska beräkna det här på ett bättre sätt. Men jag är kanske lite förvånad över att rådet så hårt håller fast vid dessa simuleringar från den första rapporten, som innebär att utfasning faktiskt inte är bra.

Jag tycker att man kunde visa lite tydligare att vi ännu inte har gjort några ekonomiska utvärderingar av det här med ex-postdata, så vi vet faktiskt inte exakt vad det har för effekter. Speciellt kanske man kan diskutera om det var klokt att bygga ut jobbskatteavdraget i lågkonjunktur. Var

det det bästa sättet att använda pengarna? Oroar man sig för höga marginalskatter kanske man ska diskutera just de höga marginalskatterna snarare än hur man ska formulera jobbskatteavdraget.

När det gäller arbetsmarknadsutbildning kontra reguljär utbildning, som diskuteras i rådets rapport, argumenterar rådet för att arbetsmarknadsutbildningen är för låg i dagsläget. Regeringen har blivit för rädd av tidigare evidens från 90-talet som visar att arbetsmarknadsutbildning inte fungerar. De argumenterar också för att det finns en risk för överexpansion i reguljär utbildning.

Detta tycker jag inte är så otroligt väl underbyggt i forskningen. Om vi tror att utbildning är viktigt för att behålla individers kompetens i lågkonjunkturer, vad är det då som säger att vi ska sköta det via arbetsmarknadsutbildning och inte det reguljära utbildningssystemet?

Rådet skriver här att Finansdepartementet säger att AMU är två till tre gånger dyrare än reguljär utbildning, men det är inte så viktigt för det viktiga är vad som kommer ut. Men det borde innebära att arbetsmarknadsutbildning också måste vara två till tre gånger bättre för att vara att föredra före reguljär utbildning, och det är jag inte övertygad om att det håller.

Slutligen har vi ersättningen för arbetslösa som jag tycker är en väldigt viktig punkt. Det har uppstått ett tudelat system i Sverige – det systemet finns i många andra figurer och resonemang i rådets rapport – där vissa får a-kassa eller arbetslöshetsersättning. Då ska man vara medlem, och det finns ett arbetskrav. Övriga hänvisas till kommunernas försörjningsstöd, och här finns just gruppen ungdomar. Det är en grupp som vi såg hade väldigt svårt att komma in på arbetsmarknaden och där arbetslösheten för dem utan gymnasiebetyg hade stigit. Här ligger just den gruppen. De är finansierade från ett annat system än det statliga. Ett problem vi tog upp var också att det finns en risk för att man överexpanderar reguljär utbildning för att ersättningen är så låg för ungdomar som inte har uppfyllt arbetskravet. Det här är just försörjningsstödet som är den ersättning som kan vara för låg.

Rådet diskuterar detta. De diskuterar hur ersättningsgraden har varierat. De diskuterar varifrån de arbetslösa får sin ersättning. De diskuterar nivån på de arbetslösas inkomst och reservationslön, men när man har läst det här avsnittet blir det lite ”jaha”. Var det här bra? Vad ska vi dra för slutsatser om det här utifrån ekonomisk politik? Jag tycker att det är lite synd, för jag tror att det finns en fråga här som är väldigt viktig att diskutera, nämligen kommunernas roll.

Här ser vi just hur socialbidragen eller försörjningsstödet har utvecklats över tid. Det är rätt tydligt att det följer arbetslösheten rätt rejält, så försörjningsstöd är en viktig källa till inkomst för dem som är arbetslösa. När arbetslösheten går upp stiger också kommunernas kostnader. Även ny statistik från Socialstyrelsen visar att kostnaderna har stigit mycket. Det här är

en sak, men för individen finns det även andra faktorer än att kommunens kostnader stiger. Att kommunens kostnader stiger visar att det är viktigt att tänka på hela den offentliga sektorn och inte bara på den statliga delen.

Vad spelar det för roll för individen om han eller hon får försörjningsstöd eller a-kassa? För det första är försörjningsstödet behovsprövat, vilket innebär att så fort man tjänar en krona så minskar socialbidraget med motsvarande. Det ger alltså väldigt stora marginaleffekter att gå från bidrag till arbete.

Detta har inneburit att kommunerna har incitament att få ned bidragstagandet. Kostnaderna blir för höga. Kommunerna tycker inte att Arbetsförmedlingen gör tillräckligt, så det har vuxit fram en kommunal arbetsmarknadspolitik vid sidan om den vanliga arbetsmarknadspolitiken. Det här är svårt att utvärdera. Vi vet väldigt lite om effekterna av detta. Vi vet att det kan bli problem att arbetslösa ungdomar eller nyanlända invandrare får dubbla huvudmän. De kanske måste gå både till Arbetsförmedlingen och till kommunen för att visa upp sig och få socialbidrag beviljat. Det har också kommit varningstecken om att kommunernas arbetsmarknadsprogram delvis strider mot socialtjänstlagen.

Det känns alltså som att det för individen kan spela stor roll om man får försörjningsstöd eller arbetslöshetsersättning. Jag tänkte därför avsluta med en fråga till Finanspolitiska rådet och kanske också till Anders Borg huruvida de tycker att den nuvarande ordningen med det tudelade systemet är vettigt. Till exempel läste jag att jobb- och utvecklingsgarantin har olika kvalificeringstider beroende på om man har försörjningsstöd, vilket känns väldigt konstigt. Om vi tror att det är de svaga grupperna som har försörjningsstöd innebär det att de behöver vänta längre innan de får gå in i det här programmet än de lite starkare grupper som har a-kassa.

Mitt svar på det är att jag inte tycker att det är vettigt, utan jag tror att det finns en viktig uppgift här.

Ordföranden: Tack för det, Eva Mörk! Vi får vänta på svaren på frågorna tills vi också har lyssnat på finansminister Anders Borg som därmed också får ordet.

Finansminister Anders Borg (m): Tack så mycket! För mig framstår några slutsatser som klara när det gäller svensk ekonomisk politik i europeisk jämförelse. Den första slutsatsen är att Sverige har klarat den här krisen i relativa termer bättre än vad vi både befarade och vad som gäller för andra länder.

Ett viktigt skäl till det är naturligtvis att vi har haft en mycket expansiv ekonomisk politik under de gångna åren. Det handlar också om att vi har hanterat bankerna, med mycket breda garantisystem som vi gick in i tidigt men utan att för den skull tappa greppet om offentliga finanser. Vi har inte exponerat skattebetalarna mot banksektorn på det sätt som har skett i andra länder.

Vi har också haft en penningpolitik och en växelkurs som har bidragit till att ge ett stöd åt tillväxten. Därtill har finanspolitiken lagts om väldigt kraftigt i expansiv riktning. Det är uppemot 90 miljarder i samlade åtgärder som har beslutats i de två senaste budgetarna och de extraprogram som har gjorts under krisen.

Det här har samtidigt kunnat ske inom ramen för ett trovärdigt ramverk. För första gången befinner sig Sverige i en kris utan att våra räntedifferenser ökar kraftigt eller att Sverige ifrågasätts. Sverige är så att säga ett av de länder som uppfattas som tryggare i den här situationen, särskilt nu under de senaste dagarna, tror jag, när vi har haft en väldig internationell turbulens. Detta beror på att vi har ett trovärdigt ramverk för den ekonomiska politiken som vi också har levt upp till. Vi har inte fallit för frestelsen att bränna av med alltför stora åtgärder alltför tidigt, utan vi har haft kvar krut och möjligheter att agera om så krävs.

Det här är i grund och botten ett gott betyg för den svenska samhällsmodellen och för den ekonomiska politiken. Vi har kunnat kombinera en expansiv ekonomisk politik med åtgärder för att gradvis förstärka arbetslinjen, och det är också mycket av det vi ser kommer tillbaka när vi tittar på arbetsmarknadsutvecklingen i relation till vad som kommer att hända i andra länder.

Detta hänger naturligtvis ihop. Det vi nu har framför oss är att land efter land i Europa får lägga fram stora åtgärder för att höja skatterna och skära ned utgifterna. Det kommer naturligtvis att påverka deras tillväxt, och det kommer naturligtvis att påverka hur arbetsmarknaden utvecklas i dessa länder.

I Sverige har vi inte den sitsen. Vi har möjlighet att ligga fast med en tydlig arbetslinje och förstärka den. För oss är frågan hur länge vi kan ha en stark tillväxt och en stark arbetsmarknad utan att detta leder till att vi går in i flaskhalsar. Där har vi, som det ser ut i dag, goda förutsättningar genom arbetslinjen och en fortsatt förstärkt sådan.

Om vi tittar på offentliga finanser är det klart att det var med en viss oro vi gick in i den här krisen. Det fanns en allvarlig risk att vi skulle få en försvagning av offentliga finanser på en nivå i våra och andra bedömares prognoser som skulle ha legat i linje med vad vi upplevde på 90-talet.

Så har nu inte blivit fallet, utan vi har begränsade underskott både i år och nästa år. Vi är ett av få länder som inte har alltför stora underskott. Därtill är vi ett av mycket få länder som har långsiktig uthållighet i våra offentliga finanser. Vi har en låg skuldsättning som gör att när det skapas trovärdighetsproblem för de länder som har höga skulder drabbas inte Sverige av det på samma sätt.

Det här är naturligtvis viktigt, för om man inte har en trovärdighet påverkar det hushållens sparande och deras vilja att konsumera, och det påverkar också investeringsviljan hos företagen. Får man en trovärdighetskris stannar den ekonomiska verksamheten upp. Men Sverige är alltså väl rus-

tat och har väldigt goda förutsättningar att möta en kris också om de europeiska orosmolnen dröjer sig kvar, för vi har agerat med ordning och försiktighet.

Allra mest tydligt blir detta när man jämför Sverige med de andra europeiska länderna. Storbritannien, Irland, Spanien, Portugal, Grekland – ett stort antal länder har helt enkelt förött sina offentliga finanser. Det handlar om att de under de närmaste åren måste genomföra mycket betydande skattehöjningar och mycket betydande utgiftsneddragningar. Det här kommer naturligtvis att vara politiskt bekymmersamt för dem, och det kommer också att påverka den ekonomiska utvecklingen.

Vi är bland de få länder som inte är i den sitsen, utan vi kan föra diskussioner. Den stora nyheten i Finanspolitiska rådets rapport är ju inte att vi har uthålliga offentliga finanser, och det är i grund och botten väldigt avvikande från de övriga länderna i Europa. Sverige är ett av få länder där man kan säga att vi har långsiktig uthållighet. Hade Lars Calmfors eller någon annan ekonomgrupp publicerat den här rapporten i Storbritannien och landat i slutsatsen att de offentliga finanserna är att bedöma som långsiktigt uthålliga hade det varit närmast en världsnyhet.

Därvidlag är det alltså väldigt viktigt att understryka det som är centralt här: Sverige har klarat de offentliga finanserna bättre än många andra. Vad beror det då på? Jag gör egentligen inte i grunden någon avvikande bedömning från den som rådet gör. En viktig sak är ju att vi gick in i det här med mycket stora överskott. Vi låg på nästan 4 procents överskott åren före krisen. Vi byggde upp dem från att vi under IT-krisen hade haft underskott och svagare offentliga finanser. Vi återställde dem gradvis, och överskotten var mycket betydande när krisen började.

Vi amorterade också ned väldigt kraftigt. Vi gick från 46 procents skuldsättning i Maastrichtkriterierna till 38 procent före krisen. Det är klart att det skapade en trygghet i att vi inte som andra länder har varit lika beroende av marknaderna.

Sedan delar jag inte Lars Calmfors bedömning att vi har haft tur när det gäller hanteringen av bankkriserna. Vi har i stället byggt vårt agerande på de erfarenheter vi har från 90-talskrisen och de erfarenheter man har i andra länder.

Vi har gjort väldigt klart för bankerna att om de ville ta del av skattebetalarnas pengar handlade det om rekapitalisering och ägande – dels för att det långsiktigt skyddar skattebetalarna, dels för att det håller bankerna i schack. Deras grundläggande hållning är givetvis att man ska försöka överlåta sina förluster på det offentliga. Det är ju det man har gjort i stor utsträckning i både USA, Storbritannien och andra länder.

Genom att vi valde den tydliga hållningen att bankkrisen inte skulle tillåta att man socialiserade förlusterna utan att socialisera bankerna har vi kunnat skydda de offentliga finanserna. Vi går ur krisen med starkare offentliga finanser. Nu vet vi att EU-kommissionen just nu diskuterar om

man ska införa ett system i Europa med stabilitetsavgifter och stabilitetsfonder. Vi har det systemet. Vi har redan en ordning där det är bankerna som bär kostnaderna för framtida kriser.

Vi har inte heller som många andra länder gjort stora offentliga insatser i olika former av industristöd. Vi valde att hålla kursen tydligare där. Vi har gjort en del garantiåtaganden, framför allt via EKN och SEK, men i grund och botten har det skett på marknadsmässiga villkor och utan att riskera skattebetalarnas pengar.

En annan faktor som spelar roll är att vi har valt att lägga en rätt stor del av åtgärderna på den tillfälliga sidan och lutat oss mot de automatiska stabilisatorerna. Om man kan säkra att de tillfälliga stöden är tillfälliga betyder det att man med automatik får en förstärkning av de offentliga finanserna när de automatiska stabilisatorerna sätter in.

I jämförelsen med andra länder spelar nog frånvaron av kostsamma bankstöd och indsutristöd störst roll. Det kanske motsvarar mellan 2 och 4 procent av BNP i underskott hos de andra länderna. Jag tror att detta med automatiska stabilisatorer och tillfälliga åtgärder kanske motsvarar en halv procent.

Till detta kommer de saker som har förvånat oss mest påtagligt under den här processen, nämligen att vi kontinuerligt har fått in utgiftsprognoser som inte har varit så bekymmersamma som vi hade räknat med. Vi har nu haft en period av tre år där sjukskrivningskostnaderna har utvecklats bättre än beräknat. Det beror naturligtvis delvis på sjukförsäkringsreformerna, men också jobbskatteavdraget spelar en stor roll eftersom det påverkar den relativa sjukskrivningsersättningen.

Den andra stora faktorn som har spelat roll är arbetsmarknaden. Antalet arbetade timmar, arbetslöshet, sysselsättning, kostnader för arbetsmarknadsstöd och a-kassa är faktorer som har utvecklats påtagligt bättre än vi räknade med. Den stora utgiftsökningen och inkomstfallet som vi trodde skulle komma har inte materialiserats.

Jag ska försöka säga något ytterligare om arbetsmarknaden. Vi kan se att det håller på att ske något här i svensk ekonomi som avviker från det väntade. Har man ett BNP-fall på 5 procent, och fallet är under 2008 och 2009 sammantaget något större än under 90-talskrisen, leder det normalt till att man även åren därpå har en svag arbetsmarknad med svag sysselsättning och kanske stigande arbetslöshet. Det tycks nu inte vara fallet. Redan under början av 2010 ser det ut som om sysselsättningen har stabiliserats och att arbetsmarknaden börjar stabiliseras.

Det finns flera skäl till detta. Ett är att den privata tjänstesektorn och den offentliga sektorn har klarat den här krisen på ett helt annat sätt än tidigare kriser. Vi har inte haft något stort sysselsättningsfall i kommunsektorn. I välfärdssektorerna har vi, om man ser till utfasningen av plusjobben, kunnat gå genom krisen utan någon stor minskning av sysselsättningen. Det beror på att vi har tillfört kraftigt ökade statsbidrag. Det har ju varit själva poängen med dem.

Efter en utvärdering får man naturligtvis återkomma till om tillfälliga kommunstöd var det mest effektiva. Ser man till siffrorna ser det ut som att vi härigenom har säkrat en viktig del av sysselsättningen.

Kombinationen av expansiv finanspolitik och expansiv penningpolitik har sedan också gjort att hushållens konsumtion i Sverige har utvecklats på ett sådant sätt att vi inte har haft något kraftigt sysselsättningsfall i tjänstesektorn. Det faktum att vi också har säkrat den finansiella sektorn genom breda garantier och annat bidrar också, eftersom det är en av våra absolut största sektorer på arbetsmarknaden.

Jag kommer sedan att argumentera ytterligare för att regeringens strukturreformer, framför allt jobbskatteavdraget, förändringen av arbetsmarknadspolitiken och sjukförsäkringen, har bidragit till detta. Det är en så pass stor oförklarad utveckling på arbetsmarknaden, och det tyder på att det är något som har inträffat.

Här ser vi hur sysselsättningen har utvecklats på väg ur kriser. Den gröna linjen representerar 90-talskrisen. Under en period efter 1994 steg sysselsättningen. I takt med den hårda åtstramning som sedan blev nödvändig bröts sysselsättningsutvecklingen. Man kan väl befara att det nu finns en sådan risk i övriga Europa. Vi kan se utvecklingen efter IT-kraschen. Man kan notera att sysselsättningen minskade 2003, 2004 och 2005 trots en BNP-tillväxt som nådde både 3 och 4 procent.

Under den här krisen ser vi nu att vi än så länge tycks ha en helt annorlunda utveckling där framför allt privat sysselsättning men också sysselsättningen generellt återhämtar sig på ett betydligt bättre sätt.

Man kan också titta på arbetslösheten. Under 90-talskrisen hade vi en period då den låg kvar på en hög nivå. 14–15 kvartal senare låg vi på ungefär samma nivå som under krisperioden. Det sammanhängde med kostnaden för att sanera offentliga finanser.

Efter krisen efter IT-bubblan och 11 september hade vi, remarkabelt nog, en stigande arbetslöshet under 2003, 2004 och 2005. Under en period med stigande tillväxt steg alltså arbetslösheten. Nu ser det mer ut som att vi igen är på väg mot att arbetslösheten stabiliseras och minskar.

Det är inte bara Finanspolitiska rådet som konstaterar att Sverige har klarat krisen bättre än andra länder och bättre än man kunde befara. Det här är senaste World Economic Outlook från IMF, där man har skattat effekten av krisen givet traditionella mönster i ekonomin. Länder med stora blå staplar har klarat sig sämre och de med stora röda staplar har klarat sig bättre. Irland, USA, Danmark och Nya Zeeland är de länder som avviker negativt. Där har ett mer begränsat BNP-fall lett till ett kraftigt fall i sysselsättningen och ökad arbetslöshet.

Sverige, Tyskland, Finland och Nederländerna är de länder som har klarat sig påtagligt bättre. Det skulle väl tala för att den här modellen med timavtal som Metall nu har, där 2 procent av arbetskraften har varit i korttidsarbete – alltså samma andel som i Holland, Tyskland, Italien och Japan – kan ha bidragit, på samma sätt som den har gjort det i några andra län-

der. Man den svenska röda stapeln är så pass remarkabelt mycket högre att det väcker frågor. Har det strukturellt skett något i svensk ekonomi som skulle kunna förklara att svensk arbetsmarknad nu fungerar bättre än man kunde befara och man tidigare har trott? Man måste fråga sig om det kan ha att göra med de omfattande och strukturella förändringarna av politiken i Sverige.

Regeringens utgångspunkt för hela mandatperioden har varit att lägga fram ett brett paket för att förstärka sysselsättningen. Det är dels åtgärderna för att få in fler människor på arbetsmarknaden. Det är jobbskatteavdraget, förändrad sjuk- och arbetslöshetsersättning och förändrad arbetsmarknadspolitik. Allt det handlar om att underlätta för människor att ha drivkrafter att finnas på arbetsmarknaden. Därmed har vi också kunnat se att arbetsmarknaden inte har utvecklats som under tidigare kriser. Människor har i större utsträckning stannat kvar på arbetsmarknaden och också sökt jobb.

Om man ska få en sådan politik att fungera måste man också ha en bred politik för att stimulera efterfrågan, och framför allt efterfrågan på den arbetskraft som står lite längre från arbetsmarknaden och har en svagare ställning. Vi kan inte med arbetsmarknadspolitik varaktigt påverka efterfrågan så att den avviker från produktionsförmågan, men vi kan omfördela efterfrågan så att vi underlättar för dem med en svagare ställning. Det är det vi också har gjort med nystartsjobb, anställningsstöd, arbetsgivareavgifter och annat som bidrar.

Till detta kommer att vi har försökt föra en politik för att varaktigt stärka produktionspotentialen. Det handlar om breda infrastruktursatsningar. Sverige är ett av de länder som gör mest på detta område. OECD lyfter fram att detta är en särskild aspekt av det svenska stödet.

Vi gör stora utbildnings- och forskningssatsningar. Vi skapar ett förbättrat entreprenörsklimat – reformer som gäller förmögenhetsskatt, bolagsskatt, ökad konkurrens inom tidigare offentliga tjänster och utförsäljningar av tidigare statliga företag bidrar ju till detta. Den samlade effekten av detta är att man klarar en högre sysselsättningsnivå och samtidigt kan säkra lägre arbetslöshet till en bra reallöneutveckling.

En del av jobbpolitiken är jobbskatteavdraget. Vi har gjort omfattande egna utvärderingar av detta. Rådet gör detta i absoluta termer. Deras bedömning ligger väldigt nära våra egna. I absoluta tal handlar det om bedömningar på någonstans strax under 100 000 personer i årsarbetskraft. Det är en mycket stor effekt. Det är mycket sällsynt att man med politik kan göra något som varaktigt har så här stor effekt på sysselsättningen.

Vi har gjort omfattande värderingar av andra tänkbara åtgärder. Fortfarande finns det ingen åtgärd som är lika effektiv när det gäller att varaktigt höja sysselsättningen. Det beror på att jobbskatteavdraget påverkar brett. Det gör det mer lönsamt att arbeta jämfört med att inte arbeta. Detta

är särskilt viktigt i kristider, då det annars finns en risk för att hushållens konsumtion faller och att sökbeteendena ändras, så att man minskar den geografiska rörligheten och att människor lämnar arbetsmarknaden.

Jag ska ta upp avvägningen mellan yrkesutbildning och arbetsmarknadspolitik. Vi har ju valt att prioritera reguljär utbildning – yrkesvux och de reguljära utbildningssystemen. Det är utbildningar som leder till en examen. De har inte, som arbetsmarknadspolitiken, någon stigmatiserande effekt på dem som har genomgått dem. De ligger inom ramen för studiemedelssystemen, och det är viktigt. Utbildning är en investering som den enskilde själv måste satsa på. Sedan är också arbetsmarknadsutbildningar traditionellt två till tre gånger dyrare. Vi anser inte att det har funnits belägg för att de skulle vara avsevärt mycket bättre, inte minst för att det i kommunerna brukar vara ungefär samma anordnare av yrkesvux och arbetsmarknadsutbildningar.

Därmed är inte sagt att man inte löpande ska titta på den här bedömningen. I det konjunkturläge som vi nu ser framför oss, med lite starkare arbetsmarknadsutveckling, kan vi naturligtvis titta på om vi framöver behöver bygga ut arbetsmarknadsutbildningarna. I takt med att bristtalen kommer kan det naturligtvis finnas skäl att se över detta. Det får vi naturligtvis återkomma till.

Vi tror dock att de breda satsningar som vi har gjort på tillfälliga utbyggnader av det reguljära utbildningssystemet är effektiva. Det framgår av rådets rapport att detta är mer än vad man historiskt har gjort. Vi har den här gången inte haft tendensen att höja kraven på utbildningen för att det är fler som söker i lågkonjunktur. Tvärtom har vi tagit in väldigt många av dem som har sökt.

Det framgår av underlagsrapporterna från Pisarides och av rådets egna slutsatser att detta är rimligt. Det är förmodligen samhällsekonomiskt väldigt bra att människor förlägger sin utbildning till en krisperiod. Därför tror vi att den här utbyggnaden har varit väl motiverad. Jag kan naturligtvis förstå att det för universitetslärare kan framstå som besvärligt om det är fler studenter i klassrummen, men i grund och botten är det en effektiv investering för samhället att de är där och inte någon annanstans.

Avslutningsvis vill jag ta upp sjukförsäkringsreformen. Vi måste komma ihåg var vi stod: Vi hade en mycket besvärlig situation: Sverige hade en sjukfrånvaro som hade ökat under 30 år. Vi avvek från andra länder. Vi hade stora geografiska skillnader där samma diagnos fick olika sjukskrivningstider i olika delar av landet. För ett benbrott kunde det skilja upp till 100 dagar mellan det landsting som hade kortast respektive längst sjukskrivningstid. Det fanns också en tendens till stora skillnader mot sjukskrivningstiderna i andra länder. Anna Hedborgs utredning gav oss en bred grund för att dra slutsatsen att den svenska sjukförsäkringen inte fungerade.

Sjukförsäkring och förtidspension omfattade över en miljon människor. Det är klart att det inte går att göra om dessa system utan att det skapar ett mått av osäkerhet. Det är också något man måste vara ödmjuk inför.

Det är svårt att genomföra stora politiska förändringar utan att det uppkommer svårigheter och bekymmer för människor. Det är också ett skäl att hålla fast vid dem när man väl har genomfört dem. Det finns ingen anledning att vrida tillbaka reformen och få tillbaka de problem vi tidigare har haft.

Det är väldigt tidigt att utvärdera sjukförsäkringsreformen, men man kan konstatera att det har skett en stor förändring av ersättningen i både a-kassan och sjukförsäkringen. Den heter ju jobbskatteavdrag. Det är inte någon sänkning av ersättningsnivån i sjukförsäkringen som har drivit fram detta, utan det beror på att jobbavdraget har sänkt skattebelastningen för dem som arbetar. Det tyder också på att det under 2007, 2008 och 2009 har bidragit till att fler återgår i arbete. Det har sedan förstärkts av de nya reglerna.

Det är också fler som lämnar sjukförsäkringen för att gå över till Arbetsförmedlingen. Det är i grunden bra, för människor ska ha stöd för att få ett arbete och få hjälp att komma in på arbetsmarknaden. Det tycks också vara en mycket radikal minskning av inflödena i sjuk- och aktivitetsersättningen. Vi ligger nu på väl under hälften av de nivåer vi hade långsiktigt. Det gör att sjuk- och aktivitetsersättningen minskar kraftigt de kommande åren om vi står fast vid den här politiken.

Den här reformen har naturligtvis varit besvärlig för människor, och det ska man ha respekt för, men den börjar nu leda till att vi får en sjukförsäkring som är långsiktigt uthållig och som innebär att människor har stöd vid långvarig sjukdom. Man har en möjlighet vid förtidspension och får stöd vid permanent frånvaro av arbetsförmåga, men man har också bättre stöd för att ta sig tillbaka.

Min huvudslutsats är att den svenska modellen har klarat krisen bra – bättre än många andra länder. Vi har förutsättningar, även med oron i Europa, att framstå som något av ett ljus i ovädret, för vi har så starka offentliga finanser. När andra kommer att behöva sanera, skära ned och höja skatter har vi en möjlighet att förstärka arbetslinjen. Vår styrka inför framtiden måste naturligtvis vara att hålla fast vid arbetslinjen och utveckla den de kommande åren.

Ordföranden: Då tackar vi finansminister Anders Borg för hans inledning. Vi ska nu övergå till frågor från utskottets ledamöter. Jag ska ta tillfället i akt att börja, och jag ska uppehålla mig vid just arbetsmarknaden. Lars Calmfors hade i sitt föredrag en bild som visade relativ förändring i sysselsättningsgrad. Där visades hur olika grupper hade drabbats av krisen. Slutsatsen var att ungdomar har drabbats av arbetslöshet ungefär som under andra kriser, de äldre har drabbats mindre liksom de som är födda utanför Europa, medan personer utan gymnasieutbildning har fått ta en tuffare smäll under den här krisen än under tidigare jämförbara kriser.

Det är den fördjupade diskussionen om hur arbetsmarknadens funktionssätt har förändrats som jag tycker är intressant. Ett annat perspektiv är ju att deltagandet på arbetsmarknaden har varit fortsatt högt under den här

krisen. Man har inte lämnat arbetsmarknaden för att man har upplevt att det har varit svårt att få ett jobb, som det var under 90-talskrisen. Jag skulle vilja be er utveckla om den faktorn har spelat roll och bidragit till att Sverige har klarat sig bättre än man hade väntat – alltså om arbetskraftsdeltagandet har spelat roll. Det är min första fråga.

När man gör en djup analys av hur arbetslösheten har slagit får man självklart också bättre underlag för vilka åtgärder man ska vidta. Vi känner ju till den stora risken för den grupp som fastnar i långtidsarbetslöshet efter varje krisförlopp. Min fråga går där kanske främst till Lars Calmfors: Vad är din bedömning – är denna grupp mindre i den här krisen än i tidigare kriser, eller riskerar vi att ha ungefär samma relationer efter den här krisen? Detta är ju viktigt också med tanke på de åtgärder man ska vidta när nu konjunkturen vänder uppåt.

Lars Calmfors, Finanspolitiska rådet: Vi pekar i rapporten på att arbetskraftsdeltagandet har hållits uppe bättre än under 1990-talskrisen, även om jag inte betonade det i mitt anförande. Jag skulle gissa att de positiva effekterna av detta snarast kommer framöver, därför att det minskar risken för permanent utslagning. Jag tror att vinsterna är långsiktiga.

Generellt verkar arbetsmarknaden nu fungera bättre än under 1990-talet. Vår sammanfattande bedömning är att riskerna för att arbetslösheten ska bli bestående är mindre. Det finns en del forskning som har studerat samspelet mellan stora makroekonomiska störningar och hur systemen på arbetsmarknaden ser ut. Den säger att riskerna för att en stor makroekonomisk störning permanent ska öka arbetslösheten minskar med mindre generös arbetslöshetsersättning, jobbskatteavdrag och effektivare arbetsmarknadspolitik. Vi tycker också att det är positivt att äldre har klarat sig relativt sett bättre än tidigare eftersom det i den gruppen finns en stor risk för permanent utslagning.

Varför invandrare från länder utanför Europa också har klarat sig bättre är svårt att säga. Vi vet inte om det beror på att gruppen har annan sammansättning nu än vid tidigare kriser. Men helt klart är det positivt att vi har haft en bättre utveckling där.

Det negativa är förstås att det ser värre ut för gruppen lågutbildade – alltså personer som bara har gymnasieutbildning eller kanske inte ens det. För gruppen ungdomar har det gått ungefär lika dåligt som vanligt. Detta är förvånande mot bakgrund av de stora sänkningar av sociala avgifter som vi har haft. Det indikerar att det finns ett problem. Man skulle ha trott att detta skulle ha hjälpt upp situationen för ungdomar, även om vi är kritiska till denna breda åtgärd och i stället skulle ha velat ha mer fokuserade ungdomsåtgärder.

Thomas Östros (s): Jag vill ta upp två områden som jag tycker är särskilt viktiga. Det första skuldkrisen i Europa och hur den kan komma att påverka den europeiska ekonomiska utvecklingen och därmed också Sverige. Lars Calmfors lyfte fram det svenska exemplet från 1990-talet som

något av vägledande för de länder som nu är i djup skuldkris. Irene Wennemo valde till och med att benämna det ”Göran Persson-linjen”. Vad kan vi dra för slutsatser av det?

1993 hade vi ett underskott på drygt 11 procent av BNP i Sverige, vilket motsvarar Storbritanniens siffror och ligger nära Greklands och flera andras. En kraftfull sanering innebar naturligtvis först en minskad efterfrågan, men det gav starka tillväxteffekter på längre sikt, och det förde vid mitten av det gångna årtiondet Sverige till världstoppen när det gäller offentliga finanser. Hur ser du på den erfarenheten när vi nu ska bedöma vad skuldkrisen i Europa kommer att föra med sig för svensk export och svensk ekonomisk utveckling? Nu krävs det lika kraftfulla åtgärder som vid mitten av 1990-talet, hur lång tid tar det innan Sverige får den belöning som man fick vid slutet av 90-talet och början av 2000-talet, med kraftig ekonomisk tillväxt och hög produktivitet?

Min andra fråga gäller just arbetsmarknaden. Jag är ledsen att behöva säga att jag inte riktigt delar ordförandens euforiska stämning över utvecklingen på arbetsmarknaden. För någon timme sedan fick vi från SCB de senaste siffrorna över utvecklingen på svensk arbetsmarknad, och vi ser en kraftig ökning av arbetslösheten: 9,8 procent, och om man säsongsrensar 9,3 procent. Vi har haft en arbetslöshet som har ökat snabbare än det europeiska genomsnittet. Det är här man måste försöka bedöma hur effektiv sysselsättningspolitiken egentligen har varit.

Regeringen har använt 70 miljarder kronor till jobbskatteavdrag. Finanspolitiska rådet visar att det är extremt mycket pengar i förhållande till övriga länder i världen som har försökt använda sådana skattesänkningar. Det har ju gjort att man inte har haft pengar till aktiv arbetsmarknadspolitik. Finanspolitiska rådet visar i sin rapport att garantiprogrammen i stort sett är tomma på aktiva åtgärder i form av utbildning eller annat – det är i huvudsak jobbcoachning.

Dessutom visar Eva Mörk att socialbidragen ökar kraftigt, med mycket kraftiga marginaleffekter. Marginaleffekten är närmare 100 procent, att jämföra med övriga marginaleffekter av betydelse.

Den här samlade bilden – att vi får en stor grupp människor som finns som arbetskraftsutbud men inte har kompetens, yrkesutbildning eller ställning på arbetsmarknaden för att vara ett effektivt arbetskraftsutbud och ingen chans att få de jobb som kommer, och att pengarna inte används till utbildning utan generella skattesänkningar mitt under en kristid – måste också värderas.

Jag vill återgå till frågan om risken för permanent utslagning på arbetsmarknaden, ökat socialbidragsberoende och svårigheter att få jobb trots att man är anmäld på Arbetsförmedlingen, och jag vänder mig till Irene Wennemo och Eva Mörk i första hand.

Irene Wennemo, LO: Just sysselsättningsutvecklingen har vi diskuterat mycket internt i LO också. Det fanns först en bekymmersam hållning där man undrade hur det skulle gå för de industriarbetare som blev av med

jobbet. Många signaler tyder på att de faktiskt klarade sig väl i förhållande till 1990-talskrisen, och egentligen är det inte så konstigt. Under 1980-talet hade vi hållit ganska lågproduktiva industrier under armarna genom den ekonomiska politiken. Nu var det i stor utsträckning i stället tip-top-industrier i Sverige som drabbades av en extern kris. Många av dem har fått jobb, och vi har också ett omställningsavtal som vi har förhandlat fram, vilket vi inte hade tidigare. Det har gjort att man ganska snabbt har börjat fokusera på vad man ska göra i stället – man har redan under varseltiden börjat med detta och inte behövt gå till Arbetsförmedlingen som första steg. Mycket tyder på att många av dem får jobb.

Problemet är att de tar jobb som tidigare andra grupper skulle ha kunnat komma in i. Jag är bekymrad just för ungdomar och för dem utan gymnasieutbildning. De kan verkligen hamna långt borta från jobb under en lång period eftersom industriarbetarna, som är ganska populära på arbetsmarknaden, tar jobb som bussförare och så vidare och upplevs som bättre att satsa på än unga människor och avhoppare från gymnasiet. Det är strategiskt att få till stånd bra åtgärder för den här gruppen.

Jag tycker att satsningen på yrkesvux också har varit bra, liksom yrkeshögskola. Men det är extremt små volymer det handlar om, och man skulle behöva expandera detta betydligt och se till att man får till stånd bra åtgärder för den här gruppen. Annars riskerar de att hamna utanför arbetsmarknaden mycket länge, och då är det väldigt svårt att komma tillbaka igen senare.

Eva Mörk: Det är som du säger – det stora problemet är individer utan gymnasieutbildning, och det är till stor del ungdomar. Man skulle kanske kunna se på den figur som Lars visade tidigare och dela upp gruppen ungdomar i dem med och utan gymnasieutbildning. Då kanske bilden skulle se lite annorlunda ut.

En sak som man kan fundera på är om man ska ha generella sänkta arbetsgivaravgifter för alla ungdomar eller om de ska vara riktade mer till svaga grupper av ungdomar. Jag tror att det är lite bekymmersamt att de utan utbildning också är de som är hänvisade till kommunernas försörjningsstöd och att vi vet så pass lite om vad som händer där. Det betyder inte att kommunerna gör ett dåligt jobb, men vi vet inte riktigt vad som händer, och vi har heller inte det system med kvalitetssäkring som finns inom den statliga arbetsmarknadspolitiken, där vi har utvärdering och datainsamling. Detta tror jag att man måste ta tag i.

Eva Mörk: Det är som du säger. Det stora problemet är just individer utan gymnasieutbildning, och det är till stor del ungdomar. Om man ser på den figur som Lars visade tidigare av hur det har gått för ungdomar skulle man kunna fundera på om bilden kanske ser lite annorlunda ut om de delas upp på ungdomar med och utan gymnasieutbildning. En sak man kan fundera på där är om det ska vara generella, riktade sänkta arbetsgivaravgifter för alla ungdomar eller riktade sådana till mer svaga grupper av ungdomar.

Jag tror, som sagt, att det är lite bekymmersamt just att personerna utan gymnasieutbildning ofta är de som också är hänvisade till kommunernas försörjningsstöd och att vi vet så pass lite om vad som händer där. Det betyder inte nödvändigtvis att kommunerna gör ett dåligt jobb, utan vi vet inte riktigt vad som händer. Vi har inte systemet med kvalitetssäkring som finns inom den statliga arbetsmarknadspolitiken med utvärdering och datainsamling. Jag tror att det här är någonting man måste ta tag i.

Lars Calmfors, Finanspolitiska rådet: Det var två delar i Thomas Östros frågor. Den första gällde skuldkrisen i Europa. Modeordet var tidigare *exitstrategier*. När de nu verkligen behövs har modeordet på något sätt försvunnit ur debatten. Men jag ska använda det.

Det problem som många länder har försatt sig i är att det inte finns någon bra exitstrategi. Man ska inte hamna i sådana här lägen som man har gjort. Det finns egentligen ingen bra lösning. Man hamnar antingen i reaktioner på finansmarknaderna som går ut över efterfrågan och konjunktur. Eller också måste man strama åt väldigt mycket för att undvika det och det blir då i fel konjunkturläge. Det var det Sverige hamnade i på 1990-talet.

Bilden nu är mycket splittrad. Å ena sidan kommer det in många positiva konjunktursignaler. Å andra sidan ser vi framför oss de anpassningar som behöver göras i många länder. Vi kan inte förstå hur man ska undvika att de finanspolitiska åtstramningarna går ut över konjunkturutvecklingen framöver. Det är inte bara euroländerna, utan även USA, Storbritannien och Japan måste göra finanspolitiska anpassningar. Om det bara hade varit euroländerna, skulle situationen kunna hjälpas upp av att euron faller i värde, precis som kronan föll i värde under 1990-talskrisen. Men alla valutor kan inte falla mot varandra. Det är ett problem. Man kan inte få den skjuts i världsekonomin som vi fick i den svenska ekonomin efter 1992 därför att kronan föll. Vi gör en pessimistisk bedömning av konjunkturutvecklingen framöver, men vi hoppas att vi har fel.

Sedan var det frågan om arbetsmarknaden: Jag har inte sett de allra senaste siffrorna, men de låter oroande, även om de i och för sig inte är förvånande. Det förvånande har varit att arbetsmarknaden har utvecklats så mycket bättre än den borde ha gjort.

Satsningar på utbildning har kommit upp flera gånger under vår diskussion, inte minst arbetsmarknadsutbildning kontra yrkesvux. Det finns ett problem där. Vi vet att arbetsmarknadsutbildning av en rimlig omfattning fungerar även om den kanske är dyr. Vi vet betydligt mindre om hur effektiv yrkesvux är. Den vänder sig också delvis till andra grupper, och det är andra ersättningsnivåer. Det finns ett enkelt portföljbalansargument som talar för att det är klokt att satsa på båda sakerna när vi är osäkra och att inte så ensidigt som nu satsa på yrkesvux.

Finansminister Anders Borg (m): När man tittar på den åtstramning som nu behöver göras ute i Europa är det viktigt att se att det också är ett väldigt trovärdighetsproblem för de länder som har försatt sig i denna sits. Spanien, Portugal och tidigare Storbritannien var ju de som vid alla möten reste sig upp och sade att lösningen på krisen var att vräka ut mer pengar. Det fanns aldrig tillräckligt, och det behövdes alltid mer. Då blir det en väldig omsvängning för regeringarna i dessa länder, att gå från läget att ena stunden säga att man kan lösa en kris genom att bränna på med pengar till att nu helt plötsligt försätta sig i sitsen att man får strama åt. Det är en dubbelhet i detta.

Men det finns naturligtvis ingen annan väg tillbaka för dem än att göra detta. Jag tror att alternativet, det vill säga att man låter oron pågå och inte visar att man tar sig igenom det här, är mer allvarligt, för då riskerar vi att få en knäck på förtroendet hos både hushåll och företag. Jag tror tyvärr att Lars bedömning är riktig, att det kommer att slå på tillväxten i dessa länder. Men alternativet skulle också slå på tillväxten. Det är som vanligt med politik: Det är ofta skadereglering. Man får välja mellan dåliga alternativ och ta det som åtminstone långsiktigt är bättre.

Eva Mörk var inne på socialbidragen, och jag skulle vilja göra två reflexioner med anledning av den fråga hon reste på slutet. Till att börja med ska vi komma ihåg att socialbidragen under den här krisen har utvecklats i linje med arbetsmarknaden. Det framgick till exempel av Eva Mörks bild att ökningstakten för arbetslösheten hade varit högre än för socialbidragen. Hittills ser det ut som att vi inte har haft några överraskande avvikelser från mönstret på socialbidragssidan mot vad vi har upplevt historiskt sett, utan det är arbetsmarknaden som i allt väsentligt förklarar detta. Vi kan till exempel inte se någon avvikelse kopplad till att vi samtidigt har haft den stora nedgången på sjukförsäkringen. Det är i så fall glädjande.

Vi har gjort en betydande omläggning här, och det är att vi har öppnat arbetsmarknadspolitiken för socialbidragstagare. Det är en policyförändring. Tidigare hade man som socialbidragstagare inte den möjligheten att gå över till arbetsförmedlingen. Jag tror att det i grunden är bra. Behöver vi göra mer sådant? Ja, förmodligen. Socialbidragssystemet har avgörande brister. Det är en väldigt kraftig avtrappning av extrainkomster. Nu får vi från december ett nytt system för flyktingar där man har ett fribelopp för dem som gör att det lönar sig bättre att arbeta. Det finns säkert skäl att titta mer på detta.

Det som Eva Mörk pekar på är att vi eventuellt behöver hitta någon typ av enhetlighet mellan a-kassesystem och socialbidragssystem som på något sätt skapar en bättre bottenplatta i systemet. Det är inte okomplicerat tekniskt. Det är som vanligt: Det är enklare att skriva ned reformerna, och när de väl ska genomföras är de ofta komplicerade och kräver svåra överväganden. Vi har ett behov av att se över socialbidragssystemet – det vill jag definitivt hålla med om – och gärna med en koppling till a-kassan.

När det gäller arbetsmarknadsutvecklingen ska man notera att arbetslösheten i Sverige alltjämt, när man tittar på det säsongsrensat, ligger i linje med eller snäppet under de prognoser vi har haft för 2010. Vi har en sysselsättningsutveckling som är radikalt bättre än den man räknade med. De flesta prognosmakare har under de senaste veckorna skruvat upp sina prognoser med uppemot 30 000–40 000 personer på sysselsättningssidan, och samma mönster ser vi på arbetade timmar.

I allt väsentligt har vi en situation där utvecklingen, jämfört med den historiska utvecklingen och det mönster vi har sett – och även jämfört med de prognoser som lades, till exempel vår egen, i mitten av april – är påtagligt bättre. Sedan ska man naturligtvis alltid följa detta. Det finns risker med att den ansvarslösa europeiska politiken smittar av sig på Sverige, och det är vår uppgift att även fortsatt försöka isolera oss från det.

Lars Elinderson (m): Jag vill framför allt koncentrera mig på sysselsättningen och arbetsmarknadspolitiken, som ju är det centrala för den långsiktiga återhämtningen. Ni för ett resonemang när det gäller ungdomsarbetslösheten där ni säger att ungdomar har lättare att komma tillbaka till arbetsmarknaden och att det inte är det stora strukturella problemet när det gäller återhämtningen.

Jag skulle vilja ställa en fråga: Om man nu i den här situationen, när arbetsmarknaden återhämtar sig och vi får en viss ökning av sysselsättningen tidigare än vad vi räknat med, hur skulle en sådan här förändring, återgång, när det gäller socialavgifterna för ungdomar specifikt slå för ungdomars generella konkurrenskraft på arbetsmarknaden?

Den andra frågan gäller er framåtsyftande bedömning av regeringens politik när det gäller sysselsättningen rent allmänt, alltså jobbskatteavdragen, förändringen av arbetslöshetsförsäkringen och sjukförsäkringen. Ni säger att det leder till ökad sysselsättning och att ni gör en bedömning som ligger ungefär i linje med regeringens.

Jag skulle vilja fråga: Om ni ser på kortare och längre sikt, hur skulle en radikal förändring av den politiken slå på återhämtningen? Det vill säga om man under de kommande åren tar bort jobbskatteavdragen och återgår till de gamla ersättningsnivåerna i a-kassan och sjukförsäkringen: Hur skulle det påverka sysselsättningen och återhämtningen?

Lars Calmfors, Finanspolitiska rådet: Låt mig först ta frågan om ungdomar. Vi har inte i detalj skrivit så mycket om ungdomsarbetslösheten i år. Däremot gjorde vi det förra året då vi skrev ungefär detsamma som Eva sade här. Vi tar i och för sig upp frågan lite även i årets rapport, och betonar då att de som har dålig utbildning riskerar permanent utslagning. Vi tror att det skulle vara mer kostnadseffektivt med stora insatser för just de grupperna. Sedan tror vi att den stora mängden ungdomar skulle klara sig hyfsat ändå.

Vi har tidigare varit kritiska mot den generella nedsättningen av socialavgifterna för ungdomar. Vi har inte skrivit om det i år, men jag utgår från att rådet fortfarande tycker detsamma som förra året. Det är klart att

höjda socialavgifter skulle innebära en viss försvagning av hela ungdomsgruppens konkurrenskraft, men det viktiga tror vi är att stärka konkurrenskraften för dem som har störst problem.

Nästa fråga gäller regeringens allmänna sysselsättningspolitik. Allting är en fråga om avvägningar, men vi tror att avtrappningen av arbetslöshetsersättningen och jobbskatteavdraget är åtgärder som långsiktigt har stora positiva sysselsättningseffekter. Sedan är det en politisk fråga hur man vill väga dem mot försäkringsmotiv och inkomstskillnader.

När jag har ordet vill jag gärna kommentera det här med utfasning av jobbskatteavdraget, eftersom det är en aktuell politisk fråga och något man gör i andra länder. Vi skriver en del om det här. Eva Mörk tog upp att man i USA när man jämför olika grupper med varandra – vilket man kan göra eftersom inte alla får jobbskatteavdraget – till sin förvåning inte empiriskt har funnit att utfasningen minskar arbetsutbudet och antalet arbetade timmar.

Jag tror att sannolikheten för en liknande bild i Sverige är relativt liten. Man ska komma ihåg att en eventuell utfasning här skulle ske i ett intervall där det ligger inkomsttagare med högre inkomster och högre utbildning än i motsvarande utfasningsintervall i USA. Vi har också ett fokus på marginalskatter i debatten i Sverige som man av naturliga skäl inte har i USA.

Det här är naturligtvis inte något som jag vet. Jag tycker att Eva hade en *fair point* när det gäller osäkerheten här. Vi kritiserar regeringen för att den inte anger osäkerheten i sina bedömningar, vilket man bör göra. Det är en rimlig kritik av oss att vi också borde ha angett den osäkerhet som finns när det gäller bedömningen av effekterna av en utfasning av jobbskatteavdraget.Vi hade i och för sig hoppats mycket på en studie som jag vet att Eva är involverad i, där man skulle jämföra olika grupper på ungefär samma sätt som i USA. Men variationerna var för små här. Jag hoppas helt klart att Eva kommer tillbaka och ger oss mer underlag till nästa år.

Eva Mörk: Det var en snygg passning. Vi har inte hunnit bli färdiga med den studien. Jag tror inte att variationerna är för små, utan data har inte varit snälla mot oss ännu. Vi tror fortfarande att vi kommer att kunna göra en studie som liknar de amerikanska; inte det att vissa har fått och andra inte har fått utan att olika individer har fått olika mycket. Vi hoppas fortfarande på den studien, så ge inte upp, Lars!

Roger Tiefensee (c): Tack både till Finanspolitiska rådet för en intressant rapport och till er alla i panelen för intressanta kommentarer!

Min fråga rör också sysselsättningen och det konstaterande som Finanspolitiska rådet gör – att sysselsättningsfallet för hela befolkningen nu är klart mindre än i tidigare kriser– men pekar på att ungdomar har drabbats lika hårt som i tidigare kriser och att personer utan gymnasieutbildning har drabbats hårdare, och lite vad man kan dra för lärdomar av det. Irene Wennemo var inne på det i sin reflexion och problematiserade kring det här att vi har yrkesutbildningar på tre olika ställen, på gymnasiet, yrkesvux och

arbetsmarknadsutbildningen. Men jag uppfattade aldrig någon slutsats utifrån den problematiseringen, och jag skulle vilja att Irene Wennemo närmar sig en slutsats.

Alliansregeringen har reformerat gymnasieskolan, och gymnasieskolan kommer nu att få en större tyngd mot yrkesutbildningar och lärlingsutbildningar. En fråga både till Irene Wennemo och till Eva Mörk är om den reformen borgar för att ungdomars situation i kommande kriser med en gymnasiereform i ryggen skulle vara bättre, att vi skulle slippa se att ungdomar relativt andra grupper drabbas hårdare av ett sådant här sysselsättningsfall.

Irene Wennemo: Det är ingen jätterevolution vad gäller omviktningen på gymnasieskolans sida, hur mycket karaktärsämnen och yrkesförberedande ämnen man har. Men det är en viss förbättring. Det som vi framför allt har varit väldigt nöjda med är att man har byggt upp nationella programråd. Genom dem fick avnämarna, både arbetsgivare och fack, ett betydligt större inflytande på hur utbildningen utformas. Det tror vi är väldigt strategiskt. Det vi kan se där man har haft ett stort engagemang i programmen, som på fordonsprogrammet och el och bygg, är att man får jobb i stor utsträckning och får bra jobb. Men där man inte har brytt sig om sina yrkesutbildningar, till exempel handel och administration, har det däremot fungerat mycket sämre.

Nu finns det ett väldigt stort engagemang från alla parter i det här arbetet att vara med och utforma ämnesplaner. Vi tror att det är positivt.

Jag har själv utrett lärlingsutbildningen, och jag tror att gymnasieskolan inte fungerar så bra för små yrken. Gymnasieskolan bygger på att man fyller klassrummen, att man har 30 elever. För små yrken kan man inte ha det på så många ställen i landet, och då måste man hitta ett annat sätt att utbilda sig i de yrkena. Över lag gäller det att få till stånd mer arbetsplatsförlagd utbildning för att förbättra gymnasieskolan och se till att man får mer av färdighetsträning.

Jag tycker att man behöver hitta former för yrkesvuxutbildning. Det finns en del som har skett som är bra, men jag tror också att man borde kunna försöka gå vidare för att hitta sätt. Många väljer ju fel. Om man går samhällsprogrammet med ishockeyinriktning och senare inser att man vill bli snickare är det väldigt svårt att ta sig in i yrket. Då måste man hitta vägarna, att kunna validera de kunskaper man har och få en färdighetsträning. Där tror jag också att man skulle kunna hitta nya former med mer av lärlingsutbildning för vuxna, där man kombinerar det med att läsa yrkesteorin. Det behövs ganska mycket yrkesteori i många ämnen – snickare använder mycket matematik och så vidare, så det behövs lite speciell teori just på deras områden. Man måste hitta det här samarbetet mellan arbetsplatsförlagda delar, kanske i form av någon sorts lärlingsplatser, och skolförlagda delar. Där tror jag att vi kan bli mycket bättre än vi har varit tidigare.

I utbildningssystemet har vi varit väldigt duktiga på att se till att det inte finns några återvändsgränder om man vill vidare till högskolan, men om man vill skaffa sig en yrkesutbildning senare har det varit väldigt svårt. Jag tycker att vi behöver bygga broar åt bägge håll. Man ska både kunna ta sig in på högskolan – där finns det problem i tillträdesreglerna nu, tycker jag – och kunna skaffa sig en bra yrkesutbildning.

Eva Mörk: Jag tror att det stämmer att omläggningen av gymnasieskolan kommer att göra det lättare för ungdomar i nästa kris. Den förra omläggningen kanske var ett misstag. Det visas även i en studie av Caroline Hall på IFAU, som har tittat på övergången från två- till treårigt gymnasium, att det inte blev så bra för alla inblandade. Ett kort svar på frågan är: Ja, det tror jag.

Finansminister Anders Borg (m): Egentligen ska man alltid svara på frågor baserat på forskning och inte på egna erfarenheter eller anekdoter. Men jag tänkte göra tvärtom nu.

Min hustru är yrkeslärare och undervisar bland annat på handelslinjen men framför allt hotell- och restaurangelever. Hon jobbade även som det på tidigt 90-tal. Nu görs det en omläggning, men om man tittar på det över en 10–15-årsperiod har det skett rätt stora förändringar, som jag tror är på väg i rätt riktning. Inslagen av praktik och lärlingsinslagen i de reguljära yrkesutbildningarna är mycket större i dag än vad de var för 10–15 år sedan. Jag tror att det är centralt. Man ser nu när eleverna lämnar skolan att det normala är att de ofta får jobb på det ställe där de har varit på sin praktik. Där tror jag att det är på väg att ske en kantring åt rätt håll.

Sedan håller jag mycket med Irene om att mer av lärlingsmodell men även mer av praktik i yrkesutbildningarna är värdefullt. Det är klart att den stora utmaningen är att alla dessa elever ska få ihop det teoretiska med det praktiska. Det är inte jättelätt att övertyga kockar om att matematik är viktigt förrän man får dem att förstå att ska de få ruljangsen att fungera måste de räkna på det. Det är en stor utmaning. Det är en bra förändring som sker, men jag tror att den har varit på väg i kanske fem tio år.

Nina Lundström (fp): Kommunernas ekonomi har dykt upp i lite olika sammanhang. Jag noterar att Lars Calmfors på en av bilderna som handlar om stabiliseringspolitiskt handlingsutrymme hade en punkt om möjligheten att utjämna inkomsterna över en konjunkturcykel, som också har med balanskravet att göra för kommunernas del. Men sedan fanns det också en passus om att det eventuellt handlar om ett frågetecken för förlängning av tillfälliga statsbidrag.

Jag var lite osäker på slutsatsen här: Vad är viktigast? Vad är det som mest påverkar kommunernas möjligheter långsiktigt? Jag skulle gärna vilja ha en kommentar om det, kanske också från finansministern.

Lars Calmfors, Finanspolitiska rådet: I rapporten diskuterar vi om det krävs ytterligare konjunkturpolitiska åtgärder. År 2009 tyckte vi att det var ett mycket tydligt fall där regeringen borde göra mer än man gjorde. Det är inte lika tydligt nu, utan är det mer en avvägningsfråga. Å ena sidan finns det naturligtvis ett starkt önskemål om att hålla uppe sysselsättning och efterfrågan nu. Å andra sidan finns det också goda motiv för att vi ska samla i ladorna inför framtiden. Vi har inte tagit någon klar ställning där. Dessutom är det svårt att göra det i dagsläget, därför att det är så oklart vart konjunkturen är på väg.

Vi har nöjt oss med att säga att om man vill göra mer, så ligger en förlängning av de tillfälliga statsbidragen ytterligare ett år närmast till hands. Däremot tycker vi att det, som man kan bedöma nu i varje fall, finns svagare argument för åtgärder som stimulerar privat konsumtion, eftersom vi tror att det ändå kommer att ske en betydande uppgång av den och att det kommer att ha effekter på den privata tjänstesektorn. I kommunerna har sysselsättningen trots allt fallit två år i rad. Att få en viss ökning av sysselsättningen där tror jag kan vara en poäng.

Anledningen till att vi nu talar om de tillfälliga statsbidragen är att vi inte har något permanent regelsystem på plats, men vi tycker att det vore väldigt bra att ha det. Vi tror att det är bra att behålla det kommunala balanskravet men att mana bör använda någon metod, statsbidragen eller en kommunstabiliseringsfond, för att se till att kommunerna får inkomsttillskott som varierar på ett kontracykliskt sätt så att de kompenserar för förändringar i skatteunderlaget. Vi tycker att det är ganska bråttom med en sådan reform. Vi ser naturligtvis problemet här: Om man förlänger tillfälliga statsbidrag ytterligare en gång urholkar man distinktionen mellan vad som är temporärt och permanent. Det är klart att det finns en problemställning här. Därför vore ett tydligt regelsystem bra. Vi tycker att det är viktigt att man skyndar på det arbetet.

Finansminister Anders Borg (m): När rådet framförde synpunkten till oss att vi kunde ha skyndat oss på hade de också haft möjligheten att ställa frågan till oss vad detta beror på. Det har de inte gjort. Skälet till att det har dröjt är att det finns ett par aspekter av det som är centrala. Min statssekreterare Ingemar Hansson tittade på detta, och det är ju, anser de flesta, en av de mer ledande teknikerna i vårt system som man kan hitta.

Svårigheten med detta är flerfaldig. Det som rådet bortser från är att detta går till kärnan av grundlagens konstruktion med kommunalt självstyre. Där har Lagrådet riktat en mycket skarp kritik när man tidigare har petat i detta. Våra rättschefer drog helt enkelt en röd linje kring detta och sade: Vill ni göra detta måste det till en ordentlig grundlagsprövning och göras en bred utredning som tittar igenom vilka effekter det här har på den kommunala självstyrelsen. Det var ingen idé att fortsätta ett tekniskt konstruktionsarbete, för det var inte möjligt att inom några rimliga tidsförlopp reda ut grundlagsfrågan och vi kan inte förbigå grundlagen.

Är det bra med ett sådant här utjämningssystem? Ja, nu är frågan på väg till en utredning. Ska vi ha större möjligheter att jämna ut över konjunkturcyklerna i kommunerna? Jag ser därvidlag att det finns ett annat skäl att inte göra det med den skyndsamhet som rådet antydde, och det är att jag här väldigt gärna skulle se en blocköverskridande samsyn, inte bara på riksplanet utan också på kommunalplanet. Det vore en väldig fördel om våra ledande kommunalpolitiker från båda blocken kunde ha uppfattningen att det här är ett någorlunda bra system som vi konstruerar, så att det sedan kan bli bestående under en längre tid.

När man går in i en så pass stor förändring av systemet som detta utgör måste man också ha möjlighet att göra följdkalkyler. Det hade vi kanske kunnat göra, men skälet till att det bara var att stänga ned projektet var att det helt enkelt finns ett grundlagsproblem med detta som måste redas ut. Det är, enligt våra juristers bedömning, någonstans mellan ett och två års arbete. Det gick inte att komma runt den delen.

När det var klargjort att vi inte hade någon möjlighet tycker jag att man kunde sänka tempot och snarast föra en diskussion brett bland kommunalpolitiker över blockgränsen och även på riksplanet så att vi kan hitta ett nytt system som är väl utrett och som förhoppningsvis kan stå i ett eller ett par decennier framåt.

På Ninas följdfråga får jag säga att jag fortfarande tycker att det är en öppen fråga om vi behöver göra mer tillfälliga stöd för kommunerna under 2011. Det är ett europeiskt oväder som pågår, och enligt alla prognoser ser det ut som att skatteintäkter och utgifter för kommunerna växer i väldigt god takt. Visar det sig att vi får revidera prognoserna ska vi ha en öppenhet här. Det är fortsatt vår bedömning att det här förmodligen är ett av de områden där det kan vara effektivt med tillfälliga, och fungerande tillfälliga, stöd. Däremot, som sagt, systemfrågan: Med undantag för att man kör över Lagrådet och grundlagen går den inte att hantera. Det är inte möjligt för oss att agera på det sättet.

Eva Mörk: Du frågar vad som är viktigast, tillfälliga statsbidrag eller en regelförändring. Man kan säga att tillfälliga statsbidrag är mer en kortsiktig lösning. På lång sikt är det naturligtvis önskvärt att kommunerna inför en kris vet vad som ska hända och att det finns tydliga regler. Därför tycker jag att det är jättebra att man nu har tillsatt den här utredningen.

Man kanske inte behöver gå så långt som till en kommunal strukturreform, utan det kanske räcker att titta över det befintliga balanskravet, hur kommunernas incitament att faktiskt spara för sämre tider ser ut i dagens system. Där tror jag att man kan komma en bra bit.

Ulla Andersson (v): Jag vill tacka för en intressant förmiddag, som jag verkligen tycker att det har varit.

Jag har några frågor till panelen. Jag skulle vilja börja med Irene Wennemo och ta upp frågan om arbetslöshetsförsäkringen. I underlaget från Finanspolitiska rådet framgår det att man anser att ersättningsnivån i a-kassan, arbetslöshetsförsäkringen, påverkar viljan att ta arbete.

Tittar man på statistik över OECD-länder kan man inte se att det finns någon sådan koppling. Jag skulle vilja höra LO:s syn på den kopplingen. Om man tittar på bilder kan man se att hög ersättningsnivå inte alls har påverkan på arbetslöshetsnivåerna.

Jag skulle också vilja höra LO:s syn på Finanspolitiska rådets synpunkter på jobbskatteavdraget och dess påverkan på lönenivåer, om ni delar den analysen.

Till Lars Calmfors skulle jag vilja ta upp frågan om era analyser utifrån kön. Om man tittar på att arbetslösheten har ökat med 80 000 på ett år är två tredjedelar av den ökningen att kvinnor har blivit arbetslösa. Samtidigt kan vi se att jobbskatteavdraget framför allt går till män. Man kan också se att olika reformer som regeringen har genomfört påverkar kvinnor och män olika.

Om jobbskatteavdraget leder till så här många fler jobb är det ungefär en kostnad på 1 miljon kronor per jobb i så fall och år. Det finansieras genom neddragningar i transfereringssystemen, som kvinnor är mer beroende av, och genom att man inte har lika mycket pengar till välfärdssatsningar. Det drabbar också kvinnor hårdare.

Skulle inte Finanspolitiska rådet kunna göra analyser som visar hur den ekonomiska politiken påverkar kvinnor och män olika utifrån de sociala könsrollerna? Jag tycker att det brister mycket när det gäller det perspektivet.

Jag skulle vilja ställa en fråga till Anders Borg. Du sade att det är svårt att genomföra så stora politiska förändringar som ni har gjort i sjukförsäkringen. Det måste man vara ödmjuk inför, sade du. Jag tycker att det är mycket bra att ni nu i så fall har blivit ödmjuka, för alla remissinstanser påtalade precis de problemen. Ändå gick ni bara vidare och genomförde de här förändringarna.

Nu säger Finanspolitiska rådet att troligtvis har hålet för att kunna möjliggöra en förtidspensionering blivit så smalt att det kommer att bli ett hinder. Kommer ni då att vara så ödmjuka att ni ser över regelverken? Om det blir sådana konsekvenser, kommer ni i så fall att förändra regelsystemet?

Till sist vill jag ställa en fråga till Eva. Det är om jobb- och utvecklingsgarantin. Man räknar med att ungefär 50 000 ska komma in i fas tre så småningom. Det är personer som ska ha någon form av sysselsättning utan någon högre ersättningsnivå över huvud taget. Jag skulle vilja höra: Vad gör du för bedömning när det gäller att möjliggöra en vettig sysselsättning för den här gruppen? Och vad ser du för risker framöver – eller möjligheter – för den här gruppen?

Irene Wennemo: Teoretiskt borde arbetslösheten bli lägre med väldigt låg ersättning. Det är lite av samma problematik när det gäller jobbavdraget. Det som är slående när man tittar på hur det fungerar i praktiken är att det är så mycket annat som är viktigt för att förklara arbetslöshetens nivå. Det handlar om hur arbetsmarknadspolitiken fungerar. Den har en uppenbart stor effekt på arbetslöshetens nivå.

Vi har en viss nivå på arbetslöshetsersättningen, men det är väldigt många som inte får något alls. De är inte med i en a-kassa. De har inte kvalificerat sig, för de har inte klarat arbetsvillkoret. Det spelar också oerhört stor roll.

Den här krisen är inte färdiganalyserad, så det kommer säkert att vara en massa studier av det här framöver. Men det känns lite grann som ett nytt förhållningssätt till arbetslöshet. Det är många som inte får ersättning, så man är lite desperat att slänga sig över andra saker att göra. Då är studier ett alternativ. Det har sina fördelar, men vi ska inte använda studier bara för att se till att folk inte är öppet arbetslösa.

Att vi har en bra arbetslöshetsförsäkring gör att man har en helt annan acceptans för strukturomvandling i Sverige än vad man har i många andra länder. När vi är på fackliga kongresser tycker de att vi är jättekonstiga i Norden som säger att det är okej att lägga ned fabriker eller okej att dra ned kraftigt på antalet anställda. För dem är det självklart att facket alltid måste se till att motverka detta.

Det hänger ihop med att vi har en hygglig trygghet vid arbetslöshet. Vi är verkligen på det sluttande planet i det avseendet när a-kassan har blivit en grundtrygghetsförsäkring. Många har inte någon trygghet alls. Då kommer inte heller facket att inta den konstruktiva roll som man ändå gör vid neddragningar. Det tror jag att alla stora industrier kan skriva under på under den här krisen.

Samma sak är det med jobbskatteavdraget. Det borde påverka lönebildningen, men jag tycker inte att vi kan se de effekterna så tydligt. Det kommer säkert att analyseras mycket hur det påverkar lönebildningen. Men det har funnits ett starkt stöd för att samordna lönebildning och för att låglöneområden med många kvinnor ska få mer. Det står man fortfarande upp för enigt inom facket.

Lars Calmfors, Finanspolitiska rådet: Låt mig först kommentera arbetslöshetsförsäkringen. Den har också varit uppe tidigare i diskussionen. Eva hade en fråga till oss där som jag inte fick tillfälle att svara på tidigare. Vi har tidigare argumenterat för att man bör göra arbetslöshetsförsäkringen konjunkturberoende så att man varierar generositeten över konjunkturcykeln. Vi har också sett det som ett stort problem att många har lämnat arbetslöshetsförsäkringen.

Vi har försökt analysera både sysselsättningseffekter och försäkringsaspekter. Där har vi samma inställning som tidigare. Men vi försöker att inte skriva precis samma sak i varje rapport av omsorg om läsarna. Vi har i år fokuserat på de kompletterande avtalsförsäkringarna. Jag tycker faktiskt att vi har gjort en insats där. Det har rått stor oklarhet om hur många som omfattas av dem. Det har figurerat höga siffror. Vi finner till vår förvåning att det är få, mycket färre än det borde vara, som verkar få ersättningar från de kompletterande försäkringarna. Vi har ingen bra förklaring. Vi förstår inte riktigt varför det är så, men det är uppenbarligen viktig information att ta fram, oberoende av vilken politik man vill föra.

När det gäller arbetsmarknadsutvecklingen för män och kvinnor känner jag inte riktigt igen mig i Ulla Anderssons bild. Vi har en figur i rapporten som visar att arbetslöshetsuppgången har varit större för män än för kvinnor i den här konjunkturnedgången. Det är inte så konstigt eftersom krisen har varit fokuserad på industrin. Min bild är att män har drabbats mer än kvinnor.

Man kan alltid säga att vi borde lägga ned mer krut på att analysera utvecklingen utifrån olika aspekter för män och kvinnor. Vi har inte inriktat oss på det i år, och inte tidigare år heller måste jag erkänna.

Det vi har fokuserat mer på i årets rapport är hur olika grupper med svag förankring på arbetsmarknaden har påverkats. Det tycker vi är viktigt. Vi har också tittat lite på hur arbetslösheten har slagit i olika regioner. Där hittar man en intressant bild. Arbetslösheten har stigit mest i regioner som är ganska beroende av industri men som normalt har haft låg arbetslöshet. Den har slagit hårdare i regioner som inte har varit så utsatta från början.

Vi kan helt säkert göra mer när det gäller män och kvinnor. Vi har alltid stora ambitioner. Jag ber om ursäkt varje år för att vår rapport sväller. Jag säger varje år att den ska bli kortare nästa år, och vi misslyckas. Det kan vara ett sätt att fortsatta den trenden, så vi får väl se om vi kan återkomma till den frågan.

Anders Borg: Jag ska försöka ge några kommentarer till Ulla Anderssons frågeställningar. En intressant tabell finns i rapporten på sidan 273. Där kan man se vad som har hänt med ersättningsgraden för dem som har varit arbetslösa en längre tid under de här åren. Då tar man till exempel en inkomst på 25 000 kronor som är ungefär snittet för en heltidsarbetande. Där har ersättningsgraden sjunkit. Det beror inte på att ersättningsgraden sänkts, och det beror inte på att taket har sänkts. Det beror på att indexeringen på grund av stigande löner har haft effekter. Det är en del av systemet som vi har haft under mycket lång tid. Man kan alltid diskutera när man behöver justera det. Den andra stora faktorn är jobbskatteavdraget.

För normalinkomsttagare har det inte skett några dramatiska förändringar via förändrade ersättningar. Det är de inbyggda effekterna i systemet.

Irene Wennemo var inne på att fackets inställning till förändringar var viktig här. Jag tror att en del som arbetsmarknadsekonomerna kommer att behöva titta på är den bild som jag visade om valutafondens bedömningar. På arbetsmarknader som den amerikanska, den irländska, den nya zeeländska och den danska som präglas av ett lågt och svagt arbetsrättsligt skydd och en svag facklig roll i omställningar har arbetslösheten stigit kraftigt. I andra länder som Sverige, Holland, Tyskland och Finland, där man har mer av en förhandlingsmodell även vid neddragningar, tycks det vara mindre effekter på sysselsättningen.

Vi får se vad som händer långsiktigt. Det kan mycket väl visa sig att den dynamiska anglosaxiska modellen får en revansch vartefter. Men det är klart att när arbetslösheten i USA har fördubblats under krisåren med ett tillväxtfall på 2 procent ska det mycket till för att man tar tillbaka det snabbt.

Vi har en relativt väl fungerande arbetslöshetsförsäkring, men den är bara en del av det. Det är viktigt att vi har en förhandlingsmodell med kollektivavtal på arbetsmarknaden.

Får jag bara säga något om ”ödmjukt” vid sjukförsäkringsförändringar. Det här är svårigheten med politik. Hade vi valt att inte basera en förändring på Anna Hedborgs breda utredning med tio tolv underlagsrapporter och allt det arbete som hade gjorts utan i stället tillsatt en ny utredning och inte gjort några förändringar under de här åren är det relativt sannolikt att förtidspensioneringarna hade fortsatt att ligga på ett inflöde på 40 000–50 000 per år. Det hade rimligtvis lett till att vi hade haft runt 10–20 miljarder i högre kostnader. Vi hade förmodligen också haft en betydligt högre sjukfrånvaro, och en hel del av dem hade gått över i förtidspension.

Är det ansvarsfullt? Om jag hade suttit här och inte gjort något är det sannolikt att Lars Calmfors hade haft som huvudsynpunkt att vi hade sagt att sjukskrivningar var viktigt men att vi inte hade gjort något åt det. Politik är skadereglering. Det handlar om att försöka hantera en situation som är som den är.

När man har genomfört förändringar är min syn att det gäller att ha en ödmjukhet inför riskerna med det. Får vi nu ett nytt system av olika anledningar – det är sådant som kan hända under hösten – och man går tillbaka till det gamla måste man vara ödmjuk inför de väldiga risker det har för offentliga finanser. Nu har vi gjort förändringarna. Det var besvärligt. Låt oss då hålla fast vid dem så att vi har ett uthålligt sjukförsäkringssystem.

Eva Mörk: Fas tre har hela tiden varit lite av ett orosmoln över den här åtgärden. Hur ska man lyckas fylla det med meningsfull sysselsättning? Man kan också fråga sig om man ska ha en fas tre.

Då kommer man in på den känsliga frågan om minimilöner. Det är rimligt att tro att det med de löner som finns i dag kommer att finnas individer som inte kan – nu låter jag hård och kall här, men jag är nationalekonom – få upp produktiviteten så pass att det finns någon som vill anställa dem till gällande löner. Då kanske det är rimligt att ha fas tre.

Men det bygger naturligtvis på att fas ett och fas två har fyllts med meningsfullt innehåll så att man verkligen har uttömt de möjligheterna. Såvitt jag har förstått visar preliminära rapporter att det inte har varit så mycket meningsfullt innehåll som man hade hoppats på i de första faserna. Det som har varit lite otur för hela programmet är att fas tre sammanfaller med att vi har haft lågkonjunktur med ökad arbetslöshet. Det gör att det kanske blir lite orättvist för åtgärderna när man tittar på hur det

går. Men det är naturligtvis en jätteutmaning att fylla det här med meningsfull sysselsättning och också se till att de som når fas tre har fått den hjälp de faktiskt kan få i de tidigare faserna.

Mats Pertoft (mp): Herr ordförande! Jag tackar för en mycket intressant förmiddag med många bra synpunkter och reflexioner. Jag har två frågor, först en till Lars Calmfors men jag tar gärna synpunkter från andra. Jag återkommer till ungdomssysselsättningen. Den har inte minskat så kraftigt, men den var stor från början. Då blir det ändå ganska många arbetslösa.

Det handlar om frågan om nedsättningen av arbetsgivaravgiften för unga, den generella som rådet tidigare har pekat på och som Lars Calmfors påpekade att man inte har gått in så mycket på nu. Jag är ändå intresserad av en lite fördjupad diskussion. Många aktörer är överens om att detta inte är en särskilt effektiv åtgärd. Vad skulle man ha i stället? Det vore intressant att få höra några synpunkter.

Min andra fråga går i första hand till Irene Wennemo, men även där får gärna flera svara. Vi har nu diskuterat en hel del kring utbildningar för ungdomar. Vi har pratat om gymnasieutbildning, lärlingsutbildning, etcetera. Hela tiden tycker jag att vi utgår från dem som klarar dessa utbildningar.

Men den stora delen ungdomar som inte har gymnasieutbildning är de som går på det nuvarande individuella programmet. Det är de 20 procenten som inte klarar att fullfölja gymnasieutbildningen. Eftersom kraven kommer att öka kommer de antagligen även fortsättningsvis att finnas utanför. Varför kan man inte till exempel tänka sig en kompletterande gymnasieutbildning som arbetsmarknadsåtgärd?

Jag skulle vilja ha lite synpunkter kring den biten. Jag tycker att vi hela tiden pratar om ungdomar som är väl fungerande. De som inte fullföljer och som även har svårigheter senare att komma in igen pratar vi inte om. Det är de som verkligen står utanför arbetsmarknaden.

Lars Calmfors, Finanspolitiska rådet: Den argumentation som vi har fört har varit att det är en stor kostnad med en generell avgiftssänkning för alla ungdomar. Det blir stora dödviktseffekter. Man betalar även för sådana som ändå skulle få sysselsättning.

Vi tror att det skulle vara mer effektivt med rejäla anställningsstöd för dem som har problem eller med ytterligare utbildningsinsatser. Det finns en presumtion i forskningen att ju tidigare man sätter in insatser i skolan för dem som har problem ju mer betalar det sig.

Jag tror inte att jag kan tillägga mycket mer på basis av den analys vi har gjort nu än att det är den allmänna syn som vi har uttryckt tidigare. Den har vi fortfarande, även om vi inte har utvecklat det så mycket i årets rapport.

Irene Wennemo: Det är en intressant fråga. Det är verkligen en stor grupp som lämnar gymnasiet utan tillräckliga betyg. Man kan diskutera exakt hur stor gruppen är och hur mycket de har med sig. Många har med sig något från gymnasiet men är inte färdiga.

Ett stort problem med det system vi har haft i Sverige är att om man missar tåget att välja en yrkesutbildning på gymnasiet är det svårt att skaffa sig den senare. Jag kollade upp: Kunde man bli elektriker? Ja, i Hässleholm, men det var det enda stället i Sverige. Bussförare är ett yrke som man kan ha även om man har lite dåliga svenskakunskaper och så vidare. Den utbildningen är det enormt svårt att ta sig in på som vuxen.

Vi har varit duktiga på att bygga upp kompletterande komvuxutbildning för dem som ska gå vidare till högskolan. Då kan man läsa in de teoretiska ämnena, men det är inte så mycket vunnet om man vill ha ett jobb snabbt. Då gäller det att hitta vägarna att kunna skaffa sig en bra yrkesutbildning senare. Alla arbetsgivare och fackliga organisationer är överens om att det behövs ganska mycket teoretiska kunskaper också i arbetslivet i dag. Ska man jobba på restaurang behöver man kunna prata engelska hyggligt i alla fall.

Det handlar om att inse: Jag måste lära mig det här för att få det där jobbet. Motivationen gör mycket. Det kan man se om man tittar på elprogrammet. Om man ska bli elmontör, välbetald elektriker, måste man ha godkänt även på religionskursen och på svenska B. Plötsligt klarar de det, vilket man inte gör på fordonsprogrammet där man inte behöver de betygen. Motivationen spelar roll.

Alla de som har hoppat av och som inte har fullständiga betyg måste få en chans att välja rätt senare. Det finns också en massa yrken i dag som kräver en del utbildning där arbetsgivaren står för det hela. Ni kanske inte har funderat så mycket över ställningsbyggare, men de måste genomgå Arbetsmiljöverkets kurser. Av säkerhetsskäl är det inte så konstigt. Hela den utbildningen står arbetsgivarna för.

Jag tycker att man skulle kunna hitta någon mix, där arbetsgivaren kanske står för lönen under lärlingsperioden medan kommunen kan stå för de utbildningsinsatser som behövs. Vi skulle kunna hitta kreativa lösningar på det här området. Det finns uppenbart ett stort intresse. Det är inte de stora organisationerna på arbetsgivarsidan som jobbar med det här. Utbildningssystemet tillfredsställer ofta deras behov ganska bra. Det handlar mycket om de mindre arbetsgivarorganisationerna som i dag har egna lösningar men utan stöd från samhället i de insatserna.

Anders Borg: Jag tror att Irene har helt rätt i att vi behöver yrkesutbildningar inte bara som en arbetsmarknadspolitisk åtgärd utan som en permanent åtgärd för vuxna. Det måste vara möjligt att gå in i en yrkesutbildning också i ett senare skede i livet, inte bara i en akademisk utbildning.

När det gäller Mats Pertofts fråga om ungdomsarbetslösheten måste man komma ihåg att det finns skillnader på kort sikt och lång sikt. Alldeles oavsett vad rådet skrev i sin rapport förra året är det så att om man höjer ungdomsarbetsgivaravgifterna med 10 procent höjer det lönekostnaden med något mellan 1,3 och 1,5 procent från den 1 januari 2011. Det är ungefär lika mycket som det avtal vi har på arbetsmarknaden.

Höjer man lönekostnaden så pass mycket vet vi vad som på kort sikt händer. Då blir det färre som får anställningar. Kortsiktssambandet känner vi väl till. Det skattar vi varje gång vi skattar effekten av lönekostnadsökningar. Det finns inget skäl att anta att en lönekostnadsökning på arbetsgivaravgiftssidan har en annorlunda effekt än en vanlig löneökningskostnad. På kort sikt betyder det att det blir lägre sysselsättning.

I jämvikt har rådet uppfattningen att effekten av en arbetsgivaravgiftssänkning är mindre. Jag tror generellt sett att det är sant att arbetsgivaravgifter har relativt små jämviktssysselsättningseffekter. Det som gjorde att vi valde att satsa på ungdomsarbetsgivaravgifter är att vi har skattningar som vi själva har gjort och som Lennart Flood har gjort som tyder på att arbetsgivaravgifter tenderar att slå hårdare mot unga människor och äldre även i jämvikt. Det sammanhänger bland annat med att de har en svagare förankring på arbetsmarknaden och att de ofta är i ingångsyrken där man inte har riktigt samma produktivitet som kan bära en högre kostnadsbelastning.

När vi har skattat det ser det ut som att arbetsgivaravgifter är särskilt besvärliga för unga respektive äldre och att effekterna är så pass stora att det även i jämvikt är värt att pröva lägre arbetsgivaravgifter för yngre respektive äldre. Men det får man naturligtvis löpande och lite på sikt utvärdera.

Sonia Karlsson (s): Herr ordförande! Jag tackar för en intressant förmiddag som ni alla har bidragit till. Jag har först en reflexion som jag vill vända till Anders Borg. Tidigare prognoser har visat risk för en högre arbetslöshet. Det tar inte bort att vi har ett stort problem med att arbetslösheten nu är 9,3 procent. Jag vill också påminna om att Anders Borg 2006 ansåg att 6,2 procent var massarbetslöshet. Då kanske man ändå ska ha en lite större diskussion kring vad 9,3 procents arbetslöshet innebär i Sverige i dag. Det var den ena delen.

Sedan vill jag fortsätta att diskutera jobbskatteavdraget. Anders Borg har med sina bilder påvisat att det bara var positivt, att Finanspolitiska rådet instämmer i alla delar. När jag läste det kan jag se att även Finanspolitiska rådet tycker att det är lite dyrt. Det kostar 70 miljarder. Sedan anser man ändå att det ska ge flera jobb och öka arbetsutbudet.

Jag blev intresserad när Eva Mörk också ifrågasatte hur det kom sig att Finanspolitiska rådet håller fast vid det här. Vad är det som gör att alla de här jobben ska komma genom jobbskatteavdraget? Det har vi inte sett ännu. Måste lönerna öka mycket långsammare för att det över huvud taget ska ge några jobb? Och hur mycket långsammare måste lönerna öka?

Jag läste en intressant artikel av Magnus Henrekson i *Ekonomisk Debatt* nr 2. Där ifrågasätter han jobbskatteavdraget. Han menar att det inte har lett till en lönemoderering för lägre löner, vilket gör att jobbskatteavdraget inte sänker arbetskostnaden utan blir en ren inkomstförstärkning för den som har jobb. Han visar att jobbskatteavdraget mer tenderar att bli en skänk från ovan för den som råkar få ett jobb. Lönerna hamnar också långt över den marknadsrelaterade nivån.

Som Eva Mörk sade är höginkomsttagarna och de som har jobb de som har mest utdelning av jobbskatteavdraget. Jag skulle gärna vilja få svar från dem som vill svara.

Anders Borg: Det som har hänt i världsekonomin är att vi har haft en exceptionell lågkonjunktur. Flera länder inklusive Sverige hade förra året ett tillväxtfall i storleksordningen 5 procent. Eftersom vi också hade en dämpning 2008 är det en kris som i dignitet är snäppet större än den i början av 90-talet.

Med normala historiska relationer stiger arbetslösheten. Hade man så låg tillväxt förra året borde det leda till att vi har stigande arbetslöshet under hela 2010 och förmodligen en bra bit in i 2011 och en mycket svag sysselsättningsutveckling. Det är den utveckling som man får om man skattar en normal prognosmodell för svensk ekonomi. Då landar Riksbanken, Konjunkturinstitutet och vi i att arbetslösheten med historiska mönster borde landa på 12 procent.

Nu har alla prognoser visat sig vara någorlunda riktiga för 2008 och 2009. Vi har fått tillväxtfallet, men arbetslösheten i början av året och de bedömningar som görs landar på något under 10 procent, kanske uppemot 2–3 procentenheter lägre än det historiska mönstret skulle ha gett vid handen. Det är naturligtvis väldigt förvånande.

Jag kan notera att när valutafonden skattar detta för ett mycket stort antal OECD-länder är det en särskilt stor oförklarad komponent i Sverige. Arbetslösheten i Sverige har ökat mycket mindre än vad den har gjort givet tillväxten och de historiska mönstren. Det är något som har hänt med svensk arbetsmarknad. Man kan diskutera om det är korttidsavtalen, vad de har betytt, för de har omfattat ungefär 2 procent av arbetskraften, vilket är mycket. Strukturreformer som genomförts under längre tid har naturligtvis även nu spelat roll.

Jag delar inte den bedömning som Magnus Henrekson gör. Kärnan i hans argumentation är att vi måste avreglera arbetsrätten och kollektivavtalen i Sverige så att ingångslönerna på svensk arbetsmarknad kan sjunka kraftigt. Hans tes är att innan man tar bort de grunderna i den svenska modellen spelar det inte så stor roll om det lönar sig ytterligare att arbeta.

Jag tror inte på den slutsatsen. Jag tror att den svenska modellen står sig relativt väl, särskilt om man kombinerar den med ett jobbskatteavdrag som gör att man förstärker arbetslinjen. Magnus har en annan syn. Man

kan naturligtvis ha en annan syn, men enligt min uppfattning överskattar han betydelsen av arbetsrätten och de restriktioner på minimilöner som kollektivavtalen lägger.

Lars Calmfors, Finanspolitiska rådet: Jag tycker att det är väldigt bra att frågan om inte arbetslösheten är ett stort problem tas upp, även om den inte har ökat så mycket. Det är den. Jag vill bara påminna om hur stort problem vi tyckte att arbetslösheten var under 1990-talskrisen. Vår bild har förskjutits i och med att vi har vant oss vid en högre arbetslöshet. På något sätt är vi nöjda med nivåer som är mycket högre än tidigare. Det är helt klart ett problem.

När det sedan gäller jobbskatteavdraget har jag också läst Magnus Henreksons artikel, men min bild stämmer inte riktigt med hans. Löneökningarna för lågutbildade eller för dem med lägre inkomster är något lägre än för dem som ligger högre i lön. Det kan möjligen bero på jobbskatteavdraget. Bilden är nog inte så tydlig.

Det som det finns oenighet om i forskningen är egentligen bara utfasningen av ett jobbskatteavdrag. Däremot visar studier i USA, Storbritannien och andra länder att jobbskatteavdrag får in fler personer på arbetsmarknaden. Det gäller oberoende av om man jämför utvecklingen för olika grupper, när man kan göra det, eller om man gör beräkningar utifrån skattade samband av det slag som regeringen har gjort och som egentligen är det enda som man kan göra i Sverige.

Eftersom det är sista gången jag får ordet vill jag ta upp två saker till. Jag vill komma tillbaka till det som vi diskuterade inledningsvis om bankstöd och finanskris. Jag tycker fortfarande att regeringen skötte den akuta finanskrisen på ett alldeles utmärkt sätt. Men jag vidhåller att det var väldigt mycket tur att problemen inte visade sig vara större än de var. Jag tycker inte att Finansinspektionen hade kontroll på läget. Bankerna kunde mycket väl ha dragit på sig mycket större förluster i Baltikum och då hade regeringen behövt gå in med stöd. Jag tycker fortfarande att det var tur att man slapp det.

Sista repliken: Jag noterar att det inte har ställts någon fråga här om det som vi tycker är oerhört viktigt, nämligen överskottsmålet och utvärderingen av det. Det är väl några ekonomnördar, Riksrevisionen och några till som tycker att det är viktigt, men jag vill säga en gång till att det faktiskt är det. Om det finns ett mål som vi inte riktigt vet vad det är, är det ju väldigt svårt att utvärdera det. Det finns ett behov av större klarhet där. Det har inte varit något problem hittills; allting har ju gått bra än så länge. Men vi kan mycket väl hamna i lägen framöver där vi får större problem och där det kan vara viktigt att ha gjort tydligt precis vad målet är, så att man vet när man avviker från det. Vi kan hamna i lägen där den här oklarheten kan bli ett stort problem.

Ordföranden: Vi tar den passningen från Lars Calmfors till finansutskottet. Den här utfrågningen är ju en del i vår behandling av den ekonomiska vårpropositionen som så småningom ska utmynna i en riksdagsdebatt i juni månad.

Jag tackar för en mycket intressant utfrågning och hearing. Det är flera som hade velat ställa frågor. Men tiden är begränsad, och man ska ju sluta när man har som roligast. Och vi har haft, tycker jag, om inte en rolig så åtminstone en mycket intressant förmiddag med intressanta inlägg och frågor.

Ett stort tack Lars Calmfors, Irene Wennemo, Eva Mörk och Anders Borg för er medverkan! Ett stort tack också till alla åhörare och även till finansutskottets ledamöter för er medverkan!

Därmed förklarar jag hearingen avslutad.

Bilder från utfrågningen den 25 maj 2010

Svensk finanspolitik –
Finanspolitiska rådets rapport 2010

Lars Calmfors
Finansutskottet, 25/5-2010

FINANSPOLITISKA RÅDET
SWEDISH FISCAL POLICY COUNCIL

S2-indikatorn

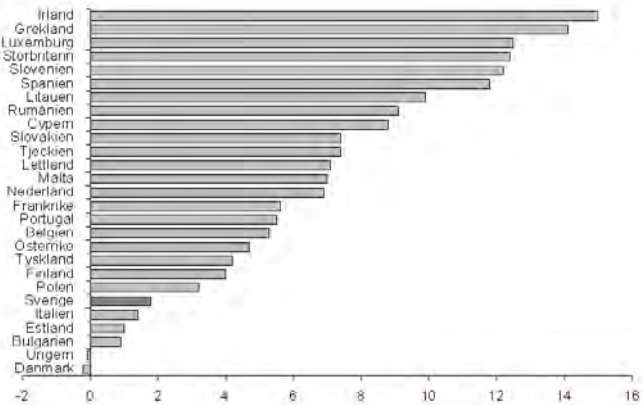

FINANSPOLITISKA RÅDET
SWEDISH FISCAL POLICY COUNCIL

Finansiellt sparande och skuldkvoter, procent av BNP

	Finansiellt sparande		Bruttoskuld	
	2009	2010	2009	2010
Frankrike	-8,2	-8,6	84,5	92,5
Grekland	-12,7	-9,8	114,9	123,3
Irland	-12,2	-12,2	65,8	81,3
Italien	-5,5	-5,4	123,6	127,0
Japan	-7,4	-8,2	189,3	197,2
Portugal	-6,7	-7,6	83,8	90,9
Storbritannien	-12,6	-13,3	71,0	83,1
USA	-11,2	-10,7	83,9	92,4

FINANSPOLITISKA RÅDET
SWEDISH FISCAL POLICY COUNCIL

Krav på finanspolitiken i vår omvärld

- Behov av tydliga och trovärdiga planer
- Det går knappast längre att betinga politiken på konjunkturutvecklingen
- Krav följa obetingad strategi: budgetkonsolidering oberoende av konjunkturutvecklingen
- Budgetkonsolideringarna måste vara snabba

FINANSPOLITISKA RÅDET
SWEDISH FISCAL POLICY COUNCIL

De offentliga finanserna i EU-länderna 2010 och de finanspolitiska reglerna

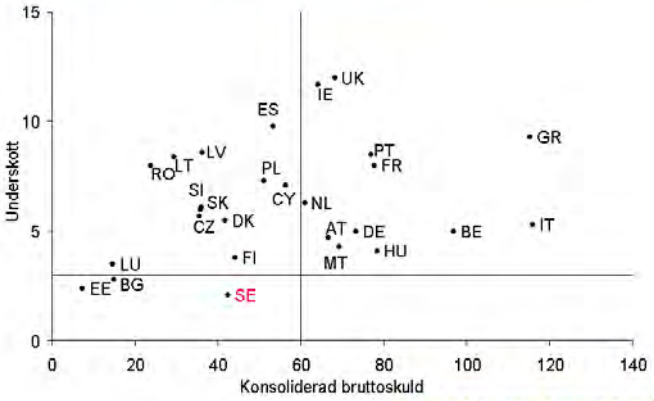

FINANSPOLITISKA RÅDET
SWEDISH FISCAL POLICY COUNCIL

Mycket osäkert reformutrymme

- Permanenta reformer på ca 7 mdr kr i vårpropositionen
- Osäkerhet om krisens långsiktiga effekter på de offentliga finanserna
- Ytterligare utfästelser om ofinansierade **permanenta** reformer bör inte göras
- Redan aviserade reformer kan behöva omprövas

FINANSPOLITISKA RÅDET
SWEDISH FISCAL POLICY COUNCIL

Sambandet mellan den offentliga sektorns skuldkvot och statslåneräntan, 1990-talet jämfört med idag

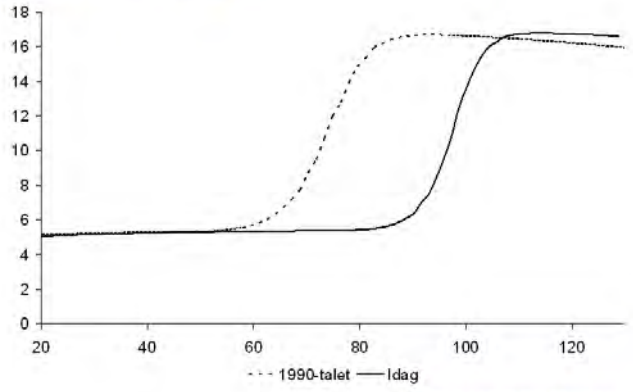

FINANSPOLITISKA RÅDET
SWEDISH FISCAL POLICY COUNCIL

Men stabiliseringspolitiskt handlings-utrymme

- Ingen bindande hållbarhetsrestriktion för **tillfälliga** konjunkturinsatser
- Politiskt val mellan stabilisering och att snabbt återställa offentligfinansiellla buffertar
- Förlängning av tillfälliga statsbidrag till kommunerna 2011?
  - för att få viss sysselsättningsökning
  - risk för att bidragen ska ses som permanenta
- Regelsystem för att utjämna kommunernas inkomster över konjunkturcykeln behövs
- Regeringens översyn har tagit för lång tid

FINANSPOLITISKA RÅDET
SWEDISH FISCAL POLICY COUNCIL

Överskottsmålet

- Finansiellt sparande på en procent av BNP **över konjunkturcykeln**
- Bra att överskotten inte ska användas för att finansiera längre livslängd/höjd standard på välfärdstjänsterna
- Men både regering och opposition undviker frågan om hur den framtida välfärden ska finansieras

FINANSPOLITISKA RÅDET
SWEDISH FISCAL POLICY COUNCIL

Uppföljningen av överskottsmålet

- Oklart om tidigare avvikelser ska kompenseras eller inte
- Regeringen verkar tycka att det är viktigare att **försöka** uppnå målet i framtiden än att verkligen **göra** det under en bestämd tidsperiod
- Sammanblandning av bakåtblickande och framåtblickande perspektiv
  - utvärdering av om målet **har** uppnåtts
  - planeringsverktyg för att målet **ska** uppnås framöver
- Använd bara två indikatorer!
- **Särskild skrivelse till riksdagen om målavvikelse över viss storlek** (0,5 procent av BNP?)

FINANSPOLITISKA RÅDET
SWEDISH FISCAL POLICY COUNCIL

Regeringens indikatorer för avstämning av överskottsmålet, procent av BNP

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Tillbakablickande tioårsgenomsnitt	1,3					
Konjunkturjusterat tillbakablickande tioårsgenomsnitt	1,4					
Framåtblickande sjuårsindikator	0,7	0,5	0,3			
Konjunkturjusterad sjuårsindikator	1,4	1,6	1,6			
Strukturellt sparande	2,2	0,4	0,7	1,5	2,0	2,4

FINANSPOLITISKA RÅDET
SWEDISH FISCAL POLICY COUNCIL

Uppföljningen av överskottsmålet

- Oklart om tidigare avvikelser ska kompenseras eller inte
- Regeringen verkar tycka att det är viktigare att **försöka** uppnå målet i framtiden än att verkligen **göra** det under en bestämd tidsperiod
- Sammanblandning av bakåtblickande och framåtblickande perspektiv
  - utvärdering av om målet **har** uppnåtts
  - planeringsverktyg för att målet **ska** uppnås framöver
- Använd bara två indikatorer!
- **Särskild skrivelse till riksdagen om målavvikelse över viss storlek** (0,5 procent av BNP?)

FINANSPOLITISKA RÅDET
SWEDISH FISCAL POLICY COUNCIL

Sysselsättningsutvecklingen

- Mindre sysselsättningsfall i förhållande till produktionen än under 1990-talskrisen
- Den privata tjänstesektorn har klarat sig bättre än industrin
- Stora sysselsättningsminskningar i offentlig sektor har kunnat undvikas
- Regeringens arbetsmarknadsreformer?

FINANSPOLITISKA RÅDET
SWEDISH FISCAL POLICY COUNCIL

Faktisk sysselsättningsutveckling och sysselsättningsutveckling enligt det historiska sambandet med BNP-utvecklingen

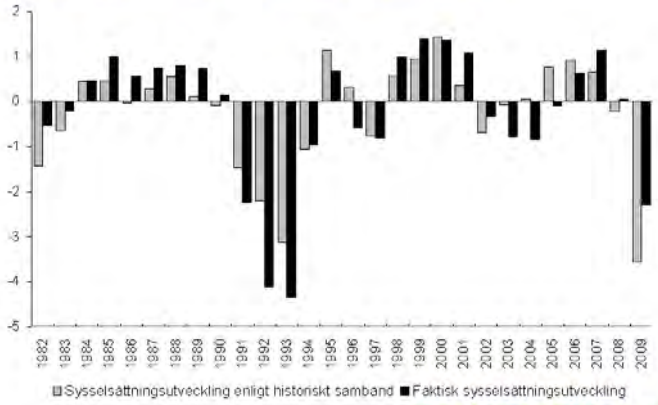

FINANSPOLITISKA RÅDET
SWEDISH FISCAL POLICY COUNCIL

Sysselsättningsutvecklingen

- Mindre sysselsättningsfall i förhållande till produktionen än under 1990-talskrisen
- Den privata tjänstesektorn har klarat sig bättre än industrin
- Stora sysselsättningsminskningar i offentlig sektor har kunnat undvikas
- Regeringens arbetsmarknadsreformer?

FINANSPOLITISKA RÅDET
SWEDISH FISCAL POLICY COUNCIL

Förändring i sysselsättningsgrad, procentenheter

	Samtliga	Ungdomar	Äldre (55-64)	Födda utanför Europa	Personer utan gymnasie-utbildning
1990–1992	-5,8	-13,9	-2,4	-12,7	-8,0
1990–1997	-12,4	-26,4	-6,8	-20,0	-14,0
2001–2004	-1,8	-5,1	2,6	-2,5	-4,4
2008 kv1–2010 kv1	-2,8	-5,7	0,6	-	-
2007–2009	-2,2	-5,0	0,0	-2,4	-5,1

FINANSPOLITISKA RÅDET
SWEDISH FISCAL POLICY COUNCIL

Relativ förändring i sysselsättningsgrad (förändring / förändring för hela befolkningen)

	Ungdomar	Äldre (55-64)	Födda utanför Europa	Personer utan gymnasie-utbildning
1990–1992	2,4	0,4	2,2	1,4
1990–1997	2,1	0,5	1,6	1,1
2001–2004	2,8	-1,4	1,4	2,4
2008 kv1–2010 kv1	2,0	-0,2	-	-
2007–2009	2,3	0,0	1,1	2,4

FINANSPOLITISKA RÅDET
SWEDISH FISCAL POLICY COUNCIL

Jobbskatteavdraget

- 17 av 30 OECD-länder har någon form av jobbskatteavdrag
- Alla med arbetsinkomster får avdraget i Sverige
  - bara Danmark och Nederländerna har samma konstruktion
  - annars avtrappning med inkomsten
- Men avtrappning plus höga marginalskatter skulle ge höga marginaleffekter i Sverige
  - negativa sysselsättningseffekter äter förmodligen upp de direkta budgetbesparingarna

FINANSPOLITISKA RÅDET
SWEDISH FISCAL POLICY COUNCIL

Direkt budgetkostnad för jobbskatteavdrag i olika länder, procent av BNP

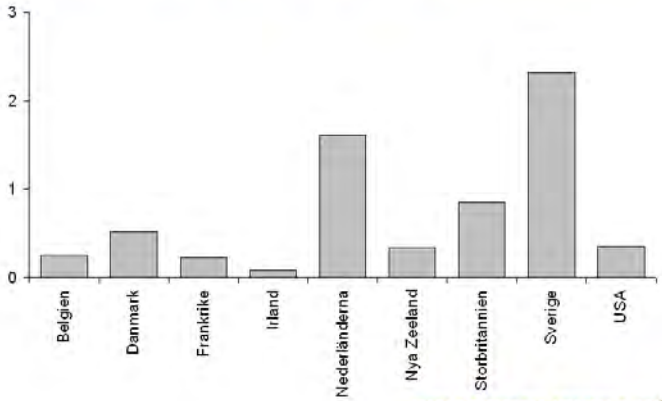

FINANSPOLITISKA RÅDET
SWEDISH FISCAL POLICY COUNCIL

Jobbskatteavdraget

- 17 av 30 OECD-länder har någon form av jobbskatteavdrag
- Alla med arbetsinkomster får avdraget i Sverige
  - bara Danmark och Nederländerna har samma konstruktion
  - annars avtrappning med inkomsten
- Men avtrappning plus höga marginalskatter skulle ge höga marginaleffekter i Sverige
  - negativa sysselsättningseffekter äter förmodligen upp de direkta budgetbesparingarna

FINANSPOLITISKA RÅDET
SWEDISH FISCAL POLICY COUNCIL

Hur fungerar jobbskatteavdraget?

- Högre lönsamhet av arbete ökar **utbudet** av arbetskraft
- Varför ökar **efterfrågan?**
  - **lägre** löneökningar **före** skatt än annars
- Men **högre** löneökningar **efter** skatt än annars
- Varför ska det vara så kontroversiellt?

FINANSPOLITISKA RÅDET
SWEDISH FISCAL POLICY COUNCIL

Regeringens beräkningar av effekterna

- 80 000 fler i arbete på lång sikt
- Beräkningarna följer "best practice" i forskningen
- Men "best practice" är inte särskilt bra
  - många effekter beaktas inte
- Men svårt säga om över- eller underskattning
- Regeringen borde vara tydligare med den stora osäkerheten

FINANSPOLITISKA RÅDET
SWEDISH FISCAL POLICY COUNCIL

Beskattning av arbetsinkomster och pensioner

- Logiskt med skattesänkning på arbetsinkomster om målet är **sysselsättningspolitiskt**
- Man skulle kunna ha jobbskatteavdrag på den del av pensionen som tjänats in genom arbete ("uppskjuten lön")
  - men komplicerat
- **Omfördelning mellan personer**
  - dagens pensionärer fick inte jobbskatteavdrag
  - riktad skattesänkning som kompensation?
  - men det motiverar inte **permanent** skattesänkning för alla över 65
  - skattesänkning bara till de generationer som inte fått jobbskatteavdrag?
  - i så fall automatisk utfasning över tiden

FINANSPOLITISKA RÅDET
SWEDISH FISCAL POLICY COUNCIL

Permanent RUT-avdrag bättre än permanent ROT-avdrag

- Motiv för lägre beskattning av marknadsaktiviteter som är nära substitut till egenarbete
- RUT-arbeten är närmare substitut än ROT-arbeten
- ROT-avdrag är bra konjunkturpolitik
- ROT-avdraget bör omprövas när konjunkturen vänder uppåt

FINANSPOLITISKA RÅDET
SWEDISH FISCAL POLICY COUNCIL

Sjukförsäkring och arbetsmarknadspolitik

- Sjukförsäkringsreformerna har angripit ett svårt problem
- Viktig orsak till att trenden mot lägre sjukskrivningar har fortsatt
- Men alltför många misstag
- Bra att arbetsmarknadsprogrammen inte har överexpanderat
- För mycket coachning och för lite arbetsmarknadsutbildning
- Bra med kompletterande aktörer men antagligen för hastig expansion

FINANSPOLITISKA RÅDET
SWEDISH FISCAL POLICY COUNCIL

Finansutskottets utfrågning av FPR 2010

Eva Mörk
IFAU, Uppsala universitet

Introduktion

- Välskriven och mycket pedagogisk rapport
- På samma sätt som FPR tycker att regeringen har gjort i stort sätt ett bra jobb så tycker jag att FPR gjort det
- Tänkte fokusera på ett par punkter där jag inte är helt överens med FPR
  1. Överskottsmål och utgiftstak
  2. Jobbskatteavdraget
  3. AMU kontra reguljär utbildning
  4. Ersättning för arbetslösa

Överskottsmål och utgiftstak

- I princip bra med ett stabilt finanspolitiskt ramverk
- Dock bör man komma ihåg att när man sätter upp tydliga mål så är det också de som agenterna kommer att sträva efter att uppnå, ev på bekostnad av andra mål som ej finns lika tydligt uppställda
- Jag håller med FPR om att det är viktigt att
  - Får inte finnas ”för många” uppföljningsindikatorer
  - Utvärderingen av måluppfyllelse måste delvis vara bakåtblickande
  - Målet bör omfatta *hela* offentliga sektorn

Jobbskatteavdraget

- Det svenska jobbskatteavdraget skiljer sig från de flesta internationella då det saknar ”utfasningsdel”
- Två konsekvenser:
  - Dyrt
  - Inte så effektivt som omfördelningsverktyg
  - Inkomsteffekt för höginkomsttagare

Jobbskatteavdragets storlek beroende på arbetsinkomst för individer utan annan beskattningsbar inkomst än arbetsinkomst: 2007 års prisnivå, kommunalskatt på 31.55 %

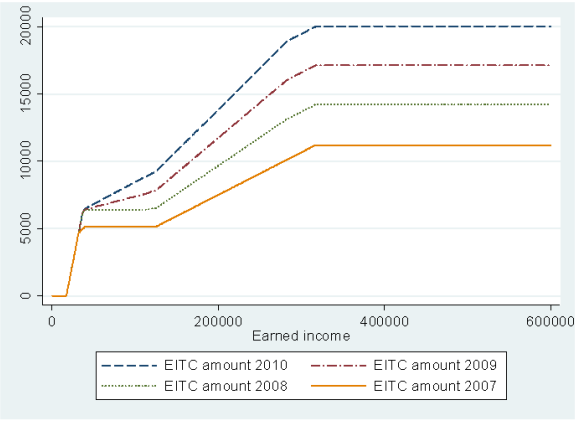

Argument för att ha avdraget i denna form

- Under ett system med utfasning finns det en förväntat negativ effekt på antal arbetade timmar för de som befinner sig på utfasningsdelen
- Notera dock att denna teoretiska prediktion *inte* har fått empiriskt stöd i t ex USA
  - Dock högre marginalskatter på inkomst i Sverige än i USA
- Oklart i vilken utsträckning individer verkligen kan variera antal timmar efter egna önskemål
- Dessutom: som avdraget är utformat nu finns en stor inkomsteffekt för höginkomsttagare enligt vilken vi också borde förvänta oss en negativ effekt på antal timmar

FPR om jobbskatteavdrag

- Redan i rådets första rapport så konstaterades det att det befintliga systemet utan utfasning är att föredra
- Bygger på simuleringar gjorda utifrån vissa antaganden om hur människor reagerar
- Med tanke på att vi ännu inte har ngn ex-post utvärdering så är jag lite förvånad att rådet är så fast i sin övertygelse om att det nuvarande systemet är att föredra
- Speciellt skulle man kunna diskutera den kraftiga utbyggnaden av jobbskatteavdraget, särskilt under lågkonjunkturen
- Om man oroar sig för utfasning i ett system med höga marginaleffekter, kanske det är idé att titta över skattesatserna för de högsta inkomsterna

FPR om jobbskatteavdrag (forts)

- FPR kommenterar att avdraget är svårt att förstå och att man därför borde öka kunskapen kring avdraget
- Förvisso sant, men bara bland individer på ”infasningsdelen” och inte för individer som har en inkomsteffekt av avdraget

=> Riktad information till individer som idag inte arbetar, t ex via AF

FPR om AMU kontra reguljär utbildning

- Här argumenterar FPR för att
  - Arbetsmarknadsutbildningen är för låg
  - Det finns en risk för överexpansion av reguljär utbildning
- Är detta verkligen väl underbyggt?
  - Om vi tror att det är viktigt att behålla individers kompetens i lågkonjunkturer, varför skulle inte det reguljära utbildningssystemet kunna fixa detta?
  - FPR skriver att även om AMU är 2-3 gånger dyrare så måste ta hänsyn till output också
  - Stämmer förvisso, men skulle innebära att AMU måste vara 2-3 ggr bättre för att föredras. Är det rimligt?

Ersättning för arbetslösa

Det har uppstått ett tudelat system:

- För att få A-kassa måste man
  - Vara medlem
  - Ha arbetat tillräckligt mycket
- Övriga hänvisas till kommunernas försörjningsstöd
  - FPRs siffror visar att detta gäller drygt tio procent av de öppet arbetslösa
  - Siffran ännu högre bland ungdomar

FPR om ersättning till arbetslösa

- Diskuterar
  - hur ersättningsgraden har varierat
  - var de arbetslösa får sin ersättning ifrån (trygghetssystem, kompletterande försäkringar, försörjningsstöd)
  - nivån på de arbetslösas inkomst och reservationslön

- Men när man läst färdigt avsnittet sitter man med ett ”jaha”
- Vad ska vi dra för slutsatser av det hela angående om den ekonomiska politiken varit vettig?
- Jag tror att det finns (minst) en viktig fråga att diskutera, nämligen kommunernas roll

Andel i procent av hushållen med socialbidrag, samt arbetslöshet, 1990–2005

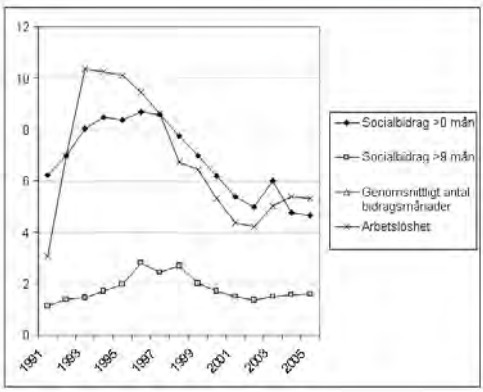

Kommunernas kostnader för arbetslöshet

- När arbetslösheten går upp så stiger också kommunernas kostnader
- Statistik från Socialstyrelsen visar att kostnaderna för det ekonomiska biståndet inklusive introduktionsersättning ökade med 17 procent 2009 jämfört med 2008
- Här är det alltså viktigt att ta hänsyn till *hela* offentliga sektorn när man utformar politiken
- Men för individen finns även andra faktorer att ta hänsyn till

Försörjningsstöd vs A-kassa

- Försörjningsstödet är behovsprövat => Stora marginaleffekter att gå från bidrag till arbete
- Kommunerna har incitament att få ner bidragstagandet => stort utbud av kommunala arbetsmarknadspolitiska program
  - Svåra att utvärdera => vi vet väldigt lite om effekter
  - Dubbla huvudmän och individen kanske måste gå på program hos två anordnare, som kan ställa olika krav
  - Strider detta mot Socialtjänstlagen?

Min fråga till FPR

- Är nuvarande ordning med ett tudelad arbetsmarknadspolitik/ersättningssystem för arbetslösa vettig?
- Är det rimligt att ha olika kvalificeringstid för Jobb- och utvecklingsgarantin beroende på ersättningssystem?

- Mitt svar: Nej

Svensk finanspolitik 2010

Finanspolitiska rådets rapport till regeringen

Finansminister Anders Borg
Finansutskottet
25 maj 2009

Finansdepartementet REGERINGSKANSLIET

Stabila offentliga finanser ger Sverige bättre förutsättningar än många andra länder

- **Stor osäkerhet om hur djup och långvarig krisen skulle bli och hur den skulle påverka de offentliga finanserna**
- **Värna offentlig finanser**
  - Torrt krut för åtgärder
  - Inte bli källa till osäkerhet bland hushåll och företag
- **Saneringen av offentliga finanser som krävs i andra länder avskräckande exempel**

Finansdepartementet REGERINGSKANSLIET

Sverige klarar sig bättre

Finansiellt sparande 2010, procent av BNP. Källa: Kommissionens vårprognos, maj 2010

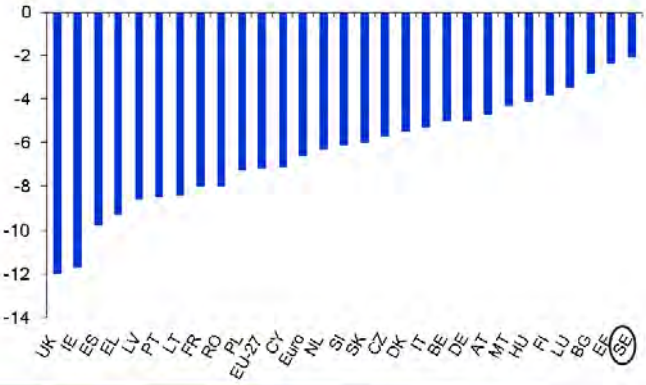

Finansdepartementet

REGERINGSKANSLIET

Varför klarar sig Sverige bättre?

- Starka offentliga finanser i utgångsläget
- Avstått från dyra åtgärder
  - Bankstöd
  - Industristöd
- Automatiska stabilisatorer och tillfälliga satsningar som återställs automatiskt
- Sjukförsäkringsreformen medför minskade utgifter för ohälsa
- Arbetsmarknaden utvecklats bättre
  - Lägre utgifter och högre intäkter än väntat

Finansdepartementet

REGERINGSKANSLIET

Bättre arbetsmarknadsutveckling än väntat

Rådets bedömning

- Orsaker
  - Nedgången har varit koncentrerad till industrin
  - Privata tjänstesektorn har klarat sig bättre
  - Stora sysselsättningsminskningar i den offentliga sektorn har kunnat undvikas
  - Regeringens strukturreformer, som jobbskatteavdraget, i kombination med konjunkturstöd till kommunerna kan ha bidragit till en relativt stark sysselsättningsutveckling

Kommentar

- Framför allt den sysselsättningsintensiva privata tjänstesektorn överraskat positivt
  - Offentliga finanser i gott skick
  - Expansiv finans- och penningpolitik har upprätthållit efterfrågan hos konsumenterna

Finansdepartementet REGERINGSKANSLIET

Hur har sysselsättningen utvecklats efter olika kriser?

Utveckling från botten i olika återhämtningsfaser. 100 = 1994:Q1, 2002:Q4 resp. 2009:Q4

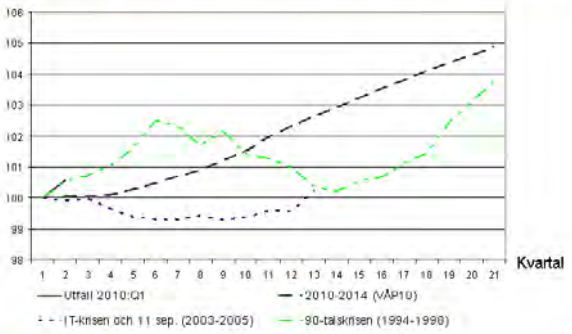

Finansdepartementet REGERINGSKANSLIET

Hur har arbetslösheten utvecklats efter olika kriser?

Utveckling från botten i olika återhämtningsfaser. 100 = 1994:Q1, 2002:Q4 resp. 2009:Q4

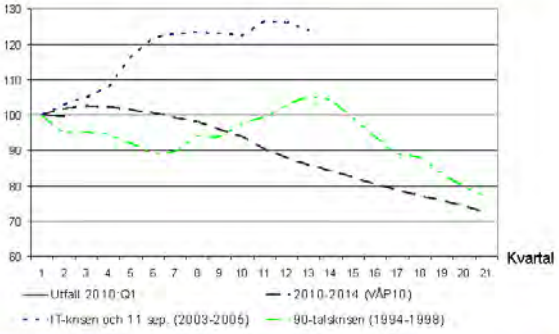

Finansdepartementet

REGERINGSKANSLIET

Arbetslösheten steg mindre än väntat i Sverige

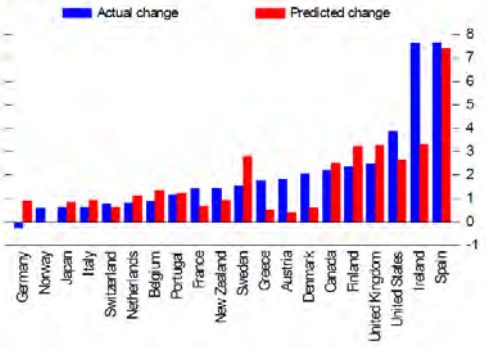

Anm: Förväntad och faktisk förändring av arbetslösheten under 2008 (förändring i procentenheter från högsta till lägsta nivå)
Källa: Internationella valutafonden

Finansdepartementet

REGERINGSKANSLIET

Jobbpolitiken – större och tidigare effekter med ett brett och samlat ”paket”

- **Utbudsåtgärder**
  - Jobbskatteavdrag
  - Arbetslinje och omställning av sjuk- och arbetslöshetsförsäkringen
  - Reformerad arbetsmarknadspolitik
- **Efterfrågan på arbetskraft**
  - Nystartsjobb
  - Anställningsstöd
  - Lägre arbetsgivaravgift för grupper med svagare ställning
  - Generell arbetsgivaravgiftssänkning
- **Potentiell tillväxt**
  - Infrastruktur
  - Utbildning
  - Forskning
  - Entreprenörskap

Finansdepartementet REGERINGSKANSLIET

Jobbpolitiken – jobbskatteavdraget

Rådets bedömning

- En effektiv sysselsättningsåtgärd
- Ur sysselsättningssynpunkt är det klokt att inte trappa av avdraget med högre inkomster
- Rimligt att beskatta arbetsinkomster och pensioner olika om man vill öka sysselsättningen

Finansdepartementet REGERINGSKANSLIET

Bedömningar av jobbskatteavdraget

	Årsarbetskrafter (1)	Arbetade tim., %	Jämviktsarbetslöshet, p.e.
Steg 1-4			
Finansdepartementet (2)	100 000	2,7	0,3
Riksrevisionen (3)	100 000	2,6	
Steg 1-2			
Finansdepartementet	75 000	1,9	0,2
Riksrevisionen	75 000	1,9	
FpR (4)	89 000	2,3	0,4 resp. 1,0
SNS	70 000	1,8	
KI (5)	75 000	1,9	0,4
Finansdepartementet (6)	87 000	2,2	0,5
Steg 1			
OECD (7)	35 000-60 000	0,9-1,5	0,5
EEAG (8)	60 000-80 000	1,5-2,0	0,5

(1) Årsarbetskrafter i antalet heltidsekvivalenter, dvs. hur många heltidssysselsatta räkningen i antalet arbetade timmar motsvarar. (2) Inkl. effekterna av höjningen av skiktgränsen för uttag av statlig inkomstskatt. (3) Exkl. effekterna av höjningen av skiktgränsen. (4) Forslund (2008). JSA 1+2 ökad jämviktsarbetslösheten med ca 0,4 procentenheter och Westermark (2008) JSA 1+2 och sänkningen av ersättningsnivån i a-kassan sänkt jämviktsarbetslösheten med drygt 1,0 procentenhet. (5) Inklusive sänkt ersättning i a-kassan. (6) Inkl. sänkt ersättning i a-kassan. Bedömer att sänkt ersättning i a-kassan utan arbetade timmar med ca 0,3 % vilket motsvarar 12 000 årsarbetskrafter och att jämviktsarbetslösheten sänkts med ca 0,2 procentenheter. (7) Inklusive sänkt ersättning i a-kassan. (8) Inklusive sänkt ersättning i a-kassan (European Economic Advisory Group, EEAG).

Avvägningen mellan yrkesvux och arbetsmarknadsutbildning

Rådets bedömning

- Bra med satsningar på yrkesutbildningar i reguljära utbildningssystemet
- För få platser inom arbetsmarknadsutbildningen

Kommentar

- Yrkesutbildningar inom reguljära utbildningssystemet är bredare, längre och billigare
- Kortare arbetsmarknadsutbildningar kan vara lämpliga när konjunkturer tydligt vänt uppåt

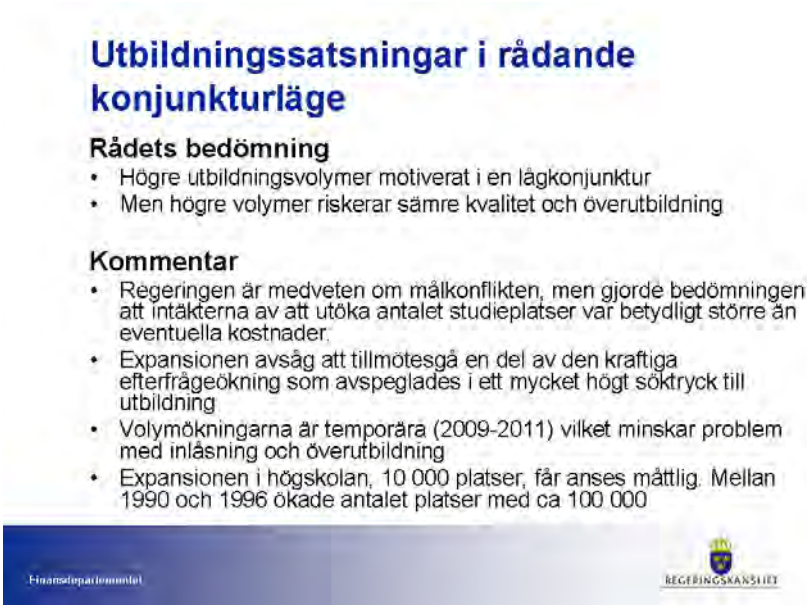
Utbildningssatsningar i rådande konjunkturläge
Rådets bedömning
• Högre utbildningsvolymer motiverat i en lågkonjunktur
• Men högre volymer riskerar sämre kvalitet och överutbildning
Kommentar
• Regeringen är medveten om målkonflikten, men gjorde bedömningen att intäkterna av att utöka antalet studieplatser var betydligt större än eventuella kostnader.
• Expansionen avsåg att tillmötesgå en del av den kraftiga efterfrågeökning som avspeglades i ett mycket högt söktryck till utbildning
• Volymökningarna är temporära (2009-2011) vilket minskar problem med inlåsning och överutbildning
• Expansionen i högskolan, 10 000 platser, får anses måttlig. Mellan 1990 och 1996 ökade antalet platser med ca 100 000
Finansdepartementet
REGERINGSKANSLIET

Varför behövdes en sjukförsäkringsreform?
Indikationer på en sjukförsäkring som inte fungerade
• Allt fler kom att lämna arbetsmarknaden via sjukpenning och förtidspension
• Antalet långa sjukfall ökade dramatiskt
• Högre sjukfrånvaro än i andra jämförbara länder
• Betydligt längre sjukskrivningstider för specifika diagnoser (exempel bruten arm) än i jämförbara länder
• Stora omotiverade regionala skillnader i sjukfrånvaro
• Samband mellan sjukfrånvaron och det lokala arbetsmarknadsläget
Källor: Socialförsäkringsutredningen (SOU 2006:80)
Finansdepartementet
REGERINGSKANSLIET

Ohälsotalens utveckling över tiden

Antal helårsekvivalenter

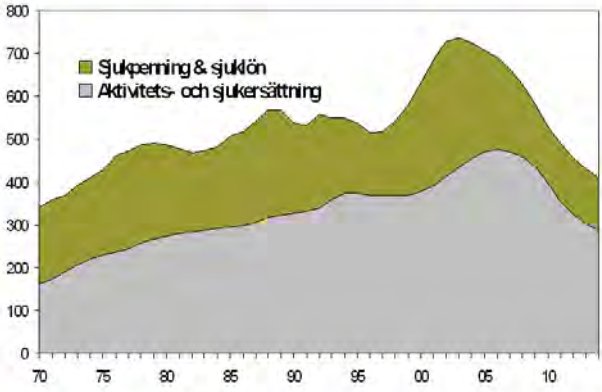

Finansdepartementet REGERINGSKANSLIET

Andelen som återgår i arbete har ökat

Tabell 10.1 Avslutsorsak för sjukfallsärenden påbörjade under första kvartalet respektive år, procent

	2007	2008	2009 (nya regler)
Arbete	84,4	86,8	88,9
Arbetslöshet	1,7	1,7	2,2
Sjuk-/aktivitetsersättning	0,4	0,5	0,1
Pågående (30 september)	13,4	11,1	8,8

Källor: Hägglund och Skogman Thoursie (2010)

Källa: Finanspolitiska rådets rapport 2010 sidan 261

Finansdepartementet REGERINGSKANSLIET